નમો તસ્સ ભગવતો અરહતો સમ્માસમ્બુદ્ધસ્સ

ખુદ્દકનિકાયે

જાતક-અટ્ઠકથા

(છટ્ઠો ભાગો)

૨૨. મહાનિપાતો

[૫૩૮] ૧. મૂગપક્ખજાતકવણ્ણના

મા પણ્ડિચ્ચયં વિભાવયાતિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો મહાભિનિક્ખમનં આરબ્ભ કથેસિ. એકદિવસઞ્હિ ભિક્ખૂ ધમ્મસભાયં સન્નિસિન્ના ભગવતો નેક્ખમ્મપારમિં વણ્ણયન્તા નિસીદિંસુ. સત્થા આગન્ત્વા ''કાય નુત્થ, ભિક્ખવે, એતરહિ કથાય સન્નિસિન્ના''તિ પુચ્છિત્વા ''ઇમાય નામા''તિ વુત્તે ''ભિક્ખવે, ઇદાનિ મમ પૂરિતપારમિસ્સ રજ્જં છડ્ડેત્વા મહાભિનિક્ખમનં નામ અનચ્છરિયં. અહઞ્હિ પુબ્બે અપરિપક્કે ઞાણે પારમિયો પૂરેન્તોપિ રજ્જં છડ્ડેત્વા નિક્ખન્તોયેવા''તિ વત્વા તેહિ યાચિતો અતીતં આહરિ.

અતીતે કાસિરટ્ઠે બારાણસિયં કાસિરાજા નામ ધમ્મેન રજ્જં કારેસિ. તસ્સ સોળસસહસ્સા ઇત્થિયો અહેસું. તાસુ એકાપિ પુત્તં વા ધીતરં વા ન લભિ. નાગરા ''અમ્હાકં રઞ્ઞો વંસાનુરક્ખકો એકોપિ પુત્તો નત્થી''તિ રાજઙ્ગણે સન્નિપતિત્વા **કુસજાતકે** (જા॰ ૨.૨૦.૧ આદયો) આગતનયેનેવ રાજાનં એવમાહંસુ ''દેવ, પુત્તં પત્થેથા''તિ. રાજા તેસં વચનં સુત્વા સોળસસહસ્સા ઇત્થિયો ''તુમ્હે પુત્તં પત્થેથા''તિ આણાપેસિ. તા ચન્દાદીનં દેવતાનં આયાચનઉપટ્ઠાનાદીનિ કત્વા પત્થેન્તિયોપિ પુત્તં વા ધીતરં વા ન લભિંસુ. અગ્ગમહેસી પનસ્સ મદ્દરાજધીતા ચન્દાદેવી નામ સીલસમ્પન્ના અહોસિ. રાજા ''ભદ્દે, ત્વમ્પિ પુત્તં પત્થેહી''તિ આહ. સા પુણ્ણમદિવસે ઉપોસથં સમાદિયિત્વા ચૂળસયને નિપન્નાવ અત્તનો સીલં આવજ્જેત્વા ''સચાહં અખણ્ડસીલા ઇમિના મે સચ્ચેન પુત્તો ઉપ્પજ્જતૂ''તિ સચ્ચકિરિયં અકાસિ.

તસ્સા સીલતેજેન સક્કસ્સ ભવનં ઉણ્હાકારં દસ્સેસિ. સક્કો આવજ્જેન્તો તં કારણં ઞત્વા ''ચન્દાદેવી પુત્તં પત્થેતિ, હન્દાહં પુત્તં દસ્સામી''તિ તસ્સાનુચ્છવિકં પુત્તં ઉપધારેન્તો બોધિસત્તં પસ્સિ. બોધિસત્તોપિ તદા વીસતિવસ્સાનિ બારાણસિયં રજ્જં કારેત્વા તતો ચુતો ઉસ્સદનિરયે નિબ્બત્તિત્વા અસીતિવસ્સસહસ્સાનિ તત્થ પચ્ચિત્વા તતો ચવિત્વા તાવતિંસભવને નિબ્બત્તિ. તત્થાપિ યાવતાયુકં ઠત્વા તતો ચવિત્વા ઉપરિદેવલોકં ગન્તુકામો અહોસિ. સક્કો તસ્સ સન્તિકં ગન્ત્વા ''મારિસ, તયિ મનુસ્સલોકે ઉપ્પન્ને પારમિયો ચ તે પૂરિસ્સન્તિ, મહાજનસ્સ વુડ્ઢિ ચ ભવિસ્સતિ, અયં કાસિરઞ્ઞો ચન્દાદેવી નામ અગ્ગમહેસી પુત્તં પત્થેતિ, તસ્સા કુચ્છિયં ઉપ્પજ્જાહી''તિ વત્વા અઞ્ઞેસઞ્ચ ચવનધમ્માનં પઞ્ચસતાનં દેવપુત્તાનં પટિઞ્ઞં ગહેત્વા સકટ્ઠાનમેવ અગમાસિ. સો ''સાધૂ''તિ સમ્પટિચ્છિત્વા પઞ્ચહિ દેવપુત્તસતેહિ સદ્ધિં દેવલોકતો ચવિત્વા સયં ચન્દાદેવિયા કુચ્છિમ્હિ પટિસન્ધિં ગણ્હિ. ઇતરે પન દેવપુત્તા અમચ્ચભરિયાનં કુચ્છીસુ પટિસન્ધિં ગણ્હિંસુ.

તદા ચન્દાદેવિયા કુચ્છિ વજિરપુણ્ણા વિય અહોસિ. સા ગબ્ભસ્સ પતિટ્ઠિતભાવં ઞત્વા રઞ્ઞો આરોચેસિ. તં સુત્વા રાજા ગબ્ભસ્સ પરિહારં દાપેસિ. સા પરિપુણ્ણગબ્ભા દસમાસચ્ચયેન ધઞ્ઞપુઞ્ઞલક્ખણસમ્પન્નં પુત્તં વિજાયિ. તં દિવસમેવ અમચ્ચગેહેસુ પઞ્ચ કુમારસતાનિ જાયિંસુ. તસ્મિં ખણે રાજા અમચ્ચગણપરિવુતો મહાતલે નિસિન્નો અહોસિ. અથસ્સ ''પુત્તો, તે દેવ, જાતો''તિ આરોચયિંસુ. તેસં વચનં સુત્વા રઞ્ઞો પુત્તપેમં ઉપ્પજ્જિત્વા છવિયાદીનિ છિન્દિત્વા અટ્ઠિમિઞ્જં આહચ્ચ અટ્ઠાસિ, અબ્ભન્તરે પીતિ ઉપ્પજ્જિ, હદયં સીતલં જાતં. સો અમચ્ચે પુચ્છિ ''તુટ્ઠા નુ ખો તુમ્હે, મમ પુત્તો જાતો''તિ? ''કિં કથેથ, દેવ, મયં પુબ્બે અનાથા, ઇદાનિ પન સનાથા જાતા, સામિકો નો લદ્ધો''તિ આહંસુ. રાજા મહાસેનગુત્તં પક્કોસાપેત્વા આણાપેસિ ''મમ પુત્તસ્સ પરિવારો લદ્ધું વટ્ટતિ, ગચ્છ ત્વં અમચ્ચગેહેસુ અજ્જ જાતા દારકા કિત્તકા નામાતિ ઓલોકેહી''તિ. સો ''સાધૂ''તિ સમ્પટિચ્છિત્વા અમચ્ચગેહાનિ ગન્ત્વા ઓલોકેન્તો પઞ્ચ કુમારસતાનિ દિસ્વા પુનાગન્ત્વા રઞ્ઞો આરોચેસિ.

રાજા પઞ્ચન્નં દારકસતાનં કુમારપસાધનાનિ પેસેત્વા પુન પઞ્ચ ધાતિસતાનિ ચ દાપેસિ. મહાસત્તસ્સ પન અતિદીઘાદિદોસવજ્જિતા અલમ્બત્થનિયો મધુરથઞ્ઞાયો ચતુસટ્ઠિ ધાતિયો અદાસિ. અતિદીઘાય હિ ઇત્થિયા પસ્સે નિસીદિત્વા થઞ્ઞં પિવતો દારકસ્સ ગીવા દીઘા હોતિ, અતિરસ્સાય પસ્સે નિસીદિત્વા થઞ્ઞં પિવન્તો દારકો નિપ્પીળિતખન્ધટ્ઠિકો હોતિ, અતિકિસાય પસ્સે નિસીદિત્વા થઞ્ઞં પિવતો દારકસ્સ ઊરૂ રુજ્જન્તિ, અતિથૂલાય પસ્સે નિસીદિત્વા થઞ્ઞં પિવન્તો દારકો પક્ખપાદો હોતિ, અતિકાળિકાય ખીરં અતિસીતલં હોતિ, અતિઓદાતાય ખીરં અતિઉણ્હં હોતિ, લમ્બત્થનિયા પસ્સે નિસીદિત્વા થઞ્ઞં પિવન્તો દારકો નિપ્પીળિતનાસિકો હોતિ. કાસાનઞ્ચ પન ઇત્થીનં ખીરં અતિઅમ્બિલં હોતિ, સાસાનઞ્ચ પન ઇત્થીનં ખીરં અતિકટુકાદિભેદં હોતિ, તસ્મા તે સબ્બેપિ દોસે વિવજ્જેત્વા અલમ્બત્થનિયો મધુરથઞ્ઞાયો ચતુસટ્ઠિ ધાતિયો દત્વા મહન્તં સક્કારં કત્વા ચન્દાદેવિયાપિ વરં અદાસિ. સાપિ ગહિતકં કત્વા ઠપેસિ.

રાજા કુમારસ્સ નામગ્ગહણદિવસે લક્ખણપાઠકે બ્રાહ્મણે પક્કોસાપેત્વા તેસં મહન્તં સક્કારં કત્વા કુમારસ્સ અન્તરાયાભાવં પુચ્છિ. તે તસ્સ લક્ખણસમ્પત્તિં દિસ્વા ''મહારાજ, ધઞ્ઞપુઞ્ઞલક્ખણસમ્પન્નો અયં કુમારો, તિટ્ઠતુ એકદીપો, દ્વિસહસ્સપરિવારાનં ચતુન્નમ્પિ મહાદીપાનં રજ્જં કારેતું સમત્થો હોતિ, નાસ્સ કોચિ અન્તરાયો પઞ્ઞાયતી''તિ વદિંસુ. રાજા તેસં વચનં સુત્વા તુસ્સિત્વા કુમારસ્સ નામં કરોન્તો યસ્મા કુમારસ્સ જાતદિવસે સકલકાસિરટ્ઠે દેવો વસ્સિ, યસ્મા ચ રઞ્ઞો ચેવ અમચ્ચાનઞ્ચ હદયં સીતલં જાતં, યસ્મા ચ તેમયમાનો જાતો, તસ્મા ''તેમિયકુમારો''તિસ્સ નામં અકાસિ. અથ નં ધાતિયો એકમાસિકં અલઙ્કરિત્વા રઞ્ઞો સન્તિકં આનયિંસુ. રાજા પિયપુત્તં આલિઙ્ગિત્વા સીસે ચુમ્બિત્વા અઙ્કે નિસીદાપેત્વા રમયમાનો નિસીદિ.

તસ્મિં ખણે ચત્તારો ચોરા આનીતા. રાજા તે દિસ્વા ''તેસુ એકસ્સ ચોરસ્સ સકણ્ટકાહિ કસાહિ પહારસહસ્સં કરોથ, એકસ્સ સઙ્ખલિકાય બન્ધિત્વા બન્ધનાગારપવેસનં કરોથ, એકસ્સ સરીરે સત્તિપહારં કરોથ, એકસ્સ સૂલારોપનં કરોથા''તિ આણાપેસિ. અથ મહાસત્તો પિતુ વચનં સુત્વા ભીતતસિતો હુત્વા ''અહો મમ પિતા રજ્જં નિસ્સાય અતિભારિયં નિરયગામિકમ્મં અકાસી''તિ ચિન્તેસિ. પુનદિવસે પન તં સેતચ્છત્તસ્સ હેટ્ઠા અલઙ્કતસિરિસયને નિપજ્જાપેસું. સો થોકં નિદ્દાયિત્વા પબુદ્ધો અક્ખીનિ ઉમ્મીલેત્વા સેતચ્છત્તં ઓલોકેન્તો મહન્તં સિરિવિભવં પસ્સિ. અથસ્સ પકતિયાપિ ભીતતસિતસ્સ અતિરેકતરં ભયં ઉપ્પજ્જિ. સો ''કુતો નુ ખો અહં ઇમં ચોરગેહં આગતોમ્હી''તિ ઉપધારેન્તો જાતિસ્સરઞાણેન દેવલોકતો આગતભાવં ઞત્વા તતો પરં ઓલોકેન્તો ઉસ્સદનિરયે પક્કભાવં પસ્સિ, તતો પરં ઓલોકેન્તો તસ્મિંયેવ નગરે રાજભાવં અઞ્ઞાસિ.

અથસ્સ ''અહં વીસતિવસ્સાનિ બારાણસિયં રજ્જં કારેત્વા અસીતિવસ્સસહસ્સાનિ ઉસ્સદનિરયે પચ્ચિં, ઇદાનિ પુનપિ ઇમસ્મિંયેવ ચોરગેહે નિબ્બત્તોમ્હિ, પિતા મે હિય્યો ચતૂસુ ચોરેસુ આનીતેસુ તથારૂપં ફરુસં નિરયસંવત્તનિકં કથં કથેસિ, સચાહં રજ્જં કારેસ્સામિ, પુનપિ નિરયે નિબ્બત્તિત્વા મહાદુક્ખં અનુભવિસ્સામી''તિ આવજ્જેન્તસ્સ મહન્તં ભયં ઉપ્પજ્જિ. બોધિસત્તસ્સ કઞ્ચનવણ્ણં સરીરં હત્થેન પરિમદ્દિતં પદુમં વિય મિલાતં દુબ્બણ્ણં અહોસિ. સો ''કથં નુ ખો ઇમમ્હા ચોરગેહા મુચ્ચેય્ય''ન્તિ ચિન્તેન્તો નિપજ્જિ. અથ નં એકસ્મિં અત્તભાવે માતુભૂતપુબ્બા છત્તે અધિવત્થા દેવધીતા અસ્સાસેત્વા ''તાત તેમિયકુમાર, મા ભાયિ, મા સોચિ, મા ચિન્તયિ. સચે ઇતો મુચ્ચિતુકામોસિ, ત્વં અપીઠસપ્પીપિ પીઠસપ્પી વિય હોહિ, અબધિરોપિ બધિરો વિય હોહિ, અમૂગોપિ મૂગો વિય હોહિ, ઇમાનિ તીણિ અઙ્ગાનિ અધિટ્ઠાય અત્તનો પણ્ડિતભાવં મા પકાસેહી''તિ વત્વા પઠમં ગાથમાહ –

૧. ''મા પણ્ડિચ્ચયં વિભાવય, બાલમતો ભવ સબ્બપાણિનં;
સબ્બો તં જનો ઓચિનાયતુ, એવં તવ અત્થો ભવિસ્સતી''તિ.

તત્થ **પણ્ડિચ્ચય**ન્તિ પણ્ડિચ્ચં, અયમેવ વા પાઠો. **બાલમતો**તિ બાલો ઇતિ સમ્મતો. **સબ્બો જનો**તિ સકલો અન્તોજનો ચેવ બહિજનો ચ. **ઓચિનાયતૂ**તિ ''નીહરથેતં કાળકણ્ણિ''ન્તિ અવમઞ્ઞતુ, અવજાનાતૂતિ અત્થો.

સો તસ્સા વચનેન અસ્સાસં પટિલભિત્વા –

૨. ''કરોમિ તે તં વચનં, યં મં ભણસિ દેવતે;
અત્થકામાસિ મે અમ્મ, હિતકામાસિ દેવતે''તિ. –

ઇમં ગાથં વત્વા તાનિ તીણિ અઙ્ગાનિ અધિટ્ઠાસિ. સા ચ દેવધીતા અન્તરધાયિ. રાજા પુત્તસ્સ અનુક્કણ્ઠનત્થાય તાનિ પઞ્ચ કુમારસતાનિ તસ્સ સન્તિકેયેવ ઠપેસિ. તે દારકા થઞ્ઞત્થાય રોદન્તિ પરિદેવન્તિ. મહાસત્તો પન નિરયભયતજ્જિતો ''રજ્જતો મે સુસ્સિત્વા મતમેવ સેય્યો''તિ ન રોદતિ ન પરિદેવતિ. અથસ્સ ધાતિયો તં પવત્તિં ઞત્વા ચન્દાદેવિયા આરોચયિંસુ. સાપિ રઞ્ઞો આરોચેસિ. રાજા નેમિત્તકે બ્રાહ્મણે પક્કોસાપેત્વા પુચ્છિ. અથ બ્રાહ્મણા આહંસુ ''દેવ, કુમારસ્સ પકતિવેલં અતિક્કમિત્વા થઞ્ઞં દાતું વટ્ટતિ, એવં સો રોદમાનો થનં દળ્હં ગહેત્વા સયમેવ પિવિસ્સતી''તિ. તતો પટ્ઠાય ધાતિયો કુમારસ્સ પકતિવેલં અતિક્કમિત્વા થઞ્ઞં દેન્તિ. દદમાના ચ કદાચિ એકવારં અતિક્કમિત્વા દેન્તિ, કદાચિ સકલદિવસં ખીરં ન દેન્તિ.

વીમંસનકણ્ડં

સો નિરયભયતજ્જિતો સુસ્સન્તોપિ થઞ્ઞત્થાય ન રોદતિ, ન પરિદેવતિ. અથ નં અરોદન્તમ્પિ દિસ્વા ''પુત્તો મે છાતો''તિ માતા વા થઞ્ઞં પાયેતિ, કદાચિ ધાતિયો વા પાયેન્તિ. સેસદારકા થઞ્ઞં અલદ્ધવેલાયમેવ રોદન્તિ પરિદેવન્તિ. મહાસત્તો પન નિરયભયતજ્જિતો ન રોદતિ, ન પરિદેવતિ, ન નિદ્દાયતિ, ન હત્થપાદે સમિઞ્જતિ, ન સદ્દં કરોતિ. અથસ્સ ધાતિયો ''પીઠસપ્પીનં હત્થપાદા નામ ન એવરૂપા હોન્તિ, મૂગાનં હનુકપરિયોસાનં નામ ન એવરૂપં હોતિ, બધિરાનં કણ્ણસોતાનિ નામ ન એવરૂપાનિ હોન્તિ, ભવિતબ્બમેત્થ કારણેન, વીમંસિસ્સામ ન''ન્તિ ચિન્તેત્વા ''ખીરેન તાવ નં વીમંસિસ્સામા''તિ સકલદિવસં ખીરં ન દેન્તિ. સો સુસ્સન્તોપિ ખીરત્થાય સદ્દં ન કરોતિ. અથસ્સ માતા ''પુત્તો મે છાતો''તિ સયમેવ થઞ્ઞં પાયેતિ. એવં અન્તરન્તરા ખીરં અદત્વા એકસંવચ્છરં વીમંસન્તાપિસ્સ અન્તરં ન પસ્સિંસુ.

તતો અમચ્ચાદયો રઞ્ઞો આરોચેસું ‘‘એકવસ્સિકદારકા નામ પૂવખજ્જકં પિયાયન્તિ, તેન નં વીમંસિસ્સામા’’તિ પઞ્ચ કુમારસતાનિ તસ્સ સન્તિકેયેવ નિસીદાપેત્વા નાનાપૂવખજ્જકાનિ ઉપનામેત્વા બોધિસત્તસ્સ અવિદૂરે ઠપેત્વા ‘‘યથારુચિ તાનિ પૂવખજ્જકાનિ ગણ્હથા’’તિ પટિચ્છન્નટ્ઠાને તિટ્ઠન્તિ. સેસદારકા કલહં કરોન્તા અઞ્ઞમઞ્ઞં પહરન્તા તં તં ગહેત્વા ખાદન્તિ. મહાસત્તો પન અત્તાનં ઓવદિત્વા ‘‘તાત તેમિયકુમાર, નિરયભયં ઇચ્છન્તો પૂવખજ્જકં ઇચ્છાહી’’તિ નિરયભયતજ્જિતો પૂવખજ્જકં ન ઓલોકેસિ. એવં પૂવખજ્જકેનપિ એકસંવચ્છરં અન્તરન્તરા વીમંસન્તાપિસ્સ નેવ અન્તરં પસ્સિંસુ.

તતો ‘‘દ્વિવસ્સિકદારકા નામ ફલાફલં પિયાયન્તિ, તેન નં વીમંસિસ્સામા’’તિ નાનાફલાનિ ઉપનામેત્વા બોધિસત્તસ્સ અવિદૂરે ઠપેત્વા વીમંસિંસુ. સેસદારકા કલહં કત્વા યુજ્ઝન્તા તં તં ગહેત્વા ખાદન્તિ. સો નિરયભયતજ્જિતો તમ્પિ ન ઓલોકેસિ. એવં ફલાફલેનપિ એકસંવચ્છરં અન્તરન્તરા વીમંસન્તાપિસ્સ નેવ અન્તરં પસ્સિંસુ.

તતો ‘‘તિવસ્સિકદારકા નામ કીળનભણ્ડકં પિયાયન્તિ, તેન નં વીમંસિસ્સામા’’તિ નાનાસુવણ્ણમયાનિ હત્થિઅસ્સરૂપકાદીનિ કારાપેત્વા બોધિસત્તસ્સ અવિદૂરે ઠપેસું. સેસદારકા અઞ્ઞમઞ્ઞં વિલુમ્પન્તા ગણ્હિંસુ. મહાસત્તો પન ન કિઞ્ચિ ઓલોકેસિ. એવં કીળનભણ્ડકેનપિ એકસંવચ્છરં અન્તરન્તરા વીમંસન્તાપિસ્સ નેવ અન્તરં પસ્સિંસુ.

તતો ‘‘ચતુવસ્સિકદારકા નામ ભોજનં પિયાયન્તિ, તેન નં વીમંસિસ્સામા’’તિ નાનાભોજનાનિ ઉપનામેસું. સેસદારકા તં પિણ્ડં પિણ્ડં કત્વા ભુઞ્જન્તિ. મહાસત્તો પન અત્તાનં ઓવદિત્વા ‘‘તાત તેમિયકુમાર, અલદ્ધભોજનાનં તે અત્તભાવાનં ગણના નામ નત્થી’’તિ નિરયભયતજ્જિતો તમ્પિ ન ઓલોકેસિ. અથસ્સ માતા સયમેવ હદયેન ભિજ્જમાનેન વિય અસહન્તેન સહત્થેન ભોજનં ભોજેસિ. એવં ભોજનેનપિ એકસંવચ્છરં અન્તરન્તરા વીમંસન્તાપિસ્સ નેવ અન્તરં પસ્સિંસુ.

તતો ‘‘પઞ્ચવસ્સિકદારકા નામ અગ્ગિનો ભાયન્તિ, તેન નં વીમંસિસ્સામા’’તિ રાજઙ્ગણે અનેકદ્વારયુત્તં મહન્તં ગેહં કારેત્વા તાલપણ્ણેહિ છાદેત્વા તં સેસદારકેહિ પરિવુતં તસ્સ મજ્ઝે નિસીદાપેત્વા અગ્ગિં દેન્તિ. સેસદારકા અગ્ગિં દિસ્વા વિરવન્તા પલાયિંસુ. મહાસત્તો પન ચિન્તેસિ ‘‘નિરયઅગ્ગિસન્તાપનતો ઇદમેવ અગ્ગિસન્તાપનં સતગુણેન સહસ્સગુણેન સતસહસ્સગુણેન વરતર’’ન્તિ નિરોધસમાપન્નો મહાથેરો વિય નિચ્ચલોવ અહોસિ. અથ નં અગ્ગિમ્હિ આગચ્છન્તે ગહેત્વા અપનેન્તિ. એવં અગ્ગિનાપિ એકસંવચ્છરં અન્તરન્તરા વીમંસન્તાપિસ્સ નેવ અન્તરં પસ્સિંસુ.

તતો ‘‘છવસ્સિકદારકા નામ મત્તહત્થિનો ભાયન્તિ, તેન નં વીમંસિસ્સામા’’તિ એકં હત્થિં સુસિક્ખિતં સિક્ખાપેત્વા બોધિસત્તં સેસદારકેહિ પરિવુતં રાજઙ્ગણે નિસીદાપેત્વા તં હત્થિં મુઞ્ચન્તિ. સો કોઞ્ચનાદં નદન્તો સોણ્ડાય ભૂમિયં પોથેન્તો ભયં દસ્સેન્તો આગચ્છતિ. સેસદારકા તં દિસ્વા મરણભયભીતા દિસાવિદિસાસુ પલાયિંસુ. મહાસત્તો પન મત્તહત્થિં આગચ્છન્તં દિસ્વા ચિન્તેસિ ‘‘ચણ્ડનિરયે પચ્ચનતો ચણ્ડહત્થિનો હત્થે મરણમેવ સેય્યો’’તિ નિરયભયતજ્જિતો તત્થેવ નિસીદિ. સુસિક્ખિતો હત્થી મહાસત્તં પુપ્ફકલાપં વિય ઉક્ખિપિત્વા અપરાપરં કત્વા અકિલમેત્વાવ ગચ્છતિ. એવં હત્થિનાપિ એકસંવચ્છરં અન્તરન્તરા વીમંસન્તાપિસ્સ નેવ અન્તરં પસ્સિંસુ.

તતો “સત્તવસ્સિકદારકા નામ સપ્પસ્સ ભાયન્તિ, તેન નં વીમંસિસ્સામા”તિ બોધિસત્તં સેસદારકેહિ સદ્ધિં રાજઙ્ગણે નિસીદાપેત્વા ઉદ્ધટદાઠે કતમુખબન્ધે સપ્પે વિસ્સજ્જેસું. સેસદારકા તે દિસ્વા વિરવન્તા પલાયિંસુ. મહાસત્તો પન નિરયભયં આવજ્જેત્વા “ચણ્ડસપ્પસ્સ મુખે વિનાસમેવ વરતર”ન્તિ નિરોધસમાપન્નો મહાથેરો વિય નિચ્ચલોવ અહોસિ. અથસ્સ સપ્પો સકલસરીરં વેઠેત્વા મત્થકે ફણં કત્વા અચ્છિ. તદાપિ સો નિચ્ચલોવ અહોસિ. એવં સપ્પેનપિ એકસંવચ્છરં અન્તરન્તરા વીમંસન્તાપિસ્સ નેવ અન્તરં પસ્સિંસુ .

તતો “અટ્ઠવસ્સિકદારકા નામ નટસમજ્જં પિયાયન્તિ, તેન નં વીમંસિસ્સામા”તિ તં પઞ્ચદારકસતેહિ સદ્ધિં રાજઙ્ગણે નિસીદાપેત્વા નટસમજ્જં કારાપેસું. સેસદારકા તં નટસમજ્જં દિસ્વા “સાધુ સાધૂ”તિ વદન્તા મહાહસિતં હસન્તિ. મહાસત્તો પન “નિરયે નિબ્બત્તકાલે તવ ખણમત્તમ્પિ હાસો વા સોમનસ્સં વા નત્થી”તિ નિરયભયં આવજ્જેત્વા નિચ્ચલોવ અહોસિ, તં ન ઓલોકેસિ. એવં નટસમજ્જેનપિ એકસંવચ્છરં અન્તરન્તરા વીમંસન્તાપિસ્સ નેવ અન્તરં પસ્સિંસુ.

તતો “નવવસ્સિકદારકા નામ અસિનો ભાયન્તિ, તેન નં વીમંસિસ્સામા”તિ તં પઞ્ચદારકસતેહિ સદ્ધિં રાજઙ્ગણે નિસીદાપેત્વા દારકાનં કીળનકાલે એકો પુરિસો ફલિકવણ્ણં અસિં ગહેત્વા પરિબ્ભમન્તો નદન્તો વગ્ગન્તો તાસેન્તો લઙ્ઘન્તો અપ્ફોટેન્તો મહાસદ્દં કરોન્તો “કાસિરઞ્ઞો કિર કાળકણ્ણી એકો પુત્તો અત્થિ, સો કુહિં, સીસમસ્સ છિન્દિસ્સામી”તિ અભિધાવતિ. તં પુરિસં દિસ્વા સેસદારકા ભીતતસિતા હુત્વા વિરવન્તા દિસાવિદિસાસુ પલાયિંસુ. મહાસત્તો પન નિરયભયં આવજ્જેત્વા અજાનન્તો વિય નિસીદિ. અથ નં સો પુરિસો અસિના સીસે પરામસિત્વા “સીસં તે છિન્દિસ્સામી”તિ તાસેન્તોપિ તાસેતું અસક્કોન્તો અપગમિ. એવં ખગ્ગેનપિ એકસંવચ્છરં અન્તરન્તરા વીમંસન્તાપિસ્સ નેવ અન્તરં પસ્સિંસુ.

તતો દસવસ્સિકકાલે પનસ્સ બધિરભાવવીમંસનત્થં સિરિસયને નિસીદાપેત્વા સાણિયા પરિક્ખિપાપેત્વા ચતૂસુ પસ્સેસુ છિદ્દાનિ કત્વા તસ્સ અદસ્સેત્વા હેટ્ઠાસયને સઙ્ખધમકે નિસીદાપેત્વા એકપ્પહારેનેવ સઙ્ખે ધમાપેન્તિ, એકનિન્નાદં અહોસિ. અમચ્ચા ચતૂસુ પસ્સેસુ ઠત્વા સાણિયા છિદ્દેહિ ઓલોકેન્તાપિ મહાસત્તસ્સ એકદિવસમ્પિ સતિસમ્મોસં વા હત્થપાદવિકારં વા ફન્દનમત્તં વા ન પસ્સિંસુ. એવં એકસંવચ્છરં સઙ્ખસદ્દેનપિ અન્તરન્તરા વીમંસન્તાપિસ્સ નેવ અન્તરં પસ્સિંસુ.

તતો પરમ્પિ એકાદસવસ્સિકકાલે એકસંવચ્છરં તથેવ ભેરિસદ્દેન વીમંસન્તાપિસ્સ નેવ અન્તરં પસ્સિંસુ.

તતો દ્વાદસવસ્સિકકાલે “દીપેન નં વીમંસિસ્સામા”તિ “રત્તિભાગે અન્ધકારે હત્થં વા પાદં વા ફન્દાપેતિ નુ ખો, નો”તિ ઘટેસુ દીપે જાલેત્વા સેસદીપે નિબ્બાપેત્વા થોકં અન્ધકારે સયાપેત્વા ઘટેહિ દીપે ઉક્ખિપિત્વા એકપ્પહારેનેવ આલોકં કત્વા ઇરિયાપથં ઉપધારેન્તિ. એવં દીપેનપિ એકસંવચ્છરં અન્તરન્તરા વીમંસન્તાપિસ્સ કિઞ્ચિ ફન્દનમત્તમ્પિ ન પસ્સિંસુ.

તતો તેરસવસ્સિકકાલે “ફાણિતેન નં વીમંસિસ્સામા”તિ સકલસરીરં ફાણિતેન મક્ખેત્વા બહુમક્ખિકે ઠાને નિપજ્જાપેસું. મક્ખિકા ઉટ્ઠહન્તિ, તા તસ્સ સકલસરીરં પરિવારેત્વા સૂચીહિ વિજ્ઝમાના વિય ખાદન્તિ. સો નિરોધસમાપન્નો મહાથેરો વિય નિચ્ચલોવ અહોસિ. એવં ફાણિતેનપિ એકસંવચ્છરં અન્તરન્તરા વીમંસન્તાપિસ્સ કિઞ્ચિ ફન્દનમત્તમ્પિ ન પસ્સિંસુ.

અથસ્સ યુદ્દસવસ્સિકકાલે ‘‘ઇદાનિ પનેસ મહલ્લકો જાતો સુચિકામો અસુચિજિગુચ્છકો, અસુચિના નં વીમંસિસ્સામા’’તિ તતો પટ્ઠાય નં નેવ ન્હાપેન્તિ ન ચ આચમાપેન્તિ. સો ઉચ્ચારપસ્સાવં કત્વા તત્થેવ પલિપન્નો સયતિ. દુગ્ગન્ધભાવેન પનસ્સ અન્તરુધીનં નિક્ખમનકાલો વિય અહોસિ, અસુચિગન્ધેન મક્ખિકા ખાદન્તિ. સો નિચ્ચલોવ અહોસિ . અથ નં પરિવારેત્વા ઠિતા ધાતિયો આહંસુ ‘‘તાત તેમિયકુમાર, ત્વં મહલ્લકો જાતો, કો તં સબ્બદા પટિજગ્ગિસ્સતિ, કિં ન લજ્જસિ, કસ્મા નિપન્નોસિ, ઉટ્ઠાય તે સરીરં પટિજગ્ગાહી’’તિ અક્કોસન્તિ પરિભાસન્તિ. સો તથારૂપે પટિકૂલે ગૂથરાસિમ્હિ નિમુગ્ગોપિ દુગ્ગન્ધભાવેન યોજનસતમત્થકે ઠિતાનમ્પિ હદયુપ્પતનસમત્થસ્સ ગૂથનિરયસ્સ દુગ્ગન્ધભાવં આવજ્જેત્વા નિચ્ચલોવ અહોસિ. એવં અસુચિનાપિ એકસંવચ્છરં અન્તરન્તરા વીમંસન્તાપિસ્સ નેવ અન્તરં પસ્સિંસુ.

તતો પન્નરસવસ્સિકકાલે ‘‘અઙ્ગારેન નં વીમંસિસ્સામા’’તિ અથસ્સ હેટ્ઠામઞ્ચકે અગ્ગિકપલ્લાનિ ઠપયિંસુ ‘‘અપ્પેવ નામ ઉણ્હેન પીળિતો દુક્ખવેદનં અસહન્તો વિપ્ફન્દનાકારં દસ્સેય્યા’’તિ. અથસ્સ સરીરે ફોટાનિ ઉટ્ઠહન્તિ. મહાસત્તો ‘‘અવીચિનિરયસન્તાપો યોજનસતમત્થકે ફરતિ, તમ્હા દુક્ખતો ઇદં દુક્ખં સતગુણેન સહસ્સગુણેન સતસહસ્સગુણેન વરતર’’ન્તિ અધિવાસેત્વા નિચ્ચલોવ અહોસિ. અથસ્સ માતાપિતરો ભિજ્જમાનહદયા વિય મનુસ્સે પટિક્કમાપેત્વા તં તતો અગ્ગિસન્તાપનતો અપનેત્વા ‘‘તાત તેમિયકુમાર, મયં તવ અપીઠસપ્પિઆદિભાવં જાનામ. ન હિ એતેસં એવરૂપાનિ હત્થપાદકણ્ણસોતાનિ હોન્તિ, ત્વં અમ્હેહિ પત્થેત્વા લદ્ધપુત્તકો, મા નો નાસેહિ, સકલજમ્બુદીપે વસન્તાનં રાજૂનં સન્તિકે ગરહતો નો મોચેહી’’તિ યાચિંસુ. એવં સો તેહિ યાચિતોપિ અસુણન્તો વિય હુત્વા નિચ્ચલોવ નિપજ્જિ. અથસ્સ માતાપિતરો રોદમાના પરિદેવમાના પટિક્કમન્તિ . એકદા માતા એકિકા ઉપસઙ્કમિત્વા યાચતિ, એકદા પિતા એકકોવ ઉપસઙ્કમિત્વા યાચતિ. એવં એકસંવચ્છરં અન્તરન્તરા વીમંસન્તાપિસ્સ નેવ અન્તરં પસ્સિંસુ.

અથસ્સ સોળસવસ્સિકકાલે અમચ્ચબ્રાહ્મણાદયો ચિન્તયિંસુ ‘‘પીઠસપ્પી વા હોતુ, મૂગો વા બધિરો વા હોતુ, વયે પરિણતે રજનીયે અરજ્જન્તા નામ નત્થિ, દુસ્સનીયે અદુસ્સન્તા નામ નત્થિ, સમયે સમ્પત્તે પુપ્ફવિકસનં વિય હિ ધમ્મતા એસા, નાટકાનમ્પિસ્સ પચ્ચુપટ્ઠાપેત્વા તાહિ નં વીમંસિસ્સામા’’તિ. તતો ઉત્તમરૂપધરા દેવકઞ્ઞાયો વિય વિલાસસમ્પન્ના નાટકિત્થિયો પક્કોસાપેત્વા ‘‘યા કુમારં હસાપેતું વા કિલેસેહિ બન્ધિતું વા સક્કોતિ, સા તસ્સ અગ્ગમહેસી ભવિસ્સતી’’તિ વત્વા કુમારં ગન્ધોદકેન ન્હાપેત્વા દેવપુત્તં વિય અલઙ્કરિત્વા દેવવિમાનસદિસે સિરિગબ્ભે સુપઞ્ઞત્તે સિરિસયને આરોપેત્વા ગન્ધદામપુપ્ફદામધૂમવાસચુણ્ણાદીહિ અન્તોગબ્ભં એકગન્ધસમોદકં કત્વા પટિક્કમિંસુ. અથ નં તા ઇત્થિયો પરિવારેત્વા નચ્ચગીતેહિ ચેવ મધુરવચનાદીહિ ચ નાનપ્પકારેહિ અભિરમાપેતું વાયમિંસુ. સો બુદ્ધિસમ્પન્નતાય તા ઇત્થિયો અનોલોકેત્વા ‘‘ઇમા ઇત્થિયો મમ સરીરસમ્ફસ્સં મા વિન્દન્તૂ’’તિ અધિટ્ઠહિત્વા અસ્સાસપસ્સાસે સન્નિરુમ્ભિ, અથસ્સ સરીરં થદ્ધં અહોસિ. તા તસ્સ સરીરસમ્ફસ્સં અવિન્દન્તિયો હુત્વા ‘‘થદ્ધસરીરો એસ, નાયં મનુસ્સો, યક્ખો ભવિસ્સતી’’તિ ભીતતસિતા હુત્વા અત્તાનં સન્ધારેતું અસક્કોન્તિયો પલાયિંસુ. એવં નાટકેનપિ એકસંવચ્છરં અન્તરન્તરા વીમંસન્તાપિસ્સ નેવ અન્તરં પસ્સિંસુ.

એવં સોળસ સંવચ્છરાનિ સોળસહિ મહાવીમંસાહિ ચેવ અનેકાહિ ખુદ્દકવીમંસાહિ ચ વીમંસમાનાપિ તસ્સ ચિત્તં પરિગ્ગણ્હિતું નાસક્ખિંસુ.

વીમંસનકણ્ડં નિટ્ઠિતં.

રજ્જયાચનકણ્ડં

તતો રાજા વિપ્પટિસારી હુત્વા લક્ખણપાઠકે બ્રાહ્મણે પક્કોસાપેત્વા ''તુમ્હે કુમારસ્સ જાતકાલે 'ધઞ્ઞપુઞ્ઞલક્ખણસમ્પન્નો અયં કુમારો, નાસ્સ કોચિ અન્તરાયો પઞ્ઞાયતી'તિ મે કથયિત્થ, ઇદાનિ પન સો પીઠસપ્પી મૂગબધિરો જાતો, કથા વો ન સમેતી''તિ આહ. બ્રાહ્મણા વદિંસુ ''મહારાજ, આચરિયેહિ અદિટ્ઠકં નામ નત્થિ, અપિચ ખો પન, દેવ, 'રાજકુલેહિ પત્થેત્વા લદ્ધપુત્તકો કાળકણ્ણી'તિ વુત્તે 'તુમ્હાકં દોમનસ્સં સિયા'તિ ન કથયિમ્હા''તિ. અથ ને રાજા એવમાહ ''ઇદાનિ પન કિં કાતું વટ્ટતી''તિ? ''મહારાજ, ઇમસ્મિં કુમારે ઇમસ્મિં ગેહે વસન્તે તયો અન્તરાયા પઞ્ઞાયિસ્સન્તિ – જીવિતસ્સ વા અન્તરાયો, સેતચ્છત્તસ્સ વા અન્તરાયો, અગ્ગમહેસિયા વા અન્તરાયો''તિ. ''તસ્મા, દેવ, પપઞ્ચં અકત્વા અવમઙ્ગલરથે અવમઙ્ગલઅસ્સે યોજેત્વા તત્થ નં નિપજ્જાપેત્વા પચ્છિમદ્વારેન નીહરિત્વા આમકસુસાને ચતુબ્ભિત્તિકં આવાટં ખણિત્વા નિખણિતું વટ્ટતી''તિ. રાજા અન્તરાયભયેન ભીતો તેસં વચનં ''સાધૂ''તિ સમ્પટિચ્છિ.

તદા ચન્દાદેવી તં પવત્તિં સુત્વા તુરિતતુરિતાવ એકિકા રાજાનં ઉપસઙ્કમિત્વા વન્દિત્વા ''દેવ, તુમ્હેહિ મય્હં વરો દિન્નો, મયા ચ ગહિતકો કત્વા ઠપિતો, ઇદાનિ તં મે દેથા''તિ યાચિ. ''ગણ્હાહિ, દેવી''તિ. ''દેવ, પુત્તસ્સ મે રજ્જં દેથા''તિ. ''ન સક્કા, દેવી''તિ. ''કિંકારણા, દેવા''તિ. ''પુત્તો, તે દેવિ, કાળકણ્ણી''તિ. ''તેન હિ, દેવ, યાવજીવં અદદન્તાપિ સત્ત વસ્સાનિ દેથા''તિ. ''ન સક્કા, દેવી''તિ. ''તેન હિ, દેવ, છ વસ્સાનિ દેથા''તિ. ''ન સક્કા, દેવી''તિ. ''તેન હિ, દેવ, પઞ્ચ વસ્સાનિ દેથા''તિ. ''ન સક્કા, દેવી''તિ. ''તેન હિ, દેવ, ચત્તારિ વસ્સાનિ દેથા''તિ. ''ન સક્કા, દેવી''તિ. ''તેન હિ, દેવ, તીણિ વસ્સાનિ દેથા''તિ. ''ન સક્કા, દેવી''તિ. ''તેન હિ, દેવ, દ્વે વસ્સાનિ દેથા''તિ. ''ન સક્કા, દેવી''તિ. ''તેન હિ, દેવ, એકવસ્સં રજ્જં દેથા''તિ. ''ન સક્કા, દેવી''તિ. ''તેન હિ, દેવ, સત્ત માસાનિ રજ્જં દેથા''તિ. ''ન સક્કા, દેવી''તિ. ''તેન હિ, દેવ, છ માસાનિ રજ્જં દેથા''તિ. ''ન સક્કા, દેવી''તિ. ''તેન હિ, દેવ, પઞ્ચ માસાનિ રજ્જં દેથા''તિ. ''ન સક્કા, દેવી''તિ. ''તેન હિ, દેવ, ચત્તારિ માસાનિ રજ્જં દેથા''તિ. ''ન સક્કા, દેવી''તિ. ''તેન હિ, દેવ, તીણિ માસાનિ રજ્જં દેથા''તિ. ''ન સક્કા, દેવી''તિ. ''તેન હિ, દેવ, દ્વે માસાનિ રજ્જં દેથા''તિ. ''ન સક્કા, દેવી''તિ. ''તેન હિ, દેવ, એકમાસં રજ્જં દેથા''તિ. ''ન સક્કા, દેવી''તિ. ''તેન હિ, દેવ, અડ્ઢમાસં રજ્જં દેથા''તિ. ''ન સક્કા, દેવી''તિ. ''તેન હિ, દેવ, સત્ત દિવસાનિ રજ્જં દેથા''તિ. રાજા ''સાધુ, દેવિ, ગણ્હાહી''તિ આહ. સા તસ્મિં ખણે પુત્તં અલઙ્કારાપેત્વા ''તેમિયકુમારસ્સ ઇદં રજ્જ''ન્તિ નગરે ભેરિં ચરાપેત્વા સકલનગરં અલઙ્કારાપેત્વા પુત્તં હત્થિક્ખન્ધં આરોપેત્વા સેતચ્છત્તં તસ્સ મત્થકે કારાપેત્વા નગરં પદક્ખિણં કત્વા પુન આગન્ત્વા અન્તોનગરં પવેસેત્વા તં સિરિસયને નિપજ્જાપેત્વા પિયપુત્તં સબ્બરત્તિં યાચિ ''તાત તેમિયકુમાર, તં નિસ્સાય સોળસ વસ્સાનિ નિદ્દં અલભિત્વા રોદમાનાય મે અક્ખીનિ ઉપક્કાનિ, સોકેન મે હદયં ભિજ્જમાનં વિય અહોસિ, અહં તવ અપીઠસપ્પિઆદિભાવં જાનામિ, મા મં અનાથં કરી''તિ. સા ઇમિના ઉપાયેનેવ પુનદિવસેપિ પુનદિવસેપીતિ પઞ્ચ દિવસાનિ યાચિ.

રજ્જયાચનકણ્ડં નિટ્ઠિતં.

અથ છટ્ઠે દિવસે રાજા સુનન્દં નામ સારથિં પક્કોસાપેત્વા ''તાત, સુનન્દસારથિ સ્વે પાતોવ અવમઙ્ગલરથે અવમઙ્ગલઅસ્સે યોજેત્વા કુમારં તત્થ નિપજ્જાપેત્વા પચ્છિમદ્વારેન નીહરિત્વા આમકસુસાને ચતુબ્ભિત્તિકં આવાટં ખણિત્વા તત્થ નં પક્ખિપિત્વા કુદ્દાલપિટ્ઠેન મત્થકં ભિન્દિત્વા જીવિતક્ખયં પાપેત્વા ઉપરિ પંસું દત્વા પથવિવડ્ઢનકમ્મં કત્વા ન્હત્વા એહી''તિ આણાપેસિ. સો ''સાધુ, દેવા''તિ સમ્પટિચ્છિ. અથ છટ્ઠમ્પિ રત્તિં દેવી

કુમારં યાચિત્વા ‘‘તાત તેમિયકુમાર, તવ પિતા કાસિરાજા તં સ્વે પાતોવ આમકસુસાને નિખણિતું આણાપેસિ, સ્વે પાતોવ મરણં પાપુણિસ્સસિ પુત્તા’’તિ આહ. તં સુત્વા મહાસત્તસ્સ ‘‘તાત તેમિયકુમાર, સોળસ વસ્સાનિ તયા કતો વાયામો ઇદાનિ મત્થકં પક્કો’’તિ ચિન્તેન્તસ્સ અબ્ભન્તરે પીતિ ઉપ્પજ્જિ. માતુયા પનસ્સ હદયં ભિજ્જમાનં વિય અહોસિ, એવં સન્તેપિ ‘‘મનોરથો મત્થકં પાપુણિસ્સતી’’તિ માતુયા સદ્ધિં નાલપિ.

અથસ્સા રત્તિયા અચ્ચયેન પાતોવ સુનન્દો સારથિ રથં યોજેન્તો દેવતાનુભાવેન મહાસત્તસ્સ પારમિતાનુભાવેન ચ મઙ્ગલરથે મઙ્ગલઅસ્સે યોજેત્વા રથં રાજદ્વારે ઠપેત્વા મહાતલં અભિરુહિત્વા સિરિગબ્ભં પવિસિત્વા દેવિં વન્દિત્વા એવમાહ – ‘‘દેવિ, મય્હં મા કુજ્ઝ, રઞ્ઞો આણા’’તિ વત્વા પુત્તં આલિઙ્ગિત્વા નિપન્નં દેવિં પિટ્ઠિહત્થેન અપનેત્વા પુપ્ફકલાપં વિય કુમારં ઉક્ખિપિત્વા પાસાદા ઓતરિ. તદા ચન્દાદેવી ઉરં પહરિત્વા મહન્તેન સદ્દેન પરિદેવિત્વા મહાતલે ઓહીયિ. અથ નં મહાસત્તો ઓલોકેત્વા ‘‘મયિ અકથેન્તે માતા હદયેન ફલિતેન મરિસ્સતી’’તિ કથેતુકામો હુત્વાપિ ‘‘સચે અહં કથેસ્સામિ, સોળસ વસ્સાનિ કતો વાયામો મે મોઘો ભવિસ્સતિ, અકથેન્તો પનાહં અત્તનો ચ માતાપિતૂનઞ્ચ મહાજનસ્સ ચ પચ્ચયો ભવિસ્સામી’’તિ અધિવાસેસિ.

અથ નં સારથિ રથં આરોપેત્વા ‘‘પચ્છિમદ્વારાભિમુખં રથં પેસેસ્સામી’’તિ ચિન્તેત્વા રથં પેસેસિ. તદા મહાસત્તસ્સ પારમિતાનુભાવેન દેવતાવિગ્ગહિતો હુત્વા રથં નિવત્તાપેત્વા પાચીનદ્વારાભિમુખં રથં પેસેસિ, અથ રથચક્કં ઉમ્મારે પતિહઞ્ઞિ. મહાસત્તોપિ તસ્સ સદ્દં સુત્વા ‘‘મનોરથો મે મત્થકં પત્તો’’તિ સુટ્ઠુતરં તુટ્ઠચિત્તો અહોસિ. રથો નગરા નિક્ખમિત્વા દેવતાનુભાવેન તિયોજનિકં ઠાનં ગતો. તત્થ વનઘટં સારથિસ્સ આમકસુસાનં વિય ઉપટ્ઠાસિ. સો ‘‘ઇદં ઠાનં ફાસુક’’ન્તિ સલ્લક્ખેત્વા રથં મગ્ગા ઓક્કમાપેત્વા મગ્ગપસ્સે ઠપેત્વા રથા ઓરુય્હ મહાસત્તસ્સ આભરણભણ્ડં ઓમુઞ્ચિત્વા ભણ્ડિકં કત્વા એકમન્તં ઠપેત્વા કુદ્દાલં આદાય રથસ્સ અવિદૂરે ઠાને ચતુબ્ભિત્તિકં આવાટં ખણિતું આરભિ.

તતો બોધિસત્તો ચિન્તેસિ ‘‘અયં મે વાયામકાલો, અહઞ્હિ સોળસ વસ્સાનિ હત્થપાદે ન ચાલેસિં, કિં નુ ખો મે બલં અત્થિ, ઉદાહુ નો’’તિ. સો ઉટ્ઠાય વામહત્થેન દક્ખિણહત્થં, દક્ખિણહત્થેન વામહત્થં પરામસન્તો ઉભોહિ હત્થેહિ પાદે સમ્બાહિત્વા રથા ઓતરિતું ચિત્તં ઉપ્પાદેસિ. તાવદેવસ્સ પાદપતિતટ્ઠાને વાતપુણ્ણભસ્તચમ્મં વિય મહાપથવી અબ્ભુગ્ગન્ત્વા રથસ્સ પચ્છિમન્તં આહચ્ચ અટ્ઠાસિ. મહાસત્તો રથા ઓતરિત્વા કતિપયે વારે અપરાપરં ચઙ્કમિત્વા ‘‘ઇમિનાવ નિયામેન એકદિવસં યોજનસતમ્પિ મે ગન્તું બલં અત્થી’’તિ ઞત્વા ‘‘સચે, સારથિ, મયા સદ્ધિં વિરુજ્ઝેય્ય, અત્થિ નુ ખો મે તેન સહ પટિવિરુજ્ઝિતું બલ’’ન્તિ ઉપધારેન્તો રથસ્સ પચ્છિમન્તં ગહેત્વા કુમારકાનં કીળનયાનકં વિય ઉક્ખિપિત્વા રથં પરિબ્ભમેન્તો અટ્ઠાસિ. અથસ્સ ‘‘અત્થિ મે તેન સહ પટિવિરુજ્ઝિતું બલ’’ન્તિ સલ્લક્ખેત્વા પસાધનત્થાય ચિત્તં ઉપ્પજ્જિ.

તંખણઞ્ઞેવ સક્કસ્સ ભવનં ઉણ્હાકારં દસ્સેસિ. સક્કો આવજ્જેન્તો તં કારણં ઞત્વા ‘‘તેમિયકુમારસ્સ મનોરથો મત્થકં પત્તો, ઇદાનિ પસાધનત્થાય ચિત્તં ઉપ્પન્નં, કિં એતસ્સ માનુસકેન પસાધનેના’’તિ દિબ્બપસાધનં ગાહાપેત્વા વિસ્સકમ્મદેવપુત્તં પક્કોસાપેત્વા ‘‘તાત વિસ્સકમ્મ દેવપુત્ત, ત્વં ગચ્છ, કાસિરાજસ્સ પુત્તં તેમિયકુમારં અલઙ્કરોહી’’તિ આણાપેસિ. સો ‘‘સાધૂ’’તિ સમ્પટિચ્છિત્વા તાવતિંસભવનતો ઓતરિત્વા તસ્સ સન્તિકં ગન્ત્વા દસહિ દુસ્સસહસ્સેહિ વેઠનં કત્વા દિબ્બેહિ ચેવ માનુસકેહિ ચ અલઙ્કારેહિ સક્કં વિય તં અલઙ્કરિત્વા સકટ્ઠાનમેવ ગતો. સો દેવરાજલીલાય સારથિસ્સ ખણનોકાસં ગન્ત્વા આવાટતીરે ઠત્વા પુચ્છન્તો તતિયં ગાથમાહ –

૩. ‘‘કિં નુ સન્તરમાનોવ, કાસું ખણસિ સારથિ;
પુટ્ઠો મે સમ્મ અક્ખાહિ, કિં કાસુયા કરિસ્સસી’’તિ.

તત્થ **કાસુન્તિ** આવાટં.

તં સુત્વા સારથિ આવાટં ખણન્તો ઉદ્ધં અનોલોકેત્વાવ ચતુત્થં ગાથામાહ –

૪. ‘‘રઞ્ઞો મૂગો ચ પક્ખો ચ, પુત્તો જાતો અચેતસો;
સોમ્હિ રઞ્ઞા સમજ્ઝિટ્ઠો, પુત્તં મે નિખણં વને’’તિ.

તત્થ **પક્ખો**તિ પીઠસપ્પી. “**મૂગો**”તિ વચનેનેવ પનસ્સ બધિરભાવોપિ સિજ્ઝતિ બધિરસ્સ હિ પટિવચનં કથેતું અસક્કુણેય્યત્તા. **અચેતસો**તિ અચિત્તકો વિય જાતો. સોળસ વસ્સાનિ અકથિતત્તા એવમાહ . **સમજ્ઝિટ્ઠો**તિ આણત્તો, પેસિતોતિ અત્થો. **નિખણં વને**તિ વને નિખણેય્યાસિ.

અથ નં મહાસત્તો આહ –

૫. ‘‘ન બધિરો ન મૂગોસ્મિ, ન પક્ખો ન ચ વીકલો;
અધમ્મં સારથિ કયિરા, મં ચે ત્વં નિખણં વને.

૬. ‘‘ઊરૂ બાહુઞ્ચ મે પસ્સ, ભાસિતઞ્ચ સુણોહિ મે;
અધમ્મં સારથિ કયિરા, મં ચે ત્વં નિખણં વને’’તિ.

તત્થ **ન બધિરો**તિ સમ્મ સારથિ, સચે તં રાજા એવરૂપં પુત્તં મારાપેતું આણાપેસિ, અહં પન એવરૂપો ન ભવામીતિ દીપેતું એવમાહ. **મં ચે ત્વં નિખણં વને**તિ સચે બધિરભાવાદિવિરહિતં એવરૂપં મં વને નિખણેય્યાસિ, અધમ્મં કમ્મં કરેય્યાસીતિ અત્થો. “**ઊરૂ**”તિ ઇદં સો પુરિમગાથં સુત્વાપિ નં અનોલોકેન્તમેવ દિસ્વા ‘‘અલઙ્કતસરીરમસ્સ દસ્સેસ્સામી’’તિ ચિન્તેત્વા આહ. તસ્સત્થો – સમ્મ સારથિ, ઇમે કઞ્ચનકદલિક્ખન્ધસદિસે ઊરૂ, કનકચ્છવિં બાહુઞ્ચ મે પસ્સ, મધુરવચનઞ્ચ મે સુણાહીતિ.

તતો સારથિ એવં ચિન્તેસિ ‘‘કો નુ ખો એસ, આગતકાલતો પટ્ઠાય અત્તાનમેવ વણ્ણેતી’’તિ. સો આવાટખણનં પહાય ઉદ્ધં ઓલોકેન્તો તસ્સ રૂપસમ્પત્તિં દિસ્વા ‘‘અયં પુરિસો કો નુ ખો, મનુસ્સો વા દેવો વા’’તિ અજાનન્તો ઇમં ગાથમાહ –

૭. ‘‘દેવતા નુસિ ગન્ધબ્બો, અદુ સક્કો પુરિન્દદો;
કો વા ત્વં કસ્સ વા પુત્તો, કથં જાનેમુ તં મય’’ન્તિ.

અથસ્સ મહાસત્તો અત્તાનં આચિક્ખિત્વા ધમ્મં દેસેન્તો આહ –

૮. ‘‘નમ્હિ દેવો ન ગન્ધબ્બો, નમ્હિ સક્કો પુરિન્દદો;
કાસિરઞ્ઞો અહં પુત્તો, યં કાસુયા નિહઞ્ઞસિ.

૯. ‘‘તસ્સ રઞ્ઞો અહં પુત્તો, યં ત્વં સમ્મૂપજીવસિ;
અધમ્મં સારથિ કયિરા, મં ચે ત્વં નિખણં વને.

૧૦. ‘‘યસ્સ રુક્ખસ્સ છાયાય, નિસીદેય્ય સયેય્ય વા;
ન તસ્સ સાખં ભઞ્જેય્ય, મિત્તદુબ્ભો હિ પાપકો.

૧૧. ‘‘યથા રુક્ખો તથા રાજા, યથા સાખા તથા અહં;
યથા છાયૂપગો પોસો, એવં ત્વમસિ સારથિ;
અધમ્મં સારથિ કયિરા, મં ચે ત્વં નિખણં વને’’તિ.

તત્થ **નિહઞ્ઞસી**તિ નિહનિસ્સસિ. યં ત્વં એત્થ નિહનિસ્સામીતિ સઞ્ઞાય કાસું ખણસિ, સો અહન્તિ દીપેતિ. સો ‘‘રાજપુત્તો અહ’’ન્તિ વુત્તેપિ ન સદ્દહતિયેવ, મધુરકથાય પનસ્સ બજ્ઝિત્વા ધમ્મં સુણન્તો અટ્ઠાસિ. **મિત્તદુબ્ભો**તિ પરિભુત્તછાયસ્સ રુક્ખસ્સ પત્તં વા સાખં વા અઙ્કુરં વા ભઞ્જન્તો મિત્તઘાતકો હોતિ લામકપુરિસો, કિમઙ્ગં પન સામિપુત્તઘાતકો. **છાયૂપગો**તિ પરિભોગત્થાય છાયં ઉપગતો પુરિસો વિય રાજાનં નિસ્સાય જીવમાનો ત્વન્તિ વદતિ.

સો એવં કથેન્તેપિ બોધિસત્તે ન સદ્દહતિયેવ. અથ મહાસત્તો ‘‘સદ્દહાપેસ્સામિ ન’’ન્તિ દેવતાનં સાધુકારેન ચેવ અત્તનો ઘોસેન ચ વનઘટં ઉન્નાદેન્તો દસ મિત્તપૂજગાથા નામ આરભિ –

૧૨. ‘‘પહૂતભક્ખો ભવતિ, વિપ્પવુટ્ઠો સકંઘરા;
બહૂ નં ઉપજીવન્તિ, યો મિત્તાનં ન દુબ્ભતિ.

૧૩. ‘‘યં યં જનપદં યાતિ, નિગમે રાજધાનિયો;
સબ્બત્થ પૂજિતો હોતિ, યો મિત્તાનં ન દુબ્ભતિ.

૧૪. ‘‘નાસ્સ ચોરા પસાહન્તિ, નાતિમઞ્ઞન્તિ ખત્તિયા;
સબ્બે અમિત્તે તરતિ, યો મિત્તાનં ન દુબ્ભતિ.

૧૫. ‘‘અક્કુદ્ધો સઘરં એતિ, સભાયં પટિનન્દિતો;
ઞાતીનં ઉત્તમો હોતિ, યો મિત્તાનં ન દુબ્ભતિ.

૧૬. ‘‘સક્કત્વા સક્કતો હોતિ, ગરુ હોતિ સગારવો;
વણ્ણકિત્તિભતો હોતિ, યો મિત્તાનં ન દુબ્ભતિ.

૧૭. ‘‘પૂજકો લભતે પૂજં, વન્દકો પટિવન્દનં;
યસોકિત્તિઞ્ચ પપ્પોતિ, યો મિત્તાનં ન દુબ્ભતિ.

૧૮. ‘‘અગ્ગિ યથા પજ્જલતિ, દેવતાવ વિરોચતિ;
સિરિયા અજહિતો હોતિ, યો મિત્તાનં ન દુબ્ભતિ.

૧૯. ‘‘ગાવો તસ્સ પજાયન્તિ, ખેત્તે વુત્તં વિરૂહતિ;
વુત્તાનં ફલમસ્નાતિ, યો મિત્તાનં ન દુબ્ભતિ.

૨૦. ‘‘દરિતો પબ્બતાતો વા, રુક્ખતો પતિતો નરો;
ચુતો પતિટ્ઠં લભતિ, યો મિત્તાનં ન દુબ્ભતિ.

૨૧. ‘‘વિરૂળ્હમૂલસન્તાનં, નિગ્રોધમિવ માલુતો;
અમિત્તા નપ્પસાહન્તિ, યો મિત્તાનં ન દુબ્ભતી’’તિ.

તત્થ **સકં ઘરા**તિ સકઘરા, અયમેવ વા પાઠો. **ન દુબ્ભતી**તિ ન દુસ્સતિ. **મિત્તાન**ન્તિ બુદ્ધાદીનં કલ્યાણમિત્તાનં ન દુબ્ભતિ. ‘‘**સબ્બત્થ પૂજિતો હોતી**’’તિ ઇદં સીવલિવત્થુના વણ્ણેતબ્બં. **ન પસાહન્તી**તિ પસય્હકારં કાતું ન સક્કોન્તિ. ઇદં સંકિચ્ચસામણેરવત્થુના દીપેતબ્બં. ‘‘**નાતિમઞ્ઞન્તિ ખત્તિયા**’’તિ ઇદં જોતિકસેટ્ઠિવત્થુના દીપેતબ્બં. **તરતી**તિ અતિક્કમતિ. **સઘર**ન્તિ અત્તઘરં. મિત્તાનં દુબ્ભન્તો અત્તનો ઘરં આગચ્છન્તોપિ ઘટ્ટિતચિત્તો કુદ્ધોવ આગચ્છતિ, અયં પન અકુદ્ધોવ સકઘરં એતિ. **પટિનન્દિતો**તિ બહૂનં સન્નિપાતટ્ઠાને અમિત્તદુબ્ભિનો ગુણકથં કથેન્તિ, તાય સો પટિનન્દિતો હોતિ પમુદિતચિત્તો.

સક્કત્વા સક્કતો હોતીતિ પરં સક્કત્વા સયમ્પિ પરેહિ સક્કતો હોતિ. **ગરુ હોતિ સગારવો**તિ પરેસુ સગારવો સયમ્પિ પરેહિ ગરુકો હોતિ. **વણ્ણકિત્તિભતો**તિ ભતવણ્ણકિત્તિ, ગુણઞ્ચેવ કિત્તિસદ્દઞ્ચ ઉક્ખિપિત્વા ચરન્તો નામ હોતીતિ અત્થો. **પૂજકો**તિ મિત્તાનં પૂજકો હુત્વા સયમ્પિ પૂજં લભતિ. **વન્દકો**તિ બુદ્ધાદીનં કલ્યાણમિત્તાનં વન્દકો હુત્વા પુનબ્ભવે પટિવન્દનં લભતિ. **યસોકિત્તિઞ્ચા**તિ ઇસ્સરિયપરિવારઞ્ચેવ ગુણકિત્તિઞ્ચ પપ્પોતિ. ઇમાય ગાથાય ચિત્તગહપતિનો વત્થુ (ધ᳚ પ᳚ ૭૩-૭૪) કથેતબ્બં.

પજ્જલતીતિ ઇસ્સરિયપરિવારેન પજ્જલતિ. **સિરિયા અજહિતો હોતી**તિ એત્થ અનાથપિણ્ડિકસ્સ વત્થુ (ધ᳚ પ᳚ ૧૧૯-૧૨૦) કથેતબ્બં. **અસ્નાતી**તિ પરિભુઞ્જતિ. ‘‘**પતિટ્ઠં લભતી**’’તિ ઇદં **ચૂળપદુમજાતકેન** (જા᳚ ૧.૨.૮૫-૮૬) દીપેતબ્બં. **વિરૂળ્હમૂલસન્તાન**ન્તિ વડ્ઢિતમૂલપારોહં. **અમિત્તા નપ્પસાહન્તી**તિ એત્થ કુરરઘરિયસોણત્થેરસ્સ માતુ ગેહં પવિટ્ઠચોરવત્થુ કથેતબ્બં.

સુનન્દો સારથિ એત્તકાહિ ગાથાહિ ધમ્મં દેસેન્તમ્પિ તં અસઞ્જાનિત્વા ‘‘કો નુ ખો અય’’ન્તિ આવાટખણનં પહાય રથસમીપં ગન્ત્વા તત્થ તઞ્ચ પસાધનભણ્ડઞ્ચ ઉભયં અદિસ્વા પુન આગન્ત્વા ઓલોકેન્તો તં સઞ્જાનિત્વા તસ્સ પાદેસુ પતિત્વા અઞ્જલિં પગ્ગય્હ યાચન્તો ઇમં ગાથમાહ –

૨૨. ‘‘એહિ તં પટિનેસ્સામિ, રાજપુત્ત સકં ઘરં;
રજ્જં કારેહિ ભદ્દન્તે, કિં અરઞ્ઞે કરિસ્સસી’’તિ.

અથ નં મહાસત્તો આહ –

૨૩. ‘‘અલં મે તેન રજ્જેન, ઞાતકેહિ ધનેન વા;
યં મે અધમ્મચરિયાય, રજ્જં લબ્ભેથ સારથી’’તિ.

તત્થ **અલન્તિ** પટિક્ખેપવચનં.

સારથિ આહ –

૨૪. ‘‘પુણ્ણપત્તં મં લાભેહિ, રાજપુત્ત ઇતો ગતો;
પિતા માતા ચ મે દજ્જું, રાજપુત્ત તયી ગતે.

૨૫. ‘‘ઓરોધા ચ કુમારા ચ, વેસિયાના ચ બ્રાહ્મણા;
તેપિ અત્તમના દજ્જું, રાજપુત્ત તયી ગતે.

૨૬. ‘‘હત્થારોહા અનીકટ્ઠા, રથિકા પત્તિકારકા;
તેપિ અત્તમના દજ્જું, રાજપુત્ત તયી ગતે.

૨૭. ‘‘બહુધઞ્ઞા જાનપદા, નેગમા ચ સમાગતા;
ઉપાયનાનિ મે દજ્જું, રાજપુત્ત તયી ગતે’’તિ.

તત્થ **પુણ્ણપત્તન્તિ** તુટ્ઠિદાયં. **દજ્જુન્તિ** સત્તરતનવસ્સં વસ્સન્તા વિય મમ અજ્ઝાસયપૂરણં તુટ્ઠિદાયં દદેય્યું. ઇદં સો ‘‘અપ્પેવ નામ મયિ અનુકમ્પાય ગચ્છેય્યા’’તિ ચિન્તેત્વા આહ. **વેસિયાના ચાતિ** વેસ્સા ચ. **ઉપાયનાની**તિ પણ્ણાકારાનિ.

અથ નં મહાસત્તો આહ –

૨૮. ‘‘પિતુ માતુ ચહં ચત્તો, રટ્ઠસ્સ નિગમસ્સ ચ;
અથો સબ્બકુમારાનં, નત્થિ મય્હં સકં ઘરં.

૨૯. ‘‘અનુઞ્ઞાતો અહં મત્યા, સઞ્ચત્તો પિતરા મહં;
એકોરઞ્ઞે પબ્બજિતો, ન કામે અભિપત્થયે’’તિ.

તત્થ **પિતુ માતુ ચાતિ** પિતરા ચ માતરા ચ અહં ચત્તો. ઇતરેસુપિ એસેવ નયો. **મત્યાતિ** સમ્મ સારથિ, અહં સત્તાહં રજ્જં પરિચ્છિન્દિત્વા વરં ગણ્હન્તિયા માતરા અનુઞ્ઞાતો નામ. **સઞ્ચત્તો**તિ સુટ્ઠુ ચત્તો. **પબ્બજિતો**તિ પબ્બજિત્વા અરઞ્ઞે વસનત્થાય નિક્ખન્તોતિ અત્થો.

એવં મહાસત્તસ્સ અત્તનો ગુણે કથેન્તસ્સ પીતિ ઉપ્પજ્જિ, તતો પીતિવેગેન ઉદાનં ઉદાનેન્તો આહ –

૩૦. ‘‘અપિ અતરમાનાનં, ફલાસાવ સમિજ્ઝતિ;
વિપક્કબ્રહ્મચરિયોસ્મિ, એવં જાનાહિ સારથિ.

૩૧. ‘‘અપિ અતરમાનાનં, સમ્મદત્થો વિપચ્ચતિ;
વિપક્કબ્રહ્મચરિયોસ્મિ, નિક્ખન્તો અકુતોભયો’’તિ.

તત્થ **ફલાસાવા**તિ અતરમાનસ્સ મમ સોળસવસ્સેહિ કતવાયામસ્સ સમિદ્ધં અજ્ઝાસયફલં દસ્સેતું એવમાહ. **વિપક્કબ્રહ્મચરિયોસ્મી**તિ નિટ્ઠપ્પત્તમનોરથો. **સમ્મદત્થો વિપચ્ચતી**તિ સમ્મા ઉપાયેન કારણેન કત્તબ્બકિચ્ચં સમ્પજ્જતિ.

સારથિ આહ –

૩૨. ‘‘એવં વગ્ગુકથો સન્તો, વિસટ્ઠવચનો ચસિ;
કસ્મા પિતુ ચ માતુચ્ચ, સન્તિકે ન ભણી તદા’’તિ.

તત્થ **વગ્ગુકથો**તિ સખિલકથો.

તતો મહાસત્તો આહ –

૩૩. ‘‘નાહં અસન્ધિતા પક્ખો, ન બધિરો અસોતતા;
નાહં અજિવ્હતા મૂગો, મા મં મૂગમધારયિ.

૩૪. ‘‘પુરિમં સરામહં જાતિં, યત્થ રજ્જમકારયિં;
કારયિત્વા તહિં રજ્જં, પાપત્થં નિરયં ભુસં.

૩૫. ‘‘વીસતિઞ્ચેવ વસ્સાનિ, તહિં રજ્જમકારયિં;
અસીતિવસ્સસહસ્સાનિ, નિરયમ્હિ અપચ્ચિસં.

૩૬. ‘‘તસ્સ રજ્જસ્સહં ભીતો, મા મં રજ્જાભિસેચયું;
તસ્મા પિતુ ચ માતુચ્ચ, સન્તિકે ન ભણિં તદા.

૩૭. ‘‘ઉચ્છઙ્ગે મં નિસાદેત્વા, પિતા અત્થાનુસાસતિ;
એકં હનથ બન્ધથ, એકં ખારાપતચ્છિકં;
એકં સૂલસ્મિં ઉપ્પેથ, ઇચ્ચસ્સ મનુસાસતિ.

૩૮. ‘‘તાયાહં ફરુસં સુત્વા, વાચાયો સમુદીરિતા;
અમૂગો મૂગવણ્ણેન, અપક્ખો પક્ખસમ્મતો;
સકે મુત્તકરીસસ્મિં, અચ્છાહં સમ્પરિપ્લુતો.

૩૯. ‘‘કસિરઞ્ચ પરિત્તઞ્ચ, તઞ્ચ દુક્ખેન સંયુતં;
કોમં જીવિતમાગમ્મ, વેરં કયિરાથ કેનચિ.

૪૦. ‘‘પઞ્ઞાય ચ અલાભેન, ધમ્મસ્સ ચ અદસ્સના;
કોમં જીવિતમાગમ્મ, વેરં કયિરાથ કેનચિ.

૪૧. ‘‘અપિ અતરમાનાનં, ફલાસાવ સમિજ્ઝતિ;

વિપક્કબ્રહ્મચરિયોસ્મિ, એવં જાનાહિ સારથિ.

૪૨. ‘‘અપિ અતરમાનાનં, સમ્મદત્થો વિપચ્ચતિ;
વિપક્કબ્રહ્મચરિયોસ્મિ, નિક્ખન્તો અકુતોભયો’’તિ.

તત્થ **અસન્ધિતા**તિ સન્ધીનં અભાવેન. **અસોતતા**તિ સોતાનં અભાવેન. **અજિવ્હતા**તિ સમ્પરિવત્તનજિવ્હાય અભાવેન મૂગો અહં ન ભવામિ. **યત્થા**તિ યાય જાતિયા બારાણસિનગરે રજ્જં અકારયિં. **પાપત્થ**ન્તિ પાપતં. પતિતો અસ્મીતિ વદતિ. **રજ્જાભિસેચયુ**ન્તિ રજ્જે અભિસેચયું. **નિસાદેત્વા**તિ નિસીદાપેત્વા. **અત્થાનુસાસતી**તિ અત્થં અનુસાસતિ. **ખારાપતચ્છિક**ન્તિ સત્તીહિ પહરિત્વા ખારાહિ પતચ્છિકં કરોથ. **ઉપ્પેથા**તિ આવુનથ. **ઇચ્ચસ્સ મનુસાસતી**તિ એવમસ્સ અત્થં અનુસાસતિ. **તાયાહ**ન્તિ તાયો વાચાયો અહં. **પક્ખસમ્મતો**તિ પક્ખો ઇતિ સમ્મતો અહોસિં. **અચ્છાહ**ન્તિ અચ્છિં અહં, અવસિન્તિ અત્થો. **સમ્પરિપ્લુતો**તિ સમ્પરિકિણ્ણો, નિમુગ્ગો હુત્વાતિ અત્થો.

કસિરન્તિ દુક્ખં. **પરિત્ત**ન્તિ અપ્પં. ઇદં વુત્તં હોતિ – સમ્મસારથિ, સચેપિ સત્તાનં જીવિતં દુક્ખમ્પિ સમાનં બહુચિરટ્ઠિતિકં ભવેય્ય, પત્થેય્ય, પરિત્તમ્પિ સમાનં સચે સુખં ભવેય્ય, પત્થેય્ય, ઇદં પન કસિરઞ્ચ પરિત્તઞ્ચ સકલેન વટ્ટદુક્ખેન સંયુત્તં સન્નિહિતં ઓમદ્દિતં. **કોમ**ન્તિ કો ઇમં. **વેર**ન્તિ પાણાતિપાતાદિપઞ્ચવિધં વેરં. **કેનચી**તિ કેનચિ કારણેન . **પઞ્ઞાયા**તિ વિપસ્સનાપઞ્ઞાય અલાભેન. **ધમ્મસ્સા**તિ સોતાપત્તિમગ્ગસ્સ અદસ્સનેન. પુન ઉદાનગાથાયો અગન્તુકામતાય થિરભાવદસ્સનત્થં કથેસિ.

તં સુત્વા સુનન્દો સારથિ ‘‘અયં કુમારો એવરૂપં રજ્જસિરિં કુણપં વિય છડ્ડેત્વા અત્તનો અધિટ્ઠાનં અભિન્દિત્વા ‘‘પબ્બજિસ્સામીતિ અરઞ્ઞં પવિટ્ઠો, મમ ઇમિના દુજ્જીવિતેન કો અત્થો, અહમ્પિ તેન સદ્ધિં પબ્બજિસ્સામી’’તિ ચિન્તેત્વા ઇમં ગાથમાહ –

૪૩. ‘‘અહમ્પિ પબ્બજિસ્સામિ, રાજપુત્ત તવન્તિકે;
અવ્હાયસ્સુ મં ભદ્દન્તે, પબ્બજ્જા મમ રુચ્ચતી’’તિ.

તત્થ **તવન્તિકે**તિ તવ સન્તિકે. **અવ્હાયસ્સૂતિ** ‘‘એહિ પબ્બજાહી’’તિ પક્કોસસ્સુ.

એવં તેન યાચિતોપિ મહાસત્તો ‘‘સચાહં ઇદાનેવ તં પબ્બાજેસ્સામિ, માતાપિતરો ઇધ નાગચ્છિસ્સન્તિ, અથ નેસં પરિહાનિ ભવિસ્સતિ, ઇમે અસ્સા ચ રથો ચ પસાધનભણ્ડઞ્ચ ઇધેવ નસ્સિસ્સન્તિ, ‘યક્ખો સો, ખાદિતો નુ ખો તેન સારથી’તિ ગરહાપિ મે ઉપ્પજ્જિસ્સતી’’તિ ચિન્તેત્વા અત્તનો ચ ગરહામોચનત્થં માતાપિતૂનઞ્ચ વુદ્ધિં સમ્પસ્સન્તો અસ્સે ચ રથઞ્ચ પસાધનભણ્ડઞ્ચ તસ્સ ઇણં કત્વા દસ્સેન્તો ઇમં ગાથમાહ –

૪૪. ‘‘રથં નિય્યાદયિત્વાન, અનણો એહિ સારથિ;
અનણસ્સ હિ પબ્બજ્જા, એતં ઇસીહિ વણ્ણિત’’ન્તિ.

તત્થ **એત**ન્તિ એતં પબ્બજ્જાકરણં બુદ્ધાદીહિ ઇસીહિ વણ્ણિતં પસત્થં થોમિતં.

તં સુત્વા સારથિ ‘‘સચે મયિ નગરં ગતે એસ અઞ્ઞત્થ ગચ્છેય્ય, પિતા ચસ્સ ઇમં પવત્તિં સુત્વા ‘પુત્તં મે દસ્સેહી’તિ પુન આગતો ઇમં ન પસ્સેય્ય, રાજદણ્ડં મે કરેય્ય, તસ્મા અહં અત્તનો ગુણં કથેત્વા

અઞ્ઞત્થાગમનત્થાય પટિઞ્ઞં ગણ્હિસ્સામી''તિ ચિન્તેન્તો ગાથાદ્વયમાહ –

૪૫. ''યદેવ ત્યાહં વચનં, અકરં ભદ્દમત્થુ તે;
તદેવ મે ત્વં વચનં, યાચિતો કત્તુમરહસિ.

૪૬. ''ઇધેવ તાવ અચ્છસ્સુ, યાવ રાજાનમાનયે;
અપ્પેવ તે પિતા દિસ્વા, પતીતો સુમનો સિયા''તિ.

તતો મહાસત્તો આહ –

૪૭. ''કરોમિ તે તં વચનં, યં મં ભણસિ સારથિ;
અહમ્પિ દટ્ઠુકામોસ્મિ, પિતરં મે ઇધાગતં.

૪૮. ''એહિ સમ્મ નિવત્તસ્સુ, કુસલં વજ્જાસિ ઞાતિનં;
માતરં પિતરં મય્હં, વુત્તો વજ્જાસિ વન્દન''ન્તિ.

તત્થ **કરોમિ તેત**ન્તિ કરોમિ તે એતં વચનં. **એહિ સમ્મ નિવત્તસ્સૂ**તિ સમ્મ સારથિ, તત્થ ગન્ત્વા એહિ, એત્તોવ ખિપ્પમેવ નિવત્તસ્સુ. **વુત્તો વજ્જાસી**તિ મયા વુત્તો હુત્વા ''પુત્તો વો તેમિયકુમારો વન્દતી''તિ વન્દનં વદેય્યાસીતિ અત્થો.

ઇતિ વત્વા મહાસત્તો સુવણ્ણકદલિ વિય ઓનમિત્વા પઞ્ચપતિટ્ઠિતેન બારાણસિનગરાભિમુખો માતાપિતરો વન્દિત્વા સારથિસ્સ સાસનં અદાસિ. સો સાસનં ગહેત્વા કુમારં પદક્ખિણં કત્વા રથમારુય્હ નગરાભિમુખો પાયાસિ. તમત્થં પકાસેન્તો સત્થા આહ –

૪૯. ''તસ્સ પાદે ગહેત્વાન, કત્વા ચ નં પદક્ખિણં;
સારથિ રથમારુય્હ, રાજદ્વારં ઉપાગમી''તિ.

તસ્સત્થો – ભિક્ખવે, એવં વુત્તો સો સારથિ, તસ્સ કુમારસ્સ પાદે ગહેત્વા તં પદક્ખિણં કત્વા રથં આરુય્હ રાજદ્વારં ઉપાગમીતિ.

તસ્મિં ખણે ચન્દાદેવી સીહપઞ્જરં વિવરિત્વા ''કા નુ ખો મે પુત્તસ્સ પવત્તી''તિ સારથિસ્સ આગમનમગ્ગં ઓલોકેન્તી તં એકકં આગચ્છન્તં દિસ્વા ઉરં પહરિત્વા પરિદેવિ. તમત્થં પકાસેન્તો સત્થા આહ –

૫૦. ''સુઞ્ઞં માતા રથં દિસ્વા, એકં સારથિમાગતં;
અસ્સુપુણ્ણેહિ નેત્તેહિ, રોદન્તી નં ઉદિક્ખતિ.

૫૧. ''અયં સો સારથિ એતિ, નિહન્ત્વા મમ અત્રજં;
નિહતો નૂન મે પુત્તો, પથબ્યા ભૂમિવડ્ઢનો.

૫૨. ''અમિત્તા નૂન નન્દન્તિ, પતીતા નૂન વેરિનો;

આગતં સારથિં દિસ્વા, નિહન્ત્વા મમ અત્રજં.

૫૩. ‘‘સુઞ્ઞં માતા રથં દિસ્વા, એકં સારથિમાગતં;
અસ્સુપુણ્ણેહિ નેત્તેહિ, રોદન્તી પરિપુચ્છિ નં.

૫૪. ‘‘કિં નુ મૂગો કિંનુ પક્ખો, કિંનુ સો વિલપી તદા;
નિહઞ્ઞમાનો ભૂમિયા, તં મે અક્ખાહિ સારથિ.

૫૫. ‘‘કથં હત્થેહિ પાદેહિ, મૂગપક્ખો વિવજ્જયિ;
નિહઞ્ઞમાનો ભૂમિયા, તં મે અક્ખાહિ પુચ્છિતો’’તિ.

તત્થ **માતા**તિ તેમિયકુમારસ્સ માતા. **પથબ્યા ભૂમિવડ્ઢનો**તિ સો મમ પુત્તો ભૂમિવડ્ઢનો હુત્વા પથબ્યા નિહતો નૂન. **રોદન્તી પરિપુચ્છિ નન્તિ** તં રથં એકમન્તં ઠપેત્વા મહાતલં અભિરુય્હ ચન્દાદેવિં વન્દિત્વા એકમન્તે ઠિતં સારથિં પરિપુચ્છિ. **કિન્નૂ**તિ કિં નુ સો મમ પુત્તો મૂગો એવ પક્ખો એવ. **તદા**તિ યદા નં ત્વં કાસુયં પક્ખિપિત્વા કુદ્દાલેન મત્થકે પહરિ, તદા. **નિહઞ્ઞમાનો ભૂમિયા**તિ તયા ભૂમિયં નિહઞ્ઞમાનો કિં નુ વિલપિ. **તં મે**તિ તં સબ્બં અપરિહાપેત્વા મે અક્ખાહિ. **વિવજ્જયી**તિ ‘‘અપેહિ સારથિ, મા મં મારેહી’’તિ કથં હત્થેહિ પાદેહિ ચ ફન્દન્તો તં અપનુદિ, તં મે કથેહીતિ અત્થો.

તતો સારથિ આહ –

૫૬. ‘‘અક્ખેય્યં તે અહં અય્યે, દજ્જાસિ અભયં મમ;
યં મે સુતં વા દિટ્ઠં વા, રાજપુત્તસ્સ સન્તિકે’’તિ.

તત્થ **દજ્જાસી**તિ સચે અભયં દદેય્યાસિ, સો ઇદં ‘‘સચાહં ‘તવ પુત્તો નેવ મૂગો ન પક્ખો મધુરકથો ધમ્મકથિકો’તિ વક્ખામિ, અથ ‘કસ્મા તં ગહેત્વા નાગતોસી’તિ રાજા કુદ્ધો રાજદણ્ડમ્પિ મે કરેય્ય, અભયં તાવ યાચિસ્સામી’’તિ ચિન્તેત્વા આહ.

અથ નં ચન્દાદેવી આહ –

૫૭. ‘‘અભયં સમ્મ તે દમ્મિ, અભીતો ભણ સારથિ;
યં તે સુતં વા દિટ્ઠં વા, રાજપુત્તસ્સ સન્તિકે’’તિ.

તતો સારથિ આહ –

૫૮. ‘‘ન સો મૂગો ન સો પક્ખો, વિસટ્ઠવચનો ચ સો;
રજ્જસ્સ કિર સો ભીતો, અકરા આલયે બહૂ.

૫૯. ‘‘પુરિમં સરતિ સો જાતિં, યત્થ રજ્જમકારયિ;
કારયિત્વા તહિં રજ્જં, પાપત્થ નિરયં ભુસં.

૬૦. ‘‘વીસતિઞ્ચેવ વસ્સાનિ, તહિં રજ્જમકારયિ;
અસીતિવસ્સસહસ્સાનિ, નિરયમ્હિ અપચ્ચિ સો.

૬૧. ‘‘તસ્સ રજ્જસ્સ સો ભીતો, મા મં રજ્જાભિસેચયું;
તસ્મા પિતુ ચ માતુચ્ચ, સન્તિકે ન ભણી તદા.

૬૨. ‘‘અઙ્ગપચ્ચઙ્ગસમ્પન્નો , આરોહપરિણાહવા;
વિસટ્ઠવચનો પઞ્ઞો, મગ્ગે સગ્ગસ્સ તિટ્ઠતિ.

૬૩. ‘‘સચે ત્વં દટ્ઠુકામાસિ, રાજપુત્તં તવત્રજં;
એહિ તં પાપયિસ્સામિ, યત્થ સમ્મતિ તેમિયો’’તિ.

તત્થ **વિસટ્ઠવચનો**તિ અપલિબુદ્ધકથો. **અકરા આલયે બહૂ**તિ તુમ્હાકં વઞ્ચનાનિ બહૂનિ અકાસિ. **પઞ્ઞો**તિ પઞ્ઞવા. **સચે ત્વ**ન્તિ રાજાનં ધુરં કત્વા ઉભોપિ તે એવમાહ. **યત્થ સમ્મતિ તેમિયો**તિ યત્થ વો પુત્તો મયા ગહિતપટિઞ્ઞો હુત્વા અચ્છતિ, તત્થ પાપયિસ્સામિ, ઇદાનિ પપઞ્ચં અકત્વા લહું ગન્તું વટ્ટતીતિ આહ.

કુમારો પન સારથિં પેસેત્વા પબ્બજિતુકામો અહોસિ. તદા સક્કો તસ્સ મનં ઞત્વા તસ્મિં ખણે વિસ્સકમ્મદેવપુત્તં પક્કોસાપેત્વા ‘‘તાત વિસ્સકમ્મદેવપુત્ત, તેમિયકુમારો પબ્બજિતુકામો, ત્વં તસ્સ પણ્ણસાલઞ્ચ પબ્બજિતપરિક્ખારઞ્ચ માપેત્વા એહી’’તિ પેસેસિ. સો ‘‘સાધૂ’’તિ સમ્પટિચ્છિત્વા વેગેન ગન્ત્વા તિયોજનિકે વનસણ્ડે અત્તનો ઇદ્ધિબલેન રમણીયં અસ્સમં માપેત્વા રત્તિટ્ઠાનદિવાટ્ઠાનઞ્ચ પોક્ખરણિઞ્ચ આવાટઞ્ચ અકાલફલસમ્પન્નં રુક્ખઞ્ચ કત્વા પણ્ણસાલસમીપે ચતુવીસતિહત્થપ્પમાણં ચઙ્કમં માપેત્વા અન્તોચઙ્કમે ચ ફલિકવણ્ણં રુચિરં વાલુકં ઓકિરિત્વા સબ્બે પબ્બજિતપરિક્ખારે માપેત્વા ‘‘યે પબ્બજિતુકામા, તે ઇમે ગહેત્વા પબ્બજન્તૂ’’તિ ભિત્તિયં અક્ખરાનિ લિખિત્વા ચણ્ડવાળે ચ અમનાપસદ્દે સબ્બે મિગપક્ખિનો ચ પલાપેત્વા સકટ્ઠાનમેવ ગતો.

તસ્મિં ખણે મહાસત્તો તં દિસ્વા સક્કદત્તિયભાવં ઞત્વા, પણ્ણસાલં પવિસિત્વા વત્થાનિ અપનેત્વા, રત્તવાકચીરં નિવાસેત્વા એકં પારુપિત્વા અજિનચમ્મં એકંસે કત્વા જટામણ્ડલં બન્ધિત્વા કાજં અંસે કત્વા કત્તરદણ્ડમાદાય પણ્ણસાલતો નિક્ખમિત્વા પબ્બજિતસિરિં સમુબ્બહન્તો અપરાપરં ચઙ્કમિત્વા ‘‘અહો સુખં, અહો સુખ’’ન્તિ ઉદાનં ઉદાનેન્તો પણ્ણસાલં પવિસિત્વા કટ્ઠત્થરણે નિસિન્નો પઞ્ચ અભિઞ્ઞા અટ્ઠ સમાપત્તિયો ચ નિબ્બત્તેત્વા સાયન્હસમયે પણ્ણસાલતો નિક્ખમિત્વા ચઙ્કમનકોટિયં ઠિતકારરુક્ખતો પણ્ણાનિ ગહેત્વા , સક્કદત્તિયભાજને અલોણકે અતક્કે નિધૂપને ઉદકે સેદેત્વા અમતં વિય પરિભુઞ્જિત્વા ચત્તારો બ્રહ્મવિહારે ભાવેત્વા તત્થ વાસં કપ્પેસિ.

કાસિરાજાપિ સુનન્દસારથિસ્સ વચનં સુત્વા મહાસેનગુત્તં પક્કોસાપેત્વા તરમાનરૂપોવ ગમનસજ્જં કારેતું આહ –

૬૪. ‘‘યોજયન્તુ રથે અસ્સે, કચ્છં નાગાન બન્ધથ;
ઉદીરયન્તુ સઙ્ખપણવા, વાદન્તુ એકપોક્ખરા.

૬૫. ‘‘વાદન્તુ ભેરી સન્નદ્ધા, વગ્ગૂ વાદન્તુ દુન્દુભી;
નેગમા ચ મં અન્વેન્તુ, ગચ્છં પુત્તનિવેદકો.

૬૬. ‘‘ઓરોધા ચ કુમારા ચ, વેસિયાના ચ બ્રાહ્મણા;
ખિપ્પં યાનાનિ યોજેન્તુ, ગચ્છં પુત્તનિવેદકો.

૬૭. ‘‘હત્થારોહા અનીકટ્ઠા, રથિકા પત્તિકારકા;
ખિપ્પં યાનાનિ યોજેન્તુ, ગચ્છં પુત્તનિવેદકો.

૬૮. ‘‘સમાગતા જાનપદા, નેગમા ચ સમાગતા;
ખિપ્પં યાનાનિ યોજેન્તુ, ગચ્છં પુત્તનિવેદકો’’તિ.

તત્થ **ઉદીરયન્તૂ**તિ સદ્દં મુઞ્ચન્તુ. **વાદન્તૂ**તિ વજ્જન્તુ. **એકપોક્ખરા**તિ એકમુખભેરિયો. **સન્નદ્ધા**તિ સુટ્ઠુ નદ્ધા. **વગ્ગૂ**તિ મધુરસ્સરા. **ગચ્છ**ન્તિ ગમિસ્સામિ. **પુત્તનિવેદકો**તિ પુત્તસ્સ નિવેદકો ઓવાદકો હુત્વા ગચ્છામિ. તં ઓવદિત્વા મમ વચનં ગાહાપેત્વા તત્થેવ તં રતનરાસિમ્હિ ઠપેત્વા અભિસિઞ્ચિત્વા આનેતું ગચ્છામીતિ અધિપ્પાયેનેવમાહ. **નેગમા**તિ કુટુમ્બિકજના. **સમાગતા**તિ સન્નિપતિતા હુત્વા.

એવં રઞ્ઞા આણત્તા સારથિનો અસ્સે યોજેત્વા રથે રાજદ્વારે ઠપેત્વા રઞ્ઞો આરોચેસું. તમત્થં પકાસેન્તો સત્થા આહ –

૬૯. ‘‘અસ્સે ચ સારથી યુત્તે, સિન્ધવે સીઘવાહને;
રાજદ્વારં ઉપાગચ્છું, યુત્તા દેવ ઇમે હયા’’તિ.

તત્થ **અસ્સે**તિ સિન્ધવે સિન્ધવજાતિકે સીઘવાહને જવસમ્પન્ને અસ્સે આદાય. **સારથી**તિ સારથિનો. **યુત્તે**તિ રથેસુ યોજિતે. **ઉપાગચ્છુ**ન્તિ તે રથેસુ યુત્તે અસ્સે આદાય આગમંસુ, આગન્ત્વા ચ પન ‘‘યુત્તા, દેવ, ઇમે હયા’’તિ આરોચેસું.

તતો સારથીનં વચનં સુત્વા રાજા ઉપડ્ઢગાથમાહ –

૭૦. ‘‘થૂલા જવેન હાયન્તિ, કિસા હાયન્તિ થામુના’’તિ.
તં સુત્વા સારથિનોપિ ઉપડ્ઢગાથમાહંસુ –

‘‘કિસે થૂલે વિવજ્જેત્વા, સંસટ્ઠા યોજિતા હયા’’તિ.

તસ્સત્થો – દેવ, કિસે ચ થૂલે ચ એવરૂપે અસ્સે અગ્ગણ્હિત્વા વયેન વણ્ણેન જવેન બલેન સદિસા હયા યોજિતાતિ.

અથ રાજા પુત્તસ્સ સન્તિકં ગચ્છન્તો ચત્તારો વણ્ણે અટ્ઠારસ સેનિયો સબ્બઞ્ચ બલકાયં સન્નિપાતાપેસિ. તસ્સ સન્નિપાતેન્તસ્સેવ તયો દિવસા અતિક્કન્તા. અથ ચતુત્થે દિવસે કાસિરાજા નગરતો નિક્ખમિત્વા ગહેતબ્બયુત્તકં ગાહાપેત્વા અસ્સમપદં ગન્ત્વા પુત્તેન સદ્ધિં પટિનન્દિતો પટિસન્થારમકાસિ. તમત્થં પકાસેન્તો સત્થા આહ –

૭૧. ‘‘તતો રાજા તરમાનો, યુત્તમારુય્હ સન્દનં;
ઇત્થાગારં અજ્ઝભાસિ, સબ્બાવ અનુયાથ મં.

૭૨. ‘‘વાળબીજનિમુણ્હીસં, ખગ્ગં છત્તઞ્ચ પણ્ડરં;
ઉપાધી રથમારુય્હ, સુવણ્ણેહિ અલઙ્કતા.

૭૩. ‘‘તતો સ રાજા પાયાસિ, પુરક્ખત્વાન સારથિં;
ખિપ્પમેવ ઉપાગચ્છિ, યત્થ સમ્મતિ તેમિયો.

૭૪. ‘‘તઞ્ચ દિસ્વાન આયન્તં, જલન્તમિવ તેજસા;
ખત્તસઙ્ઘપરિબ્યૂળ્હં, તેમિયો એતદબ્રવિ.

૭૫. ‘‘કચ્ચિ નુ તાત કુસલં, કચ્ચિ તાત અનામયં;
સબ્બા ચ રાજકઞ્ઞાયો, અરોગા મય્હ માતરો.

૭૬. ‘‘કુસલઞ્ચેવ મે પુત્ત, અથો પુત્ત અનામયં;
સબ્બા ચ રાજકઞ્ઞાયો, અરોગા તુય્હ માતરો.

૭૭. ‘‘કચ્ચિ અમજ્જપો તાત, કચ્ચિ તે સુરમપ્પિયં;
કચ્ચિ સચ્ચે ચ ધમ્મે ચ, દાને તે રમતે મનો.

૭૮. ‘‘અમજ્જપો અહં પુત્ત, અથો મે સુરમપ્પિયં;
અથો સચ્ચે ચ ધમ્મે ચ, દાને મે રમતે મનો.

૭૯. ‘‘કચ્ચિ અરોગં યોગ્ગં તે, કચ્ચિ વહતિ વાહનં;
કચ્ચિ તે બ્યાધયો નત્થિ, સરીરસ્સુપતાપના.

૮૦. ‘‘અથો અરોગં યોગ્ગં મે, અથો વહતિ વાહનં;
અથો મે બ્યાધયો નત્થિ, સરીરસ્સુપતાપના.

૮૧. ‘‘કચ્ચિ અન્તા ચ તે ફીતા, મજ્ઝે ચ બહલા તવ;
કોટ્ઠાગારઞ્ચ કોસઞ્ચ, કચ્ચિ તે પટિસન્થતં.

૮૨. ‘‘અથો અન્તા ચ મે ફીતા, મજ્ઝે ચ બહલા મમ;
કોટ્ઠાગારઞ્ચ કોસઞ્ચ, સબ્બં મે પટિસન્થતં.

૮૩. ‘‘સ્વાગતં તે મહારાજ, અથો તે અદુરાગતં;
પતિટ્ઠપેન્તુ પલ્લઙ્કં, યત્થ રાજા નિસક્કતી’’તિ.

તત્થ **ઉપાધી રથમારુય્હા**તિ સુવણ્ણપાદુકા ચ રથં આરોપેન્તૂતિ અત્થો. ઇમે તયો પાદે પુત્તસ્સ તત્થેવ અભિસેકકરણત્થાય ''પઞ્ચ રાજકકુધભણ્ડાનિ ગણ્હથા''તિ આણાપેન્તો રાજા આહ. **સુવણ્ણેહિ અલઙ્કતા**તિ ઇદં પાદુકં સન્ધાયાહ. **ઉપાગચ્છી**તિ ઉપાગતો અહોસિ. કાય વેલાયાતિ? મહાસત્તસ્સ કારપણ્ણાનિ પચિત્વા નિબ્બાપેન્તસ્સ નિસિન્નવેલાય. **જલન્તમિવ તેજસા**તિ રાજતેજેન જલન્તં વિય. **ખત્તસઙ્ઘપરિબ્યૂળ્હ**ન્તિ કથાફાસુકેન અમચ્ચસઙ્ઘેન પરિવુતં, ખત્તિયસમૂહેહિ વા પરિવારિતં. **એતદબ્રવી**તિ કાસિરાજાનં બહિ ખન્ધાવારં નિવાસાપેત્વા પદસાવ પણ્ણસાલં આગન્ત્વા તં વન્દિત્વા નિસિન્નં પટિસન્થારં કરોન્તો એતં વચનં અબ્રવિ.

કુસલં અનામયન્તિ ઉભયેનપિ પદેન આરોગ્યમેવ પુચ્છતિ. **કચ્ચિ અમજ્જપો**તિ કચ્ચિ મજ્જં ન પિવસીતિ પુચ્છતિ. ''**અપ્પમત્તો**''તિપિ પાઠો, કુસલધમ્મેસુ નપ્પમજ્જસીતિ અત્થો. **સુરમપ્પિય**ન્તિ સુરાપાનં અપ્પિયં. ''સુરમપ્પિયા''તિપિ પાઠો, સુરા અપ્પિયાતિ અત્થો. **ધમ્મે**તિ દસવિધે રાજધમ્મે. **યોગ્ગ**ન્તિ યુગે યુઞ્જિતબ્બં **તે** તવ અસ્સગોણાદિકં. **કચ્ચિ વહતી**તિ કચ્ચિ અરોગં હુત્વા વહતિ. **વાહન**ન્તિ હત્થિઅસ્સાદિ સબ્બં વાહનં. **સરીરસ્સુપતાપના**તિ સરીરસ્સ ઉપતાપકરા. **અન્તા**તિ પચ્ચન્તજનપદા. **ફીતા**તિ ઇદ્ધા સુભિક્ખા, વત્થાભરણેહિ વા અન્નપાનેહિ વા પરિપુણ્ણા ગાળ્હવાસા. **મજ્ઝે ચા**તિ રટ્ઠસ્સ મજ્ઝે. **બહલા**તિ ગામનિગમા ઘનવાસા. **પટિસન્થત**ન્તિ પટિચ્છાદિતં ગુત્તં, પરિપુણ્ણં વા. **યત્થ રાજા નિસક્કતી**તિ યસ્મિં પલ્લઙ્કે રાજા નિસીદિસ્સતિ, તં પઞ્ઞાપેન્તૂતિ વદતિ.

રાજા મહાસત્તે ગારવેન પલ્લઙ્કે ન નિસીદતિ. અથ મહાસત્તો ''સચે પલ્લઙ્કે ન નિસીદતિ, પણ્ણસન્થારં પઞ્ઞાપેથા''તિ વત્વા તસ્મિં પઞ્ઞત્તે નિસીદનત્થાય રાજાનં નિમન્તેન્તો ગાથમાહ –

૮૪. ''ઇધેવ તે નિસીદસ્સુ, નિયતે પણ્ણસન્થરે;
એત્તો ઉદકમાદાય, પાદે પક્ખાલયસ્સુ તે''તિ.

તત્થ **નિયતે**તિ સુસન્થતે. **એત્તો**તિ પરિભોગઉદકં દસ્સેન્તો આહ.

રાજા મહાસત્તે ગારવેન પણ્ણસન્થારેપિ અનિસીદિત્વા ભૂમિયં એવ નિસીદિ. મહાસત્તોપિ પણ્ણસાલં પવિસિત્વા તં કારપણ્ણકં નીહરિત્વા રાજાનં તેન નિમન્તેન્તો ગાથમાહ –

૮૫. ''ઇદમ્પિ પણ્ણકં મય્હં, રન્ધં રાજ અલોણકં;
પરિભુઞ્જ મહારાજ, પાહુનો મેસિધાગતો''તિ.

અથ નં રાજા આહ –

૮૬. ''ન ચાહં પણ્ણં ભુઞ્જામિ, ન હેતં મય્હ ભોજનં;
સાલીનં ઓદનં ભુઞ્જે, સુચિં મંસૂપસેચન''ન્તિ.

તત્થ **ન ચાહ**ન્તિ પટિક્ખેપવચનં.

રાજા તથારૂપં અત્તનો રાજભોજનં વણ્ણેત્વા તસ્મિં મહાસત્તે ગારવેન થોકં પણ્ણકં હત્થતલે ઠપેત્વા ''તાત, ત્વં એવરૂપં ભોજનં ભુઞ્જસી''તિ પુત્તેન સદ્ધિં પિયકથં કથેન્તો નિસીદિ. તસ્મિં ખણે ચન્દાદેવી ઓરોધેન પરિવુતા

એકમગ્ગેન આગન્ત્વા બોધિસત્તસ્સ અસ્સમપદં પત્વા પિયપુત્તં દિસ્વા તત્થેવ પતિત્વા વિસઞ્ઞી અહોસિ. તતો પટિલદ્ધસ્સાસા પતિતટ્ઠાનતો ઉટ્ઠહિત્વા આગન્ત્વા બોધિસત્તસ્સ પાદે દળ્હં ગહેત્વા વન્દિત્વા અસ્સુપુણ્ણેહિ નેત્તેહિ રોદિત્વા વન્દનટ્ઠાનતો ઉટ્ઠાય એકમન્તં નિસીદિ. અથ નં રાજા ''ભદ્દે, તવ પુત્તસ્સ ભોજનં પસ્સાહી''તિ વત્વા થોકં પણ્ણકં તસ્સા હત્થે ઠપેત્વા સેસઇત્થીનમ્પિ થોકં થોકં અદાસિ. તા સબ્બાપિ ''સામિ, એવરૂપં ભોજનં ભુઞ્જસી''તિ વદન્તિયો તં ગહેત્વા અત્તનો અત્તનો સીસે કત્વા ''અતિદુક્કરં કરોસિ, સામી''તિ વત્વા નમસ્સમાના નિસીદિંસુ. રાજા પુન ''તાત, ઇદં મય્હં અચ્છરિયં હુત્વા ઉપટ્ઠાતી''તિ વત્વા ઇમં ગાથમાહ –

૮૭. ''અચ્છેરકં મં પટિભાતિ, એકકમ્પિ રહોગતં;
એદિસં ભુઞ્જમાનાનં, કેન વણ્ણો પસીદતી''તિ.

તત્થ **એકક**ન્તિ તાત, તં એકકમ્પિ રહોગતં ઇમિના ભોજનેન યાપેન્તં દિસ્વા મમ અચ્છરિયં હુત્વા ઉપટ્ઠાતિ. **એદિસ**ન્તિ એવરૂપં અલોણકં અતક્કં નિધૂપનં રન્ધં પત્તં ભુઞ્જન્તાનં કેન કારણેન વણ્ણો પસીદતીતિ નં પુચ્છિ.

અથસ્સ સો આચિક્ખન્તો આહ –

૮૮. ''એકો રાજ નિપજ્જામિ, નિયતે પણ્ણસન્થરે;
તાય મે એકસેય્યાય, રાજ વણ્ણો પસીદતિ.

૮૯. ''ન ચ નેત્તિંસબન્ધા મે, રાજરક્ખા ઉપટ્ઠિતા;
તાય મે સુખસેય્યાય, રાજવણ્ણો પસીદતિ.

૯૦. ''અતીતં નાનુસોચામિ, નપ્પજપ્પામિનાગતં;
પચ્ચુપ્પન્નેન યાપેમિ, તેન વણ્ણો પસીદતિ.

૯૧. ''અનાગતપ્પજપ્પાય, અતીતસ્સાનુસોચના;
એતેન બાલા સુસ્સન્તિ, નળોવ હરિતો લુતો''તિ.

તત્થ **નેત્તિંસબન્ધા**તિ ખગ્ગબન્ધા. **રાજરક્ખા**તિ રાજાનં રક્ખિતા. **નપ્પજપ્પામી**તિ ન પત્થેમિ. **હરિતો**તિ હરિતવણ્ણો. **લુતો**તિ લુઞ્ચિત્વા આતપે ખિત્તનળો વિય.

અથ રાજા ''ઇધેવ નં અભિસિઞ્ચિત્વા આદાય ગમિસ્સામી''તિ ચિન્તેત્વા રજ્જેન નિમન્તેન્તો આહ –

૯૨. ''હત્થાનીકં રથાનીકં, અસ્સે પત્તી ચ વમ્મિનો;
નિવેસનાનિ રમ્માનિ, અહં પુત્ત દદામિ તે.

૯૩. ''ઇત્થાગારમ્પિ તે દમ્મિ, સબ્બાલઙ્કારભૂસિતં;
તા પુત્ત પટિપજ્જસ્સુ, ત્વં નો રાજા ભવિસ્સસિ.

૯૪. ''કુસલા નચ્ચગીતસ્સ, સિક્ખિતા ચાતુરિત્થિયો;
કામે તં રમયિસ્સન્તિ, કિં અરઞ્ઞે કરિસ્સસિ.

૯૫. ''પટિરાજૂહિ તે કઞ્ઞા, આનયિસ્સં અલઙ્કતા;
તાસુ પુત્તે જનેત્વાન, અથ પચ્છા પબ્બજિસ્સસિ.

૯૬. ''યુવા ચ દહરો ચાસિ, પઠમુપ્પત્તિકો સુસુ;
રજ્જં કારેહિ ભદ્દન્તે, કિં અરઞ્ઞે કરિસ્સસી''તિ.

તત્થ **હત્થાનીક**ન્તિ દસહત્થિતો પટ્ઠાય હત્થાનીકં નામ, તથા **રથાનીકં**. **વમ્મિનો**તિ વમ્મબદ્ધસૂરયોધે. **કુસલા**તિ છેકા. **સિક્ખિતા**તિ અઞ્ઞેસુપિ ઇત્થિકિચ્ચેસુ સિક્ખિતા. **ચાતુરિત્થિયો**તિ ચતુરા વિલાસા ઇત્થિયો, અથ વા ચતુરા નાગરા ઇત્થિયો, અથ વા ચતુરા નામ નાટકિત્થિયો. **પટિરાજૂહિ તે કઞ્ઞા**તિ અઞ્ઞેહિ રાજૂહિ તવ રાજકઞ્ઞાયો આનયિસ્સામિ. **યુવા**તિ યોબ્બનપ્પત્તો. **દહરો**તિ તરુણો. **પઠમુપ્પત્તિકો**તિ પઠમવયેન ઉપ્પત્તિતો સમુગ્ગતો. **સુસૂ**તિ અતિતરુણો.

ઇતો પટ્ઠાય બોધિસત્તસ્સ ધમ્મકથા હોતિ –

૯૭. ''યુવા ચરે બ્રહ્મચરિયં, બ્રહ્મચારી યુવા સિયા;
દહરસ્સ હિ પબ્બજ્જા, એતં ઇસીહિ વણ્ણિતં.

૯૮. ''યુવા ચરે બ્રહ્મચરિયં, બ્રહ્મચારી યુવા સિયા;
બ્રહ્મચરિયં ચરિસ્સામિ, નાહં રજ્જેન મત્થિકો.

૯૯. ''પસ્સામિ વોહં દહરં, અમ્મ તાત વદન્તરં;
કિચ્છાલદ્ધં પિયં પુત્તં, અપ્પત્વાવ જરં મતં.

૧૦૦.''પસ્સામિ વોહં દહરિં, કુમારિં ચારુદસ્સનિં;
નવવંસકળીરંવ, પલુગ્ગં જીવિતક્ખયં.

૧૦૧.''દહરાપિ હિ મીયન્તિ, નરા ચ અથ નારિયો;
તત્થ કો વિસ્સસે પોસો, 'દહરોમ્હી'તિ જીવિતે.

૧૦૨.''યસ્સ રત્યા વિવસાને, આયુ અપ્પતરં સિયા;
અપ્પોદકેવ મચ્છાનં, કિં નુ કોમારકં તહિં.

૧૦૩.''નિચ્ચમબ્ભાહતો લોકો, નિચ્ચઞ્ચ પરિવારિતો;
અમોઘાસુ વજન્તીસુ, કિં મં રજ્જેભિસિઞ્ચસી''તિ.

કાસિરાજા આહ –

૧૦૪.''કેન મબ્ભાહતો લોકો, કેન ચ પરિવારિતો;
કાયો અમોઘા ગચ્છન્તિ, તં મે અક્ખાહિ પુચ્છિતો''તિ.

બોધિસત્તો આહ –

૧૦૫.“મચ્ચુનાબ્ભાહતો લોકો, જરાય પરિવારિતો;
રત્યો અમોઘા ગચ્છન્તિ, એવં જાનાહિ ખત્તિય.

૧૦૬.“યથાપિ તન્તે વિતતે, યં યદેવૂપવીયતિ;
અપ્પકં હોતિ વેતબ્બં, એવં મચ્ચાન જીવિતં.

૧૦૭.“યથા વારિવહો પૂરો, ગચ્છં નુપનિવત્તતિ;
એવમાયુ મનુસ્સાનં, ગચ્છં નુપનિવત્તતિ.

૧૦૮.“યથા વારિવહો પૂરો, વહે રુક્ખેપકૂલજે;
એવં જરામરણેન, વુય્હન્તે સબ્બપાણિનો”તિ.

તત્થ **બ્રહ્મચારી યુવા સિયા**તિ બ્રહ્મચરિયં ચરન્તો યુવા ભવેય્ય. **ઇસીહિ વણ્ણિત**ન્તિ બુદ્ધાદીહિ ઇસીહિ થોમિતં પસત્થં. **નાહં રજ્જેન મત્થિકો**તિ અહં રજ્જેન અત્થિકો ન હોમિ. **અમ્મ તાત વદન્તર**ન્તિ “અમ્મ, તાતા”તિ વદન્તં. **પલુગ્ગ**ન્તિ મચ્ચુના લુઞ્ચિત્વા ગહિતં. **યસ્સ રત્યા વિવસાને**તિ મહારાજ, યસ્સ માતુકુચ્છિમ્હિ પટિસન્ધિગ્ગહણકાલતો પટ્ઠાય રત્તિદિવાતિક્કમેન અપ્પતરં આયુ હોતિ. **કોમારકં તહિ**ન્તિ તસ્મિં વયે તરુણભાવો કિં કરિસ્સતિ.

કેન મબ્ભાહતોતિ કેન અબ્ભાહતો. ઇદં રાજા સંખિત્તેન ભાસિતસ્સ અત્થં અજાનન્તોવ પુચ્છતિ. **રત્યો**તિ રત્તિયો. તા હિ ઇમેસં સત્તાનં આયુઞ્ચ વણ્ણઞ્ચ બલઞ્ચ ખેપેન્તિયો એવ ગચ્છન્તીતિ અમોઘા ગચ્છન્તિ નામાતિ વેદિતબ્બં . **યં યદેવૂપવીયતી**તિ યં યં તન્તં ઉપવીયતિ. **વેતબ્બ**ન્તિ તન્તસ્મિં વીતે સેસં વેતબ્બં યથા અપ્પકં હોતિ, એવં સત્તાનં જીવિતં. **નુપનિવત્તતી**તિ તસ્મિં તસ્મિં ખણે ગતં ગતમેવ હોતિ, ન ઉપનિવત્તતિ. **વહે રુક્ખેપકૂલજે**તિ ઉપકૂલજે રુક્ખે વહેય્ય.

રાજા મહાસત્તસ્સ ધમ્મકથં સુત્વા “કિં મે ઘરાવાસેના”તિ અતિવિય ઉક્કણ્ઠિતો પબ્બજિતુકામો હુત્વા “નાહં તાવ પુન નગરં ગમિસ્સામિ, ઇધેવ પબ્બજિસ્સામિ. સચે પન મે પુત્તો નગરં ગચ્છેય્ય, સેતચ્છત્તમસ્સ દદેય્ય”ન્તિ ચિન્તેત્વા તં વીમંસિતું પુન રજ્જેન નિમન્તેન્તો આહ –

૧૦૯.“હત્થાનીકં રથાનીકં, અસ્સે પત્તી ચ વમ્મિનો;
નિવેસનાનિ રમ્માનિ, અહં પુત્ત દદામિ તે.

૧૧૦.“ઇત્થાગારમ્પિ તે દમ્મિ, સબ્બાલઙ્કારભૂસિતં;
તા પુત્ત પટિપજ્જસ્સુ, ત્વં નો રાજા ભવિસ્સસિ.

૧૧૧.“કુસલા નચ્ચગીતસ્સ, સિક્ખિતા ચાતુરિત્થિયો;
કામે તં રમયિસ્સન્તિ, કિં અરઞ્ઞે કરિસ્સસિ.

૧૧૨.“પટિરાજૂહિ તે કઞ્ઞા, આનયિસ્સં અલઙ્કતા;
તાસુ પુત્તે જનેત્વાન, અથ પચ્છા પબ્બજિસ્સસિ.

૧૧૩.“યુવા ચ દહરો ચાસિ, પઠમુપ્પત્તિકો સુસુ;
રજ્જં કારેહિ ભદ્દન્તે, કિં અરઞ્ઞે કરિસ્સસિ.

૧૧૪.“કોટ્ઠાગારઞ્ચ કોસઞ્ચ, વાહનાનિ બલાનિ ચ;
નિવેસનાનિ રમ્માનિ, અહં પુત્ત દદામિ તે.

૧૧૫.“ગોમણ્ડલપરિબ્યૂળ્હો, દાસિસઙ્ઘપુરક્ખતો;
રજ્જં કારેહિ ભદ્દન્તે, કિં અરઞ્ઞે કરિસ્સસી”તિ.

તત્થ **ગોમણ્ડલપરિબ્યૂળ્હો**તિ સુભઙ્ગીનં રાજકઞ્ઞાનં મણ્ડલેન પુરક્ખતો.

અથ મહાસત્તો રજ્જેન અનત્થિકભાવં પકાસેન્તો આહ –

૧૧૬.“કિં ધનેન યં ખીયેથ, કિં ભરિયાય મરિસ્સતિ;
કિં યોબ્બનેન જિણ્ણેન, યં જરાયાભિભુય્યતિ.

૧૧૭.“તત્થ કા નન્દિ કા ખિડ્ડા, કા રતી કા ધનેસના;
કિં મે પુત્તેહિ દારેહિ, રાજ મુત્તોસ્મિ બન્ધના.

૧૧૮.“યોહં એવં પજાનામિ, મચ્ચુ મે નપ્પમજ્જતિ;
અન્તકેનાધિપન્નસ્સ, કા રતી કા ધનેસના.

૧૧૯.“ફલાનમિવ પક્કાનં, નિચ્ચં પતનતો ભયં;
એવં જાતાન મચ્ચાનં, નિચ્ચં મરણતો ભયં.

૧૨૦.“સાયમેકે ન દિસ્સન્તિ, પાતો દિટ્ઠા બહૂ જના;
પાતો એતે ન દિસ્સન્તિ, સાયં દિટ્ઠા બહૂ જના.

૧૨૧.“અજ્જેવ કિચ્ચં આતપ્પં, કો જઞ્ઞા મરણં સુવે;
ન હિ નો સઙ્ગરં તેન, મહાસેનેન મચ્ચુના.

૧૨૨.“ચોરા ધનસ્સ પત્થેન્તિ, રાજ મુત્તોસ્મિ બન્ધના;
એહિ રાજ નિવત્તસ્સુ, નાહં રજ્જેન મત્થિકો”તિ.

તત્થ **યં ખીયેથા**તિ મહારાજ, કિં ત્વં મં ધનેન નિમન્તેસિ, યં ખીયેથ ખયં ગચ્છેય્ય. ધનં વા હિ પુરિસં ચજતિ, પુરિસો વા તં ધનં ચજિત્વા ગચ્છતીતિ સબ્બથાપિ ખયગામીયેવ હોતિ, કિં ત્વં મં તેન ધનેન નિમન્તેસિ. **કિં ભરિયાયા**તિ ભરિયાય કિં કરિસ્સામિ, યા મયિ ઠિતેયેવ મરિસ્સતિ. **જિણ્ણેના**તિ જરાય અનુપરિતેન અનુભૂતેન.

અભિભુય્યતીતિ અભિભવિય્યતિ. **તત્થા**તિ તસ્મિં એવં જરામરણધમ્મે લોકસન્નિવાસે. **કા નન્દી**તિ કા નામ તુટ્ઠિ. **ખિડ્ડા**તિ કીળા. **રતી**તિ પઞ્ચકામગુણરતિ. **બન્ધના**તિ કામબન્ધના મુત્તો અસ્મિ, મહારાજાતિ ઞાનેન વિક્ખમ્ભિતત્તા એવમાહ. **મચ્ચુ મે**તિ મમ મચ્ચુ નપ્પમજ્જતિ, નિચ્ચં મમ વધાય અપ્પમત્તોયેવાતિ. યો અહં એવં પજાનામિ, તસ્સ મમ અન્તકેન અધિપન્નસ્સ વધિતસ્સ કા નામ રતિ, કા ધનેસનાતિ. **નિચ્ચ**ન્તિ જાતકાલતો પટ્ઠાય સદા જરામરણતો ભયમેવ ઉપ્પજ્જતિ.

આતપન્તિ કુસલકમ્મવીરિયં. **કિચ્ચ**ન્તિ કત્તબ્બં. **કો જઞ્ઞા મરણં સુવે**તિ સુવે વા પરસુવે વા મરણં વા જીવિતં વા કો જાનેય્ય. **સઙ્ગર**ન્તિ સઙ્કેતં. **મહાસેનેના**તિ પઞ્ચવીસતિભયબાત્તિંસકમ્મકરણછન્નવુતિરોગપ્પમુખાદિવસેન પુથુસેનેન. **ચોરા ધનસ્સા**તિ ધનત્થાય જીવિતં ચજન્તા ચોરા ધનસ્સ પત્થેન્તિ નામ, અહં પન ધનપત્થનાસઙ્ખાતા બન્ધના મુત્તો અસ્મિ, ન મે ધનેનત્થોતિ અત્થો. **નિવત્તસ્સૂ**તિ મમ વચનેન સમ્મા નિવત્તસ્સુ, રજ્જં પહાય નેક્ખમ્મં પટિસરણં કત્વા પબ્બજસ્સુ. યં પન ચિન્તેસિ ''ઇમં રજ્જે પતિટ્ઠાપેસ્સામી''તિ, તં મા ચિન્તયિ, નાહં રજ્જેન અત્થિકોતિ. ઇતિ મહાસત્તસ્સ ધમ્મદેસના સહાનુસન્ધિના મત્થકં પત્તા.

તં સુત્વા રાજાનઞ્ચ ચન્દાદેવિઞ્ચ આદિં કત્વા સોળસસહસ્સા ઓરોધા ચ અમચ્ચાદયો ચ સબ્બે પબ્બજિતુકામા અહેસું. રાજાપિ નગરે ભેરિં ચરાપેસિ ''યે મમ પુત્તસ્સ સન્તિકે પબ્બજિતું ઇચ્છન્તિ, તે પબ્બજન્તૂ''તિ . સબ્બેસઞ્ચ સુવણ્ણકોટ્ઠાગારાદીનં દ્વારાનિ વિવરાપેત્વા ''અસુકટ્ઠાને ચ મહાનિધિકુમ્ભિયો અત્થિ, અત્થિકા ગણ્હન્તૂ''તિ સુવણ્ણપટ્ટે અક્ખરાનિ લિખાપેત્વા મહાથમ્ભે બન્ધાપેસિ. તે નાગરા યથાપસારિતે આપણે ચ વિવટદ્વારાનિ ગેહાનિ ચ પહાય નગરતો નિક્ખમિત્વા રઞ્ઞો સન્તિકં આગમિંસુ. રાજા મહાજનેન સદ્ધિં મહાસત્તસ્સ સન્તિકે પબ્બજિ. સક્કદત્તિયં તિયોજનિકં અસ્સમપદં પરિપુણ્ણં અહોસિ. મહાસત્તો પણ્ણસાલાયો વિચારેસિ, મજ્ઝે ઠિતા પણ્ણસાલાયો ઇત્થીનં દાપેસિ. કિંકારણા? ભીરુકજાતિકા એતાતિ. પુરિસાનં પન બહિપણ્ણસાલાયો દાપેસિ. તા સબ્બાપિ પણ્ણસાલાયો વિસ્સકમ્મદેવપુત્તોવ માપેસિ. તે ચ ફલધરરુક્ખે વિસ્સકમ્મદેવપુત્તોયેવ અત્તનો ઇદ્ધિયા માપેસિ. તે સબ્બે વિસ્સકમ્મેન નિમ્મિતેસુ ફલધરરુક્ખેસુ ઉપોસથદિવસે ભૂમિયં પતિતપતિતાનિ ફલાનિ ગહેત્વા પરિભુઞ્જિત્વા સમણધમ્મં કરોન્તિ. તેસુ યો કામવિતક્કં વા બ્યાપાદવિતક્કં વા વિહિંસાવિતક્કં વા વિતક્કેતિ, તસ્સ મનં જાનિત્વા મહાસત્તો આકાસે નિસીદિત્વા મધુરધમ્મં કથેસિ. તે જના બોધિસત્તસ્સ મધુરધમ્મં સુત્વા એકગ્ગચિત્તા હુત્વા ખિપ્પમેવ અભિઞ્ઞા ચ સમાપત્તિયો ચ નિબ્બત્તેસું.

તદા એકો સામન્તરાજા ''કાસિરાજા કિર બારાણસિનગરતો નિક્ખમિત્વા વનં પવિસિત્વા પબ્બજિતો''તિ સુત્વા ''બારાણસિં ગણ્હિસ્સામી''તિ નગરા નિક્ખમિત્વા બારાણસિં પત્વા નગરં પવિસિત્વા અલઙ્કતનગરં દિસ્વા રાજનિવેસનં આરુય્હ સત્તવિધં વરરતનં ઓલોકેત્વા ''કાસિરઞ્ઞો ઇમં ધનં નિસ્સાય એકેન ભયેન ભવિતબ્બ''ન્તિ ચિન્તેન્તો સુરાસોણ્ડે પક્કોસાપેત્વા પુચ્છિ ''તુમ્હાકં રઞ્ઞો ઇધ નગરે ભયં ઉપ્પન્નં અત્થી''તિ? ''નત્થિ, દેવા''તિ. ''કિં કારણા''તિ. ''અમ્હાકં રઞ્ઞો પુત્તો તેમિયકુમારો 'બારાણસિં રજ્જં ન કરિસ્સામી'તિ અમૂગોપિ મૂગો વિય હુત્વા ઇમમ્હા નગરા નિક્ખમિત્વા વનં પવિસિત્વા ઇસિપબ્બજ્જં પબ્બજિ, તેન કારણેન અમ્હાકં રાજા મહાજનેન સદ્ધિં ઇમમ્હા નગરા નિક્ખમિત્વા તેમિયકુમારસ્સ સન્તિકં ગન્ત્વા પબ્બજિતો''તિ આરોચેસું. સામન્તરાજા તેસં વચનં સુત્વા તુસ્સિત્વા ''અહમ્પિ પબ્બજિસ્સામી''તિ ચિન્તેત્વા ''તાત, તુમ્હાકં રાજા કતરદ્વારેન નિક્ખન્તો''તિ પુચ્છિ. ''દેવ, પાચીનદ્વારેના''તિ વુત્તે અત્તનો પરિસાય સદ્ધિં તેનેવ પાચીનદ્વારેન નિક્ખમિત્વા નદીતીરેન પાયાસિ.

મહાસત્તોપિ તસ્સ આગમનં ઞત્વા વનન્તરં આગન્ત્વા આકાસે નિસીદિત્વા મધુરધમ્મં દેસેસિ. સો પરિસાય સદ્ધિં તસ્સ સન્તિકેયેવ પબ્બજિ. એવં અપરેપિ સત્ત રાજાનો ''બારાણસિનગરં ગણ્હિસ્સામી''તિ આગતા. તેપિ રાજાનો સત્ત રજ્જાનિ છડ્ડેત્વા બોધિસત્તસ્સ સન્તિકેયેવ પબ્બજિંસુ. હત્થીપિ અરઞ્ઞહત્થી જાતા, અસ્સાપિ અરઞ્ઞઅસ્સા જાતા, રથાપિ અરઞ્ઞેયેવ વિનટ્ઠા, ભણ્ડાગારેસુ કહાપણે અસ્સમપદે વાલુકં કત્વા વિકિરિંસુ. સબ્બેપિ અભિઞ્ઞાસમાપત્તિયો નિબ્બત્તેત્વા જીવિતપરિયોસાને બ્રહ્મલોકપરાયણા અહેસું. તિરચ્છાનગતા હત્થિઅસ્સાપિ ઇસિગણે ચિત્તં પસાદેત્વા છકામાવચરલોકેસુ નિબ્બત્તિંસુ.

સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા સચ્ચાનિ પકાસેત્વા ''ન, ભિક્ખવે, ઇદાનેવ, પુબ્બેપિ રજ્જં પહાય નિક્ખન્તોયેવા''તિ વત્વા જાતકં સમોધાનેસિ – ''તદા છત્તે અધિવત્થા દેવધીતા ઉપ્પલવણ્ણા અહોસિ, સુનન્દો સારથિ સારિપુત્તો, માતાપિતરો મહારાજકુલાનિ, સેસપરિસા બુદ્ધપરિસા, મૂગપક્ખપણ્ડિતો પન અહમેવ સમ્માસમ્બુદ્ધો અહોસિ''ન્તિ.

મૂગપક્ખજાતકવણ્ણના પઠમા.

[૫૩૯] ૨. મહાજનકજાતકવણ્ણના

કોયં મજ્ઝે **સમુદ્દસ્મિ**ન્તિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો મહાભિનિક્ખમનં આરબ્ભ કથેસિ. એકદિવસઞ્હિ ભિક્ખૂ ધમ્મસભાયં સન્નિસિન્ના તથાગતસ્સ મહાભિનિક્ખમનં વણ્ણયન્તા નિસીદિંસુ. સત્થા આગન્ત્વા ''કાય નુત્થ, ભિક્ખવે, એતરહિ કથાય સન્નિસિન્ના''તિ પુચ્છિત્વા ''ઇમાય નામા''તિ વુત્તે ''ન, ભિક્ખવે, ઇદાનેવ, પુબ્બેપિ તથાગતો મહાભિનિક્ખમનં નિક્ખન્તોયેવા''તિ વત્વા તેહિ યાચિતો અતીતં આહરિ.

અતીતે વિદેહરટ્ઠે મિથિલાયં મહાજનકો નામ રાજા રજ્જં કારેસિ. તસ્સ દ્વે પુત્તા અહેસું અરિટ્ઠજનકો ચ પોલજનકો ચાતિ. તેસુ રાજા જેટ્ઠપુત્તસ્સ ઉપરજ્જં અદાસિ, કનિટ્ઠસ્સ સેનાપતિટ્ઠાનં અદાસિ. અપરભાગે મહાજનકો કાલમકાસિ. તસ્સ સરીરકિચ્ચં કત્વા રઞ્ઞો અચ્ચયેન અરિટ્ઠજનકો રાજા હુત્વા ઇતરસ્સ ઉપરજ્જં અદાસિ. તસ્સેકો પાદમૂલિકો અમચ્ચો રઞ્ઞો સન્તિકં ગન્ત્વા ''દેવ, ઉપરાજા તુમ્હે ઘાતેતુકામો''તિ આહ. રાજા તસ્સ પુનપ્પુનં કથં સુત્વા કનિટ્ઠસ્સ સિનેહં ભિન્દિત્વા પોલજનકં સઙ્ખલિકાહિ બન્ધાપેત્વા રાજનિવેસનતો અવિદૂરે એકસ્મિં ગેહે વસાપેત્વા આરક્ખં ઠપેસિ. કુમારો ''સચાહં ભાતુ વેરીમ્હિ, સઙ્ખલિકાપિ મે હત્થપાદા મા મુચ્ચન્તુ, દ્વારમ્પિ મા વિવરીયતુ, સચે નો વેરીમ્હિ, સઙ્ખલિકાપિ મે હત્થપાદા મુચ્ચન્તુ, દ્વારમ્પિ વિવરીયતૂ''તિ સચ્ચકિરિયમકાસિ. તાવદેવ સઙ્ખલિકાપિ ખણ્ડાખણ્ડં છિજ્જિંસુ, દ્વારમ્પિ વિવટં. સો નિક્ખમિત્વા એકં પચ્ચન્તગામં ગન્ત્વા વાસં કપ્પેસિ.

પચ્ચન્તગામવાસિનો તં સઞ્જાનિત્વા ઉપટ્ઠહિંસુ. રાજાપિ તં ગાહાપેતું નાસક્ખિ. સો અનુપુબ્બેન પચ્ચન્તજનપદં હત્થગતં કત્વા મહાપરિવારો હુત્વા ''અહં પુબ્બે ભાતુ ન વેરી, ઇદાનિ પન વેરીમ્હી''તિ મહાજનપરિવુતો મિથિલં ગન્ત્વા બહિનગરે ખન્ધાવારં કત્વા વાસં કપ્પેસિ. નગરવાસિનો યોધા ''કુમારો કિર આગતો''તિ સુત્વા યેભુય્યેન હત્થિઅસ્સવાહનાદીનિ ગહેત્વા તસ્સેવ સન્તિકં આગમિંસુ, અઞ્ઞેપિ નાગરા આગમિંસુ. સો ભાતુ સાસનં પેસેસિ ''નાહં પુબ્બે તુમ્હાકં વેરી, ઇદાનિ પન વેરીમ્હિ, છત્તં વા મે દેથ, યુદ્ધં વા''તિ. રાજા તં સુત્વા યુદ્ધં કાતું ઇચ્છન્તો અગ્ગમહેસિં આમન્તેત્વા ''ભદ્દે, યુદ્ધે જયપરાજયો નામ ન સક્કા ઞાતું, સચે મમ અન્તરાયો હોતિ, ત્વં ગબ્ભં રક્ખેય્યાસી''તિ વત્વા મહતિયા સેનાય પરિવુતો નગરા નિક્ખમિ.

અથ નં યુદ્ધે પોલજનકસ્સ યોધા જીવિતક્ખયં પાપેસું. તદા ‘‘રાજા મતો’’તિ સકલનગરે એકકોલાહલં જાતં. દેવીપિ તસ્સ મતભાવં ઞત્વા સીઘં સીઘં સુવણ્ણસારાદીનિ ગહેત્વા પચ્છિયં પક્ખિપિત્વા મત્થકે કિલિટ્ઠપિલોતિકં અત્થરિત્વા ઉપરિ તણ્ડુલે ઓકિરિત્વા કિલિટ્ઠપિલોતિકં નિવાસેત્વા સરીરં વિરૂપં કત્વા પચ્છિં સીસે ઠપેત્વા દિવા દિવસ્સેવ નિક્ખમિ, ન કોચિ નં સઞ્જાનિ. સા ઉત્તરદ્વારેન નિક્ખમિત્વા કત્થચિ અગતપુબ્બત્તા મગ્ગં અજાનન્તી દિસં વવત્થાપેતું અસક્કોન્તી કેવલં ‘‘કાલચમ્પાનગરં નામ અત્થી’’તિ સુતત્તા ‘‘કાલચમ્પાનગરં ગમિકા નામ અત્થી’’તિ પુચ્છમાના એકિકા સાલાયં નિસીદિ. કુચ્છિમ્હિ પનસ્સા નિબ્બત્તસત્તો ન યો વા સો વા, પૂરિતપારમી મહાસત્તો નિબ્બત્તિ.

તસ્સ તેજેન સક્કસ્સ ભવનં કમ્પિ. સક્કો આવજ્જેન્તો તં કારણં ઞત્વા ‘‘તસ્સા કુચ્છિયં નિબ્બત્તસત્તો મહાપુઞ્ઞો, મયા ગન્તું વટ્ટતી’’તિ ચિન્તેત્વા પટિચ્છન્નયોગ્ગં માપેત્વા તત્થ મઞ્ચં પઞ્ઞાપેત્વા મહલ્લકપુરિસો વિય યોગ્ગં પાજેન્તો તાય નિસિન્નસાલાય દ્વારે ઠત્વા ‘‘કાલચમ્પાનગરં ગમિકા નામ અત્થી’’તિ પુચ્છિ. ‘‘અહં, તાત, ગમિસ્સામી’’તિ. ‘‘તેન હિ યોગ્ગં આરુય્હ નિસીદ, અમ્મા’’તિ. ‘‘તાત, અહં પરિપુણ્ણગબ્ભા, ન સક્કા મયા યોગ્ગં અભિરુહિતું, પચ્છતો પચ્છતો ગમિસ્સામિ, ઇમિસ્સા પન મે પચ્છિયા ઓકાસં દેહી’’તિ. ‘‘અમ્મ, કિં વદેસિ, યોગ્ગં પાજેતું જાનનસમત્થો નામ મયા સદિસો નત્થિ. અમ્મ, મા ભાયિ, આરુય્હ નિસીદા’’તિ. સા ‘‘તાત, સાધૂ’’તિ વદતિ. સો તસ્સા આરોહનકાલે અત્તનો આનુભાવેન વાતપુણ્ણભસ્તચમ્મં વિય પથવિં ઉન્નામેત્વા યોગ્ગસ્સ પચ્છિમન્તે પહરાપેસિ. સા અભિરુય્હ સયને નિપજ્જિત્વાવ ‘‘અયં દેવતા ભવિસ્સતી’’તિ અઞ્ઞાસિ. સા દિબ્બસયને નિપન્નમત્તાવ નિદ્દં ઓક્કમિ.

અથ નં સક્કો તિંસયોજનમત્થકે એકં નદિં પત્વા પબોધેત્વા ‘‘અમ્મ, ઓતરિત્વા નદિયં ન્હાયિત્વા ઉસ્સીસકે સાટકયુગં અત્થિ, તં નિવાસેહિ, અન્તોયોગ્ગે પુટભત્તં અત્થિ, તં ભુઞ્જાહી’’તિ આહ. સા તથા કત્વા પુન નિપજ્જિત્વા સાયન્હસમયે કાલચમ્પાનગરં પત્વા દ્વારટ્ટાલકપાકારે દિસ્વા ‘‘તાત, કિં નામ નગરમેત’’ન્તિ પુચ્છિ. ‘‘કાલચમ્પાનગરં, અમ્મા’’તિ. ‘‘કિં વદેસિ, તાત, નનુ અમ્હાકં નગરતો કાલચમ્પાનગરં સટ્ઠિયોજનમત્થકે હોતી’’તિ? ‘‘એવં, અમ્મ, અહં પન ઉજુમગ્ગં જાનામી’’તિ. અથ નં દક્ખિણદ્વારસમીપે ઓતારેત્વા ‘‘અમ્મ, અમ્હાકં ગામો પુરતો અત્થિ, ત્વં ગન્ત્વા નગરં પવિસાહી’’તિ વત્વા પુરતો ગન્ત્વા વિય સક્કો અન્તરધાયિત્વા સકટ્ઠાનમેવ ગતો.

દેવીપિ એકિકાવ સાલાયં નિસીદિ. તસ્મિં ખણે એકો દિસાપામોક્ખો આચરિયો કાલચમ્પાનગરવાસી મન્તજ્ઝાયકો બ્રાહ્મણો પઞ્ચહિ માણવકસતેહિ પરિવુતો ન્હાનત્થાય ગચ્છન્તો દૂરતોવ ઓલોકેત્વા તં અભિરૂપં સોભગ્ગપ્પત્તં તત્થ નિસિન્નં દિસ્વા તસ્સા કુચ્છિયં મહાસત્તસ્સાનુભાવેન સહ દસ્સનેનેવ કનિટ્ઠભગિનિસિનેહં ઉપ્પાદેત્વા માણવકે બહિ ઠપેત્વા એકકોવ સાલં પવિસિત્વા ‘‘ભગિનિ, કતરગામવાસિકા ત્વ’’ન્તિ પુચ્છિ. ‘‘તાત, મિથિલાયં અરિટ્ઠજનકરઞ્ઞો અગ્ગમહેસીમ્હી’’તિ. ‘‘અમ્મ, ઇધ કસ્મા આગતાસી’’તિ? ‘‘તાત, પોલજનકેન રાજા મારિતો, અથાહં ભીતા ‘ગબ્ભં અનુરક્ખિસ્સામી’તિ આગતા’’તિ. ‘‘અમ્મ, ઇમસ્મિં પન તે નગરે કોચિ ઞાતકો અત્થી’’તિ? ‘‘નત્થિ, તાતા’’તિ. તેન હિ મા ચિન્તયિ, અહં ઉદિચ્ચબ્રાહ્મણો મહાસાલો દિસાપામોક્ખઆચરિયો, અહં તં ભગિનિટ્ઠાને ઠપેત્વા પટિજગ્ગિસ્સામિ, ત્વં ‘‘ભાતિકા’’તિ મં વત્વા પાદેસુ ગહેત્વા પરિદેવાતિ. સા મહાસદ્દં કત્વા તસ્સ પાદેસુ ગહેત્વા પરિદેવિ. તે દ્વેપિ અઞ્ઞમઞ્ઞં પરિદેવિંસુ.

અથસ્સ અન્તેવાસિકા મહાસદ્દં સુત્વા ખિપ્પં ઉપધાવિત્વા ‘‘આચરિય, કિં તે હોતી’’તિ પુચ્છિંસુ. સો આહ – ‘‘કનિટ્ઠભગિની મે એસા, અસુકકાલે નામ મયા વિના જાતા’’તિ. અથ માણવા ‘‘તવ ભગિનિં દિટ્ઠકાલતો પટ્ઠાય મા ચિન્તયિત્થ આચરિયા’’તિ આહંસુ. સો માણવે પટિચ્છન્નયોગ્ગં આહરાપેત્વા તં તત્થ નિસીદાપેત્વા ‘‘તાતા, વો ગન્ત્વા બ્રાહ્મણિયા મમ કનિટ્ઠભગિનિભાવં કથેત્વા સબ્બકિચ્ચાનિ કાતું વદેથા’’તિ વત્વા ગેહં પેસેસિ. તે ગન્ત્વા બ્રાહ્મણિયા કથેસું. અથ નં બ્રાહ્મણીપિ ઉણ્હોદકેન ન્હાપેત્વા સયનં પઞ્ઞાપેત્વા નિપજ્જાપેસિ. અથ બ્રાહ્મણોપિ ન્હાત્વા આગતો ભોજનકાલે ‘‘ભગિનિં મે પક્કોસથા’’તિ પક્કોસાપેત્વા તાય સદ્ધિં એકતો ભુઞ્જિત્વા અન્તોનિવેસનેયેવ તં પટિજગ્ગિ.

સા ન ચિરસ્સેવ સુવણ્ણવણ્ણં પુત્તં વિજાયિ, ‘‘મહાજનકકુમારો’’તિસ્સ અય્યકસન્તકં નામમકાસિ. સો વડ્ઢમાનો દારકેહિ સદ્ધિં કીળન્તો યે તં રોસેન્તિ, તે અસમ્ભિન્નખત્તિયકુલે જાતત્તા મહાબલવતાય ચેવ માનથદ્ધતાય ચ દળ્હં ગહેત્વા પહરતિ. તદા તે મહાસદ્દેન રોદન્તા ‘‘કેન પહટા’’તિ વુત્તે ‘‘વિધવાપુત્તેના’’તિ વદન્તિ. અથ કુમારો ચિન્તેસિ ‘‘ઇમે મં ‘વિધવાપુત્તો’તિ અભિણ્હં વદન્તિ, હોતુ, મમ માતરં પુચ્છિસ્સામી’’તિ. સો એકદિવસં માતરં પુચ્છિ ‘‘અમ્મ, કો મય્હં પિતા’’તિ? અથ નં માતા ‘‘તાત, બ્રાહ્મણો તે પિતા’’તિ વઞ્ચેસિ. સો પુનદિવસેપિ દારકે પહરન્તો ‘‘વિધવાપુત્તો’’તિ વુત્તે ‘‘નનુ બ્રાહ્મણો મે પિતા’’તિ વત્વા ‘‘બ્રાહ્મણો કિં તે હોતી’’તિ વુત્તે ચિન્તેસિ ‘‘ઇમે મં, બ્રાહ્મણો તે કિં હોતી’તિ અભિણ્હં વદન્તિ, માતા મે ઇદં કારણં યથાભૂતં ન કથેસિ, સા અત્તનો મનેન મે ન કથેસ્સતિ, હોતુ, કથાપેસ્સામિ ન’’ન્તિ. સો થઞ્ઞં પિવન્તો થનં દન્તેહિ ડંસિત્વા ‘‘અમ્મ, મે પિતરં કથેહિ, સચે ન કથેસ્સસિ, થનં તે છિન્દિસ્સામી’’તિ આહ. સા પુત્તં વઞ્ચેતું અસક્કોન્તી ‘‘તાત, ત્વં મિથિલાયં અરિટ્ઠજનકરઞ્ઞો પુત્તો, પિતા તે પોલજનકેન મારિતો, અહં તં અનુરક્ખન્તી ઇમં નગરં આગતા, અયં બ્રાહ્મણો મં ભગિનિટ્ઠાને ઠપેત્વા પટિજગ્ગતી’’તિ કથેસિ. સો તં સુત્વા તતો પટ્ઠાય ‘‘વિધવાપુત્તો’’તિ વુત્તેપિ ન કુજ્ઝિ.

સો સોળસવસ્સબ્ભન્તરેયેવ તયો વેદે ચ સબ્બસિપ્પાનિ ચ ઉગ્ગણ્હિ , સોળસવસ્સિકકાલે પન ઉત્તમરૂપધરો અહોસિ. અથ સો ‘‘પિતુ સન્તકં રજ્જં ગણ્હિસ્સામી’’તિ ચિન્તેત્વા માતરં પુચ્છિ ‘‘અમ્મ, કિઞ્ચિ ધનં તે હત્થે અત્થિ, ઉદાહુ નો, અહં વોહારં કત્વા ધનં ઉપ્પાદેત્વા પિતુ સન્તકં રજ્જં ગણ્હિસ્સામી’’તિ. અથ નં માતા આહ – ‘‘તાત, નાહં તુચ્છહત્થા આગતા, તયો મે હત્થે ધનસારા અત્થિ, મુત્તસારો, મણિસારો, વજિરસારોતિ, તેસુ એકેકો રજ્જગ્ગહણપ્પમાણો, તં ગહેત્વા રજ્જં ગણ્હ, મા વોહારં કરી’’તિ. ‘‘અમ્મ, ઇદમ્પિ ધનં મય્હમેવ ઉપડ્ઢં કત્વા દેહિ, તં પન ગહેત્વા સુવણ્ણભૂમિં ગન્ત્વા બહું ધનં આહરિત્વા રજ્જં ગણ્હિસ્સામી’’તિ. સો ઉપડ્ઢં આહરાપેત્વા ભણ્ડિકં કત્વા સુવણ્ણભૂમિં ગમિકેહિ વાણિજેહિ સદ્ધિં નાવાય ભણ્ડં આરોપેત્વા પુન નિવત્તિત્વા માતરં વન્દિત્વા ‘‘અમ્મ, અહં સુવણ્ણભૂમિં ગમિસ્સામી’’તિ આહ. અથ નં માતા આહ – ‘‘તાત, સમુદ્દો નામ અપ્પસિદ્ધિકો બહુઅન્તરાયો, મા ગચ્છ, રજ્જગ્ગહણાય તે ધનં બહૂ’’તિ. સો ‘‘ગચ્છિસ્સામેવ અમ્મા’’તિ માતરં વન્દિત્વા ગેહા નિક્ખમ્મ નાવં અભિરુહિ.

તં દિવસમેવ પોલજનકસ્સ સરીરે રોગો ઉપ્પજ્જિ, અનુટ્ઠાનસેય્યં સયિ. તદા સત્ત જઙ્ઘસતાનિ નાવં અભિરુહિંસુ. નાવા સત્તદિવસેહિ સત્ત યોજનસતાનિ ગતા. સા અતિચણ્ડવેગેન ગન્ત્વા અત્તાનં વહિતું નાસક્ખિ, ફલકાનિ ભિન્નાનિ, તતો તતો ઉદકં ઉગ્ગતં, નાવા સમુદ્દમજ્ઝે નિમુગ્ગા. મહાજના રોદન્તિ પરિદેવન્તિ, નાનાદેવતાયો નમસ્સન્તિ. મહાસત્તો પન નેવ રોદતિ ન પરિદેવતિ, ન દેવતાયો નમસ્સતિ, નાવાય પન નિમુજ્જનભાવં ઞત્વા સપ્પિના સક્ખરં ઓમદ્દિત્વા કુચ્છિપૂરં ખાદિત્વા દ્વે મટ્ઠકસાટકે તેલેન તેમેત્વા દળ્હં નિવાસેત્વા કૂપકં નિસ્સાય ઠિતો નાવાય નિમુજ્જનસમયે કૂપકં અભિરુહિ. મહાજના મચ્છકચ્છપભક્ખા જાતા,

સમન્તા ઉદકં અટ્ઠૂસભમત્તં લોહિતં અહોસિ. મહાસત્તો કૂપકમત્થકે ઠિતોવ ‘‘ઇમાય નામ દિસાય મિથિલનગર’’ન્તિ દિસં વવત્થપેત્વા કૂપકમત્થકા ઉપ્પતિત્વા મચ્છકચ્છપે અતિક્કમ્મ મહાબલવતાય ઉસભમત્થકે પતિ. તં દિવસમેવ પોલજનકો કાલમકાસિ. તતો પટ્ઠાય મહાસત્તો મણિવણ્ણાસુ ઊમીસુ પરિવત્તન્તો સુવણ્ણક્ખન્ધો વિય સમુદ્દં તરતિ. સો યથા એકદિવસં, એવં સત્તાહં તરતિ, ‘‘ઇદાનિ પુણ્ણમીદિવસો’’તિ વેલં પન ઓલોકેત્વા લોણોદકેન મુખં વિક્ખાલેત્વા ઉપોસથિકો હોતિ.

તદા ચ ‘‘યે માતુપટ્ઠાનાદિગુણયુત્તા સમુદ્દે મરિતું અનનુચ્છવિકા સત્તા, તે ઉદ્ધારેહી’’તિ ચતૂહિ લોકપાલેહિ મણિમેખલા નામ દેવધીતા સમુદ્દરક્ખિકા ઠપિતા હોતિ. સા સત્ત દિવસાનિ સમુદ્દં ન ઓલોકેસિ, દિબ્બસમ્પત્તિં અનુભવન્તિયા કિરસ્સા સતિ પમુટ્ઠા. ‘‘દેવસમાગમં ગતા’’તિપિ વદન્તિ. અથ સા ‘‘અજ્જ મે સત્તમો દિવસો સમુદ્દં અનોલોકેન્તિયા, કા નુ ખો પવત્તી’’તિ ઓલોકેન્તી મહાસત્તં દિસ્વા ‘‘સચે મહાજનકકુમારો સમુદ્દે નસ્સિસ્સ, દેવસમાગમપવેસનં ન લભિસ્સ’’ન્તિ ચિન્તેત્વા મહાસત્તસ્સ અવિદૂરે અલઙ્કતેન સરીરેન આકાસે ઠત્વા મહાસત્તં વીમંસમાના પઠમં ગાથમાહ –

૧૨૩.‘‘કોયં મજ્ઝે સમુદ્દસ્મિં, અપસ્સં તીરમાયુહે;
કં ત્વં અત્થવસં ઞત્વા, એવં વાયમસે ભુસ’’ન્તિ.

તત્થ **અપસ્સં તીરમાયુહે**તિ તીરં અપસ્સન્તોવ આયૂહતિ વીરિયં કરોતિ.

અથ મહાસત્તો તસ્સા વચનં સુત્વા ‘‘અજ્જ મે સત્તમો દિવસો સમુદ્દં તરન્તસ્સ, ન મે દુતિયો સત્તો દિટ્ઠપુબ્બો, કો નુ મં વદતી’’તિ આકાસં ઓલોકેન્તો તં દિસ્વા દુતિયં ગાથમાહ –

૧૨૪.‘‘નિસમ્મ વત્તં લોકસ્સ, વાયામસ્સ ચ દેવતે;
તસ્મા મજ્ઝે સમુદ્દસ્મિં, અપસ્સં તીરમાયુહે’’તિ.

તત્થ **નિસમ્મ વત્તં લોકસ્સા**તિ અહં લોકસ્સ વત્તકિરિયં દિસ્વા ઉપધારેત્વા વિહરામીતિ અત્થો. **વાયામસ્સ ચા**તિ વાયામસ્સ ચ આનિસંસં નિસામેત્વા વિહરામીતિ દીપેતિ. **તસ્મા**તિ યસ્મા નિસમ્મ વિહરામિ, ‘‘પુરિસકારો નામ ન નસ્સતિ, સુખે પતિટ્ઠાપેતી’’તિ જાનામિ, તસ્મા તીરં અપસ્સન્તોપિ આયૂહામિ વીરિયં કરોમિ, ન ઉક્કણ્ઠામીતિ.

સા તસ્સ ધમ્મકથં સુત્વા ઉત્તરિ સોતુકામા હુત્વા પુન ગાથમાહ –

૧૨૫.‘‘ગમ્ભીરે અપ્પમેય્યસ્મિં, તીરં યસ્સ ન દિસ્સતિ;
મોઘો તે પુરિસવાયામો, અપ્પત્વાવ મરિસ્સસી’’તિ.

તત્થ **અપ્પત્વા**તિ તીરં અપ્પત્વાયેવ.

અથ નં મહાસત્તો ‘‘દેવતે, કિં નામેતં કથેસિ, વાયામં કત્વા મરન્તોપિ ગરહતો મુચ્ચિસ્સામી’’તિ વત્વા ગાથમાહ –

૧૨૬.''અનણો ઞાતિનં હોતિ, દેવાનં પિતુનઞ્ચ સો;
કરં પુરિસકિચ્ચાનિ, ન ચ પચ્છાનુતપ્પતી''તિ.

તત્થ **અનણો**તિ વાયામં કરોન્તો ઞાતીનઞ્ચેવ દેવતાનઞ્ચ બ્રહ્માનઞ્ચ અન્તરે અનણો હોતિ અગરહિતો અનિન્દિતો. **કરં પુરિસકિચ્ચાની**તિ યથા સો પુગ્ગલો પુરિસેહિ કત્તબ્બાનિ કમ્માનિ કરં પચ્છાકાલે ન ચ અનુતપ્પતિ, યથા નાનુસોચતિ, એવાહમ્પિ વીરિયં કરોન્તો પચ્છાકાલે નાનુતપ્પામિ નાનુસોચામીતિ અત્થો.

અથ નં દેવધીતા ગાથમાહ –

૧૨૭.''અપારનેય્યં યં કમ્મં, અફલં કિલમથુદ્દયં;
તત્થ કો વાયામેનત્થો, મચ્ચુ યસ્સાભિનિપ્પત''ન્તિ.

તત્થ **અપારનેય્ય**ન્તિ વાયામેન મત્થકં અપાપેતબ્બં. **મચ્ચુ યસ્સાભિનિપ્પત**ન્તિ યસ્સ અટ્ઠાને વાયામકરણસ્સ મરણમેવ નિપ્ફન્નં, તત્થ કો વાયામેનત્થોતિ.

એવં દેવધીતાય વુત્તે તં અપ્પટિભાનં કરોન્તો મહાસત્તો ઉત્તરિ ગાથા આહ –

૧૨૮.''અપારનેય્યમચ્ચન્તં , યો વિદિત્વાન દેવતે;
ન રક્ખે અત્તનો પાણં, જઞ્ઞા સો યદિ હાપયે.

૧૨૯.''અધિપ્પાયફલં એકે, અસ્મિં લોકસ્મિ દેવતે;
પયોજયન્તિ કમ્માનિ, તાનિ ઇજ્ઝન્તિ વા ન વા.

૧૩૦.''સન્દિટ્ઠિકં કમ્મફલં, નનુ પસ્સસિ દેવતે;
સન્ના અઞ્ઞે તરામહં, તઞ્ચ પસ્સામિ સન્તિકે.

૧૩૧.''સો અહં વાયમિસ્સામિ, યથાસત્તિ યથાબલં;
ગચ્છં પારં સમુદ્દસ્સ, કસ્સં પુરિસકારિય''ન્તિ.

તત્થ **અચ્ચન્ત**ન્તિ યો ''ઇદં કમ્મં વીરિયં કત્વા નિપ્ફાદેતું ન સક્કા, અચ્ચન્તમેવ અપારનેય્ય''ન્તિ વિદિત્વા ચણ્ડહત્થિઆદયો અપરિહરન્તો અત્તનો પાણં ન રક્ખતિ. **જઞ્ઞા સો યદિ હાપયે**તિ સો યદિ તાદિસેસુ ઠાનેસુ વીરિયં હાપેય્ય, જાનેય્ય તસ્સ કુસીતભાવસ્સ ફલં. ત્વં યં વા તં વા નિરત્થકં વદસીતિ દીપેતિ. પાળિયં પન ''જઞ્ઞા સો યદિ હાપય''ન્તિ લિખિતં, તં અટ્ઠકથાસુ નત્થિ. **અધિપ્પાયફલ**ન્તિ અત્તનો અધિપ્પાયફલં સમ્પસ્સમાના એકચ્ચે પુરિસા કસિવણિજ્જાદીનિ કમ્માનિ પયોજયન્તિ, તાનિ ઇજ્ઝન્તિ વા ન વા ઇજ્ઝન્તિ. ''એત્થ ગમિસ્સામિ, ઇદં ઉગ્ગહેસ્સામી''તિ પન કાયિકચેતસિકવીરિયં કરોન્તસ્સ તં ઇજ્ઝતેવ, તસ્મા તં કાતું વટ્ટતિયેવાતિ દસ્સેતિ. **સન્ના અઞ્ઞે તરામહ**ન્તિ અઞ્ઞે જના મહાસમુદ્દે સન્ના નિમુગ્ગા વીરિયં અકરોન્તા મચ્છકચ્છપભક્ખા જાતા, અહં પન એકકોવ તરામિ. **તઞ્ચ પસ્સામિ સન્તિકે**તિ ઇદં મે વીરિયફલં પસ્સ, મયા ઇમિના અત્તભાવેન દેવતા નામ ન દિટ્ઠપુબ્બા, સોહં તઞ્ચ ઇમિના દિબ્બરૂપેન મમ સન્તિકે ઠિતં પસ્સામિ. **યથાસત્તિ યથાબલ**ન્તિ અત્તનો સત્તિયા ચ બલસ્સ ચ અનુરૂપં. **કસ્સ**ન્તિ કરિસ્સામિ.

તતો દેવતા તસ્સ તં દળ્હવચનં સુત્વા થુતિં કરોન્તી ગાથમાહ –

૧૩૨.''યો ત્વં એવં ગતે ઓઘે, અપ્પમેય્યે મહણ્ણવે;
ધમ્મવાયામસમ્પન્નો, કમ્મુના નાવસીદસિ;
સો ત્વં તત્થેવ ગચ્છાહિ, યત્થ તે નિરતો મનો''તિ.

તત્થ **એવં ગતે**તિ એવરૂપે ગમ્ભીરે વિત્થતે મહાસમુદ્દે. **ધમ્મવાયામસમ્પન્નો**તિ ધમ્મવાયામેન સમન્નાગતો. **કમ્મુના**તિ અત્તનો પુરિસકારકમ્મેન. **નાવસીદસી**તિ ન અવસીદસિ. **યત્થ તે**તિ યસ્મિં ઠાને તવ મનો નિરતો, તત્થેવ ગચ્છાહીતિ.

સા એવઞ્ચ પન વત્વા ''પણ્ડિત મહાપરક્કમ, કુહિં તં નેમી''તિ પુચ્છિ. ''મિથિલનગર''ન્તિ વુત્તે સા મહાસત્તં પુપ્ફકલાપં વિય ઉક્ખિપિત્વા ઉભોહિ હત્થેહિ પરિગ્ગય્હ ઉરે નિપજ્જાપેત્વા પિયપુત્તં આદાય ગચ્છન્તી વિય આકાસે પક્ખન્દિ. મહાસત્તો સત્તાહં લોણોદકેન ઉપક્કસરીરો હુત્વા દિબ્બફસ્સેન કુટ્ઠો નિદ્દં ઓક્કમિ. અથ નં સા મિથિલં નેત્વા અમ્બવનુય્યાને મઙ્ગલસિલાપટ્ટે દક્ખિણપસ્સેન નિપજ્જાપેત્વા ઉય્યાનદેવતાહિ તસ્સ આરક્ખં ગાહાપેત્વા સકટ્ઠાનમેવ ગતા.

તદા પોલજનકસ્સ પુત્તો નત્થિ. એકા પનસ્સ ધીતા અહોસિ, સા સીવલિદેવી નામ પણ્ડિતા બ્યત્તા. અમચ્ચા તમેનં મરણમઞ્ચે નિપન્નં પુચ્છિંસુ ''મહારાજ, તુમ્હેસુ દિવઙ્ગતેસુ રજ્જં કસ્સ દસ્સામા''તિ? અથ ને રાજા ''તાતા, મમ ધીતરં સીવલિદેવિં આરાધેતું સમત્થસ્સ રજ્જં દેથ, યો વા પન ચતુરસ્સપલ્લઙ્કસ્સ ઉસ્સીસકં જાનાતિ, યો વા પન સહસ્સથામધનું આરોપેતું સક્કોતિ, યો વા પન સોળસ મહાનિધી નીહરિતું સક્કોતિ, તસ્સ રજ્જં દેથા''તિ આહ. અમચ્ચા ''દેવ, તેસં નો નિધીનં ઉદ્દાનં કથેથા''તિ આહંસુ. અથ રાજા –

''સૂરિયુગ્ગમને નિધિ, અથો ઓક્કમને નિધિ;
અન્તો નિધિ બહિ નિધિ, ન અન્તો ન બહિ નિધિ.

''આરોહને મહાનિધિ, અથો ઓરોહને નિધિ;
ચતૂસુ મહાસાલેસુ, સમન્તા યોજને નિધિ.

''દન્તગ્ગેસુ મહાનિધિ, વાલગ્ગેસુ ચ કેપુકે;
રુક્ખગ્ગેસુ મહાનિધિ, સોળસેતે મહાનિધી.

''સહસ્સથામો પલ્લઙ્કો, સીવલિઆરાધનેન ચા''તિ. –
મહાનિધીહિ સદ્ધિં ઇતરેસમ્પિ ઉદ્દાનં કથેસિ. રાજા ઇમં કથં વત્વા કાલમકાસિ.

અમચ્ચા રઞ્ઞો અચ્ચયેન તસ્સ મતકિચ્ચં કત્વા સત્તમે દિવસે સન્નિપતિત્વા મન્તયિંસુ ''અમ્ભો રઞ્ઞા 'અત્તનો ધીતરં આરાધેતું સમત્થસ્સ રજ્જં દાતબ્બ'ન્તિ વુત્તં, કો તં આરાધેતું સક્ખિસ્સતી''તિ. તે ''સેનાપતિ વલ્લભો''તિ વત્વા તસ્સ સાસનં પેસેસું. સો સાસનં સુત્વા ''સાધૂ''તિ સમ્પટિચ્છિત્વા રજ્જત્થાય રાજદ્વારં ગન્ત્વા અત્તનો આગતભાવં રાજધીતાય આરોચાપેસિ. સા તસ્સ આગતભાવં ઞત્વા ''અત્થિ નુ ખ્વસ્સ સેતચ્છત્તસિરિં ધારેતું ધિતી''તિ તસ્સ વીમંસનત્થાય ''ખિપ્પં આગચ્છતૂ''તિ આહ. સો તસ્સા સાસનં સુત્વા તં આરાધેતુકામો

સોપાનપાદમૂલતો પટ્ઠાય જવેનાગન્ત્વા તસ્સા સન્તિકે અટ્ઠાસિ. અથ નં સા વીમંસમાના ‘‘મહાતલે જવેન ધાવા’’તિ આહ. સો ‘‘રાજધીતરં તોસેસ્સામી’’તિ વેગેન પક્ખન્દિ. અથ નં ‘‘પુન એહી’’તિ આહ. સો પુન વેગેન આગતો. સા તસ્સ ધિતિયા વિરહિતભાવં ઞત્વા ‘‘એહિ સમ્મ, પાદે મે સમ્બાહા’’તિ આહ. સો તસ્સા આરાધનત્થં નિસીદિત્વા પાદે સમ્બાહિ. અથ નં સા ઉરે પાદેન પહરિત્વા ઉત્તાનકં પાતેત્વા ‘‘ઇમં અન્ધબાલપુરિસં ધિતિવિરહિતં પોથેત્વા ગીવાયં ગહેત્વા નીહરથા’’તિ દાસીનં સઞ્ઞં અદાસિ. તા તથા કરિંસુ. સો તેહિ ‘‘કિં સેનાપતી’’તિ પુટ્ઠો ‘‘મા કથેથ, સા નેવ મનુસ્સિત્થી, યક્ખિની’’તિ આહ. તતો ભણ્ડાગારિકો ગતો, તમ્પિ તથેવ લજ્જાપેસિ. તથા સેટ્ઠિં, છત્તગ્ગાહં, અસિગ્ગાહન્તિ સબ્બેપિ તે લજ્જાપેસિયેવ.

અથ અમચ્ચા સન્નિપતિત્વા ‘‘રાજધીતરં આરાધેતું સમત્થો નામ નત્થિ, સહસ્સથામધનું આરોપેતું સમત્થસ્સ રજ્જં દેથા’’તિ આહ, તમ્પિ કોચિ આરોપેતું નાસક્ખિ. તતો ‘‘ચતુરસ્સપલ્લઙ્કસ્સ ઉસ્સીસકં જાનન્તસ્સ રજ્જં દેથા’’તિ આહ, તમ્પિ કોચિ ન જાનાતિ. તતો સોળસ મહાનિધી નીહરિતું સમત્થસ્સ રજ્જં દેથા’’તિ આહ, તેપિ કોચિ નીહરિતું નાસક્ખિ. તતો ‘‘અમ્ભો અરાજિકં નામ રટ્ઠં પાલેતું ન સક્કા, કિં નુ ખો કાતબ્બ’’ન્તિ મન્તયિંસુ. અથ ને પુરોહિતો આહ – ‘‘ભો તુમ્હે મા ચિન્તયિત્થ, ફુસ્સરથં નામ વિસ્સજ્જેતું વટ્ટતિ, ફુસ્સરથેન હિ લદ્ધરાજા સકલજમ્બુદીપે રજ્જં કારેતું સમત્થો હોતી’’તિ. તે ‘‘સાધૂ’’તિ સમ્પટિચ્છિત્વા નગરં અલઙ્કારાપેત્વા મઙ્ગલરથે ચત્તારો કુમુદવણ્ણે અસ્સે યોજેત્વા ઉત્તમપચ્ચત્થરણં અત્થરિત્વા પઞ્ચ રાજકકુધભણ્ડાનિ આરોપેત્વા ચતુરઙ્ગિનિયા સેનાય પરિવારેસું. ‘‘સસામિકસ્સ રથસ્સ પુરતો તૂરિયાનિ વજ્જન્તિ, અસામિકસ્સ પચ્છતો વજ્જન્તિ, તસ્મા સબ્બતૂરિયાનિ પચ્છતો વાદેથા’’તિ વત્વા સુવણ્ણભિઙ્કારેન રથધુરઞ્ચ પતોદઞ્ચ અભિસિઞ્ચિત્વા ‘‘યસ્સ રજ્જં કારેતું પુઞ્ઞં અત્થિ, તસ્સ સન્તિકં ગચ્છતૂ’’તિ રથં વિસ્સજ્જેસું. અથ રથો રાજગેહં પદક્ખિણં કત્વા વેગેન મહાવીથિં અભિરુહિ.

સેનાપતિઆદયો ‘‘ફુસ્સરથો મમ સન્તિકં આગચ્છતૂ’’તિ ચિન્તયિંસુ. સો સબ્બેસં ગેહાનિ અતિક્કમિત્વા નગરં પદક્ખિણં કત્વા પાચીનદ્વારેન નિક્ખમિત્વા ઉય્યાનાભિમુખો પાયાસિ. અથ નં વેગેન ગચ્છન્તં દિસ્વા ‘‘નિવત્તેથા’’તિ આહંસુ. પુરોહિતો ‘‘મા નિવત્તયિત્થ, ઇચ્છન્તો યોજનસતમ્પિ ગચ્છતુ, મા નિવારેથા’’તિ આહ. રથો ઉય્યાનં પવિસિત્વા મઙ્ગલસિલાપટ્ટં પદક્ખિણં કત્વા આરોહનસજ્જો હુત્વા અટ્ઠાસિ. પુરોહિતો મહાસત્તં નિપન્નકં દિસ્વા અમચ્ચે આમન્તેત્વા ‘‘અમ્ભો એકો સિલાપટ્ટે નિપન્નકો પુરિસો દિસ્સતિ, સેતચ્છત્તાનુચ્છવિકા પનસ્સ ધિતિ અત્થીતિ વા નત્થીતિ વા ન જાનામ, સચે એસ પુઞ્ઞવા ભવિસ્સતિ, અમ્હે ન ઓલોકેસ્સતિ, કાળકણ્ણિસત્તો સચે ભવિસ્સતિ, ભીતતસિતો ઉટ્ઠાય કમ્પમાનો ઓલોકેસ્સતિ, તસ્મા ખિપ્પં સબ્બતૂરિયાનિ પગ્ગણ્હથા’’તિ આહ. તાવદેવ અનેકસતાનિ તૂરિયાનિ પગ્ગણ્હિંસુ. તદા તૂરિયસદ્દો સાગરઘોસો વિય અહોસિ.

મહાસત્તો તેન સદ્દેન પબુજ્ઝિત્વા સીસં વિવરિત્વા ઓલોકેન્તો મહાજનં દિસ્વા ‘‘સેતચ્છત્તેન મે આગતેન ભવિતબ્બ’’ન્તિ ચિન્તેત્વા પુન સીસં પારુપિત્વા પરિવત્તિત્વા વામપસ્સેન નિપજ્જિ. પુરોહિતો તસ્સ પાદે વિવરિત્વા લક્ખણાનિ ઓલોકેન્તો ‘‘તિટ્ઠતુ અયં એકો દીપો, ચતુન્નમ્પિ મહાદીપાનં રજ્જં કારેતું સમત્થો હોતી’’તિ પુન તૂરિયાનિ પગ્ગણ્હાપેસિ. અથ મહાસત્તો મુખં વિવરિત્વા પરિવત્તિત્વા દક્ખિણપસ્સેન નિપજ્જિત્વા મહાજનં ઓલોકેસિ. તદા પુરોહિતો પરિસં ઉસ્સારેત્વા અઞ્જલિં પગ્ગય્હ અવકુજ્જો હુત્વા ‘‘ઉટ્ઠેહિ, દેવ, રજ્જં તે પાપુણાતી’’તિ આહ. અથ નં મહાસત્તો ‘‘રાજા વો કુહી’’ન્તિ પુચ્છિત્વા ‘‘કાલકતો દેવા’’તિ વુત્તે ‘‘તસ્સ પુત્તો વા ભાતા વા નત્થી’’તિ પુચ્છિત્વા ‘‘નત્થિ દેવા’’તિ વુત્તે ‘‘તેન હિ સાધુ રજ્જં કારેસ્સામી’’તિ વત્વા ઉટ્ઠાય સિલાપટ્ટે પલ્લઙ્કેન નિસીદિ. અથ નં તત્થેવ અભિસિઞ્ચિંસુ. સો મહાજનકો નામ રાજા અહોસિ. સો રથવરં અભિરુય્હ મહન્તેન

સિરિવિભવેન નગરં પવિસિત્વા રાજનિવેસનં અભિરુહન્તો ‘‘સેનાપતિઆદીનં તાનેવ ઠાનાનિ હોન્તૂ’’તિ વિચારેત્વા મહાતલં અભિરુહિ.

રાજધીતા પન પુરિમસઞ્ઞાય એવ તસ્સ વીમંસનત્થં એકં પુરિસં આણાપેસિ ‘‘તાત, ત્વં ગચ્છ, રાજાનં ઉપસઙ્કમિત્વા એવં વદેહિ ‘દેવ, સીવલિદેવી તુમ્હે પક્કોસતિ, ખિપ્પં કિરાગચ્છતૂ’’’તિ. સો ગન્ત્વા તથા આરોચેસિ. રાજા પણ્ડિતો તસ્સ વચનં સુત્વાપિ અસ્સુણન્તો વિય ‘‘અહો સોભનો વતાયં પાસાદો’’તિ પાસાદમેવ વણ્ણેતિ. સો તં સાવેતું અસક્કોન્તો ગન્ત્વા રાજધીતાય તં પવત્તિં આરોચેસિ ‘‘અય્યે, રાજા તુમ્હાકં વચનં ન સુણાતિ, પાસાદમેવ વણ્ણેતિ, તુમ્હાકં વચનં તિણં વિય ન ગણેતી’’તિ. સા તસ્સ વચનં સુત્વા ‘‘સો મહજ્ઝાસયો પુરિસો ભવિસ્સતી’’તિ ચિન્તેત્વા દુતિયમ્પિ તતિયમ્પિ પેસેસિ. રાજાપિ અત્તનો રુચિયા પકતિગમનેન સીહો વિય વિજમ્ભમાનો પાસાદં અભિરુહિ. તસ્મિં ઉપસઙ્કમન્તે રાજધીતા તસ્સ તેજેન સકભાવેન સણ્ઠાતું અસક્કોન્તી આગન્ત્વા હત્થાલમ્બકં અદાસિ.

સો તસ્સા હત્થં ઓલમ્બિત્વા મહાતલં અભિરુહિત્વા સમુસ્સિતસેતચ્છત્તે રાજપલ્લઙ્કે નિસીદિત્વા અમચ્ચે આમન્તેત્વા ‘‘અમ્ભો, અત્થિ પન વો રઞ્ઞા કાલં કરોન્તેન કોચિ ઓવાદો દિન્નો’’તિ પુચ્છિત્વા ‘‘આમ, દેવા’’તિ વુત્તે ‘‘તેન હિ વદેથા’’તિ આહ. દેવ ‘‘સીવલિદેવિં આરાધેતું સમત્થસ્સ રજ્જં દેથા’’તિ તેન વુત્તન્તિ. સીવલિદેવિયા આગન્ત્વા હત્થાલમ્બકો દિન્નો, અયં તાવ આરાધિતા નામ, અઞ્ઞં વદેથાતિ. દેવ ‘‘ચતુરસ્સપલ્લઙ્કસ્સ ઉસ્સીસકં જાનિતું સમત્થસ્સ રજ્જં દેથા’’તિ તેન વુત્તન્તિ. રાજા ‘‘ઇદં દુજ્જાનં, ઉપાયેન સક્કા જાનિતુ’’ન્તિ ચિન્તેત્વા સીસતો સુવણ્ણસૂચિં નીહરિત્વા સીવલિદેવિયા હત્થે ઠપેસિ ‘‘ઇમં ઠપેહી’’તિ . સા તં ગહેત્વા પલ્લઙ્કસ્સ ઉસ્સીસકે ઠપેસિ. ‘‘ખગ્ગં અદાસી’’તિપિ વદન્તિયેવ. સો તાય સઞ્ઞાય ‘‘ઇદં ઉસ્સીસક’’ન્તિ ઞત્વા તેસં કથં અસ્સુણન્તો વિય ‘‘કિં કથેથા’’તિ વત્વા પુન તેહિ તથા વુત્તે ‘‘ઇદં જાનિતું ન ગરુ, એતં ઉસ્સીસક’’ન્તિ વત્વા ‘‘અઞ્ઞં વદેથા’’તિ આહ. દેવ, ‘‘સહસ્સથામધનું આરોપેતું સમત્થસ્સ રજ્જં દેથા’’તિ તેન વુત્તન્તિ. ‘‘તેન હિ આહરથ ન’’ન્તિ આહરાપેત્વા સો ધનું પલ્લઙ્કે યથાનિસિન્નોવ ઇત્થીનં કપ્પાસફોટનધનું વિય આરોપેત્વા ‘‘અઞ્ઞં વદેથા’’તિ આહ. ‘‘દેવ, સોળસ મહાનિધી નીહરિતું સમત્થસ્સ રજ્જં દેથા’’તિ તેન વુત્તન્તિ. ‘‘તેસં કિઞ્ચિ ઉદ્દાનં અત્થી’’તિ પુચ્છિત્વા ‘‘આમ, દેવા’’તિ વુત્તે ‘‘તેન હિ નં કથેથા’’તિ આહ. તે ‘‘સૂરિયુગ્ગમને નિધી’’તિ ઉદ્દાનં કથયિંસુ. તસ્સ તં સુણન્તસ્સેવ ગગનતલે પુણ્ણચન્દો વિય સો અત્થો પાકટો અહોસિ.

અથ ને રાજા આહ – ‘‘અજ્જ, ભણે, વેલા નત્થિ, સ્વે નિધી ગણ્હિસ્સામી’’તિ. સો પુનદિવસે અમચ્ચે સન્નિપાતેત્વા પુચ્છિ ‘‘તુમ્હાકં રાજા પચ્ચેકબુદ્ધે ભોજેસી’’તિ? ‘‘આમ, દેવા’’તિ. સો ચિન્તેસિ ‘‘સૂરિયોતિ નાયં સૂરિયો, સૂરિયસદિસત્તા પન પચ્ચેકબુદ્ધા સૂરિયા નામ, તેસં પચ્ચુગ્ગમનટ્ઠાને નિધિના ભવિતબ્બ’’ન્તિ. તતો રાજા ‘‘તેસુ પચ્ચેકબુદ્ધેસુ આગચ્છન્તેસુ પચ્ચુગ્ગમનં કરોન્તો કતરં ઠાનં ગચ્છતી’’તિ પુચ્છિત્વા ‘‘અસુકટ્ઠાનં નામ દેવા’’તિ વુત્તે ‘‘તં ઠાનં ખણિત્વા નિધિં નીહરથા’’તિ નિધિં નીહરાપેસિ. ‘‘ગમનકાલે અનુગચ્છન્તો કત્થ ઠત્વા ઉય્યોજેસી’’તિ પુચ્છિત્વા ‘‘અસુકટ્ઠાને નામા’’તિ વુત્તે ‘‘તતોપિ નિધિં નીહરથા’’તિ નિધિં નીહરાપેસિ. અથ મહાજના ઉક્કુટ્ઠિસહસ્સાનિ પવત્તેન્તા ‘‘**સૂરિયુગ્ગમને નિધી**’’તિ વુત્તત્તા સૂરિયુગ્ગમનદિસાયં ખણન્તા વિચરિંસુ. અથો ‘‘**ઓક્કમને નિધી**’’તિ વુત્તત્તા સૂરિયત્થઙ્ગમનદિસાયં ખણન્તા વિચરિંસુ. ‘‘ઇદં પન ધનં ઇધેવ હોતિ, અહો અચ્છરિય’’ન્તિ પીતિસોમનસ્સં પવત્તયિંસુ. **અન્તોનિધી**તિ રાજગેહે મહાદ્વારસ્સ અન્તોઉમ્મારા નિધિં નીહરાપેસિ. **બહિ નિધી**તિ બહિઉમ્મારા નિધિં નીહરાપેસિ. **ન અન્તો ન બહિ નિધી**તિ હેટ્ઠાઉમ્મારતો નિધિં નીહરાપેસિ . **આરોહને નિધી**તિ મઙ્ગલહત્થિં આરોહનકાલે સુવણ્ણનિસ્સેણિયા અત્થરણટ્ઠાનતો નિધિં નીહરાપેસિ. અથો **ઓરોહને**

નિધીતિ હત્થિક્ખન્ધતો ઓરોહનટ્ઠાનતો નિધિં નીહરાપેસિ. **ચતૂસુ મહાસાલેસૂ**તિ ભૂમિયં કતઉપટ્ઠાનટ્ઠાને સિરિસયનસ્સ ચત્તારો મઞ્ચપાદા સાલમયા, તેસં હેટ્ઠા ચતસ્સો નિધિકુમ્ભિયો નીહરાપેસિ. **સમન્તાયોજને નિધી**તિ યોજનં નામ રથયુગપમાણં, સિરિસયનસ્સ સમન્તા રથયુગપ્પમાણતો નિધિં નીહરાપેસિ. **દન્તગ્ગેસુ મહાનિધી**તિ મઙ્ગલહત્થિટ્ઠાને તસ્સ દ્વિન્નં દન્તાનં અભિમુખટ્ઠાનતો નિધિં નીહરાપેસિ. **વાલગ્ગેસૂ**તિ મઙ્ગલહત્થિટ્ઠાને તસ્સ વાલધિસમ્મુખટ્ઠાનતો નિધિં નીહરાપેસિ. **કેપુકે**તિ કેપુકં વુચ્ચતિ ઉદકં, મઙ્ગલપોક્ખરણિતો ઉદકં નીહરાપેત્વા નિધિં દસ્સેસિ. **રુક્ખગ્ગેસુ મહાનિધી**તિ ઉય્યાને મહાસાલરુક્ખમૂલે ઠિતમજ્ઝન્હિકસમયે પરિમણ્ડલાય રુક્ખચ્છાયાય અન્તો નિધિં નીહરાપેસિ. એવં સોળસ મહાનિધયો નીહરાપેત્વા ''અઞ્ઞં કિઞ્ચિ અત્થી''તિ પુચ્છિ. ''નત્થિ દેવા''તિ વદિંસુ. મહાજનો હટ્ઠતુટ્ઠો અહોસિ.

અથ રાજા ''ઇદં ધનં દાનમુખે વિકિરિસ્સામી''તિ નગરમજ્ઝે ચેવ ચતૂસુ નગરદ્વારેસુ ચાતિ પઞ્ચસુ ઠાનેસુ પઞ્ચ દાનસાલાયો કારાપેત્વા મહાદાનં પટ્ઠપેસિ, કાલચમ્પાનગરતો અત્તનો માતરઞ્ચ બ્રાહ્મણઞ્ચ પક્કોસાપેત્વા મહન્તં સક્કારં અકાસિ. તસ્સ તરુણરજ્જેયેવ સકલં વિદેહરટ્ઠં ''અરિટ્ઠજનકરઞ્ઞો કિર પુત્તો મહાજનકો નામ રાજા રજ્જં કારેતિ, સો કિર પણ્ડિતો ઉપાયકુસલો, પસ્સિસ્સામ ન''ન્તિ દસ્સનત્થાય સઙ્ખુભિતં અહોસિ. તતો તતો બહું પણ્ણાકારં ગહેત્વા આગમિંસુ, નાગરાપિ મહાછણં સજ્જયિંસુ. રાજનિવેસને અત્થરણાદીનિ સન્થરિત્વા ગન્ધદામમાલાદામાદીનિ ઓસારેત્વા વિપ્પકિણ્ણલાજાકુસુમવાસધૂમગન્ધાકારં કારેત્વા નાનપ્પકારં પાનભોજનં ઉપટ્ઠાપેસું. રઞ્ઞો પણ્ણાકારત્થાય રજતસુવણ્ણભાજનાદીસુ અનેકપ્પકારાનિ ખાદનીયભોજનીયમધુફાણિતફલાદીનિ ગહેત્વા તત્થ તત્થ પરિવારેત્વા અટ્ઠંસુ. એકતો અમચ્ચમણ્ડલં નિસીદિ, એકતો બ્રાહ્મણગણો, એકતો સેટ્ઠિઆદયો નિસીદિંસુ, એકતો ઉત્તમરૂપધરા નાટકિત્થિયો નિસીદિંસુ, બ્રાહ્મણાપિ સોત્થિકારેન મુખમઙ્ગલિકાનિ કથેન્તિ, નચ્ચગીતાદીસુ કુસલા નચ્ચગીતાદીનિ પવત્તયિંસુ, અનેકસતાનિ તૂરિયાનિ પવજ્જિંસૂ. તદા રાજનિવેસનં યુગન્ધરવાતવેગેન પહટા સાગરકુચ્છિ વિય એકનિન્નાદં અહોસિ. ઓલોકિતોલોકિતટ્ઠાનં કમ્પતિ.

અથ મહાસત્તો સેતચ્છત્તસ્સ હેટ્ઠા રાજાસને નિસિન્નોવ સક્કસિરિસદિસં મહન્તં સિરિવિલાસં ઓલોકેત્વા અત્તનો મહાસમુદ્દે કતવાયામં અનુસ્સરિ. તસ્સ ''વીરિયં નામ કત્તબ્બયુત્તકં, સચાહં મહાસમુદ્દે વીરિયં નાકરિસ્સં, ન ઇમં સમ્પત્તિં અલભિસ્સ''ન્તિ તં વાયામં અનુસ્સરન્તસ્સ પીતિ ઉપ્પજ્જિ. સો પીતિવેગેન ઉદાનં ઉદાનેન્તો આહ –

૧૩૩.''આસીસેથેવ પુરિસો, ન નિબ્બિન્દેય્ય પણ્ડિતો;
પસ્સામિ વોહં અત્તાનં, યથા ઇચ્છિં તથા અહુ.

૧૩૪.''આસીસેથેવ પુરિસો, ન નિબ્બિન્દેય્ય પણ્ડિતો;
પસ્સામિ વોહં અત્તાનં, ઉદકા થલમુબ્ભતં.

૧૩૫.''વાયમેથેવ પુરિસો, ન નિબ્બિન્દેય્ય પણ્ડિતો;
પસ્સામિ વોહં અત્તાનં, યથા ઇચ્છિં તથા અહુ.

૧૩૬.''વાયમેથેવ પુરિસો, ન નિબ્બિન્દેય્ય પણ્ડિતો;
પસ્સામિ વોહં અત્તાનં, ઉદકા થલમુબ્ભતં.

૧૩૭."દુક્ખૂપનીતોપિ નરો સપઞ્ઞો, આસં ન છિન્દેય્ય સુખાગમાય;
બહૂ હિ ફસ્સા અહિતા હિતા ચ, અવિતક્કિતા મચ્ચુમુપબ્બજન્તિ.

૧૩૮."અચિન્તિતમ્પિ ભવતિ, ચિન્તિતમ્પિ વિનસ્સતિ;
ન હિ ચિન્તામયા ભોગા, ઇત્થિયા પુરિસસ્સ વા"તિ.

તત્થ **આસીસેથેવા**તિ આસાછેદકમ્મં અકત્વા અત્તનો કમ્મં આસં કરોથેવ. **ન નિબ્બિન્દેય્યા**તિ વીરિયં કરોન્તો ન નિબ્બિન્દેય્ય ન અલસેય્ય. **યથા ઇચ્છિ**ન્તિ યથા રાજભાવં ઇચ્છિં, તથેવ રાજા જાતોમ્હિ. **ઉબ્ભત**ન્તિ નીહટં. **દુક્ખૂપનીતો**તિ કાયિકચેતસિકદુક્ખેન ફુટ્ઠોપીતિ અત્થો. **અહિતા હિતા ચા**તિ દુક્ખફસ્સા અહિતા, સુખફસ્સા હિતા. **અવિતક્કિતા**તિ અવિતક્કિતારો અચિન્તિતારો. ઇદં વુત્તં હોતિ – તેસુ ફસ્સેસુ અહિતફસ્સેન ફુટ્ઠા સત્તા "હિતફસ્સોપિ અત્થીતિ વીરિયં કરોન્તા તં પાપુણન્તી"તિ અચિન્તેત્વા વીરિયં ન કરોન્તિ, તે ઇમસ્સ અત્થસ્સ અવિતક્કિતારો હિતફસ્સં અલભિત્વાવ **મચ્ચુમુપબ્બજન્તિ** મરણં પાપુણન્તિ, તસ્મા વીરિયં કત્તબ્બમેવાતિ.

અચિન્તિતમ્પીતિ ઇમેસં સત્તાનં અચિન્તિતમ્પિ હોતિ, ચિન્તિતમ્પિ વિનસ્સતિ. મયાપિ હિ "અયુજ્ઝિત્વાવ રજ્જં લભિસ્સામી"તિ ઇદં અચિન્તિતં, "સુવણ્ણભૂમિતો ધનં આહરિત્વા યુજ્ઝિત્વા પિતુ સન્તકં રજ્જં ગણ્હિસ્સામી"તિ પન ચિન્તિતં, ઇદાનિ મે ચિન્તિતં નટ્ઠં, અચિન્તિતં જાતં. **ન હિ ચિન્તામયા ભોગા**તિ ઇમેસં સત્તાનઞ્હિ ભોગા ચિન્તાય અનિપ્ફજ્જનતો ચિન્તામયા નામ ન હોન્તિ, તસ્મા વીરિયમેવ કત્તબ્બં. વીરિયવતો હિ અચિન્તિતમ્પિ હોતીતિ.

સો તતો પટ્ઠાય દસ રાજધમ્મે અકોપેત્વા ધમ્મેન સમેન રજ્જં કારેસિ, પચ્ચેકબુદ્ધે ચ ઉપટ્ઠાસિ. અપરભાગે સીવલિદેવી ધઞ્ઞપુઞ્ઞલક્ખણસમ્પન્નં પુત્તં વિજાયિ, "દીઘાવુકુમારો"તિસ્સ નામં કરિંસુ. તસ્સ વયપ્પત્તસ્સ રાજા ઉપરજ્જં દત્વા સત્તવસ્સસહસ્સાનિ રજ્જં કારેસિ. સો એકદિવસં ઉય્યાનપાલેન ફલાફલેસુ ચેવ નાનાપુપ્ફેસુ ચ આભતેસુ તાનિ દિસ્વા તુટ્ઠો હુત્વા તસ્સ સમ્માનં કારેત્વા "સમ્મ ઉય્યાનપાલ, અહં ઉય્યાનં પસ્સિસ્સામિ, ત્વં અલઙ્કરોહિ ન"ન્તિ આહ. સો "સાધુ, દેવા"તિ સમ્પટિચ્છિત્વા તથા કત્વા રઞ્ઞો પટિવેદેસિ. સો હત્થિક્ખન્ધવરગતો મહન્તેન પરિવારેન નગરા નિક્ખમિત્વા ઉય્યાનદ્વારં પાપુણિ. તત્ર ચ દ્વે અમ્બા અત્થિ નીલોભાસા. એકો અફલો, એકો ફલધરો. સો પન અતિમધુરો, રઞ્ઞા અગ્ગફલસ્સ અપરિભુત્તત્તા તતો કોચિ ફલં ગહેતું ન ઉસ્સહતિ. રાજા હત્થિક્ખન્ધવરગતોવ તતો એકં ફલં ગહેત્વા પરિભુઞ્જિ, તસ્સ તં જિવ્હગ્ગે ઠપિતમત્તમેવ દિબ્બોજં વિય ઉપટ્ઠાસિ. સો "નિવત્તનકાલે બહૂ ખાદિસ્સામી"તિ ચિન્તેસિ. "રઞ્ઞા અગ્ગફલં પરિભુત્ત"ન્તિ ઞત્વા ઉપરાજાનં આદિં કત્વા અન્તમસો હત્થિમેણ્ડઅસ્સમેણ્ડાદયોપિ ફલં ગહેત્વા પરિભુઞ્જિંસુ. અઞ્ઞે ફલં અલભન્તા દણ્ડેહિ સાખં ભિન્દિત્વા નિપણ્ણમકંસુ. રુક્ખો ઓભગ્ગવિભગ્ગો અટ્ઠાસિ, ઇતરો પન મણિપબ્બતો વિય વિલાસમાનો ઠિતો.

રાજા ઉય્યાના નિક્ખન્તો તં દિસ્વા "ઇદં કિ"ન્તિ અમચ્ચે પુચ્છતિ. "દેવેન અગ્ગફલં પરિભુત્તન્તિ મહાજનેન વિલુમ્પિતો દેવા"તિ આહંસુ. "કિં નુ ખો ભણે, ઇમસ્સ પન નેવ પત્તં, ન વણ્ણો ખીણો"તિ? "નિપ્ફલતાય ન ખીણો, દેવા"તિ. તં સુત્વા રાજા સંવેગં પટિલભિત્વા "અયં રુક્ખો નિપ્ફલતાય નીલોભાસો ઠિતો, અયં પન સફલતાય ઓભગ્ગવિભગ્ગો ઠિતો. ઇદમ્પિ રજ્જં સફલરુક્ખસદિસં, પબ્બજ્જા પન નિપ્ફલરુક્ખસદિસા. સકિઞ્ચનસ્સેવ ભયં, નાકિઞ્ચનસ્સ. તસ્મા અહં ફલરુક્ખો વિય અહુત્વા નિપ્ફલરુક્ખસદિસો ભવિસ્સામિ, ઇમં સમ્પત્તિં

ચજિત્વા નિક્ખમ્મ પબ્બજિસ્સામી''તિ દળ્હં સમાદાનં કત્વા મનં અધિટ્ઠહિત્વા નગરં પવિસિત્વા પાસાદદ્વારે ઠિતોવ સેનાપતિં પક્કોસાપેત્વા ''મહાસેનાપતિ, અજ્જ મે પટ્ઠાય ભત્તહારકઞ્ચેવ મુખોદકદન્તકટ્ઠદાયકઞ્ચ એકં ઉપટ્ઠાકં ઠપેત્વા અઞ્ઞે મં દટ્ઠું મા લભન્તુ, પોરાણકવિનિચ્છયામચ્ચે ગહેત્વા રજ્જં અનુસાસથ, અહં ઇતો પટ્ઠાય ઉપરિપાસાદતલે સમણધમ્મં કરિસ્સામી''તિ વત્વા પાસાદમારુય્હ એકકોવ સમણધમ્મં અકાસિ. એવં ગતે કાલે મહાજનો રાજઙ્ગણે સન્નિપતિત્વા મહાસત્તં અદિસ્વા ''ન નો રાજા પોરાણકો વિય હોતી''તિ વત્વા ગાથાદ્વયમાહ –

૧૩૯.''અપોરાણં વત ભો રાજા, સબ્બભુમ્મો દિસમ્પતિ;
નજ્જ નચ્ચે નિસામેતિ, ન ગીતે કુરુતે મનો.

૧૪૦.''ન મિગે નપિ ઉય્યાને, નપિ હંસે ઉદિક્ખતિ;
મૂગોવ તુણ્હિમાસીનો, ન અત્થમનુસાસતી''તિ.

તત્થ **મિગે**તિ સબ્બસઙ્ગાહિકવચનં, પુબ્બે હત્થી યુજ્ઝાપેતિ, મેણ્ડે યુજ્ઝાપેતિ, અજ્જ તેપિ ન ઓલોકેતીતિ અત્થો. **ઉય્યાને**તિ ઉય્યાનકીળમ્પિ નાનુભોતિ. **હંસે**તિ પઞ્ચપદુમસઞ્છન્નાસુ ઉય્યાનપોક્ખરણીસુ હંસગણં ન ઓલોકેતિ. **મૂગોવા**તિ ભત્તહારકઞ્ચ ઉપટ્ઠાકઞ્ચ પુચ્છિંસુ ''ભો રાજા, તુમ્હેહિ સદ્ધિં કિઞ્ચિ અત્થં મન્તેતી''તિ. તે ''ન મન્તેતી''તિ વદિંસુ. તસ્મા એવમાહંસુ.

રાજા કામેસુ અનલ્લીયન્તેન વિવેકનિન્નેન ચિત્તેન અત્તનો કુલૂપકપચ્ચેકબુદ્ધે અનુસ્સરિત્વા ''કો નુ ખો મે તેસં સીલાદિગુણયુત્તાનં અકિઞ્ચનાનં વસનટ્ઠાનં આચિક્ખિસ્સતી''તિ તીહિ ગાથાહિ ઉદાનં ઉદાનેસિ –

૧૪૧.''સુખકામા રહોસીલા, વધબન્ધા ઉપારતા;
કસ્સ નુ અજ્જ આરામે, દહરા વુદ્ધા ચ અચ્છરે.

૧૪૨.''અતિક્કન્તવનથા ધીરા, નમો તેસં મહેસિનં;
યે ઉસ્સુકમ્હિ લોકમ્હિ, વિહરન્તિ મનુસ્સુકા.

૧૪૩.''તે છેત્વા મચ્ચુનો જાલં, તતં માયાવિનો દળ્હં;
છિન્નાલયત્તા ગચ્છન્તિ, કો તેસં ગતિમાપયે''તિ.

તત્થ **સુખકામા**તિ નિબ્બાનસુખકામા. **રહોસીલા**તિ પટિચ્છન્નસીલા ન અત્તનો ગુણપ્પકાસના. **દહરા વુદ્ધા ચા**તિ દહરા ચેવ મહલ્લકા ચ. **અચ્છરે**તિ વસન્તિ.

તસ્સેવં તેસં ગુણે અનુસ્સરન્તસ્સ મહતી પીતિ ઉપ્પજ્જિ. અથ મહાસત્તો પલ્લઙ્કતો ઉટ્ઠાય ઉત્તરસીહપઞ્જરં વિવરિત્વા ઉત્તરદિસાભિમુખો સિરસિ અઞ્જલિં પતિટ્ઠાપેત્વા ''એવરૂપેહિ ગુણેહિ સમન્નાગતા પચ્ચેકબુદ્ધા''તિ નમસ્સમાનો ''**અતિક્કન્તવનથા**''તિઆદિમાહ. તત્થ **અતિક્કન્તવનથા**તિ પહીનતણ્હા. **મહેસિન**ન્તિ મહન્તે સીલક્ખન્ધાદયો ગુણે એસિત્વા ઠિતાનં. **ઉસ્સુકમ્હી**તિ રાગાદીહિ ઉસ્સુક્કં આપન્ને લોકસ્મિં. **મચ્ચુનો જાલ**ન્તિ કિલેસમારેન પસારિતં તણ્હાજાલં. **તતં માયાવિનો**તિ અતિમાયાવિનો. **કો તેસં ગતિમાપયે**તિ કો મં તેસં પચ્ચેકબુદ્ધાનં નિવાસટ્ઠાનં પાપેય્ય, ગહેત્વા ગચ્છેય્યાતિ અત્થો.

તસ્સ પાસાદેયેવ સમણધમ્મં કરોન્તસ્સ ચત્તારો માસા અતીતા. અથસ્સ અતિવિય પબ્બજ્જાય ચિત્તં નમિ, અગારં લોકન્તરિકનિરયો વિય ખાયિ, તયો ભવા આદિત્તા વિય ઉપટ્ઠહિંસુ. સો પબ્બજ્જાભિમુખેન ચિત્તેન ''કદા નુ ખો ઇમં સક્કભવનં વિય અલઙ્કતપ્પટિયત્તં મિથિલં પહાય હિમવન્તં પવિસિત્વા પબ્બજિતવેસગહણકાલો મય્હં ભવિસ્સતી''તિ ચિન્તેત્વા મિથિલવણ્ણનં નામ આરભિ –

૧૪૪.''કદાહં મિથિલં ફીતં, વિભત્તં ભાગસો મિતં;
પહાય પબ્બજિસ્સામિ, તં કુદાસ્સુ ભવિસ્સતિ.

૧૪૫.''કદાહં મિથિલં ફીતં, વિસાલં સબ્બતોપભં;
પહાય પબ્બજિસ્સામિ, તં કુદાસ્સુ ભવિસ્સતિ.

૧૪૬.''કદાહં મિથિલં ફીતં, બહુપાકારતોરણં;
પહાય પબ્બજિસ્સામિ, તં કુદાસ્સુ ભવિસ્સતિ.

૧૪૭.''કદાહં મિથિલં ફીતં, દળ્હમટ્ટાલકોટ્ઠકં;
પહાય પબ્બજિસ્સામિ, તં કુદાસ્સુ ભવિસ્સતિ.

૧૪૮.''કદાહં મિથિલં ફીતં, સુવિભત્તં મહાપથં;
પહાય પબ્બજિસ્સામિ, તં કુદાસ્સુ ભવિસ્સતિ.

૧૪૯.''કદાહં મિથિલં ફીતં, સુવિભત્તન્તરાપણં;
પહાય પબ્બજિસ્સામિ, તં કુદાસ્સુ ભવિસ્સતિ.

૧૫૦.''કદાહં મિથિલં ફીતં, ગવાસ્સરથપીળિતં;
પહાય પબ્બજિસ્સામિ, તં કુદાસ્સુ ભવિસ્સતિ.

૧૫૧.''કદાહં મિથિલં ફીતં, આરામવનમાલિનિં;
પહાય પબ્બજિસ્સામિ, તં કુદાસ્સુ ભવિસ્સતિ.

૧૫૨.''કદાહં મિથિલં ફીતં, ઉય્યાનવનમાલિનિં;
પહાય પબ્બજિસ્સામિ, તં કુદાસ્સુ ભવિસ્સતિ.

૧૫૩.''કદાહં મિથિલં ફીતં, પાસાદવનમાલિનિં;
પહાય પબ્બજિસ્સામિ, તં કુદાસ્સુ ભવિસ્સતિ.

૧૫૪.''કદાહં મિથિલં ફીતં, તિપુરં રાજબન્ધુનિં;
માપિતં સોમનસ્સેન, વેદેહેન યસસ્સિના;
પહાય પબ્બજિસ્સામિ, તં કુદાસ્સુ ભવિસ્સતિ.

૧૫૫.

‘‘કદાહં વેદેહે ફીતે, નિચિતે ધમ્મરક્ખિતે;
પહાય પબ્બજિસ્સામિ, તં કુદાસ્સુ ભવિસ્સતિ.

૧૫૬.‘‘કદાહં વેદેહે ફીતે, અજેય્યે ધમ્મરક્ખિતે;
પહાય પબ્બજિસ્સામિ, તં કુદાસ્સુ ભવિસ્સતિ.

૧૫૭.‘‘કદાહં અન્તેપુરં રમ્મં, વિભત્તં ભાગસો મિતં;
પહાય પબ્બજિસ્સામિ, તં કુદાસ્સુ ભવિસ્સતિ.

૧૫૮.‘‘કદાહં અન્તેપુરં રમ્મં, સુધામત્તિકલેપનં;
પહાય પબ્બજિસ્સામિ, તં કુદાસ્સુ ભવિસ્સતિ.

૧૫૯.‘‘કદાહં અન્તેપુરં રમ્મં, સુચિગન્ધં મનોરમં;
પહાય પબ્બજિસ્સામિ, તં કુદાસ્સુ ભવિસ્સતિ.

૧૬૦.‘‘કદાહં કૂટાગારે ચ, વિભત્તે ભાગસો મિતે;
પહાય પબ્બજિસ્સામિ, તં કુદાસ્સુ ભવિસ્સતિ.

૧૬૧.‘‘કદાહં કૂટાગારે ચ, સુધામત્તિકલેપને;
પહાય પબ્બજિસ્સામિ, તં કુદાસ્સુ ભવિસ્સતિ.

૧૬૨.‘‘કદાહં કૂટાગારે ચ, સુચિગન્ધે મનોરમે;
પહાય પબ્બજિસ્સામિ, તં કુદાસ્સુ ભવિસ્સતિ.

૧૬૩.‘‘કદાહં કૂટાગારે ચ, લિત્તે ચન્દનફોસિતે;
પહાય પબ્બજિસ્સામિ, તં કુદાસ્સુ ભવિસ્સતિ.

૧૬૪.‘‘કદાહં સોણ્ણપલ્લઙ્કે, ગોનકે ચિત્તસન્થતે;
પહાય પબ્બજિસ્સામિ, તં કુદાસ્સુ ભવિસ્સતિ.

૧૬૫.‘‘કદાહં મણિપલ્લઙ્કે, ગોનકે ચિત્તસન્થતે;
પહાય પબ્બજિસ્સામિ, તં કુદાસ્સુ ભવિસ્સતિ.

૧૬૬.‘‘કદાહં કપ્પાસકોસેય્યં, ખોમકોટુમ્બરાનિ ચ;
પહાય પબ્બજિસ્સામિ, તં કુદાસ્સુ ભવિસ્સતિ.

૧૬૭.‘‘કદાહં પોક્ખરણી રમ્મા, ચક્કવાકપકૂજિતા;
મન્દાલકેહિ સઞ્છન્ના, પદુમુપ્પલકેહિ ચ;
પહાય પબ્બજિસ્સામિ, તં કુદાસ્સુ ભવિસ્સતિ.

૧૬૮.“કદાહં હત્થિગુમ્બે ચ, સબ્બાલઙ્કારભૂસિતે;
સુવણ્ણકચ્છે માતઙ્ગે, હેમકપ્પનવાસસે.

૧૬૯.“આરૂળ્હે ગામણીયેહિ, તોમરઙ્કુસપાણિભિ;
પહાય પબ્બજિસ્સામિ, તં કુદાસ્સુ ભવિસ્સતિ.

૧૭૦.“કદાહં અસ્સગુમ્બે ચ, સબ્બાલઙ્કારભૂસિતે;
આજાનીયેવ જાતિયા, સિન્ધવે સીઘવાહને.

૧૭૧.“આરૂળ્હે ગામણીયેહિ, ઇલ્લિયાચાપધારિભિ;
પહાય પબ્બજિસ્સામિ, તં કુદાસ્સુ ભવિસ્સતિ.

૧૭૨.“કદાહં રથસેનિયો, સન્નદ્ધે ઉસ્સિતદ્ધજે;
દીપે અથોપિ વેય્યગ્ઘે, સબ્બાલઙ્કારભૂસિતે.

૧૭૩.“આરૂળ્હે ગામણીયેહિ, ચાપહત્થેહિ વમ્મિભિ;
પહાય પબ્બજિસ્સામિ, તં કુદાસ્સુ ભવિસ્સતિ.

૧૭૪.“કદાહં સોવણ્ણરથે, સન્નદ્ધે ઉસ્સિતદ્ધજે;
દીપે અથોપિ વેય્યગ્ઘે, સબ્બાલઙ્કારભૂસિતે.

૧૭૫.“આરૂળ્હે ગામણીયેહિ, ચાપહત્થેહિ વમ્મિભિ;
પહાય પબ્બજિસ્સામિ, તં કુદાસ્સુ ભવિસ્સતિ.

૧૭૬.“કદાહં સજ્ઝુરથે ચ, સન્નદ્ધે ઉસ્સિતદ્ધજે;
દીપે અથોપિ વેય્યગ્ઘે, સબ્બાલઙ્કારભૂસિતે.

૧૭૭.“આરૂળ્હે ગામણીયેહિ, ચાપહત્થેહિ વમ્મિભિ;
પહાય પબ્બજિસ્સામિ, તં કુદાસ્સુ ભવિસ્સતિ.

૧૭૮.“કદાહં અસ્સરથે ચ, સન્નદ્ધે ઉસ્સિતદ્ધજે;
દીપે અથોપિ વેય્યગ્ઘે, સબ્બાલઙ્કારભૂસિતે.

૧૭૯.“આરૂળ્હે ગામણીયેહિ, ચાપહત્થેહિ વમ્મિભિ;
પહાય પબ્બજિસ્સામિ, તં કુદાસ્સુ ભવિસ્સતિ.

૧૮૦.“કદાહં ઓટ્ઠરથે ચ, સન્નદ્ધે ઉસ્સિતદ્ધજે;
દીપે અથોપિ વેય્યગ્ઘે, સબ્બાલઙ્કારભૂસિતે.

૧૮૧.“આરૂળ્હે ગામણીયેહિ, ચાપહત્થેહિ વમ્મિભિ;

પહાય પબ્બજિસ્સામિ, તં કુદાસ્સુ ભવિસ્સતિ.

૧૮૨.‘‘કદાહં ગોણરથે ચ, સન્નદ્ધે ઉસ્સિતદ્ધજે;
દીપે અથોપિ વેય્યગ્ઘે, સબ્બાલઙ્કારભૂસિતે.

૧૮૩.‘‘આરૂળ્હે ગામણીયેહિ, ચાપહત્થેહિ વમ્મિભિ;
પહાય પબ્બજિસ્સામિ, તં કુદાસ્સુ ભવિસ્સતિ.

૧૮૪.‘‘કદાહં અજરથે ચ, સન્નદ્ધે ઉસ્સિતદ્ધજે;
દીપે અથોપિ વેય્યગ્ઘે, સબ્બાલઙ્કારભૂસિતે.

૧૮૫.‘‘આરૂળ્હે ગામણીયેહિ, ચાપહત્થેહિ વમ્મિભિ;
પહાય પબ્બજિસ્સામિ, તં કુદાસ્સુ ભવિસ્સતિ.

૧૮૬.‘‘કદાહં મેણ્ડરથે ચ, સન્નદ્ધે ઉસ્સિતદ્ધજે;
દીપે અથોપિ વેય્યગ્ઘે, સબ્બાલઙ્કારભૂસિતે.

૧૮૭.‘‘આરૂળ્હે ગામણીયેહિ, ચાપહત્થેહિ વમ્મિભિ;
પહાય પબ્બજિસ્સામિ, તં કુદાસ્સુ ભવિસ્સતિ.

૧૮૮.‘‘કદાહં મિગરથે ચ, સન્નદ્ધે ઉસ્સિતદ્ધજે;
દીપે અથોપિ વેય્યગ્ઘે, સબ્બાલઙ્કારભૂસિતે.

૧૮૯.‘‘આરૂળ્હે ગામણીયેહિ, ચાપહત્થેહિ વમ્મિભિ;
પહાય પબ્બજિસ્સામિ, તં કુદાસ્સુ ભવિસ્સતિ.

૧૯૦.‘‘કદાહં હત્થારોહે ચ, સબ્બાલઙ્કારભૂસિતે;
નીલવમ્મધરે સૂરે, તોમરઙ્કુસપાણિને;
પહાય પબ્બજિસ્સામિ, તં કુદાસ્સુ ભવિસ્સતિ.

૧૯૧.‘‘કદાહં અસ્સારોહે ચ, સબ્બાલઙ્કારભૂસિતે;
નીલવમ્મધરે સૂરે, ઇલ્લિયાચાપધારિને;
પહાય પબ્બજિસ્સામિ, તં કુદાસ્સુ ભવિસ્સતિ.

૧૯૨.‘‘કદાહં રથારોહે ચ, સબ્બાલઙ્કારભૂસિતે;
નીલવમ્મધરે સૂરે, ચાપહત્થે કલાપિને;
પહાય પબ્બજિસ્સામિ, તં કુદાસ્સુ ભવિસ્સતિ.

૧૯૩.‘‘કદાહં ધનુગ્ગહે ચ, સબ્બાલઙ્કારભૂસિતે;

નીલવમ્મધરે સૂરે, ચાપહત્થે કલાપિને;
પહાય પબ્બજિસ્સામિ, તં કુદાસ્સુ ભવિસ્સતિ.

૧૯૪.‘‘કદાહં રાજપુત્તે ચ, સબ્બાલઙ્કારભૂસિતે;
ચિત્રવમ્મધરે સૂરે, કઞ્ચનાવેળધારિને;
પહાય પબ્બજિસ્સામિ, તં કુદાસ્સુ ભવિસ્સતિ.

૧૯૫.‘‘કદાહં અરિયગણે ચ, વતવન્તે અલઙ્કતે;
હરિચન્દનલિત્તઙ્ગે, કાસિકુત્તમધારિને;
પહાય પબ્બજિસ્સામિ, તં કુદાસ્સુ ભવિસ્સતિ.

૧૯૬.‘‘કદાહં અમચ્ચગણે ચ, સબ્બાલઙ્કારભૂસિતે;
પીતવમ્મધરે સૂરે, પુરતો ગચ્છમાલિને;
પહાય પબ્બજિસ્સામિ, તં કુદાસ્સુ ભવિસ્સતિ.

૧૯૭.‘‘કદાહં સત્તસતા ભરિયા, સબ્બાલઙ્કારભૂસિતા;
પહાય પબ્બજિસ્સામિ, તં કુદાસ્સુ ભવિસ્સતિ.

૧૯૮.‘‘કદાહં સત્તસતા ભરિયા, સુસઞ્ઞા તનુમજ્ઝિમા;
પહાય પબ્બજિસ્સામિ, તં કુદાસ્સુ ભવિસ્સતિ.

૧૯૯.‘‘કદાહં સત્તસતા ભરિયા, અસ્સવા પિયભાણિની;
પહાય પબ્બજિસ્સામિ, તં કુદાસ્સુ ભવિસ્સતિ.

૨૦૦.‘‘કદાહં સતપલં કંસં, સોવણ્ણં સતરાજિકં;
પહાય પબ્બજિસ્સામિ, તં કુદાસ્સુ ભવિસ્સતિ.

૨૦૧.‘‘કદાસ્સુ મં હત્થિગુમ્બા, સબ્બાલઙ્કારભૂસિતા;
સુવણ્ણકચ્છા માતઙ્ગા, હેમકપ્પનવાસસા.

૨૦૨.‘‘આરૂળ્હા ગામણીયેહિ, તોમરઙ્કુસપાણિભિ;
યન્તં મં નાનુયિસ્સન્તિ, તં કુદાસ્સુ ભવિસ્સતિ.

૨૦૩.‘‘કદાસ્સુ મં અસ્સગુમ્બા, સબ્બાલઙ્કારભૂસિતા;
આજાનીયાવ જાતિયા, સિન્ધવા સીઘવાહના.

૨૦૪.‘‘આરૂળ્હા ગામણીયેહિ, ઇલ્લિયાચાપધારિભિ;
યન્તં મં નાનુયિસ્સન્તિ, તં કુદાસ્સુ ભવિસ્સતિ.

૨૦૫.

“કદાસ્સુ મં રથસેની, સન્નદ્ધા ઉસ્સિતદ્ધજા;
દીપા અથોપિ વેય્યગ્ઘા, સબ્બાલઙ્કારભૂસિતા.

૨૦૬.“આરૂળ્હા ગામણીયેહિ, ચાપહત્થેહિ વમ્મિભિ;
યન્તં મં નાનુયિસ્સન્તિ, તં કુદાસ્સુ ભવિસ્સતિ.

૨૦૭.“કદાસ્સુ મં સોણ્ણરથા, સન્નદ્ધા ઉસ્સિતદ્ધજા;
દીપા અથોપિ વેય્યગ્ઘા, સબ્બાલઙ્કારભૂસિતા.

૨૦૮.“આરૂળ્હા ગામણીયેહિ, ચાપહત્થેહિ વમ્મિભિ;
યન્તં મં નાનુયિસ્સન્તિ, તં કુદાસ્સુ ભવિસ્સતિ.

૨૦૯.“કદાસ્સુ મં સજ્ઝુરથા, સન્નદ્ધા ઉસ્સિતદ્ધજા;
દીપા અથોપિ વેય્યગ્ઘા, સબ્બાલઙ્કારભૂસિતા.

૨૧૦.“આરૂળ્હા ગામણીયેહિ, ચાપહત્થેહિ વમ્મિભિ;
યન્તં મં નાનુયિસ્સન્તિ, તં કુદાસ્સુ ભવિસ્સતિ.

૨૧૧.“કદાસ્સુ મં અસ્સરથા, સન્નદ્ધા ઉસ્સિતદ્ધજા;
દીપા અથોપિ વેય્યગ્ઘા, સબ્બાલઙ્કારભૂસિતા.

૨૧૨.“આરૂળ્હા ગામણીયેહિ, ચાપહત્થેહિ વમ્મિભિ;
યન્તં મં નાનુયિસ્સન્તિ, તં કુદાસ્સુ ભવિસ્સતિ.

૨૧૩.“કદાસ્સુ મં ઓટ્ઠરથા, સન્નદ્ધા ઉસ્સિતદ્ધજા;
દીપા અથોપિ વેય્યગ્ઘા, સબ્બાલઙ્કારભૂસિતા.

૨૧૪.“આરૂળ્હા ગામણીયેહિ, ચાપહત્થેહિ વમ્મિભિ;
યન્તં મં નાનુયિસ્સન્તિ, તં કુદાસ્સુ ભવિસ્સતિ.

૨૧૫.“કદાસ્સુ મં ગોણરથા, સન્નદ્ધા ઉસ્સિતદ્ધજા;
દીપા અથોપિ વેય્યગ્ઘા, સબ્બાલઙ્કારભૂસિતા.

૨૧૬.“આરૂળ્હા ગામણીયેહિ, ચાપહત્થેહિ વમ્મિભિ;
યન્તં મં નાનુયિસ્સન્તિ, તં કુદાસ્સુ ભવિસ્સતિ.

૨૧૭.“કદાસ્સુ મં અજરથા, સન્નદ્ધા ઉસ્સિતદ્ધજા;
દીપા અથોપિ વેય્યગ્ઘા, સબ્બાલઙ્કારભૂસિતા.

૨૧૮.“આરૂળ્હા ગામણીયેહિ, ચાપહત્થેહિ વમ્મિભિ;

યન્તં મં નાનુયિસ્સન્તિ, તં કુદાસ્સુ ભવિસ્સતિ.

૨૧૯.“કદાસ્સુ મં મેણ્ડરથા, સન્નદ્ધા ઉસ્સિતદ્ધજા;
દીપા અથોપિ વેય્યગ્ઘા, સબ્બાલઙ્કારભૂસિતા.

૨૨૦.“આરૂળ્હા ગામણીયેહિ, ચાપહત્થેહિ વમ્મિભિ;
યન્તં મં નાનુયિસ્સન્તિ, તં કુદાસ્સુ ભવિસ્સતિ.

૨૨૧.“કદાસ્સુ મં મિગરથા, સન્નદ્ધા ઉસ્સિતદ્ધજા;
દીપા અથોપિ વેય્યગ્ઘા, સબ્બાલઙ્કારભૂસિતા.

૨૨૨.“આરૂળ્હા ગામણીયેહિ, ચાપહત્થેહિ વમ્મિભિ;
યન્તં મં નાનુયિસ્સન્તિ, તં કુદાસ્સુ ભવિસ્સતિ.

૨૨૩.“કદાસ્સુ મં હત્થારોહા, સબ્બાલઙ્કારભૂસિતા;
નીલવમ્મધરા સૂરા, તોમરઙ્કુસપાણિનો;
યન્તં મં નાનુયિસ્સન્તિ, તં કુદાસ્સુ ભવિસ્સતિ.

૨૨૪.“કદાસ્સુ મં અસ્સારોહા, સબ્બાલઙ્કારભૂસિતા;
નીલવમ્મધરા સૂરા, ઇલ્લિયાચાપધારિનો;
યન્તં મં નાનુયિસ્સન્તિ, તં કુદાસ્સુ ભવિસ્સતિ.

૨૨૫.“કદાસ્સુ મં રથારોહા, સબ્બાલઙ્કારભૂસિતા;
નીલવમ્મધરા સૂરા, ચાપહત્થા કલાપિનો;
યન્તં મં નાનુયિસ્સન્તિ, તં કુદાસ્સુ ભવિસ્સતિ.

૨૨૬.“કદાસ્સુ મં ધનુગ્ગહા, સબ્બાલઙ્કારભૂસિતા;
નીલવમ્મધરા સૂરા, ચાપહત્થા કલાપિનો;
યન્તં મં નાનુયિસ્સન્તિ, તં કુદાસ્સુ ભવિસ્સતિ.

૨૨૭.“કદાસ્સુ મં રાજપુત્તા, સબ્બાલઙ્કારભૂસિતા;
ચિત્રવમ્મધરા સૂરા, કઞ્ચનાવેળધારિનો;
યન્તં મં નાનુયિસ્સન્તિ, તં કુદાસ્સુ ભવિસ્સતિ.

૨૨૮.“કદાસ્સુ મં અરિયગણા, વતવન્તા અલઙ્કતા;
હરિચન્દનલિત્તઙ્ગા, કાસિકુત્તમધારિનો;
યન્તં મં નાનુયિસ્સન્તિ, તં કુદાસ્સુ ભવિસ્સતિ.

૨૨૯.“કદાસ્સુ મં અમચ્ચગણા, સબ્બાલઙ્કારભૂસિતા;

પીતવમ્મધરા સૂરા, પુરતો ગચ્છમાલિનો;
યન્તં મં નાનુયિસ્સન્તિ, તં કુદાસ્સુ ભવિસ્સતિ.

૨૩૦.‘‘કદાસ્સુ મં સત્તસતા ભરિયા, સબ્બાલઙ્કારભૂસિતા;
યન્તં મં નાનુયિસ્સન્તિ, તં કુદાસ્સુ ભવિસ્સતિ.

૨૩૧.‘‘કદાસ્સુ મં સત્તસતા ભરિયા, સુસઞ્ઞા તનુમજ્ઝિમા;
યન્તં મં નાનુયિસ્સન્તિ, તં કુદાસ્સુ ભવિસ્સતિ.

૨૩૨.‘‘કદાસ્સુ મં સત્તસતા ભરિયા, અસ્સવા પિયભાણિની;
યન્તં મં નાનુયિસ્સન્તિ, તં કુદાસ્સુ ભવિસ્સતિ.

૨૩૩.‘‘કદાહં પત્તં ગહેત્વાન, મુણ્ડો સઙ્ઘાટિપારુતો;
પિણ્ડિકાય ચરિસ્સામિ, તં કુદાસ્સુ ભવિસ્સતિ.

૨૩૪.‘‘કદાહં પંસુકૂલાનં, ઉજ્ઝિતાનં મહાપથે;
સઙ્ઘાટિં ધારયિસ્સામિ, તં કુદાસ્સુ ભવિસ્સતિ.

૨૩૫.‘‘કદાહં સત્તાહસમ્મેઘે, ઓવટ્ઠો અલ્લચીવરો;
પિણ્ડિકાય ચરિસ્સામિ, તં કુદાસ્સુ ભવિસ્સતિ.

૨૩૬.‘‘કદાહં સબ્બત્થ ગન્ત્વા, રુક્ખા રુક્ખં વના વનં;
અનપેક્ખો ગમિસ્સામિ, તં કુદાસ્સુ ભવિસ્સતિ.

૨૩૭.‘‘કદાહં ગિરિદુગ્ગેસુ, પહીનભયભેરવો;
અદુતિયો ગમિસ્સામિ, તં કુદાસ્સુ ભવિસ્સતિ.

૨૩૮.‘‘કદાહં વીણંવ રુજ્જકો, સત્તતન્તિં મનોરમં;
ચિત્તં ઉજું કરિસ્સામિ, તં કુદાસ્સુ ભવિસ્સતિ.

૨૩૯.‘‘કદાહં રથકારોવ, પરિકન્તં ઉપાહનં;
કામસઞ્ઞોજને છેચ્છં, યે દિબ્બે યે ચ માનુસે’’તિ.

તત્થ **કદા**તિ કાલપરિવિતક્કો. **ફીતન્**તિ વત્થાલઙ્કારાદીહિ સુપુપ્ફિતં. **વિભત્તં ભાગસો મિતન્**તિ છેકેહિ નગરમાપકેહિ રાજનિવેસનાદીનં વસેન વિભત્તં દ્વારવીથીનં વસેન કોટ્ઠાસતો મિતં. **તં કુદાસ્સુ ભવિસ્સતી**તિ તં એવરૂપં નગરં પહાય પબ્બજનં કુદા નામ મે ભવિસ્સતિ . **સબ્બતોપભન્**તિ સમન્તતો અલઙ્કારોભાસેન યુત્તં. **બહુપાકારતોરણન્**તિ બહલેન પુથુલેન પાકારેન ચેવ દ્વારતોરણેહિ ચ સમન્નાગતં. **દળ્હમટ્ટાલકોટ્ઠકન્**તિ દળ્હેહિ અટ્ટાલકેહિ દ્વારકોટ્ઠકેહિ ચ સમન્નાગતં. **પીળિતન્**તિ સમાકિણ્ણં. **તિપુરન્**તિ તીહિ પુરેહિ સમન્નાગતં, તિપાકારન્તિ

અત્થો. અથ વા **તિપુરન્તિ** તિક્ખત્તું પુણ્ણં. **રાજબન્ધુનીન્તિ** રાજઞ્ઞતકેહેવ પુણ્ણં. **સોમનસ્સેનાતિ** એવંનામકેન વિદેહરાજેન.

નિચિતેતિ ધનધઞ્ઞનિચયાદિના સમ્પન્ને. **અજેય્યેતિ** પચ્ચામિત્તેહિ અજેતબ્બે. **ચન્દનફોસિતેતિ** લોહિતચન્દનેન પરિપ્ફોસિતે. **કોટુમ્બરાનીતિ** કોટુમ્બરરટ્ઠે ઉટ્ઠિતવત્થાનિ. **હત્થિગુમ્બેતિ** હત્થિઘટાયો. **હેમકપ્પનવાસસેતિ** હેમમયેન સીસાલઙ્કારસઙ્ખાતેન કપ્પનેન ચ હેમજાલેન ચ સમન્નાગતે. **ગામણીયેહીતિ** હત્થાચરિયેહિ. **આજાનીયેવ જાતિયાતિ** જાતિયા કારણાકારણજાનનતાય આજાનીયેવ, તાદિસાનં અસ્સાનં ગુમ્બે. **ગામણીયેહીતિ** અસ્સાચરિયેહિ. **ઇલ્લિયાચાપધારિભીતિ** ઇલ્લિયઞ્ચ ચાપઞ્ચ ધારેન્તેહિ. **રથસેનિયોતિ** રથઘટાયો. **સન્નદ્ધેતિ** સુટ્ઠુ નદ્ધે. **દીપે અથોપિ વેય્યગ્ઘેતિ** દીપિબ્યગ્ઘચમ્મપરિક્ખિત્તે. **ગામણીયેહીતિ** રથાચરિયેહિ. **સજ્ઝુરથેતિ** રજતરથે. અજરથમેણ્ડરથમિગરથે સોભનત્થાય યોજેન્તિ.

અરિયગણેતિ બ્રાહ્મણગણે. તે કિર તદા અરિયાચારા અહેસું, તેન તે એવમાહ. **હરિચન્દનલિત્તઙ્ગેતિ** કઞ્ચનવણ્ણેન ચન્દનેન લિત્તસરીરે. **સત્તસતા ભરિયાતિ** પિયભરિયાયેવ સન્ધાયાહ. **સુસઞ્ઞાતિ** સુટ્ઠુ સઞ્ઞિતા. **અસ્સવાતિ** સામિકસ્સ વચનકારિકા. **સતપલન્તિ** પલસતેન સુવણ્ણેન કારિતં. **કંસન્તિ** પાતિં. **સતરાજિકન્તિ** પિટ્ઠિપસ્સે રાજિસતેન સમન્નાગતં. **યન્તં મન્તિ** અનિત્થિગન્ધવનસણ્ડે એકમેવ ગચ્છન્તં મં કદા નુ તે નાનુયિસ્સન્તિ. **સત્તાહસમ્મેઘેતિ** સત્તાહં સમુટ્ઠિતે મહામેઘે, સત્તાહવદ્દલિકેતિ અત્થો. **ઓવટ્ટોતિ** ઓનતસીસો. **સબ્બત્થાતિ** સબ્બદિસં. **રુજ્જકોતિ** વીણાવાદકો. **કામસંયોજનેતિ** કામસંયોજનં. **દિબ્બેતિ** દિબ્બં. **માનુસેતિ** માનુસં.

સો કિર દસવસ્સસહસ્સાયુકકાલે નિબ્બત્તો સત્તવસ્સસહસ્સાનિ રજ્જં કારેત્વા તિવસ્સસહસ્સાવસિટ્ઠે આયુમ્હિ પબ્બજિતો. પબ્બજન્તો પનેસ ઉય્યાનદ્વારે અમ્બરુક્ખસ્સ દિટ્ઠકાલતો પટ્ઠાય ચત્તારો માસે અગારે વસિત્વા “ઇમમ્હા રાજવેસા પબ્બજિતવેસો વરતરો, પબ્બજિસ્સામી”તિ ચિન્તેત્વા ઉપટ્ઠાકં રહસ્સેન આણાપેસિ “તાત, કઞ્ચિ અજાનાપેત્વા અન્તરાપણતો કાસાયવત્થાનિ ચેવ મત્તિકાપત્તઞ્ચ કિણિત્વા આહરા”તિ. સો તથા અકાસિ. રાજા કપ્પકં પક્કોસાપેત્વા કેસમસ્સું ઓહારાપેત્વા કપ્પકસ્સ ગામવરં દત્વા કપ્પકં ઉય્યોજેત્વા એકં કાસાવં નિવાસેત્વા એકં પારુપિત્વા એકં અંસે કત્વા મત્તિકાપત્તમ્પિ થવિકાય ઓસારેત્વા અંસે લગ્ગેસિ. તતો કત્તરદણ્ડં ગહેત્વા મહાતલે કતિપયે વારે પચ્ચેકબુદ્ધલીલાય અપરાપરં ચઙ્કમિ. સો તં દિવસં તત્થેવ વસિત્વા પુનદિવસે સૂરિયુગ્ગમનવેલાય પાસાદા ઓતરિતું આરભિ.

તદા સીવલિદેવી તા સત્તસતા વલ્લભિત્થિયો પક્કોસાપેત્વા “ચિરં દિટ્ઠો નો રાજા, ચત્તારો માસા અતીતા, અજ્જ નં પસ્સિસ્સામ, સબ્બાલઙ્કારેહિ અલઙ્કરિત્વા યથાબલં ઇત્થિકુત્તહાસવિલાસે દસ્સેત્વા કિલેસબન્ધનેન બન્ધિતું વાયમેય્યાથા”તિ વત્વા અલઙ્કતપ્પટિયત્તાહિ તાહિ સદ્ધિં “રાજાનં પસ્સિસ્સામા”તિ પાસાદં અભિરુહન્તી તં ઓતરન્તં દિસ્વાપિ ન સઞ્જાનિ. “રઞ્ઞો ઓવાદં દાતું આગતો પચ્ચેકબુદ્ધો ભવિસ્સતી”તિ સઞ્ઞાય વન્દિત્વા એકમન્તં અટ્ઠાસિ. મહાસત્તોપિ પાસાદા ઓતરિ. ઇતરાપિ પાસાદં અભિરુહિત્વા સિરિસયનપિટ્ઠે ભમરવણ્ણકેસે ચ પસાધનભણ્ડઞ્ચ દિસ્વા “ન સો પચ્ચેકબુદ્ધો, અમ્હાકં પિયસામિકો ભવિસ્સતિ, એથ નં યાચિત્વા નિવત્તાપેસ્સામી”તિ મહાતલા ઓતરિત્વા રાજઙ્ગણં સમ્પાપુણિ. પાપુણિત્વા ચ પન સબ્બાહિ તાહિ સદ્ધિં કેસે મોચેત્વા પિટ્ઠિયં વિકિરિત્વા ઉભોહિ હત્થેહિ ઉરં સંસુમ્ભિત્વા “કસ્મા એવરૂપં કમ્મં કરોથ, મહારાજા”તિ અતિકરુણં પરિદેવમાના રાજાનં અનુબન્ધિ, સકલનગરં સઙ્ખુભિતં અહોસિ. તેપિ “રાજા કિર નો પબ્બજિતો, કુતો પન

એવરૂપં ધમ્મિકરાજાનં લભિસ્સામા’’તિ રોદમાના રાજાનં અનુબન્ધિંસુ. તત્ર તાસં ઇત્થીનં પરિદેવનઞ્ચેવ પરિદેવન્તિયોપિ તા પહાય રઞ્ઞો ગમનઞ્ચ આવિકરોન્તો સત્થા આહ –

૨૪૦.‘‘તા ચ સત્તસતા ભરિયા, સબ્બાલઙ્કારભૂસિતા;
બાહા પગ્ગય્હ પક્કન્દું, કસ્મા નો વિજહિસ્સસિ.

૨૪૧.‘‘તા ચ સત્તસતા ભરિયા, સુસઞ્ઞા તનુમજ્ઝિમા;
બાહા પગ્ગય્હ પક્કન્દું, કસ્મા નો વિજહિસ્સસિ.

૨૪૨.‘‘તા ચ સત્તસતા ભરિયા, અસ્સવા પિયભાણિની;
બાહા પગ્ગય્હ પક્કન્દું, કસ્મા નો વિજહિસ્સસિ.

૨૪૩.‘‘તા ચ સત્તસતા ભરિયા, સબ્બાલઙ્કારભૂસિતા;
હિત્વા સમ્પદ્દવી રાજા, પબ્બજ્જાય પુરક્ખતો.

૨૪૪.‘‘તા ચ સત્તસતા ભરિયા, સુસઞ્ઞા તનુમજ્ઝિમા;
હિત્વા સમ્પદ્દવી રાજા, પબ્બજ્જાય પુરક્ખતો.

૨૪૫.‘‘તા ચ સત્તસતા ભરિયા, અસ્સવા પિયભાણિની;
હિત્વા સમ્પદ્દવી રાજા, પબ્બજ્જાય પુરક્ખતો.

૨૪૬.‘‘હિત્વા સતપલં કંસં, સોવણ્ણં સતરાજિકં;
અગ્ગહી મત્તિકં પત્તં, તં દુતિયાભિસેચન’’ન્તિ.

તત્થ **બાહા પગ્ગય્હા**તિ બાહા ઉક્ખિપિત્વા. **સમ્પદ્દવી**તિ ભિક્ખવે, સો મહાજનકો રાજા, તા ચ સત્તસતા ભરિયા ‘‘કિં નો, દેવ, પહાય ગચ્છસિ, કો અમ્હાકં દોસો’’તિ વિલપન્તિયોવ છડ્ડેત્વા સમ્પદ્દવી ગતો, ‘‘પબ્બજ્જાય યાહી’’તિ ચોદિયમાનો વિય પુરક્ખતો હુત્વા ગતોતિ અત્થો. **તં દુતિયાભિસેચન**ન્તિ ભિક્ખવે, તં મત્તિકાપત્તગ્ગહણં દુતિયાભિસેચનં કત્વા સો રાજા નિક્ખન્તોતિ.

સીવલિદેવીપિ પરિદેવમાના રાજાનં નિવત્તેતું અસક્કોન્તી ‘‘અત્થેસો ઉપાયો’’તિ ચિન્તેત્વા મહાસેનગુત્તં પક્કોસાપેત્વા ‘‘તાત, રઞ્ઞો પુરતો ગમનદિસાભાગે જિણ્ણઘરજિણ્ણસાલાદીસુ અગ્ગિં દેહિ, તિણપણ્ણાનિ સંહરિત્વા તસ્મિં તસ્મિં ઠાને ધૂમં કારેહી’’તિ આણાપેસિ. સો તથા કારેસિ. સા રઞ્ઞો સન્તિકં ગન્ત્વા પાદેસુ પતિત્વા મિથિલાય આદિત્તભાવં આરોચેન્તી ગાથાદ્વયમાહ –

૨૪૭.‘‘ભેસ્મા અગ્ગિસમા જાલા, કોસા ડય્હન્તિ ભાગસો;
રજતં જાતરૂપઞ્ચ, મુત્તા વેળુરિયા બહૂ.

૨૪૮.‘‘મણયો સઙ્ખમુત્તા ચ, વત્થિકં હરિચન્દનં;
અજિનં દન્તભણ્ડઞ્ચ, લોહં કાળાયસં બહૂ;

એહિ રાજ નિવત્તસ્સુ, મા તેતં વિનસા ધન''ન્તિ.

તત્થ **ભેસ્મા**તિ ભયાનકા. **અગ્ગિસમા જાલા**તિ તેસં તેસં મનુસ્સાનં ગેહાનિ અગ્ગિ ગણ્હિ, સો એસ મહાજાલોતિ અત્થો. **કોસા**તિ સુવણ્ણરજતકોટ્ઠાગારાદીનિ. **ભાગસો**તિ કોટ્ઠાસતો સુવિભત્તાપિ નો એતે અગ્ગિના ડય્હન્તિ, દેવાતિ. **લોહ**ન્તિ તમ્બલોહાદિકં. **મા તેતં વિનસા ધન**ન્તિ મા તે એતં ધનં વિનસ્સતુ, એહિ નં નિબ્બાપેતિ, પચ્છા ગમિસ્સસિ, ''મહાજનકો નગરં ડય્હમાનં અનોલોકેત્વાવ નિક્ખન્તો''તિ તુમ્હાકં ગરહા ભવિસ્સતિ, તાય તે લજ્જાપિ વિપ્પટિસારોપિ ભવિસ્સતિ, એહિ અમચ્ચે આણાપેત્વા અગ્ગિં નિબ્બાપેહિ, દેવાતિ.

અથ મહાસત્તો ''દેવિ, કિં કથેસિ, યેસં કિઞ્ચનં અત્થિ, તેસં તં ડય્હતિ, મયં પન અકિઞ્ચના''તિ દીપેન્તો ગાથમાહ –

૨૪૯.''સુસુખં વત જીવામ, યેસં નો નત્થિ કિઞ્ચનં;
મિથિલા ડય્હમાનાય, ન મે કિઞ્ચિ અડય્હથા''તિ.

તત્થ **કિઞ્ચન**ન્તિ યેસં અમ્હાકં પલિબુદ્ધકિલેસસઙ્ખાતં કિઞ્ચનં નત્થિ, તે મયં તેન અકિઞ્ચનભાવેન સુસુખં વત જીવામ. તેનેવ કારણેન મિથિલાય ડય્હમાનાય ન મે કિઞ્ચિ અડય્હથ, અપ્પમત્તકમ્પિ અત્તનો ભણ્ડકં ડય્હમાનં ન પસ્સામીતિ વદતિ.

એવઞ્ચ પન વત્વા મહાસત્તો ઉત્તરદ્વારેન નિક્ખમિ. તાપિસ્સ સત્તસતા ભરિયા નિક્ખમિંસુ. પુન સીવલિદેવી એકં ઉપાયં ચિન્તેત્વા ''ગામઘાતરટ્ઠવિલુમ્પનાકારં વિય દસ્સેથા''તિ અમચ્ચે આણાપેસિ. તંખણંયેવ આવુધહત્થે પુરિસે તતો તતો આધાવન્તે પરિધાવન્તે વિલુમ્પન્તે વિય સરીરે લાખારસં સિઞ્ચિત્વા લદ્ધપ્પહારે વિય ફલકે નિપજ્જાપેત્વા વુય્હન્તે મતે વિય ચ રઞ્ઞો દસ્સેસું. મહાજનો ઉપક્કોસિ ''મહારાજ, તુમ્હેસુ ધરન્તેસુયેવ રટ્ઠં વિલુમ્પન્તિ, મહાજનં ઘાતેન્તી''તિ. અથ દેવીપિ રાજાનં વન્દિત્વા નિવત્તનત્થાય ગાથમાહ –

૨૫૦.''અટવિયો સમુપ્પન્ના, રટ્ઠં વિદ્ધંસયન્તિ તં;
એહિ રાજ નિવત્તસ્સુ, મા રટ્ઠં વિનસા ઇદ''ન્તિ.

તત્થ **અટવિયો**તિ મહારાજ, તુમ્હેસુ ધરન્તેસુયેવ અટવિચોરા સમુપ્પન્ના સમુટ્ઠિતા, તં તયા ધમ્મરક્ખિતં તવ રટ્ઠં વિદ્ધંસેન્તિ.

તં સુત્વા રાજા ''મયિ ધરન્તેયેવ ચોરા ઉટ્ઠાય રટ્ઠં વિદ્ધંસેન્તા નામ નત્થિ, સીવલિદેવિયા કિરિયા એસા ભવિસ્સતી''તિ ચિન્તેત્વા તં અપ્પટિભાનં કરોન્તો આહ –

૨૫૧.''સુસુખં વત જીવામ, યેસં નો નત્થિ કિઞ્ચનં;
રટ્ઠે વિલુમ્પમાનમ્હિ, ન મે કિઞ્ચિ અહીરથ.

૨૫૨.''સુસુખં વત જીવામ, યેસં નો નત્થિ કિઞ્ચનં;
પીતિભક્ખા ભવિસ્સામ, દેવા આભસ્સરા યથા''તિ.

તત્થ **વિલુમ્પમાનમ્હી**તિ વિલુપ્પમાને. **આભસ્સરા યથા**તિ યથા તે બ્રહ્માનો પીતિભક્ખા હુત્વા સમાપત્તિસુખેન વીતિનામેન્તિ, તથા વીતિનામેસ્સામાતિ.

એવં વુત્તેપિ મહાજનો રાજાનં અનુબન્ધિયેવ. અથસ્સ એતદહોસિ ''અયં મહાજનો નિવત્તિતું ન ઇચ્છતિ, નિવત્તેસ્સામિ ન''ન્તિ. સો અડ્ઢગાવુતમત્તં ગતકાલે નિવત્તિત્વા મહામગ્ગે ઠિતોવ અમચ્ચે ''કસ્સિદં રજ્જ''ન્તિ પુચ્છિત્વા ''તુમ્હાકં , દેવા''તિ વુત્તે ''તેન હિ ઇમં લેખં અન્તરં કરોન્તસ્સ રાજદણ્ડં કરોથા''તિ કત્તરદણ્ડેન તિરિયં લેખં આકડ્ઢિ. તેન તેજવતા રઞ્ઞા કતં લેખં કોચિ અન્તરં કાતું નાસક્ખિ. મહાજનો લેખં ઉસ્સીસકે કત્વા બાળ્હપરિદેવં પરિદેવિ. દેવીપિ તં લેખં અન્તરં કાતું અસક્કોન્તી રાજાનં પિટ્ઠિં દત્વા ગચ્છન્તં દિસ્વા સોકં સન્ધારેતું અસક્કોન્તી ઉરં પહરિત્વા મહામગ્ગે તિરિયં પતિત્વા પરિવત્તમાના અગમાસિ. મહાજનો ''લેખસામિકેહિ લેખા ભિન્ના''તિ વત્વા દેવિયા ગતમગ્ગેનેવ ગતો. અથ મહાસત્તોપિ ઉત્તરહિમવન્તાભિમુખો અગમાસિ. દેવીપિ સબ્બં સેનાવાહનં આદાય તેન સદ્ધિંયેવ ગતા. રાજા મહાજનં નિવત્તેતું અસક્કોન્તોયેવ સટ્ઠિયોજનમગ્ગં ગતો.

તદા નારદો નામ તાપસો હિમવન્તે સુવણ્ણગુહાયં વસિત્વા પઞ્ચાભિઞ્ઞો ઝાનસુખેન વીતિનામેત્વા સત્તાહં અતિક્કામેત્વા ઝાનસુખતો વુટ્ઠાય ''અહો સુખં, અહો સુખ''ન્તિ ઉદાનં ઉદાનેસિ. સો ''અત્થિ નુ ખો કોચિ જમ્બુદીપતલે ઇદં સુખં પરિયેસન્તો''તિ દિબ્બચક્ખુના ઓલોકેન્તો મહાજનકબુદ્ધઙ્કુરં દિસ્વા ''રાજા મહાભિનિક્ખમનં નિક્ખન્તોપિ સીવલિદેવિપ્પમુખં મહાજનં નિવત્તેતું ન સક્કોતિ, અન્તરાયમ્પિસ્સ કરેય્ય, ઇદાનિ ગન્ત્વા ભિય્યોસો મત્તાય દળ્હસમાદાનત્થં ઓવાદં દસ્સામી''તિ ચિન્તેત્વા ઇદ્ધિબલેન ગન્ત્વા રઞ્ઞો પુરતો આકાસે ઠિતોવ તસ્સ ઉસ્સાહં જનેતું ઇમં ગાથમાહ –

૨૫૩.''કિમ્હેસો મહતો ઘોસો, કા નુ ગામેવ કીળિયા;
સમણ તેવ પુચ્છામ, કત્થેસો અભિસટો જનો''તિ.

તસ્સ તં સુત્વા રાજા આહ –

૨૫૪.''મમં ઓહાય ગચ્છન્તં, એત્થેસો અભિસટો જનો;
સીમાતિક્કમનં યન્તં, મુનિમોનસ્સ પત્તિયા;
મિસ્સં નન્દીહિ ગચ્છન્તં, કિં જાનમનુપુચ્છસી''તિ.

તત્થ **કિમ્હેસો**તિ કિમ્હિ કેન કારણેન એસો હત્થિકાયાદિવસેન મહતો સમૂહસ્સ ઘોસો. **કા નુ ગામેવ કીળિયા**તિ કા નુ એસા તયા સદ્ધિં આગચ્છન્તાનં ગામે વિય કીળિ. **કત્થેસો**તિ કિમત્થં એસ મહાજનો **અભિસટો** સન્નિપતિતો, તં પરિવારેત્વા આગચ્છતીતિ પુચ્છિ. **મમ**ન્તિ યો અહં એતં જનં ઓહાય ગચ્છામિ, તં મં ઓહાય ગચ્છન્તં. **એત્થા**તિ એતસ્મિં ઠાને એસો મહાજનો અભિસટો અનુબન્ધન્તો આગતો. **સીમાતિક્કમનં યન્ત**ન્તિ ત્વં પન તં મં કિલેસસીમં અતિક્કમ્મ અનગારિયમુનિઞાણસઙ્ખાતસ્સ મોનસ્સ પત્તિયા યન્તં, ''પબ્બજિતો વતમ્હી''તિ નન્દિં અવિજહિત્વા ખણે ખણે ઉપ્પજ્જમાનાહિ નન્દીહિ મિસ્સમેવ ગચ્છન્તં કિં જાનન્તો પુચ્છસિ, ઉદાહુ અજાનન્તો. મહાજનકો કિર વિદેહરટ્ઠં છડ્ડેત્વા પબ્બજિતોતિ કિં ન સુતં તયાતિ.

અથસ્સ સો દળ્હસમાદાનત્થાય પુન ગાથમાહ –

૨૫૫.‘‘માસ્સુ તિણ્ણો અમઞ્ઞિત્થ, સરીરં ધારયં ઇમં;
અતીરણેય્ય યમિદં, બહૂ હિ પરિપન્થયો’’તિ.

તત્થ **માસ્સુ તિણ્ણો અમઞ્ઞિત્થાતિ** ઇમં ભણ્ડુકાસાવનિવત્થં સરીરં ધારેન્તો ‘‘ઇમિના પબ્બજિતલિઙ્ગગ્ગહણમત્તેનેવ કિલેસસીમં તિણ્ણો અતિક્કન્તોસ્મી’’તિ મા અમઞ્ઞિત્થ. **અતીરણેય્ય યમિદન્તિ** ઇદં કિલેસજાતં નામ ન એત્તકેન તીરેતબ્બં. **બહૂ હિ પરિપન્થયોતિ** સગ્ગમગ્ગં આવરિત્વા ઠિતા તવ બહૂ કિલેસપરિપન્થાતિ.

તતો મહાસત્તો તસ્સ વચનં સુત્વા પરિપન્થે પુચ્છન્તો આહ –

૨૫૬.‘‘કો નુ મે પરિપન્થસ્સ, મમં એવંવિહારિનો;
યો નેવ દિટ્ઠે નાદિટ્ઠે, કામાનમભિપત્થયે’’તિ.

તત્થ **યો નેવ દિટ્ઠે નાદિટ્ઠેતિ** યો અહં નેવ દિટ્ઠે મનુસ્સલોકે, નાદિટ્ઠે દેવલોકે કામાનં અભિપત્થેમિ, તસ્સ મમ એવં એકવિહારિનો કો નુ પરિપન્થો અસ્સાતિ વદતિ.

અથસ્સ સો પરિપન્થે દસ્સેન્તો ગાથમાહ –

૨૫૭.‘‘નિદ્દા તન્દી વિજમ્ભિતા, અરતી ભત્તસમ્મદો;
આવસન્તિ સરીરટ્ઠા, બહૂ હિ પરિપન્થયો’’તિ.

તત્થ **નિદ્દાતિ** કપિનિદ્દા. **તન્દીતિ** આલસિયં. **અરતીતિ** ઉક્કણ્ઠિતા. **ભત્તસમ્મદોતિ** ભત્તપરિળાહો. ઇદં વુત્તં હોતિ – ‘‘સમણ, ત્વં પાસાદિકો સુવણ્ણવણ્ણો રજ્જં પહાય પબ્બજિતો’’તિ વુત્તે તુય્હં પણીતં ઓજવન્તં પિણ્ડપાતં દસ્સન્તિ, સો ત્વં પત્તપૂરં આદાય યાવદત્થં પરિભુઞ્જિત્વા પણ્ણસાલં પવિસિત્વા કટ્ઠત્થરણે નિપજ્જિત્વા કાકચ્છમાનો નિદ્દં ઓક્કમિત્વા અન્તરા પબુદ્ધો અપરાપરં પરિવત્તિત્વા હત્થપાદે પસારેત્વા ઉટ્ઠાય ચીવરવંસં ગહેત્વા લગ્ગચીવરં નિવાસેત્વા આલસિયો હુત્વા નેવ સમ્મજ્જનિં આદાય સમ્મજ્જિસ્સસિ, ન પાનીયં આહરિસ્સસિ, પુન નિપજ્જિત્વા નિદ્દાયિસ્સસિ , કામવિતક્કં વિતક્કેસ્સસિ, તદા પબ્બજ્જાય ઉક્કણ્ઠિસ્સસિ, ભત્તપરિળાહો તે ભવિસ્સતીતિ. **આવસન્તિ સરીરટ્ઠાતિ** ઇમે એત્તકા પરિપન્થા તવ સરીરટ્ઠકા હુત્વા નિવસન્તિ, સરીરેયેવ તે નિબ્બત્તન્તીતિ દસ્સેતિ.

અથસ્સ મહાસત્તો થુતિં કરોન્તો ગાથમાહ –

૨૫૮.‘‘કલ્યાણં વત મં ભવં, બ્રાહ્મણ મનુસાસતિ;
બ્રાહ્મણ તેવ પુચ્છામિ, કો નુ ત્વમસિ મારિસા’’તિ.

તત્થ **બ્રાહ્મણ મનુસાસતીતિ** બ્રાહ્મણ, કલ્યાણં વત મં ભવં અનુસાસતિ.

તતો તાપસો આહ –

૨૫૯.‘‘નારદો ઇતિ મે નામં, કસ્સપો ઇતિ મં વિદૂ;

ભોતો સકાસમાગચ્છિં, સાધુ સબ્ભિ સમાગમો.

૨૬૦.''તસ્સ તે સબ્બો આનન્દો, વિહારો ઉપવત્તતુ;
યં ઊનં તં પરિપૂરેહિ, ખન્તિયા ઉપસમેન ચ.

૨૬૧.''પસારય સન્નતઞ્ચ, ઉન્નતઞ્ચ પસારય;
કમ્મં વિજ્જઞ્ચ ધમ્મઞ્ચ, સક્કત્વાન પરિબ્બજા''તિ.

તત્થ **વિદૂ**તિ ગોત્તેન મં ''કસ્સપો''તિ જાનન્તિ. **સબ્ભી**તિ પણ્ડિતેહિ સદ્ધિં સમાગમો નામ સાધુ હોતીતિ આગતોમ્હિ. **આનન્દો**તિ તસ્સ તવ ઇમિસ્સા પબ્બજ્જાય આનન્દો તુટ્ઠિ સોમનસ્સમેવ હોતુ મા ઉક્કણ્ઠિ. **વિહારો**તિ ચતુબ્બિધો બ્રહ્મવિહારો. **ઉપવત્તતૂ**તિ નિબ્બત્તતુ. **યં ઊનં તન્તિ** યં તે સીલેન કસિણપરિકમ્મેન ઝાનેન ચ ઊનં, તં એતેહિ સીલાદીહિ પૂરય. **ખન્તિયા ઉપસમેન ચા**તિ ''અહં રાજપબ્બજિતો''તિ માનં અકત્વા અધિવાસનખન્તિયા ચ કિલેસૂપસમેન ચ સમન્નાગતો હોહિ. **પસારયા**તિ મા ઉક્ખિપ મા પત્થર, પજહાતિ અત્થો. **સન્નતઞ્ચ ઉન્નતઞ્ચા**તિ ''કો નામાહ''ન્તિઆદિના નયેન પવત્તં ઓમાનઞ્ચ ''અહમસ્મિ જાતિસમ્પન્નો''તિઆદિના નયેન પવત્તં અતિમાનઞ્ચ. **કમ્મ**ન્તિ દસકુસલકમ્મપથં. **વિજ્જ**ન્તિ પઞ્ચઅભિઞ્ઞા-અટ્ઠસમાપત્તિઞાણં. **ધમ્મ**ન્તિ કસિણપરિકમ્મસઙ્ખાતં સમણધમ્મં. **સક્કત્વાન પરિબ્બજા**તિ એતે ગુણે સક્કત્વા વત્તસ્સુ, એતે વા ગુણે સક્કત્વા દળ્હં સમાદાય પરિબ્બજ, પબ્બજ્જં પાલેહિ, મા ઉક્કણ્ઠીતિ અત્થો.

એવં સો મહાસત્તં ઓવદિત્વા આકાસેન સકટ્ઠાનમેવ ગતો. તસ્મિં ગતે અપરોપિ મિગાજિનો નામ તાપસો તથેવ સમાપત્તિતો વુટ્ઠાય ઓલોકેન્તો બોધિસત્તં દિસ્વા ''મહાજનં નિવત્તનત્થાય તસ્સ ઓવાદં દસ્સામી''તિ તત્થેવાગન્ત્વા આકાસે અત્તાનં દસ્સેન્તો આહ –

૨૬૨.''બહૂ હત્થી ચ અસ્સે ચ, નગરે જનપદાનિ ચ;
હિત્વા જનક પબ્બજિતો, કપાલે રતિમજ્ઝગા.

૨૬૩.''કચ્ચિ નુ તે જાનપદા, મિત્તામચ્ચા ચ ઞાતકા;
દુબ્ભિમકંસુ જનક, કસ્મા તેતં અરુચ્ચથા''તિ.

તત્થ **કપાલે**તિ મત્તિકાપત્તં સન્ધાયાહ. ઇદં વુત્તં હોતિ – મહારાજ, ત્વં એવરૂપં ઇસ્સરિયાધિપચ્ચં છડ્ડેત્વા પબ્બજિતો ઇમસ્મિં કપાલે રતિં અજ્ઝગા અધિગતોતિ પબ્બજ્જાકારણં પુચ્છન્તો એવમાહ. **દુબ્ભિ**ન્તિ કિં નુ એતે તવ અન્તરે કિઞ્ચિ અપરાધં કરિંસુ, કસ્મા તવ એવરૂપં ઇસ્સરિયસુખં પહાય એતં કપાલમેવ અરુચ્ચિત્થાતિ.

તતો મહાસત્તો આહ –

૨૬૪.''ન મિગાજિન જાતુચ્છે, અહં કઞ્ચિ કુદાચનં;
અધમ્મેન જિને ઞાતિં, ન ચાપિ ઞાતયો મમ''ન્તિ.

તત્થ **ન મિગાજિના**તિ અમ્ભો મિગાજિન **જાતુચ્છે** એકંસેનેવ અહં **કઞ્ચિ** ઞાતિં **કુદાચનં** કિસ્મિઞ્ચિ કાલે અધમ્મેન ન જિનામિ. તેપિ ચ ઞાતયો મં અધમ્મેન ન જિનન્તેવ, ઇતિ ન કોચિ મયિ દુબ્ભિં નામ અકાસીતિ

અત્થો.

એવમસ્સ પઞ્હં પટિક્ખિપિત્વા ઇદાનિ યેન કારણેન પબ્બજિતો, તં દસ્સેન્તો આહ –

૨૬૫.''દિસ્વાન લોકવત્તન્તં, ખજ્જન્તં કદ્દમીકતં;
હઞ્ઞરે બજ્ઝરે યેત્થ, યત્થ સન્નો પુથુજ્જનો;
એતાહં ઉપમં કત્વા, ભિક્ખકોસ્મિ મિગાજિના''તિ.

તત્થ **દિસ્વાન લોકવત્તન્ત**ન્તિ વટ્ટાનુગતસ્સ બાલલોકસ્સ વત્તં તન્તિં પવેણિં અહમદ્દસં, તં દિસ્વા પબ્બજિતોમ્હીતિ દીપેતિ. **ખજ્જન્તં કદ્દમીકત**ન્તિ કિલેસેહિ ખજ્જન્તં તેહેવ ચ કદ્દમીકતં લોકં દિસ્વા. **યત્થ સન્નો પુથુજ્જનો**તિ યમ્હિ કિલેસવત્થુમ્હિ સન્નો લગ્ગો પુથુજ્જનો, તત્થ લગ્ગા બહૂ સત્તા હઞ્ઞન્તિ ચેવ અન્દુબન્ધનાદીહિ ચ બજ્ઝન્તિ. **એતાહ**ન્તિ અહમ્પિ સચે એત્થ બજ્ઝિસ્સામિ, ઇમે સત્તા વિય હઞ્ઞિસ્સામિ ચેવ બજ્ઝિસ્સામિ ચાતિ એવં એતદેવ કારણં અત્તનો ઉપમં કત્વા કદ્દમીકતં લોકં દિસ્વા ભિક્ખકો જાતોતિ અત્થો. **મિગાજિના**તિ તં નામેન આલપતિ. કથં પન તેન તસ્સ નામં ઞાતન્તિ? પટિસન્થારકાલે પઠમમેવ પુચ્છિતત્તા.

તાપસો તં કારણં વિત્થારતો સોતુકામો હુત્વા ગાથમાહ –

૨૬૬.''કો નુ તે ભગવા સત્થા, કસ્સેતં વચનં સુચિ;
ન હિ કપ્પં વા વિજ્જં વા, પચ્ચક્ખાય રથેસભ;
સમણં આહુ વત્તન્તં, યથા દુક્ખસ્સતિક્કમો''તિ.

તત્થ **કસ્સેત**ન્તિ એતં તયા વુત્તં સુચિવચનં કસ્સ વચનં નામ. **કપ્પ**ન્તિ કપ્પેત્વા કપ્પેત્વા પવત્તિતાનં અભિઞ્ઞાસમાપત્તીનં લાભિં કમ્મવાદિં તાપસં. **વિજ્જ**ન્તિ આસવક્ખયઞાણવિજ્જાય સમન્નાગતં પચ્ચેકબુદ્ધં. ઇદં વુત્તં હોતિ – રથેસભ મહારાજ, ન હિ કપ્પસમણં વા વિજ્જાસમણં વા પચ્ચક્ખાય તસ્સોવાદં વિના એવં પટિપજ્જિતું સક્કા. યથા દુક્ખસ્સ અતિક્કમો હોતિ, એવં વત્તન્તં સમણં આહુ. તેસં પન વચનં સુત્વા સક્કા એવં પટિપજ્જિતું, તસ્મા વદેહિ, કો નુ તે ભગવા સત્થાતિ.

મહાસત્તો આહ –

૨૬૭.''ન મિગાજિન જાતુચ્છે, અહં કઞ્ચિ કુદાચનં;
સમણં બ્રાહ્મણં વાપિ, સક્કત્વા અનુપાવિસિ''ન્તિ.

તત્થ **સક્કત્વા**તિ પબ્બજ્જાય ગુણપુચ્છનત્થાય પૂજેત્વા. **અનુપાવિસિ**ન્તિ ન કઞ્ચિ અનુપવિટ્ઠપુબ્બોસ્મિ, ન મયા અઞ્ઞો કોચિ સમણો પુચ્છિતપુબ્બોતિ વદતિ. ઇમિના હિ પચ્ચેકબુદ્ધાનં સન્તિકે ધમ્મં સુણન્તેનપિ ન કદાચિ ઓદિસ્સકવસેન પબ્બજ્જાય ગુણો પુચ્છિતપુબ્બો, તસ્મા એવમાહ.

એવઞ્ચ પન વત્વા યેન કારણેન પબ્બજિતો, તં આદિતો પટ્ઠાય દીપેન્તો આહ –

૨૬૮.''મહતા ચાનુભાવેન, ગચ્છન્તો સિરિયા જલં;

ગીયમાનેસુ ગીતેસુ, વજ્જમાનેસુ વગ્ગુસુ.

૨૬૯.“તૂરિયતાળસઙ્ઘુટ્ઠે, સમ્મતાલસમાહિતે;
સ મિગાજિન મદ્દક્ખિં, ફલિં અમ્બં તિરોચ્છદં;
હઞ્ઞમાનં મનુસ્સેહિ, ફલકામેહિ જન્તુભિ.

૨૭૦.“સો ખોહં તં સિરિં હિત્વા, ઓરોહિત્વા મિગાજિન;
મૂલં અમ્બસ્સુપાગચ્છિં, ફલિનો નિપ્ફલસ્સ ચ.

૨૭૧.“ફલિં અમ્બં હતં દિસ્વા, વિદ્ધસ્તં વિનળીકતં;
અથેકં ઇતરં અમ્બં, નીલોભાસં મનોરમં.

૨૭૨.“એવમેવ નૂનમ્હેપિ, ઇસ્સરે બહુકણ્ટકે;
અમિત્તા નો વધિસ્સન્તિ, યથા અમ્બો ફલી હતો.

૨૭૩.“અજિનમ્હિ હઞ્ઞતે દીપિ, નાગો દન્તેહિ હઞ્ઞતે;
ધનમ્હિ ધનિનો હન્તિ, અનિકેતમસન્થવં;
ફલી અમ્બો અફલો ચ, તે સત્થારો ઉભો મમા”તિ.

તત્થ **વગ્ગુસૂ**તિ મધુરસ્સરેસુ તૂરિયેસુ વજ્જમાનેસુ. **તૂરિયતાળસઙ્ઘુટ્ઠે**તિ તૂરિયાનં તાળિતેહિ સઙ્ઘુટ્ઠે ઉય્યાને. **સમ્મતાલસમાહિતે**તિ સમ્મેહિ ચ તાલેહિ ચ સમન્નાગતે. **સ મિગાજિના**તિ મિગાજિન, સો અહં અદક્ખિં. **ફલિં અમ્બ**ન્તિ ફલિતં અમ્બરુક્ખન્તિ અત્થો. **તિરોચ્છદ**ન્તિ તિરોપાકારં ઉય્યાનસ્સ અન્તોઠિતં બહિપાકારં નિસ્સાય જાતં અમ્બરુક્ખં. **હઞ્ઞમાન**ન્તિ પોથિયમાનં. **ઓરોહિત્વા**તિ હત્થિક્ખન્ધા ઓતરિત્વા. **વિનળીકત**ન્તિ નિપત્તનળં કતં.

એવમેવાતિ એવં એવ. **ફલી**તિ ફલસમ્પન્નો. **અજિનમ્હી**તિ ચમ્મત્થાય ચમ્મકારણા. **દન્તેહી**તિ અત્તનો દન્તેહિ, **હઞ્ઞતે** દન્તનિમિત્તં હઞ્ઞતેતિ અત્થો. **હન્તી**તિ હઞ્ઞતિ. **અનિકેતમસન્થવ**ન્તિ યો પન નિકેતં પહાય પબ્બજિતત્તા અનિકેતો નામ સત્તસઙ્ખારવત્થુકસ્સ તણ્હાસન્થવસ્સ અભાવા અસન્થવો નામ, તં અનિકેતં અસન્થવં કો હનિસ્સતીતિ અધિપ્પાયો. **તે સત્થારો**તિ તે દ્વે રુક્ખા મમ સત્થારો અહેસુન્તિ વદતિ.

તં સુત્વા મિગાજિનો “અપ્પમત્તો હોહી”તિ રઞ્ઞો ઓવાદં દત્વા સકટ્ઠાનમેવ ગતો. તસ્મિં ગતે સીવલિદેવી રઞ્ઞો પાદમૂલે પતિત્વા આહ –

૨૭૪.“સબ્બો જનો પબ્યથિતો, રાજા પબ્બજિતો ઇતિ;
હત્થારોહા અનીકટ્ઠા, રથિકા પત્તિકારકા.

૨૭૫.“અસ્સાસયિત્વા જનતં, ઠપયિત્વા પટિચ્છદં;
પુત્તં રજ્જે ઠપેત્વાન, અથ પચ્છા પબ્બજિસ્સસી”તિ.

તત્થ **પબ્યથિતો**તિ ભીતો ઉત્રસ્તો. **પટિચ્છદન્તિ** અમ્હે ડય્હમાનેપિ વિલુપ્પમાનેપિ રાજા ન ઓલોકેતીતિ પબ્યથિતસ્સ મહાજનસ્સ આવરણં રક્ખં ઠપેત્વા પુત્તં દીઘાવુકુમારં રજ્જે ઠપેત્વા અભિસિઞ્ચિત્વા પચ્છા પબ્બજિસ્સસીતિ અત્થો.

તતો બોધિસત્તો આહ –

૨૭૬.''ચત્તા મયા જાનપદા, મિત્તામચ્ચા ચ ઞાતકા;
સન્તિ પુત્તા વિદેહાનં, દીઘાવુ રટ્ઠવડ્ઢનો;
તે રજ્જં કારયિસ્સન્તિ, મિથિલાયં પજાપતી''તિ.

તત્થ **સન્તિ પુત્તા**તિ સીવલિ સમણાનં પુત્તા નામ નત્થિ, વિદેહરટ્ઠવાસીનં પન પુત્તા દીઘાવુ અત્થિ, તે રજ્જં કારયિસ્સન્તિ. **પજાપતી**તિ દેવિં આલપતિ.

દેવી આહ ''દેવ, તુમ્હેસુ તાવ પબ્બજિતેસુ અહં કિં કરોમી''તિ. અથ નં સો ''ભદ્દે, અહં તં અનુસિક્ખામિ, વચનં મે કરોહી''તિ વત્વા ગાથમાહ –

૨૭૭.''એહિ તં અનુસિક્ખામિ, યં વાક્યં મમ રુચ્ચતિ;
રજ્જં તુવં કારયસિ, પાપં દુચ્ચરિતં બહું;
કાયેન વાચા મનસા, યેન ગચ્છસિ દુગ્ગતિં.

૨૭૮.''પરદિન્નકેન પરનિટ્ઠિતેન, પિણ્ડેન યાપેહિ સ ધીરધમ્મો''તિ.

તત્થ **તુવન્તિ** ત્વં પુત્તસ્સ છત્તં ઉસ્સાપેત્વા ''મમ પુત્તસ્સ રજ્જ''ન્તિ રજ્જં અનુસાસમાના બહું પાપં કરિસ્સસિ. **ગચ્છસી**તિ યેન કાયાદીહિ કતેન બહુપાપેન દુગ્ગતિં ગમિસ્સસિ. **સ ધીરધમ્મો**તિ પિણ્ડિયાલોપેન યાપેતબ્બં, એસ પણ્ડિતાનં ધમ્મોતિ.

એવં મહાસત્તો તસ્સા ઓવાદં અદાસિ. તેસં અઞ્ઞમઞ્ઞં સલ્લપન્તાનં ગચ્છન્તાનઞ્ઞેવ સૂરિયો અત્થઙ્ગતો. દેવી પતિરૂપે ઠાને ખન્ધાવારં નિવાસાપેસિ. મહાસત્તોપિ એકં રુક્ખમૂલં ઉપગતો. સો તત્થ રત્તિં વસિત્વા પુનદિવસે સરીરપટિજગ્ગનં કત્વા મગ્ગં પટિપજ્જિ. દેવીપિ ''સેના પચ્છતોવ આગચ્છતૂ''તિ વત્વા તસ્સ પચ્છતોવ અહોસિ. તે ભિક્ખાચારવેલાયં થૂણં નામ નગરં પાપુણિંસુ. તસ્મિં ખણે અન્તોનગરે એકો પુરિસો સૂણતો મહન્તં મંસખણ્ડં કિણિત્વા સૂલેન અઙ્ગારેસુ પચાપેત્વા નિબ્બાપનત્થાય ફલકકોટિયં ઠપેત્વા અટ્ઠાસિ. તસ્સ અઞ્ઞવિહિતસ્સ એકો સુનખો તં આદાય પલાયિ. સો ઞત્વા તં અનુબન્ધન્તો યાવ બહિદક્ખિણદ્વારં ગન્ત્વા નિબ્બિન્દો નિવત્તિ. રાજા ચ દેવી ચ સુનખસ્સ પુરતો ગચ્છન્તા દ્વિધા અહેસું . સો ભયેન મંસખણ્ડં છડ્ડેત્વા પલાયિ.

મહાસત્તો તં દિસ્વા ચિન્તેસિ ''અયં સુનખો છડ્ડેત્વા અનપેક્ખો પલાતો, અઞ્ઞોપિસ્સ સામિકો ન પઞ્ઞાયતિ, એવરૂપો અનવજ્જો પંસુકૂલપિણ્ડપાતો નામ નત્થિ, પરિભુઞ્જિસ્સામિ ન''ન્તિ. સો મત્તિકાપત્તં નીહરિત્વા તં મંસખણ્ડં આદાય પુઞ્છિત્વા પત્તે પક્ખિપિત્વા ઉદકફાસુકટ્ઠાનં ગન્ત્વા પરિભુઞ્જિતું આરભિ. તતો દેવી ''સચે એસ રજ્જેનત્થિકો ભવેય્ય, એવરૂપં જેગુચ્છં પંસુમક્ખિતં સુનખુચ્છિટ્ઠકં ન ખાદેય્ય. સચે ખાદેય્ય, ઇદાનેસ અમ્હાકં

સામિકો ન ભવિસ્સતી''તિ ચિન્તેત્વા ''મહારાજ, એવરૂપં જેગુચ્છં ખાદસી''તિ આહ. ''દેવિ, ત્વં અન્ધબાલતાય ઇમસ્સ પિણ્ડપાતસ્સ વિસેસં ન જાનાસી''તિ વત્વા તસ્સેવ પતિતટ્ઠાનં પચ્ચવેક્ખિત્વા અમતં વિય પરિભુઞ્જિત્વા મુખં વિક્ખાલેત્વા હત્થે ધોવતિ. તસ્મિં ખણે દેવી નિન્દમાના આહ –

૨૭૯.''યોપિ ચતુત્થે ભત્તકાલે ન ભુઞ્જે, અજુટ્ઠમારીવ ખુદાય મિય્યે;
ન ત્વેવ પિણ્ડં લુળિતં અનરિયં, કુલપુત્તરૂપો સપ્પુરિસો ન સેવે;
તયિદં ન સાધુ તયિદં ન સુટ્ઠુ, સુનખુચ્છિટ્ઠકં જનક ભુઞ્જસે તુવ''ન્તિ.

તત્થ **અજુટ્ઠમારીવા**તિ અનાથમરણમેવ. **લુળિત**ન્તિ પંસુમક્ખિતં. **અનરિય**ન્તિ અસુન્દરં. **ન સેવે**તિ **ન**-કારો પરિપુચ્છનત્થે નિપાતો. ઇદં વુત્તં હોતિ – સચે ચતુત્થેપિ ભત્તકાલે ન ભુઞ્જેય્ય, ખુદાય મરેય્ય, નનુ એવં સન્તેપિ કુલપુત્તરૂપો સપ્પુરિસો એવરૂપં પિણ્ડં ન ત્વેવ સેવેય્યાતિ. **તયિદ**ન્તિ તં ઇદં.

મહાસત્તો આહ –

૨૮૦.''ન ચાપિ મે સીવલિ સો અભક્ખો, યં હોતિ ચત્તં ગિહિનો સુનસ્સ વા;
યે કેચિ ભોગા ઇધ ધમ્મલદ્ધા, સબ્બો સો ભક્ખો અનવયોતિ વુત્તો''તિ.

તત્થ **અભક્ખો**તિ સો પિણ્ડપાતો મમ અભક્ખો નામ ન હોતિ. **યં હોતી**તિ યં ગિહિનો વા સુનસ્સ વા ચત્તં હોતિ, તં પંસુકૂલં નામ અસામિકત્તા અનવજ્જમેવ હોતિ. **યે કેચી**તિ તસ્મા અઞ્ઞેપિ યે કેચિ ધમ્મેન લદ્ધા ભોગા, સબ્બો સો ભક્ખો. **અનવયો**તિ અનુઅવયો, અનુપુનપ્પુનં ઓલોકિયમાનોપિ અવયો પરિપુણ્ણગુણો અનવજ્જો, અધમ્મલદ્ધં પન સહસ્સગ્ઘનકમ્પિ જિગુચ્છનીયમેવાતિ.

એવં તે અઞ્ઞમઞ્ઞં કથેન્તાવ થૂણનગરદ્વારં સમ્પાપુણિંસુ. તત્ર દારિકાસુ કીળન્તીસુ એકા કુમારિકા ખુદ્દકકુલ્લકેન વાલુકં પપ્ફોટેતિ. તસ્સા એકસ્મિં હત્થે એકં વલયં, એકસ્મિં દ્વે વલયાનિ. તાનિ અઞ્ઞમઞ્ઞં સઙ્ઘટ્ટેન્તિ, ઇતરં નિસ્સદ્દં. રાજા તં કારણં ઞત્વા ''સીવલિદેવી મમ પચ્છતો ચરતિ, ઇત્થી ચ નામ પબ્બજિતસ્સ મલં, 'અયં પબ્બજિત્વાપિ ભરિયં જહિતું ન સક્કોતી'તિ ગરહિસ્સન્તિ મં. સચાયં કુમારિકા પણ્ડિતા ભવિસ્સતિ, સીવલિદેવિયા નિવત્તનકારણં કથેસ્સતિ, ઇમિસ્સા કથં સુત્વા સીવલિદેવિં ઉય્યોજેસ્સામી''તિ ચિન્તેત્વા આહ –

૨૮૧.''કુમારિકે ઉપસેનિયે, નિચ્ચં નિગ્ગળમણ્ડિતે;
કસ્મા તે એકો ભુજો જનતિ, એકો તે ન જનતી ભુજો''તિ.

તત્થ **ઉપસેનિયે**તિ માતરં ઉપગન્ત્વા સેનિકે. **નિગ્ગળમણ્ડિતે**તિ અગલિતમણ્ડનેન મણ્ડનસીલિકેતિ વદતિ. **જનતી**તિ સદ્દં કરોતિ.

કુમારિકા આહ –

૨૮૨.''ઇમસ્મિં મે સમણ હત્થે, પટિમુક્કા દુનીવરા;
સઙ્ઘાતા જાયતે સદ્દો, દુતિયસ્સેવ સા ગતિ.

૨૮૩."ઇમસ્મિં મે સમણ હત્થે, પટિમુક્કો એકનીવરો;
સો અદુતિયો ન જનતિ, મુનિભૂતોવ તિટ્ઠતિ.

૨૮૪."વિવાદપ્પત્તો દુતિયો, કેનેકો વિવદિસ્સતિ;
તસ્સ તે સગ્ગકામસ્સ, એકત્તમુપરોચત''ન્તિ.

તત્થ **દુનીવરા**તિ દ્વે વલયાનિ. **સઙ્ઘાતા**તિ સંહનનતો સઙ્ઘટ્ટનતોતિ અત્થો. **ગતી**તિ નિબ્બત્તિ. દુતિયસ્સેવ હિ એવરૂપા નિબ્બત્તિ હોતીતિ અત્થો. **સો**તિ સો નીવરો. **મુનિભૂતોવા**તિ પહીનસબ્બકિલેસો અરિયપુગ્ગલો વિય તિટ્ઠતિ. **વિવાદપ્પત્તો**તિ સમણ દુતિયકો નામ વિવાદમાપન્નો હોતિ, કલહં કરોતિ, નાનાગાહં ગણ્હાતિ. **કેનેકો**તિ એકકો પન કેન સદ્ધિં વિવદિસ્સતિ. **એકત્તમુપરોચત**ન્તિ એકીભાવો તે રુચ્ચતુ. સમણા નામ ભગિનિમ્પિ આદાય ન ચરન્તિ, કિં પન ત્વં એવરૂપં ઉત્તમરૂપધરં ભરિયં આદાય વિચરસિ, અયં તે અન્તરાયં કરિસ્સતિ, ઇમં નીહરિત્વા એકકોવ સમણકમ્મં કરોહીતિ નં ઓવદતિ.

સો તસ્સા કુમારિકાય વચનં સુત્વા પચ્ચયં લભિત્વા દેવિયા સદ્ધિં કથેન્તો આહ –

૨૮૫."સુણાસિ સીવલિ કથા, કુમારિયા પવેદિતા;
પેસિયા મં ગરહિત્થો, દુતિયસ્સેવ સા ગતિ.

૨૮૬."અયં દ્વેધાપથો ભદ્દે, અનુચિણ્ણો પથાવિહિ;
તેસં ત્વં એકં ગણ્હાહિ, અહમેકં પુનાપરં.

૨૮૭."માવચ મં ત્વં 'પતિ મે'તિ, નાહં 'ભરિયા'તિ વા પુના''તિ.

તત્થ **કુમારિયા પવેદિતા**તિ કુમારિકાય કથિતા. **પેસિયા**તિ સચાહં રજ્જં કારેય્યં, એસા મે પેસિયા વચનકારિકા ભવેય્ય, ઓલોકેતુમ્પિ મં ન વિસહેય્ય. ઇદાનિ પન અત્તનો પેસિયં વિય ચ મઞ્ઞતિ, "દુતિયસ્સેવ સા ગતી''તિ મં ઓવદતિ. **અનુચિણ્ણો**તિ અનુસઞ્ચરિતો. **પથાવિહી**તિ પથિકેહિ. **એક**ન્તિ તવ રુચ્ચનકં એકં મગ્ગં ગણ્હ, અહં પન તયા ગહિતાવસેસં અપરં ગણ્હિસ્સામિ. **માવચ મં ત્વ**ન્તિ સીવલિ ઇતો પટ્ઠાય પુન મં "પતિ મે''તિ મા અવચ, અહં વા ત્વં "ભરિયા મે''તિ નાવચં.

સા તસ્સ વચનં સુત્વા "દેવ, તુમ્હે ઉત્તમા, દક્ખિણમગ્ગં ગણ્હથ, અહં વામમગ્ગં ગણ્હિસ્સામી''તિ વત્વા થોકં ગન્ત્વા સોકં સન્ધારેતું અસક્કોન્તી પુનાગન્ત્વા રઞ્ઞા સદ્ધિં કથેન્તી એકતોવ નગરં પાવિસિ. તમત્થં પકાસેન્તો સત્થા ઉપડ્ઢગાથમાહ –

"ઇમમેવ કથયન્તા, થૂણં નગરુપાગમુ''ન્તિ.

તત્થ **નગરુપાગમુ**ન્તિ નગરં પવિટ્ઠા.

પવિસિત્વા ચ પન મહાસત્તો પિણ્ડત્થાય ચરન્તો ઉસુકારસ્સ ગેહદ્વારં પત્તો. સીવલિદેવીપિ એકમન્તં અટ્ઠાસિ. તસ્મિં સમયે ઉસુકારો અઙ્ગારકપલ્લે ઉસું તાપેત્વા કઞ્જિયેન તેમેત્વા એકં અક્ખિં નિમીલેત્વા એકેન અક્ખિના

ઓલોકેન્તો ઉજું કરોતિ. તં દિસ્વા મહાસત્તો ચિન્તેસિ ''સચાયં પણ્ડિતો ભવિસ્સતિ, મય્હં એકં કારણં કથેસ્સતિ, પુચ્છિસ્સામિ ન''ન્તિ. સો ઉપસઙ્કમિત્વા પુચ્છતિ. તમત્થં પકાસેન્તો સત્થા આહ –

૨૮૮.''કોટ્ઠકે ઉસુકારસ્સ, ભત્તકાલે ઉપટ્ઠિતે;
તત્રા ચ સો ઉસુકારો, એકં દણ્ડં ઉજું કતં;
એકઞ્ચ ચક્ખું નિગ્ગય્હ, જિમ્હમેકેન પેક્ખતી''તિ.

તત્થ **કોટ્ઠકે**તિ ભિક્ખવે, સો રાજા અત્તનો ભત્તકાલે ઉપટ્ઠિતે ઉસુકારસ્સ કોટ્ઠકે અટ્ઠાસિ. **તત્રા ચા**તિ તસ્મિઞ્ચ કોટ્ઠકે. **નિગ્ગય્હા**તિ નિમીલેત્વા. **જિમ્હમેકેના**તિ એકેન અક્ખિના વઙ્કં સરં પેક્ખતિ.

અથ નં મહાસત્તો આહ –

૨૮૯.''એવં નો સાધુ પસ્સસિ, ઉસુકાર સુણોહિ મે;
યદેકં ચક્ખું નિગ્ગય્હ, જિમ્હમેકેન પેક્ખસી''તિ.

તસ્સત્થો – સમ્મ ઉસુકાર, એવં નુ ત્વં સાધુ પસ્સસિ, યં એકં ચક્ખું નિમીલેત્વા એકેન ચક્ખુના વઙ્કં સરં પેક્ખસીતિ.

અથસ્સ સો કથેન્તો આહ –

૨૯૦.''દ્વીહિ સમણ ચક્ખૂહિ, વિસાલં વિય ખાયતિ;
અસમ્પત્વા પરમં લિઙ્ગં, નુજુભાવાય કપ્પતિ.

૨૯૧.''એકઞ્ચ ચક્ખું નિગ્ગય્હ, જિમ્હમેકેન પેક્ખતો;
સમ્પત્વા પરમં લિઙ્ગં, ઉજુભાવાય કપ્પતિ.

૨૯૨.''વિવાદપ્પત્તો દુતિયો, કેનેકો વિવદિસ્સતિ;
તસ્સ તે સગ્ગકામસ્સ, એકત્તમુપરોચત''ન્તિ.

તત્થ **વિસાલં વિયા**તિ વિત્થિણ્ણં વિય હુત્વા ખાયતિ. **અસમ્પત્વા પરમં લિઙ્ગ**ન્તિ પરતો વઙ્કટ્ઠાનં અપ્પત્વા. **નુજુભાવાયા**તિ ન ઉજુભાવાય. ઇદં વુત્તં હોતિ – વિસાલે ખાયમાને પરતો ઉજુટ્ઠાનં વા વઙ્કટ્ઠાનં વા ન પાપુણેય્ય, તસ્મિં અસમ્પત્તે અદિસ્સમાને ઉજુભાવાય કિચ્ચં ન કપ્પતિ ન સમ્પજ્જતીતિ. **સમ્પત્વા**તિ ચક્ખુના પત્વા , દિસ્વાતિ અત્થો. **વિવાદપ્પત્તો**તિ યથા દુતિયે અક્ખિમ્હિ ઉમ્મીલિતે લિઙ્ગં ન પઞ્ઞાયતિ, વઙ્કટ્ઠાનમ્પિ ઉજુકં પઞ્ઞાયતિ, ઉજુટ્ઠાનમ્પિ વઙ્કં પઞ્ઞાયતીતિ વિવાદો હોતિ, એવં સમણસ્સપિ દુતિયો નામ વિવાદમાપન્નો હોતિ, કલહં કરોતિ, નાનાગાહં ગણ્હાતિ. **કેનેકો**તિ એકો પન કેન સદ્ધિં વિવદિસ્સતિ. **એકત્તમુપરોચત**ન્તિ એકીભાવો તે રુચ્ચતુ. સમણા નામ ભગિનિમ્પિ આદાય ન ચરન્તિ, કિં પન ત્વં એવરૂપં ઉત્તમરૂપધરં ભરિયં આદાય વિચરસિ. અયં તે અન્તરાયં કરિસ્સતિ, ઇમં નીહરિત્વા એકકોવ સમણધમ્મં કરોહીતિ સો તં ઓવદતિ.

એવમસ્સ સો ઓવાદં દત્વા તુણ્હી અહોસિ. મહાસત્તોપિ પિણ્ડાય ચરિત્વા મિસ્સકભત્તં સંકડ્ઢિત્વા નગરા નિક્ખમિત્વા ઉદકફાસુકટ્ઠાને નિસીદિત્વા કતભત્તકિચ્ચો મુખં વિક્ખાલેત્વા પત્તં થવિકાય ઓસારેત્વા સીવલિદેવિં આમન્તેત્વા આહ –

૨૯૩.''સુણાસિ સીવલિ કથા, ઉસુકારેન વેદિતા;
પેસિયા મં ગરહિત્થો, દુતિયસ્સેવ સા ગતિ.

૨૯૪.''અયં દ્વેધાપથો ભદ્દે, અનુચિણ્ણો પથાવિહિ;
તેસં ત્વં એકં ગણ્હાહિ, અહમેકં પુનાપરં.

૨૯૫.''માવચ મં ત્વં 'પતિ મે'તિ, નાહં 'ભરિયા'તિ વા પુના''તિ.

તત્થ **સુણાસી**તિ સુણ, ત્વં કથા. ''**પેસિયા મ**''ન્તિ ઇદં પન કુમારિકાય ઓવાદમેવ સન્ધાયાહ.

સા કિર ''માવચ મં ત્વં 'પતિ મે'તિ'' વુત્તાપિ મહાસત્તં અનુબન્ધિયેવ. રાજા નં નિવત્તેતું ન સક્કોતિ. મહાજનોપિ અનુબન્ધિ. તતો પન અટવી અવિદૂરે હોતિ. મહાસત્તો નીલવનરાજિં દિસ્વા તં નિવત્તેતુકામો હુત્વા ગચ્છન્તોયેવ મગ્ગસમીપે મુઞ્જતિણં અદ્દસ. સો તતો ઈસિકં લુઞ્ચિત્વા ''પસ્સસિ સીવલિ, અયં ઇધ પુન ઘટેતું ન સક્કા, એવમેવ પુન મય્હં તયા સદ્ધિં સંવાસો નામ ઘટેતું ન સક્કા''તિ વત્વા ઇમં ઉપડ્ઢગાથમાહ –

''મુઞ્જાવેસિકા પવાળ્હા, એકા વિહર સીવલી''તિ.

તત્થ **એકા વિહરા**તિ અહં એકીભાવેન વિહરિસ્સામિ, ત્વમ્પિ એકા વિહરાહીતિ તસ્સા ઓવાદમદાસિ.

તં સુત્વા સીવલિદેવી ''ઇતોદાનિ પટ્ઠાય નત્થિ મય્હં મહાજનકનરિન્દેન સદ્ધિં સંવાસો''તિ સોકં સન્ધારેતું અસક્કોન્તી ઉભોહિ હત્થેહિ ઉરં પહરિત્વા મહામગ્ગે પતિ. મહાસત્તો તસ્સા વિસઞ્ઞિભાવં ઞત્વા પદં વિકોપેત્વા અરઞ્ઞં પાવિસિ. અમચ્ચા આગન્ત્વા તસ્સા સરીરં ઉદકેન સિઞ્ચિત્વા હત્થપાદે પરિમજ્જિત્વા સઞ્ઞં લભાપેસું. સા ''તાતા, કુહિં રાજા''તિ પુચ્છિ. ''નનુ તુમ્હેવ જાનાથા''તિ? ''ઉપધારેથ તાતા''તિ. તે ઇતો ચિતો ધાવિત્વા વિચિનન્તાપિ મહાસત્તં ન પસ્સિંસુ. દેવી મહાપરિદેવં પરિદેવિત્વા રઞ્ઞો ઠિતટ્ઠાને ચેતિયં કારેત્વા ગન્ધમાલાદીહિ પૂજેત્વા નિવત્તિ. મહાસત્તોપિ હિમવન્તં પવિસિત્વા સત્તાહબ્ભન્તરેયેવ પઞ્ચ અભિઞ્ઞા ચ, અટ્ઠ સમાપત્તિયો ચ નિબ્બત્તેત્વા પુન મનુસ્સપથં નાગમિ. દેવીપિ ઉસુકારેન સદ્ધિં કથિતટ્ઠાને, કુમારિકાય સદ્ધિં કથિતટ્ઠાને, મંસપરિભોગટ્ઠાને, મિગાજિનેન સદ્ધિં કથિતટ્ઠાને, નારદેન સદ્ધિં કથિતટ્ઠાને ચાતિ સબ્બટ્ઠાનેસુ ચેતિયાનિ કારેત્વા ગન્ધમાલાદીહિ પૂજેત્વા સેનઙ્ગપરિવુતા મિથિલં પત્વા અમ્બવનુય્યાને પુત્તસ્સ અભિસેકં કારેત્વા તં સેનઙ્ગપરિવુતં નગરં પેસેત્વા સયં ઇસિપબ્બજ્જં પબ્બજિત્વા તત્થેવ ઉય્યાને વસન્તી કસિણપરિકમ્મં કત્વા ઝાનં નિબ્બત્તેત્વા બ્રહ્મલોકપરાયણા અહોસિ. મહાસત્તોપિ અપરિહીનજ્ઝાનો હુત્વા બ્રહ્મલોકપરાયણો અહોસિ.

સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા ''ન, ભિક્ખવે, ઇદાનેવ, પુબ્બેપિ તથાગતો મહાભિનિક્ખમનં નિક્ખન્તોયેવા''તિ વત્વા જાતકં સમોધાનેસિ – ''તદા સમુદ્દરક્ખિકા દેવધીતા ઉપ્પલવણ્ણા અહોસિ, નારદો સારિપુત્તો, મિગાજિનો મોગ્ગલ્લાનો, કુમારિકા ખેમા ભિક્ખુની, ઉસુકારો આનન્દો, સીવલિદેવી રાહુલમાતા, દીઘાવુકુમારો રાહુલો, માતાપિતરો મહારાજકુલાનિ, મહાજનકનરિન્દો પન અહમેવ સમ્માસમ્બુદ્ધો અહોસિ''ન્તિ.

મહાજનકજાતકવણ્ણના દુતિયા.

[૫૪૦] ૩. સુવણ્ણસામજાતકવણ્ણના

કો નુ મં ઉસુના વિજ્ઝીતિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો એકં માતુપોસકભિક્ખું આરબ્ભ કથેસિ. સાવત્થિયં કિર અટ્ઠારસકોટિવિભવસ્સ એકસ્સ સેટ્ઠિકુલસ્સ એકપુત્તકો અહોસિ માતાપિતૂનં પિયો મનાપો. સો એકદિવસં પાસાદવરગતો સીહપઞ્જરં ઉગ્ઘાટેત્વા વીથિં ઓલોકેન્તો ગન્ધમાલાદિહત્થં મહાજનં ધમ્મસ્સવનત્થાય જેતવનં ગચ્છન્તં દિસ્વા ''અહમ્પિ ધમ્મં સુણિસ્સામી''તિ માતાપિતરો વન્દિત્વા ગન્ધમાલાદીનિ ગાહાપેત્વા વિહારં ગન્ત્વા વત્થભેસજ્જપાનકાદીનિ ભિક્ખુસઙ્ઘસ્સ દાપેત્વા ગન્ધમાલાદીહિ ચ ભગવન્તં પૂજેત્વા એકમન્તં નિસિન્નો ધમ્મં સુત્વા કામેસુ આદીનવં દિસ્વા પબ્બજ્જાય ચ આનિસંસં સલ્લક્ખેત્વા પરિસાય વુટ્ઠિતાય ભગવન્તં પબ્બજ્જં યાચિત્વા ''માતાપિતૂહિ અનનુઞ્ઞાતં પુત્તં તથાગતા નામ ન પબ્બાજેન્તી''તિ સુત્વા ભગવન્તં વન્દિત્વા પુન ગેહં ગન્ત્વા સગારવેન માતાપિતરો વન્દિત્વા એવમાહ – ''અમ્મતાતા, અહં તથાગતસ્સ સન્તિકે પબ્બજિસ્સામી''તિ. અથસ્સ માતાપિતરો તસ્સ વચનં સુત્વા એકપુત્તકભાવેન સત્તધા ભિજ્જમાનહદયા વિય પુત્તસિનેહેન કમ્પમાના એવમાહંસુ ''તાત પિયપુત્તક, તાત કુલઙ્કુર, તાત નયન, તાત હદય, તાત પાણસદિસ, તયા વિના કથં જીવામ, તયિ પટિબદ્ધં નો જીવિતં. મયઞ્હિ તાત, જરાજિણ્ણા વુડ્ઢા મહલ્લકા, અજ્જ વા સુવે વા પરસુવે વા મરણં પાપુણિસ્સામ, તસ્મા મા અમ્હે ઓહાય ગચ્છસિ. તાત, પબ્બજ્જા નામ અતિદુક્કરા, સીતેન અત્થે સતિ ઉણ્હં લભતિ, ઉણ્હેન અત્થે સતિ સીતં લભતિ, તસ્મા તાત, મા પબ્બજાહી''તિ.

તં સુત્વા કુલપુત્તો દુક્ખી દુમ્મનો ઓનતસીસો પજ્ઝાયન્તોવ નિસીદિ સત્તાહં નિરાહારો. અથસ્સ માતાપિતરો એવં ચિન્તેસું ''સચે નો પુત્તો અનનુઞ્ઞાતો, અદ્ધા મરિસ્સતિ, પુન ન પસ્સિસ્સામ, પબ્બજ્જાય જીવમાનં પુન નં પસ્સિસ્સામા''તિ. ચિન્તેત્વા ચ પન ''તાત પિયપુત્તક, તં પબ્બજ્જાય અનુજાનામ, પબ્બજાહી''તિ અનુજાનિંસુ. તં સુત્વા કુલપુત્તો તુટ્ઠમાનસો હુત્વા અત્તનો સકલસરીરં ઓણામેત્વા માતાપિતરો વન્દિત્વા વિહારં ગન્ત્વા ભગવન્તં પબ્બજ્જં યાચિ. સત્થા એકં ભિક્ખું પક્કોસાપેત્વા ''ઇમં કુમારં પબ્બાજેહી''તિ આણાપેસિ. સો તં પબ્બાજેસિ. તસ્સ પબ્બજિતકાલતો પટ્ઠાય મહાલાભસક્કારો નિબ્બત્તિ. સો આચરિયુપજ્ઝાયે આરાધેત્વા લદ્ધૂપસમ્પદો પઞ્ચ વસ્સાનિ ધમ્મં પરિયાપુણિત્વા ''અહં ઇધ આકિણ્ણો વિહરામિ, ન મે ઇદં પતિરૂપ''ન્તિ વિપસ્સનાધુરં પૂરેતુકામો હુત્વા ઉપજ્ઝાયસ્સ સન્તિકે કમ્મટ્ઠાનં ગહેત્વા ઉપજ્ઝાયં વન્દિત્વા જેતવના નિક્ખમિત્વા એકં પચ્ચન્તગામં નિસ્સાય અરઞ્ઞે વિહાસિ. સો તત્થ વિપસ્સનં વડ્ઢેત્વા દ્વાદસ વસ્સાનિ ઘટેન્તો વાયમન્તોપિ વિસેસં નિબ્બત્તેતું નાસક્ખિ. માતાપિતરોપિસ્સ ગચ્છન્તે ગચ્છન્તે કાલે દુગ્ગતા અહેસું. યે હિ તેસં ખેત્તં વા વણિજ્જં વા પયોજેસું, તે ''ઇમસ્મિં કુલે પુત્તો વા ભાતા વા ઇણં ચોદેત્વા ગણ્હન્તો નામ નત્થી''તિ અત્તનો અત્તનો હત્થગતં ગહેત્વા યથારુચિ પલાયિંસુ. ગેહે દાસકમ્મકરાદયોપિ હિરઞ્ઞસુવણ્ણાદીનિ ગહેત્વા પલાયિંસુ.

અપરભાગે દ્વે જના કપણા હુત્વા હત્થે ઉદકસિઞ્ચનમ્પિ અલભિત્વા ગેહં વિક્કિણિત્વા અઘરા હુત્વા કારુઞ્ઞભાવં પત્તા પિલોતિકં નિવાસેત્વા કપાલહત્થા ભિક્ખાય ચરિંસુ. તસ્મિં કાલે એકો ભિક્ખુ જેતવનતો નિક્ખમિત્વા અનુપુબ્બેન તસ્સ વસનટ્ઠાનં અગમાસિ. સો તસ્સ આગન્તુકવત્તં કત્વા સુખનિસિન્નકાલે ''ભન્તે, કુતો આગતત્થા''તિ પુચ્છિત્વા ''જેતવના આગતો આવુસો''તિ વુત્તે સત્થુનો ચેવ મહાસાવકાદીનઞ્ચ આરોગ્યં પુચ્છિત્વા માતાપિતૂનઞ્ચ પવત્તિં પુચ્છિ ''કિં, ભન્તે, સાવત્થિયં અસુકસ્સ નામ સેટ્ઠિકુલસ્સ આરોગ્ય''ન્તિ? ''આવુસો, મા તસ્સ કુલસ્સ પવત્તિં પુચ્છા''તિ. ''કિં ભન્તે''તિ. ''આવુસો, તસ્સ કિર કુલસ્સ એકો પુત્તો અત્થિ, સો બુદ્ધસાસને પબ્બજિતો, તસ્સ પબ્બજિતકાલતો પટ્ઠાય એતં કુલં પરિક્ખીણં, ઇદાનિ દ્વે જના પરમકારુઞ્ઞભાવં પત્તા ભિક્ખાય

ચરન્તી''તિ. સો તસ્સ વચનં સુત્વા સકભાવેન સણ્ઠાતું અસક્કોન્તો અસ્સુપુણ્ણેહિ નેત્તેહિ રોદિતું આરભિ. ''આવુસો, કિં રોદસી''તિ? ''ભન્તે, તે મય્હં માતાપિતરો, અહં તેસં પુત્તો''તિ. ''આવુસો, તવ માતાપિતરો તં નિસ્સાય વિનાસં પત્તા, ગચ્છ, તે પટિજગ્ગાહી''તિ.

સો ''અહં દ્વાદસ વસ્સાનિ ઘટેન્તો વાયમન્તોપિ મગ્ગં વા ફલં વા નિબ્બત્તેતું નાસક્ખિં , અભબ્બો ભવિસ્સામિ, કિં મે પબ્બજ્જાય, ગિહી હુત્વા માતાપિતરો પોસેત્વા દાનં દત્વા સગ્ગપરાયણો ભવિસ્સામી''તિ ચિન્તેત્વા અરઞ્ઞાવાસં તસ્સ થેરસ્સ નિય્યાદેત્વા પુનદિવસે અરઞ્ઞા નિક્ખમિત્વા અનુપુબ્બેન ગચ્છન્તો સાવત્થિતો અવિદૂરે જેતવનપિટ્ઠિવિહારં પાપુણિ. તત્થ દ્વે મગ્ગા અહેસું. તેસુ એકો મગ્ગો જેતવનં ગચ્છતિ, એકો સાવત્થિં. સો તત્થેવ ઠત્વા ''કિં નુ ખો પઠમં માતાપિતરો પસ્સામિ, ઉદાહુ દસબલ''ન્તિ ચિન્તેત્વા ''મયા માતાપિતરો ચિરં દિટ્ઠપુબ્બા, ઇતો પટ્ઠાય પન મે બુદ્ધદસ્સનં દુલ્લભં ભવિસ્સતિ, તસ્મા અજ્જમેવ સમ્માસમ્બુદ્ધં દિસ્વા ધમ્મં સુત્વા સ્વે પાતોવ માતાપિતરો પસ્સિસ્સામી''તિ સાવત્થિમગ્ગં પહાય સાયન્હસમયે જેતવનં પાવિસિ. તં દિવસં પન સત્થા પચ્ચૂસકાલે લોકં ઓલોકેન્તો ઇમસ્સ કુલપુત્તસ્સ ઉપનિસ્સયસમ્પત્તિં અદ્દસ. સો તસ્સાગમનકાલે **માતુપોસકસુત્તેન** (સં॰ નિ॰ ૧.૨૦૫) માતાપિતૂનં ગુણં વણ્ણેસિ. સો પન ભિક્ખુ પરિસપરિયન્તે ઠત્વા સત્થુસ્સ ધમ્મકથં સુણન્તો ચિન્તેસિ ''અહં ગિહી હુત્વા માતાપિતરો પટિજગ્ગિતું સક્કોમીતિ ચિન્તેસિં, સત્થા પન 'પબ્બજિતોવ સમાનો પટિજગ્ગિતો ઉપકારકો માતાપિતૂન'ન્તિ વદતિ. સચાહં સત્થારં અદિસ્વા ગતો, એવરૂપાય પબ્બજ્જાય પરિહીનો ભવેય્યં. ઇદાનિ પન ગિહી અહુત્વા પબ્બજિતોવ સમાનો માતાપિતરો પોસેસ્સામી''તિ.

સો સલાકગ્ગં ગન્ત્વા સલાકભત્તઞ્ચેવ સલાકયાગુઞ્ચ ગણ્હિત્વા દ્વાદસ વસ્સાનિ અરઞ્ઞે વુત્થભિક્ખુ પારાજિકપ્પત્તો વિય અહોસિ. સો પાતોવ સાવત્થિયં પવિસિત્વા ''કિં નુ ખો પઠમં યાગું ગણ્હિસ્સામિ, ઉદાહુ માતાપિતરો પસ્સિસ્સામી''તિ ચિન્તેત્વા ''કપણાનં માતાપિતૂનં સન્તિકં તુચ્છહત્થેન ગન્તું અયુત્ત''ન્તિ ચિન્તેત્વા યાગું ગહેત્વા એતેસં પોરાણકગેહદ્વારં ગતો. માતાપિતરોપિસ્સ યાગુભિક્ખં ચરિત્વા પરભિત્તિં નિસ્સાય વિહરન્તિ. સો ઉપગન્ત્વા નિસિન્નકે દિસ્વા ઉપ્પન્નસોકો અસ્સુપુણ્ણેહિ નેત્તેહિ તેસં અવિદૂરે અટ્ઠાસિ. તે તં દિસ્વાપિ ન સઞ્જાનિંસુ. અથ માતા ''ભિક્ખત્થાય ઠિતો ભવિસ્સતી''તિ સઞ્ઞાય ''ભન્તે, તુમ્હાકં દાતબ્બયુત્તકં નત્થિ, અતિચ્છથા''તિ આહ. સો તસ્સા કથં સુત્વા હદયપૂરં સોકં ગહેત્વા અસ્સુપુણ્ણેહિ નેત્તેહિ તત્થેવ અટ્ઠાસિ. દુતિયમ્પિ તતિયમ્પિ ''અતિચ્છથા''તિ વુચ્ચમાનોપિ અટ્ઠાસિયેવ. અથસ્સ પિતા માતરં આહ – ''ગચ્છ, ભદ્દે, જાનાહિ, પુત્તો નુ ખો નો એસો''તિ. સા ઉટ્ઠાય ઉપગન્ત્વા ઓલોકેન્તી સઞ્જાનિત્વા પાદમૂલે પતિત્વા પરિદેવિ, પિતાપિસ્સ તથેવ અકાસિ, મહન્તં કારુઞ્ઞં અહોસિ.

સોપિ માતાપિતરો દિસ્વા સકભાવેન સણ્ઠાતું અસક્કોન્તો અસ્સૂનિ પવત્તેસિ. સો સોકં અધિવાસેત્વા ''અમ્મતાતા, મા ચિન્તયિત્થ, અહં વો પોસેસ્સામી''તિ માતાપિતરો અસ્સાસેત્વા યાગું પાયેત્વા એકમન્તે નિસીદાપેત્વા પુન ભિક્ખં આહરિત્વા તે ભોજેત્વા અત્તનો અત્થાય ભિક્ખં પરિયેસિત્વા તેસં સન્તિકં ગન્ત્વા પુન ભત્તેનાપુચ્છિત્વા પચ્છા સયં પરિભુઞ્જતિ. સો તતો પટ્ઠાય ઇમિના નિયામેન માતાપિતરો પટિજગ્ગતિ. અત્તના લદ્ધાનિ પક્ખિકભત્તાદીનિ તેસંયેવ દત્વા સયં પિણ્ડાય ચરિત્વા લભમાનો ભુઞ્જતિ, અલભમાનો ન ભુઞ્જતિ, વસ્સાવાસિકમ્પિ અઞ્ઞમ્પિ યં કિઞ્ચિ લભિત્વા તેસંયેવ દેતિ. તેહિ પરિભુત્તં જિણ્ણપિલોતિકં ગહેત્વા અગ્ગળં દત્વા રજિત્વા સયં પરિભુઞ્જતિ. ભિક્ખલભનદિવસેહિ પનસ્સ અલભનદિવસા બહૂ અહેસું. અથસ્સ નિવાસનપારુપનં અતિલૂખં હોતિ.

ઇતિ સો માતાપિતરો પટિજગ્ગન્તોયેવ અપરભાગે કિસો ઉપ્પણ્ડુપ્પણ્ડુકજાતો ધમનિસન્થતગત્તો અહોસિ. અથ નં સન્દિટ્ઠસમ્ભત્તા ભિક્ખૂ પુચ્છિંસુ ''આવુસો, પુબ્બે તવ સરીરવણ્ણો સોભતિ, ઇદાનિ પન કિસો ઉપ્પણ્ડુપ્પણ્ડુકજાતો ધમનિસન્થતગત્તો, બ્યાધિ તે નુ ખો ઉપ્પન્નો''તિ. સો ''નત્થિ મે, આવુસો, બ્યાધિ, અપિચ પન પલિબોધો મે અત્થી''તિ તં પવત્તિં આરોચેસિ. અથ નં તે ભિક્ખૂ આહંસુ ''આવુસો, ભગવા સદ્ધાદેય્યં વિનિપાતેતું ન દેતિ, ત્વં પન સદ્ધાદેય્યં ગહેત્વા ગિહીનં દદમાનો અયુત્તં કરોસી''તિ. સો તેસં કથં સુત્વા લજ્જિતો ઓલીયિ. તે એત્તકેનપિ અસન્તુટ્ઠા ભગવતો સન્તિકં ગન્ત્વા ''ભન્તે, અસુકો નામ ભિક્ખુ સદ્ધાદેય્યં વિનિપાતેત્વા ગિહી પોસેતી''તિ સત્થુ આરોચેસું. સત્થા તં ભિક્ખું પક્કોસાપેત્વા ''સચ્ચં કિર ત્વં ભિક્ખુ સદ્ધાદેય્યં ગહેત્વા ગિહી પોસેસી''તિ પુચ્છિત્વા ''સચ્ચં, ભન્તે''તિ વુત્તે તં કિરિયં વણ્ણેતુકામો અત્તનો ચ પુબ્બચરિયં પકાસેતુકામો ''ભિક્ખુ, ગિહી પોસેન્તો કે પોસેસી''તિ પુચ્છિ. ''માતાપિતરો મે, ભન્તે''તિ વુત્તે સત્થા તસ્સ ઉસ્સાહં જનેતું ''સાધુ સાધુ, ભિક્ખૂ''તિ તિક્ખત્તું સાધુકારં દત્વા ''ત્વં મમ ગતમગ્ગે ઠિતો, અહમ્પિ પુબ્બચરિયં ચરન્તો માતાપિતરો પોસેસિ''ન્તિ આહ. સો અસ્સાસં પટિલભિ. સત્થા તાય પુબ્બચરિયાય આવિકરણત્થં તેહિ ભિક્ખૂહિ યાચિતો અતીતં આહરિ.

અતીતે બારાણસિનગરતો અવિદૂરે નદિયા ઓરિમતીરે એકો નેસાદગામો અહોસિ, પારિમતીરે એકો નેસાદગામો. એકેકસ્મિં ગામે પઞ્ચ પઞ્ચ કુલસતાનિ વસન્તિ. દ્વીસુપિ ગામેસુ દ્વે નેસાદજેટ્ઠકા સહાયકા અહેસું. તે દહરકાલેયેવ કતિકવત્તં કરિંસુ ''સચે અમ્હેસુ એકસ્સ ધીતા હોતિ, એકસ્સ પુત્તો હોતિ, તેસં આવાહવિવાહં કરિસ્સામા''તિ. અથ ઓરિમતીરે ગામજેટ્ઠકસ્સ ગેહે પુત્તો જાયિ, જાતક્ખણેયેવ દુકૂલેન પટિગ્ગહિતત્તા ''દુકૂલો''ત્વેવસ્સ નામં કરિંસુ. ઇતરસ્સ ગેહે ધીતા જાયિ, તસ્સા પરતીરે જાતત્તા ''પારિકા''તિ નામં કરિંસુ. તે ઉભોપિ અભિરૂપા પાસાદિકા અહેસું સુવણ્ણવણ્ણા. તે નેસાદકુલે જાતાપિ પાણાતિપાતં નામ ન કરિંસુ.

અપરભાગે સોળસવસ્સુદ્દેસિકં દુકૂલકુમારં માતાપિતરો આહંસુ ''પુત્ત, કુમારિકં તે આનયિસ્સામા''તિ. સો પન બ્રહ્મલોકતો આગતો સુદ્ધસત્તો ઉભો કણ્ણે પિધાય ''ન મે ઘરાવાસેનત્થો અમ્મતાતા, મા એવરૂપં અવચુત્થા''તિ વત્વા યાવતતિયં વુચ્ચમાનોપિ ન ઇચ્છિયેવ. પારિકાપિ માતાપિતૂહિ ''અમ્મ, અમ્હાકં સહાયકસ્સ પુત્તો અત્થિ, સો અભિરૂપો સુવણ્ણવણ્ણો, તસ્સ તં દસ્સામા''તિ વુત્તા તથેવ વત્વા ઉભો કણ્ણે પિદહિ. સાપિ બ્રાહ્મલોકતો આગતા ઘરાવાસં ન ઇચ્છિ. દુકૂલકુમારો પન તસ્સા રહસ્સેન સાસનં પહિણિ ''સચે પારિકે મેથુનધમ્મેન અત્થિકા, અઞ્ઞસ્સ ગેહં ગચ્છતુ, મય્હં મેથુનધમ્મે છન્દો નત્થી''તિ. સાપિ તસ્સ તથેવ સાસનં પેસેસિ.

અથ માતાપિતરો તેસં અનિચ્છમાનાનઞ્ઞેવ આવાહવિવાહં કરિંસુ. તે ઉભોપિ કિલેસસમુદ્દં અનોતરિત્વા દ્વે મહાબ્રહ્માનો વિય એકતોવ વસિંસુ. દુકૂલકુમારો પન મચ્છં વા મિગં વા ન મારેતિ, અન્તમસો આહટમંસમ્પિ ન વિક્કિણાતિ. અથ નં માતાપિતરો વદિંસુ ''તાત, ત્વં નેસાદકુલે નિબ્બત્તિત્વાપિ નેવ ઘરાવાસં ઇચ્છસિ, ન પાણવધં કરોસિ, કિં નામ કમ્મં કરિસ્સસી''તિ? ''અમ્મતાતા, તુમ્હેસુ અનુજાનન્તેસુ મયં પબ્બજિસ્સામા''તિ. તં સુત્વા માતાપિતરો ''તેન હિ પબ્બજથા''તિ દ્વે જને અનુજાનિંસુ. તે તુટ્ઠહટ્ઠા માતાપિતરો વન્દિત્વા ગામતો નિક્ખમિત્વા અનુપુબ્બેન ગઙ્ગાતીરેન હિમવન્તં પવિસિત્વા યસ્મિં ઠાને મિગસમ્મતા નામ નદી હિમવન્તતો ઓતરિત્વા ગઙ્ગં પત્તા, તં ઠાનં ગન્ત્વા ગઙ્ગં પહાય મિગસમ્મતાભિમુખા અભિરુહિંસુ.

તસ્મિં ખણે સક્કસ્સ ભવનં ઉણ્હાકારં દસ્સેસિ. સક્કો ઓલોકેન્તો તં કારણં ઞત્વા વિસ્સકમ્મં આમન્તેત્વા ''તાત વિસ્સકમ્મ, દ્વે મહાપુરિસા ગામા નિક્ખમિત્વા હિમવન્તં પવિટ્ઠા, તેસં નિવાસટ્ઠાનં લદ્ધું વટ્ટતિ,

મિગસમ્મતાનદિયા અડ્ઢકોસન્તરે એતેસં પણ્ણસાલઞ્ચ પબ્બજિતપરિક્ખારે ચ માપેત્વા એહી''તિ આહ. સો ''સાધૂ''તિ સમ્પટિચ્છિત્વા **મૂગપક્ખજાતકે** (જા॰ ૨.૨૨.૧ આદયો) વુત્તનયેનેવ સબ્બં સંવિદહિત્વા અમનાપસદ્દે મિગપક્ખિનો પલાપેત્વા એકપદિકં જઙ્ઘમગ્ગં માપેત્વા સકટ્ઠાનમેવ ગતો. તેપિ તં મગ્ગં દિસ્વા તેન મગ્ગેન ગન્ત્વા તં અસ્સમપદં પાપુણિંસુ. દુકૂલપણ્ડિતો પણ્ણસાલં પવિસિત્વા પબ્બજિતપરિક્ખારે દિસ્વા ''સક્કેન મય્હં દિન્ના''તિ સક્કદત્તિયભાવં ઞત્વા સાટકં ઓમુઞ્ચિત્વા રત્તવાકચીરં નિવાસેત્વા એકં પારુપિત્વા અજિનચમ્મં અંસે કત્વા જટામણ્ડલં બન્ધિત્વા ઇસિવેસં ગહેત્વા પારિકાયપિ પબ્બજ્જં અદાસિ. ઉભોપિ કામાવચરમેત્તં ભાવેત્વા તત્થ વસિંસુ. તેસં મેત્તાનુભાવેન સબ્બેપિ મિગપક્ખિનો અઞ્ઞમઞ્ઞં મેત્તચિત્તમેવ પટિલભિંસુ, ન કોચિ કઞ્ચિ વિહેઠેસિ. પારિકા તતો પટ્ઠાય પાનીયં પરિભોજનીયં આહરતિ, અસ્સમપદં સમ્મજ્જતિ, સબ્બકિચ્ચાનિ કરોતિ. ઉભોપિ ફલાફલાનિ આહરિત્વા પરિભુઞ્જિત્વા અત્તનો અત્તનો પણ્ણસાલં પવિસિત્વા સમણધમ્મં કરોન્તા તત્થ વાસં કપ્પયિંસુ.

સક્કો તેસં ઉપટ્ઠાનં આગચ્છતિ. સો એકદિવસં અનુઓલોકેન્તો ''ઇમેસં ચક્ખૂનિ પરિહાયિસ્સન્તી''તિ અન્તરાયં દિસ્વા દુકૂલપણ્ડિતં ઉપસઙ્કમિત્વા વન્દિત્વા એકમન્તં નિસીદિત્વા એવમાહ – ''ભન્તે, તુમ્હાકં અન્તરાયો પઞ્ઞાયતિ, પટિજગ્ગનકં પુત્તં લદ્ધું વટ્ટતિ, લોકધમ્મં પટિસેવથા''તિ. અથ નં દુકૂલપણ્ડિતો આહ – ''સક્ક, કિન્નામેતં કથેસિ, મયં અગારમજ્ઝે વસન્તાપિ એતં લોકધમ્મં પુળવકગૂથરાસિં વિય જિગુચ્છિમ્હા, ઇદાનિ પન અરઞ્ઞં પવિસિત્વા ઇસિપબ્બજ્જં પબ્બજિત્વા કથં એવરૂપં કરિસ્સામા''તિ. અથ સક્કો તં આહ – ''ભન્તે, સચે એવં ન કરોથ, પારિકાય તાપસિયા ઉતુનિકાલે નાભિં હત્થેન પરામસેય્યાથા''તિ. દુકૂલપણ્ડિતો ''ઇદં સક્કા કાતુ''ન્તિ સમ્પટિચ્છિ. સક્કો તં વન્દિત્વા સકટ્ઠાનમેવ ગતો.

દુકૂલપણ્ડિતોપિ તં કારણં પારિકાય આચિક્ખિત્વા અસ્સા ઉતુનિકાલે નાભિં હત્થેન પરામસિ. તદા બોધિસત્તો દેવલોકતો ચવિત્વા તસ્સા કુચ્છિમ્હિ પટિસન્ધિં ગણ્હિ. સા દસમાસચ્ચયેન સુવણ્ણવણ્ણં પુત્તં વિજાયિ, તેનેવસ્સ ''સુવણ્ણસામો''તિ નામં કરિંસુ. પારિકાય ફલાફલત્થાય વનં ગતકાલે પબ્બતન્તરે કિન્નરિયો ધાતિકિચ્ચં કરિંસુ. તે ઉભોપિ બોધિસત્તં ન્હાપેત્વા પણ્ણસાલાયં નિપજ્જાપેત્વા ફલાફલત્થાય અરઞ્ઞં ગચ્છન્તિ. તસ્મિં ખણે કિન્નરા કુમારં ગહેત્વા ગિરિકન્દરાદીસુ ન્હાપેત્વા પબ્બતમત્થકં આરુય્હ નાનાપુપ્ફેહિ અલઙ્કરિત્વા હરિતાલમનોસિલાદીનિ સિલાયં ઘંસિત્વા નલાટે તિલકે કત્વા પુન આનેત્વા પણ્ણસાલાયં નિપજ્જાપેસું. પારિકાપિ આગન્ત્વા પુત્તં થઞ્ઞં પાયેસિ. તં અપરભાગે વડ્ઢિત્વા સોળસવસ્સુદ્દેસિકમ્પિ અનુરક્ખન્તા માતાપિતરો પણ્ણસાલાયં નિસીદાપેત્વા સયમેવ વનમૂલફલાફલત્થાય વનં ગચ્છન્તિ. મહાસત્તો ''મમ માતાપિતૂનં કદાચિ કોચિદેવ અન્તરાયો ભવેય્યા''તિ ચિન્તેત્વા તેસં ગતમગ્ગં સલ્લક્ખેસિ.

અથેકદિવસં તેસં વનમૂલફલાફલં આદાય સાયન્હસમયે નિવત્તન્તાનં અસ્સમપદતો અવિદૂરે મહામેઘો ઉટ્ઠહિ. તે એકં રુક્ખમૂલં પવિસિત્વા વમ્મિકમત્થકે અટ્ઠંસુ. તસ્સ ચ અબ્ભન્તરે આસીવિસો અત્થિ. તેસં સરીરતો સેદગન્ધમિસ્સકં ઉદકં ઓતરિત્વા તસ્સ નાસાપુટં પાવિસિ. સો કુજ્ઝિત્વા નાસાવાતેન પહરિ. દ્વેપિ અન્ધા હુત્વા અઞ્ઞમઞ્ઞં ન પસ્સિંસુ. દુકૂલપણ્ડિતો પારિકં આમન્તેત્વા ''પારિકે મમ ચક્ખૂનિ પરિહીનાનિ, અહં તં ન પસ્સામી''તિ આહ. સાપિ તથેવ આહ. તે ''નત્થિ નો ઇદાનિ જીવિત''ન્તિ મગ્ગં અપસ્સન્તા પરિદેવમાના અટ્ઠંસુ. ''કિં પન તેસં પુબ્બકમ્મ''ન્તિ? તે કિર પુબ્બે વેજ્જકુલે અહેસું. અથ સો વેજ્જો એકસ્સ મહાધનસ્સ પુરિસસ્સ અક્ખિરોગં પટિજગ્ગિ. સો તસ્સ કિઞ્ચિ ધનં ન અદાસિ. અથ વેજ્જો કુજ્ઝિત્વા અત્તનો ગેહં ગન્ત્વા ભરિયાય આરોચેત્વા ''ભદ્દે, અહં તસ્સ અક્ખિરોગં પટિજગ્ગામિ, ઇદાનિ મય્હં ધનં ન દેતિ, કિં કરોમા''તિ આહ . સાપિ

કુજ્ઝિત્વા ‘‘ન નો તસ્સ સન્તકેનત્થો, ભેસજ્જં તસ્સ એકયોગં દત્વા અક્ખીનિ કાણાનિ કરોહી’’તિ આહ. સો ‘‘સાધૂ’’તિ સમ્પટિચ્છિત્વા તસ્સ સન્તિકં ગન્ત્વા તથા અકાસિ. સો નચિરસ્સેવ અન્ધો હોતિ. તેસં ઉભિન્નમ્પિ ઇમિના કમ્મેન ચક્ખૂનિ અન્ધાનિ જાયિંસુ.

અથ મહાસત્તો ‘‘મમ માતાપિતરો અઞ્ઞેસુ દિવસેસુ ઇમાય વેલાય આગચ્છન્તિ, ઇદાનિ તેસં પવત્તિં ન જાનામિ, પટિમગ્ગં ગમિસ્સામી’’તિ ચિન્તેત્વા મગ્ગં ગન્ત્વા સદ્દમકાસિ. તે તસ્સ સદ્દં સઞ્જાનિત્વા પટિસદ્દં કરિત્વા પુત્તસિનેહેન ‘‘તાત સુવણ્ણસામ, ઇધ પરિપન્થો અત્થિ, મા આગમી’’તિ વદિંસુ. અથ નેસં ‘‘તેન હિ ઇમં લટ્ઠિકોટિં ગહેત્વા મમ સન્તિકં એથા’’તિ દીઘલટ્ઠિં અદાસિ. તે લટ્ઠિકોટિં ગહેત્વા તસ્સ સન્તિકં આગમિંસુ. અથ ને ‘‘કેન કારણેન વો ચક્ખૂનિ વિનટ્ઠાની’’તિ પુચ્છિ. અથ નં માતાપિતરો આહંસુ ‘‘તાત, મયં દેવે વસ્સન્તે ઇધ રુક્ખમૂલે વમ્મિકમત્થકે ઠિતા, તેન કારણેના’’તિ. સો માતાપિતૂનં કથં સુત્વાવ અઞ્ઞાસિ ‘‘તત્થ આસીવિસેન ભવિતબ્બં, તેન કુદ્ધેન નાસાવાતો વિસ્સટ્ઠો ભવિસ્સતી’’તિ. સો માતાપિતરો દિસ્વા રોદિ ચેવ હસિ ચ. અથ નં તે પુચ્છિંસુ ‘‘કસ્મા, તાત, રોદસિ ચેવ હસસિ ચા’’તિ? અમ્મતાતા, ‘‘તુમ્હાકં દહરકાલેયેવ એવં ચક્ખૂનિ વિનટ્ઠાની’’તિ રોદિં, ‘‘ઇદાનિ પટિજગ્ગિતું લભિસ્સામી’’તિ હસિં. અમ્મતાતા, તુમ્હે મા ચિન્તયિત્થ, અહં વો પટિજગ્ગિસ્સામીતિ.

સો માતાપિતરો અસ્સાસેત્વા અસ્સમપદં આનેત્વા તેસં રત્તિટ્ઠાનદિવાટ્ઠાનેસુ ચઙ્કમે પણ્ણસાલાયં વચ્ચટ્ઠાને પસ્સાવટ્ઠાને ચાતિ સબ્બટ્ઠાનેસુ રજ્જુકે બન્ધિ, તતો પટ્ઠાય તે અસ્સમપદે ઠપેત્વા સયં વનમૂલફલાદીનિ આહરિત્વા પણ્ણસાલાયં ઠપેત્વા પાતોવ તેસં વસનટ્ઠાનં સમ્મજ્જિત્વા માતાપિતરો વન્દિત્વા ઘટં આદાય મિગસમ્મતાનદિં ગન્ત્વા પાનીયપરિભોજનીયં આહરિત્વા ઉપટ્ઠાપેતિ, દન્તકટ્ઠમુખોદકાદીનિ દત્વા મધુરફલાફલં દેતિ, તેહિ ભુઞ્જિત્વા મુખે વિક્ખાલિતે સયં ખાદિત્વા માતાપિતરો વન્દિત્વા મિગગણપરિવુતો ફલાફલત્થાય અરઞ્ઞં પાવિસિ. પબ્બતપાદે કિન્નરપરિવારો ફલાફલં ગહેત્વા સાયન્હસમયે આગન્ત્વા ઘટેન ઉદકં આહરિત્વા ઉણ્હોદકેન તેસં યથારુચિ ન્હાપનં પાદધોવનં વા કત્વા અઙ્ગારકપલ્લં ઉપનેત્વા હત્થપાદે સેદેત્વા તેસં નિસિન્નાનં ફલાફલં દત્વા ખાદાપેત્વા પરિયોસાને સયં ખાદિત્વા સેસકં ઠપેસિ. ઇમિના નિયામેનેવ માતાપિતરો પટિજગ્ગિ.

તસ્મિં સમયે બારાણસિયં પીળિયક્ખો નામ રાજા રજ્જં કારેસિ. સો મિગમંસલોભેન માતરં રજ્જં પટિચ્છાપેત્વા સન્નદ્ધપઞ્ચાવુધો હિમવન્તં પવિસિત્વા મિગે વધિત્વા મંસં ખાદન્તો મિગસમ્મતાનદિં પત્વા અનુપુબ્બેન સામસ્સ પાનીયગ્ગહણતિત્થં સમ્પત્તો મિગપદવલઞ્જં દિસ્વા મણિવણ્ણાહિ સાખાહિ કોટ્ઠકં કત્વા ધનું આદાય વિસપીતં સરં સન્નહિત્વા નિલીનોવ અચ્છિ. મહાસત્તોપિ સાયન્હસમયે ફલાફલં આહરિત્વા અસ્સમપદે ઠપેત્વા માતાપિતરો વન્દિત્વા ‘‘પાનીયં આહરિસ્સામી’’તિ ઘટં ગહેત્વા મિગગણપરિવુતો દ્વેપિ મિગે એકતો કત્વા તેસં પિટ્ઠિયં પાનીયઘટં ઠપેત્વા હત્થેન ગહેત્વા નદીતિત્થં અગમાસિ. રાજા કોટ્ઠકે ઠિતોવ તં તથા આગચ્છન્તં દિસ્વા ‘‘મયા એત્તકં કાલં એવં વિચરન્તેનપિ મનુસ્સો નામ ન દિટ્ઠપુબ્બો, દેવો નુ ખો એસ નાગો નુ ખો, સચે પનાહં એતં ઉપસઙ્કમિત્વા પુચ્છિસ્સામિ. દેવો ચે ભવિસ્સતિ, આકાસં ઉપ્પતિસ્સતિ. નાગો ચે, ભૂમિયં પવિસિસ્સતિ. ન ખો પનાહં સબ્બકાલં હિમવન્તેયેવ વિચરિસ્સામિ, બારાણસિં ગમિસ્સામિ. તત્ર મં પુચ્છિસ્સન્તિ ‘અપિ નુ ખો તે, મહારાજ, હિમવન્તે વસન્તેન કિઞ્ચિ અચ્છરિયં દિટ્ઠપુબ્બ’ન્તિ? તત્રાહં ‘એવરૂપો મે સત્તો દિટ્ઠપુબ્બો’તિ વક્ખામિ. ‘કો નામેસો’તિ વુત્તે સચે ‘ન જાનામી’તિ વક્ખામિ , અથ ગરહિસ્સન્તિ મં, તસ્મા એતં વિજ્ઝિત્વા દુબ્બલં કત્વા પુચ્છિસ્સામી’’તિ ચિન્તેસિ.

અથ તેસુ મિગેસુ પઠમમેવ ઓતરિત્વા પાનીયં પિવિત્વા ઉત્તિણ્ણેસુ બોધિસત્તો ઉગ્ગહિતવત્તો મહાથેરો વિય સણિકં ઓતરિત્વા પસ્સદ્ધદરથો પચ્ચુત્તરિત્વા રત્તવાકચીરં નિવાસેત્વા એકં પારુપિત્વા અજિનચમ્મં અંસે કત્વા પાનીયઘટં ઉક્ખિપિત્વા ઉદકં પુઞ્છિત્વા વામઅંસકૂટે ઠપેસિ. તસ્મિં કાલે ''ઇદાનિ વિજ્ઝિતું સમયો''તિ રાજા વિસપીતં સરં ઉક્ખિપિત્વા મહાસત્તં દક્ખિણપસ્સે વિજ્ઝિ, સરો વામપસ્સેન નિક્ખમિ. તસ્સ વિદ્ધભાવં ઞત્વા મિગગણા ભીતા પલાયિંસુ. સુવણ્ણસામપણ્ડિતો પન વિદ્ધોપિ પાનીયઘટં યથા વા તથા વા અનવસુમ્ભિત્વા સતિં પચ્ચુપટ્ઠાપેત્વા સણિકં ઓતારેત્વા વાલુકં વિયૂહિત્વા ઠપેત્વા દિસં વવત્થપેત્વા માતાપિતૂનં વસનટ્ઠાનદિસાભાગેન સીસં કત્વા રજતપટ્ટવણ્ણાય વાલુકાય સુવણ્ણપટિમા વિય નિપજ્જિત્વા સતિં પચ્ચુપટ્ઠાપેત્વા ''ઇમસ્મિં હિમવન્તપ્પદેસે મમ વેરી નામ નત્થિ, મય્હં માતાપિતૂનઞ્ચ વેરી નામ નત્થી''તિ મુખેન લોહિતં છડ્ડેત્વા રાજાનં અદિસ્વાવ પઠમં ગાથમાહ –

૨૯૬.''કો નુ મં ઉસુના વિજ્ઝિ, પમત્તં ઉદહારકં;
ખત્તિયો બ્રાહ્મણો વેસ્સો, કો મં વિદ્ધા નિલીયસી''તિ.

તત્થ **પમત્તન્તિ** મેત્તાભાવનાય અનુપટ્ઠિતસતિં. ઇદઞ્હિ સો સન્ધાય તસ્મિં ખણે અત્તાનં પમત્તં નામ અકાસિ. **વિદ્ધા**તિ વિજ્ઝિત્વા.

એવઞ્ચ પન વત્વા પુન અત્તનો સરીરમંસસ્સ અભક્ખસમ્મતભાવં દસ્સેતું દુતિયં ગાથમાહ –

૨૯૭.''ન મે મંસાનિ ખજ્જાનિ, ચમ્મેનત્થો ન વિજ્જતિ;
અથ કેન નુ વણ્ણેન, વિદ્ધેય્યં મં અમઞ્ઞથા''તિ.

દુતિયગાથં વત્વા તમેવ નામાદિવસેન પુચ્છન્તો આહ –

૨૯૮.''કો વા ત્વં કસ્સ વા પુત્તો, કથં જાનેમુ તં મયં;
પુટ્ઠો મે સમ્મ અક્ખાહિ, કિં મં વિદ્ધા નિલીયસી''તિ.

તત્થ **અમઞ્ઞથા**તિ અયં પુરિસો કેન કારણેન મં વિજ્ઝિતબ્બન્તિ અમઞ્ઞિત્થાતિ અત્થો.

એવઞ્ચ પન વત્વા તુણ્હી અહોસિ. તં સુત્વા રાજા ''અયં મયા વિસપીતેન સલ્લેન વિજ્ઝિત્વા પાતિતોપિ નેવ મં અક્કોસતિ ન પરિભાસતિ, મમ હદયં સમ્બાહન્તો વિય પિયવચનેન સમુદાચરતિ, ગચ્છિસ્સામિસ્સ સન્તિક''ન્તિ ચિન્તેત્વા ગન્ત્વા તસ્સ સન્તિકે ઠિતોવ દ્વે ગાથા અભાસિ –

૨૯૯.''રાજાહમસ્મિ કાસીનં, પીળિયક્ખોતિ મં વિદૂ;
લોભા રટ્ઠં પહિત્વાન, મિગમેસં ચરામહં.

૩૦૦.''ઇસ્સત્થે ચસ્મિ કુસલો, દળ્હધમ્મોતિ વિસ્સુતો;
નાગોપિ મે ન મુચ્ચેય્ય, આગતો ઉસુપાતન''ન્તિ.

તત્થ **રાજાહમસ્મી**તિ એવં કિરસ્સ વિતક્કો અહોસિ ‘‘દેવાપિ નાગાપિ મનુસ્સભાસાય કથેન્તિયેવ, અહમેતં દેવોતિ વા નાગોતિ વા મનુસ્સોતિ વા ન જાનામિ. સચે કુજ્ઝેય્ય, નાસેય્ય મં, ‘રાજા’તિ વુત્તે પન અભાયન્તો નામ નત્થી’’તિ. તસ્મા અત્તનો રાજભાવં જાનાપેતું પઠમં ‘‘રાજાહમસ્મી’’તિ આહ. **લોભા**તિ મિગમંસલોભેન. **મિગમેસ**ન્તિ મિગં એસન્તો. **ચરામહ**ન્તિ ચરામિ અહં. દુતિયં ગાથં પન અત્તનો બલં દીપેતુકામો એવમાહ. તત્થ **ઇસ્સત્થે**તિ ધનુસિપ્પે. **દળ્હધમ્મો**તિ દળ્હધનું સહસ્સત્થામધનું ઓરોપેતુઞ્ચ આરોપેતુઞ્ચ સમત્થો.

ઇતિ રાજા અત્તનો બલં વણ્ણેત્વા તસ્સ નામગોત્તં પુચ્છન્તો આહ –

૩૦૧.‘‘કો વા ત્વં કસ્સ વા પુત્તો, કથં જાનેમુ તં મયં;
પિતુનો અત્તનો ચાપિ, નામગોત્તં પવેદયા’’તિ.

તત્થ **પવેદયા**તિ કથય.

તં સુત્વા મહાસત્તો ‘‘સચાહં ‘દેવનાગકિન્નરખત્તિયાદીસુ અઞ્ઞતરોહમસ્મી’તિ કથેય્યં, સદ્દહેય્યેવ એસ, સચ્ચમેવ પનસ્સ કથેતું વટ્ટતી’’તિ ચિન્તેત્વા એવમાહ –

૩૦૨.‘‘નેસાદપુત્તો ભદ્દન્તે, સામો ઇતિ મં ઞાતયો;
આમન્તયિંસુ જીવન્તં, સ્વજ્જેવાહં ગતો સયે.

૩૦૩.‘‘વિદ્ધોસ્મિ પુથુસલ્લેન, સવિસેન યથા મિગો;
સકમ્હિ લોહિતે રાજ, પસ્સ સેમિ પરિપ્લુતો.

૩૦૪.‘‘પટિવામગતં સલ્લં, પસ્સ ધિમ્હામિ લોહિતં;
આતુરો ત્યાનુપુચ્છામિ, કિં મં વિદ્ધા નિલીયસિ.

૩૦૫.‘‘અજિનમ્હિ હઞ્ઞતે દીપિ, નાગો દન્તેહિ હઞ્ઞતે;
અથ કેન નુ વણ્ણેન, વિદ્ધેય્યં મં અમઞ્ઞથા’’તિ.

તત્થ **જીવન્ત**ન્તિ મં ઇતો પુબ્બે જીવમાનં ‘‘એહિ સામ, યાહિ સામા’’તિ ઞાતયો આમન્તયિંસુ. **સ્વજ્જેવાહં ગતો**તિ સો અહં અજ્જ એવં ગતો મરણમુખે સમ્પત્તો, પવિટ્ઠોતિ અત્થો . **સયે**તિ સયામિ. **પરિપ્લુતો**તિ નિમુગ્ગો. **પટિવામગત**ન્તિ દક્ખિણપસ્સેન પવિસિત્વા વામપસ્સેન નિગ્ગતન્તિ અત્થો. **પસ્સા**તિ ઓલોકેહિ મં. **ધિમ્હામી**તિ નિટ્ઠુભામિ, ઇદં સો સતિં પચ્ચુપટ્ઠાપેત્વા અવિકમ્પમાનોવ લોહિતં મુખેન છટ્ટેત્વા આહ. **આતુરો ત્યાનુપુચ્છામી**’’તિ બાળ્હગિલાનો હુત્વા અહં તં અનુપુચ્છામિ. **નિલીયસી**તિ એતસ્મિં વનગુમ્બે નિલીનો અચ્છસિ. વિદ્ધેય્યન્તિ વિજ્ઝિતબ્બં. **અમઞ્ઞથા**તિ અમઞ્ઞિત્થ.

રાજા તસ્સ વચનં સુત્વા યથાભૂતં અનાચિક્ખિત્વા મુસાવાદં કથેન્તો આહ –

૩૦૬.‘‘મિગો ઉપટ્ઠિતો આસિ, આગતો ઉસુપાતનં;
તં દિસ્વા ઉબ્બિજી સામ, તેન કોધો મમાવિસી’’તિ.

તત્થ **આવિસી**તિ અજ્ઝોત્થરિ. તેન કારણેન મે કોધો ઉપ્પન્નોતિ દીપેતિ.

અથ નં મહાસત્તો ‘‘કિં વદેસિ, મહારાજ, ઇમસ્મિં હિમવન્તે મં દિસ્વા પલાયનમિગો નામ નત્થી’’તિ વત્વા આહ –

૩૦૭.‘‘યતો સરામિ અત્તાનં, યતો પત્તોસ્મિ વિઞ્ઞુતં;
ન મં મિગા ઉત્તસન્તિ, અરઞ્ઞે સાપદાનિપિ.

૩૦૮.‘‘યતો નિધિં પરિહરિં, યતો પત્તોસ્મિ યોબ્બનં;
ન મં મિગા ઉત્તસન્તિ, અરઞ્ઞે સાપદાનિપિ.

૩૦૯.‘‘ભીરૂ કિમ્પુરિસા રાજ, પબ્બતે ગન્ધમાદને;
સમ્મોદમાના ગચ્છામ, પબ્બતાનિ વનાનિ ચ.

૩૧૦.‘‘ન મં મિગા ઉત્તસન્તિ, અરઞ્ઞે સાપદાનિપિ;
અથ કેન નુ વણ્ણેન, ઉત્રાસન્તિ મિગા મમ’’ન્તિ.

તત્થ **ન મં મિગા**તિ ભો મહારાજ, યતો કાલતો પટ્ઠાય અહં અત્તાનં સરામિ, યતો કાલતો પટ્ઠાય અહં વિઞ્ઞુભાવં પત્તો અસ્મિ ભવામિ, તતો કાલતો પટ્ઠાય મં દિસ્વા મિગા નામ ન ઉત્તસન્તિ. **સાપદાનિપી**તિ વાળમિગાપિ. **યતો નિધિન્તિ** યતો કાલતો પટ્ઠાય અહં વાકચીરં પરિહરિં. **ભીરૂ કિમ્પુરિસા**તિ મહારાજ, મિગા તાવ તિટ્ઠન્તુ, કિમ્પુરિસા નામ અતિભીરુકા હોન્તિ. યે ઇમસ્મિં ગન્ધમાદનપબ્બતે વિહરન્તિ, તેપિ મં દિસ્વા ન ઉત્તસન્તિ, અથ ખો મયં અઞ્ઞમઞ્ઞં સમ્મોદમાના ગચ્છામ. **ઉત્રાસન્તિ મિગા મમ**ન્તિ મમં દિસ્વા મિગા ઉત્રાસેય્યું, કેન કારણેન ત્વં મં સદ્દહાપેસ્સસીતિ દીપેતિ.

તં સુત્વા રાજા ‘‘મયા ઇમં નિરપરાધં વિજ્ઝિત્વા મુસાવાદો કથિતો, સચ્ચમેવ કથયિસ્સામી’’તિ ચિન્તેત્વા આહ –

૩૧૧.‘‘ન તં તસ મિગો સામ, કિં તાહં અલિકં ભણે;
કોધલોભાભિભૂતાહં, ઉસું તે તં અવસ્સજિ’’ન્તિ.

તત્થ **ન તં તસા**તિ ન તં દિસ્વા મિગો તસ, ન ભીતોતિ અત્થો. **કિં તાહ**ન્તિ કિં તે એવં કલ્યાણદસ્સનસ્સ સન્તિકે અહં અલિકં ભણિસ્સામિ . **કોધલોભાભિભૂતાહ**ન્તિ કોધેન ચ લોભેન ચ અભિભૂતો હુત્વા અહં. સો હિ પઠમમેવ મિગેસુ ઉપ્પન્નેન કોધેન ‘‘મિગે વિજ્ઝિસ્સામી’’તિ ધનું આરોપેત્વા ઠિતો પચ્છા બોધિસત્તં દિસ્વા તસ્સ દેવતાદીસુ અઞ્ઞતરભાવં અજાનન્તો ‘‘પુચ્છિસ્સામિ ન’’ન્તિ લોભં ઉપ્પાદેસિ, તસ્મા એવમાહ.

એવઞ્ચ પન વત્વા ‘‘નાયં સુવણ્ણસામો ઇમસ્મિં અરઞ્ઞે એકકોવ વસિસ્સતિ, ઞાતકેહિપિસ્સ ભવિતબ્બં, પુચ્છિસ્સામિ ન’’ન્તિ ચિન્તેત્વા ઇતરં ગાથમાહ –

૩૧૨.‘‘કુતો નુ સામ આગમ્મ, કસ્સ વા પહિતો તુવં;

‘ઉદહારો નદિં ગચ્છ’, આગતો મિગસમ્મત’’ન્તિ.

તત્થ **સામા**તિ મહાસત્તં આલપતિ. **આગમ્મા**તિ કુતો દેસા ઇમં વનં આગમિત્વા ‘‘અમ્હાકં ઉદહારો ઉદકં આહરિતું નદિં ગચ્છા’’તિ **કસ્સ વા પહિતો**કેન પુગ્ગલેન પેસિતો હુત્વા તુવં ઇમં મિગસમ્મતં આગતોતિ અત્થો.

સો તસ્સ કથં સુત્વા મહન્તં દુક્ખવેદનં અધિવાસેત્વા મુખેન લોહિતં છડ્ડેત્વા ગાથમાહ –

૩૧૩.‘‘અન્ધા માતાપિતા મય્હં, તે ભરામિ બ્રહાવને;
તેસાહં ઉદકાહારો, આગતો મિગસમ્મત’’ન્તિ.

તત્થ **ભરામી**તિ મૂલફલાદીનિ આહરિત્વા પોસેમિ.

એવઞ્ચ પન વત્વા મહાસત્તો માતાપિતરો આરબ્ભ વિલપન્તો આહ –

૩૧૪.‘‘અત્થિ નેસં ઉસામત્તં, અથ સાહસ્સ જીવિતં;
ઉદકસ્સ અલાભેન, મઞ્ઞે અન્ધા મરિસ્સરે.

૩૧૫.‘‘ન મે ઇદં તથા દુક્ખં, લબ્ભા હિ પુમુના ઇદં;
યઞ્ચ અમ્મં ન પસ્સામિ, તં મે દુક્ખતરં ઇતો.

૩૧૬.‘‘ન મે ઇદં તથા દુક્ખં, લબ્ભા હિ પુમુના ઇદં;
યઞ્ચ તાતં ન પસ્સામિ, તં મે દુક્ખતરં ઇતો.

૩૧૭.‘‘સા નૂન કપણા અમ્મા, ચિરરત્તાય રુચ્છતિ;
અડ્ઢરત્તેવ રત્તે વા, નદીવ અવસુચ્છતિ.

૩૧૮.‘‘સો નૂન કપણો તાતો, ચિરરત્તાય રુચ્છતિ;
અડ્ઢરત્તેવ રત્તે વા, નદીવ અવસુચ્છતિ.

૩૧૯.‘‘ઉટ્ઠાનપાદચરિયાય, પાદસમ્બાહનસ્સ ચ;
સામ તાતવિલપન્તા, હિણ્ડિસ્સન્તિ બ્રહાવને.

૩૨૦ઇદમ્પિ દુતિયં સલ્લં, કમ્પેતિ હદયં મમં;
યઞ્ચ અન્ધે ન પસ્સામિ, મઞ્ઞે હિસ્સામિ જીવિત’’ન્તિ.

તત્થ **ઉસામત્તન્તિ** ભોજનમત્તં. ‘‘**ઉસા**’’તિ હિ ભોજનસ્સ નામં તસ્સ ચ અત્થિતાય. **સાહસ્સ જીવિતન્તિ** છદિવસમત્તં જીવિતન્તિ અત્થો. ઇદં આહરિત્વા ઠપિતં ફલાફલં સન્ધાયાહ . અથ વા **ઉસા**તિ ઉસ્મા. તેનેતં દસ્સેતિ – તેસં સરીરે ઉસ્મામત્તં અત્થિ, અથ મયા આભતેન ફલાફલેન સાહસ્સ જીવિતં અત્થીતિ. **મરિસ્સરે**તિ મરિસ્સન્તીતિ મઞ્ઞામિ. **પુમુના**તિ પુરિસેન, એવરૂપઞ્હિ દુક્ખં પુરિસેન લભિતબ્બમેવાતિ અત્થો. **ચિરરત્તાય રુચ્છતી**તિ ચિરરત્તં રોદિસ્સતિ. **અડ્ઢરત્તે વા**તિ મજ્ઝિમરત્તે વા. **રત્તે વા**તિ પચ્છિમરત્તે વા. **અવસુચ્છતી**તિ કુન્નદી

વિય સુસ્સિસ્સતીતિ અત્થો. **ઉટ્ઠાનપાદચરિયાયા**તિ મહારાજ, અહં રત્તિમ્પિ દિવાપિ દ્વે તયો વારે ઉટ્ઠાય અત્તનો ઉટ્ઠાનવીરિયેન તેસં પાદચરિયં કરોમિ, હત્થપાદે સમ્બાહામિ, ઇદાનિ મં અદિસ્વા મમત્થાય તે પરિહીનચક્ખુકા ''સામતાતા''તિ વિલપન્તા કણ્ટકેહિ વિજ્ઝિયમાના વિય ઇમસ્મિં વનપ્પદેસે **હિણ્ડિસ્સન્તિ** વિચરિસ્સન્તીતિ અત્થો. **દુતિયં સલ્લન્તિ** પઠમવિદ્ધવિસપીતસલ્લતો સતગુણેન સહસ્સગુણેન સતસહસ્સગુણેન દુક્ખતરં ઇદં દુતિયં તેસં અદસ્સનસોકસલ્લં.

રાજા તસ્સ વિલાપં સુત્વા ''અયં અચ્ચન્તં બ્રહ્મચારી ધમ્મે ઠિતો માતાપિતરો ભરતિ, ઇદાનિ એવં દુક્ખપ્પત્તોપિ તેસંયેવ વિલપતિ, એવં ગુણસમ્પન્ને નામ મયા અપરાધો કતો, કથં નુ ખો ઇમં સમસ્સાસેય્ય''ન્તિ ચિન્તેત્વા ''નિરયે પચ્ચનકાલે રજ્જં કિં કરિસ્સતિ, ઇમિના પટિજગ્ગિતનિયામેનેવસ્સ માતાપિતરો પટિજગ્ગિસ્સામિ, ઇમસ્સ મરણમ્પિ અમરણં વિય ભવિસ્સતી''તિ સન્નિટ્ઠાનં કત્વા આહ –

૩૨૧.''મા બાળ્હં પરિદેવેસિ, સામ કલ્યાણદસ્સન;
અહં કમ્મકરો હુત્વા, ભરિસ્સં તે બ્રહાવને.

૩૨૨.''ઇસ્સત્થે ચસ્મિ કુસલો, દળ્હધમ્મોતિ વિસ્સુતો;
અહં કમ્મકરો હુત્વા, ભરિસ્સં તે બ્રહાવને.

૩૨૩.''મિગાનં વિઘાસમન્વેસં, વનમૂલફલાનિ ચ;
અહં કમ્મકરો હુત્વા, ભરિસ્સં તે બ્રહાવને.

૩૨૪.''કતમં તં વનં સામ, યત્થ માતાપિતા તવ;
અહં તે તથા ભરિસ્સં, યથા તે અભરી તુવ''ન્તિ.

તત્થ **ભરિસ્સં તે**તિ તે તવ માતાપિતરો ભરિસ્સામિ. **મિગાનન્તિ** સીહાદીનં મિગાનં વિઘાસં અન્વેસન્તો. ઇદં સો ''ઇસ્સત્થે ચસ્મિ કુસલોતિ થૂલથૂલે મિગે વધિત્વા મધુરમંસેન તવ માતાપિતરો ભરિસ્સામી''તિ વત્વા ''મા, મહારાજ, અમ્હે નિસ્સાય પાણવધં કરી''તિ વુત્તે એવમાહ. **યથા તે**તિ યથા ત્વં તે અભરિ, તથેવાહમ્પિ ભરિસ્સામીતિ.

અથસ્સ મહાસત્તો ''સાધુ, મહારાજ, તેન હિ મે માતાપિતરો ભરસ્સૂ''તિ વત્વા મગ્ગં આચિક્ખન્તો આહ –

૩૨૫.''અયં એકપદી રાજ, યોયં ઉસ્સીસકે મમ;
ઇતો ગન્ત્વા અડ્ઢકોસં, તત્થ નેસં અગારકં;
યત્થ માતાપિતા મય્હં, તે ભરસ્સુ ઇતો ગતો''તિ.

તત્થ **એકપદી**તિ એકપદમગ્ગો. **ઉસ્સીસકે**તિ યો એસ મમ મત્થકટ્ઠાને. **અડ્ઢકોસન્તિ** અડ્ઢકોસન્તરે.

એવં સો તસ્સ મગ્ગં આચિક્ખિત્વા માતાપિતૂસુ બલવસિનેહેન તથારૂપં વેદનં અધિવાસેત્વા તેસં ભરણત્થાય અઞ્જલિં પગ્ગય્હ યાચન્તો પુન એવમાહ –

૩૨૬.“નમો તે કાસિરાજત્થુ, નમો તે કાસિવડ્ઢન;
અન્ધા માતાપિતા મય્હં, તે ભરસ્સુ બ્રહાવને.

૩૨૭.“અઞ્જલિં તે પગ્ગણ્હામિ, કાસિરાજ નમત્થુ તે;
માતરં પિતરં મય્હં, વુત્તો વજ્જાસિ વન્દન”ન્તિ.

તત્થ **વુત્તો વજ્જાસી**તિ “પુત્તો વો સુવણ્ણસામો નદીતીરેવિસપીતેન સલ્લેન વિદ્ધો રજતપટ્ટસદિસે વાલુકાપુલિને દક્ખિણપસ્સેન નિપન્નો અઞ્જલિં પગ્ગય્હ તુમ્હાકં પાદે વન્દતી”તિ એવં મહારાજ, મયા વુત્તો હુત્વા માતાપિતૂનં મે વન્દનં વદેય્યાસીતિ અત્થો.

રાજા “સાધૂ”તિ સમ્પટિચ્છિ. મહાસત્તોપિ માતાપિતૂનં વન્દનં પેસેત્વા વિસઞ્ઞિતં પાપુણિ. તમત્થં પકાસેન્તો સત્થા આહ –

૩૨૮.“ઇદં વત્વાન સો સામો, યુવા કલ્યાણદસ્સનો;
મુચ્છિતો વિસવેગેન, વિસઞ્ઞી સમપજ્જથા”તિ.

તત્થ **સમપજ્જથા**તિ વિસઞ્ઞી જાતો.

સો હિ હેટ્ઠા એત્તકં કથેન્તો નિરસ્સાસો વિય અહોસિ. ઇદાનિ પનસ્સ વિસવેગેન મદ્દિતા ભવઙ્ગચિત્તસન્તતિ હદયરૂપં નિસ્સાય પવત્તિ, કથા પચ્છિજ્જિ, મુખં પિહિતં, અક્ખીનિ નિમીલિતાનિ, હત્થપાદા થદ્ધભાવં પત્તા, સકલસરીરં લોહિતેન મક્ખિતં. રાજા “અયં ઇદાનેવ મયા સદ્ધિં કથેસિ, કિં નુ ખો”તિ તસ્સ અસ્સાસપસ્સાસે ઉપધારેસિ. તે પન નિરુદ્ધા, સરીરં થદ્ધં જાતં. સો તં દિસ્વા “નિરુદ્ધો દાનિ સામો”તિ સોકં સદ્ધારેતું અસક્કોન્તો ઉભો હત્થે મત્થકે ઠપેત્વા મહાસદ્દેન પરિદેવિ. તમત્થં પકાસેન્તો સત્થા આહ –

૩૨૯.“સ રાજા પરિદેવેસિ, બહું કારુઞ્ઞસઞ્હિતં;
અજરામરોહં આસિં, અજ્જેતં ઞામિ નો પુરે;
સામં કાલઙ્કતં દિસ્વા, નત્થિ મચ્ચુસ્સ નાગમો.

૩૩૦.“યસ્સુ મં પટિમન્તેતિ, સવિસેન સમપ્પિતો;
સ્વજ્જ એવં ગતે કાલે, ન કિઞ્ચિ મભિભાસતિ.

૩૩૧.“નિરયં નૂન ગચ્છામિ, એત્થ મે નત્થિ સંસયો;
તદા હિ પકતં પાપં, ચિરરત્તાય કિબ્બિસં.

૩૩૨.“ભવન્તિ તસ્સ વત્તારો, ગામે કિબ્બિસકારકો;
અરઞ્ઞે નિમ્મનુસ્સમ્હિ, કો મં વત્તુમરહતિ.

૩૩૩.“સારયન્તિ હિ કમ્માનિ, ગામે સંગચ્છ માણવા;
અરઞ્ઞે નિમ્મનુસ્સમ્હિ, કો નુ મં સારયિસ્સતી”તિ.

તત્થ **આસિન્તિ** અહં એત્તકં કાલં અજરામરોમ્હીતિ સઞ્ઞી અહોસિં. **અજ્જેતન્તિ** અજ્જ અહં ઇમં સામં કાલકતં દિસ્વા મમઞ્ચેવ અઞ્ઞેસઞ્ચ નત્થિ મચ્ચુસ્સ નાગમોતિ તં મચ્ચુસ્સ આગમનં અજ્જ જાનામિ, ઇતો પુબ્બે ન જાનામીતિ વિલપતિ. **સ્વજ્જ એવં ગતે કાલે**તિ યો સવિસેન સલ્લેન સમપ્પિતો ઇદાનેવ મં પટિમન્તેતિ, સો અજ્જ એવં ગતે કાલે એવં મરણકાલે સમ્પત્તે કિઞ્ચિ અપ્પમત્તકમ્પિ ન ભાસતિ. **તદા હી**તિ તસ્મિં ખણે સામં વિજ્ઝન્તેન મયા પાપં કતં. **ચિરરત્તાય કિબ્બિસન્તિ** તં પન ચિરરત્તં વિપચ્ચનસમત્થં દારુણં ફરુસં.

તસ્સાતિ તસ્સ એવરૂપં પાપકમ્મં કત્વા વિચરન્તસ્સ. **વત્તારો**તિ નિન્દિતારો ભવન્તિ ''કુહિં ગામે કિન્તિ કિબ્બિસકારકો''તિ. ઇમસ્મિં પન અરઞ્ઞે નિમ્મનુસ્સમ્હિ કો મં વત્તુમરહતિ, સચે હિ ભવેય્ય, વદેય્યાતિ વિલપતિ. **સારયન્તી**તિ ગામે વા નિગમાદીસુ વા **સંગચ્છ માણવા** તત્થ તત્થ બહૂ પુરિસા સન્નિપતિત્વા ''અમ્ભો પુરિસઘાતક, દારુણં તે કમ્મં કતં, અસુકદણ્ડં પત્તો નામ ત્વ''ન્તિ એવં કમ્માનિ સારેન્તિ ચોદેન્તિ. ઇમસ્મિં પન નિમ્મનુસ્સે અરઞ્ઞે મં કો સારયિસ્સતીતિ અત્તાનં ચોદેન્તો વિલપતિ.

તદા બહુસુન્દરી નામ દેવધીતા ગન્ધમાદનવાસિની મહાસત્તસ્સ સત્તમે અત્તભાવે માતુભૂતપુબ્બા. સા પુત્તસિનેહેન બોધિસત્તં નિચ્ચં આવજ્જેતિ, તં દિવસં પન દિબ્બસમ્પત્તિં અનુભવમાના ન તં આવજ્જેતિ. ''દેવસમાગમં ગતા''તિપિ વદન્તિયેવ. સા તસ્સ વિસઞ્ઞિભૂતકાલે ''કિં નુ ખો મે પુત્તસ્સ પવત્તી''તિ આવજ્જમાના અદ્દસ ''અયં પીળિયક્ખો નામ રાજા મમ પુત્તં વિસપીતેન સલ્લેન વિજ્ઝિત્વા મિગસમ્મતાનદીતીરે વાલુકાપુલિને ઘાતેત્વા મહન્તેન સદ્દેન પરિદેવતિ. સચાહં ન ગમિસ્સામિ, મમ પુત્તો સુવણ્ણસામો એત્થેવ મરિસ્સતિ, રઞ્ઞોપિ હદયં ફલિસ્સતિ, સામસ્સ માતાપિતરોપિ નિરાહારા પાનીયમ્પિ અલભન્તા સુસ્સિત્વા મરિસ્સન્તિ. મયિ પન ગતાય રાજા પાનીયઘટં આદાય તસ્સ માતાપિતૂનં સન્તિકં ગમિસ્સતિ, ગન્ત્વા ચ પન ''પુત્તો વો મયા હતો'તિ કથેસ્સતિ. એવઞ્ચ વત્વા તેસં વચનં સુત્વા તે પુત્તસ્સ સન્તિકં આનયિસ્સતિ. અથ ખો તે ચ અહઞ્ચ સચ્ચકિરિયં કરિસ્સામ, સચ્ચબલેન સામસ્સ વિસં વિનસ્સિસ્સતિ. એવં મે પુત્તો જીવિતં લભિસ્સતિ, માતાપિતરો ચ ચક્ખૂનિ લભિસ્સન્તિ, રાજા ચ સામસ્સ ધમ્મદેસનં સુત્વા નગરં ગન્ત્વા મહાદાનં દત્વા સગ્ગપરાયણો ભવિસ્સતિ, તસ્મા ગચ્છામહં તત્થા''તિ. સા ગન્ત્વા મિગસમ્મતાનદીતીરે અદિસ્સમાનેન કાયેન આકાસે ઠત્વા રઞ્ઞા સદ્ધિં કથેસિ. તમત્થં પકાસેન્તો સત્થા આહ –

૩૩૪.''સા દેવતા અન્તરહિતા, પબ્બતે ગન્ધમાદને;
રઞ્ઞોવ અનુકમ્પાય, ઇમા ગાથા અભાસથ.

૩૩૫.''આગું કિર મહારાજ, અકરિ કમ્મદુક્કટં;
અદૂસકા પિતાપુત્તા, તયો એકૂસુના હતા.

૩૩૬.''એહિ તં અનુસિક્ખામિ, યથા તે સુગતી સિયા;
ધમ્મેનન્ધે વને પોસ, મઞ્ઞેહં સુગતી તયા''તિ.

તત્થ **રઞ્ઞોવા**તિ રઞ્ઞોયેવ. **આગું કિરા**તિ મહારાજ, ત્વં મહાપરાધં મહાપાપં અકરિ. **દુક્કટન્તિ** યં કતં દુક્કટં હોતિ, તં લામકકમ્મં અકરિ. **અદૂસકા**તિ નિદ્દોસા. **પિતાપુત્તા**તિ માતા ચ પિતા ચ પુત્તો ચ ઇમે તયો જના એકઉસુના હતા. તસ્મિઞ્હિ હતે તપ્પટિબદ્ધા તસ્સ માતાપિતરોપિ હતાવ હોન્તિ. **અનુસિક્ખામી**તિ સિક્ખાપેમિ

અનુસાસામિ. **પોસાતિ** સામસ્સ ઠાને ઠત્વા સિનેહં પચ્ચુપટ્ઠાપેત્વા સામો વિય તે ઉભો અન્ધે પોસેહિ. **મઞ્ઞેહં સુગતી તયા**તિ એવં તયા સુગતિયેવ ગન્તબ્બા ભવિસ્સતીતિ અહં મઞ્ઞામિ.

સો દેવતાય વચનં સુત્વા ''અહં કિર તસ્સ માતાપિતરો પોસેત્વા સગ્ગં ગમિસ્સામી''તિ સદ્દહિત્વા ''કિં મે રજ્જેન, તેયેવ પોસેસ્સામી''તિ દળ્હં અધિટ્ઠાય બલવપરિદેવં પરિદેવન્તો સોકં તનુકં કત્વા ''સુવણ્ણસામો મતો ભવિસ્સતી''તિ નાનાપુપ્ફેહિ તસ્સ સરીરં પૂજેત્વા ઉદકેન સિઞ્ચિત્વા તિક્ખત્તું પદક્ખિણં કત્વા ચતૂસુ ઠાનેસુ વન્દિત્વા તેન પૂરિતં ઉદકઘટં આદાય દોમનસ્સપ્પત્તો દક્ખિણદિસાભિમુખો અગમાસિ. તમત્થં પકાસેન્તો સત્થા આહ –

૩૩૭.''સ રાજા પરિદેવિત્વા, બહું કારુઞ્ઞસઞ્હિતં;
ઉદકકુમ્ભમાદાય, પક્કામિ દક્ખિણામુખો''તિ.

પકતિયાપિ મહાથામો રાજા પાનીયઘટં આદાય ગચ્છન્તો અસ્સમપદં કોટ્ટેન્તો વિય પવિસિત્વા દુકૂલપણ્ડિતસ્સ પણ્ણસાલાદ્વારં સમ્પાપુણિ. દુકૂલપણ્ડિતો અન્તો નિસિન્નોવ તસ્સ પદસદ્દં સુત્વા ''નાયં સામસ્સ પદસદ્દો, કસ્સ નુ ખો''તિ પુચ્છન્તો ગાથાદ્વયમાહ –

૩૩૮.''કસ્સ નુ એસો પદસદ્દો, મનુસ્સસ્સેવ આગતો;
નેસો સામસ્સ નિગ્ઘોસો, કો નુ ત્વમસિ મારિસ.

૩૩૯.''સન્તઞ્હિ સામો વજતિ, સન્તં પાદાનિ નેયતિ;
નેસો સામસ્સ નિગ્ઘોસો, કો નુ ત્વમસિ મારિસા''તિ.

તત્થ **મનુસ્સસ્સેવા**તિ નાયં સીહબ્યગ્ઘદીપિયક્ખનાગકિન્નરાનં, આગચ્છતો પન મનુસ્સસ્સેવાયં પદસદ્દો, નેસો સામસ્સાતિ. **સન્તં હી**તિ ઉપસમયુત્તં એવ. **વજતી**તિ ચઙ્કમતિ. **નેયતી**તિ પતિટ્ઠાપેતિ.

તં સુત્વા રાજા ''સચાહં અત્તનો રાજભાવં અકથેત્વા 'મયા તુમ્હાકં પુત્તો મારિતો'તિ વક્ખામિ, ઇમે કુજ્ઝિત્વા મયા સદ્ધિં ફરુસં કથેસ્સન્તિ. એવં મે તેસુ કોધો ઉપ્પજ્જિસ્સતિ, અથ ને વિહેઠેસ્સામિ, તં મમ અકુસલં ભવિસ્સતિ, 'રાજા'તિ પન વુત્તે અભાયન્તા નામ નત્થિ, તસ્મા રાજભાવં તાવ કથેસ્સામી''તિ ચિન્તેત્વા પાનીયમાળકે પાનીયઘટં ઠપેત્વા પણ્ણસાલાદ્વારે ઠત્વા આહ –

૩૪૦.''રાજાહમસ્મિ કાસીનં, પીળિયક્ખોતિ મં વિદૂ;
લોભા રટ્ઠં પહિત્વાન, મિગમેસં ચરામહં.

૩૪૧.''ઇસ્સત્થે ચસ્મિ કુસલો, દળ્હધમ્મોતિ વિસ્સુતો;
નાગોપિ મે ન મુચ્ચેય્ય, આગતો ઉસુપાતન''ન્તિ.

દુકૂલપણ્ડિતોપિ તેન સદ્ધિં પટિસન્થારં કરોન્તો આહ –

૩૪૨.''સ્વાગતં તે મહારાજ, અથો તે અદુરાગતં;

ઇસ્સરોસિ અનુપ્પત્તો, યં ઇધત્થિ પવેદય.

૩૪૩.‘‘તિન્દુકાનિ પિયાલાનિ, મધુકે કાસુમારિયો;
ફલાનિ ખુદ્દકપ્પાનિ, ભુઞ્જ રાજ વરં વરં.

૩૪૪.‘‘ઇદમ્પિ પાનીયં સીતં, આભતં ગિરિગબ્ભરા;
તતો પિવ મહારાજ, સચે ત્વં અભિકઙ્ખસી’’તિ;

તસ્સત્થો **સત્તિગુમ્બજાતકે** (જા॰ ૧.૧૫.૧૫૯ આદયો) કથિતો. ઇધ પન ‘‘**ગિરિગબ્ભરા**’’તિ મિગસમ્મતં સન્ધાય વુત્તં. સા હિ નદી ગિરિગબ્ભરા નિક્ખન્તત્તા ‘‘ગિરિગબ્ભરા’’ ત્વેવ જાતા.

એવં તેન પટિસન્થારે કતે રાજા ‘‘પુત્તો વો મયા મારિતો’’તિ પઠમમેવ વત્તું અયુત્તં, અજાનન્તો વિય કથં સમુટ્ઠાપેત્વા કથેસ્સામી’’તિ ચિન્તેત્વા આહ –

૩૪૫.‘‘નાલં અન્ધા વને દટ્ઠું, કો નુ વો ફલમાહરિ;
અનન્ધસ્સેવયં સમ્મા, નિવાપો મય્હ ખાયતી’’તિ.

તત્થ **નાલન્તિ** તુમ્હે અન્ધા ઇમસ્મિં વને કિઞ્ચિ દટ્ઠું ન સમત્થા. **કો નુ વો ફલમાહરી**તિ કો નુ તુમ્હાકં ઇમાનિ ફલાફલાનિ આહરિ. **નિવાપો**તિ અયં સમ્મા નયેન ઉપાયેન કારણેન કતો ખાદિતબ્બયુત્તકાનં પરિસુદ્ધાનં ફલાફલાનં નિવાપો સન્નિચયો અનન્ધસ્સ વિય મય્હં ખાયતિ પઞ્ઞાયતિ ઉપટ્ઠાતિ.

તં સુત્વા દુકૂલપણ્ડિતો ‘‘મહારાજ, ન મયં ફલાફલાનિ આહરામ, પુત્તો પન નો આહરતી’’તિ દસ્સેન્તો ગાથાદ્વયમાહ –

૩૪૬.‘‘દહરો યુવા નાતિબ્રહા, સામો કલ્યાણદસ્સનો;
દીઘસ્સ કેસા અસિતા, અથો સૂનગ્ગવેલ્લિતા.

૩૪૭.‘‘સો હવે ફલમાહરિત્વા, ઇતો આદાય કમણ્ડલું;
નદિં ગતો ઉદહારો, મઞ્ઞે ન દૂરમાગતો’’તિ.

તત્થ **નાતિબ્રહા**તિ નાતિદીઘો નાતિરસ્સો. **સૂનગ્ગવેલ્લિતા**તિ સૂનસઙ્ખાતાય મંસકોટ્ટનપોત્થનિયા અગ્ગં વિય વિનતા. **કમણ્ડલુન્તિ** ઘટં. **ન દૂરમાગતો**તિ ઇદાનિ ન દૂરં આગતો, આસન્નટ્ઠાનં આગતો ભવિસ્સતીતિ મઞ્ઞામીતિ અત્થો.

તં સુત્વા રાજા આહ –

૩૪૮.‘‘અહં તં અવધિં સામં, યો તુય્હં પરિચારકો;
યં કુમારં પવેદેથ, સામં કલ્યાણદસ્સનં.

૩૪૯.‘‘દીઘસ્સ કેસા અસિતા, અથો સૂનગ્ગવેલ્લિતા;

તેસુ લોહિતલિત્તેસુ, સેતિ સામો મહા હતો’’તિ.

તત્થ **અવધિન્તિ** વિસપીતેન સરેન વિજ્ઝિત્વા મારેસિં. **પવેદેથાતિ** કથેથ. **સેતીતિ** મિગસમ્મતાનદીતીરે વાલુકાપુલિને સયતિ.

દુકૂલપણ્ડિતસ્સ પન અવિદૂરે પારિકાય પણ્ણસાલા હોતિ. સા તત્થ નિસિન્નાવ રઞ્ઞો વચનં સુત્વા તં પવત્તિં સોતુકામા અત્તનો પણ્ણસાલતો નિક્ખમિત્વા રજ્જુકસઞ્ઞાય દુકૂલપણ્ડિતસ્સ સન્તિકં ગન્ત્વા આહ –

૩૫૦.‘‘કેન દુકૂલ મન્તેસિ, ‘હતો સામો’તિ વાદિના;
‘હતો સામો’તિ સુત્વાન, હદયં મે પવેધતિ.

૩૫૧.‘‘અસ્સત્થસ્સેવ તરુણં, પવાળં માલુતેરિતં;
‘હતો સામો’તિ સુત્વાન, હદયં મે પવેધતી’’તિ.

તત્થ **વાદિનાતિ** ‘‘મયા સામો હતો’’તિ વદન્તેન. **પવાળન્તિ** પલ્લવં. **માલુતેરિતન્તિ** વાતેન પહટં.

દુકૂલપણ્ડિતો ઓવદન્તો આહ –

૩૫૨.‘‘પારિકે કાસિરાજાયં, સો સામં મિગસમ્મતે;
કોધસા ઉસુના વિજ્ઝિ, તસ્સ મા પાપમિચ્છિમ્હા’’તિ.

તત્થ **મિગસમ્મતેતિ** મિગસમ્મતાનદીતીરે. **કોધસાતિ** મિગેસુ ઉપ્પન્નેન કોધેન. **મા પાપમિચ્છિમ્હાતિ** તસ્સ મયં ઉભોપિ પાપં મા ઇચ્છિમ્હા.

પુન પારિકા આહ –

૩૫૩.‘‘કિચ્છા લદ્ધો પિયો પુત્તો, યો અન્ધે અભરી વને;
તં એકપુત્તં ઘાતિમ્હિ, કથં ચિત્તં ન કોપયે’’તિ.

તત્થ **ઘાતિમ્હીતિ** ઘાતકે.

દુકૂલપણ્ડિતો આહ –

૩૫૪.‘‘કિચ્છા લદ્ધો પિયો પુત્તો, યો અન્ધે અભરી વને;
તં એકપુત્તં ઘાતિમ્હિ, અક્કોધં આહુ પણ્ડિતા’’તિ.

તત્થ **અક્કોધન્તિ** કોધો નામ નિરયસંવત્તનિકો, તસ્મા તં કોધં અકત્વા પુત્તઘાતકમ્હિ અક્કોધો એવ કત્તબ્બોતિ પણ્ડિતા આહુ કથેન્તિ.

એવઞ્ચ પન વત્વા તે ઉભોહિ હત્થેહિ ઉરં પહરિત્વા મહાસત્તસ્સ ગુણે વણ્ણેત્વા ભુસં પરિદેવિંસુ. અથ ને રાજા સમસ્સાસેન્તો આહ –

૩૫૫.‘‘મા બાળ્હં પરિદેવેથ, ‘હતો સામો’તિ વાદિના;
અહં કમ્મકરો હુત્વા, ભરિસ્સામિ બ્રહાવને.

૩૫૬.‘‘ઇસ્સત્થે ચસ્મિ કુસલો, દળ્હધમ્મોતિ વિસ્સુતો;
અહં કમ્મકરો હુત્વા, ભરિસ્સામિ બ્રહાવને.

૩૫૭.‘‘મિગાનં વિઘાસમન્વેસં, વનમૂલફલાનિ ચ;
અહં કમ્મકરો હુત્વા, ભરિસ્સામિ બ્રહાવને’’તિ.

તત્થ **વાદિના**તિ તુમ્હે ‘‘સામો હતો’’તિ વદન્તેન મયા સદ્ધિં ‘‘તયા નો એવં ગુણસમ્પન્નો પુત્તો મારિતો, ઇદાનિ કો અમ્હે ભરિસ્સતી’’તિઆદીનિ વત્વા મા બાળ્હં પરિદેવેથ, અહં તુમ્હાકં કમ્મકરો હુત્વા સામો વિય તુમ્હે ભરિસ્સામીતિ.

એવં રાજા ‘‘તુમ્હે મા ચિન્તયિત્થ, ન મય્હં રજ્જેનત્થો, અહં વો યાવજીવં ભરિસ્સામી’’તિ તે અસ્સાસેસિ. તે તેન સદ્ધિં સલ્લપન્તા આહંસુ –

૩૫૮.‘‘નેસ ધમ્મો મહારાજ, નેતં અમ્હેસુ કપ્પતિ;
રાજા ત્વમસિ અમ્હાકં, પાદે વન્દામ તે મય’’ન્તિ.

તત્થ **ધમ્મો**તિ સભાવો કારણં વા. **નેતં અમ્હેસુ કપ્પતી**તિ એતં તવ કમ્મકરણં અમ્હેસુ ન કપ્પતિ ન સોભતિ. ‘‘**પાદે વન્દામ તે મય**’’ન્તિ ઇદં પન તે પબ્બજિતલિઙ્ગે ઠિતાપિ પુત્તસોકેન સમબ્ભાહતતાય ચેવ નિહતમાનતાય ચ વદિંસુ. ‘‘રઞ્ઞો વિસ્સાસં ઉપ્પાદેતું એવમાહંસૂ’’તિપિ વદન્તિ.

તં સુત્વા રાજા અતિવિય તુસ્સિત્વા ‘‘અહો અચ્છરિયં, એવં દોસકારકે નામ મયિ ફરુસવચનમત્તમ્પિ નત્થિ, પગ્ગણ્હન્તિયેવ મમ’’ન્તિ ચિન્તેત્વા ગાથમાહ –

૩૫૯.‘‘ધમ્મં નેસાદા ભણથ, કતા અપચિતી તયા;
પિતા ત્વમસિ અમ્હાકં, માતા ત્વમસિ પારિકે’’તિ.

તત્થ **તયા**તિ એકેકં વદન્તો એવમાહ. **પિતા**તિ દુકૂલપણ્ડિત, અજ્જ પટ્ઠાય ત્વં મય્હં પિતુટ્ઠાને તિટ્ઠ, અમ્મ પારિકે, ત્વમ્પિ મે માતુટ્ઠાને તિટ્ઠ, અહં પન વો પુત્તસ્સ સામસ્સ ઠાને ઠત્વા પાદધોવનાદીનિ સબ્બકિચ્ચાનિ કરિસ્સામિ, મં રાજાતિ અસલ્લક્ખેત્વા સામોતિ સલ્લક્ખેથાતિ.

તે અઞ્જલિં પગ્ગય્હ વન્દિત્વા ‘‘મહારાજ, તવ અમ્હાકં કમ્મકરણકિચ્ચં નત્થિ, અપિચ ખો પન લટ્ઠિકોટિયા નો ગહેત્વા આનેત્વા સામં દસ્સેહી’’તિ યાચન્તા ગાથાદ્વયમાહંસુ –

૩૬૦.‘‘નમો તે કાસિરાજત્થુ, નમો તે કાસિવડ્ઢન;
અઞ્જલિં તે પગ્ગણ્હામ, યાવ સામાનુપાપય.

૩૬૧.‘‘તસ્સ પાદે સમજ્જન્તા, મુખઞ્ચ ભુજદસ્સનં;

સંસુમ્ભમાના અત્તાનં, કાલમાગમયામસે’’તિ.

તત્થ **યાવ સામાનુપાપયા**તિ યાવ સામો યત્થ, તત્થ અમ્હે અનુપાપય. **ભુજદસ્સન**ન્તિ કલ્યાણદસ્સનં અભિરૂપં. **સંસુમ્ભમાના**તિ પોથેન્તા. **કાલમાગમયામસે**તિ કાલકિરિયં આગમેસ્સામ.

તેસં એવં કથેન્તાનઞ્ઞેવ સૂરિયો અત્થઙ્ગતો. અથ રાજા ‘‘સચાહં ઇદાનેવ ઇમે તત્થ નેસ્સામિ, તં દિસ્વાવ નેસં હદયં ફલિસ્સતિ, ઇતિ તિણ્ણમ્પિ એતેસં મતકાલે અહં નિરયે ઉપ્પજ્જન્તોયેવ નામ, તસ્મા તેસં ગન્તું ન દસ્સામી’’તિ ચિન્તેત્વા ચતસ્સો ગાથાયો અજ્ઝભાસિ –

૩૬૨.‘‘બ્રહા વાળમિગાકિણ્ણં, આકાસન્તંવ દિસ્સતિ;
યત્થ સામો હતો સેતિ, ચન્દોવ પતિતો છમા.

૩૬૩.‘‘બ્રહા વાળમિગાકિણ્ણં, આકાસન્તંવ દિસ્સતિ;
યત્થ સામો હતો સેતિ, સૂરિયોવ પતિતો છમા.

૩૬૪.‘‘બ્રહા વાળમિગાકિણ્ણં, આકાસન્તંવ દિસ્સતિ;
યત્થ સામો હતો સેતિ, પંસુના પતિકુન્થિતો.

૩૬૫.‘‘બ્રહા વાળમિગાકિણ્ણં, આકાસન્તંવ દિસ્સતિ;
યત્થ સામો હતો સેતિ, ઇધેવ વસથસ્સમે’’તિ.

તત્થ **બ્રહા**તિ અચ્ચુગ્ગતં. **આકાસન્તંવા**તિ એતં વનં આકાસસ્સ અન્તો વિય હુત્વા દિસ્સતિ. **અથ વા આકાસન્ત**ન્તિ આકાસમાનં, પકાસમાનન્તિ અત્થો. **છમા**તિ છમાયં, પથવિયન્તિ અત્થો. ‘‘છમ’’ન્તિપિ પાઠો, પથવિં પતિતો વિયાતિ અત્થો. **પતિકુન્થિતો**તિ પરિકિણ્ણો, પલિવેઠિતોતિ અત્થો.

અથ તે અત્તનો વાળમિગભયાભાવં દસ્સેતું ગાથમાહંસુ –

૩૬૬.‘‘યદિ તત્થ સહસ્સાનિ, સતાનિ નિયુતાનિ ચ;
નેવમ્હાકં ભયં કોચિ, વને વાળેસુ વિજ્જતી’’તિ.

તત્થ **કોચી**તિ ઇમસ્મિં વને કત્થચિ એકસ્મિં પદેસેપિ અમ્હાકં વાળેસુ ભયં નામ નત્થિ.

રાજા તે પટિબાહિતું અસક્કોન્તો હત્થેસુ ગહેત્વા તત્થ નેસિ. તમત્થં પકાસેન્તો સત્થા આહ –

૩૬૭.‘‘તતો અન્ધાનમાદાય, કાસિરાજા બ્રહાવને;
હત્થે ગહેત્વા પક્કામિ, યત્થ સામો હતો અહૂ’’તિ.

તત્થ **તતો**તિ તદા. **અન્ધાન**ન્તિ અન્ધે. **અહૂ**તિ અહોસિ. **યત્થા**તિ યસ્મિં ઠાને સો નિપન્નો, તત્થ નેસીતિ અત્થો.

સો આનેત્વા ચ પન સામસ્સ સન્તિકે ઠપેત્વા ‘‘અયં વો પુત્તો’’તિ આચિક્ખિ. અથસ્સ પિતા સીસં ઉક્ખિપિત્વા માતા પાદે ગહેત્વા ઊરૂસુ ઠપેત્વા નિસીદિત્વા વિલપિંસુ. તમત્થં પકાસેન્તો સત્થા આહ –

૩૬૮.‘‘દિસ્વાન પતિતં સામં, પુત્તકં પંસુકુન્થિતં;
અપવિદ્ધં બ્રહારઞ્ઞે, ચન્દંવ પતિતં છમા.

૩૬૯.‘‘દિસ્વાન પતિતં સામં, પુત્તકં પંસુકુન્થિતં;
અપવિદ્ધં બ્રહારઞ્ઞે, સૂરિયંવ પતિતં છમા.

૩૭૦.‘‘દિસ્વાન પતિતં સામં, પુત્તકં પંસુકુન્થિતં;
અપવિદ્ધં બ્રહારઞ્ઞે, કલૂનં પરિદેવયું.

૩૭૧.‘‘દિસ્વાન પતિતં સામં, પુત્તકં પંસુકુન્થિતં;
બાહા પગ્ગય્હ પક્કન્દું, ‘અધમ્મો કિર ભો’ઇતિ.

૩૭૨.‘‘બાળ્હં ખો ત્વં પમત્તોસિ, સામ કલ્યાણદસ્સન;
યો અજ્જેવં ગતે કાલે, ન કિઞ્ચિ મભિભાસસિ.

૩૭૩.‘‘બાળ્હં ખો ત્વં પદિત્તોસિ, સામ કલ્યાણદસ્સન;
યો અજ્જેવં ગતે કાલે, ન કિઞ્ચિ મભિભાસસિ.

૩૭૪.‘‘બાળ્હં ખો ત્વં પકુદ્ધોસિ, સામ કલ્યાણદસ્સન;
યો અજ્જેવં ગતે કાલે, ન કિઞ્ચિ મભિભાસતિ.

૩૭૫.‘‘બાળ્હં ખો ત્વં પસુત્તોસિ, સામ કલ્યાણદસ્સન;
યો અજ્જેવં ગતે કાલે, ન કિઞ્ચિ મભિભાસસિ.

૩૭૬.‘‘બાળ્હં ખો ત્વં વિમનોસિ, સામ કલ્યાણદસ્સન;
યો અજ્જેવં ગતે કાલે, ન કિઞ્ચિ મભિભાસસિ.

૩૭૭.‘‘જટં વલિનં પંસુગતં, કોદાનિ સણ્ઠપેસ્સતિ;
સામો અયં કાલકતો, અન્ધાનં પરિચારકો.

૩૭૮.‘‘કો મે સમ્મજ્જમાદાય, સમ્મજ્જિસ્સતિ અસ્સમં;
સામો અયં કાલકતો, અન્ધાનં પરિચારકો.

૩૭૯.‘‘કોદાનિ ન્હાપયિસ્સતિ, સીતેનુણ્હોદકેન ચ;
સામો અયં કાલકતો, અન્ધાનં પરિચારકો.

૩૮૦.‘‘કોદાનિ ભોજયિસ્સતિ, વનમૂલફલાનિ ચ;

સામો અયં કાલકતો, અન્ધાનં પરિચારકો’’તિ.

તત્થ **અપવિદ્ધન્તિ** રઞ્ઞા નિરત્થકં છડ્ડિતં. **અધમ્મો કિર ભો ઇતી**તિ અયુત્તં કિર ભો, અજ્જ ઇમસ્મિં લોકે વત્તતિ. **પમત્તો**તિ તિખિણસુરં પિવિત્વા વિય મત્તો પમત્તો પમાદં આપન્નો. **પદિત્તો**તિ દપ્પિતો. ‘‘**પકુદ્ધોસિ વિમનોસી**’’તિ સબ્બં વિલાપવસેન ભણન્તિ. **જટન્તિ** તાત , અમ્હાકં જટામણ્ડલં. **વલિનં પંસુગતન્તિ** યદા આકુલં મલગ્ગહિતં ભવિસ્સતિ. **કોદાની**તિ ઇદાનિ કો સણ્ઠપેસ્સતિ, સોધેત્વા ઉજું કરિસ્સતીતિ.

અથસ્સ માતા બહું વિલપિત્વા તસ્સ ઉરે હત્થં ઠપેત્વા સન્તાપં ઉપધારેન્તી ‘‘પુત્તસ્સ મે સન્તાપો પવત્તતિયેવ, વિસવેગેન વિસઞ્ઞિતં આપન્નો ભવિસ્સતિ, નિબ્બિસભાવત્થાય ચસ્સ સચ્ચકિરિયં કરિસ્સામી’’તિ ચિન્તેત્વા સચ્ચકિરિયમકાસિ. તમત્થં પકાસેન્તો સત્થા આહ –

૩૮૧.‘‘દિસ્વાન પતિતં સામં, પુત્તકં પંસુકુન્થિતં;
અટ્ટિતા પુત્તસોકેન, માતા સચ્ચં અભાસથ.

૩૮૨.‘‘યેન સચ્ચેનયં સામો, ધમ્મચારી પુરે અહુ;
એતેન સચ્ચવજ્જેન, વિસં સામસ્સ હઞ્ઞતુ.

૩૮૩.‘‘યેન સચ્ચેનયં સામો, બ્રહ્મચારી પુરે અહુ;
એતેન સચ્ચવજ્જેન, વિસં સામસ્સ હઞ્ઞતુ.

૩૮૪.‘‘યેન સચ્ચેનયં સામો, સચ્ચવાદી પુરે અહુ;
એતેન સચ્ચવજ્જેન, વિસં સામસ્સ હઞ્ઞતુ.

૩૮૫.‘‘યેન સચ્ચેનયં સામો, માતાપેત્તિભરો અહુ;
એતેન સચ્ચવજ્જેન, વિસં સામસ્સ હઞ્ઞતુ.

૩૮૬.‘‘યેન સચ્ચેનયં સામો, કુલે જેટ્ઠાપચાયિકો;
એતેન સચ્ચવજ્જેન, વિસં સામસ્સ હઞ્ઞતુ.

૩૮૭.‘‘યેન સચ્ચેનયં સામો, પાણા પિયતરો મમ;
એતેન સચ્ચવજ્જેન, વિસં સામસ્સ હઞ્ઞતુ.

૩૮૮.‘‘યં કિઞ્ચિત્થિ કતં પુઞ્ઞં, મય્હઞ્ચેવ પિતુચ્ચ તે;
સબ્બેન તેન કુસલેન, વિસં સામસ્સ હઞ્ઞતૂ’’તિ.

તત્થ **યેન સચ્ચેના**તિ યેન ભૂતેન સભાવેન. **ધમ્મચારી**તિ દસકુસલકમ્મપથધમ્મચારી. **સચ્ચવાદી**તિ હસિતવસેનપિ મુસાવાદં ન વદતિ. **માતાપેત્તિભરો**તિ અનલસો હુત્વા રત્તિન્દિવં માતાપિતરો ભરિ. **કુલે જેટ્ઠાપચાયિકો**તિ જેટ્ઠાનં માતાપિતૂનં સક્કારકારકો હોતિ.

એવં માતરા સત્તહિ ગાથાહિ સચ્ચકિરિયાય કતાય સામો પરિવત્તિત્વા નિપજ્જિ. અથસ્સ પિતા ‘‘જીવતિ મે પુત્તો, અહમ્પિસ્સ સચ્ચકિરિયં કરિસ્સામી’’તિ તથેવ સચ્ચકિરિયમકાસિ. તમત્થં પકાસેન્તો સત્થા આહ –

૩૮૯.‘‘દિસ્વાન પતિતં સામં, પુત્તકં પંસુકુન્થિતં;
અટ્ટિતો પુત્તસોકેન, પિતા સચ્ચં અભાસથ.

૩૯૦.‘‘યેન સચ્ચેનયં સામો, ધમ્મચારી પુરે અહુ;
એતેન સચ્ચવજ્જેન, વિસં સામસ્સ હઞ્ઞતુ.

૩૯૧.‘‘યેન સચ્ચેનયં સામો, બ્રહ્મચારી પુરે અહુ;
એતેન સચ્ચવજ્જેન, વિસં સામસ્સ હઞ્ઞતુ.

૩૯૨.‘‘યેન સચ્ચેનયં સામો, સચ્ચવાદી પુરે અહુ;
એતેન સચ્ચવજ્જેન, વિસં સામસ્સ હઞ્ઞતુ.

૩૯૩.‘‘યેન સચ્ચેનયં સામો, માતાપેત્તિભરો અહુ;
એતેન સચ્ચવજ્જેન, વિસં સામસ્સ હઞ્ઞતુ.

૩૯૪.‘‘યેન સચ્ચેનયં સામો, કુલે જેટ્ઠાપચાયિકો;
એતેન સચ્ચવજ્જેન, વિસં સામસ્સ હઞ્ઞતુ.

૩૯૫.‘‘યેન સચ્ચેનયં સામો, પાણા પિયતરો મમ;
એતેન સચ્ચવજ્જેન, વિસં સામસ્સ હઞ્ઞતુ.

૩૯૬.‘‘યં કિઞ્ચિત્થિ કતં પુઞ્ઞં, મય્હઞ્ચેવ માતુચ્ચ તે;
સબ્બેન તેન કુસલેન, વિસં સામસ્સ હઞ્ઞતૂ’’તિ.

એવં પિતરિ સચ્ચકિરિયં કરોન્તે મહાસત્તો પરિવત્તિત્વા ઇતરેન પસ્સેન નિપજ્જિ. અથસ્સ તતિયં સચ્ચકિરિયં દેવતા અકાસિ. તમત્થં પકાસેન્તો સત્થા અહ –

૩૯૭.‘‘સા દેવતા અન્તરહિતા, પબ્બતે ગન્ધમાદને;
સામસ્સ અનુકમ્પાય, ઇમં સચ્ચં અભાસથ.

૩૯૮.‘‘પબ્બત્યાહં ગન્ધમાદને, ચિરરત્તનિવાસિની;
ન મે પિયતરો કોચિ, અઞ્ઞો સામેન વિજ્જતિ;
એતેન સચ્ચવજ્જેન, વિસં સામસ્સ હઞ્ઞતુ.

૩૯૯.‘‘સબ્બે વના ગન્ધમયા, પબ્બતે ગન્ધમાદને;
એતેન સચ્ચવજ્જેન, વિસં સામસ્સ હઞ્ઞતુ.

૪૦૦.“તેસં લાલપ્પમાનાનં, બહું કારુઞ્ઞસઞ્હિતં;
ખિપ્પં સામો સમુટ્ઠાસિ, યુવા કલ્યાણદસ્સનો”તિ.

તત્થ **પબ્બત્યાહ**ન્તિ પબ્બતે અહં. **સબ્બે વના ગન્ધમયા**તિ સબ્બે રુક્ખા ગન્ધમયા. ન હિ તત્થ અગન્ધો નામ કોચિ રુક્ખો અત્થિ. **તેસ**ન્તિ ભિક્ખવે, તેસં ઉભિન્નં લાલપ્પમાનાનઞ્ઞેવ દેવતાય સચ્ચકિરિયાય પરિયોસાને ખિપ્પં સામો ઉટ્ઠાસિ, પદુમપત્તતો ઉદકં વિયસ્સ વિસં વિનિવત્તેત્વા આબાધો વિગતો, ઇધ નુ ખો વિદ્ધો, એત્થ નુ ખો વિદ્ધોતિ વિદ્ધટ્ઠાનમ્પિ ન પઞ્ઞાયિ.

ઇતિ મહાસત્તસ્સ નિરોગભાવો, માતાપિતૂનઞ્ચ ચક્ખુપટિલાભો, અરુણુગ્ગમનઞ્ચ, દેવતાનુભાવેન તેસં ચતુન્નં અસ્સમેયેવ પાકટભાવો ચાતિ સબ્બં એકક્ખણેયેવ અહોસિ. માતાપિતરો “ચક્ખૂનિ નો લદ્ધાનિ, સુવણ્ણસામો ચ અરોગો જાતો”તિ અતિરેકતરં તુસ્સિંસુ. અથ ને સામપણ્ડિતો ગાથં અભાસિ –

૪૦૧.“સામોહમસ્મિ ભદ્દં વો, સોત્થિનામ્હિ સમુટ્ઠિતો;
મા બાળ્હં પરિદેવેથ, મઞ્જુનાભિવદેથ મ”ન્તિ.

તત્થ **સોત્થિનામ્હિ સમુટ્ઠિતો**તિ સોત્થિના સુખેન ઉટ્ઠિતો અમ્હિ ભવામિ. **મઞ્જુના**તિ મધુરસ્સરેન મં અભિવદેથ.

અથ સો રાજાનં દિસ્વા પટિસન્થારં કરોન્તો આહ –

૪૦૨.“સ્વાગતં તે મહારાજ, અથો તે અદુરાગતં;
ઇસ્સરોસિ અનુપ્પત્તો, યં ઇધત્થિ પવેદય.

૪૦૩.“તિન્દુકાનિ પિયાલાનિ, મધુકે કાસુમારિયો;
ફલાનિ ખુદ્દકપ્પાનિ, ભુઞ્જ રાજ વરં વરં.

૪૦૪.“અત્થિ મે પાનીયં સીતં, આભતં ગિરિગબ્ભરા;
તતો પિવ મહારાજ, સચે ત્વં અભિકઙ્ખસી”તિ.

રાજાપિ તં અચ્છરિયં દિસ્વા આહ –

૪૦૫.“સમ્મુય્હામિ પમુય્હામિ, સબ્બા મુય્હન્તિ મે દિસા;
પેતં તં સામ મદ્દક્ખિં, કો નુ ત્વં સામ જીવસી”તિ.

તત્થ **પેત**ન્તિ સામ અહં તં મતં અદ્દસં. **કો નુ ત્વ**ન્તિ કથં નુ ત્વં જીવિતં પટિલભસીતિ પુચ્છિ.

મહાસત્તો “અયં રાજા મં ‘મતો’તિ સલ્લક્ખેસિ, અમતભાવમસ્સ પકાસેસ્સામી”તિ ચિન્તેત્વા આહ –

૪૦૬.“અપિ જીવં મહારાજ, પુરિસં ગાળ્હવેદનં;
ઉપનીતમનસઙ્કપ્પં, જીવન્તં મઞ્ઞતે મતં.

૪૦૭."અપિ જીવં મહારાજ, પુરિસં ગાળ્હવેદનં;
તં નિરોધગતં સન્તં, જીવન્તં મઞ્ઞતે મત"ન્તિ.

તત્થ **અપિ જીવન્તિ** જીવમાનં અપિ. **ઉપનીતમનસઙ્કપ્પન્તિ** ભવઙ્ગઓતિણ્ણચિત્તાચારં. **જીવન્તન્તિ** જીવમાનમેવ "એસો મતો"તિ મઞ્ઞતિ. **નિરોધગતન્તિ** અસ્સાસપસ્સાસનિરોધં સમાપન્નં સન્તં વિજ્જમાનં મં એવં લોકો મતં વિય જીવન્તમેવ મઞ્ઞતિ.

એવઞ્ચ પન વત્વા મહાસત્તો રાજાનં અત્થે યોજેતુકામો ધમ્મં દેસેન્તો પુન દ્વે ગાથા અભાસિ –

૪૦૮."યો માતરં પિતરં વા, મચ્ચો ધમ્મેન પોસતિ;
દેવાપિ નં તિકિચ્છન્તિ, માતાપેત્તિભરં નરં.

૪૦૯."યો માતરં પિતરં વા, મચ્ચો ધમ્મેન પોસતિ;
ઇધેવ નં પસંસન્તિ, પેચ્ચ સગ્ગે પમોદતી"તિ.

તં સુત્વા રાજા "અચ્છરિયં વત, ભો, માતાપેત્તિભરસ્સ જન્તુનો ઉપ્પન્નરોગં દેવતાપિ તિકિચ્છન્તિ, અતિવિય અયં સામો સોભતી"તિ અઞ્જલિં પગ્ગય્હ યાચન્તો આહ –

૪૧૦."એસ ભિય્યો પમુય્હામિ, સબ્બા મુય્હન્તિ મે દિસા;
સરણં તં સામ ગચ્છામિ, ત્વઞ્ચ મે સરણં ભવા"તિ.

તત્થ **ભિય્યોતિ** યસ્મા તાદિસે પરિસુદ્ધસીલગુણસમ્પન્ને તયિ અપરજ્ઝિં, તસ્મા અતિરેકતરં સમ્મુય્હામિ. **ત્વઞ્ચ મે સરણં ભવાતિ** સરણં ગચ્છન્તસ્સ મે ત્વં સરણં ભવ, પતિટ્ઠા હોહિ, દેવલોકગામિમગ્ગં કરોહીતિ.

અથ નં મહાસત્તો "સચેપિ, મહારાજ, દેવલોકં ગન્તુકામોસિ, મહન્તં દિબ્બસમ્પત્તિં પરિભુઞ્જિતુકામોસિ, ઇમાસુ દસરાજધમ્મચરિયાસુ વત્તસ્સૂ"તિ તસ્સ ધમ્મં દેસેન્તો દસ રાજધમ્મચરિયગાથા અભાસિ –

૪૧૧."ધમ્મં ચર મહારાજ, માતાપિતૂસુ ખત્તિય;
ઇધ ધમ્મં ચરિત્વાન, રાજ સગ્ગં ગમિસ્સસિ.

૪૧૨."ધમ્મં ચર મહારાજ, પુત્તદારેસુ ખત્તિય;
ઇધ ધમ્મં ચરિત્વાન, રાજ સગ્ગં ગમિસ્સસિ.

૪૧૩."ધમ્મં ચર મહારાજ, મિત્તામચ્ચેસુ ખત્તિય;
ઇધ ધમ્મં ચરિત્વાન, રાજ સગ્ગં ગમિસ્સસિ.

૪૧૪."ધમ્મં ચર મહારાજ, વાહનેસુ બલેસુ ચ;
ઇધ ધમ્મં ચરિત્વાન, રાજ સગ્ગં ગમિસ્સસિ.

૪૧૫."ધમ્મં ચર મહારાજ, ગામેસુ નિગમેસુ ચ;

ઇધ ધમ્મં ચરિત્વાન, રાજ સગ્ગં ગમિસ્સસિ.

૪૧૬.“ધમ્મં ચર મહારાજ, રટ્ઠેસુ જનપદેસુ ચ;
ઇધ ધમ્મં ચરિત્વાન, રાજ સગ્ગં ગમિસ્સસિ.

૪૧૭.“ધમ્મં ચર મહારાજ, સમણબ્રાહ્મણેસુ ચ;
ઇધ ધમ્મં ચરિત્વાન, રાજ સગ્ગં ગમિસ્સસિ.

૪૧૮.“ધમ્મં ચર મહારાજ, મિગપક્ખીસુ ખત્તિય;
ઇધ ધમ્મં ચરિત્વાન, રાજ સગ્ગં ગમિસ્સસિ.

૪૧૯.“ધમ્મં ચર મહારાજ, ધમ્મો ચિણ્ણો સુખાવહો;
ઇધ ધમ્મં ચરિત્વાન, રાજ સગ્ગં ગમિસ્સસિ.

૪૨૦.“ધમ્મં ચર મહારાજ, સઇન્દા દેવા સબ્રહ્મકા;
સુચિણ્ણેન દિવં પત્તા, મા ધમ્મં રાજ પામદો”તિ.

તાસં અત્થો **તેસકુણજાતકે** (જા॰ ૨.૧૭.૧ આદયો) વિત્થારિતોવ. એવં મહાસત્તો તસ્સ દસ રાજધમ્મે દેસેત્વા ઉત્તરિપિ ઓવદિત્વા પઞ્ચ સીલાનિ અદાસિ. સો તસ્સ ઓવાદં સિરસા સમ્પટિચ્છિત્વા મહાસત્તં વન્દિત્વા ખમાપેત્વા બારાણસિં ગન્ત્વા દાનાદીનિ પુઞ્ઞાનિ કત્વા સગ્ગપરાયણો અહોસિ. બોધિસત્તોપિ યાવજીવં માતાપિતરો પરિચરિત્વા માતાપિતૂહિ સદ્ધિં પઞ્ચ અભિઞ્ઞા ચ અટ્ઠ સમાપત્તિયો ચ નિબ્બત્તેત્વા બ્રહ્મલોકૂપગો અહોસિ.

સત્થા ઇદં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા “ભિક્ખવે, માતાપિતૂનં પોસનં નામ પણ્ડિતાનં વંસો”તિ વત્વા સચ્ચાનિ પકાસેત્વા જાતકં સમોધાનેસિ, સચ્ચપરિયોસાને માતુપોસકભિક્ખુ સોતાપત્તિફલં પાપુણિ.

તદા રાજા આનન્દો અહોસિ, દેવધીતા ઉપ્પલવણ્ણા, સક્કો અનુરુદ્ધો, દુકૂલપણ્ડિતો મહાકસ્સપો, પારિકા ભદ્દકાપિલાની ભિક્ખુની, સુવણ્ણસામપણ્ડિતો પન અહમેવ સમ્માસમ્બુદ્ધો અહોસિન્તિ.

સુવણ્ણસામજાતકવણ્ણના તતિયા.

[૫૪૧] ૪. નિમિજાતકવણ્ણના

અચ્છેરં વત લોકસ્મિન્તિ ઇદં સત્થા મિથિલં ઉપનિસ્સાય મઘદેવઅમ્બવને વિહરન્તો સિતપાતુકમ્મં આરબ્ભ કથેસિ. એકદિવસઞ્હિ સત્થા સાયન્હસમયે સમ્બહુલેહિ ભિક્ખૂહિ સદ્ધિં તસ્મિં અમ્બવને ચારિકં ચરમાનો એકં રમણીયં ભૂમિપ્પદેસં દિસ્વા અત્તનો પુબ્બચરિયં કથેતુકામો હુત્વા સિતપાતુકમ્મં કત્વા આયસ્મતા આનન્દત્થેરેન સિતપાતુકમ્મકારણં પુટ્ઠો “આનન્દ, અયં ભૂમિપ્પદેસો પુબ્બે મયા મઘદેવરાજકાલે ઝાનકીળં કીળન્તેન અજ્ઝાવુટ્ઠપુબ્બો”તિ વત્વા તેન યાચિતો પઞ્ઞત્તાસને નિસીદિત્વા અતીતં આહરિ.

અતીતે વિદેહરટ્ઠે મિથિલનગરે મઘદેવો નામ રાજા રજ્જં કારેસિ. સો ચતુરાસીતિવસ્સસહસ્સાનિ કુમારકીળં કીળિ, ચતુરાસીતિવસ્સસહસ્સાનિ ઉપરજ્જં કારેસિ, ચતુરાસીતિવસ્સસહસ્સાનિ રજ્જં કારેન્તો “યદા મે સમ્મ

કપ્પક, સિરસ્મિં પલિતાનિ પસ્સેય્યાસિ, તદા મે આરોચેય્યાસી''તિ આહ. અપરભાગે કપ્પકો પલિતાનિ દિસ્વા રઞ્ઞો આરોચેસિ. રાજા પલિતં સુવણ્ણસણ્ડાસેન ઉદ્ધરાપેત્વા હત્થતલે પતિટ્ઠાપેત્વા પલિતં ઓલોકેત્વા મચ્ચુરાજેન આગન્ત્વા નલાટે લગ્ગં વિય મરણં સમ્પસ્સમાનો ''ઇદાનિ મે પબ્બજિતકાલો''તિ કપ્પકસ્સ ગામવરં દત્વા જેટ્ઠપુત્તં પક્કોસાપેત્વા ''તાત, રજ્જં પટિચ્છ, અહં પબ્બજિસ્સામી''તિ વત્વા ''કિં કારણા દેવા''તિ વુત્તે –

''ઉત્તમઙ્ગરુહા મય્હં, ઇમે જાતા વયોહરા;
પાતુભૂતા દેવદૂતા, પબ્બજ્જાસમયો મમા''તિ. –

વત્વા પુત્તં રજ્જે અભિસિઞ્ચિત્વા ''તાત, ત્વમ્પિ એવરૂપં પલિતં દિસ્વાવ પબ્બજેય્યાસી''તિ તં ઓવદિત્વા નગરા નિક્ખમિત્વા અમ્બવને ઇસિપબ્બજ્જં પબ્બજિત્વા ચતુરાસીતિવસ્સસહસ્સાનિ ચત્તારો બ્રહ્મવિહારે ભાવેત્વા બ્રહ્મલોકે નિબ્બત્તિ. પુત્તોપિસ્સ એતેનેવ ઉપાયેન પબ્બજિત્વા બ્રહ્મલોકપરાયણો અહોસિ. તથા તસ્સ પુત્તો, તથા તસ્સ પુત્તોતિ એવં દ્વીહિ ઊનાનિ ચતુરાસીતિખત્તિયસહસ્સાનિ સીસે પલિતં દિસ્વાવ ઇમસ્મિં અમ્બવને પબ્બજિત્વા ચત્તારો બ્રહ્મવિહારે ભાવેત્વા બ્રહ્મલોકે નિબ્બત્તિંસુ.

તેસં સબ્બપઠમં નિબ્બત્તો મઘદેવરાજા બ્રહ્મલોકે ઠિતોવ અત્તનો વંસં ઓલોકેન્તો દ્વીહિ ઊનાનિ ચતુરાસીતિખત્તિયસહસ્સાનિ પબ્બજિતાનિ દિસ્વા તુટ્ઠમાનસો હુત્વા ''ઇતો નુ ખો પરં પવત્તિસ્સતિ, ન પવત્તિસ્સતી''તિ ઓલોકેન્તો અપ્પવત્તનભાવં ઞત્વા ''મમ વંસં અહમેવ ઘટેસ્સામી''તિ ચિન્તેત્વા તતો ચવિત્વા મિથિલનગરે રઞ્ઞો અગ્ગમહેસિયા કુચ્છિમ્હિ પટિસન્ધિં ગણ્હિત્વા દસમાસચ્ચયેન માતુ કુચ્છિતો નિક્ખમિ. રાજા તસ્સ નામગ્ગહણદિવસે નેમિત્તકે બ્રાહ્મણે પક્કોસાપેત્વા પુચ્છિ. તે તસ્સ લક્ખણાનિ ઓલોકેત્વા ''મહારાજ, અયં કુમારો તુમ્હાકં વંસં ઘટેન્તો ઉપ્પન્નો. તુમ્હાકઞ્હિ વંસો પબ્બજિતવંસો, ઇમસ્સ પરતો નાગમિસ્સતી''તિ વદિંસુ. તં સુત્વા રાજા ''અયં કુમારો રથચક્કનેમિ વિય મમ વંસં ઘટેન્તો જાતો, તસ્મા તસ્સ 'નિમિકુમારો'તિ નામં કરિસ્સામી''તિ ચિન્તેત્વા ''નિમિકુમારો''તિસ્સ નામં અકાસિ.

સો દહરકાલતો પટ્ઠાય દાને સીલે ઉપોસથકમ્મે ચ અભિરતો અહોસિ. અથસ્સ પિતા પુરિમનયેનેવ પલિતં દિસ્વા કપ્પકસ્સ ગામવરં દત્વા પુત્તસ્સ રજ્જં નિય્યાદેત્વા અમ્બવને પબ્બજિત્વા બ્રહ્મલોકપરાયણો અહોસિ. નિમિરાજા પન દાનજ્ઝાસયતાય ચતૂસુ નગરદ્વારેસુ નગરમજ્ઝે ચાતિ પઞ્ચસુ ઠાનેસુ પઞ્ચ દાનસાલાયો કારાપેત્વા મહાદાનં પવત્તેસિ. એકેકાય દાનસાલાય સતસહસ્સં સતસહસ્સં કત્વા દેવસિકં પઞ્ચ પઞ્ચ કહાપણસતસહસ્સાનિ પરિચ્ચજિ, નિચ્ચં પઞ્ચ સીલાનિ રક્ખિ, પક્ખદિવસેસુ ઉપોસથં સમાદિયિ, મહાજનમ્પિ દાનાદીસુ પુઞ્ઞેસુ સમાદપેસિ, સગ્ગમગ્ગં આચિક્ખિત્વા નિરયભયેન તજ્જેત્વા ધમ્મં દેસેસિ. તસ્સ ઓવાદે ઠિતા મનુસ્સા દાનાદીનિ પુઞ્ઞાનિ કત્વા તતો ચુતા દેવલોકે નિબ્બત્તિંસુ, દેવલોકો પરિપૂરિ, નિરયો તુચ્છો વિય અહોસિ. તદા તાવતિંસભવને દેવસઙ્ઘા સુધમ્માયં દેવસભાયં સન્નિપતિત્વા ''અહો, વત અમ્હાકં આચરિયો નિમિરાજા, તં નિસ્સાય મયં ઇમં બુદ્ધઞ્ઞાણેનપિ અપરિચ્છિન્દનીયં દિબ્બસમ્પત્તિં અનુભવામા''તિ વત્વા મહાસત્તસ્સ ગુણે વણ્ણયિંસુ . મનુસ્સલોકેપિ મહાસમુદ્દપિટ્ઠે આસિત્તતેલં વિય મહાસત્તસ્સ ગુણકથા પત્થરિ. સત્થા તમત્થં આવિભૂતં કત્વા ભિક્ખુસઙ્ઘસ્સ કથેન્તો આહ –

૪૨૧.''અચ્છેરં વત લોકસ્મિં, ઉપ્પજ્જન્તિ વિચક્ખણા;
યદા અહુ નિમિરાજા, પણ્ડિતો કુસલત્થિકો.

૪૨૨.''રાજા સબ્બવિદેહાનં, અદા દાનં અરિન્દમો;
તસ્સ તં દદતો દાનં, સઙ્કપ્પો ઉદપજ્જથ;
દાનં વા બ્રહ્મચરિયં વા, કતમં સુ મહપ્ફલ''ન્તિ.

તત્થ **યદા અહૂ**તિ ભિક્ખવે, યદા પણ્ડિતો અત્તનો ચ પરેસઞ્ચ કુસલત્થિકો નિમિરાજા અહોસિ, તદા દેવમનુસ્સા ''અચ્છેરં વત, ભો, એવરૂપાપિ નામ અનુપ્પન્ને બુદ્ધઞાણે મહાજનસ્સ બુદ્ધકિચ્ચં સાધયમાના લોકસ્મિં વિચક્ખણા ઉપ્પજ્જન્તી''તિ એવં તસ્સ ગુણકથં કથેસુન્તિ અત્થો. ''યથા અહૂ''તિપિ પાઠો. તસ્સત્થો – યથા અહુ નિમિરાજા પણ્ડિતો કુસલત્થિકોયેવ, તથારૂપા મહાજનસ્સ બુદ્ધકિચ્ચં સાધયમાના ઉપ્પજ્જન્તિ વિચક્ખણા. યં તેસં ઉપ્પન્નં, તં અચ્છેરં વત લોકસ્મિન્તિ. ઇતિ સત્થા સયમેવ અચ્છરિયજાતો એવમાહ. **સબ્બવિદેહાનન્તિ** સબ્બવિદેહરટ્ઠવાસીનં. **કતમં સૂ**તિ એતેસુ દ્વીસુ કતમં નુ ખો મહપ્ફલન્તિ અત્થો.

સો કિર પન્નરસીઉપોસથદિવસે ઉપોસથિકો હુત્વા સબ્બાભરણાનિ ઓમુઞ્ચિત્વા સિરિસયનપિટ્ઠે નિપન્નોવ દ્વે યામે નિદ્દં ઓક્કમિત્વા પચ્છિમયામે પબુદ્ધો પલ્લઙ્કં આભુજિત્વા ''અહં મહાજનસ્સ અપરિમાણં દાનમ્પિ દેમિ, સીલમ્પિ રક્ખામિ, દાનસ્સ નુ ખો મહન્તં ફલં, ઉદાહુ બ્રહ્મચરિયસ્સા''તિ ચિન્તેત્વા અત્તનો કઙ્ખં છિન્દિતું નાસક્ખિ. તસ્મિં ખણે સક્કસ્સ ભવનં ઉણ્હાકારં દસ્સેસિ. સક્કો આવજ્જેન્તો તં તથા વિતક્કેન્તં દિસ્વા ''કઙ્ખમસ્સ છિન્દિસ્સામી''તિ એકકોવ સીઘં આગન્ત્વા સકલનિવેસનં એકોભાસં કત્વા સિરિગબ્ભં પવિસિત્વા ઓભાસં ફરિત્વા આકાસે ઠત્વા તેન પુટ્ઠો બ્યાકાસિ. તમત્થં પકાસેન્તો સત્થા આહ –

૪૨૩.''તસ્સ સઙ્કપ્પમઞ્ઞાય, મઘવા દેવકુઞ્જરો;
સહસ્સનેત્તો પાતુરહુ, વણ્ણેન વિહનં તમં.

૪૨૪.''સલોમહટ્ઠો મનુજિન્દો, વાસવં અવચા નિમિ;
દેવતા નુસિ ગન્ધબ્બો, અદુ સક્કો પુરિન્દદો.

૪૨૫.''ન ચ મે તાદિસો વણ્ણો, દિટ્ઠો વા યદિ વા સુતો;
આચિક્ખ મે ત્વં ભદ્દન્તે, કથં જાનેમુ તં મયં.

૪૨૬.''સલોમહટ્ઠં ઞત્વાન, વાસવો અવચા નિમિં;
સક્કોહમસ્મિ દેવિન્દો, આગતોસ્મિ તવન્તિકે;
અલોમહટ્ઠો મનુજિન્દ, પુચ્છ પઞ્હં યમિચ્છસિ.

૪૨૭.''સો ચ તેન કતોકાસો, વાસવં અવચા નિમિ;
પુચ્છામિ તં મહારાજ, સબ્બભૂતાનમિસ્સર;
'દાનં વા બ્રહ્મચરિયં વા, કતમંસુ મહપ્ફલં'.

૪૨૮.''સો પુટ્ઠો નરદેવેન, વાસવો અવચા નિમિં;
વિપાકં બ્રહ્મચરિયસ્સ, જાનં અક્ખાસિજાનતો.

૪૨૯.''હીનેન બ્રહ્મચરિયેન, ખત્તિયે ઉપપજ્જતિ;

મજ્ઝિમેન ચ દેવત્તં, ઉત્તમેન વિસુજ્ઝતિ.

૪૩૦.‘‘ન હેતે સુલભા કાયા, યાચયોગેન કેનચિ;
યે કાયે ઉપપજ્જન્તિ, અનાગારા તપસ્સિનો’’તિ.

તત્થ **સલોમહટ્ઠો**તિ ભિક્ખવે, સો નિમિરાજા ઓભાસં દિસ્વા આકાસં ઓલોકેન્તો તં દિબ્બાભરણપટિમણ્ડિતં દિસ્વાવ ભયેન લોમહટ્ઠો હુત્વા ‘‘**દેવતા નુસિ ગન્ધબ્બો**’’તિઆદિના પુચ્છિ. **અલોમહટ્ઠો**તિ નિબ્ભયો અહટ્ઠલોમો હુત્વા પુચ્છ, મહારાજાતિ. **વાસવં અવચા**તિ તુટ્ઠમાનસો હુત્વા સક્કં અવોચ. **જાનં અક્ખાસિજાનતો**તિ ભિક્ખવે, સો સક્કો અતીતે અત્તના પચ્ચક્ખતો દિટ્ઠપુબ્બં બ્રહ્મચરિયસ્સ વિપાકં જાનન્તો તસ્સ અજાનતો અક્ખાસિ.

હીનેનાતિઆદીસુ પુથુતિત્થાયતને મેથુનવિરતિમત્તં સીલં હીનં નામ, તેન ખત્તિયકુલે ઉપપજ્જતિ. ઝાનસ્સ ઉપચારમત્તં મજ્ઝિમં નામ, તેન દેવત્તં ઉપપજ્જતિ. અટ્ઠસમાપત્તિનિબ્બત્તનં પન ઉત્તમં નામ, તેન બ્રહ્મલોકે નિબ્બત્તતિ, તં બાહિરકા નિબ્બાનન્તિ કથેન્તિ. તેનાહ ‘‘વિસુજ્ઝતી’’તિ. ઇમસ્મિં પન બુદ્ધસાસને પરિસુદ્ધસીલસ્સ ભિક્ખુનો અઞ્ઞતરં દેવનિકાયં પત્થેન્તસ્સ બ્રહ્મચરિયચેતના હીનતાય હીનં નામ, તેન યથાપત્થિતે દેવલોકે નિબ્બત્તતિ. પરિસુદ્ધસીલસ્સ ભિક્ખુનો અટ્ઠસમાપત્તિનિબ્બત્તનં મજ્ઝિમં નામ, તેન બ્રહ્મલોકે નિબ્બત્તતિ . પરિસુદ્ધસીલસ્સ વિપસ્સનં વડ્ઢેત્વા અરહત્તુપ્પત્તિ ઉત્તમં નામ, તેન વિસુજ્ઝતીતિ . ઇતિ સક્કો ‘‘મહારાજ, દાનતો સતગુણેન સહસ્સગુણેન સતસહસ્સગુણેન બ્રહ્મચરિયવાસોવ મહપ્ફલો’’તિ વણ્ણેતિ. **કાયા**તિ બ્રહ્મઘટા. **યાચયોગેના**તિ યાચનયુત્તકેન યઞ્ઞયુત્તકેન વાતિ ઉભયત્થાપિ દાયકસ્સેવેતં નામં. **તપસ્સિનો**તિ તપનિસ્સિતકા.

ઇમાય ગાથાય બ્રહ્મચરિયવાસસ્સેવ મહપ્ફલભાવં દીપેત્વા ઇદાનિ યે અતીતે મહાદાનં દત્વા કામાવચરં અતિક્કમિતું નાસક્ખિંસુ, તે રાજાનો દસ્સેન્તો આહ –

૪૩૧.‘‘દુદીપો સાગરો સેલો, મુજકિન્દો ભગીરસો;
ઉસિન્દરો કસ્સપો ચ, અસકો ચ પુથુજ્જનો.

૪૩૨.‘‘એતે ચઞ્ઞે ચ રાજાનો, ખત્તિયા બ્રાહ્મણા બહૂ;
પુથુયઞ્ઞં યજિત્વાન, પેતત્તં નાતિવત્તિસુ’’ન્તિ.

તસ્સત્થો – મહારાજ, પુબ્બે બારાણસિયં દુદીપો નામ રાજા દાનં દત્વા મરણચક્કેન છિન્નો કામાવચરેયેવ નિબ્બત્તિ. તથા સાગરાદયો અટ્ઠાતિ એતે ચ અઞ્ઞે ચ બહૂ રાજાનો ચેવ ખત્તિયા બ્રાહ્મણા ચ પુથુયઞ્ઞં યજિત્વાન અનેકપ્પકારં દાનં દત્વા કામાવચરભૂમિસઙ્ખાતં પેતત્તં નાતિવત્તિંસૂતિ અત્થો. કામાવચરદેવતા હિ રૂપાદિનો કિલેસવત્થુસ્સ કારણા પરં પચ્ચાસીસનતો કપણતાય ‘‘પેતા’’તિ વુચ્ચન્તિ. વુત્તમ્પિ ચેતં –

‘‘યે અદુતિયા ન રમન્તિ એકિકા, વિવેકજં યે ન લભન્તિ પીતિં;
કિઞ્ચાપિ તે ઇન્દસમાનભોગા, તે વે પરાધીનસુખા વરાકા’’તિ.

એવમ્પિ દાનફલતો બ્રહ્મચરિયફલસ્સેવ મહન્તભાવં દસ્સેત્વા ઇદાનિ બ્રહ્મચરિયવાસેન પેતભવનં અતિક્કમિત્વા બ્રહ્મલોકે નિબ્બત્તતાપસે દસ્સેન્તો આહ –

૪૩૩."અથ યીમે અવત્તિંસુ, અનાગારા તપસ્સિનો;
સત્તિસયો યામહનુ, સોમયામો મનોજવો.

૪૩૪."સમુદ્દો માઘો ભરતો ચ, ઇસિ કાલપુરક્ખતો;
અઙ્ગીરસો કસ્સપો ચ, કિસવચ્છો અકત્તિ ચા"તિ.

તત્થ **અવત્તિંસૂ**તિ કામાવચરં અતિક્કમિંસુ. **તપસ્સિનો**તિ સીલતપઞ્ચેવ સમાપત્તિતપઞ્ચ નિસ્સિતા. **સત્તિસયો**તિ યામહનુઆદયો સત્ત ભાતરોવ સન્ધાયાહ. અઙ્ગીરસાદીહિ ચતૂહિ સદ્ધિં એકાદસેતે અવત્તિંસુ અતિક્કમિંસૂતિ અત્થો.

એવં તાવ સુતવસેનેવ દાનફલતો બ્રહ્મચરિયવાસસ્સેવ મહપ્ફલતં વણ્ણેત્વા ઇદાનિ અત્તના દિટ્ઠપુબ્બં આહરન્તો આહ –

૪૩૫."ઉત્તરેન નદી સીદા, ગમ્ભીરા દુરતિક્કમા;
નળગ્ગિવણ્ણા જોતન્તિ, સદા કઞ્ચનપબ્બતા.

૪૩૬."પરૂળ્હકચ્છા તગરા, રૂળ્હકચ્છા વના નગા;
તત્રાસું દસસહસ્સા, પોરાણા ઇસયો પુરે.

૪૩૭."અહં સેટ્ઠોસ્મિ દાનેન, સંયમેન દમેન ચ;
અનુત્તરં વતં કત્વા, પકિરચારી સમાહિતે.

૪૩૮."જાતિમન્તં અજચ્ચઞ્ચ, અહં ઉજુગતં નરં;
અતિવેલં નમસ્સિસ્સં, કમ્મબન્ધૂ હિ માણવા.

૪૩૯."સબ્બે વણ્ણા અધમ્મટ્ઠા, પતન્તિ નિરયં અધો;
સબ્બે વણ્ણા વિસુજ્ઝન્તિ, ચરિત્વા ધમ્મમુત્તમ"ન્તિ.

તત્થ **ઉત્તરેના**તિ મહારાજ, અતીતે ઉત્તરહિમવન્તે દ્વિન્નં સુવણ્ણપબ્બતાનં અન્તરે પવત્તા સીદા નામ નદી ગમ્ભીરા નાવાહિપિ દુરતિક્કમા અહોસિ. કિં કારણા? સા હિ અતિસુખુમોદકા, સુખુમત્તા ઉદકસ્સ અન્તમસો મોરપિઞ્છ-મત્તમ્પિ તત્થ પતિતં નં સણ્ઠાતિ, ઓસીદિત્વા હેટ્ઠાતલમેવ ગચ્છતિ. તેનેવ સા સીદા નામ અહોસિ. તે પન તસ્સા તીરેસુ કઞ્ચનપબ્બતા સદા નળગ્ગિવણ્ણા હુત્વા જોતન્તિ ઓભાસન્તિ. **પરૂળ્હકચ્છા તગરા**તિ તસ્સા પન નદિયા તીરે કચ્છા પરૂળ્હતગરા અહેસું તગરગન્ધસુગન્ધિનો. **રૂળ્હકચ્છા વના નગા**તિ યે તત્થ અઞ્ઞેપિ પબ્બતા, તેસમ્પિ અન્તરે કચ્છા રૂળ્હવના અહેસું, પુપ્ફફલૂપગરુક્ખસઞ્છન્નાતિ અત્થો. **તત્રાસુ**ન્તિ તસ્મિં એવં રમણીયે ભૂમિભાગે દસસહસ્સા ઇસયો અહેસું. તે સબ્બેપિ અભિઞ્ઞાસમાપત્તિલાભિનોવ. તેસુ ભિક્ખાચારવેલાય કેચિ ઉત્તરકુરું ગચ્છન્તિ, કેચિ મહાજમ્બુદીપે જમ્બુફલં આહરન્તિ, કેચિ હિમવન્તેયેવ મધુરફલાફલાનિ આહરિત્વા ખાદન્તિ, કેચિ જમ્બુદીપતલે તં તં નગરં ગચ્છન્તિ. એકોપિ રસતણ્હાભિભૂતો નત્થિ, ઝાનસુખેનેવ વીતિનામેન્તિ. તદા એકો તાપસો આકાસેન બારાણસિં ગન્ત્વા સુનિવત્થો સુપારુતો પિણ્ડાય ચરન્તો પુરોહિતસ્સ ગેહદ્વારં પાપુણિ. સો તસ્સ ઉપસમે પસીદિત્વા અન્તોનિવેસનં આનેત્વા ભોજેત્વા કતિપાહં પટિજગ્ગન્તો વિસ્સાસે ઉપ્પન્ને "ભન્તે, તુમ્હે કુહિં વસથા"તિ પુચ્છિ. "અસુકટ્ઠાને નામાવુસો"તિ. "કિં પન તુમ્હે એકકોવ તત્થ વસથ, ઉદાહુ અઞ્ઞેપિ

અત્થી''તિ? ''કિં વદેસિ, આવુસો, તસ્મિં પદેસે દસસહસ્સા ઇસયો વસન્તિ, સબ્બેવ અભિઞ્ઞાસમાપત્તિલાભિનો''તિ. તસ્સ તેસં ગુણં સુત્વા પબ્બજ્જાય ચિત્તં નમિ. અથ નં સો આહ – ''ભન્તે, મમ્પિ તત્થ નેત્વા પબ્બાજેથા''તિ. ''આવુસો, ત્વં રાજપુરિસો, ન તં સક્કા પબ્બાજેતુ''ન્તિ. ''તેન હિ, ભન્તે, અજ્જાહં રાજાનં આપુચ્છિસ્સામિ, તુમ્હે સ્વેપિ આગચ્છેય્યાથા''તિ. સો અધિવાસેસિ.

ઇતરોપિ ભુત્તપાતરાસો રાજાનં ઉપસઙ્કમિત્વા ''ઇચ્છામહં, દેવ , પબ્બજિતુ''ન્તિ આહ. ''કિં કારણા પબ્બજિસ્સસી''તિ? ''કામેસુ દોસં નેક્ખમ્મે ચ આનિસંસં દિસ્વા''તિ. ''તેન હિ પબ્બજાહિ, પબ્બજિતોપિ મં દસ્સેય્યાસી''તિ. સો ''સાધૂ''તિ સમ્પટિચ્છિત્વા અત્તનો ગેહં ગન્ત્વા પુત્તદારં અનુસાસિત્વા સબ્બં સાપતેય્યં દસ્સેત્વા અત્તનો પબ્બજિતપરિક્ખારં ગહેત્વા તાપસસ્સ આગમનમગ્ગં ઓલોકેન્તોવ નિસીદિ. તાપસોપિ તથેવ આકાસેનાગન્ત્વા અન્તોનગરં પવિસિત્વા તસ્સ ગેહં પાવિસિ. સો તં સક્કચ્ચં પરિવિસિત્વા ''ભન્તે, મયા કથં કાતબ્બ''ન્તિ આહ. સો તં બહિનગરં નેત્વા હત્થે આદાય અત્તનો આનુભાવેન તત્થ નેત્વા પબ્બાજેત્વા પુનદિવસે તં તત્થેવ ઠપેત્વા ભત્તં આહરિત્વા દત્વા કસિણપરિકમ્મં આચિક્ખિ. સો કતિપાહેનેવ અભિઞ્ઞાસમાપત્તિયો નિબ્બત્તેત્વા સયમેવ પિણ્ડાય ચરતિ.

સો અપરભાગે ''અહં રઞ્ઞો અત્તાનં દસ્સેતું પટિઞ્ઞં અદાસિં, દસ્સેસ્સામસ્સ અત્તાન''ન્તિ ચિન્તેત્વા તાપસે વન્દિત્વા આકાસેન બારાણસિં ગન્ત્વા ભિક્ખં ચરન્તો રાજદ્વારં પાપુણિ. રાજા તં દિસ્વા સઞ્જાનિત્વા અન્તોનિવેસનં પવેસેત્વા સક્કારં કત્વા ''ભન્તે, કુહિં વસથા''તિ પુચ્છિ. ''ઉત્તરહિમવન્તપદેસે કઞ્ચનપબ્બતન્તરે પવત્તાય સીદાનદિયા તીરે, મહારાજા''તિ. ''કિં પન, ભન્તે, એકકોવ તત્થ વસથ, ઉદાહુ અઞ્ઞેપિ અત્થી''તિ. ''કિં વદેસિ, મહારાજ, તત્થ દસસહસ્સા ઇસયો વસન્તિ, સબ્બેવ અભિઞ્ઞાસમાપત્તિલાભિનો''તિ? રાજા તેસં ગુણં સુત્વા સબ્બેસં ભિક્ખં દાતુકામો અહોસિ. અથ નં રાજા આહ – ''ભન્તે, અહં તેસં ઇસીનં ભિક્ખં દાતુકામોમ્હિ, કિં કરોમી''તિ? ''મહારાજ, તે ઇસયો જિવ્હાવિઞ્ઞેય્યરસે અગિદ્ધા, ન સક્કા ઇધાનેતુ''ન્તિ. ''ભન્તે, તુમ્હે નિસ્સાય તે ભોજેસ્સામિ, ઉપાયં મે આચિક્ખથા''તિ. ''તેન હિ, મહારાજ, સચે તેસં દાનં દાતુકામોસિ, ઇતો નિક્ખમિત્વા સીદાનદીતીરે વસન્તો તેસં દાનં દેહી''તિ.

સો ''સાધૂ''તિ સમ્પટિચ્છિત્વા સબ્બૂપકરણાનિ ગાહાપેત્વા ચતુરઙ્ગિનિયા સેનાય સદ્ધિં નિક્ખમિત્વા અત્તનો રજ્જસીમં પાપુણિ. અથ નં તાપસો અત્તનો આનુભાવેન સદ્ધિં સેનાય સીદાનદીતીરં નેત્વા નદીતીરે ખન્ધાવારં કારાપેત્વા આકાસેન અત્તનો વસનટ્ઠાનં ગન્ત્વા પુનદિવસે પચ્ચાગમિ. અથ નં રાજા સક્કચ્ચં ભોજેત્વા ''સ્વે, ભન્તે, દસસહસ્સે ઇસયો આદાય ઇધેવ આગચ્છથા''તિ આહ. સો ''સાધૂ''તિ સમ્પટિચ્છિત્વા ગન્ત્વા પુનદિવસે ભિક્ખાચારવેલાય તેસં ઇસીનં આરોચેસિ ''મારિસા, બારાણસિરાજા 'તુમ્હાકં ભિક્ખં દસ્સામી'તિ આગન્ત્વા સીદાનદીતીરે નિસિન્નો સ્વે વો નિમન્તેતિ, તસ્સાનુકમ્પાય ખન્ધાવારં ગન્ત્વા ભિક્ખં ગણ્હથા''તિ. તે ''સાધૂ''તિ સમ્પટિચ્છિત્વા આકાસેન ગન્ત્વા ખન્ધાવારસ્સ અવિદૂરે ઓતરિંસુ. રાજા તે દિસ્વા પચ્ચુગ્ગમનં કત્વા ખન્ધાવારં પવેસેત્વા પઞ્ઞત્તાસનેસુ નિસીદાપેત્વા ઇસિગણં પણીતેનાહારેન સન્તપ્પેત્વા તેસં ઇરિયાપથે પસન્નો સ્વાતનાયપિ નિમન્તેસિ. એતેનુપાયેન દસન્નં તાપસસહસ્સાનં દસવસ્સસહસ્સાનિ દાનં અદાસિ. દદન્તો ચ તસ્મિંયેવ પદેસે નગરં માપેત્વા સસ્સકમ્મં કારેસિ. ન ખો પન, મહારાજ, તદા સો રાજા અઞ્ઞો અહોસિ, અથ ખો **અહં સેટ્ઠોસ્મિ દાનેન**, અહમેવ હિ તદા દાનેન સેટ્ઠો હુત્વા તં મહાદાનં દત્વા ઇમં પેતલોકં અતિક્કમિત્વા બ્રહ્મલોકે નિબ્બત્તિતું નાસક્ખિં. મયા દિન્નં પન દાનં ભુઞ્જિત્વા સબ્બેવ તે તાપસા કામાવચરં અતિક્કમિત્વા બ્રહ્મલોકે નિબ્બત્તા, ઇમિનાપેતં વેદિતબ્બં ''બ્રહ્મચરિયવાસોવ મહપ્ફલો''તિ.

એવં દાનેન અત્તનો સેટ્ઠભાવં પકાસેત્વા ઇતરેહિ તીહિ પદેહિ તેસં ઇસીનં ગુણં પકાસેતિ. તત્થ **સંયમેના**તિ સીલેન. **દમેના**તિ ઇન્દ્રિયદમેન. **અનુત્તર**ન્તિ એતેહિ ગુણેહિ નિરન્તરં ઉત્તમં વતં સમાદાનં ચરિત્વા. **પકિરચારી**તિ ગણં પકિરિત્વા પટિક્ખિપિત્વા પહાય એકચારિકે, એકીભાવં ગતેતિ અત્થો. **સમાહિતે**તિ ઉપચારપ્પનાસમાધીહિ સમાહિતચિત્તે. એવરૂપે અહં તપસ્સિનો ઉપટ્ઠહિન્તિ દસ્સેતિ. **અહં ઉજુગત**ન્તિ અહં, મહારાજ, તેસં દસસહસ્સાનં ઇસીનં અન્તરે કાયવઙ્કાદીનં અભાવેન ઉજુગતં એકમ્પિ નરં હીનજચ્ચો વા હોતુ જાતિસમ્પન્નો વા, જાતિં અવિચારેત્વા તેસં ગુણેસુ પસન્નમાનસો હુત્વા સબ્બમેવ અતિવેલં નમસ્સિસ્સં, નિચ્ચકાલમેવ નમસ્સિસ્સન્તિ વદતિ. કિં કારણા? **કમ્મબન્ધૂ હિ માણવા**તિ, સત્તા હિ નામેતે કમ્મબન્ધૂ કમ્મપટિસરણા, તેનેવ કારણેન સબ્બે વણ્ણાતિ વેદિતબ્બા.

એવઞ્ચ પન વત્વા ''કિઞ્ચાપિ, મહારાજ, દાનતો બ્રહ્મચરિયમેવ મહપ્ફલં, દ્વેપિ પનેતે મહાપુરિસવિતક્કાવ, તસ્મા દ્વીસુપિ અપ્પમત્તોવ હુત્વા દાનઞ્ચ દેહિ, સીલઞ્ચ રક્ખાહી''તિ તં ઓવદિત્વા સકટ્ઠાનમેવ ગતો. તમત્થં પકાસેન્તો સત્થા આહ –

૪૪૦.''ઇદં વત્વાન મઘવા, દેવરાજા સુજમ્પતિ;
વેદેહમનુસાસિત્વા, સગ્ગકાયં અપક્કમી''તિ.

તત્થ **અપક્કમી**તિ પક્કમિ, સુધમ્માદેવસભાયં નિસિન્નમેવ અત્તાનં દસ્સેસીતિ અત્થો.

અથ નં દેવગણા આહંસુ ''મહારાજ, નનુ ન પઞ્ઞાયિત્થ, કુહિં ગતત્થા''તિ? ''મારિસા મિથિલાયં નિમિરઞ્ઞો એકા કઙ્ખા ઉપ્પજ્જિ, તસ્સ પઞ્હં કથેત્વા તં રાજાનં નિક્કઙ્ખં કત્વા આગતોમ્હી''તિ વત્વા પુન તં કારણં ગાથાય કથેતું આહ –

૪૪૧.''ઇમં ભોન્તો નિસામેથ, યાવન્તેત્થ સમાગતા;
ધમ્મિકાનં મનુસ્સાનં, વણ્ણં ઉચ્ચાવચં બહું.

૪૪૨.''યથા અયં નિમિરાજા, પણ્ડિતો કુસલત્થિકો;
રાજા સબ્બવિદેહાનં, અદા દાનં અરિન્દમો.

૪૪૩.''તસ્સ તં દદતો દાનં, સઙ્કપ્પો ઉદપજ્જથ;
દાનં વા બ્રહ્મચરિયં વા, કતમં સુ મહપ્ફલ''ન્તિ.

તત્થ **ઇમ**ન્તિ ધમ્મિકાનં કલ્યાણધમ્માનં મનુસ્સાનં મયા વુચ્ચમાનં સીલવસેન ઉચ્ચં દાનવસેન અવચં બહું ઇમં વણ્ણં નિસામેથ સુણાથાતિ અત્થો. **યથા અય**ન્તિ અયં નિમિરાજા યથા અતિવિય પણ્ડિતોતિ.

ઇતિ સો અપરિહાપેત્વા રઞ્ઞો વણ્ણં કથેસિ. તં સુત્વા દેવસઙ્ઘા રાજાનં દટ્ઠુકામા હુત્વા ''અમ્હાકં નિમિરાજા આચરિયો, તસ્સોવાદે ઠત્વા તં નિસ્સાય અમ્હેહિ અયં દિબ્બસમ્પત્તિ લદ્ધા, મયં દટ્ઠુકામમ્હા, તં પક્કોસાપેહિ, મહારાજા''તિ વદિંસુ. સક્કો ''સાધૂ''તિ સમ્પટિચ્છિત્વા માતલિં પક્કોસાપેત્વા ''સમ્મ માતલિ, વેજયન્તરથં યોજેત્વા મિથિલં ગન્ત્વા નિમિરાજાનં દિબ્બયાને આરોપેત્વા આનેહી''તિ આહ. સો ''સાધૂ''તિ સમ્પટિચ્છિત્વા રથં યોજેત્વા પાયાસિ. સક્કસ્સ પન દેવેહિ સદ્ધિં કથેન્તસ્સ માતલિં આણાપેન્તસ્સ ચ રથં યોજેન્તસ્સ ચ

મનુસ્સગણનાય માસો અતિક્કન્તો. ઇતિ નિમિરઞ્ઞો પુણ્ણમાયં ઉપોસથિકસ્સ પાચીનસીહપઞ્જરં વિવરિત્વા મહાતલે નિસીદિત્વા અમચ્ચગણપરિવુતસ્સ સીલં પચ્ચવેક્ખન્તસ્સ પાચીનલોકધાતુતો ઉગ્ગચ્છન્તેન ચન્દમણ્ડલેન સદ્ધિંયેવ સો રથો પઞ્ઞાયતિ. મનુસ્સા ભુત્તસાયમાસા ઘરદ્વારેસુ નિસીદિત્વા સુખકથં કથેન્તા ''અજ્જ દ્વે ચન્દા ઉગ્ગતા''તિ આહંસુ. અથ નેસં સલ્લપન્તાનઞ્ઞેવ રથો પાકટો અહોસિ. મહાજનો ''નાયં, ચન્દો, રથો''તિ વત્વા અનુક્કમેન સિન્ધવસહસ્સયુત્તે માતલિસઙ્ગાહકે વેજયન્તરથે ચ પાકટે જાતે ''કસ્સ નુ ખો ઇદં દિબ્બયાનં આગચ્છતી''તિ ચિન્તેત્વા ''ન કસ્સચિ અઞ્ઞસ્સ, અમ્હાકં રાજા ધમ્મિકો, સક્કેન વેજયન્તરથો પેસિતો ભવિસ્સતિ, અમ્હાકં રઞ્ઞોવ અનુચ્છવિકો''તિ તુટ્ઠપ્પહટ્ઠો ગાથમાહ –

૪૪૪.''અબ્ભુતો વત લોકસ્મિં, ઉપ્પજ્જિ લોમહંસનો;
દિબ્બો રથો પાતુરહુ, વેદેહસ્સ યસસ્સિનો''તિ.

તત્થ **અબ્ભુતો**તિ અભૂતપુબ્બો. અચ્છરિયોતિ તે વિમ્હયવસેનેવમાહંસુ.

તસ્સ પન મહાજનસ્સ એવં કથેન્તસ્સેવ માતલિ વાતવેગેન આગન્ત્વા રથં નિવત્તેત્વા સીહપઞ્જરઉમ્મારે પચ્છાભાગેન ઠપેત્વા આરોહણસજ્જં કત્વા આરોહણત્થાય રાજાનં નિમન્તેસિ . તમત્થં પકાસેન્તો સત્થા આહ –

૪૪૫.''દેવપુત્તો મહિદ્ધિકો, માતલિ દેવસારથિ;
નિમન્તયિત્થ રાજાનં, વેદેહં મિથિલગ્ગહં.

૪૪૬.''એહિમં રથમારુય્હ, રાજસેટ્ઠ દિસમ્પતિ;
દેવા દસ્સનકામા તે, તાવતિંસા સઇન્દકા;
સરમાના હિ તે દેવા, સુધમ્માયં સમચ્છરે''તિ.

તત્થ **મિથિલગ્ગહન્તિ** મિથિલાયં પતિટ્ઠિતગેહં, ચતૂહિ વા સઙ્ગહવત્થૂહિ મિથિલાયં સઙ્ગાહકં. **સમચ્છરે**તિ તવેવ ગુણકથં કથેન્તા નિસિન્નાતિ.

તં સુત્વા રાજા ''અદિટ્ઠપુબ્બં દેવલોકઞ્ચ પસ્સિસ્સામિ, માતલિસ્સ ચ મે સઙ્ગહો કતો ભવિસ્સતિ, ગચ્છિસ્સામી''તિ ચિન્તેત્વા અન્તેપુરઞ્ચ મહાજનઞ્ચ આમન્તેત્વા ''અહં નચિરસ્સેવ આગમિસ્સામિ, તુમ્હે અપ્પમત્તા દાનાદીનિ પુઞ્ઞાનિ કરોથા''તિ વત્વા રથં અભિરુહિ. તમત્થં પકાસેન્તો સત્થા આહ –

૪૪૭.''તતો રાજા તરમાનો, વેદેહો મિથિલગ્ગહો;
આસના વુટ્ઠહિત્વાન, પમુખો રથમારુહિ.

૪૪૮.''અભિરૂળ્હં રથં દિબ્બં, માતલિ એતદબ્રવિ;
કેન તં નેમિ મગ્ગેન, રાજસેટ્ઠ દિસમ્પતિ;
યેન વા પાપકમ્મન્તા, પુઞ્ઞકમ્મા ચ યે નરા''તિ.

તત્થ **પમુખો**તિ ઉત્તમો, અભિમુખો વા, મહાજનસ્સ પિટ્ઠિં દત્વા આરૂળ્હોતિ અત્થો. **યેન વા**તિ યેન મગ્ગેન ગન્ત્વા યત્થ પાપકમ્મન્તા વસન્તિ, તં ઠાનં સક્કા દટ્ઠું, યેન વા ગન્ત્વા યે પુઞ્ઞકમ્મા નરા વસન્તિ, તેસં ઠાનં

સક્કા દટ્ઠું, એતેસુ દ્વીસુ કેન મગ્ગેન તં નેમિ. ઇદં સો સક્કેન અનાણત્તોપિ અત્તનો દૂતવિસેસદસ્સનત્થં આહ.

અથ નં રાજા ''મયા દ્વે ઠાનાનિ અદિટ્ઠપુબ્બાનિ, દ્વેપિ પસ્સિસ્સામી''તિ ચિન્તેત્વા આહ –

૪૪૯.''ઉભયેનેવ મં નેહિ, માતલિ દેવસારથિ;
યેન વા પાપકમ્મન્તા, પુઞ્ઞકમ્મા ચ યે નરા''તિ.

તતો માતલિ ''દ્વેપિ એકપહારેનેવ ન સક્કા દસ્સેતું, પુચ્છિસ્સામિ ન''ન્તિ પુચ્છન્તો પુન ગાથમાહ –

૪૫૦.''કેન તં પઠમં નેમિ, રાજસેટ્ઠ દિસમ્પતિ;
યેન વા પાપકમ્મન્તા, પુઞ્ઞકમ્મા ચ યે નરા''તિ.

નિરયકણ્ડં

તતો રાજા ''અહં અવસ્સં દેવલોકં ગમિસ્સામિ, નિરયં તાવ પસ્સિસ્સામી''તિ ચિન્તેત્વા અનન્તરં ગાથમાહ –

૪૫૧.''નિરયે તાવ પસ્સામિ, આવાસે પાપકમ્મિનં;
ઠાનાનિ લુદ્દકમ્માનં, દુસ્સીલાનઞ્ચ યા ગતી''તિ.

તત્થ **યા ગતી**તિ યા એતેસં નિબ્બત્તિ, તઞ્ચ પસ્સામીતિ.

અથસ્સ વેતરણિં નદિં તાવ દસ્સેસિ. તમત્થં પકાસેન્તો સત્થા આહ –

૪૫૨.''દસ્સેસિ માતલિ રઞ્ઞો, દુગ્ગં વેતરણિં નદિં;
કુથિતં ખારસંયુત્તં, તત્તં અગ્ગિસિખૂપમ''ન્તિ.

તત્થ **વેતરણિ**ન્તિ ભિક્ખવે, માતલિ રઞ્ઞો કથં સુત્વા નિરયાભિમુખં રથં પેસેત્વા કમ્મપચ્ચયે ઉતુના સમુટ્ઠિતં વેતરણિં નદિં તાવ દસ્સેસિ. તત્થ નિરયપાલા જલિતાનિ અસિસત્તિતોમરભિન્દિવાલમુગ્ગરાદીનિ આવુધાનિ ગહેત્વા નેરયિકસત્તે પહરન્તિ વિજ્ઝન્તિ વિહેઠેન્તિ. તે તં દુક્ખં અસહન્તા વેતરણિયં પતન્તિ. સા ઉપરિ ભિન્દિવાલપ્પમાણાહિ સકણ્ટકાહિ વેત્તલતાહિ સઞ્છન્ના. તે તત્થ બહૂનિ વસ્સસહસ્સાનિ પચ્ચિંસુ. તેસુ પજ્જલન્તેસુ ખુરધારાતિખિણેસુ કણ્ટકેસુ ખણ્ડાખણ્ડિકા હોન્તિ. તેસં હેટ્ઠા તાલક્ખન્ધપ્પમાણાનિ પજ્જલિતઅયસૂલાનિ ઉટ્ઠહન્તિ. નેરયિકસત્તા બહું અદ્ધાનં વીતિનામેત્વા વેત્તલતાહિ ગળિત્વા સૂલેસુ પતિત્વા વિદ્ધસરીરા સૂલેસુ આવુણિતમચ્છા વિય ચિરં પચ્ચન્તિ. તાનિ સૂલાનિપિ પજ્જલન્તિ, નેરયિકસત્તાપિ પજ્જલન્તિ. સૂલાનં હેટ્ઠા ઉદકપિટ્ઠે જલિતાનિ ખુરધારાસદિસાનિ તિખિણાનિ અયોપોક્ખરપત્તાનિ હોન્તિ. તે સૂલેહિ ગળિત્વા અયપોક્ખરપત્તેસુ પતિત્વા ચિરં દુક્ખવેદનં અનુભવન્તિ. તતો ખારોદકે પતન્તિ, ઉદકં પજ્જલતિ, નેરયિકસત્તાપિ પજ્જલન્તિ, ધૂમોપિ ઉટ્ઠહતિ. ઉદકસ્સ પન હેટ્ઠા નદીતલં ખુરધારાહિ સઞ્છન્નં. તે ''હેટ્ઠા નુ ખો કીદિસ''ન્તિ ઉદકે નિમુજ્જિત્વા ખુરધારાસુ ખણ્ડાખણ્ડિકા હોન્તિ. તે તં મહાદુક્ખં અધિવાસેતું અસક્કોન્તા મહન્તં ભેરવં વિરવન્તા વિચરન્તિ. કદાચિ અનુસોતં વુય્હન્તિ, કદાચિ પટિસોતં. અથ ને તીરે ઠિતા નિરયપાલા ઉસુસત્તિતોમરાદીનિ ઉક્ખિપિત્વા મચ્છે વિય

વિજ્ઝન્તિ. તે દુક્ખવેદનાપ્પત્તા મહાવિરવં રવન્તિ. અથ ને પજ્જલિતેહિ અયબળિસેહિ ઉદ્ધરિત્વા પરિકડ્ઢિત્વા પજ્જલિતઅયપથવિયં નિપજ્જાપેત્વા તેસં મુખે તત્તં અયોગુળ્હં પક્ખિપન્તિ.

ઇતિ નિમિરાજા વેતરણિયં મહાદુક્ખપીળિતે નેરયિકસત્તે દિસ્વા ભીતતસિતો સઙ્કમ્પિતહદયો હુત્વા ''કિં નામેતે સત્તા પાપકમ્મં અકંસૂ''તિ માતલિં પુચ્છિ. સોપિસ્સ બ્યાકાસિ. તમત્થં પકાસેન્તો આહ –

૪૫૩.''નિમી હવે માતલિમજ્ઝભાસથ, દિસ્વા જનં પતમાનં વિદુગ્ગે;
ભયઞ્હિ મં વિન્દતિ સૂત દિસ્વા, પુચ્છામિ તં માતલિ દેવસારથિ;
ઇમે નુ મચ્ચા કિમકંસુ પાપં, યેમે જના વેતરણિં પતન્તિ.

૪૫૪.''તસ્સ પુટ્ઠો વિયાકાસિ, માતલિ દેવસારથિ;
વિપાકં પાપકમ્માનં, જાનં અક્ખાસિજાનતો.

૪૫૫.''યે દુબ્બલે બલવન્તા જીવલોકે, હિં સન્તિ રોસેન્તિ સુપાપધમ્મા;
તે લુદ્દકમ્મા પસવેત્વ પાપં, તેમે જના વેતરણિં પતન્તી''તિ.

તત્થ **વિન્દતી**તિ અહં અત્તનો અનિસ્સરો હુત્વા ભયસન્તકો વિય જાતો. **દિસ્વા**તિ પતમાનં દિસ્વા. **જાન**ન્તિ ભિક્ખવે, સો માતલિ સયં જાનન્તો તસ્સ અજાનતો અક્ખાસિ. **દુબ્બલે**તિ સરીરબલભોગબલઆણાબલવિરહિતે. **બલવન્તા**તિ તેહિ બલેહિ સમન્નાગતા. **હિંસન્તી**તિ પાણિપ્પહારાદીહિ કિલમેન્તિ. **રોસેન્તી**તિ નાનપ્પકારેહિ અક્કોસવત્થૂહિ અક્કોસન્તિ ઘટેન્તિ. **પસવેત્વા**તિ જનેત્વા, કત્વાતિ અત્થો.

એવં માતલિ તસ્સ પઞ્હં બ્યાકરિત્વા રઞ્ઞો વેતરણિનિરયે દિટ્ઠે તં પદેસં અન્તરધાપેત્વા પુરતો રથં પેસેત્વા સુનખાદીહિ ખાદનટ્ઠાનં દસ્સેત્વા તં દિસ્વા ભીતેન રઞ્ઞા પઞ્હં પુટ્ઠો બ્યાકાસિ. તમત્થં પકાસેન્તો સત્થા આહ –

૪૫૬.''સામા ચ સોણા સબલા ચ ગિજ્ઝા, કાકોલસઙ્ઘા અદન્તિ ભેરવા;
ભયઞ્હિ મં વિન્દતિ સૂત દિસ્વા, પુચ્છામિ તં માતલિ દેવસારથિ;
ઇમે નુ મચ્ચા કિંમકંસુ પાપં, યેમે જને કાકોલસઙ્ઘા અદન્તિ.

૪૫૭.''તસ્સ પુટ્ઠો વિયાકાસિ, માતલિ દેવસારથિ;
વિપાકં પાપકમ્માનં, જાનં અક્ખાસિજાનતો.

૪૫૮.''યે કેચિમે મચ્છરિનો કદરિયા, પરિભાસકા સમણબ્રાહ્મણાનં;
હિં સન્તિ રોસેન્તિ સુપાપધમ્મા, તે લુદ્દકમ્મા પસવેત્વ પાપં;
તેમે જને કાકોલસઙ્ઘા અદન્તી''તિ.

ઇતો પરેસુ પઞ્હેસુ ચેવ બ્યાકરણેસુ ચ એસેવ નયો. તત્થ **સામા**તિ રત્તવણ્ણા. **સોણા**તિ સુનખા. **સબલા ચા**તિ કબરવણ્ણા ચ, સેતકાળપીતલોહિતવણ્ણા ચાતિ એવં પઞ્ચવણ્ણસુનખે દસ્સેતિ. તે કિર મહાહત્થિપ્પમાણા જલિતઅયપથવિયં નેરયિકસત્તે મિગે વિય અનુબન્ધિત્વા પિણ્ડિકમંસેસુ ડંસિત્વા તેસં તિગાવુતપ્પમાણં સરીરં જલિતઅયપથવિયં પાતેત્વા મહારવં રવન્તાનં દ્વીહિ પુરિમપાદેહિ ઉરં અક્કમિત્વા અટ્ઠિમેવ સેસેત્વા મંસં લુઞ્ચિત્વા

ખાદન્તિ. **ગિજ્ઝાતિ** મહાભણ્ડસકટપ્પમાણા લોહતુણ્ડા ગિજ્ઝા. એતે તેસં કણયસદિસેહિ તુણ્ડેહિ અટ્ઠીનિ ભિન્દિત્વા અટ્ઠિમિઞ્જં ખાદન્તિ. **કાકોલસઙ્ઘાતિ** લોહતુણ્ડકાકગણા. તે અતિવિય ભયાનકા દિટ્ઠે દિટ્ઠે ખાદન્તિ. **યેમે જનેતિ** યે ઇમે નેરયિકસત્તે કાકોલસઙ્ઘા ખાદન્તિ, ઇમે નુ મચ્ચા કિં નામ પાપં અકંસૂતિ પુચ્છિ. **મચ્છરિનોતિ** અગ્ગેસં અદાયકા. **કદરિયાતિ** પરે દેન્તેપિ પટિસેધકા થદ્ધમચ્છરિનો. **સમણબ્રાહ્મણાનન્તિ** સમિતબાહિતપાપાનં.

૪૫૯.''સજોતિભૂતા પથવિં કમન્તિ, તત્તેહિ ખન્ધેહિ ચ પોથયન્તિ;
ભયઞ્હિ મં વિન્દતિ સૂત દિસ્વા, પુચ્છામિ તં માતલિ દેવસારથિ;
ઇમે નુ મચ્ચા કિમકંસુ પાપં, યેમે જના ખન્ધહતા સયન્તિ.

૪૬૦.''તસ્સ પુટ્ઠો વિયાકાસિ, માતલિ દેવસારથિ;
વિપાકં પાપકમ્માનં, જાનં અક્ખાસિજાનતો.

૪૬૧.''યે જીવલોકસ્મિ સુપાપધમ્મિનો, નરઞ્ચ નારિઞ્ચ અપાપધમ્મં;
હિં સન્તિ રોસેન્તિ સુપાપધમ્મા, તે લુદ્દકમ્મા પસવેત્વ પાપં;
તેમે જના ખન્ધહતા સયન્તી''તિ.

તત્થ **સજોતિભૂતાતિ** પજ્જલિતસરીરા. **પથવિન્તિ** પજ્જલિતં નવયોજનબહલં અયપથવિં. **કમન્તીતિ** અક્કમન્તિ. **ખન્ધેહિ ચ પોથયન્તીતિ** નિરયપાલા અનુબન્ધિત્વા તાલપ્પમાણેહિ જલિતઅયક્ખન્ધેહિ જઙ્ઘાદીસુ પહરિત્વા પાતેત્વા તેહેવ ખન્ધેહિ પોથયન્તિ, ચુણ્ણવિચુણ્ણં કરોન્તિ. **સુપાપધમ્મિનોતિ** અત્તના સુટ્ઠુ પાપધમ્મા હુત્વા. **અપાપધમ્મન્તિ** સીલાચારાદિસમ્પન્નં, નિરપરાધં વા.

૪૬૨.''અઙ્ગારકાસું અપરે ફુણન્તિ, નરા રુદન્તા પરિદડ્ઢગત્તા;
ભયઞ્હિ મં વિન્દતિ સૂત દિસ્વા, પુચ્છામિ તં માતલિ દેવસારથિ;
ઇમે નુ મચ્ચા કિં મકંસુ પાપં, યેમે જના અઙ્ગારકાસું ફુણન્તિ.

૪૬૩.''તસ્સ પુટ્ઠો વિયાકાસિ, માતલિ દેવસારથિ;
વિપાકં પાપકમ્માનં, જાનં અક્ખાસિજાનતો.

૪૬૪.''યે કેચિ પૂગાય ધનસ્સ હેતુ, સક્ખિં કરિત્વા ઇણં જાપયન્તિ;
તે જાપયિત્વા જનતં જનિન્દ, તે લુદ્દકમ્મા પસવેત્વ પાપં;
તેમે જના અઙ્ગારકાસું ફુણન્તી''તિ.

તત્થ **અઙ્ગારકાસુન્તિ** સમ્મ માતલિ, કે નામેતે અપરે વજં અપવિસન્તિયો ગાવો વિય સમ્પરિવારેત્વા નિરયપાલેહિ જલિતઅયગુળેહિ પોથિયમાના અઙ્ગારકાસું પતન્તિ. તત્ર ચ નેસં યાવ કટિપ્પમાણા નિમુગ્ગાનં મહતીહિ અયપચ્છીહિ આદાય ઉપરિઅઙ્ગારે ઓકિરન્તિ, અથ ને અઙ્ગારે સમ્પટિચ્છિતું અસક્કોન્તા રોદન્તા દડ્ઢગત્તા ફુણન્તિ વિધુનન્તિ, કમ્મબલેન વા અત્તનો સીસે અઙ્ગારે ફુણન્તિ ઓકિરન્તીતિ અત્થો. **પૂગાય ધનસ્સાતિ** ઓકાસે સતિ દાનં વા દસ્સામ, પૂજં વા પવત્તેસ્સામ, વિહારં વા કરિસ્સામાતિ સંકડ્ઢિત્વા ઠપિતસ્સ પૂગસન્તકસ્સ ધનસ્સ

હેતુ. **જાપયન્તીતિ** તં ધનં યથારુચિ ખાદિત્વા ગણજેટ્ઠકાનં લઞ્જં દત્વા ''અસુકટ્ઠાને એત્તકં વયકરણં ગતં, અસુકટ્ઠાને અમ્હેહિ એત્તકં દિન્ન''ન્તિ કૂટસક્ખિં કરિત્વા તં ઇણં જાપયન્તિ વિનાસેન્તિ.

૪૬૫.''સજોતિભૂતા જલિતા પદિત્તા, પદિસ્સતિ મહતી લોહકુમ્ભી;
ભયઞ્હિ મં વિન્દતિ સૂત દિસ્વા, પુચ્છામિ તં માતલિ દેવસારથિ;
ઇમે નુ મચ્ચા કિમકંસુ પાપં, યેમે જના અવંસિરા લોહકુમ્ભિં પતન્તિ.

૪૬૬.''તસ્સ પુટ્ઠો વિયાકાસિ, માતલિ દેવસારથિ;
વિપાકં પાપકમ્માનં, જાનં અક્ખાસિજાનતો.

૪૬૭.''યે સીલવન્તં સમણં બ્રાહ્મણં વા, હિંસન્તિ રોસેન્તિ સુપાપધમ્મા;
તે લુદ્દકમ્મા પસવેત્વ પાપં, તેમે જના અવંસિરા લોહકુમ્ભિં પતન્તી''તિ.

તત્થ **પદિત્તાતિ**આદિત્તા. **મહતીતિ** પબ્બતપ્પમાણા કપ્પેન સણ્ઠિતલોહરસેન સમ્પુણ્ણા. **અવંસિરાતિ** ભયાનકેહિ નિરયપાલેહિ ઉદ્ધંપાદે અધોસિરે કત્વા ખિપિયમાના તં લોહકુમ્ભિં પતન્તિ. **સીલવન્તન્તિ** સીલઆચારગુણસમ્પન્નં.

૪૬૮.''લુઞ્ચન્તિ ગીવં અથ વેઠયિત્વા, ઉણ્હોદકસ્મિં પકિલેદયિત્વા;
ભયઞ્હિ મં વિન્દતિ સૂત દિસ્વા, પુચ્છામિ તં માતલિ દેવસારથિ;
ઇમે નુ મચ્ચા કિમકંસુ પાપં, યેમે જના લુત્તસિરા સયન્તિ.

૪૬૯.''તસ્સ પુટ્ઠો વિયાકાસિ, માતલિ દેવસારથિ;
વિપાકં પાપકમ્માનં, જાનં અક્ખાસિજાનતો.

૪૭૦.''યે જીવલોકસ્મિ સુપાપધમ્મિનો, પક્ખી ગહેત્વાન વિહેઠયન્તિ તે;
વિહેઠયિત્વા સકુણં જનિન્દ, તે લુદ્દકમ્મા પસવેત્વ પાપં;
તેમે જના લુત્તસિરા સય''ન્તિ.

તત્થ **લુઞ્ચન્તીતિ** ઉપ્પાટેન્તિ. **અથ વેઠયિત્વાતિ** જલિતલોહયોત્તેહિ અધોમુખં વેઠયિત્વા. **ઉણ્હોદકસ્મિન્તિ** કપ્પેન સણ્ઠિતલોહઉદકસ્મિં. **પકિલેદયિત્વાતિ** તેમેત્વા ખિપિત્વા. ઇદં વુત્તં હોતિ – સમ્મ માતલિ, યેસં ઇમે નિરયપાલા જલિતલોહયોત્તેહિ ગીવં વેઠેત્વા તિગાવુતપ્પમાણં સરીરં ઓનામેત્વા તં ગીવં સમ્પરિવત્તકં લુઞ્ચિત્વા જલિતઅયદણ્ડેહિ આદાય એકસ્મિં જલિતલોહરસે પક્ખિપિત્વા તુટ્ઠહટ્ઠા હોન્તિ, તાય ચ ગીવાય લુઞ્ચિતાય પુન સીસેન સદ્ધિં ગીવા ઉપ્પજ્જતિયેવ. કિં નામેતે કમ્મં કરિંસુ? એતે હિ મે દિસ્વા ભયં ઉપ્પજ્જતીતિ. **પક્ખી ગહેત્વાન વિહેઠયન્તીતિ** મહારાજ, યે જીવલોકસ્મિં સકુણે ગહેત્વા પક્ખે લુઞ્ચિત્વા ગીવં વેઠેત્વા જીવિતક્ખયં પાપેત્વા ખાદન્તિ વા વિક્કિણન્તિ વા, તે ઇમે લુત્તસિરા સયન્તીતિ.

૪૭૧.''પહૂતતોયા અનિગાધકૂલા, નદી અયં સન્દતિ સુપ્પતિત્થા;
ઘમ્માભિતત્તા મનુજા પિવન્તિ, પીતઞ્ચ તેસં ભુસ હોતિ પાનિ.

૪૭૨."ભયઞ્હિ મં વિન્દતિ સૂત દિસ્વા, પુચ્છામિ તં માતલિ દેવસારથિ;
ઇમે નુ મચ્ચા કિમકંસુ પાપં, પીતઞ્ચ તેસં ભુસ હોતિ પાનિ.

૪૭૩."તસ્સ પુટ્ઠો વિયાકાસિ, માતલિ દેવસારથિ;
વિપાકં પાપકમ્માનં, જાનં અક્ખાસિજાનતો.

૪૭૪."યે સુદ્ધધઞ્ઞં પલાસેન મિસ્સં, અસુદ્ધકમ્મા કયિનો દદન્તિ;
ઘમ્માભિતત્તાન પિપાસિતાનં, પીતઞ્ચ તેસં ભુસ હોતિ પાની"તિ.

તત્થ **અનિગાધકૂલા**તિ અગમ્ભીરતીરા. **સુપ્પતિત્થા**તિ સોભનેહિ તિત્થેહિ ઉપેતા. **ભુસ હોતી**તિ વીહિભુસં સમ્પજ્જતિ. **પાની**તિ પાનીયં. તસ્મિં કિર પદેસે પહૂતસલિલા રમણીયા નદી સન્દતિ, નેરયિકસત્તા અગ્ગિસન્તાપેન તત્તા પિપાસં સન્ધારેતું અસક્કોન્તા બાહા પગ્ગય્હ જલિતલોહપથવિં મદ્દન્તા તં નદિં ઓતરન્તિ, તઙ્ખણઞ્ઞેવ તીરા પજ્જલન્તિ, પાનીયં ભુસપલાસભાવં આપજ્જિત્વા પજ્જલતિ. તે પિપાસં સન્ધારેતું અસક્કોન્તા તં જલિતં ભુસપલાસં ખાદન્તિ. તં તેસં સકલસરીરં ઝાપેત્વા અધોભાગેન નિક્ખમતિ. તે તં દુક્ખં અધિવાસેતું અસક્કોન્તા બાહા પગ્ગય્હ કન્દન્તિ. **સુદ્ધધઞ્ઞ**ન્તિ વીહિઆદિસત્તવિધં પરિસુદ્ધધઞ્ઞં. **પલાસેન મિસ્સ**ન્તિ પલાસેન વા ભુસેન વા વાલુકામત્તિકાદીહિ વા મિસ્સકં કત્વા . **અસુદ્ધકમ્મા**તિ કિલિટ્ઠકાયવચીમનોકમ્મા. **કયિનો**તિ "સુદ્ધધઞ્ઞં દસ્સામી"તિ કયિકસ્સ હત્થતો મૂલં ગહેત્વા તથારૂપં અસુદ્ધધઞ્ઞં દદન્તિ.

૪૭૫."ઉસૂહિ સત્તીહિ ચ તોમરેહિ, દુભયાનિ પસ્સાનિ તુદન્તિ કન્દતં;
ભયઞ્હિ મં વિન્દતિ સૂત દિસ્વા, પુચ્છામિ તં માતલિ દેવસારથિ;
ઇમે નુ મચ્ચા કિમકંસુ પાપં, યેમે જના સત્તિહતા સયન્તિ.

૪૭૬."તસ્સ પુટ્ઠો વિયાકાસિ, માતલિ દેવસારથિ;
વિપાકં પાપકમ્માનં, જાનં અક્ખાસિજાનતો.

૪૭૭."યે જીવલોકસ્મિં અસાધુકમ્મિનો, અદિન્નમાદાય કરોન્તિ જીવિકં;
ધઞ્ઞં ધનં રજતં જાતરૂપં, અજેળકઞ્ચાપિ પસું મહિંસં;
તે લુદ્દકમ્મા પસવેત્વ પાપં, તેમે જના સત્તિહતા સયન્તી"તિ.

તત્થ **દુભયાની**તિ ઉભયાનિ. **તુદન્તી**તિ વિજ્ઝન્તિ. **કન્દત**ન્તિ કન્દન્તાનં. ફરુસા નિરયપાલા અરઞ્ઞે લુદ્દા મિગં વિય સમ્પરિવારેત્વા ઉસુઆદીહિ નાનાવુધેહિ દ્વે પસ્સાનિ તુદન્તિ, સરીરં છિદ્દાવછિદ્દં પુરાણપણ્ણં વિય ખાયતિ. **અદિન્નમાદાયાતિ**પરસન્તકં સવિઞ્ઞાણકાવિઞ્ઞાણકં સન્ધિચ્છેદાદીહિ ચેવ વઞ્ચનાય ચ ગહેત્વા જીવિકં કપ્પેન્તિ.

૪૭૮."ગીવાય બદ્ધા કિસ્સ ઇમે પુનેકે, અઞ્ઞે વિકન્તા બિલકતા સયન્તિ;
ભયઞ્હિ મં વિન્દતિ સૂત દિસ્વા, પુચ્છામિ તં માતલિ દેવસારથિ;
ઇમે નુ મચ્ચા કિમકંસુ પાપં, યેમે જના બિલકતા સયન્તિ.

૪૭૯."તસ્સ પુટ્ઠો વિયાકાસિ, માતલિ દેવસારથિ;

વિપાકં પાપકમ્માનં, જાનં અક્ખાસિજાનતો.

૪૮૦.“ઓરબ્ભિકા સૂકરિકા ચ મચ્છિકા, પસું મહિંસઞ્ચ અજેળકઞ્ચ;
હન્ત્વાન સૂનેસુ પસારયિંસુ, તે લુદ્દકમ્મા પસવેત્વ પાપં;
તેમે જના બિલકતા સયન્તી”તિ.

તત્થ **ગીવાય બદ્ધા**તિ મહન્તેહિ જલિતલોહયોત્તેહિ ગીવાય બન્ધિત્વા આકડ્ઢિત્વા અયપથવિયં પાતેત્વા નાનાવુધેહિ કોટ્ટિયમાને દિસ્વા પુચ્છિ. **અઞ્ઞે વિકન્તા**તિ અઞ્ઞે પન ખણ્ડાખણ્ડિકં છિન્ના. **બિલકતા**તિ જલિતેસુ અયફલકેસુ ઠપેત્વા મંસં વિય પોત્થનિયા કોટ્ટેત્વા પુઞ્જકતા હુત્વા સયન્તિ. **મચ્છિકા**તિ મચ્છઘાતકા. **પસુન્તિ** ગાવિં. **સૂનેસુ પસારયિંસૂ**તિ મંસં વિક્કિણિત્વા જીવિકકપ્પનત્થં સૂનાપણેસુ ઠપેસું.

૪૮૧.“રહદો અયં મુત્તકરીસપૂરો, દુગ્ગન્ધરૂપો અસુચિ પૂતિ વાતિ;
ખુદાપરેતા મનુજા અદન્તિ, ભયઞ્હિ મં વિન્દતિ સૂત દિસ્વા;
પુચ્છામિ તં માતલિ દેવસારથિ, ઇમે નુ મચ્ચા કિમકંસુ પાપં;
યેમે જના મુત્તકરીસભક્ખા.

૪૮૨.“તસ્સ પુટ્ઠો વિયાકાસિ, માતલિ દેવસારથિ;
વિપાકં પાપકમ્માનં, જાનં અક્ખાસિ જાનતો.

૪૮૩.“યે કેચિમે કારણિકા વિરોસકા, પરેસં હિંસાય સદા નિવિટ્ઠા;
તે લુદ્દકમ્મા પસવેત્વ પાપં, મિત્તદ્દુનો મીળ્હમદન્તિ બાલા”તિ;

તત્થ **ખુદાપરેતા મનુજા અદન્તી**તિ એતે નેરયિકા સત્તા છાતકેન ફુટ્ઠા ખુદં સહિતું અસક્કોન્તા પક્કુથિતં ધૂમાયન્તં પજ્જલન્તં કપ્પેન સણ્ઠિતં પુરાણમીળ્હં પિણ્ડં પિણ્ડં કત્વા અદન્તિ ખાદન્તિ. **કારણિકા**તિ કારણકારકા. **વિરોસકા**તિ મિત્તસુહજ્જાનમ્પિ વિહેઠકા. **મિત્તદ્દુનો**તિ યે તેસઞ્ઞેવ ગેહે ખાદિત્વા ભુઞ્જિત્વા પઞ્ઞત્તાસને નિસીદિત્વા સયિત્વા પુન માસકહાપણં નામ આહરાપેન્તિ, લઞ્જં ગણ્હન્તિ, તે મિત્તદૂસકા બાલા એવરૂપં મીળ્હં ખાદન્તિ, મહારાજાતિ.

૪૮૪.“રહદો અયં લોહિતપુબ્બપૂરો, દુગ્ગન્ધરૂપો અસુચિ પૂતિ વાતિ;
ઘમ્માભિતત્તા મનુજા પિવન્તિ, ભયઞ્હિ મં વિન્દતિ સૂત દિસ્વા;
પુચ્છામિ તં માતલિ દેવસારથિ, ઇમે નુ મચ્ચા કિમકંસુ પાપં;
યેમે જના લોહિતપુબ્બભક્ખા.

૪૮૫.“તસ્સ પુટ્ઠો વિયાકાસિ, માતલિ દેવસારથિ;
વિપાકં પાપકમ્માનં, જાનં અક્ખાસિજાનતો.

૪૮૬.“યે માતરં વા પિતરં વા જીવલોકે, પારાજિકા અરહન્તે હનન્તિ;
તે લુદ્દકમ્મા પસવેત્વ પાપં, તેમે જના લોહિતપુબ્બભક્ખા”તિ.

તત્થ **ઘમ્માભિતત્તા**તિ સન્તાપેન પીળિતા. **પારાજિકા**તિ પરાજિતા જરાજિણ્ણે માતાપિતરો ઘાતેત્વા ગિહિભાવેયેવ પારાજિકં પત્તા. **અરહન્તે**તિ પૂજાવિસેસસ્સ અનુચ્છવિકે. **હનન્તી**તિ દુક્કરકારકે માતાપિતરો મારેન્તિ. અપિચ ‘‘અરહન્તે’’તિ પદેન બુદ્ધસાવકેપિ સઙ્ગણ્હાતિ.

અપરસ્મિમ્પિ ઉસ્સદનિરયે નિરયપાલા નેરયિકાનં તાલપ્પમાણેન જલિતઅયબળિસેન જિવ્હં વિજ્ઝિત્વા આકડ્ઢિત્વા તે સત્તે જલિતઅયપથવિયં પાતેત્વા ઉસભચમ્મં વિય પત્થરિત્વા સઙ્કુસતેન હનન્તિ. તે થલે ખિત્તમચ્છા વિય ફન્દન્તિ, તઞ્ચ દુક્ખં સહિતું અસક્કોન્તા રોદન્તા પરિદેવન્તા મુખેન ખેળં મુઞ્ચન્તિ. તસ્મિં રાજા માતલિના દસ્સિતે આહ –

૪૮૭.‘‘જિવ્હઞ્ચ પસ્સ બળિસેન વિદ્ધં, વિહતં યથા સઙ્કુસતેન ચમ્મં;
ફન્દન્તિ મચ્છાવ થલમ્હિ ખિત્તા, મુઞ્ચન્તિ ખેળં રુદમાના કિમેતે.

૪૮૮.‘‘ભયઞ્હિ મં વિન્દતિ સૂત દિસ્વા, પુચ્છામિ તં માતલિ દેવસારથિ;
ઇમે નુ મચ્ચા કિમકંસુ પાપં, યેમે જના વઙ્કઘસ્તા સયન્તી’’તિ.

૪૮૯.‘‘તસ્સ પુટ્ઠો વિયાકાસિ, માતલિ દેવસારથિ;
વિપાકં પાપકમ્માનં, જાનં અક્ખાસિજાનતો.

૪૯૦.‘‘યે કેચિ સન્ધાનગતા મનુસ્સા, અગ્ઘેન અગ્ઘં કયં હાપયન્તિ;
કૂટેન કૂટં ધનલોભહેતુ, છન્નં યથા વારિચરં વધાય.

૪૯૧.‘‘ન હિ કૂટકારિસ્સ ભવન્તિ તાણા, સકેહિ કમ્મેહિ પુરક્ખતસ્સ;
તે લુદ્દકમ્મા પસવેત્વ પાપં, તેમે જના વઙ્કઘસ્તા સયન્તી’’તિ.

તત્થ **કિમેતે**તિ કિંકારણા એતે. **વઙ્કઘસ્તા**તિ ગિલિતબળિસા. **સન્ધાનગતા**તિ સન્ધાનં મરિયાદં ગતા, અગ્ઘાપનકટ્ઠાને ઠિતાતિ અત્થો. **અગ્ઘેન અગ્ઘ**ન્તિ તં તં અગ્ઘં લઞ્જં ગહેત્વા હત્થિઅસ્સાદીનં વા જાતરૂપરજતાદીનં વા તેસં તેસં સવિઞ્ઞાણકાવિઞ્ઞાણકાનં અગ્ઘં હાપેન્તિ. **કય**ન્તિ તં હાપેન્તા કાયિકાનં કયં હાપેન્તિ, સતે દાતબ્બે પણ્ણાસં દાપેન્તિ, ઇતરં તેહિ સદ્ધિં વિભજિત્વા ગણ્હન્તિ. **કૂટેન કૂટ**ન્તિ તુલાકૂટાદીસુ તં તં કૂટં. **ધનલોભહેતૂ**તિ ધનલોભેન એતં કૂટકમ્મં કરોન્તિ. **છન્નં યથા વારિચરં વધાયા**તિ તં પન કમ્મં કરોન્તાપિ મધુરવાચાય તથા કતભાવં પટિચ્છન્નં કત્વા યથા વારિચરં મચ્છં વધાય ઉપગચ્છન્તા બળિસં આમિસેન પટિચ્છન્નં કત્વા તં વધેન્તિ, એવં પટિચ્છન્નં કત્વા તં કમ્મં કરોન્તિ. **ન હિ કૂટકારિસ્સા**તિ પટિચ્છન્નં મમ કમ્મં, ન તં કોચિ જાનાતીતિ મઞ્ઞમાનસ્સ હિ કૂટકારિસ્સ તાણા નામ ન હોન્તિ. સો તેહિ કમ્મેહિ પુરક્ખતો પતિટ્ઠં ન લભતિ.

૪૯૨.‘‘નારી ઇમા સમ્પરિભિન્નગત્તા, પગ્ગય્હ કન્દન્તિ ભુજે દુજચ્ચા;
સમ્મક્ખિતા લોહિતપુબ્બલિત્તા, ગાવો યથા આઘાતને વિકન્તા;
તા ભૂમિભાગસ્મિં સદા નિખાતા, ખન્ધાતિવત્તન્તિ સજોતિભૂતા.

૪૯૩.‘‘ભયઞ્હિ મં વિન્દતિ સૂત દિસ્વા, પુચ્છામિ તં માતલિ દેવસારથિ;

ઇમા નુ નારિયો કિમકંસુ પાપં, યા ભૂમિભાગસ્મિં સદા નિખાતા;
ખન્ધાતિવત્તન્તિ સજોતિભૂતા.

૪૯૪.''તસ્સ પુટ્ઠો વિયાકાસિ, માતલિ દેવસારથિ;
વિપાકં પાપકમ્માનં, જાનં અક્ખાસિજાનતો.

૪૯૫.''કોલિત્થિયાયો ઇધ જીવલોકે, અસુદ્ધકમ્મા અસતં અચારું;
તા દિત્તરૂપા પતિ વિપ્પહાય, અઞ્ઞં અચારું રતિખિડ્ડહેતુ;
તા જીવલોકસ્મિં રમાપયિત્વા, ખન્ધાતિવત્તન્તિ સજોતિભૂતા''તિ.

તત્થ **નારી**તિ ઇત્થિયો. **સમ્પરિભિન્નગત્તા**તિ સુટ્ઠુ સમન્તતો ભિન્નસરીરા. **દુજચ્ચા**તિ દુજ્જાતિકા વિરૂપા જેગુચ્છા. **આઘાતને**તિ ગાવઘાતટ્ઠાને. **વિકન્તા**તિ છિન્નસીસા ગાવો વિય પુબ્બલોહિતલિત્તા હુત્વા . **સદા નિખાતા**તિ નિચ્ચં જલિતઅયપથવિયં કટિમત્તં પવેસેત્વા નિખણિત્વા ઠપિતા વિય ઠિતા. **ખન્ધાતિવત્તન્તી**તિ સમ્મ માતલિ, તા નારિયો એતે પબ્બતક્ખન્ધા અતિક્કમન્તિ. તાસં કિર એવં કટિપ્પમાણં પવિસિત્વા ઠિતકાલે પુરત્થિમાય દિસાય જલિતઅયપબ્બતો સમુટ્ઠહિત્વા અસનિ વિય વિરવન્તો આગન્ત્વા સરીરં સણ્હકરણી વિય પિસન્તો ગચ્છતિ. તસ્મિં અતિવત્તિત્વા પચ્છિમપસ્સે ઠિતે પુન ચ તાસં સરીરં પાતુ ભવતિ. તા દુક્ખં અધિવાસેતું અસક્કોન્તિયો બાહા પગ્ગય્હ કન્દન્તિ. સેસદિસાસુ વુટ્ઠિતેસુ જલિતપબ્બતેસુપિ એસેવ નયો. દ્વે પબ્બતા સમુટ્ઠાય ઉચ્છુઘટિકં વિય પીળેન્તિ, લોહિતં પક્કુથિતં સન્દતિ. કદાચિ તયો પબ્બતા સમુટ્ઠાય પીળેન્તિ. કદાચિ ચત્તારો પબ્બતા સમુટ્ઠાય તાસં સરીરં પીળેન્તિ. તેનાહ ''ખન્ધાતિવત્તન્તી''તિ.

કોલિત્થિયાયોતિ કુલે પતિટ્ઠિતા કુલધીતરો. **અસતં અચારુન્તિ** અસઞ્ઞતકમ્મં કરિંસુ. **દિત્તરૂપા**તિ સઠરૂપા ધુત્તજાતિકા હુત્વા. **પતિ વિપ્પહાયા**તિ અત્તનો પતિં પજહિત્વા. **અચારુન્તિ** અગમંસુ. **રતિખિડ્ડહેતૂ**તિ કામરતિહેતુ ચેવ ખિડ્ડાહેતુ ચ. **રમાપયિત્વા**તિ પરપુરિસેહિ સદ્ધિં અત્તનો ચિત્તં રમાપયિત્વા ઇધ ઉપપન્ના. અથ તાસં સરીરં ઇમે ખન્ધાતિવત્તન્તિ સજોતિભૂતાતિ.

૪૯૬.''પાદે ગહેત્વા કિસ્સ ઇમે પુનેકે, અવંસિરા નરકે પાતયન્તિ;
ભયઞ્હિ મં વિન્દતિ સૂત દિસ્વા, પુચ્છામિ તં માતલિ દેવસારથિ;
ઇમે નુ મચ્ચા કિમકંસુ પાપં, યેમે જના અવંસિરા નરકે પાતયન્તિ.

૪૯૭.''તસ્સ પુટ્ઠો વિયાકાસિ, માતલિ દેવસારથિ;
વિપાકં પાપકમ્માનં, જાનં અક્ખાસિજાનતો.

૪૯૮.''યે જીવલોકસ્મિં અસાધુકમ્મિનો, પરસ્સ દારાનિ અતિક્કમન્તિ;
તે તાદિસા ઉત્તમભણ્ડથેના, તેમે જના અવંસિરા નરકે પાતયન્તિ.

૪૯૯.''તે વસ્સપૂગાનિ બહૂનિ તત્થ, નિરયેસુ દુક્ખં વેદનં વેદયન્તિ;
ન હિ પાપકારિસ્સ ભવન્તિ તાણા, સકેહિ કમ્મેહિ પુરક્ખતસ્સ;
તે લુદ્દકમ્મા પસવેત્વ પાપં, તેમે જના અવંસિરા નરકે પાતયન્તી''તિ.

તત્થ **નરકે**તિ જલિતઅઙ્ગારપુણ્ણે મહાઆવાટે. તે કિર વજં અપવિસન્તિયો ગાવો વિય નિરયપાલેહિ નાનાવુધાનિ ગહેત્વા વિજ્ઝિયમાના પોથિયમાના યદા તં નરકં ઉપગચ્છન્તિ, અથ તે નિરયપાલા ઉદ્ધંપાદે કત્વા તત્થ પાતયન્તિ ખિપન્તિ. એવં તે પાતિયમાને દિસ્વા પુચ્છન્તો એવમાહ. **ઉત્તમભણ્ડથેના**તિ મનુસ્સેહિ પિયાયિતસ્સ વરભણ્ડસ્સ થેનકા.

એવઞ્ચ પન વત્વા માતલિસઙ્ગાહકો તં નિરયં અન્તરધાપેત્વા રથં પુરતો પેસેત્વા મિચ્છાદિટ્ઠિકાનં પચ્ચનટ્ઠાનં નિરયં દસ્સેસિ. તેન પુટ્ઠો ચસ્સ વિયાકાસિ.

૫૦૦.‘‘ઉચ્ચાવચામે વિવિધા ઉપક્કમા, નિરયેસુ દિસ્સન્તિ સુઘોરરૂપા;
ભયઞ્હિ મં વિન્દતિ સૂત દિસ્વા, પુચ્છામિ તં માતલિ દેવસારથિ;
ઇમે નુ મચ્ચા કિમકંસુ પાપં, યેમે જના અધિમત્તા દુક્ખા તિબ્બા;
ખરા કટુકા વેદના વેદયન્તિ.

૫૦૧.‘‘તસ્સ પુટ્ઠો વિયાકાસિ, માતલિ દેવસારથિ;
વિપાકં પાપકમ્માનં, જાનં અક્ખાસિજાનતો.

૫૦૨.‘‘યે જીવલોકસ્મિં સુપાપદિટ્ઠિનો, વિસ્સાસકમ્માનિ કરોન્તિ મોહા;
પરઞ્ચ દિટ્ઠીસુ સમાદપેન્તિ, તે પાપદિટ્ઠિં પસવેત્વ પાપં;
તેમે જના અધિમત્તા દુક્ખા તિબ્બા, ખરા કટુકા વેદના વેદયન્તી’’તિ.

તત્થ **ઉચ્ચાવચામે**તિ ઉચ્ચા અવચા ઇમે, ખુદ્દકા ચ મહન્તા ચાતિ અત્થો. **ઉપક્કમા**તિ કારણપ્પયોગા. **સુપાપદિટ્ઠિનો**તિ ‘‘નત્થિ દિન્ન’’ન્તિઆદિકાય દસવત્થુકાય મિચ્છાદિટ્ઠિયા સુટ્ઠુ પાપદિટ્ઠિનો. **વિસ્સાસકમ્માની**તિ તાય દિટ્ઠિયા વિસ્સાસેન તન્નિસ્સિતા હુત્વા નાનાવિધાનિ પાપકમ્માનિ કરોન્તિ. **તેમે**તિ તે ઇમે જના એવરૂપં દુક્ખં અનુભવન્તિ.

ઇતિ રઞ્ઞો મિચ્છાદિટ્ઠિકાનં પચ્ચનનિરયં આચિક્ખિ. દેવલોકેપિ દેવગણા રઞ્ઞો આગમનમગ્ગં ઓલોકયમાના સુધમ્માયં દેવસભાયં નિસીદિંસુયેવ. સક્કોપિ ‘‘કિં નુ ખો, માતલિ, ચિરાયતી’’તિ ઉપધારેન્તો તં કારણં ઞત્વા ‘‘માતલિ, અત્તનો દૂતવિસેસં દસ્સેતું ‘મહારાજ, અસુકકમ્મં કત્વા અસુકનિરયે નામ પચ્ચન્તી’તિ નિરયે દસ્સેન્તો વિચરતિ, નિમિરઞ્ઞો પન અપ્પમેવ આયુ ખીયેથ, નિરયદસ્સનં નાસ્સ પરિયન્તં ગચ્છેય્યા’’તિ એકં મહાજવં દેવપુત્તં પેસેસિ ‘‘ત્વં ‘સીઘં રાજાનં ગહેત્વા આગચ્છતૂ’તિ માતલિસ્સ વદેહી’’તિ. સો ‘‘સાધૂ’’તિ સમ્પટિચ્છિત્વા જવેન ગન્ત્વા આરોચેસિ. માતલિ, તસ્સ વચનં સુત્વા ‘‘ન સક્કા ચિરાયિતુ’’ન્તિ રઞ્ઞો એકપહારેનેવ ચતૂસુ દિસાસુ બહૂ નિરયે દસ્સેત્વા ગાથમાહ –

૫૦૩.‘‘વિદિતાનિ તે મહારાજ, આવાસં પાપકમ્મિનં;
ઠાનાનિ લુદ્દકમ્માનં, દુસ્સીલાનઞ્ચ યા ગતિ;
ઉય્યાહિ દાનિ રાજીસિ, દેવરાજસ્સ સન્તિકે’’તિ.

તસ્સત્થો – મહારાજ, ઇમં પાપકમ્મીનં સત્તાનં આવાસં દિસ્વા લુદ્દકમ્માનઞ્ચ ઠાનાનિ તયા વિદિતાનિ. દુસ્સીલાનઞ્ચ યા ગતિ નિબ્બત્તિ, સાપિ તે વિદિતા. ઇદાનિ દેવરાજસ્સ સન્તિકે દિબ્બસમ્પત્તિં દસ્સનત્થં ઉય્યાહિ ગચ્છાહિ, મહારાજાતિ.

નિરયકણ્ડં નિટ્ઠિતં.

સગ્ગકણ્ડં

એવઞ્ચ પન વત્વા માતલિ દેવલોકાભિમુખં રથં પેસેસિ. રાજા દેવલોકં ગચ્છન્તો દ્વાદસયોજનિકં મણિમયં પઞ્ચથૂપિકં સબ્બાલઙ્કારપટિમણ્ડિતં ઉય્યાનપોક્ખરણિસમ્પન્નં કપ્પરુક્ખપરિવુતં બીરણિયા દેવધીતાય આકાસટ્ઠકવિમાનં દિસ્વા, તઞ્ચ દેવધીતરં અન્તોકૂટાગારે સયનપિટ્ઠે નિસિન્નં અચ્છરાસહસ્સપરિવુતં મણિસીહપઞ્જરં વિવરિત્વા ઓલોકેન્તિં દિસ્વા માતલિં પુચ્છન્તો ગાથમાહ. ઇતરોપિસ્સ બ્યાકાસિ.

૫૦૪.‘‘પઞ્ચથૂપં દિસ્સતિદં વિમાનં, માલાપિળન્ધા સયનસ્સ મજ્ઝે;
તત્થચ્છતિ નારી મહાનુભાવા, ઉચ્ચાવચં ઇદ્ધિ વિકુબ્બમાના.

૫૦૫.‘‘વિત્તી હિ મં વિન્દતિ સૂત દિસ્વા, પુચ્છામિ તં માતલિ દેવસારથિ;
અયં નુ નારી કિમકાસિ સાધું, યા મોદતિ સગ્ગપત્તા વિમાને.

૫૦૬.‘‘તસ્સ પુટ્ઠો વિયાકાસિ, માતલિ દેવસારથિ;
વિપાકં પુઞ્ઞકમ્માનં, જાનં અક્ખાસિજાનતો.

૫૦૭.‘‘યદિ તે સુતા બીરણી જીવલોકે, આમાયદાસી અહુ બ્રાહ્મણસ્સ;
સા પત્તકાલં અતિથિં વિદિત્વા, માતાવ પુત્તં સકિમાભિનન્દી;
સંયમા સંવિભાગા ચ, સા વિમાનસ્મિ મોદતી’’તિ.

તત્થ **પઞ્ચથૂપ**ન્તિ પઞ્ચહિ કૂટાગારેહિ સમન્નાગતં. **માલાપિળન્ધા**તિ માલાદીહિ સબ્બાભરણેહિ પટિમણ્ડિતાતિ અત્થો. **તત્થચ્છતી**તિ તસ્મિં વિમાને અચ્છતિ. **ઉચ્ચાવચં ઇદ્ધિ વિકુબ્બમાના**તિ નાનપ્પકારં દેવિદ્ધિં દસ્સયમાના. **દિસ્વા**તિ એતં દિસ્વા ઠિતં મં વિત્તિ વિન્દતિ પટિલભતિ, વિત્તિસન્તકો વિય હોમિ તુટ્ઠિયા અતિભૂતત્તાતિ અત્થો. **આમાયદાસી**તિ ગેહદાસિયા કુચ્છિમ્હિ જાતદાસી. **અહુ બ્રાહ્મણસ્સા**તિ સા કિર કસ્સપદસબલસ્સ કાલે એકસ્સ બ્રાહ્મણસ્સ દાસી અહોસિ. **સા પત્તકાલ**ન્તિ તેન બ્રાહ્મણેન અટ્ઠ સલાકભત્તાનિ સઙ્ઘસ્સ પરિચ્ચત્તાનિ અહેસું. સો ગેહં ગન્ત્વા ‘‘સ્વે પટ્ઠાય એકેકસ્સ ભિક્ખુસ્સ એકેકં કહાપણગ્ઘનકં કત્વા અટ્ઠ સલાકભત્તાનિ સમ્પાદેય્યાસી’’તિ બ્રાહ્મણિં આહ. સા ‘‘સામિ, ભિક્ખુ નામ ધુત્તો, નાહં સક્ખિસ્સામી’’તિ પટિક્ખિપિ. ધીતરોપિસ્સ પટિક્ખિપિંસુ. સો દાસિં ‘‘સક્ખિસ્સસિ અમ્મા’’તિ આહ. સા ‘‘સક્ખિસ્સામિ અય્યા’’તિ સમ્પટિચ્છિત્વા સક્કચ્ચં યાગુખજ્જકભત્તાદીનિ સમ્પાદેત્વા સલાકં લભિત્વા આગતં પત્તકાલં અતિથિં વિદિત્વા હરિતગોમયુપલિત્તે કતપુપ્ફુપહારે સુપઞ્ઞત્તાસને નિસીદાપેત્વા યથા નામ વિપ્પવાસા આગતં પુત્તં માતા સકિં અભિનન્દતિ, તથા નિચ્ચકાલં અભિનન્દતિ, સક્કચ્ચં પરિવિસતિ, અત્તનો સન્તકમ્પિ કિઞ્ચિ દેતિ. **સંયમા સંવિભાગા ચા**તિ સા સીલવતી અહોસિ ચાગવતી ચ, તસ્મા તેન સીલેન ચેવ ચાગેન ચ ઇમસ્મિં વિમાને મોદતિ. અથ વા **સંયમા**તિ ઇન્દ્રિયદમના.

એવઞ્ચ પન વત્વા માતલિ પુરતો રથં પેસેત્વા સોણદિન્નદેવપુત્તસ્સ સત્ત કનકવિમાનાનિ દસ્સેસિ. સો તાનિ ચ તસ્સ ચ સિરિસમ્પત્તિં દિસ્વા તેન કતકમ્મં પુચ્છિ. ઇતરોપિસ્સ બ્યાકાસિ.

૫૦૮.‘‘દદ્દલ્લમાના આભેન્તિ, વિમાના સત્ત નિમ્મિતા;
તત્થ યક્ખો મહિદ્ધિકો, સબ્બાભરણભૂસિતો;
સમન્તા અનુપરિયાતિ, નારીગણપુરક્ખતો.

૫૦૯.‘‘વિત્તી હિ મં વિન્દતિ સૂત દિસ્વા, પુચ્છામિ તં માતલિ દેવસારથિ;
અયં નુ મચ્ચો કિમકાસિ સાધું, યો મોદતિ સગ્ગપત્તો વિમાને.

૫૧૦.‘‘તસ્સ પુટ્ઠો વિયાકાસિ, માતલિ દેવસારથિ;
વિપાકં પુઞ્ઞકમ્માનં, જાનં અક્ખાસિજાનતો.

૫૧૧.‘‘સોણદિન્નો ગહપતિ, એસ દાનપતી અહુ;
એસ પબ્બજિતુદ્દિસ્સ, વિહારે સત્ત કારયિ.

૫૧૨.‘‘સક્કચ્ચં તે ઉપટ્ઠાસિ, ભિક્ખવો તત્થ વાસિકે;
અચ્છાદનઞ્ચ ભત્તઞ્ચ, સેનાસનં પદીપિયં;
અદાસિ ઉજુભૂતેસુ, વિપ્પસન્નેન ચેતસા.

૫૧૩.‘‘ચાતુદ્દસિં પઞ્ચદસિં, યા ચ પક્ખસ્સ અટ્ઠમી;
પાટિહારિયપક્ખઞ્ચ, અટ્ઠઙ્ગસુસમાગતં.

૫૧૪.‘‘ઉપોસથં ઉપવસી, સદા સીલેસુ સંવુતો;
સંયમા સંવિભાગા ચ, સો વિમાનસ્મિ મોદતી’’તિ.

તત્થ **દદ્દલ્લમાના**તિ જલમાના. **આભેન્તી**તિ તરુણસૂરિયો વિય ઓભાસન્તિ. **તત્થા**તિ તેસુ પટિપાટિયા ઠિતેસુ સત્તસુ વિમાનેસુ. **યક્ખો**તિ એકો દેવપુત્તો. **સોણદિન્નો**તિ મહારાજ, અયં પુબ્બે કસ્સપદસબલસ્સ કાલે કાસિરટ્ઠે અઞ્ઞતરસ્મિં નિગમે સોણદિન્નો નામ ગહપતિ દાનપતિ અહોસિ. સો પબ્બજિતે ઉદ્દિસ્સ સત્ત વિહારકુટિયો કારેત્વા તત્થ વાસિકે ભિક્ખૂ ચતૂહિ પચ્ચયેહિ સક્કચ્ચં ઉપટ્ઠાસિ, ઉપોસથઞ્ચ ઉપવસિ, નિચ્ચં સીલેસુ ચ સંવુતો અહોસિ. સો તતો ચવિત્વા ઇધૂપપન્નો મોદતીતિ અત્થો. એત્થ ચ **પાટિહારિયપક્ખ**ન્તિ ઇદં પન અટ્ઠમીઉપોસથસ્સ પચ્ચુગ્ગમનાનુગમનવસેન સત્તમિનવમિયો, ચાતુદ્દસીપન્નરસીનં પચ્ચુગ્ગમનાનુગમનવસેન તેરસીપાટિપદે ચ સન્ધાય વુત્તં.

એવં સોણદિન્નસ્સ કતકમ્મં કથેત્વા પુરતો રથં પેસેત્વા ફલિકવિમાનં દસ્સેસિ. તં ઉબ્બેધતો પઞ્ચવીસતિયોજનં અનેકસતેહિ સત્તરતનમયત્થમ્ભેહિ સમન્નાગતં, અનેકસતકૂટાગારપટિમણ્ડિતં , કિઙ્કિણિકજાલાપરિક્ખિત્તં, સમુસ્સિતસુવણ્ણરજતમયધજં, નાનાપુપ્ફવિચિત્તઉય્યાનવનવિભૂસિતં, રમણીયપોક્ખરણિસમન્નાગતં, નચ્ચગીતવાદિતાદીસુ છેકાહિ અચ્છરાહિ સમ્પરિકિણ્ણં. તં દિસ્વા રાજા તાસં અચ્છરાનં કતકમ્મં પુચ્છિ, ઇતરોપિસ્સ બ્યાકાસિ.

૫૧૫.“પભાસતિ મિદં બ્યમ્હં, ફલિકાસુ સુનિમ્મિતં;
નારીવરગણાકિણ્ણં, કૂટાગારવરોચિતં;
ઉપેતં અન્નપાનેહિ, નચ્ચગીતેહિ ચૂભયં.

૫૧૬.“વિત્તી હિ મં વિન્દતિ સૂત દિસ્વા, પુચ્છામિ તં માતલિ દેવસારથિ;
ઇમે નુ મચ્ચા કિમકંસુ સાધું, યા મોદરે સગ્ગપત્તા વિમાને.

૫૧૭.“તસ્સ પુટ્ઠો વિયાકાસિ, માતલિ દેવસારથિ;
વિપાકં પુઞ્ઞકમ્માનં, જાનં અક્ખાસિજાનતો.

૫૧૮.“યા કાચિ નારિયો ઇધ જીવલોકે, સીલવન્તિયો ઉપાસિકા;
દાને રતા નિચ્ચં પસન્નચિત્તા, સચ્ચે ઠિતા ઉપોસથે અપ્પમત્તા;
સંયમા સંવિભાગા ચ, તા વિમાનસ્મિ મોદરે”તિ.

તત્થ **બ્યમ્હ**ન્તિ વિમાનં, પાસાદોતિ વુત્તં હોતિ. **ફલિકાસૂ**તિ ફલિકભિત્તીસુ. **નારીવરગણાકિણ્ણ**ન્તિ વરનારિગણેહિ આકિણ્ણં. **કૂટાગારવરોચિત**ન્તિ વરકૂટાગારેહિ ઓચિતં સમોચિતં, વડ્ઢિતન્તિ અત્થો. **ઉભય**ન્તિ ઉભયેહિ. “**યા કાચી**”તિ ઇદં કિઞ્ચાપિ અનિયમેત્વા વુત્તં, તા પન કસ્સપબુદ્ધસાસને બારાણસિયં ઉપાસિકા હુત્વા ગણબન્ધનેન એતાનિ વુત્તપ્પકારાનિ પુઞ્ઞાનિ કત્વા તં દિબ્બસમ્પત્તિં પત્તાતિ વેદિતબ્બા.

અથસ્સ સો પુરતો રથં પેસેત્વા એકં રમણીયં મણિવિમાનં દસ્સેસિ. તં સમે ભૂમિભાગે પતિટ્ઠિતં ઉબ્બેધસમ્પન્નં મણિપબ્બતો વિય ઓભાસમાનં તિટ્ઠતિ, દિબ્બગીતવાદિતનિન્નાદિતં બહૂહિ દેવપુત્તેહિ સમ્પરિકિણ્ણં. તં દિસ્વા રાજા તેસં દેવપુત્તાનં કતકમ્મં પુચ્છિ, ઇતરોપિસ્સ બ્યાકાસિ.

૫૧૯.“પભાસતિ મિદં બ્યમ્હં, વેળુરિયાસુ નિમ્મિતં;
ઉપેતં ભૂમિભાગેહિ, વિભત્તં ભાગસો મિતં.

૫૨૦.“આળમ્બરા મુદિઙ્ગા ચ, નચ્ચગીતા સુવાદિતા;
દિબ્બા સદ્દા નિચ્છરન્તિ, સવનીયા મનોરમા.

૫૨૧.“નાહં એવંગતં જાતુ, એવંસુરુચિરં પુરે;
સદ્દં સમભિજાનામિ, દિટ્ઠં વા યદિ વા સુતં.

૫૨૨.“વિત્તી હિ મં વિન્દતિ સૂત દિસ્વા, પુચ્છામિ તં માતલિ દેવસારથિ;
ઇમે નુ મચ્ચા કિમકંસુ સાધું, યે મોદરે સગ્ગપત્તા વિમાને.

૫૨૩.“તસ્સ પુટ્ઠો વિયાકાસિ, માતલિ દેવસારથિ;
વિપાકં પુઞ્ઞકમ્માનં, જાનં અક્ખાસિજાનતો.

૫૨૪.“યે કેચિ મચ્ચા ઇધ જીવલોકે, સીલવન્તા ઉપાસકા;

આરામે ઉદપાને ચ, પપા સઙ્કમનાનિ ચ;
અરહન્તે સીતિભૂતે, સક્કચ્ચં પટિપાદયું.

૫૨૫."ચીવરં પિણ્ડપાતઞ્ચ, પચ્ચયં સયનાસનં;
અદંસુ ઉજુભૂતેસુ, વિપ્પસન્નેન ચેતસા.

૫૨૬."ચાતુદ્દસિં પઞ્ચદસિં, યા ચ પક્ખસ્સ અટ્ઠમી;
પાટિહારિયપક્ખઞ્ચ, અટ્ઠઙ્ગસુસમાગતં.

૫૨૭."ઉપોસથં ઉપવસું, સદા સીલેસુ સંવુતા;
સંયમા સંવિભાગા ચ, તે વિમાનસ્મિ મોદરે"તિ.

તત્થ **વેળુરિયાસૂ**તિ વેળુરિયભિત્તીસુ. **ભૂમિભાગેહી**તિ રમણીયેહિ ભૂમિભાગેહિ ઉપેતં. **આળમ્બરા મુદિઙ્ગા ચા**તિ એતે દ્વે એત્થ વજ્જન્તિ. **નચ્ચગીતા સુવાદિતા**તિ નાનપ્પકારાનિ નચ્ચાનિ ચેવ ગીતાનિ ચ અપરેસમ્પિ તૂરિયાનં સુવાદિતાનિ ચેત્થ પવત્તન્તિ. **એવંગત**ન્તિ એવં મનોરમભાવં ગતં. "**યે કેચી**"તિ ઇદમ્પિ કામં અનિયમેત્વા વુત્તં, તે પન કસ્સપબુદ્ધકાલે બારાણસિવાસિનો ઉપાસકા હુત્વા ગણબન્ધનેન એતાનિ પુઞ્ઞાનિ કત્વા તં સમ્પત્તિં પત્તાતિ વેદિતબ્બા. તત્થ **પટિપાદયુ**ન્તિ પટિપાદયિંસુ, તેસં અદંસૂતિ અત્થો. **પચ્ચય**ન્તિ ગિલાનપચ્ચયં. **અદંસૂ**તિ એવં નાનપ્પકારકં દાનં અદંસૂતિ.

ઇતિસ્સ સો તેસં કતકમ્મં આચિક્ખિત્વા પુરતો રથં પેસેત્વા અપરમ્પિ ફલિકવિમાનં દસ્સેસિ. તં અનેકકૂટાગારપટિમણ્ડિતં, નાનાકુસુમસઞ્છન્નદિબ્બતરુણવનપટિમણ્ડિતતીરાય, વિવિધવિહઙ્ગમનિન્નાદિતાય નિમ્મલસલિલાય નદિયા પરિક્ખિત્તં , અચ્છરાગણપરિવુતસ્સેકસ્સ પુઞ્ઞવતો નિવાસભૂતં. તં દિસ્વા રાજા તસ્સ કતકમ્મં પુચ્છિ, ઇતરોપિસ્સ બ્યાકાસિ.

૫૨૮."પભાસતિ મિદં બ્યમ્હં, ફલિકાસુ સુનિમ્મિતં;
નારીવરગણાકિણ્ણં, કૂટાગારવરોચિતં.

૫૨૯."ઉપેતં અન્નપાનેહિ, નચ્ચગીતેહિ ચૂભયં;
નજ્જો ચાનુપરિયાતિ, નાનાપુપ્ફદુમાયુતા.

૫૩૦."વિત્તી હિ મં વિન્દતિ સૂત દિસ્વા, પુચ્છામિ તં માતલિ દેવસારથિ;
અયં નુ મચ્ચો કિંમકાસિ સાધું, યો મોદતી સગ્ગપત્તો વિમાને.

૫૩૧."તસ્સ પુટ્ઠો વિયાકાસિ, માતલિ દેવસારથિ;
વિપાકં પુઞ્ઞકમ્માનં, જાનં અક્ખાસિજાનતો.

૫૩૨."મિથિલાયં ગહપતિ, એસ દાનપતી અહુ;
આરામે ઉદપાને ચ, પપા સઙ્કમનાનિ ચ;
અરહન્તે સીતિભૂતે, સક્કચ્ચં પટિપાદયિ.

૫૩૩.“ચીવરં પિણ્ડપાતઞ્ચ, પચ્ચયં સયનાસનં;
અદાસિ ઉજુભૂતેસુ, વિપ્પસન્નેન ચેતસા.

૫૩૪.“ચાતુદ્દસિં પઞ્ચદસિં, યા ચ પક્ખસ્સ અટ્ઠમી;
પાટિહારિયપક્ખઞ્ચ, અટ્ઠઙ્ગસુસમાગતં.

૫૩૫.“ઉપોસથં ઉપવસી, સદા સીલેસુ સંવુતો;
સંયમા સંવિભાગા ચ, સો વિમાનસ્મિ મોદતી”તિ.

તત્થ **નજ્જો**તિ વચનવિપલ્લાસો, એકા નદી તં વિમાનં પરિક્ખિપિત્વા ગતાતિ અત્થો. **નાનાપુપ્ફદુમાયુતા**તિ સા નદી નાનાપુપ્ફેહિ દુમેહિ આયુતા. **મિથિલાયન્તિ** એસ મહારાજ, કસ્સપબુદ્ધકાલે મિથિલનગરે એકો ગહપતિ દાનપતિ અહોસિ. સો એતાનિ આરામરોપનાદીનિ પુઞ્ઞાનિ કત્વા ઇમં સમ્પત્તિં પત્તોતિ.

એવમસ્સ તેન કતકમ્મં આચિક્ખિત્વા પુરતો રથં પેસેત્વા અપરમ્પિ ફલિકવિમાનં દસ્સેસિ. તં પુરિમવિમાનતો અતિરેકાય નાનાપુપ્ફફલસઞ્છન્નાય તરુણવનઘટાય સમન્નાગતં. તં દિસ્વા રાજા તાય સમ્પત્તિયા સમન્નાગતસ્સ દેવપુત્તસ્સ કતકમ્મં પુચ્છિ, ઇતરોપિસ્સ બ્યાકાસિ.

૫૩૬.“પભાસતિ મિદં બ્યમ્હં, ફલિકાસુ સુનિમ્મિતં;
નારીવરગણાકિણ્ણં, કૂટાગારવરોચિતં.

૫૩૭.“ઉપેતં અન્નપાનેહિ, નચ્ચગીતેહિ ચૂભયં;
નજ્જો ચાનુપરિયાતિ, નાનાપુપ્ફદુમાયુતા.

૫૩૮.“રાજાયતના કપિત્થા ચ, અમ્બા સાલા ચ જમ્બુયો;
તિન્દુકા ચ પિયાલા ચ, દુમા નિચ્ચફલા બહૂ.

૫૩૯.“વિત્તી હિ મં વિન્દતિ સૂત દિસ્વા, પુચ્છામિ તં માતલિ દેવસારથિ;
અયં નુ મચ્ચો કિમકાસિ સાધું, યો મોદતી સગ્ગપત્તો વિમાને.

૫૪૦.“તસ્સ પુટ્ઠો વિયાકાસિ, માતલિ દેવસારથિ;
વિપાકં પુઞ્ઞકમ્માનં, જાનં અક્ખાસિજાનતો.

૫૪૧.“મિથિલાયં ગહપતિ, એસ દાનપતી અહુ;
આરામે ઉદપાને ચ, પપા સઙ્કમનાનિ ચ;
અરહન્તે સીતિભૂતે, સક્કચ્ચં પટિપાદયિ.

૫૪૨.“ચીવરં પિણ્ડપાતઞ્ચ, પચ્ચયં સયનાસનં;
અદાસિ ઉજુભૂતેસુ, વિપ્પસન્નેન ચેતસા.

૫૪૩.“ચાતુદ્દસિં પઞ્ચદસિં, યા ચ પક્ખસ્સ અટ્ઠમી;

પાટિહારિયપક્ખઞ્ચ, અટ્ઠઙ્ગસુસમાગતં.

૫૪૪.‘‘ઉપોસથં ઉપવસી, સદા સીલેસુ સંવુતો;
સંયમા સંવિભાગા ચ, સો વિમાનસ્મિ મોદતી’’તિ.

તત્થ **મિથિલાયન્તિ** એસ, મહારાજ, કસ્સપબુદ્ધકાલે વિદેહરટ્ઠે મિથિલનગરે એકો ગહપતિ દાનપતિ અહોસિ. સો એતાનિ પુઞ્ઞાનિ કત્વા ઇમં સમ્પત્તિં પત્તોતિ.

એવમસ્સ તેન કતકમ્મં આચિક્ખિત્વા પુરતો રથં પેસેત્વા પુરિમસદિસમેવ અપરમ્પિ વેળુરિયવિમાનં દસ્સેત્વા તત્થ સમ્પત્તિં અનુભવન્તસ્સ દેવપુત્તસ્સ કતકમ્મં પુટ્ઠો આચિક્ખિ.

૫૪૫.‘‘પભાસતિ મિદં બ્યમ્હં, વેળુરિયાસુ નિમ્મિતં;
ઉપેતં ભૂમિભાગેહિ, વિભત્તં ભાગસો મિતં.

૫૪૬.‘‘આળમ્બરા મુદિઙ્ગા ચ, નચ્ચગીતા સુવાદિતા;
દિબ્યા સદ્દા નિચ્છરન્તિ, સવનીયા મનોરમા.

૫૪૭.‘‘નાહં એવંગતં જાતુ, એવંસુરુચિરં પુરે;
સદ્દં સમભિજાનામિ, દિટ્ઠં વા યદિ વા સુતં.

૫૪૮.‘‘વિત્તી હિ મં વિન્દતિ સૂત દિસ્વા, પુચ્છામિ તં માતલિ દેવસારથિ;
અયં નુ મચ્ચો કિમકાસિ સાધું, યો મોદતી સગ્ગપત્તો વિમાને.

૫૪૯.‘‘તસ્સ પુટ્ઠો વિયાકાસિ, માતલિ દેવસારથિ;
વિપાકં પુઞ્ઞકમ્માનં, જાનં અક્ખાસિજાનતો.

૫૫૦.‘‘બારાણસિયં ગહપતિ, એસ દાનપતી અહુ;
આરામે ઉદપાને ચ, પપા સઙ્કમનાનિ ચ;
અરહન્તે સીતિભૂતે, સક્કચ્ચં પટિપાદયિ.

૫૫૧.‘‘ચીવરં પિણ્ડપાતઞ્ચ, પચ્ચયં સયનાસનં;
અદાસિ ઉજુભૂતેસુ, વિપ્પસન્નેન ચેતસા.

૫૫૨.‘‘ચાતુદ્દસિં પઞ્ચદસિં, યા ચ પક્ખસ્સ અટ્ઠમી;
પાટિહારિયપક્ખઞ્ચ, અટ્ઠઙ્ગસુસમાગતં.

૫૫૩.‘‘ઉપોસથં ઉપવસી, સદા સીલેસુ સંવુતો;
સંયમા સંવિભાગા ચ, સો વિમાનસ્મિ મોદતી’’તિ.

અથસ્સ પુરતો રથં પેસેત્વા બાલસૂરિયસન્નિભં કનકવિમાનં દસ્સેત્વા તત્થ નિવાસિનો દેવપુત્તસ્સ સમ્પત્તિં પુટ્ઠો આચિક્ખિ.

૫૫૪.''યથા ઉદયમાદિચ્ચો, હોતિ લોહિતકો મહા;
તથૂપમં ઇદં બ્યમ્હં, જાતરૂપસ્સ નિમ્મિતં.

૫૫૫.''વિત્તી હિ મં વિન્દતિ સૂત દિસ્વા, પુચ્છામિ તં માતલિ દેવસારથિ;
અયં નુ મચ્ચો કિમકાસિ સાધું, યો મોદતી સગ્ગપત્તો વિમાને.

૫૫૬.''તસ્સ પુટ્ઠો વિયાકાસિ, માતલિ દેવસારથિ;
વિપાકં પુઞ્ઞકમ્માનં, જાનં અક્ખાસિજાનતો.

૫૫૭.''સાવત્થિયં ગહપતિ, એસ દાનપતી અહુ;
આરામે ઉદપાને ચ, પપા સઙ્કમનાનિ ચ;
અરહન્તે સીતિભૂતે, સક્કચ્ચં પટિપાદયિ.

૫૫૮.''ચીવરં પિણ્ડપાતઞ્ચ, પચ્ચયં સયનાસનં;
અદાસિ ઉજુભૂતેસુ, વિપ્પસન્નેન ચેતસા.

૫૫૯.''ચાતુદ્દસિં પઞ્ચદસિં, યા ચ પક્ખસ્સ અટ્ઠમી;
પાટિહારિયપક્ખઞ્ચ, અટ્ઠઙ્ગસુસમાગતં.

૫૬૦.''ઉપોસથં ઉપવસી, સદા સીલેસુ સંવુતો;
સંયમા સંવિભાગા ચ, સો વિમાનસ્મિ મોદતી''તિ.

તત્થ **ઉદયમાદિચ્ચો**તિ ઉગ્ગચ્છન્તો આદિચ્ચો. **સાવત્થિયન્**તિ કસ્સપબુદ્ધકાલે સાવત્થિનગરે એકો ગહપતિ દાનપતિ અહોસિ. સો એતાનિ પુઞ્ઞાનિ કત્વા ઇમં સમ્પત્તિં પત્તોતિ.

એવં તેન ઇમેસં અટ્ઠન્નં વિમાનાનં કથિતકાલે સક્કો દેવરાજા ''માતલિ, અતિવિય ચિરાયતી''તિ અપરમ્પિ જવનદેવપુત્તં પેસેસિ. સો વેગેન ગન્ત્વા આરોચેસિ. સો તસ્સ વચનં સુત્વા ''ન સક્કા ઇદાનિ ચિરાયિતુ''ન્તિ ચતૂસુ દિસાસુ એકપ્પહારેનેવ બહૂનિ વિમાનાનિ દસ્સેસિ. રઞ્ઞા ચ તત્થ સમ્પત્તિં અનુભવન્તાનં દેવપુત્તાનં કતકમ્મં પુટ્ઠો આચિક્ખિ.

૫૬૧.''વેહાયસામે બહુકા, જાતરૂપસ્સ નિમ્મિતા;
દદ્દલ્લમાના આભેન્તિ, વિજ્જુવબ્ભઘનન્તરે.

૫૬૨.''વિત્તી હિ મં વિન્દતિ સૂત દિસ્વા, પુચ્છામિ તં માતલિ દેવસારથિ;
ઇમે નુ મચ્ચા કિમકંસુ સાધું, યે મોદરે સગ્ગપત્તા વિમાને.

૫૬૩.''તસ્સ પુટ્ઠો વિયાકાસિ, માતલિ દેવસારથિ;

વિપાકં પુઞ્ઞકમ્માનં, જાનં અક્ખાસિજાનતો.

૫૬૪.“સદ્ધાય સુનિવિટ્ઠાય, સદ્ધમ્મે સુપ્પવેદિતે;
અકંસુ સત્થુ વચનં, સમ્માસમ્બુદ્ધસાસને;
તેસં એતાનિ ઠાનાનિ, યાનિ ત્વં રાજ પસ્સસી”તિ.

તત્થ **વેહાયસામે**તિ વેહાયસા ઇમે આકાસેયેવ સણ્ઠિતા. આકાસટ્ઠકવિમાના ઇમેતિ વદતિ. **વિજ્જુવબ્ભઘનન્તરે**તિ ઘનવલાહકન્તરે જલમાના વિજ્જુ વિય. **સુનિવિટ્ઠાયા**તિ મગ્ગેન આગતત્તા સુપ્પતિટ્ઠિતાય. ઇદં વુત્તં હોતિ – મહારાજ, એતે પુરે નિય્યાનિકે કસ્સપબુદ્ધસાસને પબ્બજિત્વા પરિસુદ્ધસીલા સમણધમ્મં કરોન્તા સોતાપત્તિફલં સચ્છિકત્વા અરહત્તં નિબ્બત્તેતું અસક્કોન્તા તતો ચુતા ઇમેસુ કનકવિમાનેસુ ઉપ્પન્ના. એતેસં કસ્સપબુદ્ધસાવકાનં તાનિ ઠાનાનિ, યાનિ ત્વં, મહારાજ, પસ્સસીતિ.

એવમસ્સ આકાસટ્ઠકવિમાનાનિ દસ્સેત્વા સક્કસ્સ સન્તિકં ગમનત્થાય ઉસ્સાહં કરોન્તો આહ –

૫૬૫.“વિદિતાનિ તે મહારાજ, આવાસં પાપકમ્મિનં;
અથો કલ્યાણકમ્માનં, ઠાનાનિ વિદિતાનિ તે;
ઉય્યાહિ દાનિ રાજીસિ, દેવરાજસ્સ સન્તિકે”તિ.

તત્થ **આવાસ**ન્તિ મહારાજ, તયા પઠમમેવ નેરયિકાનં આવાસં દિસ્વા પાપકમ્માનં ઠાનાનિ વિદિતાનિ, ઇદાનિ પન આકાસટ્ઠકવિમાનાનિ પસ્સન્તેન અથો કલ્યાણકમ્માનં ઠાનાનિ વિદિતાનિ, ઇદાનિ દેવરાજસ્સ સન્તિકે સમ્પત્તિં દટ્ઠું ઉય્યાહિ ગચ્છાહીતિ.

એવઞ્ચ પન વત્વા પુરતો રથં પેસેત્વા સિનેરું પરિવારેત્વા ઠિતે સત્ત પરિભણ્ડપબ્બતે દસ્સેસિ. તે દિસ્વા રઞ્ઞા માતલિસ્સ પુટ્ઠભાવં આવિકરોન્તો સત્થા આહ –

૫૬૬.“સહસ્સયુત્તં હયવાહિં, દિબ્બયાનમધિટ્ઠિતો;
યાયમાનો મહારાજા, અદ્દા સીદન્તરે નગે;
દિસ્વાનામન્તયી સૂતં, ઇમે કે નામ પબ્બતા”તિ.

તત્થ **હયવાહિ**ન્તિ હયેહિ વાહિયમાનં. **દિબ્બયાનમધિટ્ઠિતો**તિ દિબ્બયાને ઠિતો હુત્વા. **અદ્દા**તિ અદ્દસ. **સીદન્તરે**તિ સીદામહાસમુદ્દસ્સ અન્તરે. તસ્મિં કિર મહાસમુદ્દે ઉદકં સુખુમં, મોરપિઞ્છમત્તમ્પિ પક્ખિત્તં પતિટ્ઠાતું ન સક્કોતિ સીદતેવ, તસ્મા સો “સીદામહાસમુદ્દો”તિ વુચ્ચતિ. તસ્સ અન્તરે. **નગે**તિ પબ્બતે. **કે નામા**તિ કે નામ નામેન ઇમે પબ્બતાતિ.

એવં નિમિરઞ્ઞા પુટ્ઠો માતલિ દેવપુત્તો આહ –

૫૬૮.“સુદસ્સનો કરવીકો, ઈસધરો યુગન્ધરો;
નેમિન્ધરો વિનતકો, અસ્સકણ્ણો ગિરી બ્રહા.

૫૬૯.‘‘એતે સીદન્તરે નગા, અનુપુબ્બસમુગ્ગતા;
મહારાજાનમાવાસા, યાનિ ત્વં રાજ પસ્સસી’’તિ.

તત્થ **સુદસ્સનો**તિ અયં, મહારાજ, એતેસં સબ્બબાહિરો સુદસ્સનો પબ્બતો નામ, તદનન્તરે કરવીકો નામ, સો સુદસ્સનતો ઉચ્ચતરો . ઉભિન્નમ્પિ પન તેસં અન્તરે એકોપિ સીદન્તરમહાસમુદ્દો. કરવીકસ્સ અનન્તરે ઈસધરો નામ, સો કરવીકતો ઉચ્ચતરો. તેસમ્પિ અન્તરે એકો સીદન્તરમહાસમુદ્દો. ઈસધરસ્સ અનન્તરે યુગન્ધરો નામ, સો ઈસધરતો ઉચ્ચતરો. તેસમ્પિ અન્તરે એકો સીદન્તરમહાસમુદ્દો. યુગન્ધરસ્સ અનન્તરે નેમિન્ધરો નામ, સો યુગન્ધરતો ઉચ્ચતરો. તેસમ્પિ અન્તરે એકો સીદન્તરમહાસમુદ્દો. નેમિન્ધરસ્સ અનન્તરે વિનતકો નામ, સો નેમિન્ધરતો ઉચ્ચતરો. તેસમ્પિ અન્તરે એકો સીદન્તરમહાસમુદ્દો. વિનતકસ્સ અનન્તરે અસ્સકણ્ણો નામ, સો વિનતકતો ઉચ્ચતરો. તેસમ્પિ અન્તરે એકો સીદન્તરમહાસમુદ્દો. **અનુપુબ્બસમુગ્ગતા**તિ એતે સીદન્તરમહાસમુદ્દે સત્ત પબ્બતા અનુપટિપાટિયા સમુગ્ગતા સોપાનસદિસા હુત્વા ઠિતા. **યાની**તિ યે ત્વં, મહારાજ, ઇમે પબ્બતે પસ્સસિ, એતે ચતુણ્ણં મહારાજાનં આવાસાતિ.

એવમસ્સ ચાતુમહારાજિકદેવલોકં દસ્સેત્વા પુરતો રથં પેસેત્વા તાવતિંસભવનસ્સ ચિત્તકૂટદ્વારકોટ્ઠકં પરિવારેત્વા ઠિતા ઇન્દપટિમા દસ્સેસિ. તં દિસ્વા રાજા પુચ્છિ, ઇતરોપિસ્સ બ્યાકાસિ.

૫૭૦.‘‘અનેકરૂપં રુચિરં, નાનાચિત્રં પકાસતિ;
આકિણ્ણં ઇન્દસદિસેહિ, બ્યગ્ઘેહેવ સુરક્ખિતં.

૫૭૧.‘‘વિત્તી હિ મં વિન્દતિ સૂત દિસ્વા, પુચ્છામિ તં માતલિ દેવસારથિ;
ઇમં નુ દ્વારં કિમભઞ્ઞમાહુ, મનોરમં દિસ્સતિ દૂરતોવ.

૫૭૨.‘‘તસ્સ પુટ્ઠો વિયાકાસિ, માતલિ દેવસારથિ;
વિપાકં પુઞ્ઞકમ્માનં, જાનં અક્ખાસિજાનતો.

૫૭૩.‘‘‘ચિત્રકૂટો’તિ યં આહુ, દેવરાજપવેસનં;
સુદસ્સનસ્સ ગિરિનો, દ્વારઞ્હેતં પકાસતિ.

૫૭૪.‘‘અનેકરૂપં રુચિરં, નાનાચિત્રં પકાસતિ;
આકિણ્ણં ઇન્દસદિસેહિ, બ્યગ્ઘેહેવ સુરક્ખિતં;
પવિસેતેન રાજીસિ, અરજં ભૂમિમક્કમા’’તિ.

તત્થ **અનેકરૂપ**ન્તિ અનેકજાતિકં. **નાનાચિત્ર**ન્તિ નાનારતનચિત્રં. **પકાસતી**તિ કિં નામ એતં પઞ્ઞાયતિ. **આકિણ્ણ**ન્તિ સમ્પરિપુણ્ણં. **બ્યગ્ઘેહેવ સુરક્ખિત**ન્તિ યથા નામ બ્યગ્ઘેહિ વા સીહેહિ વા મહાવનં, એવં ઇન્દસદિસેહેવ સુરક્ખિતં. તાસઞ્ચ પન ઇન્દપટિમાનં આરક્ખણત્થાય ઠપિતભાવો એકકનિપાતે **કુલાવકજાતકે** (જા॰ ૧.૧.૩૧) વુત્તનયેન ગહેતબ્બો. **કિંમભઞ્ઞમાહૂ**તિ કિન્નામં વદન્તિ. **પવેસન**ન્તિ નિક્ખમનપ્પવેસનત્થાય નિમ્મિતં. **સુદસ્સનસ્સા**તિ સોભનદસ્સનસ્સ સિનેરુગિરિનો. **દ્વારં હેત**ન્તિ એતં સિનેરુમત્થકે પતિટ્ઠિતસ્સ દસસહસ્સયોજનિકસ્સ દેવનગરસ્સ દ્વારં પકાસતિ, દ્વારકોટ્ઠકો પઞ્ઞાયતીતિ અત્થો. **પવિસેતેના**તિ એતેન દ્વારેન

દેવનગરં પવિસ. **અરજં ભૂમિમક્કમા**તિ અરજં સુવણ્ણરજતમણિમયં નાનાપુપ્ફેહિ સમાકિણ્ણં દિબ્બભૂમિં દિબ્બયાનેન અક્કમ, મહારાજાતિ.

એવઞ્ચ પન વત્વા માતલિ રાજાનં દેવનગરં પવેસેસિ. તેન વુત્તં –

૫૭૫.''સહસ્સયુત્તં હયવાહિં, દિબ્બયાનમધિટ્ઠિતો;
યાયમાનો મહારાજા, અદ્દા દેવસભં ઇદ''ન્તિ.

સો દિબ્બયાને ઠિતોવ ગચ્છન્તો સુધમ્માદેવસભં દિસ્વા માતલિં પુચ્છિ, સોપિસ્સ આચિક્ખિ.

૫૭૬.''યથા સરદે આકાસે, નીલોભાસો પદિસ્સતિ;
તથૂપમં ઇદં બ્યમ્હં, વેળુરિયાસુ નિમ્મિતં.

૫૭૭.''વિત્તી હિ મં વિન્દતિ સૂત દિસ્વા, પુચ્છામિ તં માતલિ દેવસારથિ;
ઇમં નુ બ્યમ્હં કિમભઞ્ઞમાહુ, મનોરમં દિસ્સતિ દૂરતોવ.

૫૭૮.''તસ્સ પુટ્ઠો વિયાકાસિ, માતલિ દેવસારથિ;
વિપાકં પુઞ્ઞકમ્માનં, જાનં અક્ખાસિજાનતો.

૫૭૯.'''સુધમ્મા' ઇતિ યં આહુ, પસ્સેસા દિસ્સતે સભા;
વેળુરિયારુચિરા ચિત્રા, ધારયન્તિ સુનિમ્મિતા.

૫૮૦.''અટ્ઠંસા સુકતા થમ્ભા, સબ્બે વેળુરિયામયા;
યત્થ દેવા તાવતિંસા, સબ્બે ઇન્દપુરોહિતા.

૫૮૧.''અત્થં દેવમનુસ્સાનં, ચિન્તયન્તા સમચ્છરે;
પવિસેતેન રાજીસિ, દેવાનં અનુમોદનન્તિ.

તત્થ **ઇદ**ન્તિ નિપાતમત્તં, દેવસભં અદ્દસાતિ અત્થો. **પસ્સેસા**તિ પસ્સ એસા. **વેળુરિયા રુચિરા**તિ રુચિરવેળુરિયા. **ચિત્રા**તિ નાનારતનવિચિત્રા. **ધારયન્તી**તિ ઇમં સભં એતે અટ્ઠંસાદિભેદા સુકતા થમ્ભા ધારયન્તિ. **ઇન્દપુરોહિતા**તિ ઇન્દં પુરોહિતં પુરેચારિકં કત્વા પરિવારેત્વા ઠિતા દેવમનુસ્સાનં અત્થં ચિન્તયન્તા અચ્છન્તિ. **પવિસેતેના**તિ ઇમિના મગ્ગેન યત્થ દેવા અઞ્ઞમઞ્ઞં અનુમોદન્તા અચ્છન્તિ, તં ઠાનં દેવાનં અનુમોદનં પવિસ.

દેવાપિ ખો તસ્સાગમનમગ્ગં ઓલોકેન્તાવ નિસીદિંસુ. તે ''રાજા આગતો''તિ સુત્વા દિબ્બગન્ધવાસપુપ્ફહત્થા યાવ ચિત્તકૂટદ્વારકોટ્ઠકા પટિમગ્ગં ગન્ત્વા મહાસત્તં દિબ્બગન્ધમાલાદીહિ પૂજયન્તા સુધમ્માદેવસભં આનયિંસુ. રાજા રથા ઓતરિત્વા દેવસભં પાવિસિ. દેવા આસનેન નિમન્તયિંસુ. સક્કોપિ આસનેન ચેવ કામેહિ ચ નિમન્તેસિ. તમત્થં પકાસેન્તો સત્થા આહ –

૫૮૨.''તં દેવા પટિનન્દિંસુ, દિસ્વા રાજાનમાગતં;
સ્વાગતં તે મહારાજ, અથો તે અદુરાગતં;

નિસીદ દાનિ રાજીસિ, દેવરાજસ્સ સન્તિકે.

૫૮૩.‘‘સક્કોપિ પટિનન્દિત્થ, વેદેહં મિથિલગ્ગહં;
નિમન્તયિત્થ કામેહિ, આસનેન ચ વાસવો.

૫૮૪.‘‘સાધુ ખોસિ અનુપ્પત્તો, આવાસં વસવત્તિનં;
વસ દેવેસુ રાજીસિ, સબ્બકામસમિદ્ધિસુ;
તાવતિંસેસુ દેવેસુ, ભુઞ્જ કામે અમાનુસે’’તિ.

તત્થ **પટિનન્દિંસૂ**તિ સમ્પિયાયિંસુ, હટ્ઠતુટ્ઠાવ હુત્વા સમ્પટિચ્છિંસુ. **સબ્બકામસમિદ્ધિસૂ**તિ સબ્બેસં કામાનં સમિદ્ધિયુત્તેસુ.

એવં સક્કેન દિબ્બકામેહિ ચેવ આસનેન ચ નિમન્તિતો રાજા પટિક્ખિપન્તો આહ –

૫૮૫.‘‘યથા યાચિતકં યાનં, યથા યાચિતકં ધનં;
એવં સમ્પદમેવેતં, યં પરતો દાનપચ્ચયા.

૫૮૬.‘‘ન ચાહમેતમિચ્છામિ, યં પરતો દાનપચ્ચયા;
સયંકતાનિ પુઞ્ઞાનિ, તં મે આવેણિકં ધનં.

૫૮૭.‘‘સોહં ગન્ત્વા મનુસ્સેસુ, કાહામિ કુસલં બહું;
દાનેન સમચરિયાય, સંયમેન દમેન ચ;
યં કત્વા સુખિતો હોતિ, ન ચ પચ્છાનુતપ્પતી’’તિ.

તત્થ **યં પરતો દાનપચ્ચયા**તિ યં પરતો તસ્સ પરસ્સ દાનપચ્ચયા તેન દિન્નત્તા લબ્ભતિ, તં યાચિતકસદિસં હોતિ, તસ્મા નાહં એતં ઇચ્છામિ. **સયંકતાની**તિ યાનિ પન મયા અત્તના કતાનિ પુઞ્ઞાનિ, તમેવ મમ પરેહિ અસાધારણત્તા આવેણિકં ધનં અનુગામિયધનં. **સમચરિયાયા**તિ તીહિ દ્વારેહિ સમચરિયાય. **સંયમેના**તિ સીલરક્ખણેન. **દમેના**તિ ઇન્દ્રિયદમેન.

એવં મહાસત્તો દેવાનં મધુરસદ્દેન ધમ્મં દેસેસિ. ધમ્મં દેસેન્તોયેવ મનુસ્સગણનાય સત્ત દિવસાનિ ઠત્વા દેવગણં કોસેત્વા દેવગણમજ્ઝે ઠિતોવ માતલિસ્સ ગુણં કથેન્તો આહ –

૫૮૮.‘‘બહૂપકારો નો ભવં, માતલિ દેવસારથિ;
યો મે કલ્યાણકમ્માનં, પાપાનં પટિદસ્સયી’’તિ.

તત્થ **યો મે કલ્યાણકમ્માનં, પાપાનં પટિદસ્સયી**તિ યો એસ મય્હં કલ્યાણકમ્માનં દેવાનઞ્ચ ઠાનાનિ પાપકમ્માનં નેરયિકાનઞ્ચ પાપાનિ ઠાનાનિ દસ્સેસીતિ અત્થો.

સગ્ગકણ્ડં નિટ્ઠિતં.

અથ રાજા સક્કં આમન્તેત્વા ''ઇચ્છામહં, મહારાજ, મનુસ્સલોકં ગન્તુ''ન્તિ આહ. સક્કો ''તેન હિ, સમ્મ માતલિ, નિમિરાજાનં તત્થેવ મિથિલં નેહી''તિ આહ. સો ''સાધૂ''તિ સમ્પટિચ્છિત્વા રથં ઉપટ્ઠાપેસિ. રાજા દેવગણેહિ સદ્ધિં સમ્મોદિત્વા દેવે નિવત્તાપેત્વા રથં અભિરુહિ. માતલિ રથં પેસેન્તો પાચીનદિસાભાગેન મિથિલં પાપુણિ. મહાજનો દિબ્બરથં દિસ્વા ''રાજા નો આગતો''તિ પમુદિતો અહોસિ. માતલિ મિથિલં પદક્ખિણં કત્વા તસ્મિંયેવ સીહપઞ્જરે મહાસત્તં ઓતારેત્વા ''ગચ્છામહં, મહારાજા''તિ આપુચ્છિત્વા સકટ્ઠાનમેવ ગતો. મહાજનોપિ રાજાનં પરિવારેત્વા ''કીદિસો, દેવ, દેવલોકો''તિ પુચ્છિ. રાજા દેવતાનઞ્ચ સક્કસ્સ ચ દેવરઞ્ઞો સમ્પત્તિં વણ્ણેત્વા ''તુમ્હેપિ દાનાદીનિ પુઞ્ઞાનિ કરોથ, એવં તસ્મિં દેવલોકે નિબ્બત્તિસ્સથા''તિ મહાજનસ્સ ધમ્મં દેસેસિ.

સો અપરભાગે કપ્પકેન પલિતસ્સ જાતભાવે આરોચિતે પલિતં સુવણ્ણસણ્ડાસેન ઉદ્ધરાપેત્વા હત્થે ઠપેત્વા કપ્પકસ્સ ગામવરં દત્વા પબ્બજિતુકામો હુત્વા પુત્તસ્સ રજ્જં પટિચ્છાપેસિ. તેન ચ ''કસ્મા, દેવ, પબ્બજિસ્સસી''તિ વુત્તે –

''ઉત્તમઙ્ગરુહા મય્હં, ઇમે જાતા વયોહરા;
પાતુભૂતા દેવદૂતા, પબ્બજ્જાસમયો મમા''તિ. –

ગાથં વત્વા પુરિમરાજાનો વિય પબ્બજિત્વા તસ્મિંયેવ અમ્બવને વિહરન્તો ચત્તારો બ્રહ્મવિહારે ભાવેત્વા બ્રહ્મલોકૂપગો અહોસિ. તસ્સેવં પબ્બજિતભાવં આવિકરોન્તો સત્થા ઓસાનગાથમાહ –

૫૮૯.''ઇદં વત્વા નિમિરાજા, વેદેહો મિથિલગ્ગહો;
પુથુયઞ્ઞં યજિત્વાન, સંયમં અજ્ઝુપાગમી''તિ.

તત્થ **ઇદં વત્વા**તિ ''ઉત્તમઙ્ગરુહા મય્હ''ન્તિ ઇમં ગાથં વત્વા. **પુથુયઞ્ઞં યજિત્વાના**તિ મહાદાનં દત્વા. **સંયમં અજ્ઝુપાગમી**તિ સીલસંયમં ઉપગતો.

પુત્તો પનસ્સ કાળારજનકો નામ તં વંસં ઉપચ્છિન્દિ.

સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા ''ન, ભિક્ખવે, ઇદાનેવ, પુબ્બેપિ તથાગતો મહાભિનિક્ખમનં નિક્ખન્તોયેવા''તિ વત્વા જાતકં સમોધાનેસિ ''તદા સક્કો અનુરુદ્ધો અહોસિ, માતલિ આનન્દો, ચતુરાસીતિ ખત્તિયસહસ્સાનિ બુદ્ધપરિસા, નિમિરાજા પન અહમેવ સમ્માસમ્બુદ્ધો અહોસિ''ન્તિ.

નિમિજાતકવણ્ણના ચતુત્થા.

[૫૪૨] ૫. ઉમઙ્ગજાતકવણ્ણના

પઞ્ચાલો સબ્બસેનાયાતિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો પઞ્ઞાપારમિં આરબ્ભ કથેસિ. એકદિવસઞ્હિ ભિક્ખૂ ધમ્મસભાયં સન્નિસિન્ના તથાગતસ્સ પઞ્ઞાપારમિં વણ્ણયન્તા નિસીદિંસુ ''મહાપઞ્ઞો, આવુસો, તથાગતો પુથુપઞ્ઞો ગમ્ભીરપઞ્ઞો હાસપઞ્ઞો જવનપઞ્ઞો તિક્ખપઞ્ઞો નિબ્બેધિકપઞ્ઞો પરપ્પવાદમદ્દનો, અત્તનો પઞ્ઞાનુભાવેન કૂટદન્તાદયો બ્રાહ્મણે, સભિયાદયો પરિબ્બાજકે, અઙ્ગુલિમાલાદયો ચોરે, આળવકાદયો યક્ખે, સક્કાદયો દેવે, બકાદયો બ્રહ્માનો ચ દમેત્વા નિબ્બિસેવને અકાસિ, બહુજનકાયે પબ્બજ્જં દત્વા મગ્ગફલેસુ પતિટ્ઠાપેસિ, એવં મહાપઞ્ઞો, આવુસો, સત્થા''તિ. સત્થા આગન્ત્વા ''કાય નુત્થ, ભિક્ખવે, એતરહિ કથાય

સન્નિસિન્ના''તિ પુચ્છિત્વા ''ઇમાય નામા''તિ વુત્તે ''ન, ભિક્ખવે, તથાગતો ઇદાનેવ પઞ્ઞવા, અતીતેપિ અપરિપક્કે ઞાણે બોધિઞાણત્થાય ચરિયં ચરન્તોપિ પઞ્ઞવાયેવા''તિ વત્વા તેહિ યાચિતો અતીતં આહરિ.

અતીતે વિદેહરટ્ઠે મિથિલાયં વેદેહો નામ રાજા રજ્જં કારેસિ. તસ્સ અત્થધમ્માનુસાસકા ચત્તારો પણ્ડિતા અહેસું સેનકો, પુક્કુસો, કામિન્દો, દેવિન્દો ચાતિ. તદા રાજા બોધિસત્તસ્સ પટિસન્ધિગ્ગહણદિવસે પચ્ચૂસકાલે એવરૂપં સુપિનં અદ્દસ – રાજઙ્ગણે ચતૂસુ કોણેસુ ચત્તારો અગ્ગિક્ખન્ધા મહાપાકારપ્પમાણા ઉટ્ઠાય પજ્જલન્તિ. તેસં મજ્ઝે ખજ્જોપનકપ્પમાણો અગ્ગિક્ખન્દો ઉટ્ઠહિત્વા તઙ્ખણઞ્ઞેવ ચત્તારો અગ્ગિક્ખન્ધે અતિક્કમિત્વા યાવ બ્રહ્મલોકા ઉટ્ઠાય સકલચક્કવાળં ઓભાસેત્વા ઠિતો, ભૂમિયં પતિતો સાસપબીજમત્તમ્પિ પઞ્ઞાયતિ. તં સદેવકા લોકા સમારકા સબ્રહ્મકા ગન્ધમાલાદીહિ પૂજેન્તિ, મહાજનો જાલન્તરેનેવ ચરતિ, લોમકૂપમત્તમ્પિ ઉણ્હં ન ગણ્હાતિ. રાજા ઇમં સુપિનં દિસ્વા ભીતતસિતો ઉટ્ઠાય ''કિં નુ ખો મે ભવિસ્સતી''તિ ચિન્તેન્તો નિસિન્નકોવ અરુણં ઉટ્ઠાપેસિ.

ચત્તારોપિ પણ્ડિતા પાતોવાગન્ત્વા ''કચ્ચિ, દેવ, સુખં સયિત્થા''તિ સુખસેય્યં પુચ્છિંસુ. સો ''કુતો મે સુખસેય્યં લદ્ધ''ન્તિ વત્વા ''એવરૂપો મે સુપિનો દિટ્ઠો''તિ સબ્બં કથેસિ. અથ નં સેનકપણ્ડિતો ''મા ભાયિ, મહારાજ, મઙ્ગલસુપિનો એસ, વુદ્ધિ વો ભવિસ્સતી''તિ વત્વા ''કિં કારણા આચરિયા''તિ વુત્તે ''મહારાજ, અમ્હે ચત્તારો પણ્ડિતે અભિભવિત્વા અઞ્ઞો વો પઞ્ચમો પણ્ડિતો ઉપ્પજ્જિસ્સતિ, મયઞ્હિ ચત્તારો પણ્ડિતા ચત્તારો અગ્ગિક્ખન્ધા વિય, તેસં મજ્ઝે ઉપ્પન્નો અગ્ગિક્ખન્ધો વિય અઞ્ઞો પઞ્ચમો પણ્ડિતો ઉપ્પજ્જિસ્સતિ, સો સદેવકે લોકે અસદિસો ભવિસ્સતી''તિ વત્વા ''ઇદાનિ પનેસ કુહિ''ન્તિ વુત્તે ''મહારાજ, અજ્જ તસ્સ પટિસન્ધિગ્ગહણેન વા માતુકુચ્છિતો નિક્ખમનેન વા ભવિતબ્બ''ન્તિ અત્તનો સિપ્પબલેન દિબ્બચક્ખુના દિટ્ઠો વિય બ્યાકાસિ. રાજાપિ તતો પટ્ઠાય તં વચનં અનુસ્સરિ.

મિથિલાયં પન ચતૂસુ દ્વારેસુ પાચીનયવમજ્ઝકો, દક્ખિણયવમજ્ઝકો, પચ્છિમયવમજ્ઝકો, ઉત્તરયવમજ્ઝકોતિ ચત્તારો ગામા અહેસું. તેસુ પાચીનયવમજ્ઝકે સિરિવડ્ઢનો નામ સેટ્ઠિ પટિવસતિ, સુમનદેવી નામસ્સ ભરિયા અહોસિ. મહાસત્તો તં દિવસં રઞ્ઞા સુપિનસ્સ દિટ્ઠવેલાય તાવતિંસભવનતો ચવિત્વા તસ્સા કુચ્છિમ્હિ પટિસન્ધિં ગણ્હિ. તસ્મિંયેવ કાલે અપરેપિ દેવપુત્તસહસ્સા તાવતિંસભવનતો ચવિત્વા તસ્મિંયેવ ગામે સેટ્ઠાનુસેટ્ઠીનં કુલેસુ પટિસન્ધિં ગણ્હિંસુ. સુમનદેવીપિ દસમાસચ્ચયેન સુવણ્ણવણ્ણં પુત્તં વિજાયિ. તસ્મિં ખણે સક્કો મનુસ્સલોકં ઓલોકેન્તો મહાસત્તસ્સ માતુકુચ્છિતો નિક્ખમનભાવં ઞત્વા ''ઇમં બુદ્ધઙ્કુરં સદેવકે લોકે પાકટં કાતું વટ્ટતી''તિ મહાસત્તસ્સ માતુકુચ્છિતો નિક્ખન્તક્ખણે અદિસ્સમાનકાયેન ગન્ત્વા તસ્સ હત્થે એકં ઓસધઘટિકં ઠપેત્વા સકટ્ઠાનમેવ ગતો. મહાસત્તો તં મુટ્ઠિં કત્વા ગણ્હિ. તસ્મિં પન માતુકુચ્છિતો નિક્ખન્તે માતુ અપ્પમત્તકમ્પિ દુક્ખં નાહોસિ, ધમકરણતો ઉદકમિવ સુખેન નિક્ખમિ.

સા તસ્સ હત્થે ઓસધઘટિકં દિસ્વા ''તાત, કિં તે લદ્ધ''ન્તિ આહ. ''ઓસધં, અમ્મા''તિ દિબ્બોસધં માતુ હત્થે ઠપેસિ. ઠપેત્વા ચ પન ''અમ્મ, ઇદં ઓસધં યેન કેનચિ આબાધેન આબાધિકાનં દેથા''તિ આહ. સા તુટ્ઠપહટ્ઠા સિરિવડ્ઢનસેટ્ઠિનો આરોચેસિ. તસ્સ પન સત્તવસ્સિકો સીસાબાધો અત્થિ. સો તુટ્ઠપહટ્ઠો હુત્વા ''અયં માતુકુચ્છિતો જાયમાનો ઓસધં ગહેત્વા આગતો, જાતક્ખણેયેવ માતરા સદ્ધિં કથેસિ, એવરૂપેન પુઞ્ઞવતા દિન્નં ઓસધં મહાનુભાવં ભવિસ્સતી''તિ ચિન્તેત્વા તં ઓસધં ગહેત્વા નિસદાયં ઘંસિત્વા થોકં નલાટે મક્ખેસિ. તસ્મિં ખણે તસ્સ સત્તવસ્સિકો સીસાબાધો પદુમપત્તતો ઉદકં વિય નિવત્તિત્વા ગતો. સો ''મહાનુભાવં ઓસધ''ન્તિ સોમનસ્સપ્પત્તો અહોસિ. મહાસત્તસ્સ ઓસધં ગહેત્વા આગતભાવો સબ્બત્થ પાકટો જાતો. યે કેચિ આબાધિકા, સબ્બે સેટ્ઠિસ્સ ગેહં

ગન્ત્વા ઓસધં યાચન્તિ. સબ્બેસં નિસદાયં ઘંસિત્વા થોકં ગહેત્વા ઉદકેન આળોલેત્વા દેતિ . દિબ્બોસધેન સરીરે મક્ખિતમત્તેયેવ સબ્બાબાધા વૂપસમ્મન્તિ. સુખિતા મનુસ્સા ‘‘સિરિવડ્ઢનસેટ્ઠિનો ગેહે ઓસધસ્સ મહન્તો આનુભાવો’’તિ વણ્ણયન્તા પક્કમિંસુ. મહાસત્તસ્સ પન નામગ્ગહણદિવસે મહાસેટ્ઠિ ‘‘મમ પુત્તસ્સ અય્યકાદીનં ન નામેન અત્થો અત્થિ, જાયમાનસ્સ ઓસધં ગહેત્વા આગતત્તા ઓસધનામકોવ હોતૂ’’તિ વત્વા ‘‘મહોસધકુમારો’’ત્વેવસ્સ નામમકાસિ.

ઇદઞ્ચસ્સ અહોસિ ‘‘મમ પુત્તો મહાપુઞ્ઞો, ન એકકોવ નિબ્બત્તિસ્સતિ, ઇમિના સદ્ધિં જાતદારકેહિ ભવિતબ્બ’’ન્તિ. સો ઓલોકાપેન્તો દારકસહસ્સાનં નિબ્બત્તભાવં સુત્વા સબ્બેસમ્પિ કુમારકાનં પિળન્ધનાનિ દત્વા ધાતિયો દાપેસિ ‘‘પુત્તસ્સ મે ઉપટ્ઠાકા ભવિસ્સન્તી’’તિ. બોધિસત્તેન સદ્ધિંયેવ તેસં મઙ્ગલટ્ઠાને મઙ્ગલં કારેસિ. દારકે અલઙ્કરિત્વા મહાસત્તસ્સ ઉપટ્ઠાતું આનેન્તિ. બોધિસત્તો તેહિ સદ્ધિં કીળન્તો વડ્ઢિત્વા સત્તવસ્સિકકાલે સુવણ્ણપટિમા વિય અભિરૂપો અહોસિ. અથસ્સ ગામમજ્ઝે તેહિ સદ્ધિં કીળન્તસ્સ હત્થિઅસ્સાદીસુ આગચ્છન્તેસુ કીળામણ્ડલં ભિજ્જતિ. વાતાતપપહરણકાલે દારકા કિલમન્તિ. એકદિવસઞ્ચ તેસં કીળન્તાનંયેવ અકાલમેઘો ઉટ્ઠહિ. તં દિસ્વા નાગબલો બોધિસત્તો ધાવિત્વા એકસાલં પાવિસિ. ઇતરે દારકા પચ્છતો ધાવન્તા અઞ્ઞમઞ્ઞસ્સ પાદેસુ પહરિત્વા ઉપક્ખલિત્વા પતિતા જણ્ણુકભેદાદીનિ પાપુણિંસુ. બોધિસત્તોપિ ‘‘ઇમસ્મિં ઠાને કીળાસાલં કાતું વટ્ટતિ, એવં વાતે વા વસ્સે વા આતપે વા આગતે ન કિલમિસ્સામા’’તિ ચિન્તેત્વા તે દારકે આહ – ‘‘સમ્મા, ઇમસ્મિં ઠાને વાતે વા વસ્સે વા આતપે વા આગતે ઠાનનિસજ્જસયનક્ખમં એકં સાલં કારેસ્સામ, એકેકં કહાપણં આહરથા’’તિ. તે તથા કરિંસુ.

મહાસત્તો મહાવડ્ઢકિં પક્કોસાપેત્વા ‘‘ઇમસ્મિં ઠાને સાલં કરોહી’’તિ સહસ્સં અદાસિ. સો ‘‘સાધૂ’’તિ સમ્પટિચ્છિત્વા સહસ્સં ગહેત્વા ખાણુકણ્ટકે કોટ્ટેત્વા ભૂમિં સમં કારેત્વા સુત્તં પસારેસિ. મહાસત્તો તસ્સ સુત્તપસારણવિધાનં અનારાધેન્તો ‘‘આચરિય, એવં અપસારેત્વા સાધુકં પસારેહી’’તિ આહ. સામિ, અહં અત્તનો સિપ્પાનુરૂપેન પસારેસિં, ઇતો અઞ્ઞં ન જાનામીતિ. ‘એત્તકં અજાનન્તો ત્વં અમ્હાકં ધનં ગહેત્વા સાલં કથં કરિસ્સસિ, આહર, સુત્તં પસારેત્વા તે દસ્સામી’’તિ આહરાપેત્વા સયં સુત્તં પસારેસિ. તં વિસ્સકમ્મદેવપુત્તસ્સ પસારિતં વિય અહોસિ. તતો વડ્ઢકિં આહ ‘‘એવં પસારેતું સક્ખિસ્સસી’’તિ? ‘‘ન સક્ખિસ્સામી’’તિ. ‘‘મમ વિચારણાય પન કાતું સક્ખિસ્સસી’’તિ. ‘‘સક્ખિસ્સામિ, સામી’’તિ. મહાસત્તો યથા તસ્સા સાલાય એકસ્મિં પદેસે અનાથાનં વસનટ્ઠાનં હોતિ, એકસ્મિં અનાથાનં ઇત્થીનં વિજાયનટ્ઠાનં, એકસ્મિં આગન્તુકસમણબ્રાહ્મણાનં વસનટ્ઠાનં, એકસ્મિં આગન્તુકમનુસ્સાનં વસનટ્ઠાનં, એકસ્મિં આગન્તુકવાણિજાનં ભણ્ડટ્ઠપનટ્ઠાનં હોતિ, તથા સબ્બાનિ ઠાનાનિ બહિમુખાનિ કત્વા સાલં વિચારેસિ. તત્થેવ કીળામણ્ડલં, તત્થેવ વિનિચ્છયં, તત્થેવ ધમ્મસભં કારેસિ. કતિપાહેનેવ નિટ્ઠિતાય સાલાય ચિત્તકારે પક્કોસાપેત્વા સયં વિચારેત્વા રમણીયં ચિત્તકમ્મં કારેસિ. સાલા સુધમ્માદેવસભાપટિભાગા અહોસિ.

તતો ‘‘ન એત્તકેન સાલા સોભતિ, પોક્ખરણિં પન કારેતું વટ્ટતી’’તિ પોક્ખરણિં ખણાપેત્વા ઇટ્ઠકવડ્ઢકિં પક્કોસાપેત્વા સયં વિચારેત્વા સહસ્સવઙ્કં સતતિત્થં પોક્ખરણિં કારેસિ. સા પઞ્ચવિધપદુમસઞ્છન્ના નન્દાપોક્ખરણી વિય અહોસિ. તસ્સા તીરે પુપ્ફફલધરે નાનારુક્ખે રોપાપેત્વા નન્દનવનકપ્પં ઉય્યાનં કારેસિ. તમેવ ચ સાલં નિસ્સાય ધમ્મિકસમણબ્રાહ્મણાનઞ્ચેવ આગન્તુકગમિકાદીનઞ્ચ દાનવત્તં પટ્ઠપેસિ. તસ્સ સા કિરિયા સબ્બત્થ પાકટા અહોસિ . બહૂ મનુસ્સા ઓસરન્તિ. મહાસત્તો સાલાય નિસીદિત્વા સમ્પત્તસમ્પત્તાનં કારણાકારણં યુત્તાયુત્તં કથેસિ, વિનિચ્છયં ઠપેસિ, બુદ્ધુપ્પાદકાલો વિય અહોસિ.

વેદેહરાજાપિ સત્તવસ્સચ્ચયેન ‘‘ચત્તારો પણ્ડિતા ‘અમ્હે અભિભવિત્વા પઞ્ચમો પણ્ડિતો ઉપ્પજ્જિસ્સતી’તિ મે કથયિંસુ, કત્થ સો એતરહી’’તિ સરિત્વા ‘‘તસ્સ વસનટ્ઠાનં જાનાથા’’તિ ચતૂહિ દ્વારેહિ ચત્તારો અમચ્ચે પેસેસિ. સેસદ્વારેહિ નિક્ખન્તા અમચ્ચા મહાસત્તં ન પસ્સિંસુ. પાચીનદ્વારેન નિક્ખન્તો અમચ્ચો પન સાલાદીનિ દિસ્વા ‘‘પણ્ડિતેન નામ ઇમિસ્સા સાલાય કારકેન વા કારાપકેન વા ભવિતબ્બ’’ન્તિ ચિન્તેત્વા મનુસ્સે પુચ્છિ ‘‘અયં સાલા કતરવડ્ઢકિના કતા’’તિ? મનુસ્સા ‘‘નાયં વડ્ઢકિના કતા, સિરિવડ્ઢનસેટ્ઠિપુત્તેન મહોસધપણ્ડિતેન અત્તનો પઞ્ઞાબલેન વિચારેત્વા કતા’’તિ વદિંસુ. ‘‘કતિવસ્સો પન પણ્ડિતો’’તિ? ‘‘પરિપુણ્ણસત્તવસ્સો’’તિ. અમચ્ચો રઞ્ઞા દિટ્ઠસુપિનદિવસતો પટ્ઠાય વસ્સં ગણેત્વા ‘‘રઞ્ઞો દિટ્ઠસુપિનેન સમેતિ, અયમેવ સો પણ્ડિતો’’તિ રઞ્ઞો દૂતં પેસેસિ ‘‘દેવ, પાચીનયવમજ્ઝકગામે સિરિવડ્ઢનસેટ્ઠિપુત્તો મહોસધપણ્ડિતો નામ સત્તવસ્સિકોવ સમાનો એવરૂપં નામ સાલં વિચારેસિ, પોક્ખરણિં ઉય્યાનઞ્ચ કારેસિ, ઇમં પણ્ડિતં ગહેત્વા આનેમી’’તિ. રાજા તં કથં સુત્વાવ તુટ્ઠચિત્તો હુત્વા સેનકં પક્કોસાપેત્વા તમત્થં આરોચેત્વા ‘‘કિં, આચરિય, આનેમ પણ્ડિત’’ન્તિ પુચ્છિ. સો લાભં મચ્છરાયન્તો ‘‘મહારાજ, સાલાદીનં કારાપિતમત્તેન પણ્ડિતો નામ ન હોતિ, યો કોચિ એતાનિ કારેતિ, અપ્પમત્તકં એત’’ન્તિ આહ. સો તસ્સ કથં સુત્વા ‘‘ભવિતબ્બમેત્થ કારણેના’’તિ તુણ્હી હુત્વા ‘‘તત્થેવ વસન્તો પણ્ડિતં વીમંસતૂ’’તિ અમચ્ચસ્સ દૂતં પટિપેસેસિ. તં સુત્વા અમચ્ચો તત્થેવ વસન્તો પણ્ડિતં વીમંસિ.

સત્તદારકપઞ્હો

તત્રિદં વીમંસનુદ્દાનં –

‘‘મંસં ગોણો ગન્થિ સુત્તં, પુત્તો ગોતો રથેન ચ;
દણ્ડો સીસં અહી ચેવ, કુક્કુટો મણિ વિજાયનં;
ઓદનં વાલુકઞ્ચાપિ, તળાકુય્યાનં ગદ્રભો મણી’’તિ.

તત્થ **મંસ**ન્તિ એકદિવસં બોધિસત્તે કીળામણ્ડલં ગચ્છન્તે એકો સેનો સૂનફલકતો મંસપેસિં ગહેત્વા આકાસં પક્ખન્દિ. તં દિસ્વા દારકા ‘‘મંસપેસિં છડ્ડાપેસ્સામા’’તિ સેનં અનુબન્ધિંસુ. સેનો ઇતો ચિતો ચ ધાવતિ. તે ઉદ્ધં ઓલોકેત્વા તસ્સ પચ્છતો પચ્છતો ગચ્છન્તા પાસાણાદીસુ ઉપક્ખલિત્વા કિલમન્તિ. અથ ને પણ્ડિતો આહ ‘‘છડ્ડાપેસ્સામિ ન’’ન્તિ. ‘‘છડ્ડાપેહિ સામી’’તિ. ‘‘તેન હિ પસ્સથા’’તિ સો ઉદ્ધં અનોલોકેત્વાવ વાતવેગેન ધાવિત્વા સેનસ્સ છાયં અક્કમિત્વા પાણિં પહરિત્વા મહારવં રવિ. તસ્સ તેજેન સો સદ્દો સેનસ્સ કુચ્છિયં વિનિવિજ્ઝિત્વા નિચ્છારિતો વિય અહોસિ. સો ભીતો મંસં છડ્ડેસિ. મહાસત્તો છડ્ડિતભાવં ઞત્વા છાયં ઓલોકેન્તોવ ભૂમિયં પતિતું અદત્વા આકાસેયેવ સમ્પટિચ્છિ. તં અચ્છરિયં દિસ્વા મહાજનો નદન્તો વગ્ગન્તો અપ્ફોટેન્તો મહાસદ્દં અકાસિ. અમચ્ચો તં પવત્તિં ઞત્વા રઞ્ઞો દૂતં પેસેસિ ‘‘પણ્ડિતો ઇમિના ઉપાયેન મંસપેસિં છડ્ડાપેસિ, ઇદં દેવો જાનાતૂ’’તિ. તં સુત્વા રાજા સેનકં પુચ્છિ ‘‘કિં, સેનક, આનેમ પણ્ડિત’’ન્તિ? સો ચિન્તેસિ ‘‘તસ્સ ઇધાગતકાલતો પટ્ઠાય મયં નિપ્પભા ભવિસ્સામ, અત્થિભાવમ્પિ નો રાજા ન જાનિસ્સતિ, ન તં આનેતું વટ્ટતી’’તિ. સો બલવલાભમચ્છરિયતાય ‘‘મહારાજ, એત્તકેન પણ્ડિતો નામ ન હોતિ, અપ્પમત્તકં કિઞ્ચિ એત’’ન્તિ આહ. રાજા મજ્ઝત્તોવ હુત્વા ‘‘તત્થેવ નં વીમંસતૂ’’તિ પુન પેસેસિ.

ગોણોતિ એકો પાચીનયવમજ્ઝકગામવાસી પુરિસો ‘‘વસ્સે પતિતે કસિસ્સામી’’તિ ગામન્તરતો ગોણે કિણિત્વા આનેત્વા ગેહે વસાપેત્વા પુનદિવસે ગોચરત્થાય તિણભૂમિં આનેત્વા ગોણપિટ્ઠે નિસિન્નો કિલન્તરૂપો

ઓતરિત્વા રુક્ખમૂલે નિપન્નોવ નિદ્દં ઓક્કમિ. તસ્મિં ખણે એકો ચોરો ગોણે ગહેત્વા પલાયિ. સો પબુજ્ઝિત્વા ગોણે અપસ્સન્તો ઇતો ચિતો ચ ઓલોકેત્વા ગોણે ગહેત્વા પલાયન્તં ચોરં દિસ્વા વેગેન પક્ખન્દિત્વા ''કુહિં મે ગોણે નેસી''તિ આહ. ''મમ ગોણે અત્તનો ઇચ્છિતટ્ઠાનં નેમી''તિ. તેસં વિવાદં સુત્વા મહાજનો સન્નિપતિ. પણ્ડિતો તેસં સાલાદ્વારેન ગચ્છન્તાનં સદ્દં સુત્વા ઉભોપિ પક્કોસાપેત્વા તેસં કિરિયં દિસ્વાવ ''અયં ચોરો, અયં ગોણસામિકો''તિ જાનાતિ. જાનન્તોપિ ''કસ્મા વિવદથા''તિ પુચ્છિ. ગોણસામિકો આહ – ''સામિ, ઇમે અહં અસુકગામતો અસુકસ્સ નામ હત્થતો કિણિત્વા આનેત્વા ગેહે વસાપેત્વા ગોચરત્થાય તિણભૂમિં નેસિં, તત્થ મમ પમાદં દિસ્વા અયં ગોણે ગહેત્વા પલાયિ. સ્વાહં ઇતો ચિતો ચ ઓલોકેન્તો ઇમં દિસ્વા અનુબન્ધિત્વા ગણ્હિં, અસુકગામવાસિનો મયા એતેસં કિણિત્વા ગહિતભાવં જાનન્તી''તિ. ચોરો પન ''મમેતે ઘરજાતિકા, અયં મુસા ભણતી''તિ આહ.

અથ ને પણ્ડિતો ''અહં વો અડ્ડં ધમ્મેન વિનિચ્છિનિસ્સામિ, ઠસ્સથ મે વિનિચ્છયે''તિ પુચ્છિત્વા ''આમ, સામિ, ઠસ્સામા''તિ વુત્તે ''મહાજનસ્સ મનં ગણ્હિતું વટ્ટતી''તિ પઠમં ચોરં પુચ્છિ ''તયા ઇમે ગોણા કિં ખાદાપિતા કિં પાયિતા''તિ? ''યાગું પાયિતા તિલપિટ્ઠઞ્ચ માસે ચ ખાદાપિતા''તિ. તતો ગોણસામિકં પુચ્છિ. સો આહ – ''સામિ, કુતો મે દુગ્ગતસ્સ યાગુઆદીનિ લદ્ધાનિ, તિણમેવ ખાદાપિતા''તિ. પણ્ડિતો તેસં કથં પરિસં ગાહાપેત્વા પિયઙ્ગુપત્તાનિ આહરાપેત્વા કોટ્ટાપેત્વા ઉદકેન મદ્દાપેત્વા ગોણે પાયેસિ. ગોણા તિણમેવ છડ્ડયિંસુ. પણ્ડિતો ''પસ્સથેત''ન્તિ મહાજનસ્સ દસ્સેત્વા ચોરં પુચ્છિ ''ત્વં ચોરોસિ, ન ચોરોસી''તિ? સો ''ચોરોમ્હી''તિ આહ. ''તેન હિ ત્વં ઇતો પટ્ઠાય મા એવરૂપમકાસી''તિ ઓવદિ. બોધિસત્તસ્સ પરિસા પન તં હત્થપાદેહિ કોટ્ટેત્વા દુબ્બલમકાસિ. અથ નં પણ્ડિતો ''દિટ્ઠધમ્મેયેવ તાવ ઇમં દુક્ખં લભસિ, સમ્પરાયે પન નિરયાદીસુ મહાદુક્ખં અનુભવિસ્સસિ, સમ્મ, ત્વં ઇતો પટ્ઠાય પજહેતં કમ્મ''ન્તિ વત્વા તસ્સ પઞ્ચ સીલાનિ અદાસિ. અમચ્ચો તં પવત્તિં યથાભૂતં રઞ્ઞો આરોચાપેસિ. રાજા સેનકં પુચ્છિ ''કિં, સેનક, આનેમ પણ્ડિત''ન્તિ. ''ગોણઅડ્ડં નામ, મહારાજ, યે કેચિ વિનિચ્છિનન્તિ, આગમેહિ તાવા''તિ વુત્તે રાજા મજ્ઝત્તો હુત્વા પુન તથેવ સાસનં પેસેસિ. સબ્બટ્ઠાનેસુપિ એવં વેદિતબ્બં. ઇતો પરં પન ઉદ્દાનમત્તમેવ વિભજિત્વા દસ્સયિસ્સામાતિ.

ગન્થીતિ એકા દુગ્ગતિત્થી નાનાવણ્ણેહિ સુત્તેહિ ગન્થિકે બન્ધિત્વા કતં સુત્તગન્થિતપિળન્ધનં ગીવતો મોચેત્વા સાટકસ્સ ઉપરિ ઠપેત્વા ન્હાયિતું પણ્ડિતેન કારિતપોક્ખરણિં ઓતરિ. અપરા તરુણિત્થી તં દિસ્વા લોભં ઉપ્પાદેત્વા ઉક્ખિપિત્વા ''અમ્મ, અતિવિય સોભનં ઇદં કિત્તકેન તે કતં, અહમ્પિ અત્તનો એવરૂપં કરિસ્સામિ, ગીવાય પિળન્ધિત્વા પમાણં તાવસ્સ ઉપધારેમી''તિ વત્વા તાય ઉજુચિત્તતાય ''ઉપધારેહી''તિ વુત્તે ગીવાય પિળન્ધિત્વા પક્કામિ. ઇતરા તં દિસ્વા સીઘં ઉત્તરિત્વા સાટકં નિવાસેત્વા ઉપધાવિત્વા ''કહં મે પિળન્ધનં ગહેત્વા પલાયિસ્સસી''તિ સાટકે ગણ્હિ. ઇતરા ''નાહં તવ સન્તકં ગણ્હામિ, મમ ગીવાયમેવ પિળન્ધન''ન્તિ આહ. મહાજનો તં સુત્વા સન્નિપતિ. પણ્ડિતો દારકેહિ સદ્ધિં કીળન્તો તાસં કલહં કત્વા સાલાદ્વારેન ગચ્છન્તીનં સદ્દં સુત્વા ''કિં સદ્દો એસો''તિ પુચ્છિત્વા ઉભિન્નં કલહકારણં સુત્વા પક્કોસાપેત્વા આકારેનેવ ચોરિઞ્ચ અચોરિઞ્ચ ઞત્વાપિ તમત્થં પુચ્છિત્વા ''અહં વો ધમ્મેન વિનિચ્છિનિસ્સામિ, મમ વિનિચ્છયે ઠસ્સથા''તિ વત્વા ''આમ, ઠસ્સામ, સામી''તિ વુત્તે પઠમં ચોરિં પુચ્છિ ''ત્વં ઇમં પિળન્ધનં પિળન્ધન્તી કતરગન્ધં વિલિમ્પસી''તિ? ''અહં નિચ્ચં સબ્બસંહારકં વિલિમ્પામી''તિ. સબ્બસંહારકો નામ સબ્બગન્ધેહિ યોજેત્વા કતગન્ધો. તતો ઇતરં પુચ્છિ. સા આહ ''કુતો, સામિ, લદ્ધો દુગ્ગતાય મય્હં સબ્બસંહારકો, અહં નિચ્ચં પિયઙ્ગુપુપ્ફગન્ધમેવ વિલિમ્પામી''તિ. પણ્ડિતો ઉદકપાતિં આહરાપેત્વા તં પિળન્ધનં તત્થ પક્ખિપાપેત્વા ગન્ધિકં પક્કોસાપેત્વા ''એતં ગન્ધં ઉપસિઙ્ઘિત્વા અસુકગન્ધભાવં જાનાહી''તિ આહ. સો ઉપસિઙ્ઘન્તો પિયઙ્ગુપુપ્ફભાવં ઞત્વા ઇમં એકકનિપાતે ગાથમાહ –

‘‘સબ્બસંહારકો નત્થિ, સુદ્ધં કઙ્ગુ પવાયતિ;
અલિકં ભાસતિયં ધુત્તી, સચ્ચમાહુ મહલ્લિકા’’તિ. (જા॰ ૧.૧.૧૧૦);

તત્થ **ધુત્તી**તિ ધુત્તિકા. **આહૂ**તિ આહ, અયમેવ વા પાઠો.

એવં મહાસત્તો તં કારણં મહાજનં જાનાપેત્વા ‘‘ત્વં ચોરીસિ, ન ચોરીસી’’તિ પુચ્છિત્વા ચોરિભાવં પટિજાનાપેસિ. તતો પટ્ઠાય મહાસત્તસ્સ પણ્ડિતભાવો પાકટો જાતો.

સુત્તન્તિ એકા કપ્પાસક્ખેત્તરક્ખિકા ઇત્થી કપ્પાસક્ખેત્તં રક્ખન્તી તત્થેવ પરિસુદ્ધં કપ્પાસં ગહેત્વા સુખુમસુત્તં કન્તિત્વા ગુળં કત્વા ઉચ્છઙ્ગે ઠપેત્વા ગામં આગચ્છન્તી ‘‘પણ્ડિતસ્સ પોક્ખરણિયં ન્હાયિસ્સામી’’તિ તીરં ગન્ત્વા સાટકં મુઞ્ચિત્વા સાટકસ્સ ઉપરિ સુત્તગુળં ઠપેત્વા ઓતરિત્વા પોક્ખરણિયં ન્હાયતિ. અપરા તં દિસ્વા લુદ્ધચિત્તતાય તં ગહેત્વા ‘‘અહો મનાપં સુત્તં, અમ્મ, તયા કત’’ન્તિ અચ્છરં પહરિત્વા ઓલોકેન્તી વિય ઉચ્છઙ્ગે કત્વા પક્કામિ. સેસં પુરિમનયેનેવ વિત્થારેતબ્બં. પણ્ડિતો પઠમં ચોરિં પુચ્છિ ‘‘ત્વં ગુળં કરોન્તી અન્તો કિં પક્ખિપિત્વા અકાસી’’તિ? ‘‘કપ્પાસફલટ્ઠિમેવ સામી’’તિ. તતો ઇતરં પુચ્છિ. સા ‘‘સામિ તિમ્બરુઅટ્ઠિ’’ન્તિ આહ. સો ઉભિન્નં વચનં પરિસં ગાહાપેત્વા સુત્તગુળં નિબ્બેઠાપેત્વા તિમ્બરુઅટ્ઠિં દિસ્વા તં ચોરિભાવં સંપટિચ્છાપેસિ. મહાજનો હટ્ઠતુટ્ઠો ‘‘સુવિનિચ્છિતો અડ્ડો’’તિ સાધુકારસહસ્સાનિ પવત્તેસિ.

પુત્તોતિ એકદિવસં એકા ઇત્થી પુત્તં આદાય મુખધોવનત્થાય પણ્ડિતસ્સ પોક્ખરણિં ગન્ત્વા પુત્તં ન્હાપેત્વા અત્તનો સાટકે નિસીદાપેત્વા અત્તનો મુખં ધોવિતું ઓતરિ. તસ્મિં ખણે એકા યક્ખિની તં દારકં દિસ્વા ખાદિતુકામા હુત્વા ઇત્થિવેસં ગહેત્વા ‘‘સહાયિકે, સોભતિ વતાયં દારકો, તવેસો પુત્તો’’તિ પુચ્છિત્વા ‘‘આમા’’તિ વુત્તે ‘‘પાયેમિ ન’’ન્તિ વત્વા ‘‘પાયેહી’’તિ વુત્તા તં ગહેત્વા થોકં કીળાપેત્વા આદાય પલાયિ. ઇતરા તં દિસ્વા ધાવિત્વા ‘‘કુહિં મે પુત્તં નેસી’’તિ ગણ્હિ. યક્ખિની ‘‘કુતો તયા પુત્તો લદ્ધો, મમેસો પુત્તો’’તિ આહ. તા કલહં કરોન્તિયો સાલાદ્વારેન ગચ્છન્તિ. પણ્ડિતો તં કલહસદ્દં સુત્વા પક્કોસાપેત્વા ‘‘કિમેત’’ન્તિ પુચ્છિ. તા તસ્સ એતમત્થં આરોચેસું. તં સુત્વા મહાસત્તો અક્ખીનં અનિમિસતાય ચેવ રત્તતાય ચ નિરાસઙ્કતાય ચ છાયાય અભાવતાય ચ ‘‘અયં યક્ખિની’’તિ ઞત્વાપિ ‘‘મમ વિનિચ્છયે ઠસ્સથા’’તિ વત્વા ‘‘આમ, ઠસ્સામા’’તિ વુત્તે ભૂમિયં લેખં કડ્ઢિત્વા લેખામજ્ઝે દારકં નિપજ્જાપેત્વા યક્ખિનિં હત્થેસુ, માતરં પાદેસુ ગાહાપેત્વા ‘‘દ્વેપિ કડ્ઢિત્વા ગણ્હથ, કડ્ઢિતું સક્કોન્તિયા એવ પુત્તો’’તિ આહ.

તા ઉભોપિ કડ્ઢિંસુ. દારકો કડ્ઢિયમાનો દુક્ખપ્પત્તો હુત્વા વિરવિ. માતા હદયેન ફલિતેન વિય હુત્વા પુત્તં મુઞ્ચિત્વા રોદમાના અટ્ઠાસિ. પણ્ડિતો મહાજનં પુચ્છિ ‘‘અમ્ભો, દારકે, માતુ હદયં મુદુકં હોતિ, ઉદાહુ અમાતૂ’’તિ. ‘‘માતુ હદયં મુદુકં હોતી’’તિ. ‘‘કિં દાનિ દારકં ગહેત્વા ઠિતા માતા હોતિ, ઉદાહુ વિસ્સજ્જેત્વા ઠિતા’’તિ? ‘‘વિસ્સજ્જેત્વા ઠિતા પણ્ડિતા’’તિ. ‘‘ઇમં પન દારકચોરિં તુમ્હે જાનાથા’’તિ? ‘‘ન જાનામ, પણ્ડિતા’’તિ. અથ ને પણ્ડિતો આહ – ‘‘યક્ખિની એસા, એતં ખાદિતું ગણ્હી’’તિ. ‘‘કથં જાનાસિ, પણ્ડિતા’’તિ. ‘‘અક્ખીનં અનિમિસતાય ચેવ રત્તતાય ચ નિરાસઙ્કતાય ચ છાયાય અભાવેન ચ નિક્કરુણતાય ચા’’તિ. અથ નં પુચ્છિ ‘‘કાસિ ત્વ’’ન્તિ? ‘‘યક્ખિનીમ્હિ સામી’’તિ. ‘‘કસ્મા ઇમં દારકં ગણ્હી’’તિ? ‘‘ખાદિતું ગણ્હામિ, સામી’’તિ. ‘‘અન્ધબાલે, ત્વં પુબ્બેપિ પાપકમ્મં કત્વા યક્ખિની જાતાસિ, ઇદાનિ પુનપિ પાપં કરોસિ, અહો અન્ધબાલાસી’’તિ વત્વા તં પઞ્ચસીલેસુ

પતિટ્ઠાપેત્વા ‘‘ઇતો પટ્ઠાય એવરૂપં પાપકમ્મં મા અકાસી’’તિ વત્વા તં ઉય્યોજેસિ. દારકમાતાપિ દારકં લભિત્વા ‘‘ચિરં જીવતુ સામી’’તિ પણ્ડિતં થોમેત્વા પુત્તં આદાય પક્કામિ.

ગોતોતિ એકો કિર લકુણ્ડકત્તા ગોતો, કાળવણ્ણતા ચ કાળોતિ ગોતકાળો નામ પુરિસો સત્તસંવચ્છરાનિ કમ્મં કત્વા ભરિયં લભિ. સા નામેન દીઘતાલા નામ. સો એકદિવસં તં આમન્તેત્વા ‘‘ભદ્દે, પૂવખાદનીયં પચાહિ, માતાપિતરો દટ્ઠું ગમિસ્સામા’’તિ વત્વા ‘‘કિં તે માતાપિતૂહી’’તિ તાય પટિક્ખિત્તોપિ યાવતતિયં વત્વા પૂવખાદનીયં પચાપેત્વા પાથેય્યઞ્ચેવ પણ્ણાકારઞ્ચ આદાય તાય સદ્ધિં મગ્ગં પટિપન્નો અન્તરામગ્ગે ઉત્તાનવાહિનિં એકં નદિં અદ્દસ. તે પન દ્વેપિ ઉદકભીરુકજાતિકાવ, તસ્મા તં ઉત્તરિતું અવિસહન્તા તીરે અટ્ઠંસુ. તદા દીઘપિટ્ઠિ નામેકો દુગ્ગતપુરિસો અનુવિચરન્તો તં ઠાનં પાપુણિ. અથ નં તે દિસ્વા પુચ્છિંસુ ‘‘સમ્મ, અયં નદી ગમ્ભીરા ઉત્તાના’’તિ. સો તેસં કથં સુત્વા ઉદકભીરુકભાવં ઞત્વા ‘‘સમ્મ, અયં નદી ગમ્ભીરા બહુચણ્ડમચ્છાકિણ્ણા’’તિ આહ. ‘‘સમ્મ, કથં ત્વં ગમિસ્સસી’’તિ? સો આહ – ‘‘સંસુમારમકરાનં અમ્હેહિ પરિચયો અત્થિ, તેન તે અમ્હે ન વિહેઠેન્તી’’તિ. ‘‘તેન હિ, સમ્મ, અમ્હેપિ નેહી’’તિ. સો ‘‘સાધૂ’’તિ સમ્પટિચ્છિ. અથસ્સ તે ખજ્જભોજનં અદંસુ. સો કતભત્તકિચ્ચો ‘‘સમ્મ, કં પઠમં નેમી’’તિ પુચ્છિ. સો આહ – ‘‘તવ સહાયિકં પઠમં નેહિ, મં પચ્છા નેહી’’તિ. સો ‘‘સાધૂ’’તિ સમ્પટિચ્છિત્વા તં ખન્ધે કત્વા પાથેય્યઞ્ચેવ પણ્ણાકારઞ્ચ ગહેત્વા નદિં ઓતરિત્વા થોકં ગન્ત્વા ઉક્કુટિકો નિસીદિત્વા પક્કામિ.

ગોતકાળો તીરે ઠિતોવ ‘‘ગમ્ભીરાવતાયં નદી, એવં દીઘસ્સપિ નામ એવરૂપા, મય્હં પન અપસય્હાવ ભવિસ્સતી’’તિ ચિન્તેસિ. ઇતરોપિ તં નદીમજ્ઝં નેત્વા ‘‘ભદ્દે, અહં તં પોસેસ્સામિ, સમ્પન્નવત્થાલઙ્કારા દાસિદાસપરિવુતા વિચરિસ્સસિ, કિં તે અયં લકુણ્ડકવામનકો કરિસ્સતિ, મમ વચનં કરોહી’’તિ આહ. સા તસ્સ વચનં સુત્વાવ અત્તનો સામિકે સિનેહં ભિન્દિત્વા તંખણઞ્ઞેવ તસ્મિં પટિબદ્ધચિત્તા હુત્વા ‘‘સામિ, સચે મં ન છડ્ડેસ્સસિ, કરિસ્સામિ તે વચન’’ન્તિ સમ્પટિચ્છિ. ‘‘ભદ્દે, કિં વદેસિ, અહં તં પોસેસ્સામી’’તિ. તે પરતીરં ગન્ત્વા ઉભોપિ સમગ્ગા સમ્મોદમાના ‘‘ગોતકાળં પહાય તિટ્ઠ ત્વ’’ન્તિ વત્વા તસ્સ પસ્સન્તસ્સેવ ખાદનીયં ખાદન્તા પક્કમિંસુ. સો દિસ્વા ‘‘ઇમે એકતો હુત્વા મં છડ્ડેત્વા પલાયન્તિ મઞ્ઞે’’તિ અપરાપરં ધાવન્તો થોકં ઓતરિત્વા ભયેન નિવત્તિત્વા પુન તેસુ કોપેન ‘‘જીવામિ વા મરામિ વા’’તિ ઉલ્લઙ્ઘિત્વા નદિયં પતિતો ઉત્તાનભાવં ઞત્વા નદિં ઉત્તરિત્વા વેગેન તં પાપુણિત્વા ‘‘અમ્ભો દુટ્ઠચોર, કુહિં મે ભરિયં નેસી’’તિ આહ. ઇતરોપિ તં ‘‘અરે દુટ્ઠવામનક, કુતો તવ ભરિયા, મમેસા ભરિયા’’તિ વત્વા ગીવાયં ગહેત્વા ખિપિ. સો દીઘતાલં હત્થે ગહેત્વા’’તિટ્ઠ ત્વં કુહિં ગચ્છસિ, સત્ત સંવચ્છરાનિ કમ્મં કત્વા લદ્ધભરિયા મેસી’’તિ વત્વા તેન સદ્ધિં કલહં કરોન્તો સાલાય સન્તિકં પાપુણિ. મહાજનો સન્નિપતિ.

પણ્ડિતો ‘‘કિં સદ્દો નામેસો’’તિ પુચ્છિત્વા તે ઉભોપિ પક્કોસાપેત્વા વચનપ્પટિવચનં સુત્વા ‘‘મમ વિનિચ્છયે ઠસ્સથા’’તિ વત્વા ‘‘આમ, ઠસ્સામા’’તિ વુત્તે પઠમં દીઘપિટ્ઠિં પક્કોસાપેત્વા ‘‘ત્વં કોનામોસી’’તિ પુચ્છિ. ‘‘દીઘપિટ્ઠિકો નામ, સામી’’તિ. ‘‘ભરિયા તે કા નામા’’તિ? સો તસ્સા નામં અજાનન્તો અઞ્ઞં કથેસિ. ‘‘માતાપિતરો તે કે નામા’’તિ? ‘‘અસુકા નામા’’તિ. ‘‘ભરિયાય પન તે માતાપિતરો કે નામા’’તિ? સો અજાનિત્વા અઞ્ઞં કથેસિ. તસ્સ કથં પરિસં ગાહાપેત્વા તં અપનેત્વા ઇતરં પક્કોસાપેત્વા પુરિમનયેનેવ સબ્બેસં નામાનિ પુચ્છિ. સો યથાભૂતં જાનન્તો અવિરજ્ઝિત્વા કથેસિ. તમ્પિ અપનેત્વા દીઘતાલં પક્કોસાપેત્વા ‘‘ત્વં કા નામા’’તિ પુચ્છિ. ‘‘દીઘતાલા નામ સામી’’તિ. ‘‘સામિકો તે કોનામો’’તિ? સા અજાનન્તી અઞ્ઞં કથેસિ. ‘‘માતાપિતરો તે કે નામા’’તિ. ‘‘અસુકા નામ સામી’’તિ. ‘‘સામિકસ્સ પન તે માતાપિતરો કે નામા’’તિ? સાપિ વિલપન્તી અઞ્ઞં

કથેસિ . ઇતરે દ્વે પક્કોસાપેત્વા મહાજનં પુચ્છિ ‘‘કિં ઇમિસ્સા દીઘપિટ્ઠિસ્સ વચનેન સમેતિ, ઉદાહુ ગોતકાળસ્સા’’તિ. ‘‘ગોતકાળસ્સ પણ્ડિતા’’તિ. ‘‘અયં એતિસ્સા સામિકો, ઇતરો ચોરો’’તિ. અથ નં ‘‘ચોરોસિ, ન ચોરોસી’’તિ પુચ્છિ. ‘‘આમ, સામિ, ચોરોમ્હી’’તિ ચોરભાવં સમ્પટિચ્છિ. પણ્ડિતસ્સ વિનિચ્છયેન ગોતકાળો અત્તનો ભરિયં લભિત્વા મહાસત્તં થોમેત્વા તં આદાય પક્કામિ. પણ્ડિતો દીઘપિટ્ઠિમાહ ‘‘મા પુન એવમકાસી’’તિ.

રથેન ચાતિ એકદિવસં એકો પન પુરિસો રથે નિસીદિત્વા મુખધોવનત્થાય નિક્ખમિ. તસ્મિં ખણે સક્કો આવજ્જેન્તો પણ્ડિતં દિસ્વા ‘‘મહોસધબુદ્ધઙ્કુરસ્સ પઞ્ઞાનુભાવં પાકટં કરિસ્સામી’’તિ ચિન્તેત્વા મનુસ્સવેસેનાગન્ત્વા રથસ્સ પચ્છાભાગં ગહેત્વા પાયાસિ. રથે નિસિન્નો પુરિસો ‘‘તાત, કેનત્થેનાગતોસી’’તિ પુચ્છિત્વા ‘‘તુમ્હે ઉપટ્ઠાતુ’’ન્તિ વુત્તે ‘‘સાધૂ’’તિ સમ્પટિચ્છિત્વા યાના ઓરુય્હ સરીરકિચ્ચત્થાય ગતો. તસ્મિં ખણે સક્કો રથં અભિરુહિત્વા વેગેન પાજેસિ. રથસામિકો પન સરીરકિચ્ચં કત્વા નિક્ખન્તો સક્કં રથં ગહેત્વા પલાયન્તં દિસ્વા વેગેન ગન્ત્વા ‘‘તિટ્ઠ તિટ્ઠ, કુહિં મે રથં નેસી’’તિ વત્વા ‘‘તવ રથો અઞ્ઞો ભવિસ્સતિ, અયં પન મમ રથો’’તિ વુત્તે તેન સદ્ધિં કલહં કરોન્તો સાલાદ્વારં પત્તો. પણ્ડિતો ‘‘કિં નામેત’’ન્તિ પુચ્છિત્વા તે પક્કોસાપેત્વા આગચ્છન્તે દિસ્વા નિબ્ભયતાય ચેવ અક્ખીનં અનિમિસતાય ચ ‘‘અયં સક્કો, અયં રથસામિકો’’તિ અઞ્ઞાસિ, એવં સન્તેપિ વિવાદકારણં પુચ્છિત્વા ‘‘મમ વિનિચ્છયે ઠસ્સથા’’તિ વત્વા ‘‘આમ, ઠસ્સામા’’તિ વુત્તે ‘‘અહં રથં પાજેસ્સામિ, તુમ્હે દ્વેપિ રથં પચ્છતો ગહેત્વા ગચ્છથ, રથસામિકો ન વિસ્સજ્જેસ્સતિ, ઇતરો વિસ્સજ્જેસ્સતી’’તિ વત્વા પુરિસં આણાપેસિ ‘‘રથં પાજેહી’’તિ. સો તથા અકાસિ.

ઇતરેપિ દ્વે પચ્છતો ગહેત્વા ગચ્છન્તિ. રથસામિકો થોકં ગન્ત્વા વિસ્સજ્જેત્વા ઠિતો, સક્કો પન રથેન સદ્ધિં ગન્ત્વા રથેનેવ સદ્ધિં નિવત્તિ. પણ્ડિતો મનુસ્સે આચિક્ખિ ‘‘અયં પુરિસો થોકં ગન્ત્વા રથં વિસ્સજ્જેત્વા ઠિતો, અયં પન રથેન સદ્ધિં ધાવિત્વા રથેનેવ સદ્ધિં નિવત્તિ, નેવસ્સ સરીરે સેદબિન્દુમત્તમ્પિ અત્થિ, અસ્સાસપસ્સાસોપિ નત્થિ, અભીતો અનિમિસનેત્તો, એસ સક્કો દેવરાજા’’તિ. અથ નં ‘‘સક્કો દેવરાજાસી’’તિ પુચ્છિત્વા ‘‘આમ, પણ્ડિતા’’તિ વુત્તે ‘‘કસ્મા આગતોસી’’તિ વત્વા ‘‘તવેવ પઞ્ઞાપકાસનત્થં પણ્ડિતા’’તિ વુત્તે ‘‘તેન હિ મા પુન એવમકાસી’’તિ ઓવદતિ. સક્કોપિ સક્કાનુભાવં દસ્સેન્તો આકાસે ઠત્વા ‘‘સુવિનિચ્છિતો પણ્ડિતેન અટ્ટો’’તિ પણ્ડિતસ્સ થુતિં કત્વા સકટ્ઠાનમેવ ગતો. તદા સો અમચ્ચો સયમેવ રઞ્ઞો સન્તિકં ગન્ત્વા ‘‘મહારાજ, પણ્ડિતેન એવં રથઅટ્ટો સુવિનિચ્છિતો, સક્કોપિ તેન પરાજિતો, કસ્મા પુરિસવિસેસં ન જાનાસિ, દેવા’’તિ આહ. રાજા સેનકં પુચ્છિ ‘‘કિં, સેનક, આનેમ પણ્ડિત’’ન્તિ. સો લાભમચ્છરેન ‘‘મહારાજ, એત્તકેન પણ્ડિતો નામ ન હોતિ, આગમેથ તાવ વીમંસિત્વા જાનિસ્સામા’’તિ આહ.

સત્તદારકપઞ્હો નિટ્ઠિતો.

ગદ્રભપઞ્હો

દણ્ડોતિ અથેકદિવસં રાજા ‘‘પણ્ડિતં વીમંસિસ્સામા’’તિ ખદિરદણ્ડં આહરાપેત્વા તતો વિદત્થિં ગહેત્વા ચુન્દકારે પક્કોસાપેત્વા સુટ્ઠુ લિખાપેત્વા પાચીનયવમજ્ઝકગામં પેસેસિ ‘‘પાચીનયવમજ્ઝકગામવાસિનો કિર પણ્ડિતા, ‘ઇમસ્સ ખદિરદણ્ડસ્સ ઇદં અગ્ગં, ઇદં મૂલ’ન્તિ જાનન્તુ, અજાનન્તાનં સહસ્સદણ્ડો’’તિ. ગામવાસિનો સન્નિપતિત્વા જાનિતું અસક્કોન્તા સેટ્ઠિનો કથયિંસુ ‘‘કદાચિ મહોસધપણ્ડિતો જાનેય્ય, પક્કોસાપેત્વા તં પુચ્છથા’’તિ. સેટ્ઠિ પણ્ડિતં કીળામણ્ડલા પક્કોસાપેત્વા તમત્થં આરોચેત્વા ‘‘તાત, મયં જાનિતું ન સક્કોમ, અપિ નુ

ત્વં સક્ખિસ્સસી''તિ પુચ્છિ. તં સુત્વા પણ્ડિતો ચિન્તેસિ ''રઞ્ઞો ઇમસ્સ અગ્ગેન વા મૂલેન વા પયોજનં નત્થિ, મમ વીમંસનત્થાય પેસિતં ભવિસ્સતી''તિ. ચિન્તેત્વા ચ પન ''આહરથ, તાત, જાનિસ્સામી''તિ આહરાપેત્વા હત્થેન ગહેત્વાવ ''ઇદં અગ્ગં ઇદં મૂલ''ન્તિ ઞત્વાપિ મહાજનસ્સ હદયગ્ગહણત્થં ઉદકપાતિં આહરાપેત્વા ખદિરદણ્ડકસ્સ મજ્ઝે સુત્તેન બન્ધિત્વા સુત્તકોટિયં ગહેત્વા ખદિરદણ્ડકં ઉદકપિટ્ઠે ઠપેસિ. મૂલં ભારિયતાય પઠમં ઉદકે નિમુજ્જિ. તતો મહાજનં પુચ્છિ ''રુક્ખસ્સ નામ મૂલં ભારિયં હોતિ, ઉદાહુ અગ્ગ''ન્તિ? ''મૂલં પણ્ડિતા''તિ. તેન હિ ઇમસ્સ પઠમં નિમુગ્ગં પસ્સથ, એતં મૂલન્તિ ઇમાય સઞ્ઞાય અગ્ગઞ્ચ મૂલઞ્ચ આચિક્ખિ. ગામવાસિનો ''ઇદં અગ્ગં ઇદં મૂલ''ન્તિ રઞ્ઞો પહિણિંસુ. રાજા ''કો ઇમં જાનાતી''તિ પુચ્છિત્વા ''સિરિવડ્ઢનસેટ્ઠિનો પુત્તો મહોસધપણ્ડિતો''તિ સુત્વા ''કિં, સેનક, આનેમ પણ્ડિત''ન્તિ પુચ્છિ. અધિવાસેહિ, દેવ, અઞ્ઞેનપિ ઉપાયેન નં વીમંસિસ્સામાતિ.

સીસન્તિ અથેકદિવસં ઇત્થિયા ચ પુરિસસ્સ ચાતિ દ્વે સીસાનિ આહરાપેત્વા ''ઇદં ઇત્થિસીસં, ઇદં પુરિસસીસન્તિ જાનન્તુ, અજાનન્તાનં સહસ્સદણ્ડો''તિ પહિણિંસુ. ગામવાસિનો અજાનન્તા પણ્ડિતં પુચ્છિંસુ. સો દિસ્વાવ અઞ્ઞાસિ. કથં જાનાતિ? પુરિસસીસે કિર સિબ્બિની ઉજુકાવ હોતિ, ઇત્થિસીસે સિબ્બિની વઙ્કા હોતિ, પરિવત્તિત્વા ગચ્છતિ. સો ઇમિના અભિઞ્ઞાણેન ''ઇદં ઇત્થિયા સીસં, ઇદં પુરિસસ્સ સીસ''ન્તિ આચિક્ખિ. ગામવાસિનોપિ રઞ્ઞો પહિણિંસુ. સેસં પુરિમસદિસમેવ.

અહીતિ અથેકદિવસં સપ્પઞ્ચ સપ્પિનિઞ્ચ આહરાપેત્વા ''અયં સપ્પો, અયં સપ્પિનીતિ જાનન્તુ, અજાનન્તાનં સહસ્સદણ્ડો''તિ વત્વા ગામવાસીનં પેસેસું. ગામવાસિનો અજાનન્તા પણ્ડિતં પુચ્છિંસુ. સો દિસ્વાવ જાનાતિ. સપ્પસ્સ હિ નઙ્ગુટ્ઠં થૂલં હોતિ, સપ્પિનિયા તનુકં હોતિ, સપ્પસ્સ સીસં પુથુલં હોતિ, સપ્પિનિયા તનુકં હોતિ, સપ્પસ્સ અક્ખીનિ મહન્તાનિ, સપ્પિનિયા ખુદ્દકાનિ, સપ્પસ્સ સોવત્તિકો પરાબદ્ધો હોતિ, સપ્પિનિયા વિચ્છિન્નકો. સો ઇમેહિ અભિઞ્ઞાણેહિ ''અયં સપ્પો, અયં સપ્પિની''તિ આચિક્ખિ. સેસં વુત્તનયમેવ.

કુક્કુટોતિ અથેકદિવસં ''પાચીનયવમજ્ઝકગામવાસિનો અમ્હાકં સબ્બસેતં પાદવિસાણં સીસકકુધં તયો કાલે અનતિક્કમિત્વા નદન્તં ઉસભં પેસેન્તુ, નો ચે પેસેન્તિ, સહસ્સદણ્ડો''તિ પહિણિંસુ. તે અજાનન્તા પણ્ડિતં પુચ્છિંસુ. સો આહ – ''રાજા વો સબ્બસેતં કુક્કુટં આહરાપેસિ, સો હિ પાદનખસિખતાય પાદવિસાણો નામ, સીસચૂળતાય સીસકકુધો નામ, તિક્ખત્તું વસ્સનતો તયો કાલે અનતિક્કમિત્વા નદતિ નામ, તસ્મા એવરૂપં કુક્કુળં પેસેથા''તિ આહ. તે પેસયિંસુ.

મણીતિ સક્કેન કુસરઞ્ઞો દિન્નો મણિક્ખન્ધો અટ્ઠસુ ઠાનેસુ વઙ્કો હોતિ. તસ્સ પુરાણસુત્તં છિન્નં, કોચિ પુરાણસુત્તં નીહરિત્વા નવસુત્તં પવેસેતું ન સક્કોતિ, તસ્મા એકદિવસં ''ઇમસ્મા મણિક્ખન્ધા પુરાણસુત્તં નીહરિત્વા નવસુત્તં પવેસેન્તૂ''તિ પેસયિંસુ. ગામવાસિનો પુરાણસુત્તં નીહરિત્વા નવસુત્તં પવેસેતું અસક્કોન્તા પણ્ડિતસ્સ આચિક્ખિંસુ. સો ''મા ચિન્તયિત્થ, મધું આહરથા''તિ આહરાપેત્વા મણિનો દ્વીસુ પસ્સેસુ મધુના છિદ્દં મક્ખેત્વા કમ્બલસુત્તં વટ્ટેત્વા કોટિયં મધુના મક્ખેત્વા થોકં છિદ્દે પવેસેત્વા કિપિલ્લિકાનં નિક્ખમનદ્વાને ઠપેસિ. કિપિલ્લિકા મધુગન્ધેન નિક્ખમિત્વા મણિમ્હિ પુરાણસુત્તં ખાદમાના ગન્ત્વા કમ્બલસુત્તકોટિયં ડંસિત્વા કડ્ઢન્તા એકેન પસ્સેન નીહરિંસુ. પણ્ડિતો પવેસિતભાવં ઞત્વા ''રઞ્ઞો દેથા''તિ ગામવાસીનં અદાસિ. તે રઞ્ઞો પેસયિંસુ. સો પવેસિતઉપાયં સુત્વા તુસ્સિ.

વિજાયનન્તિ અથેકદિવસં રઞ્ઞો મઙ્ગલઉસભં બહૂ માસે ખાદાપેત્વા મહોદરં કત્વા વિસાણાનિ ધોવિત્વા તેલેન મક્ખેત્વા હલિદ્દિયા ન્હાપેત્વા ગામવાસીનં પહિણિંસુ ''તુમ્હે કિર પણ્ડિતા, અયઞ્ચ રઞ્ઞો મઙ્ગલઉસભો પતિટ્ઠિતગબ્ભો, એતં વિજાયાપેત્વા સવચ્છકં પેસેથ, અપેસેન્તાનં સહસ્સદણ્ડો''તિ. ગામવાસિનો ''ન સક્કા ઇદં કાતું, કિં નુ ખો કરિસ્સામા''તિ પણ્ડિતં પુચ્છિંસુ. સો ''ઇમિના એકેન પઞ્હપટિભાગેન ભવિતબ્બ''ન્તિ ચિન્તેત્વા ''સક્ખિસ્સથ પનેકં રઞ્ઞા સદ્ધિં કથનસમત્થં વિસારદં પુરિસં લદ્ધુ''ન્તિ પુચ્છિ. ''ન ગરુ એતં, પણ્ડિતા''તિ. ''તેન હિ નં પક્કોસથા''તિ. તે પક્કોસિંસુ. અથ નં મહાસત્તો ''એહિ, ભો પુરિસ, ત્વં તવ કેસે પિટ્ઠિયં વિકિરિત્વા નાનપ્પકારં બલવપરિદેવં પરિદેવન્તો રાજદ્વારં ગચ્છ, અઞ્ઞેહિ પુચ્છિતોપિ કિઞ્ચિ અવત્વાવ પરિદેવ, રઞ્ઞા પન પક્કોસાપેત્વા પરિદેવકારણં પુચ્છિતોવ સમાનો 'પિતા મે દેવ વિજાયિતું ન સક્કોતિ, અજ્જ સત્તમો દિવસો, પટિસરણં મે હોહિ, વિજાયનુપાયમસ્સ કરોહી'તિ વત્વા રઞ્ઞા 'કિં વિલપસિ અટ્ઠાનમેતં, પુરિસા નામ વિજાયન્તા નત્થી'તિ વુત્તે 'સચે દેવ, એવં નત્થિ, અથ કસ્મા પાચીનયવમજ્ઝકગામવાસિનો કથં મઙ્ગલઉસભં વિજાયાપેસ્સન્તી'તિ વદેય્યાસી''તિ આહ. સો ''સાધૂ''તિ સમ્પટિચ્છિત્વા તથા અકાસિ. રાજા ''કેનિદં પઞ્હપટિભાગં ચિન્તિત''ન્તિ પુચ્છિત્વા ''મહોસધપણ્ડિતેના''તિ સુત્વા તુસ્સિ.

ઓદનન્તિ અપરસ્મિં દિવસે ''પણ્ડિતં વીમંસિસ્સામા''તિ ''પાચીનયવમજ્ઝકગામવાસિનો અમ્હાકં અટ્ઠઙ્ગસમન્નાગતં અમ્બિલોદનં પચિત્વા પેસેન્તુ. તત્રિમાનિ અટ્ઠઙ્ગાનિ – ન તણ્ડુલેહિ, ન ઉદકેન, ન ઉક્ખલિયા, ન ઉદ્ધનેન, ન અગ્ગિના, ન દારૂહિ, ન ઇત્થિયા ન પુરિસેન, ન મગ્ગેનાતિ. અપેસેન્તાનં સહસ્સદણ્ડો''તિ પહિણિંસુ. ગામવાસિનો તં કારણં અજાનન્તા પણ્ડિતં પુચ્છિંસુ. સો ''મા ચિન્તયિત્થા''તિ વત્વા ''ન તણ્ડુલેહીતિ કણિકં ગાહાપેત્વા, ન ઉદકેનાતિ હિમં ગાહાપેત્વા, ન ઉક્ખલિયાતિ અઞ્ઞં નવમત્તિકાભાજનં ગાહાપેત્વા, ન ઉદ્ધનેનાતિ ખાણુકે કોટ્ટાપેત્વા, ન અગ્ગિનાતિ પકતિઅગ્ગિં પહાય અરણિઅગ્ગિં ગાહાપેત્વા, ન દારૂહીતિ પણ્ણાનિ ગાહાપેત્વા અમ્બિલોદનં પચાપેત્વા નવભાજને પક્ખિપિત્વા લઞ્છિત્વા, ન ઇત્થિયા ન પુરિસેનાતિ પણ્ડકેન ઉક્ખિપાપેત્વા, ન મગ્ગેનાતિ મહામગ્ગં પહાય જઙ્ઘમગ્ગેન રઞ્ઞો પેસેથા''તિ આહ. તે તથા કરિંસુ. રાજા ''કેન પનેસ પઞ્હો ઞાતો''તિ પુચ્છિત્વા ''મહોસધપણ્ડિતેના''તિ સુત્વા તુસ્સિ.

વાલુકન્તિ અપરસ્મિં દિવસે પણ્ડિતસ્સ વીમંસનત્થં ગામવાસીનં પહિણિંસુ ''રાજા દોલાય કીળિતુકામો, રાજકુલે પુરાણયોત્તં છિન્નં, એકં વાલુકયોત્તં વટ્ટેત્વા પેસેન્તુ, અપેસેન્તાનં સહસ્સદણ્ડો''તિ. તે પણ્ડિતં પુચ્છિંસુ. પણ્ડિતો ''ઇમિનાપિ પઞ્હપટિભાગેનેવ ભવિતબ્બ''ન્તિ ગામવાસિનો અસ્સાસેત્વા વચનકુસલે દ્વે તયો પુરિસે પક્કોસાપેત્વા ''ગચ્છથ તુમ્હે, રાજાનં વદેથ 'દેવ, ગામવાસિનો તસ્સ યોત્તસ્સ તનુકં વા થૂલં વા પમાણં ન જાનન્તિ, પુરાણવાલુકયોત્તતો વિદત્થિમત્તં વા ચતુરઙ્ગુલમત્તં વા ખણ્ડં પેસેથ, તં ઓલોકેત્વા તેન પમાણેન વટ્ટેસ્સન્તી'તિ. સચે, વો રાજા 'અમ્હાકં ઘરે વાલુકયોત્તં નામ ન કદાચિ સુતપુબ્બ'ન્તિ વદતિ, અથ નં 'સચે, મહારાજ, વો એવરૂપં ન સક્કા કાતું, પાચીનયવમજ્ઝકગામવાસિનો કથં કરિસ્સન્તી'તિ વદેય્યાથા''તિ પેસેસિ. તે તથા કરિંસુ. રાજા ''કેન ચિન્તિતં પઞ્હપટિભાગ''ન્તિ પુચ્છિત્વા ''મહોસધપણ્ડિતેના''તિ સુત્વા તુસ્સિ.

તળાકન્તિ અપરસ્મિં દિવસે પણ્ડિતસ્સ વીમંસનત્થં ''રાજા ઉદકકીળં કીળિતુકામો, પઞ્ચવિધપદુમસચ્છન્નં પોક્ખરણિં પેસેન્તુ, અપેસેન્તાનં સહસ્સદણ્ડો''તિ ગામવાસીનં પેસયિંસુ. તે પણ્ડિતસ્સ આરોચેસું. સો ''ઇમિનાપિ પઞ્હપટિભાગેનેવ ભવિતબ્બ''ન્તિ ચિન્તેત્વા વચનકુસલે કતિપયે મનુસ્સે પક્કોસાપેત્વા ''એથ તુમ્હે ઉદકકીળં કીળિત્વા અક્ખીનિ રત્તાનિ કત્વા અલ્લકેસા અલ્લવત્થા કદ્દમમક્ખિતસરીરા યોત્તદણ્ડલેડ્ડુહત્થા રાજદ્વારં ગન્ત્વા દ્વારે ઠિતભાવં રઞ્ઞો આરોચાપેત્વા કતોકાસા પવિસિત્વા 'મહારાજ, તુમ્હેહિ કિર પાચીનયવમજ્ઝકગામવાસિનો

પોક્ખરણિં પેસેન્તૂતિ પહિતા મયં તુમ્હાકં અનુચ્છવિકં મહન્તં પોક્ખરણિં આદાય આગતા. સા પન અરઞ્ઞવાસિકત્તા નગરં દિસ્વા દ્વારપાકારપરિખાઅટ્ટાલકાદીનિ ઓલોકેત્વા ભીતતસિતા યોત્તાનિ છિન્દિત્વા પલાયિત્વા અરઞ્ઞમેવ પવિટ્ઠા, મયં લેડ્ડુદણ્ડાદીહિ પોથેન્તાપિ નિવત્તેતું ન સક્ખિમ્હા, તુમ્હાકં અરઞ્ઞા આનીતં પુરાણપોક્ખરણિં પેસેથ, તાય સદ્ધિં યોજેત્વા હરિસ્સામા’તિ વત્વા રઞ્ઞાન કદાચિ મમ અરઞ્ઞતો આનીતપોક્ખરણી નામ ભૂતપુબ્બા, ન ચ મયા કસ્સચિ યોજેત્વા આહરણત્થાય પોક્ખરણી પેસિતપુબ્બા’તિ વુત્તે ‘સચે, દેવ, વો એવં ન સક્કા કાતું, પાચીનયવમજ્ઝકગામવાસિનો કથં પોક્ખરણિં પેસેસ્સન્તી’તિ વદેય્યાથા’’તિ વત્વા પેસેસિ. તે તથા કરિંસુ. રાજા પણ્ડિતેન ઞાતભાવં સુત્વા તુસ્સિ.

ઉય્યાનન્તિ પુનેકદિવસં ‘‘મયં ઉય્યાનકીળં કીળિતુકામા, અમ્હાકઞ્ચ પુરાણઉય્યાનં પરિજિણ્ણં, ઓભગ્ગં જાતં, પાચીનયવમજ્ઝકગામવાસિનો સુપુપ્ફિતતરુણરુક્ખસઞ્છન્નં નવઉય્યાનં પેસેન્તૂ’’તિ પહિણિંસુ. ગામવાસિનો પણ્ડિતસ્સ આરોચેસું. પણ્ડિતો ‘‘ઇમિનાપિ પઞ્હપટિભાગેનેવ ભવિતબ્બ’’ન્તિ તે સમસ્સાસેત્વા મનુસ્સે પેસેત્વા પુરિમનયેનેવ કથાપેસિ.

તદાપિ રાજા તુસ્સિત્વા સેનકં પુચ્છિ ‘‘કિં, સેનક, આનેમ પણ્ડિત’’ન્તિ. સો લાભમચ્છરિયેન ‘‘એત્તકેન પણ્ડિતો નામ ન હોતિ, આગમેથ, દેવા’’તિ આહ. તસ્સ તં વચનં સુત્વા રાજા ચિન્તેસિ ‘‘મહોસધપણ્ડિતો સત્તદારકપઞ્હેહિ મમ મનં ગણ્હિ, એવરૂપેસુપિસ્સ ગુય્હપઞ્હવિસ્સજ્જનેસુ ચેવ પઞ્હપટિભાગેસુ ચ બુદ્ધસ્સ વિય બ્યાકરણં, સેનકો એવરૂપં પણ્ડિતં આનેતું ન દેતિ, કિં મે સેનકેન, આનેસ્સામિ ન’’ન્તિ. સો મહન્તેન પરિવારેન તં ગામં પાયાસિ. તસ્સ મઙ્ગલઅસ્સં અભિરુહિત્વા ગચ્છન્તસ્સ અસ્સસ્સ પાદો ફલિતભૂમિયા અન્તરં પવિસિત્વા ભિજ્જિ. રાજા તતોવ નિવત્તિત્વા નગરં પાવિસિ. અથ નં સેનકો ઉપસઙ્કમિત્વા પુચ્છિ ‘‘મહારાજ, પણ્ડિતં કિં આનેતું પાચીનયવમજ્ઝકગામં અગમિત્થા’’તિ. ‘‘આમ, પણ્ડિતા’’તિ. ‘‘મહારાજ, તુમ્હે મં અનત્થકામં કત્વા પસ્સથ, ‘આગમેથ તાવા’તિ વુત્તેપિ અતિતુરિતા નિક્ખમિત્થ, પઠમગમનેનેવ મઙ્ગલઅસ્સસ્સ પાદો ભિન્નો’’તિ.

સો તસ્સ વચનં સુત્વા તુણ્હી હુત્વા પુનેકદિવસં તેન સદ્ધિં મન્તેસિ ‘‘કિં, સેનક, આનેમ પણ્ડિત’’ન્તિ. દેવ, સયં અગન્ત્વા દૂતં પેસેથ ‘‘પણ્ડિત, અમ્હાકં તવ સન્તિકં આગચ્છન્તાનં અસ્સસ્સ પાદો ભિન્નો, અસ્સતરં વા નો પેસેતુ સેટ્ઠતરં વા’’તિ. ‘‘યદિ અસ્સતરં પેસેસ્સતિ, સયં આગમિસ્સતિ. સેટ્ઠતરં પેસેન્તો પિતરં પેસેસ્સતિ, અયમેકો નો પઞ્હો ભવિસ્સતી’’તિ. રાજા ‘‘સાધૂ’’તિ સમ્પટિચ્છિત્વા તથા કત્વા દૂતં પેસેસિ. પણ્ડિતો દૂતસ્સ વચનં સુત્વા ‘‘રાજા મમઞ્ચેવ પિતરઞ્ચ પસ્સિતુકામો’’તિ ચિન્તેત્વા પિતુ સન્તિકં ગન્ત્વા વન્દિત્વા ‘‘તાત, રાજા તુમ્હે ચેવ મમઞ્ચ દટ્ઠુકામો, તુમ્હે પઠમતરં સેટ્ઠિસહસ્સપરિવુતા ગચ્છથ, ગચ્છન્તા ચ તુચ્છહત્થા અગન્ત્વા નવસપ્પિપૂરં ચન્દનકરણ્ડકં આદાય ગચ્છથ. રાજા તુમ્હેહિ સદ્ધિં પટિસન્થારં કત્વા ‘ગહપતિ પતિરૂપં આસનં ઞત્વા નિસીદાહી’તિ વક્ખતિ, અથ તુમ્હે તથારૂપં આસનં ઞત્વા નિસીદેય્યાથ. તુમ્હાકં નિસિન્નકાલે અહં આગમિસ્સામિ, રાજા મયાપિ સદ્ધિં પટિસન્થારં કત્વા ‘પણ્ડિત, તવાનુરૂપં આસનં ઞત્વા નિસીદા’તિ વક્ખતિ, અથાહં તુમ્હે ઓલોકેસ્સામિ, તુમ્હે તાય સઞ્ઞાય આસના વુટ્ઠાય ‘તાત મહોસધ, ઇમસ્મિં આસને નિસીદા’તિ વદેય્યાથ, અજ્જ નો એકો પઞ્હો મત્થકં પાપુણિસ્સતી’’તિ આહ. સો ‘‘સાધૂ’’તિ સમ્પટિચ્છિત્વા વુત્તનયેનેવ ગન્ત્વા અત્તનો દ્વારે ઠિતભાવં રઞ્ઞો આરોચાપેત્વા ‘‘પવિસતૂ’’તિ વુત્તે પવિસિત્વા રાજાનં વન્દિત્વા એકમન્તં અટ્ઠાસિ.

રાજા તેન સદ્ધિં પટિસન્થારં કત્વા ‘‘ગહપતિ, તવપુત્તો મહોસધપણ્ડિતો કુહિ’’ન્તિ પુચ્છિ. ‘‘પચ્છતો આગચ્છતિ, દેવા’’તિ. રાજા ‘‘પચ્છતો આગચ્છતી’’તિ સુત્વા તુટ્ઠમાનસો હુત્વા ‘‘મહાસેટ્ઠિ અત્તનો યુત્તાસનં ઞત્વા

નિસીદા''તિ આહ. સો અત્તનો યુત્તાસનં ઞત્વા એકમન્તં નિસીદિ. મહાસત્તોપિ અલઙ્કતપટિયત્તો દારકસહસ્સપરિવુતો અલઙ્કતરથે નિસીદિત્વા નગરં પવિસન્તો પરિખાપિટ્ઠે ચરમાનં એકં ગદ્રભં દિસ્વા થામસમ્પન્ને માણવે પેસેસિ ''અમ્ભો, એતં ગદ્રભં અનુબન્ધિત્વા યથા સદ્દં ન કરોતિ, એવમસ્સ મુખબન્ધનં કત્વા કિલઞ્જેન વેઠેત્વા તસ્મિં એકેનત્થરણેન પટિચ્છાદેત્વા અંસેનાદાય આગચ્છથા''તિ. તે તથા કરિંસુ. બોધિસત્તોપિ મહન્તેન પરિવારેન નગરં પાવિસિ. મહાજનો ''એસ કિર સિરિવડ્ઢનસેટ્ઠિનો પુત્તો મહોસધપણ્ડિતો નામ, એસ કિર જાયમાનો ઓસધઘટિકં હત્થેન ગહેત્વા જાતો, ઇમિના કિર એત્તકાનં વીમંસનપઞ્હાનં પઞ્હપટિભાગો ઞાતો''તિ મહાસત્તં અભિત્થવન્તો ઓલોકેન્તોપિ તિત્તિં ન ગચ્છતિ. સો રાજદ્વારં ગન્ત્વા પટિવેદેસિ. રાજા સુત્વાવ હટ્ઠતુટ્ઠો ''મમ પુત્તો મહોસધપણ્ડિતો ખિપ્પં આગચ્છતૂ''તિ આહ. સો દારકસહસ્સપરિવુતો પાસાદં અભિરુહિત્વા રાજાનં વન્દિત્વા એકમન્તં અટ્ઠાસિ. રાજા તં દિસ્વાવ સોમનસ્સપ્પત્તો હુત્વા મધુરપટિસન્થારં કત્વા ''પણ્ડિત, પતિરૂપં આસનં ઞત્વા નિસીદા''તિ આહ. અથ સો પિતરં ઓલોકેસિ. અથસ્સ પિતાપિ ઓલોકિતસઞ્ઞાય ઉટ્ઠાય ''પણ્ડિત, ઇમસ્મિં આસને નિસીદા''તિ આહ. સો તસ્મિં આસને નિસીદિ.

તં તત્થ નિસિન્નં દિસ્વાવ સેનકપુક્કુસકામિન્દદેવિન્દા ચેવ અઞ્ઞે ચ અન્ધબાલા પાણિં પહરિત્વા મહાહસિતં હસિત્વા ''ઇમં અન્ધબાલં 'પણ્ડિતો'તિ વદિંસુ, સો પિતરં આસના વુટ્ઠાપેત્વા સયં નિસીદતિ, ઇમં 'પણ્ડિતો'તિ વત્તું અયુત્ત''ન્તિ પરિહાસં કરિંસુ. રાજાપિ દુમ્મુખો અનત્તમનો અહોસિ. અથ નં મહાસત્તો પુચ્છિ ''કિં, મહારાજ, દુમ્મુખત્થા''તિ ? ''આમ પણ્ડિત, દુમ્મુખોમ્હિ, સવનમેવ તે મનાપં, દસ્સનં પન અમનાપં જાત''ન્તિ. ''કિં કારણા, મહારાજા''તિ? ''પિતરં આસના વુટ્ઠાપેત્વા નિસિન્નત્તા''તિ. ''કિં પન ત્વં, મહારાજ, 'સબ્બટ્ઠાનેસુ પુત્તેહિ પિતરોવ ઉત્તમા'તિ મઞ્ઞસી''તિ. ''આમ, પણ્ડિતા''તિ. અથ મહાસત્તો ''નનુ, મહારાજ, તુમ્હેહિ અમ્હાકં 'અસ્સતરં વા પેસેતુ સેટ્ઠતરં વા'તિ સાસનં પહિત''ન્તિ વત્વા આસના વુટ્ઠાય તે માણવે ઓલોકેત્વા ''તુમ્હેહિ ગહિતં ગદ્રભં આનેથા''તિ આણાપેત્વા રઞ્ઞો પાદમૂલે નિપજ્જાપેત્વા ''મહારાજ, અયં ગદ્રભો કિં અગ્ઘતી''તિ પુચ્છિ. ''પણ્ડિત, સચે ઉપકારકો, અટ્ઠ કહાપણે અગ્ઘતી''તિ. ''ઇમં પટિચ્ચ જાતો આજાનીયવળવાય કુચ્છિમ્હિ વુટ્ઠઅસ્સતરો કિં અગ્ઘતી''તિ? ''અનગ્ઘો પણ્ડિતા''તિ. ''દેવ, કસ્મા એવં કથેથ, નનુ તુમ્હેહિ ઇદાનેવ વુત્તં 'સબ્બટ્ઠાનેસુ પુત્તેહિ પિતરોવ ઉત્તમા'તિ. સચે તં સચ્ચં, તુમ્હાકં વાદે અસ્સતરતો ગદ્રભોવ ઉત્તમો હોતિ, કિં પન, મહારાજ, તુમ્હાકં પણ્ડિતા એત્તકમ્પિ જાનિતું અસક્કોન્તા પાણિં પહરિત્વા હસન્તિ, અહો તુમ્હાકં પણ્ડિતાનં પઞ્ઞાસમ્પત્તિ, કુતો વો એતે લદ્ધા''તિ ચત્તારો પણ્ડિતે પરિહસિત્વા રાજાનં ઇમાય એકકનિપાતે ગાથાય અજ્ઝભાસિ –

''હંચિ તુવં એવમઞ્ઞસિ 'સેય્યો, પુત્તેન પિતા'તિ રાજસેટ્ઠ;
હન્દસ્સતરસ્સ તે અયં, અસ્સતરસ્સ હિ ગદ્રભો પિતા''તિ. (જા॰ ૧.૧.૧૧૧);

તસ્સત્થો – યદિ, ત્વં રાજસેટ્ઠ, સબ્બટ્ઠાનેસુ સેય્યો પુત્તેન પિતાતિ એવં મઞ્ઞસિ, તવ અસ્સતરતોપિ અયં ગદ્રભો સેય્યો હોતુ. કિં કારણા? અસ્સતરસ્સ હિ ગદ્રભો પિતાતિ.

એવઞ્ચ પન વત્વા મહાસત્તો આહ – ''મહારાજ , સચે પુત્તતો પિતા સેય્યો, મમ પિતરં ગણ્હથ. સચે પિતિતો પુત્તો સેય્યો, મં ગણ્હથ તુમ્હાકં અત્થાયા''તિ. રાજા સોમનસ્સપ્પત્તો અહોસિ. સબ્બા રાજપરિસાપિ ''સુકથિતો પણ્ડિતેન પઞ્હો''તિ ઉન્નદન્તા સાધુકારસહસ્સાનિ અદંસુ, અઙ્ગુલિફોટા ચેવ ચેલુક્ખેપા ચ પવત્તિંસુ . ચત્તારો પણ્ડિતાપિ દુમ્મુખા પજ્ઝાયન્તાવ અહેસું. નનુ માતાપિતૂનં ગુણં જાનન્તો બોધિસત્તેન સદિસો નામ નત્થિ , અથ સો કસ્મા એવમકાસીતિ? ન સો પિતુ અવમાનનત્થાય, રઞ્ઞા પન ''અસ્સતરં વા પેસેતુ સેટ્ઠતરં વા''તિ પેસિતં,

તસ્મા તસ્સેવ પઞ્હસ્સ આવિભાવત્થં અત્તનો ચ પણ્ડિતભાવસ્સ ઞાપનત્થં ચતુન્નઞ્ચ પણ્ડિતાનં અપ્પટિભાનકરણત્થં એવમકાસીતિ.

ગદ્રભપઞ્હો નિટ્ઠિતો.

એકૂનવીસતિમપઞ્હો

રાજા તુસ્સિત્વા ગન્ધોદકપુણ્ણં સુવણ્ણભિઙ્ગારં આદાય ‘‘પાચીનયવમજ્ઝકગામં રાજભોગેન પરિભુઞ્જતૂ’’તિ સેટ્ઠિસ્સ હત્થે ઉદકં પાતેત્વા ‘‘સેસસેટ્ઠિનો એતસ્સેવ ઉપટ્ઠાકા હોન્તૂ’’તિ વત્વા બોધિસત્તસ્સ માતુ ચ સબ્બાલઙ્કારે પેસેત્વા ગદ્રભપઞ્હે પસન્નો બોધિસત્તં પુત્તં કત્વા ગણ્હિતું સેટ્ઠિં અવોચ – ‘‘ગહપતિ, મહોસધપણ્ડિતં મમ પુત્તં કત્વા દેહી’’તિ. ‘‘દેવ, અતિતરુણો અયં, અજ્જાપિસ્સ મુખે ખીરગન્ધો વાયતિ, મહલ્લકકાલે તુમ્હાકં સન્તિકે ભવિસ્સતી’’તિ. ‘‘ગહપતિ, ત્વં ઇતો પટ્ઠાય એતસ્મિં નિરાલયો હોહિ, અયં અજ્જતગ્ગે મમ પુત્તો, અહં મમ પુત્તં પોસેતું સક્ખિસ્સામિ, ગચ્છ ત્વ’’ન્તિ તં ઉય્યોજેસિ. સો રાજાનં વન્દિત્વા પણ્ડિતં આલિઙ્ગિત્વા ઉરે નિપજ્જાપેત્વા સીસે ચુમ્બિત્વા ‘‘તાત, અપ્પમત્તો હોહી’’તિ ઓવાદમસ્સ અદાસિ. સોપિ પિતરં વન્દિત્વા ‘‘તાત, મા ચિન્તયિત્થા’’તિ અસ્સાસેત્વા પિતરં ઉય્યોજેસિ. રાજા પણ્ડિતં પુચ્છિ ‘‘તાત, અન્તોભત્તિકો ભવિસ્સસિ, ઉદાહુ બહિભત્તિકો’’તિ. સો ‘‘મહા મે પરિવારો, તસ્મા બહિભત્તિકેન મયા ભવિતું વટ્ટતી’’તિ ચિન્તેત્વા ‘‘બહિભત્તિકો ભવિસ્સામિ, દેવા’’તિ આહ. અથસ્સ રાજા અનુરૂપં ગેહં દાપેત્વા દારકસહસ્સં આદિં કત્વા પરિબ્બયં દાપેત્વા સબ્બપરિભોગે દાપેસિ. સો તતો પટ્ઠાય રાજાનં ઉપટ્ઠાસિ.

રાજાપિ નં વીમંસિતુકામો અહોસિ. તદા ચ નગરસ્સ દક્ખિણદ્વારતો અવિદૂરે પોક્ખરણિતીરે એકસ્મિં તાલરુક્ખે કાકકુલાવકે મણિરતનં અહોસિ. તસ્સ છાયા પોક્ખરણિયં પઞ્ઞાયિ. મહાજનો ‘‘પોક્ખરણિયં મણિ અત્થી’’તિ રઞ્ઞો આરોચેસિ. સો સેનકં આમન્તેત્વા ‘‘પોક્ખરણિયં કિર મણિરતનં પઞ્ઞાયતિ, કથં તં ગણ્હાપેસ્સામા’’તિ પુચ્છિત્વા ‘‘મહારાજ, ઉદકં નીહરાપેત્વા ગણ્હિતું વટ્ટતી’’તિ વુત્તે ‘‘તેન હિ, આચરિય, એવં કરોહી’’તિ તસ્સેવ ભારમકાસિ. સો બહૂ મનુસ્સે સન્નિપાતાપેત્વા ઉદકઞ્ચ કદ્દમઞ્ચ નીહરાપેત્વા ભૂમિં ભિન્દિત્વાપિ મણિં નાદ્દસ. પુન પુણ્ણાય પોક્ખરણિયા મણિચ્છાયા પઞ્ઞાયિ . સો પુનપિ તથા કત્વા ન ચ અદ્દસ. તતો રાજા પણ્ડિતં આમન્તેત્વા ‘‘તાત, પોક્ખરણિયં એકો મણિ પઞ્ઞાયતિ, સેનકો ઉદકઞ્ચ કદ્દમઞ્ચ નીહરાપેત્વા ભૂમિં ભિન્દિત્વાપિ નાદ્દસ, પુન પુણ્ણાય પોક્ખરણિયા પઞ્ઞાયતિ, સક્ખિસ્સસિ તં મણિં ગણ્હાપેતુ’’ન્તિ પુચ્છિ. સો ‘‘નેતં, મહારાજ, ગરુ, એથ દસ્સેસ્સામી’’તિ આહ. રાજા તસ્સ વચનં તુસ્સિત્વા ‘‘પસ્સિસ્સામિ અજ્જ પણ્ડિતસ્સ ઞાણબલ’’ન્તિ મહાજનપરિવુતો પોક્ખરણિતીરં ગતો.

મહાસત્તો તીરે ઠત્વા મણિં ઓલોકેન્તો ‘‘નાયં મણિ પોક્ખરણિયં, તાલરુક્ખે કાકકુલાવકે મણિના ભવિતબ્બ’’ન્તિ ઞત્વા ‘‘નત્થિ, દેવ, પોક્ખરણિયં મણી’’તિ વત્વા ‘‘નનુ ઉદકે પઞ્ઞાયતી’’તિ વુત્તે ‘‘તેન હિ ઉદકપાતિં આહરા’’તિ ઉદકપાતિં આહરાપેત્વા ‘‘પસ્સથ, દેવ, નાયં મણિ પોક્ખરણિયંયેવ પઞ્ઞાયતિ, પાતિયમ્પિ પઞ્ઞાયતી’’તિ વત્વા ‘‘પણ્ડિત, કત્થ પન મણિના ભવિતબ્બ’’ન્તિ વુત્તે ‘‘દેવ, પોક્ખરણિયમ્પિ પાતિયમ્પિ છાયાવ પઞ્ઞાયતિ, ન મણિ, મણિ પન તાલરુક્ખે કાકકુલાવકે અત્થિ, પુરિસં આણાપેત્વા આહરાપેહી’’તિ આહ. રાજા તથા કત્વા મણિં આહરાપેસિ. સો આહરિત્વા પણ્ડિતસ્સ અદાસિ. પણ્ડિતો તં ગહેત્વા રઞ્ઞો હત્થે ઠપેસિ. તં દિસ્વા મહાજનો પણ્ડિતસ્સ સાધુકારં દત્વા સેનકં પરિભાસન્તો ‘‘મણિરતનં તાલરુક્ખે કાકકુલાવકે અત્થિ,

સેનકબાલો બહૂ મનુસ્સે પોક્ખરણિમેવ ભિન્દાપેસિ, પણ્ડિતેન નામ મહોસધસદિસેન ભવિતબ્બ''ન્તિ મહાસત્તસ્સ થુતિમકાસિ. રાજાપિસ્સ તુટ્ઠો અત્તનો ગીવાય પિળન્ધનં મુત્તાહારં દત્વા દારકસહસ્સાનમ્પિ મુત્તાવલિયો દાપેસિ. બોધિસત્તસ્સ ચ પરિવારસ્સ ચ ઇમિના પરિહારેન ઉપટ્ઠાનં અનુજાનીતિ.

એકૂનવીસતિમપઞ્હો નિટ્ઠિતો.

કકણ્ટકપઞ્હો

પુનેકદિવસં રાજા પણ્ડિતેન સદ્ધિં ઉય્યાનં અગમાસિ. તદા એકો કકણ્ટકો તોરણગ્ગે વસતિ. સો રાજાનં આગચ્છન્તં દિસ્વા ઓતરિત્વા ભૂમિયં નિપજ્જિ. રાજા તસ્સ તં કિરિયં ઓલોકેત્વા ''પણ્ડિત, અયં કકણ્ટકો કિં કરોતી''તિ પુચ્છિ. મહાસત્તો ''મહારાજ, તુમ્હે સેવતી''તિ આહ. ''સચે એવં અમ્હાકં સેવતિ, એતસ્સ મા નિપ્ફલો હોતુ, ભોગમસ્સ દાપેહી''તિ. ''દેવ, તસ્સ ભોગેન કિચ્ચં નત્થિ, ખાદનીયમત્તં અલમેતસ્સા''તિ . ''કિં પનેસ, ખાદતી''તિ? ''મંસં દેવા''તિ. ''કિત્તકં લદ્ધું વટ્ટતી''તિ? ''કાકણિકમત્તગ્ઘનકં દેવા''તિ. રાજા એકં પુરિસં આણાપેસિ ''રાજદાયો નામ કાકણિકમત્તં ન વટ્ટતિ, ઇમસ્સ નિબદ્ધં અડ્ઢમાસગ્ઘનકં મંસં આહરિત્વા દેહી''તિ. સો ''સાધૂ''તિ સમ્પટિચ્છિત્વા તતો પટ્ઠાય તથા અકાસિ. સો એકદિવસં ઉપોસથે માઘાતે મંસં અલભિત્વા તમેવ અડ્ઢમાસકં વિજ્ઝિત્વા સુત્તેન આવુનિત્વા તસ્સ ગીવાયં પિળન્ધિ. અથસ્સ તં નિસ્સાય માનો ઉપ્પજ્જિ. તં દિવસમેવ રાજા પુન મહોસધેન સદ્ધિં ઉય્યાનં અગમાસિ. સો રાજાનં આગચ્છન્તં દિસ્વાપિ ધનં નિસ્સાય ઉપ્પન્નમાનવસેન ''વેદેહ, ત્વં નુ ખો મહદ્ધનો, અહં નુ ખો''તિ રઞ્ઞા સદ્ધિં અત્તાનં સમં કરોન્તો અનોતરિત્વા તોરણગ્ગેયેવ સીસં ચાલેન્તો નિપજ્જિ. રાજા તસ્સ તં કિરિયં ઓલોકેત્વા ''પણ્ડિત, એસ પુબ્બે વિય અજ્જ ન ઓતરતિ, કિં નુ ખો કારણ''ન્તિ પુચ્છન્તો ઇમં ગાથમાહ –

''નાયં પુરે ઉન્નમતિ, તોરણગ્ગે કકણ્ટકો;
મહોસધ વિજાનાહિ, કેન થદ્ધો કકણ્ટકો''તિ. (જા॰ ૧.૨.૩૯);

તત્થ **ઉન્નમતી**તિ યથા અજ્જ અનોતરિત્વા તોરણગ્ગેયેવ સીસં ચાલેન્તો ઉન્નમતિ, એવં પુરે ન ઉન્નમતિ. **કેન થદ્ધો**તિ કેન કારણેન થદ્ધભાવં આપન્નોતિ.

પણ્ડિતો તસ્સ વચનં સુત્વા ''મહારાજ, ઉપોસથે માઘાતે મંસં અલભન્તેન રાજપુરિસેન ગીવાય બદ્ધં અડ્ઢમાસકં નિસ્સાય તસ્સ માનેન ભવિતબ્બ''ન્તિ ઞત્વા ઇમં ગાથમાહ –

''અલદ્ધપુબ્બં લદ્ધાન, અડ્ઢમાસં કકણ્ટકો;
અતિમઞ્ઞતિ રાજાનં, વેદેહં મિથિલગ્ગહ''ન્તિ. (જા॰ ૧.૨.૪૦);

રાજા તસ્સ વચનં સુત્વા તં પુરિસં પક્કોસાપેત્વા પુચ્છિ. સો યથાભૂતં રઞ્ઞો આરોચેસિ. રાજા તં કથં સુત્વા ''કઞ્ચિ અપુચ્છિત્વાવ સબ્બઞ્ઞુબુદ્ધેન વિય પણ્ડિતેન કકણ્ટકસ્સ અજ્ઝાસયો ઞાતો''તિ અતિવિય પસીદિત્વા પણ્ડિતસ્સ ચતૂસુ દ્વારેસુ સુઙ્કં દાપેસિ. કકણ્ટકસ્સ પન કુજ્ઝિત્વા વત્તં હારેતું આરભિ. પણ્ડિતો પન ''મા હારેહિ મહારાજા''તિ તં નિવારેસિ.

કકણ્ટકપઞ્હો નિટ્ઠિતો.

અથેકો મિથિલવાસી પિઙ્ગુત્તરો નામ માણવો તક્કસિલં ગન્ત્વા દિસાપામોક્ખાચરિયસ્સ સન્તિકે સિપ્પં સિક્ખન્તો ખિપ્પમેવ સિક્ખિ. સો અનુયોગં દત્વા ''ગચ્છામહ''ન્તિ આચરિયં આપુચ્છિ. તસ્મિં પન કુલે ''સચે વયપ્પત્તા ધીતા હોતિ, જેટ્ઠન્તેવાસિકસ્સ દાતબ્બા''તિ વત્તંવ, તસ્મા તસ્સ આચરિયસ્સ વયપ્પત્તા એકા ધીતા અત્થિ, સા અભિરૂપા દેવચ્છરાપટિભાગા. અથ નં આચરિયો ''ધીતરં તે, તાત, દસ્સામિ, તં આદાય ગમિસ્સસી''તિ આહ. સો પન માણવો દુબ્ભગો કાળકણ્ણી, કુમારિકા પન મહાપુઞ્ઞા. તસ્સ તં દિસ્વા ચિત્તં ન અલ્લીયતિ. સો તં અરોચેન્તોપિ ''આચરિયસ્સ વચનં ન ભિન્દિસ્સામી''તિ સમ્પટિચ્છિ. આચરિયો ધીતરં તસ્સ અદાસિ. સો રત્તિભાગે અલઙ્કતસિરિસયને નિપન્નો તાય આગન્ત્વા સયનં અભિરુળ્હમત્તાય અટ્ટીયમાનો હરાયમાનો જિગુચ્છમાનો પકમ્પમાનો ઓતરિત્વા ભૂમિયં નિપજ્જિ. સાપિ ઓતરિત્વા તસ્સ સન્તિકં ગન્ત્વા નિપજ્જિ, સો ઉટ્ઠાય સયનં અભિરુહિ. સાપિ પુન સયનં અભિરુહિ, સો પુન સયના ઓતરિત્વા ભૂમિયં નિપજ્જિ. કાળકણ્ણી નામ સિરિયા સદ્ધિં ન સમેતિ. કુમારિકા સયનેયેવ નિપજ્જિ, સો ભૂમિયં સયિ.

એવં સત્તાહં વીતિનામેત્વા તં આદાય આચરિયં વન્દિત્વા નિક્ખમિ, અન્તરામગ્ગે આલાપસલ્લાપમત્તમ્પિ નત્થિ. અનિચ્છમાનાવ ઉભોપિ મિથિલં સમ્પત્તા. અથ પિઙ્ગુત્તરો નગરા અવિદૂરે ફલસમ્પન્નં ઉદુમ્બરરુક્ખં દિસ્વા ખુદાય પીળિતો તં અભિરુહિત્વા ફલાનિ ખાદિ. સાપિ છાતજ્ઝત્તા રુક્ખમૂલં ગન્ત્વા ''સામિ, મય્હમ્પિ ફલાનિ પાતેથા''તિ આહ. કિં તવ હત્થપાદા નત્થિ, સયં અભિરુહિત્વા ખાદાતિ. સા અભિરુહિત્વા ખાદિ. સો તસ્સા અભિરુળ્હભાવં ઞત્વા ખિપ્પં ઓતરિત્વા રુક્ખં કણ્ટકેહિ પરિક્ખિપિત્વા ''મુત્તોમ્હિ કાળકણ્ણિયા''તિ વત્વા પલાયિ. સાપિ ઓતરિતું અસક્કોન્તી તત્થેવ નિસીદિ. અથ રાજા ઉય્યાને કીળિત્વા હત્થિક્ખન્ધે નિસિન્નો સાયન્હસમયે નગરં પવિસન્તો તં દિસ્વા પટિબદ્ધચિત્તો હુત્વા ''સપરિગ્ગહા, અપરિગ્ગહા''તિ પુચ્છાપેસિ. સાપિ ''અત્થિ મે, સામિ, કુલદત્તિકો પતિ, સો પન મં ઇધ નિસીદાપેત્વા છડ્ડેત્વા પલાતો''તિ આહ. અમચ્ચો તં કારણં રઞ્ઞો આરોચેસિ. રાજા ''અસામિકભણ્ડં નામ રઞ્ઞો પાપુણાતી''તિ તં ઓતારેત્વા હત્થિક્ખન્ધં આરોપેત્વા નિવેસનં નેત્વા અભિસિઞ્ચિત્વા અગ્ગમહેસિટ્ઠાને ઠપેસિ. સા તસ્સ પિયા અહોસિ મનાપા. ઉદુમ્બરરુક્ખે લદ્ધત્તા ''ઉદુમ્બરદેવી''ત્વેવસ્સા નામં સઞ્જાનિંસુ.

અથેકદિવસં રઞ્ઞો ઉય્યાનગમનત્થાય દ્વારગામવાસિકેહિ મગ્ગં પટિજગ્ગાપેસું. પિઙ્ગુત્તરોપિ ભતિં કરોન્તો કચ્છં બન્ધિત્વા કુદ્દાલેન મગ્ગં તચ્છિ. મગ્ગે અનિટ્ઠિતેયેવ રાજા ઉદુમ્બરદેવિયા સદ્ધિં રથે નિસીદિત્વા નિક્ખમિ. ઉદુમ્બરદેવી કાળકણ્ણિં મગ્ગં તચ્છન્તં દિસ્વા ''એવરૂપં સિરિં ધારેતું નાસક્ખિ અયં કાળકણ્ણી''તિ તં ઓલોકેન્તી હસિ. રાજા હસમાનં દિસ્વા કુજ્ઝિત્વા ''કસ્મા હસી''તિ પુચ્છિ. દેવ, અયં મગ્ગતચ્છકો પુરિસો મય્હં પોરાણકસામિકો, એસ મં ઉદુમ્બરરુક્ખં આરોપેત્વા કણ્ટકેહિ પરિક્ખિપિત્વા ગતો, ઇમાહં ઓલોકેત્વા ''એવરૂપં સિરિં ધારેતું નાસક્ખિ કાળકણ્ણી અય''ન્તિ ચિન્તેત્વા હસિન્તિ. રાજા ''ત્વં મુસાવાદં કથેસિ, અઞ્ઞં કઞ્ચિ પુરિસં દિસ્વા તયા હસિતં ભવિસ્સતિ, તં મારેસ્સામી''તિ અસિં અગ્ગહેસિ. સા ભયપ્પત્તા ''દેવ, પણ્ડિતે તાવ પુચ્છથા''તિ આહ. રાજા સેનકં પુચ્છિ ''સેનક, ઇમિસ્સા વચનં ત્વં સદ્દહસી''તિ. ''ન સદ્દહામિ, દેવ, કો નામ એવરૂપં ઇત્થિરતનં પહાય ગમિસ્સતી''તિ. સા તસ્સ કથં સુત્વા અતિરેકતરં ભીતા અહોસિ. અથ રાજા ''સેનકો કિં જાનાતિ, પણ્ડિતં પુચ્છિસ્સામી''તિ ચિન્તેત્વા તં પુચ્છન્તો ઇમં ગાથમાહ –

''ઇત્થી સિયા રૂપવતી, સા ચ સીલવતી સિયા;

> પુરિસો તં ન ઇચ્છેય્ય, સદ્દહાસિ મહોસધા’’તિ. (જા॰ ૧.૨.૮૩);

તત્થ **સીલવતી**તિ આચારગુણસમ્પન્ના.

તં સુત્વા પણ્ડિતો ગાથમાહ –

> ‘‘સદ્દહામિ મહારાજ, પુરિસો દુબ્ભગો સિયા;
> સિરી ચ કાળકણ્ણી ચ, ન સમેન્તિ કુદાચન’’ન્તિ. (જા॰ ૧.૨.૮૪);

તત્થ **ન સમેન્તી**તિ સમુદ્દસ્સ ઓરિમતીરપારિમતીરાનિ વિય ચ ગગનતલપથવિતલાનિ વિય ચ ન સમાગચ્છન્તિ.

રાજા તસ્સ વચનેન તં કારણં સુત્વા તસ્સા ન કુજ્ઝિ, હદયમસ્સ નિબ્બાયિ. સો તસ્સ તુસ્સિત્વા ‘‘સચે પણ્ડિતો નાભવિસ્સ, અજ્જાહં બાલસેનકસ્સ કથાય એવરૂપં ઇત્થિરતનં હીનો અસ્સં, તં નિસ્સાય મયા એસા લદ્ધા’’તિ સતસહસ્સેન પૂજં કારેસિ. દેવીપિ રાજાનં વન્દિત્વા ‘‘દેવ, પણ્ડિતં નિસ્સાય મયા જીવિતં લદ્ધં, ઇમાહં કનિટ્ઠભાતિકટ્ઠાને ઠપેતું વરં યાચામી’’તિ આહ. ‘‘સાધુ, દેવિ, ગણ્હાહિ, દમ્મિ તે વર’’ન્તિ. ‘‘દેવ, અજ્જ પટ્ઠાય મમ કનિટ્ઠં વિના કિઞ્ચિ મધુરરસં ન ખાદિસ્સામિ, ઇતો પટ્ઠાય વેલાય વા અવેલાય વા દ્વારં વિવરાપેત્વા ઇમસ્સ મધુરરસં પેસેતું લભનકવરં ગણ્હામી’’તિ. ‘‘સાધુ, ભદ્દે, ઇમઞ્ચ વરં ગણ્હાહી’’તિ.

સિરિકાળકણ્ણિપઞ્હો નિટ્ઠિતો.

મેણ્ડકપઞ્હો

અપરસ્મિં દિવસે રાજા કતપાતરાસો પાસાદસ્સ દીઘન્તરે ચઙ્કમન્તો વાતપાનન્તરેન ઓલોકેન્તો એકં એળકઞ્ચ સુનખઞ્ચ મિત્તસન્થવં કરોન્તં અદ્દસ. સો કિર એળકો હત્થિસાલં ગન્ત્વા હત્થિસ્સ પુરતો ખિત્તં અનામટ્ઠતિણં ખાદિ. અથ નં હત્થિગોપકા પોથેત્વા નીહરિંસુ. સો વિરવિત્વા પલાયિ. અથ નં એકો પુરિસો વેગેનાગન્ત્વા પિટ્ઠિયં દણ્ડેન તિરિયં પહરિ. સો પિટ્ઠિં ઓનામેત્વા વેદનાપ્પત્તો હુત્વા ગન્ત્વા રાજગેહસ્સ મહાભિત્તિં નિસ્સાય પિટ્ઠિકાય નિપજ્જિ. તં દિવસમેવ રઞ્ઞો મહાનસે અટ્ઠિચમ્માદીનિ ખાદિત્વા વડ્ઢિતસુનખો ભત્તકારકે ભત્તં સમ્પાદેત્વા બહિ ઠત્વા સરીરે સેદં નિબ્બાપેન્તે મચ્છમંસગન્ધં ઘાયિત્વા તણ્હં અધિવાસેતું અસક્કોન્તો મહાનસં પવિસિત્વા ભાજનપિધાનં પાતેત્વા મંસં ખાદિ. અથ ભત્તકારકો ભાજનસદ્દેન પવિસિત્વા તં દિસ્વા દ્વારં પિદહિત્વા તં લેડ્ડુદણ્ડાદીહિ પોથેસિ. સો ખાદિતમંસં મુખેનેવ છડ્ડેત્વા વિરવિત્વા નિક્ખમિ. ભત્તકારકોપિ તસ્સ નિક્ખન્તભાવં ઞત્વા અનુબન્ધિત્વા પિટ્ઠિયં દણ્ડેન તિરિયં પહરિ. સો વેદનાપ્પત્તો પિટ્ઠિં ઓનામેત્વા એકં પાદં ઉક્ખિપિત્વા એળકસ્સ નિપન્નટ્ઠાનમેવ પાવિસિ. અથ નં એળકો ‘‘સમ્મ, કિં પિટ્ઠિં ઓનામેત્વા આગચ્છસિ, કિં તે વાતો વિજ્ઝતી’’તિ પુચ્છિ. સુનખોપિ ‘‘ત્વમ્પિ પિટ્ઠિં ઓનામેત્વા નિપન્નોસિ, કિં તે વાતો વિજ્ઝતી’’તિ પુચ્છિ. તે અઞ્ઞમઞ્ઞં અત્તનો પવત્તિં આરોચેસું.

અથ નં એળકો પુચ્છિ ‘‘કિં પન ત્વં પુન ભત્તગેહં ગન્તું સક્ખિસ્સસિ સમ્મા’’તિ? ‘‘ન સક્ખિસ્સામિ, સમ્મ, ગતસ્સ મે જીવિતં નત્થી’’તિ. ‘‘ત્વં પન પુન હત્થિસાલં ગન્તું સક્ખિસ્સસી’’તિ. ‘‘મયાપિ તત્થ ગન્તું ન સક્કા, ગતસ્સ મે જીવિતં નત્થી’’તિ. તે ‘‘કથં નુ ખો મયં ઇદાનિ જીવિસ્સામા’’તિ ઉપાયં ચિન્તેસું. અથ નં એળકો આહ –

''સચે મયં સમગ્ગવાસં વસિતું સક્કોમ, અત્થેકો ઉપાયો''તિ. ''તેન હિ કથેહી''તિ. ''સમ્મ, ત્વં ઇતો પટ્ઠાય હત્થિસાલં યાહિ, ''નાયં તિણં ખાદતી''તિ તયિ હત્થિગોપકા આસઙ્કં ન કરિસ્સન્તિ, ત્વં મમ તિણં આહરેય્યાસિ. અહમ્પિ ભત્તગેહં પવિસિસ્સામિ, ''નાયં મંસખાદકો''તિ ભત્તકારકો મયિ આસઙ્કં ન કરિસ્સતિ, અહં તે મંસં આહરિસ્સામી''તિ. તે ''સુન્દરો ઉપાયો''તિ ઉભોપિ સમ્પટિચ્છિંસુ. સુનખો હત્થિસાલં ગન્ત્વા તિણકલાપં ડંસિત્વા આગન્ત્વા મહાભિત્તિપિટ્ઠિકાય ઠપેસિ. ઇતરોપિ ભત્તગેહં ગન્ત્વા મંસખણ્ડં મુખપૂરં ડંસિત્વા આનેત્વા તત્થેવ ઠપેસિ. સુનખો મંસં ખાદિ, એળકો તિણં ખાદિ. તે ઇમિના ઉપાયેન સમગ્ગા સમ્મોદમાના મહાભિત્તિપિટ્ઠિકાય વસન્તિ. રાજા તેસં મિત્તસન્થવં દિસ્વા ચિન્તેસિ ''અદિટ્ઠપુબ્બં વત મે કારણં દિટ્ઠં, ઇમે પચ્ચામિત્તા હુત્વાપિ સમગ્ગવાસં વસન્તિ. ઇદં કારણં ગહેત્વા પઞ્હં કત્વા પઞ્ચ પણ્ડિતે પુચ્છિસ્સામિ, ઇમં પઞ્હં અજાનન્તં રટ્ઠા પબ્બાજેસ્સામિ, તં જાનન્તસ્સ 'એવરૂપો પણ્ડિતો નત્થી'તિ મહાસક્કારં કરિસ્સામિ. અજ્જ તાવ અવેલા, સ્વે ઉપટ્ઠાનં આગતકાલે પુચ્છિસ્સામી''તિ. સો પુનદિવસે પણ્ડિતેસુ આગન્ત્વા નિસિન્નેસુ પઞ્હં પુચ્છન્તો ઇમં ગાથમાહ –

> ''યેસં ન કદાચિ ભૂતપુબ્બં, સખ્યં સત્તપદમ્પિમસ્મિ લોકે;
> જાતા અમિત્તા દુવે સહાયા, પટિસન્ધાય ચરન્તિ કિસ્સ હેતૂ''તિ. (જા॰ ૧.૧૨.૯૪);

તત્થ **પટિસન્ધાયા**તિ સદ્દહિત્વા ઘટિતા હુત્વા.

ઇદઞ્ચ પન વત્વા પુન એવમાહ –

> ''યદિ મે અજ્જ પાતરાસકાલે, પઞ્હં ન સક્કુણેય્યાથ વત્તુમેતં;
> રટ્ઠા પબ્બાજયિસ્સામિ વો સબ્બે, ન હિ મત્થો દુપ્પઞ્ઞજાતિકેહી''તિ. (જા॰ ૧.૧૨.૯૫);

તદા પન સેનકો અગ્ગાસને નિસિન્નો અહોસિ, પણ્ડિતો પન પરિયન્તે નિસિન્નો. સો તં પઞ્હં ઉપધારેન્તો તમત્થં અદિસ્વા ચિન્તેસિ ''અયં રાજા દન્ધધાતુકો ઇમં પઞ્હં ચિન્તેત્વા સઙ્ખરિતું અસમત્થો, કિઞ્ચિદેવ, તેન દિટ્ઠં ભવિસ્સતિ, એકદિવસં ઓકાસં લભન્તો ઇમં પઞ્હં નીહરિસ્સામિ, સેનકો કેનચિ ઉપાયેન અજ્જેકદિવસમત્તં અધિવાસાપેતૂ''તિ. ઇતરેપિ ચત્તારો પણ્ડિતા અન્ધકારગબ્ભં પવિટ્ઠા વિય ન કિઞ્ચિ પસ્સિંસુ. સેનકો ''કા નુ ખો મહોસધસ્સ પવત્તી''તિ બોધિસત્તં ઓલોકેસિ. સોપિ તં ઓલોકેસિ. સેનકો બોધિસત્તસ્સ ઓલોકિતાકારેનેવ તસ્સ અધિપ્પાયં ઞત્વા ''પણ્ડિતસ્સપિ ન ઉપટ્ઠાતિ, તેનેકદિવસં ઓકાસં ઇચ્છતિ, પૂરેસ્સામિસ્સ મનોરથ''ન્તિ ચિન્તેત્વા રઞ્ઞા સદ્ધિં વિસ્સાસેન મહાહસિતં હસિત્વા ''કિં, મહારાજ, સબ્બેવ અમ્હે પઞ્હં કથેતું અસક્કોન્તે રટ્ઠા પબ્બાજેસ્સસિ, એતમ્પિ 'એકો ગણ્ઠિપઞ્હો'તિ ત્વં સલ્લક્ખેસિ, ન મયં એતં કથેતું ન સક્કોમ, અપિચ ખો થોકં અધિવાસેહિ. ગણ્ઠિપઞ્હો એસ, ન સક્કોમ મહાજનમજ્ઝે કથેતું, એકમન્તે ચિન્તેત્વા પચ્છા તુમ્હાકં કથેસ્સામ , ઓકાસં નો દેહી''તિ મહાસત્તં ઓલોકેત્વા ઇમં ગાથાદ્વયમાહ –

> ''મહાજનસમાગમમ્હિ ઘોરે, જનકોલાહલસઙ્ગમમ્હિ જાતે;
> વિક્ખિત્તમના અનેકચિત્તા, પઞ્હં ન સક્કુણોમ વત્તુમેતં.
>
> ''એકગ્ગચિત્તાવ એકમેકા, રહસિ ગતા અત્થં નિચિન્તયિત્વા;
> પવિવેકે સમ્મસિત્વાન ધીરા, અથ વક્ખન્તિ જનિન્દ એતમત્થ''ન્તિ. (જા॰ ૧.૧૨.૯૬-૯૭);

તત્થ **સમ્મસિત્વા**નાતિ કાયચિત્તવિવેકે ઠિતા ઇમે ધીરા ઇમં પઞ્હં સમ્મસિત્વા અથ વો એતં અત્થં વક્ખન્તિ.

રાજા તસ્સ કથં સુત્વા અનત્તમનો હુત્વાપિ ''સાધુ ચિન્તેત્વા કથેથ, અકથેન્તે પન વો પબ્બાજેસ્સામી''તિ તજ્જેસિયેવ. ચત્તારો પણ્ડિતા પાસાદા ઓતરિંસુ. સેનકો ઇતરે આહ – ''સમ્મા, રાજા સુખુમપઞ્હં પુચ્છિ, અકથિતે મહન્તં ભયં ભવિસ્સતિ, સપ્પાયભોજનં ભુઞ્જિત્વા સમ્મા ઉપધારેથા''તિ. તે અત્તનો અત્તનો ગેહં ગતા. પણ્ડિતોપિ ઉટ્ઠાય ઉદુમ્બરદેવિયા સન્તિકં ગન્ત્વા ''દેવિ, અજ્જ વા હિય્યો વા રાજા કત્થ ચિરં અટ્ઠાસી''તિ પુચ્છિ. ''તાત, દીઘન્તરે વાતપાનેન ઓલોકેન્તો ચઙ્કમતી''તિ. તતો પણ્ડિતો ચિન્તેસિ ''રઞ્ઞા ઇમિના પસ્સેન કિઞ્ચિ દિટ્ઠં ભવિસ્સતી''તિ. સો તત્થ ગન્ત્વા બહિ ઓલોકેન્તો એળકસુનખાનં કિરિયં દિસ્વા ''ઇમે દિસ્વા રઞ્ઞા પઞ્હો અભિસઙ્ખતો''તિ સન્નિટ્ઠાનં કત્વા ગેહં ગતો. ઇતરેપિ તયો ચિન્તેત્વા કિઞ્ચિ અદિસ્વા સેનકસ્સ સન્તિકં અગમંસુ. સો તે પુચ્છિ ''દિટ્ઠો વો પઞ્હો''તિ. ''ન દિટ્ઠો આચરિયા''તિ. ''યદિ એવં રાજા વો પબ્બાજેસ્સતિ, કિં કરિસ્સથા''તિ? ''તુમ્હેહિ પન દિટ્ઠો''તિ? ''અહમ્પિ ન પસ્સામી''તિ. ''તુમ્હેસુ અપસ્સન્તેસુ મયં કિં પસ્સામ, રઞ્ઞો પન સન્તિકે 'ચિન્તેત્વા કથેસ્સામા'તિ સીહનાદં નદિત્વા આગતમ્હા, અકથિતે અમ્હે રાજા કુજ્ઝિસ્સતિ, કિં કરોમ, અયં પઞ્હો ન સક્કા અમ્હેહિ દટ્ઠું , પણ્ડિતેન પન સતગુણં સહસ્સગુણં સતસહસ્સગુણં કત્વા ચિન્તિતો ભવિસ્સતિ, એથ તસ્સ સન્તિકં ગચ્છામા''તિ તે ચત્તારો પણ્ડિતા બોધિસત્તસ્સ ઘરદ્વારં આગતભાવં આરોચાપેત્વા ''પવિસન્તુ પણ્ડિતા''તિ વુત્તે ગેહં પવિસિત્વા પટિસન્થારં કત્વા એકમન્તં ઠિતા મહાસત્તં પુચ્છિંસુ ''કિં પન, પણ્ડિત, ચિન્તિતો પઞ્હો''તિ? ''આમ, ચિન્તિતો, મયિ અચિન્તેન્તે અઞ્ઞો કો ચિન્તયિસ્સતી''તિ. ''તેન હિ પણ્ડિત અમ્હાકમ્પિ કથેથા''તિ.

પણ્ડિતો ''સચાહં એતેસં ન કથેસ્સામિ, રાજા તે રટ્ઠા પબ્બાજેસ્સતિ, મં પન સત્તહિ રતનેહિ પૂજેસ્સતિ, ઇમે અન્ધબાલા મા વિનસ્સન્તુ, કથેસ્સામિ તેસ''ન્તિ ચિન્તેત્વા તે ચત્તારોપિ નીચાસને નિસીદાપેત્વા અઞ્જલિં પગ્ગણ્હાપેત્વા રઞ્ઞા દિટ્ઠતં અજાનાપેત્વા ''રઞ્ઞા પુચ્છિતકાલે એવં કથેય્યાથા''તિ ચતુન્નમ્પિ ચતસ્સો ગાથાયો બન્ધિત્વા પાળિમેવ ઉગ્ગણ્હાપેત્વા ઉય્યોજેસિ. તે દુતિયદિવસે રાજુપટ્ઠાનં ગન્ત્વા પઞ્ઞત્તાસને નિસીદિંસુ. રાજા સેનકં પુચ્છિ ''ઞાતો તે, સેનક, પઞ્હો''તિ? ''મહારાજ, મયિ અજાનન્તે અઞ્ઞો કો જાનિસ્સતી''તિ. ''તેન હિ કથેહી''તિ. ''સુણાથ દેવા''તિ સો ઉગ્ગહિતનિયામેનેવ ગાથમાહ –

> ''ઉગ્ગપુત્તરાજપુત્તિયાનં, ઉરબ્ભસ્સ મંસં પિયં મનાપં;
> ન સુનખસ્સ તે અદેન્તિ મંસં, અથ મેણ્ડસ્સ સુણેન સખ્યમસ્સા''તિ. (જા॰ ૧.૧૨.૯૮);

તત્થ **ઉગ્ગપુત્તરાજપુત્તિયાન**ન્તિ ઉગ્ગતાનં અમચ્ચપુત્તાનઞ્ચેવ રાજપુત્તાનઞ્ચ.

ગાથં વત્વાપિ સેનકો અત્થં ન જાનાતિ. રાજા પન અત્તનો દિટ્ઠભાવેન પજાનાતિ, તસ્મા ''સેનકેન તાવ ઞાતો''તિ પુક્કુસં પુચ્છિ. સોપિસ્સ ''કિં અહમ્પિ અપણ્ડિતો''તિ વત્વા ઉગ્ગહિતનિયામેનેવ ગાથમાહ –

> ''ચમ્મં વિહનન્તિ એળકસ્સ, અસ્સપિટ્ઠત્થરસ્સુખસ્સ હેતુ;
> ન ચ તે સુનખસ્સ અત્થરન્તિ, અથ મેણ્ડસ્સ સુણેન સખ્યમસ્સા''તિ. (જા॰ ૧.૧૨.૯૯);

તસ્સપિ અત્થો અપાકટોયેવ. રાજા પન અત્તનો પાકટત્તા ''ઇમિનાપિ પુક્કુસેન ઞાતો''તિ કામિન્દં પુચ્છિ. સોપિ ઉગ્ગહિતનિયામેનેવ ગાથમાહ –

‘‘આવેલ્લિતસિઙ્ગિકો હિ મેણ્ડો, ન ચ સુનખસ્સ વિસાણકાનિ અત્થિ;
તિણભક્ખો મંસભોજનો ચ, અથ મેણ્ડસ્સ સુણેન સખ્યમસ્સા’’તિ. (જા॰ ૧.૧૨.૧૦૦);

રાજા ‘‘ઇમિનાપિ ઞાતો’’તિ દેવિન્દં પુચ્છિ. સોપિ ઉગ્ગહિતનિયામેનેવ ગાથમાહ –

‘‘તિણમાસિ પલાસમાસિ મેણ્ડો, ન ચ સુનખો તિણમાસિ નો પલાસં;
ગણ્હેય્ય સુણો સસં બિળારં, અથ મેણ્ડસ્સ સુણેન સખ્યમસ્સા’’તિ. (જા॰ ૧.૧૨.૧૦૧);

તત્થ **તિણમાસિ પલાસમાસી**તિ તિણખાદકો ચેવ પણ્ણખાદકો ચ. **નો પલાસ**ન્તિ પણ્ણમ્પિ ન ખાદતિ.

અથ રાજા પણ્ડિતં પુચ્છિ – ‘‘તાત, ત્વમ્પિ ઇમં પઞ્હં જાનાસી’’તિ? ‘‘મહારાજ, અવીચિતો યાવ ભવગ્ગા મં ઠપેત્વા કો અઞ્ઞો એતં જાનિસ્સતી’’તિ. ‘‘તેન હિ કથેહી’’તિ. ‘‘સુણ મહારાજા’’તિ તસ્સ પઞ્હસ્સ અત્તનો પાકટભાવં પકાસેન્તો ગાથાદ્વયમાહ –

‘‘અટ્ઠડ્ઢપદો ચતુપ્પદસ્સ, મેણ્ડો અટ્ઠનખો અદિસ્સમાનો;
છાદિયમાહરતી અયં ઇમસ્સ, મંસં આહરતી અયં અમુસ્સ.

‘‘પાસાદવરગતો વિદેહસેટ્ઠો, વીતિહારં અઞ્ઞમઞ્ઞભોજનાનં;
અદ્દક્ખિ કિર સક્ખિકં જનિન્દો, બુભુક્કસ્સ પુણ્ણંમુખસ્સ ચેત’’ન્તિ. (જા॰ ૧.૧૨.૧૦૨-૧૦૩);

તત્થ **અટ્ઠડ્ઢપદો**તિ બ્યઞ્જનકુસલતાય એળકસ્સ ચતુપ્પાદં સન્ધાયાહ. **મેણ્ડો**તિ એળકો. **અટ્ઠનખો**તિ એકેકસ્મિં પાદે દ્વિન્નં દ્વિન્નં ખુરાનં વસેનેતં વુત્તં. **અદિસ્સમાનો**તિ મંસં આહરણકાલે અપઞ્ઞાયમાનો. **છાદિય**ન્તિ ગેહચ્છદનં. તિણન્તિ અત્થો. **અયં ઇમસ્સા**તિ સુનખો એળકસ્સ. **વીતિહાર**ન્તિ વીતિહરણં. **અઞ્ઞમઞ્ઞભોજનાન**ન્તિ અઞ્ઞમઞ્ઞસ્સ ભોજનાનં. મેણ્ડો હિ સુનખસ્સ ભોજનં હરતિ, સો તસ્સ વીતિહરતિ, સુનખોપિ તસ્સ હરતિ, ઇતરો વીતિહરતિ. **અદ્દક્ખી**તિ તં તેસં અઞ્ઞમઞ્ઞભોજનાનં વીતિહરણં સક્ખિકં અત્તનો પચ્ચક્ખં કત્વા અદ્દસ. **બુભુક્કસ્સા**તિ ભુભૂતિ સદ્દકરણસુનખસ્સ. **પુણ્ણંમુખસ્સા**તિ મેણ્ડસ્સ. ઇમેસં એતં મિત્તસન્થવં રાજા સયં પસ્સીતિ.

રાજા ઇતરેહિ બોધિસત્તં નિસ્સાય ઞાતભાવં અજાનન્તો ‘‘પઞ્ચ પણ્ડિતા અત્તનો અત્તનો ઞાણબલેન જાનિંસૂ’’તિ મઞ્ઞમાનો સોમનસ્સપ્પત્તો હુત્વા ઇમં ગાથમાહ –

‘‘લાભા વત મે અનપ્પરૂપા, યસ્સ મેદિસા પણ્ડિતા કુલમ્હિ;
પઞ્હસ્સ ગમ્ભીરગતં નિપુણમત્થં, પટિવિજ્ઝન્તિ સુભાસિતેન ધીરા’’તિ. (જા॰ ૧.૧૨.૧૦૪);

તત્થ **પટિવિજ્ઝન્તી**તિ સુભાસિતેન તે વિદિત્વા કથેન્તિ.

અથ નેસં ‘‘તુટ્ઠેન નામ તુટ્ઠાકારો કત્તબ્બો’’તિ તં કરોન્તો ઇમં ગાથમાહ –

‘‘અસ્સતરિરથઞ્ચ એકમેકં, ફીતં ગામવરઞ્ચ એકમેકં;
સબ્બેસં વો દમ્મિ પણ્ડિતાનં, પરમપ્પતીતમનો સુભાસિતેના’’તિ. (જા॰ ૧.૧૨.૧૦૫);

ઇતિ વત્વા તેસં તં સબ્બં દાપેસિ.

દ્વાદસનિપાતે મેણ્ડકપઞ્હો નિટ્ઠિતો.

સિરિમન્તપઞ્હો

ઉદુમ્બરદેવી પન ઇતરેહિ પણ્ડિતં નિસ્સાય પઞ્હસ્સ ઞાતભાવં ઞત્વા ''રઞ્ઞા મુઞ્ઞં માસેન નિબ્બિસેસકં કરોન્તેન વિય પઞ્ચન્નં સમકોવ સક્કારો કતો, નનુ મય્હં કનિટ્ઠસ્સ વિસેસં સક્કારં કાતું વટ્ટતી''તિ ચિન્તેત્વા રઞ્ઞો સન્તિકં ગન્ત્વા પુચ્છિ ''દેવ, કેન વો પઞ્હો કથિતો''તિ? ''પઞ્ચહિ પણ્ડિતેહિ, ભદ્દે''તિ. ''દેવ, ચત્તારો જના તં પઞ્હં કં નિસ્સાય જાનિંસૂ''તિ? ''ન જાનામિ, ભદ્દે''તિ. ''મહારાજ, કિં તે જાનન્તિ, પણ્ડિતો પન 'મા નસ્સન્તુ ઇમે બાલા'તિ પઞ્હં ઉગ્ગણ્હાપેસિ, તુમ્હે સબ્બેસં સમકં સક્કારં કરોથ, અયુત્તમેતં, પણ્ડિતસ્સ વિસેસકં કાતું વટ્ટતી''તિ. રાજા ''અત્તાનં નિસ્સાય ઞાતભાવં ન કથેસી''તિ પણ્ડિતસ્સ તુસ્સિત્વા અતિરેકતરં સક્કારં કાતુકામો ચિન્તેસિ ''હોતુ મમ પુત્તં એકં પઞ્હં પુચ્છિત્વા કથિતકાલે મહન્તં સક્કારં કરિસ્સામી''તિ. સો પઞ્હં ચિન્તેન્તો સિરિમન્તપઞ્હં ચિન્તેત્વા એકદિવસં પઞ્ચન્નં પણ્ડિતાનં ઉપટ્ઠાનં આગન્ત્વા સુખનિસિન્નકાલે સેનકં આહ – ''સેનક, પઞ્હં પુચ્છિસ્સામી''તિ. ''પુચ્છ દેવા''તિ. રાજા સિરિમન્તપઞ્હે પઠમં ગાથમાહ –

''પઞ્ઞાયુપેતં સિરિયા વિહીનં, યસસ્સિનં વાપિ અપેતપઞ્ઞં;
પુચ્છામિ તં સેનક એતમત્થં, કમેત્થ સેય્યો કુસલા વદન્તી''તિ. (જા॰ ૧.૧૫.૮૩);

તત્થ **કમેત્થ સેય્યો**તિ ઇમેસુ દ્વીસુ કતરં પણ્ડિતા સેય્યોતિ વદન્તિ.

અયઞ્ચ કિર પઞ્હો સેનકસ્સ વંસાનુગતો, તેન નં ખિપ્પમેવ કથેસિ –

''ધીરા ચ બાલા ચ હવે જનિન્દ, સિપ્પૂપપન્ના ચ અસિપ્પિનો ચ;
સુજાતિમન્તોપિ અજાતિમસ્સ, યસસ્સિનો પેસકરા ભવન્તિ;
એતમ્પિ દિસ્વાન અહં વદામિ, પઞ્ઞો નિહીનો સિરીમાવ સેય્યો''તિ. (જા॰ ૧.૧૫.૮૪);

તત્થ **પઞ્ઞો નિહીનો**તિ પઞ્ઞવા નિહીનો, ઇસ્સરોવ ઉત્તમોતિ અત્થો.

રાજા તસ્સ વચનં સુત્વા ઇતરે તયો અપુચ્છિત્વા સઙ્ખનવકં હુત્વા નિસિન્નં મહોસધપણ્ડિતં આહ –

''તુવમ્પિ પુચ્છામિ અનોમપઞ્ઞ, મહોસધ કેવલધમ્મદસ્સિ;
બાલં યસસ્સિં પણ્ડિતં અપ્પભોગં, કમેત્થ સેય્યો કુસલા વદન્તી''તિ. (જા॰ ૧.૧૫.૮૫);

તત્થ **કેવલધમ્મદસ્સી**તિ સબ્બધમ્મદસ્સિ.

અથસ્સ મહાસત્તો ''સુણ, મહારાજા''તિ વત્વા કથેસિ –

''પાપાનિ કમ્માનિ કરોતિ બાલો, ઇધમેવ સેય્યો ઇતિ મઞ્ઞમાનો;
ઇધલોકદસ્સી પરલોકમદસ્સી, ઉભયત્થ બાલો કલિમગ્ગહેસિ;

એતમ્પિ દિસ્વાન અહં વદામિ, પઞ્ઞોવ સેય્યો ન યસસ્સિ બાલો''તિ. (જા॰ ૧.૧૫.૮૬);

તત્થ **ઇધમેવ સેય્યો**તિ ઇધલોકે ઇસ્સરિયમેવ મય્હં સેટ્ઠન્તિ મઞ્ઞમાનો. **કલિમગ્ગહેસી**તિ બાલો ઇસ્સરિયમાનેન પાપકમ્મં કત્વા નિરયાદિં ઉપપજ્જન્તો પરલોકે ચ પુન તતો આગન્ત્વા નીચકુલે દુક્ખભાવં પત્વા નિબ્બત્તમાનો ઇધલોકે ચાતિ ઉભયત્થ પરાજયમેવ ગણ્હાતિ. એતમ્પિ કારણં અહં દિસ્વા પઞ્ઞાસમ્પન્નોવ ઉત્તમો, ઇસ્સરો પન બાલો ન ઉત્તમોતિ વદામિ.

એવં વુત્તે રાજા સેનકં ઓલોકેત્વા ''નનુ મહોસધો પઞ્ઞવન્તમેવ ઉત્તમોતિ વદતી''તિ આહ. સેનકો ''મહારાજ, મહોસધો દહરો, અજ્જાપિસ્સ મુખે ખીરગન્ધો વાયતિ, કિમેસ જાનાતી''તિ વત્વા ઇમં ગાથમાહ –

''નિસિપ્પમેતં વિદધાતિ ભોગં, ન બન્ધુવા ન સરીરવણ્ણો યો;
પસ્સેળમૂગં સુખમેધમાનં, સિરી હિ નં ભજતે ગોરવિન્દં;
એતમ્પિ દિસ્વાન અહં વદામિ, પઞ્ઞો નિહીનો સિરીમાવ સેય્યો''તિ.

તત્થ **એળમૂગ**ન્તિ પગ્ઘરિતલાલમુખં. **ગોરવિન્દ**ન્તિ સો કિર તસ્મિંયેવ નગરે અસીતિકોટિવિભવો સેટ્ઠિ વિરૂપો. નાસ્સ પુત્તો ન ચ ધીતા, ન કિઞ્ચિ સિપ્પં જાનાતિ. કથેન્તસ્સપિસ્સ હનુકસ્સ ઉભોહિપિ પસ્સેહિ લાલાધારા પગ્ઘરતિ. દેવચ્છરા વિય દ્વે ઇત્થિયો સબ્બાલઙ્કારેહિ વિભૂસિતા સુપુપ્ફિતાનિ નીલુપ્પલાનિ ગહેત્વા ઉભોસુ પસ્સેસુ ઠિતા તં લાલં નીલુપ્પલેહિ સમ્પટિચ્છિત્વા નીલુપ્પલાનિ વાતપાનેન છડ્ડેન્તિ. સુરાસોણ્ડાપિ પાનાગારં પવિસન્તા નીલુપ્પલેહિ અત્થે સતિ તસ્સ ગેહદ્વારં ગન્ત્વા ''સામિ ગોરવિન્દ, સેટ્ઠી''તિ વદન્તિ. સો તેસં સદ્દં સુત્વા વાતપાને ઠત્વા ''કિં, તાતા''તિ વદતિ. અથસ્સ લાલાધારા પગ્ઘરતિ . તા ઇત્થિયો તં નીલુપ્પલેહિ સમ્પટિચ્છિત્વા નીલુપ્પલાનિ અન્તરવીથિયં ખિપન્તિ. સુરાધુત્તા તાનિ ગહેત્વા ઉદકેન વિક્ખાલેત્વા પિળન્ધિત્વા પાનાગારં પવિસન્તિ. એવં સિરિસમ્પન્નો અહોસિ. સેનકો તં ઉદાહરણં કત્વા દસ્સેન્તો એવમાહ.

તં સુત્વા રાજા ''કીદિસં, તાત, મહોસધપણ્ડિતા''તિ આહ. પણ્ડિતો ''દેવ, કિં સેનકો જાનાતિ, ઓદનસિત્થટ્ઠાને કાકો વિય દધિં પાતું આરદ્ધસુનખો વિય ચ યસમેવ પસ્સતિ, સીસે પતન્તં મહામુગ્ગરં ન પસ્સતિ, સુણ, દેવા''તિ વત્વા ઇમં ગાથમાહ –

''લદ્ધા સુખં મજ્જતિ અપ્પપઞ્ઞો, દુક્ખેન ફુટ્ઠોપિ પમોહમેતિ;
આગન્તુના દુક્ખસુખેન ફુટ્ઠો, પવેધતિ વારિચરોવ ઘમ્મે;
એતમ્પિ દિસ્વાન અહં વદામિ, પઞ્ઞોવ સેય્યો ન યસસ્સિ બાલો''તિ. (જા॰ ૧.૧૫.૮૮);

તત્થ **સુખ**ન્તિ ઇસ્સરિયસુખં લભિત્વા બાલો પમજ્જતિ, પમત્તો સમાનો પાપં કરોતિ. **દુક્ખેના**તિ કાયિકચેતસિકદુક્ખેન. **આગન્તુના**તિ ન અજ્ઝત્તિકેન. સત્તાનઞ્હિ સુખમ્પિ દુક્ખમ્પિ આગન્તુકમેવ, ન નિચ્ચપવત્તં. **ઘમ્મે**તિ ઉદકા ઉદ્ધરિત્વા આતપે ખિત્તમચ્છો વિય.

તં સુત્વા રાજા ''કીદિસં આચરિયા''તિ આહ. સેનકો ''દેવ, કિમેસ જાનાતિ, તિટ્ઠન્તુ તાવ મનુસ્સા, અરઞ્ઞે જાતરુક્ખેસુપિ ફલસમ્પન્નમેવ બહૂ વિહઙ્ગમા ભજન્તી''તિ વત્વા ઇમં ગાથમાહ –

''દુમં યથા સાદુફલં અરઞ્ઞે, સમન્તતો સમભિસરન્તિ પક્ખી;

એવમ્પિ અડ્ઢં સધનં સભોગં, બહુજ્જનો ભજતિ અત્થહેતુ;
એતમ્પિ દિસ્વાન અહં વદામિ, પઞ્ઞો નિહીનો સિરીમાવ સેય્યો’’તિ. (જા॰ ૧.૧૫.૮૯);

તત્થ **બહુજ્જનો**તિ મહાજનો.

તં સુત્વા રાજા ‘‘કીદિસં તાતા’’તિ આહ. પણ્ડિતો ‘‘કિમેસ મહોદરો જાનાતિ, સુણ, દેવા’’તિ વત્વા ઇમં ગાથમાહ –

‘‘ન સાધુ બલવા બાલો, સાહસા વિન્દતે ધનં;
કન્દન્તમેતં દુમ્મેધં, કડ્ઢન્તિ નિરયં ભુસં;
એતમ્પિ દિસ્વાન અહં વદામિ, પઞ્ઞોવ સેય્યો ન યસસ્સિ બાલો’’તિ. (જા॰ ૧.૧૫.૯૦);

તત્થ **સાહસા**તિ સાહસેન સાહસિકકમ્મં કત્વા જનં પીળેત્વા ધનં વિન્દતિ. અથ નં નિરયપાલા કન્દન્તમેવ દુમ્મેધં બલવવેદનં નિરયં કડ્ઢન્તિ.

પુન રઞ્ઞા ‘‘કિં સેનકા’’તિ વુત્તે સેનકો ઇમં ગાથમાહ –

‘‘યા કાચિ નજ્જો ગઙ્ગમભિસ્સવન્તિ, સબ્બાવ તા નામગોત્તં જહન્તિ;
ગઙ્ગા સમુદ્દં પટિપજ્જમાના, ન ખાયતે ઇદ્ધિં પઞ્ઞોપિ લોકે;
એતમ્પિ દિસ્વાન અહં વદામિ, પઞ્ઞો નિહીનો સિરીમાવ સેય્યો’’તિ. (જા॰ ૧.૧૫.૯૧);

તત્થ **નજ્જો**તિ નિન્ના હુત્વા સન્દમાના અન્તમસો કુન્નદિયોપિ ગઙ્ગં અભિસ્સવન્તિ. **જહન્તી**તિ ગઙ્ગાત્વેવ સઙ્ખ્યં ગચ્છન્તિ, અત્તનો નામગોત્તં જહન્તિ. **ન ખાયતે**તિ સાપિ ગઙ્ગા સમુદ્દં પટિપજ્જમાના ન પઞ્ઞાયતિ, સમુદ્દોત્વેવ નામં લભતિ. એવમેવ મહાપઞ્ઞોપિ ઇસ્સરસન્તિકં પત્તો ન ખાયતિ ન પઞ્ઞાયતિ,સમુદ્દં પવિટ્ઠગઙ્ગા વિય હોતિ.

પુન રાજા ‘‘કિં પણ્ડિતા’’તિ આહ. સો ‘‘સુણ, મહારાજા’’તિ વત્વા ઇમં ગાથાદ્વયમાહ –

‘‘યમેતમક્ખા ઉદધિં મહન્તં, સવન્તિ નજ્જો સબ્બકાલમસઙ્ખ્યં;
સો સાગરો નિચ્ચમુળારવેગો, વેલં ન અચ્ચેતિ મહાસમુદ્દો.

‘‘એવમ્પિ બાલસ્સ પજપ્પિતાનિ, પઞ્ઞં ન અચ્ચેતિ સિરી કદાચિ;
એતમ્પિ દિસ્વાન અહં વદામિ, પઞ્ઞોવ સેય્યો ન યસસ્સિ બાલો’’તિ. (જા॰ ૧.૧૫.૯૨-૯૩);

તત્થ **યમેતમક્ખા**તિ યં એતં અક્ખાસિ વદેસિ. **અસઙ્ખ્યન્તિ** અગણનં. **વેલં ન અચ્ચેતી**તિ ઉળારવેગોપિ હુત્વા ઊમિસહસ્સં ઉક્ખિપિત્વાપિ વેલં અતિક્કમિતું ન સક્કોતિ, વેલં પત્વા અવસ્સં સબ્બા ઊમિયો ભિજ્જન્તિ. **એવમ્પિ બાલસ્સ પજપ્પિતાની**તિ બાલસ્સ વચનાનિપિ એવમેવ પઞ્ઞવન્તં અતિક્કમિતું ન સક્કોન્તિ, તં પત્વાવ ભિજ્જન્તિ. **પઞ્ઞં ન અચ્ચેતી**તિ પઞ્ઞવન્તં સિરિમા નામ નાતિક્કમતિ. ન હિ કોચિ મનુજો અત્થાનત્થે ઉપ્પન્નકઙ્ખો

તંછિન્દનત્થાય પઞ્ઞવન્તં અતિક્કમિત્વા બાલસ્સ ઇસ્સરસ્સ પાદમૂલં ગચ્છતિ, પઞ્ઞવન્તસ્સ પન પાદમૂલેયેવ વિનિચ્છયો નામ લબ્ભતીતિ.

તં સુત્વા રાજા ''કથં સેનકા''તિ આહ. સો ''સુણ, દેવા''તિ વત્વા ઇમં ગાથમાહ –

''અસઞ્ઞતો ચેપિ પરેસમત્થં, ભણાતિ સન્ધાનગતો યસસ્સી;
તસ્સેવ તં રૂહતિ ઞાતિમજ્ઝે, સિરી હિ નં કારયતે ન પઞ્ઞા;
એતમ્પિ દિસ્વાન અહં વદામિ, પઞ્ઞો નિહીનો સિરીમાવ સેય્યો''તિ. (જા॰ ૧.૧૫.૯૪);

તત્થ **અસઞ્ઞતો ચેપી**તિ ઇસ્સરો હિ સચેપિ કાયાદીહિ અસઞ્ઞતો દુસ્સીલો. **સન્ધાનગતો**તિ વિનિચ્છયે ઠિતો હુત્વા પરેસં અત્થં ભણતિ, તસ્મિં વિનિચ્છયમણ્ડલે મહાપરિવારપરિવુતસ્સ મુસાવાદં વત્વા સામિકમ્પિ અસ્સામિકં કરોન્તસ્સ તસ્સેવ તં વચનં રુહતિ. સિરી હિ નં તથા કારયતે ન પઞ્ઞા, તસ્મા પઞ્ઞો નિહીનો, સિરિમાવ સેય્યોતિ વદામિ.

પુન રઞ્ઞા ''કિં, તાતા''તિ વુત્તે પણ્ડિતો ''સુણ, દેવ, બાલસેનકો કિં જાનાતી''તિ વત્વા ઇમં ગાથમાહ –

''પરસ્સ વા અત્તનો વાપિ હેતુ, બાલો મુસા ભાસતિ અપ્પપઞ્ઞો;
સો નિન્દિતો હોતિ સભાય મજ્ઝે, પચ્છાપિ સો દુગ્ગતિગામી હોતિ;
એતમ્પિ દિસ્વાન અહં વદામિ, પઞ્ઞોવ સેય્યો ન યસસ્સિ બાલો''તિ. (જા॰ ૧.૧૫.૯૫);

તતો સેનકો ઇમં ગાથમાહ –

''અત્થમ્પિ ચે ભાસતિ ભૂરિપઞ્ઞો, અનાળ્હિયો અપ્પધનો દલિદ્દો;
ન તસ્સ તં રૂહતિ ઞાતિમજ્ઝે, સિરી ચ પઞ્ઞાણવતો ન હોતિ;
એતમ્પિ દિસ્વાન અહં વદામિ, પઞ્ઞો નિહીનો સિરીમાવ સેય્યો''તિ. (જા॰ ૧.૧૫.૯૬);

તત્થ **અત્થમ્પી**તિ કારણમ્પિ ચે ભાસતિ. **ઞાતિમજ્ઝે**તિ પરિસમજ્ઝે. **પઞ્ઞાણવતો**તિ મહારાજ, પઞ્ઞાણવન્તસ્સ સિરિસોભગ્ગપ્પત્તસ્સ સન્તિકં ગન્ત્વા પકતિયા વિજ્જમાનાપિ સિરી નામ ન હોતિ. સો હિ તસ્સ સન્તિકે સૂરિયુગ્ગમને ખજ્જોપનકો વિય ખાયતીતિ દસ્સેતિ.

પુન રઞ્ઞા ''કીદિસં, તાતા''તિ વુત્તે પણ્ડિતો ''કિં જાનાતિ, સેનકો, ઇધલોકમત્તમેવ ઓલોકેતિ, ન પરલોક''ન્તિ વત્વા ઇમં ગાથમાહ –

''પરસ્સ વા અત્તનો વાપિ હેતુ, ન ભાસતિ અલિકં ભૂરિપઞ્ઞો;
સો પૂજિતો હોતિ સભાય મજ્ઝે, પચ્છાપિ સો સુગ્ગતિગામી હોતિ;
એતમ્પિ દિસ્વાન અહં વદામિ, પઞ્ઞોવ સેય્યો ન યસસ્સિ બાલો''તિ. (જા॰ ૧.૧૫.૯૭);

તતો સેનકો ગાથમાહ –

''હત્થી ગવાસ્સા મણિકુણ્ડલા ચ, થિયો ચ ઇદ્ધેસુ કુલેસુ જાતા;

સબ્બાવ તા ઉપભોગા ભવન્તિ, ઇદ્ધસ્સ પોસસ્સ અનિદ્ધિમન્તો;
એતમ્પિ દિસ્વાન અહં વદામિ, પઞ્ઞો નિહીનો સિરીમાવ સેય્યો''તિ. (જા॰ ૧.૧૫.૯૮);

તત્થ **ઇદ્ધસ્સા**તિ ઇસ્સરસ્સ. **અનિદ્ધિમન્તો**તિ ન કેવલં તા નારિયોવ, અથ ખો સબ્બે અનિદ્ધિમન્તોપિ સત્તા તસ્સ ઉપભોગા ભવન્તિ.

તતો પણ્ડિતો ''કિં એસ જાનાતી''તિ વત્વા એકં કારણં આહરિત્વા દસ્સેન્તો ઇમં ગાથમાહ –

''અસંવિહિતકમ્મન્તં , બાલં દુમ્મેધમન્તિનં;
સિરી જહતિ દુમ્મેધં, જિણ્ણંવ ઉરગો તચં;
એતમ્પિ દિસ્વાન અહં વદામિ;
પઞ્ઞોવ સેય્યો ન યસસ્સિ બાલો''તિ. (જા॰ ૧.૧૫.૯૯);

તત્થ ''**સિરી જહતી**''તિ પદસ્સ **ચેતિયજાતકેન** (જા॰ ૧.૮.૪૫ આદયો) અત્થો વણ્ણેતબ્બો.

અથ સેનકો રઞ્ઞા ''કીદિસ''ન્તિ વુત્તે ''દેવ, કિં એસ તરુણદારકો જાનાતિ, સુણાથા''તિ વત્વા ''પણ્ડિતં અપ્પટિભાનં કરિસ્સામી''તિ ચિન્તેત્વા ઇમં ગાથમાહ –

''પઞ્ચ પણ્ડિતા મયં ભદ્દન્તે, સબ્બે પઞ્જલિકા ઉપટ્ઠિતા;
ત્વં નો અભિભુય્ય ઇસ્સરોસિ, સક્કોવ ભૂતપતિ દેવરાજા;
એતમ્પિ દિસ્વાન અહં વદામિ, પઞ્ઞો નિહીનો સિરીમાવ સેય્યો''તિ. (જા॰ ૧.૧૫.૧૦૦);

ઇદં કિર સુત્વા રાજા ''સાધુરૂપં સેનકેન કારણં આભતં, સક્ખિસ્સતિ નુ ખો મે પુત્તો ઇમસ્સ વાદં ભિન્દિત્વા અઞ્ઞં કારણં આહરિતુ''ન્તિ ચિન્તેત્વા ''કીદિસં પણ્ડિતા''તિ આહ. સેનકેન કિર ઇમસ્મિં કારણે આભતે ઠપેત્વા બોધિસત્તં અઞ્ઞો તં વાદં ભિન્દિતું સમત્થો નામ નત્થિ, તસ્મા મહાસત્તો અત્તનો ઞાણબલેન તસ્સ વાદં ભિન્દન્તો ''મહારાજ, કિમેસ બાલો જાનાતિ, યસમેવ ઓલોકેતિ, પઞ્ઞાય વિસેસં ન જાનાતિ, સુણાથા''તિ વત્વા ઇમં ગાથમાહ –

''દાસોવ પઞ્ઞસ્સ યસસ્સિ બાલો, અત્થેસુ જાતેસુ તથાવિધેસુ;
યં પણ્ડિતો નિપુણં સંવિધેતિ, સમ્મોહમાપજ્જતિ તત્થ બાલો;
એતમ્પિ દિસ્વાન અહં વદામિ, પઞ્ઞોવ સેય્યો ન યસસ્સિ બાલો''તિ. (જા॰ ૧.૧૫.૧૦૧);

તત્થ **અત્થેસૂ**તિ કિચ્ચેસુ જાતેસુ. **સંવિધેતી**તિ સંવિદહતિ.

ઇતિ મહાસત્તો સિનેરુપાદતો સુવણ્ણવાલુકં ઉદ્ધરન્તો વિય ગગનતલે પુણ્ણચન્દં ઉટ્ઠાપેન્તો વિય ચ નયકારણં દસ્સેસિ. એવં મહાસત્તેન પઞ્ઞાનુભાવં દસ્સેત્વા કથિતે રાજા સેનકં આહ – ''કીદિસં, સેનક, સક્કોન્તો ઉત્તરિપિ કથેહી''તિ. સો કોટ્ઠે ઠપિતધઞ્ઞં વિય ઉગ્ગહિતકં ખેપેત્વા અપ્પટિભાનો મઙ્કુભૂતો પજ્ઝાયન્તો નિસીદિ. સચે હિ સો અઞ્ઞં કારણં આહરેય્ય, ન ગાથાસહસ્સેનપિ ઇમં જાતકં નિટ્ઠાયેથ. તસ્સ પન અપ્પટિભાનસ્સ ઠિતકાલે ગમ્ભીરં ઓઘં આનેન્તો વિય મહાસત્તો ઉત્તરિપિ પઞ્ઞમેવ વણ્ણેન્તો ઇમં ગાથમાહ –

> “અદ્ધા હિ પઞ્ઞાવ સતં પસત્થા, કન્તા સિરી ભોગરતા મનુસ્સા;
> ઞાણઞ્ચ બુદ્ધાનમતુલ્યરૂપં, પઞ્ઞં ન અચ્ચેતિ સિરી કદાચી”તિ. (જા॰ ૧.૧૫.૧૦૨);

તત્થ **સતન્તિ** બુદ્ધાદીનં સપ્પુરિસાનં. **ભોગરતાતિ** મહારાજ, યસ્મા અન્ધબાલમનુસ્સા ભોગરતાવ, તસ્મા તેસં સિરી કન્તા. યસો નામેસ પણ્ડિતેહિ ગરહિતો બાલાનં કન્તોતિ ચાયં અત્થો **ભિસજાતકેન** (જા॰ ૧.૧૪.૭૮ આદયો) વણ્ણેતબ્બો. **બુદ્ધાનન્તિ** સબ્બઞ્ઞુબુદ્ધાનઞ્ચ ઞાણં. **કદાચીતિ** કિસ્મિઞ્ચિ કાલે ઞાણવન્તં સિરી નામ નાતિક્કમતિ, દેવાતિ.

તં સુત્વા રાજા મહાસત્તસ્સ પઞ્હબ્યાકરણેન તુટ્ઠો ધનવસ્સં વસ્સેન્તો વિય મહાસત્તં ધનેન પૂજેન્તો ઇમં ગાથમાહ –

> “યં તં અપુચ્છિમ્હ અકિત્તયી નો, મહોસધ કેવલધમ્મદસ્સી;
> ગવં સહસ્સં ઉસભઞ્ચ નાગં, આજઞ્ઞયુત્તે ચ રથે દસ ઇમે;
> પઞ્હસ્સ વેય્યાકરણેન તુટ્ઠો, દદામિ તે ગામવરાનિ સોળસા”તિ. (જા॰ ૧.૧૫.૧૦૩);

તત્થ **ઉસભઞ્ચ નાગન્તિ** તસ્સ ગવં સહસ્સસ્સ ઉસભં કત્વા અલઙ્કતપટિયત્તં આરોહનીયં નાગં દમ્મીતિ.

વીસતિનિપાતે સિરિમન્તપઞ્હો નિટ્ઠિતો.

છન્નપથપઞ્હો

તતો પટ્ઠાય બોધિસત્તસ્સ યસો મહા અહોસિ. તં સબ્બં ઉદુમ્બરદેવીયેવ વિચારેસિ. સા તસ્સ સોળસવસ્સિકકાલે ચિન્તેસિ “મમ કનિટ્ઠો મહલ્લકો જાતો, યસોપિસ્સ મહા અહોસિ, આવાહમસ્સ કાતું વટ્ટતી”તિ. સા રઞ્ઞો તમત્થં આરોચેસિ. રાજા “સાધુ જાનાપેહિ ન”ન્તિ આહ. સા તં જાનાપેત્વા તેન સમ્પટિચ્છિતે “તેન હિ, તાત, તે કુમારિકં આનેમી”તિ આહ. અથ મહાસત્તો “કદાચિ ઇમેહિ આનીતા મમ ન રુચ્ચેય્ય, સયમેવ તાવ ઉપધારેમી”તિ ચિન્તેત્વા એવમાહ – “દેવિ, કતિપાહં મા કિઞ્ચિ રઞ્ઞો વદેથ, અહં એકં કુમારિકં સયં પરિયેસિત્વા મમ ચિત્તરુચિતં તુમ્હાકં આચિક્ખિસ્સામી”તિ. “એવં કરોહિ, તાતા”તિ. સો દેવિં વન્દિત્વા અત્તનો ઘરં ગન્ત્વા સહાયકાનં સઞ્ઞં દત્વા અઞ્ઞાતકવેસેન તુન્નવાયઉપકરણાનિ ગહેત્વા એકકોવ ઉત્તરદ્વારેન નિક્ખમિત્વા ઉત્તરયવમજ્ઝકં પાયાસિ. તદા પન તત્થ એકં પોરાણસેટ્ઠિકુલં પરિક્ખીણં અહોસિ. તસ્સ કુલસ્સ ધીતા અમરાદેવી નામ અભિરૂપા દસ્સનીયા પાસાદિકા સબ્બલક્ખણસમ્પન્ના પુઞ્ઞવતી. સા તં દિવસં પાતોવ યાગું પચિત્વા આદાય “પિતુ કસનટ્ઠાનં ગમિસ્સામી”તિ નિક્ખમિત્વા તમેવ મગ્ગં પટિપજ્જિ. મહાસત્તો તં આગચ્છન્તિં દિસ્વા “સબ્બલક્ખણસમ્પન્નાયં ઇત્થી, સચે અપરિગ્ગહા, ઇમાય મે પાદપરિચારિકાય ભવિતું વટ્ટતી”તિ ચિન્તેસિ.

સાપિ તં દિસ્વાવ “સચે એવરૂપસ્સ પુરિસસ્સ ગેહે ભવેય્યં, સક્કા મયા કુટુમ્બં સણ્ઠાપેતુ”ન્તિ ચિન્તેસિ.

અથ મહાસત્તો – “ઇમિસ્સા સપરિગ્ગહાપરિગ્ગહભાવં ન જાનામિ, હત્થમુદ્દિયા નં પુચ્છિસ્સામિ, સચે એસા પણ્ડિતા ભવિસ્સતિ, જાનિસ્સતિ. નો ચે, ન જાનિસ્સતિ, ઇધેવ નં છડ્ડેત્વા ગચ્છામી”તિ ચિન્તેત્વા દૂરે ઠિતોવ હત્થમુટ્ઠિમકાસિ. સાપિ “અયં મમ સસામિકાસામિકભાવં પુચ્છતી”તિ ઞત્વા હત્થં પસારેસિ. સો અપરિગ્ગહભાવં ઞત્વા સમીપં ગન્ત્વા “ભદ્દે, કા નામ ત્વ”ન્તિ પુચ્છિ. “સામિ, અહં અતીતે વા અનાગતે વા એતરહિ વા યં નત્થિ,

તન્નામિકા''તિ. ''ભદ્દે, લોકે અમરા નામ નત્થિ, ત્વં અમરા નામ ભવિસ્સસી''તિ. ''એવં, સામી''તિ. ''ભદ્દે, કસ્સ યાગું હરિસ્સસી''તિ? ''પુબ્બદેવતાય, સામી''તિ. ''ભદ્દે, પુબ્બદેવતા નામ માતાપિતરો, તવ પિતુ યાગું હરિસ્સસિ મઞ્ઞે''તિ. ''એવં, સામી''તિ. ''ભદ્દે, તવ પિતા કિં કરોતી''તિ? ''સામિ, એકં દ્વિધા કરોતી''તિ. ''એકસ્સ દ્વિધાકરણં નામ કસનં, તવ પિતા કસતી''તિ . ''એવં, સામી''તિ. ''કતરસ્મિં પન ઠાને તે પિતા કસતી''તિ? ''યત્થ સકિં ગતા ન એન્તિ, તસ્મિં ઠાને, સામી''તિ. ''સકિં ગતાનં ન પચ્ચાગમનટ્ઠાનં નામ સુસાનં, સુસાનસન્તિકે કસતિ, ભદ્દે''તિ. ''એવં, સામી''તિ. ''ભદ્દે, અજ્જેવ એસ્સસી''તિ. ''સચે એસ્સતિ, ન એસ્સા''મિ. ''નો ચે એસ્સતિ, એસ્સામિ, સામી''તિ. ''ભદ્દે, પિતા તે મઞ્ઞે નદીપારે કસતિ, ઉદકે એન્તે ન એસ્સસિ, અનેન્તે એસ્સસી''તિ. ''એવં, સામી''તિ. એત્તકં નામ મહાસત્તો આલાપસલ્લાપં કરોતિ.

અથ નં અમરાદેવી ''યાગું પિવિસ્સસિ, સામી''તિ નિમન્તેસિ. મહાસત્તો ''પઠમમેવ પટિક્ખિપનં નામ અવમઙ્ગલ''ન્તિ ચિન્તેત્વા ''આમ, પિવિસ્સામી''તિ આહ. સા પન યાગુઘટં ઓતારેસિ. મહાસત્તો ચિન્તેસિ ''સચે પાતિં અધોવિત્વા હત્થધોવનં અદત્વા દસ્સતિ, એત્થેવ નં પહાય ગમિસ્સામી''તિ. સા પન પાતિં ધોવિત્વા પાતિયા ઉદકં આહરિત્વા હત્થધોવનં દત્વા તુચ્છપાતિં હત્થે અટ્ઠપેત્વા ભૂમિયં ઠપેત્વા ઘટં આલુળેત્વા યાગુયા પૂરેસિ, તત્થ પન સિત્થાનિ મહન્તાનિ. અથ નં મહાસત્તો આહ ''કિં, ભદ્દે, અતિબહલા યાગૂ''તિ. ''ઉદકં ન લદ્ધં, સામી''તિ . ''કેદારે ઉદકં ન લદ્ધં ભવિસ્સતિ મઞ્ઞે''તિ. ''એવં, સામી''તિ. સા પિતુ યાગું ઠપેત્વા બોધિસત્તસ્સ અદાસિ. સો યાગું પિવિત્વા મુખં વિક્ખાલેત્વા ''ભદ્દે, તુય્હં માતુ ગેહં ગમિસ્સામિ, મગ્ગં મે આચિક્ખા''તિ આહ. સા ''સાધૂ''તિ વત્વા મગ્ગં આચિક્ખન્તી એકકનિપાતે ઇમં ગાથમાહ –

> ''યેન સત્તુબિલઙ્ગા ચ, દિગુણપલાસો ચ પુપ્ફિતો;
> યેન દદામિ તેન વદામિ, યેન ન દદામિ ન તેન વદામિ;
> એસ મગ્ગો યવમજ્ઝકસ્સ, એતં અન્નપથં વિજાનાહી''તિ. (જા॰ ૧.૧.૧૧૨);

તસ્સત્થો – ''સામિ, અન્તોગામં પવિસિત્વા એકં સત્તુઆપણં પસ્સિસ્સસિ, તતો કઞ્જિકાપણં, તેસં પુરતો દિગુણપણ્ણો કોવિળારો સુપુપ્ફિતો, તસ્મા ત્વં યેન સત્તુબિલઙ્ગા ચ કોવિળારો ચ પુપ્ફિતો, તેન ગન્ત્વા કોવિળારમૂલે ઠત્વા દક્ખિણં ગણ્હ વામં મુઞ્ચ, એસ મગ્ગો યવમજ્ઝકસ્સ યવમજ્ઝકગામે ઠિતસ્સ અમ્હાકં ગેહસ્સ, એતં એવં પટિચ્છાદેત્વા મયા વુત્તં છન્નપથં પટિચ્છન્નપથં છન્નપથં વા પટિચ્છન્નકારણં વિજાનાહી''તિ. એત્થ હિ **યેન દદામી**તિ યેન હત્થેન દદામિ, ઇદં દક્ખિણહત્થં સન્ધાય વુત્તં, ઇતરં વામહત્થં. એવં સા તસ્સ મગ્ગં આચિક્ખિત્વા પિતુ યાગું ગહેત્વા અગમાસિ.

છન્નપથપઞ્હો નિટ્ઠિતો.

અમરાદેવિપરિયેસના

સોપિ તાય કથિતમગ્ગેનેવ તં ગેહં ગતો. અથ નં અમરાદેવિયા માતા દિસ્વા આસનં દત્વા ''યાગું પિવિસ્સસિ, સામી''તિ આહ. ''અમ્મ, કનિટ્ઠભગિનિયા મે અમરાદેવિયા થોકા યાગુ મે દિન્ના''તિ. તં સુત્વા સા ''ધીતુ મે અત્થાય આગતો ભવિસ્સતી''તિ અઞ્ઞાસિ. મહાસત્તો તેસં દુગ્ગતભાવં જાનન્તોપિ ''અમ્મ, અહં તુન્નવાયો, કિઞ્ચિ સિબ્બિતબ્બયુત્તકં અત્થી''તિ પુચ્છિ. ''અત્થિ, સામિ, મૂલં પન નત્થી''તિ? ''અમ્મ મૂલેન કમ્મં નત્થિ, આનેહિ, સિબ્બિસ્સામિ ન''ન્તિ. સા જિણ્ણસાટકાનિ આહરિત્વા અદાસિ. બોધિસત્તો આહટાહટં નિટ્ઠાપેસિયેવ.

પુઅ્અવતો હિ કિરિયા નામ સમિજ્ઝતિયેવ. અથ નં આહ ‘‘અમ્મ, વીથિભાગેન આરોચેય્યાસી’’તિ. સા સકલગામં આરોચેસિ. મહાસત્તો તુન્નવાયકમ્મં કત્વા એકાહેનેવ સહસ્સં કહાપણં ઉપ્પાદેસિ. મહલ્લિકાપિસ્સ પાતરાસભત્તં પચિત્વા દત્વા ‘‘તાત, સાયમાસં કિત્તકં પચામી’’તિ આહ. ‘‘અમ્મ, યત્તકા ઇમસ્મિં ગેહે ભુઞ્જન્તિ, તેસં પમાણેના’’તિ. સા અનેકસૂપબ્યઞ્જનં બહુભત્તં પચિ. અમરાદેવીપિ સાયં સીસેન દારુકલાપં, ઉચ્છઙ્ગેન પણ્ણં આદાય અરઅ્અતો આગન્ત્વા પુરગેહદ્વારે દારુકલાપં નિક્ખિપિત્વા પચ્છિમદ્વારેન ગેહં પાવિસિ. પિતાપિસ્સા સાયતરં આગમાસિ. મહાસત્તો નાનગ્ગરસભોજનં ભુઞ્જિ. ઇતરા માતાપિતરો ભોજેત્વા પચ્છા સયં ભુઞ્જિત્વા માતાપિતૂનં પાદે ધોવિત્વા મહાસત્તસ્સ પાદે ધોવિ.

સો તં પરિગ્ગણ્હન્તો કતિપાહં તત્થેવ વસિ. અથ નં વીમંસન્તો એકદિવસં આહ – ‘‘ભદ્દે, અડ્ઢનાળિકતણ્ડુલે ગહેત્વા તતો મય્હં યાગુઞ્ચ પૂવઞ્ચ ભત્તઞ્ચ પચાહી’’તિ. સા ‘‘સાધૂ’’તિ સમ્પટિચ્છિત્વા તણ્ડુલે કોટ્ટેત્વા મૂલતણ્ડુલેહિ ભત્તં, મજ્ઝિમતણ્ડુલેહિ યાગું, કણકાહિ પૂવં પચિત્વા તદનુરૂપં સૂપબ્યઞ્જનં સમ્પાદેત્વા મહાસત્તસ્સ સબ્યઞ્જનં યાગું અદાસિ. સા યાગુ મુખે ઠપિતમત્તાવ સત્ત રસહરણિસહસ્સાનિ ફરિત્વા અટ્ઠાસિ. સો તસ્સા વીમંસનત્થમેવ ‘‘ભદ્દે, યાગું પચિતું અજાનન્તી કિમત્થં મમ તણ્ડુલે નાસેસી’’તિ કુદ્ધો વિય સહ ખેળેન નિટ્ઠુભિત્વા ભૂમિયં પાતેસિ. સા તસ્સ અકુજ્ઝિત્વાવ ‘‘સામિ, સચે યાગુ ન સુન્દરા, પૂવં ખાદા’’તિ પૂવં અદાસિ. તમ્પિ તથેવ અકાસિ. ‘‘સચે, સામિ, પૂવં ન સુન્દરં, ભત્તં ભુઞ્જા’’તિ ભત્તં અદાસિ. ભત્તમ્પિ તથેવ કત્વા ‘‘ભદ્દે, ત્વં પચિતું અજાનન્તી મમ સન્તકં કિમત્થં નાસેસી’’તિ કુદ્ધો વિય તીણિપિ એકતો મદ્દિત્વા સીસતો પટ્ઠાય સકલસરીરં લિમ્પિત્વા ‘‘ગચ્છ, દ્વારે નિસીદાહી’’તિ આહ. સા અકુજ્ઝિત્વાવ ‘‘સાધુ, સામી’’તિ ગન્ત્વા તથા અકાસિ. સો તસ્સા નિહતમાનભાવં ઞત્વા ‘‘ભદ્દે, એહી’’તિ આહ. સા અકુજ્ઝિત્વા એકવચનેનેવ આગતા. મહાસત્તો પન આગચ્છન્તો કહાપણસહસ્સેન સદ્ધિં એકસાટકયુગં તમ્બૂલપસિબ્બકે ઠપેત્વા આગતો. અથ સો તં સાટકં નીહરિત્વા તસ્સા હત્થે ઠપેત્વા ‘‘ભદ્દે, તવ સહાયિકાહિ સદ્ધિં ન્હાયિત્વા ઇમં સાટકં નિવાસેત્વા એહી’’તિ આહ. સા તથા અકાસિ.

પણ્ડિતો ઉપ્પાદિતધનઞ્ચ, આભતધનઞ્ચ સબ્બં તસ્સા માતાપિતૂનં દત્વા સમસ્સાસેત્વા સસુરે આપુચ્છિત્વા તં આદાય નગરાભિમુખો અગમાસિ. અન્તરામગ્ગે તસ્સા વીમંસનત્થાય છત્તઞ્ચ ઉપાહનઞ્ચ દત્વા એવમાહ – ‘‘ભદ્દે, ઇમં છત્તં ગહેત્વા અત્તાનં ધારેહિ, ઉપાહનં અભિરુહિત્વા યાહી’’તિ. સા તં ગહેત્વા તથા અકત્વા અબ્ભોકાસે સૂરિયસન્તાપે છત્તં અધારેત્વા વનન્તે ધારેત્વા ગચ્છતિ, થલટ્ઠાને ઉપાહનં પટિમુઞ્ચિત્વા ઉદકટ્ઠાનં સમ્પત્તકાલે અભિરુહિત્વા ગચ્છતિ. બોધિસત્તો તં કારણં દિસ્વા પુચ્છિ ‘‘કિં, ભદ્દે, થલટ્ઠાને ઉપાહનં પટિમુઞ્ચિત્વા ઉદકટ્ઠાને અભિરુહિત્વા ગચ્છસિ, સૂરિયસન્તાપે છત્તં અધારેત્વા વનન્તે ધારેત્વા’’તિ? સા આહ – ‘‘સામિ, થલટ્ઠાને કણ્ટકાદીનિ પસ્સામિ, ઉદકટ્ઠાને મચ્છકચ્છપકણ્ટકાદીનિ ન પસ્સામિ, તેસુ પાદે પવિટ્ઠેસુ દુક્ખવેદના ભવેય્ય, અબ્ભોકાસે સુક્ખરુક્ખકણ્ટકાદીનિ નત્થિ, વનન્તરં પવિટ્ઠાનં પન સુક્ખરુક્ખદણ્ડાદિકેસુ મત્થકે પતિતેસુ દુક્ખવેદના ભવેય્ય, તસ્મા તાનિ પટિઘાતનત્થાય એવં કરોમી’’તિ.

બોધિસત્તો દ્વીહિ કારણેહિ તસ્સા કથં સુત્વા તુસ્સિત્વા ગચ્છન્તો એકસ્મિં ઠાને ફલસમ્પન્નં એકં બદરરુક્ખં દિસ્વા બદરરુક્ખમૂલે નિસીદિ. સા બદરરુક્ખમૂલે નિસિન્નં મહાસત્તં દિસ્વા ‘‘સામિ, અભિરુહિત્વા બદરફલં ગહેત્વા ખાદાહિ, મય્હમ્પિ દેહી’’તિ આહ. ‘‘ભદ્દે, અહં કિલમામિ, અભિરુહિતું ન સક્કોમિ, ત્વમેવ અભિરુહા’’તિ. સા તસ્સ વચનં સુત્વા બદરરુક્ખં અભિરુય્હ સાખન્તરે નિસીદિત્વા ફલં ઓચિનિ. બોધિસત્તો તં આહ – ‘‘ભદ્દે, ફલં મય્હં દેહી’’તિ. સા ‘‘અયં પુરિસો પણ્ડિતો વા અપણ્ડિતો વા વીમંસિસ્સામી’’તિ ચિન્તેત્વા તં આહ ‘‘સામિ, ઉણ્હફલં ખાદિસ્સસિ, ઉદાહુ સીતફલ’’ન્તિ? સો તં કારણં અજાનન્તો વિય એવમાહ – ‘‘ભદ્દે, ઉણ્હફલેન મે અત્થો’’તિ . સા

ફલાનિ ભૂમિયં ખિપિત્વા ''સામિ, ખાદા''તિ આહ. બોધિસત્તો તં ગહેત્વા ધમેન્તો ખાદિ. પુન વીમંસમાનો નં એવમાહ – ''ભદ્દે, સીતલં મે દેહી''તિ. અથ સા બદરફલાનિ તિણભૂમિયા ઉપરિ ખિપિ. સો તં ગહેત્વા ખાદિત્વા ''અયં દારિકા અતિવિય પણ્ડિતા''તિ ચિન્તેત્વા તુસ્સિ. અથ મહાસત્તો તં આહ – ''ભદ્દે, બદરરુક્ખતો ઓતરાહી''તિ. સા મહાસત્તસ્સ વચનં સુત્વા રુક્ખતો ઓતરિત્વા ઘટં ગહેત્વા નદિં ગન્ત્વા ઉદકં આનેત્વા મહાસત્તસ્સ અદાસિ. મહાસત્તો પિવિત્વા મુખં વિક્ખાલેત્વા તતો ઉટ્ઠાય ગચ્છન્તો નગરમેવ સમ્પત્તો.

અથ સો તં વીમંસનત્થાય દોવારિકસ્સ ગેહે ઠપેત્વા દોવારિકસ્સ ભરિયાય આચિક્ખિત્વા અત્તનો નિવેસનં ગન્ત્વા પુરિસે આમન્તેત્વા ''અસુકગેહે ઇત્થિં ઠપેત્વા આગતોમ્હિ, ઇમં સહસ્સં આદાય ગન્ત્વા તં વીમંસથા''તિ સહસ્સં દત્વા પેસેસિ. તે તથા કરિંસુ. સા આહ – ''ઇદં મમ સામિકસ્સ પાદરજમ્પિ ન અગ્ઘતી''તિ. તે આગન્ત્વા પણ્ડિતસ્સ આરોચેસું. પુનપિ યાવતતિયં પેસેત્વા ચતુત્થે વારે મહાસત્તો તેયેવ ''તેન હિ નં હત્થે ગહેત્વા કડ્ઢન્તા આનેથા''તિ આહ. તે તથા કરિંસુ. સા મહાસત્તં મહાસમ્પત્તિયં ઠિતં ન સઞ્જાનિ, નં ઓલોકેત્વા ચ પન હસિ ચેવ રોદિ ચ. સો ઉભયકારણં પુચ્છિ. અથ નં સા આહ – ''સામિ, અહં હસમાના તવ સમ્પત્તિં ઓલોકેત્વા 'અયં અકારણેન ન લદ્ધા, પુરિમભવે કુસલં કત્વા લદ્ધા, અહો પુઞ્ઞાનં ફલં નામા'તિ હસિં. રોદમાના પન 'ઇદાનિ પરસ્સ રક્ખિતગોપિતવત્થુમ્હિ અપરજ્ઝિત્વા નિરયં ગમિસ્સતી'તિ તયિ કારુઞ્ઞેન રોદિ''ન્તિ.

સો તં વીમંસિત્વા સુદ્ધભાવં ઞત્વા ''ગચ્છથ નં તત્થેવ નેથા''તિ વત્વા પેસેત્વા પુન તુન્નવાયવેસં ગહેત્વા ગન્ત્વા તાય સદ્ધિં સયિત્વા પુનદિવસે પાતોવ રાજકુલં પવિસિત્વા ઉદુમ્બરદેવિયા આરોચેસિ. સા રઞ્ઞો આરોચેત્વા અમરાદેવિં સબ્બાલઙ્કારેહિ અલઙ્કરિત્વા મહાયોગ્ગે નિસીદાપેત્વા મહન્તેન સક્કારેન મહાસત્તસ્સ ગેહં નેત્વા મઙ્ગલં કારેસિ. રાજા બોધિસત્તસ્સ સહસ્સમૂલં પણ્ણાકારં પેસેસિ. દોવારિકે આદિં કત્વા સકલનગરવાસિનો પણ્ણાકારે પહિણિંસુ. અમરાદેવીપિ રઞ્ઞા પહિતં પણ્ણાકારં દ્વિધા ભિન્દિત્વા એકં કોટ્ઠાસં રઞ્ઞો પેસેસિ. એતેનુપાયેન સકલનગરવાસીનમ્પિ પણ્ણાકારં પેસેત્વા નગરં સઙ્ગણ્હિ. તતો પટ્ઠાય મહાસત્તો તાય સદ્ધિં સમગ્ગવાસં વસન્તો રઞ્ઞો અત્થઞ્ચ ધમ્મઞ્ચ અનુસાસિ.

અમરાદેવિપરિયેસના નિટ્ઠિતા.

સબ્બરતનથેનવણ્ણના

અથેકદિવસં સેનકો ઇતરે તયો અત્તનો સન્તિકં આગતે આમન્તેસિ ''અમ્ભો, મયં ગહપતિપુત્તસ્સ મહોસધસ્સેવ નપ્પહોમ, ઇદાનિ પન તેન અત્તના બ્યત્તતરા ભરિયા આનીતા, કિન્તિ નં રઞ્ઞો અન્તરે પરિભિન્દેય્યામા''તિ. ''આચરિય, મયં કિં જાનામ, ત્વંયેવ જાનાહી''તિ. ''હોતુ મા ચિન્તયિત્થ, અત્થેકો ઉપાયો, અહં રઞ્ઞો ચૂળામણિં થેનેત્વા આહરિસ્સામિ, પુક્કુસ, ત્વં સુવણ્ણમાલં આહર, કામિન્દ, ત્વં કમ્બલં, દેવિન્દ, ત્વં સુવણ્ણપાદુકન્તિ એવં મયં ચત્તારોપિ ઉપાયેન તાનિ આહરિસ્સામ, તતો અમ્હાકં ગેહે અઠપેત્વા ગહપતિપુત્તસ્સ ગેહં પેસેસ્સામા''તિ. અથ ખો તે ચત્તારોપિ તથા કરિંસુ. તેસુ સેનકો તાવ ચૂળામણિં તક્કઘટે પક્ખિપિત્વા દાસિયા હત્થે ઠપેત્વા પેસેસિ ''ઇમં તક્કઘટં અઞ્ઞેસં ગણ્હન્તાનં અદત્વા સચે મહોસધસ્સ ગેહે ગણ્હાતિ, ઘટેનેવ સદ્ધિં દેહી''તિ. સા પણ્ડિતસ્સ ઘરદ્વારં ગન્ત્વા ''તક્કં ગણ્હથ, તક્કં ગણ્હથા''તિ અપરાપરં ચરતિ.

અમરાદેવી દ્વારે ઠિતા તસ્સા કિરિયં દિસ્વા ''અયં અઞ્ઞત્થ ન ગચ્છતિ, ભવિતબ્બમેત્થ કારણેના''તિ ઇઙ્ગિતસઞ્ઞાય દાસિયો પટિક્કમાપેત્વા સયમેવ ''અમ્મ, એહિ તક્કં ગણ્હિસ્સામી''તિ પક્કોસિત્વા તસ્સા

આગતકાલે દાસીનં સઞ્ઞં દત્વા તાસુ અનાગચ્છન્તીસુ ‘‘ગચ્છ, અમ્મ, દાસિયો પક્કોસાહી’’તિ તમેવ પેસેત્વા તક્કઘટે હત્થં ઓતારેત્વા મણિં દિસ્વા તં દાસિં પુચ્છિ ‘‘અમ્મ, ત્વં કસ્સ સન્તકા’’તિ? ‘‘અય્યે, સેનકપણ્ડિતસ્સ દાસીમ્હી’’તિ. તતો તસ્સા નામં તસ્સા ચ માતુયા નામં પુચ્છિત્વા ‘‘અસુકા નામા’’તિ વુત્તે ‘‘અમ્મ, ઇમં તક્કં કતિમૂલ’’ન્તિ પુચ્છિ. ‘‘અય્યે, ચતુનાળિક’’ન્તિ. ‘‘તેન હિ, અમ્મ, ઇમં તક્કં મે દેહી’’તિ વત્વા ‘‘અય્યે, તુમ્હેસુ ગણ્હન્તીસુ મૂલેન મે કો અત્થો, ઘટેનેવ સદ્ધિં ગણ્હથા’’તિ વુત્તે ‘‘તેન હિ યાહી’’તિ તં ઉય્યોજેત્વા સા ‘‘અસુકમાસે અસુકદિવસે સેનકાચરિયો અસુકાય નામ દાસિયા ધીતાય અસુકાય નામ હત્થે રઞ્ઞો ચૂળામણિં પહેનકત્થાય પહિણી’’તિ પણ્ણે લિખિત્વા તક્કં ગણ્હિ. પુક્કુસોપિ સુવણ્ણમાલં સુમનપુપ્ફચઙ્ગોટકે ઠપેત્વા સુમનપુપ્ફેન પટિચ્છાદેત્વા તથેવ પેસેસિ. કામિન્દોપિ કમ્બલં પણ્ણપચ્છિયં ઠપેત્વા પણ્ણેહિ છાદેત્વા પેસેસિ. દેવિન્દોપિ સુવણ્ણપાદુકં યવકલાપન્તરે બન્ધિત્વા પેસેસિ. સા સબ્બાનિપિ તાનિ ગહેત્વા પણ્ણે અક્ખરાનિ આરોપેત્વા મહાસત્તસ્સ આચિક્ખિત્વા ઠપેસિ.

તેપિ ચત્તારો પણ્ડિતા રાજકુલં ગન્ત્વા ‘‘કિં, દેવ, તુમ્હે ચૂળામણિં ન પિળન્ધથા’’તિ આહંસુ. રાજા ‘‘પિળન્ધિસ્સામિ આહરથા’’તિ પુરિસે આહ. તે મણિં ન પસ્સિંસુ, ઇતરાનિપિ ન પસ્સિંસુયેવ. અથ તે ચત્તારો પણ્ડિતા ‘‘દેવ, તુમ્હાકં આભરણાનિ મહોસધસ્સ ગેહે અત્થિ, સો તાનિ સયં વળઞ્જેતિ, પટિસત્તુ તે મહારાજ, ગહપતિપુત્તો’’તિ તં ભિન્દિંસુ. અથસ્સ અત્થચરકા મનુસ્સા સીઘં ગન્ત્વા આરોચેસું. સો ‘‘રાજાનં દિસ્વા જાનિસ્સામી’’તિ રાજુપટ્ઠાનં અગમાસિ. રાજા કુજ્ઝિત્વા ‘‘કો જાનિસ્સતિ, કિં ભવિસ્સતિ કિં કરિસ્સતી’’તિ અત્તાનં પસ્સિતું નાદાસિ. પણ્ડિતો રઞ્ઞો કુદ્ધભાવં ઞત્વા અત્તનો નિવેસનમેવ ગતો. રાજા ‘‘નં ગણ્હથા’’તિ આણાપેસિ. પણ્ડિતો અત્થચરકાનં વચનં સુત્વા ‘‘મયા અપગન્તું વટ્ટતી’’તિ અમરાદેવિયા સઞ્ઞં દત્વા અઞ્ઞાતકવેસેન નગરા નિક્ખમિત્વા દક્ખિણયવમજ્ઝકગામં ગન્ત્વા તસ્મિં કુમ્ભકારકમ્મં અકાસિ. નગરે ‘‘પણ્ડિતો પલાતો’’તિ એકકોલાહલં જાતં.

સેનકાદયોપિ ચત્તારો જના તસ્સ પલાતભાવં ઞત્વા ‘‘મા ચિન્તયિત્થ, મયં કિં અપણ્ડિતા’’તિ અઞ્ઞમઞ્ઞં અજાનાપેત્વાવ અમરાદેવિયા પણ્ણાકારં પહિણિંસુ સા તેહિ ચતૂહિ પેસિતપણ્ણાકારં ગહેત્વા ‘‘અસુક-અસુકવેલાય આગચ્છતૂ’’તિ વત્વા એકં કૂપં ખણાપેત્વા ગૂથરાસિનો સહ ઉદકેન તત્થ પૂરેત્વા ગૂથકૂપસ્સ ઉપરિતલે યન્તફલકાહિ પિદહિત્વા કિળઞ્જેન પટિચ્છાદેત્વા સબ્બં નિટ્ઠાપેસિ. અથ સેનકો સાયન્હસમયે ન્હત્વા અત્તાનં અલઙ્કરિત્વા નાનગ્ગરસભોજનં ભુઞ્જિત્વા બોધિસત્તસ્સ ગેહં અગમાસિ. સો ઘરદ્વારે ઠત્વા અત્તનો આગતભાવં જાનાપેસિ. સા ‘‘એહિ, આચરિયા’’તિ આહ. સો ગન્ત્વા તસ્સા સન્તિકે અટ્ઠાસિ. સા એવમાહ – ‘‘સામિ, ઇદાનિ અહં તવ વસં ગતા, અત્તનો સરીરં અન્હાયિત્વા સયિતું અયુત્ત’’ન્તિ. સો તસ્સા વચનં સુત્વા ‘‘સાધૂ’’તિ સમ્પટિચ્છિ. સા નિક્ખમિત્વા ઉદકપૂરં ઘટં ગહેત્વા આસિત્તા વિય ‘‘એહિ, આચરિય, ન્હાનત્થાય ફલકાનિ આરુહા’’તિ વત્વા તસ્સ ફલકાનિ અભિરુય્હ ઠિતકાલે ગેહં પવિસિત્વા ફલકકોટિયં અક્કમિત્વા ગૂથકૂપે પાતેસિ.

પુક્કુસોપિ સાયન્હસમયે ન્હત્વા અલઙ્કરિત્વા નાનગ્ગરસભોજનં ભુઞ્જિત્વા બોધિસત્તસ્સ ગેહં ગન્ત્વા ઘરદ્વારે ઠત્વા અત્તનો આગતભાવં જાનાપેસિ. એકા પરિચારિકા ઇત્થી અમરાદેવિયા આરોચેસિ. સા તસ્સા વચનં સુત્વા ‘‘એહિ, આચરિય, અત્તનો સરીરં અન્હાયિત્વા સયિતું અયુત્ત’’ન્તિ આહ. સો ‘‘સાધૂ’’તિ સમ્પટિચ્છિ. સા નિક્ખમિત્વા ઉદકપૂરં ઘટં ગહેત્વા આસિઞ્ચમાના વિય ‘‘એહિ, આચરિય, ન્હાનત્થાય ફલકાનિ અભિરુહા’’તિ આહ. તસ્સ ફલકાનિ અભિરુય્હ ઠિતકાલે સા ગેહં પવિસિત્વા ફલકાનિ આકડ્ઢિત્વા ગૂથકૂપે પાતેસિ. પુક્કુસં સેનકો ‘‘કો એસો’’તિ પુચ્છિ. ‘‘અહં પુક્કુસો’’તિ. ‘‘ત્વં કો નામ મનુસ્સો’’તિ? ‘‘અહં સેનકો’’તિ અઞ્ઞમઞ્ઞં પુચ્છિત્વા અટ્ઠંસુ.

તથા ઇતરે દ્વેપિ તત્થેવ પાતેસિ. સબ્બેપિ તે જેગુચ્છે ગૂથકૂપે અટ્ઠંસુ. સા વિભાતાય રત્તિયા તતો ઉક્ખિપાપેત્વા, ચત્તારોપિ જને ખુરમુણ્ડે કારાપેત્વા તણ્ડુલાનિ ગાહાપેત્વા ઉદકેન તેમેત્વા કોટ્ટાપેત્વા ચુણ્ણં બહલયાગું પચાપેત્વા મદ્દિત્વા સીસતો પટ્ઠાય સકલસરીરં વિલિમ્પાપેત્વા તૂલપિચૂનિ ગાહાપેત્વા તથેવ સીસતો પટ્ઠાય ઓકિરાપેત્વા મહાદુક્ખં પાપેત્વા કિલઞ્જકુચ્છિયં નિપજ્જાપેત્વા વેઠેત્વા રઞ્ઞો આરોચેતુકામા હુત્વા તેહિ સદ્ધિં ચત્તારિ રતનાનિ ગાહાપેત્વા રઞ્ઞો સન્તિકં ગન્ત્વા રાજાનં વન્દિત્વા એકમન્તં નિસીદિત્વા – ‘‘દેવ, સેતવાનરં નામ મહાપણ્ણાકારં પટિગ્ગણ્હથા’’તિ વત્વા ચત્તારિ કિલઞ્જાનિ રઞ્ઞો પાદમૂલે ઠપાપેસિ. અથ રાજા વિવરાપેત્વા સેતમક્કટસદિસે ચત્તારોપિ જને પસ્સિ. અથ સબ્બે મનુસ્સા ‘‘અહો અદિટ્ઠપુબ્બા, અહો મહાસેતવાનરા’’તિ વત્વા મહાહસિતં હસિંસુ. તે ચત્તારોપિ મહાલજ્જા અહેસું.

અથ અમરાદેવી અત્તનો સામિનો નિદ્દોસભાવં કથેન્તી રાજાનં આહ – ‘‘દેવ, મહોસધપણ્ડિતો ન ચોરો, ઇમે ચત્તારોવ ચોરા. એતેસુ હિ સેનકો મણિચોરો, પુક્કુસો સુવણ્ણમાલાચોરો, કામિન્દો કમ્બલચોરો, દેવિન્દો સુવણ્ણપાદુકાચોરો. ઇમે ચોરા અસુકમાસે અસુકદિવસે અસુકદાસિધીતાનં અસુકદાસીનં હત્થે ઇમાનિ રતનાનિ પહિણન્તિ. ઇમં પણ્ણં પસ્સથ, અત્તનો સન્તકઞ્ચ ગણ્હથ, ચોરે ચ, દેવ, પટિચ્છથા’’તિ. સા ચત્તારોપિ જને મહાવિપ્પકારં પાપેત્વા રાજાનં વન્દિત્વા અત્તનો ગેહમેવ ગતા. રાજા બોધિસત્તસ્સ પલાતભાવેન તસ્મિં આસઙ્કાય ચ અઞ્ઞેસં પણ્ડિતપતિમન્તીનં અભાવેન ચ તેસં કિઞ્ચિ અવત્વા ‘‘પણ્ડિતા ન્હાપેત્વા અત્તનો ગેહાનિ ગચ્છથા’’તિ પેસેસિ. ચત્તારો જના મહાવિપ્પકારં પત્વા રાજાનં વન્દિત્વા અત્તનો ગેહમેવ ગતા.

સબ્બરતનથેના નિટ્ઠિતા.

ખજ્જોપનકપઞ્હો

અથસ્સ છત્તે અધિવત્થા દેવતા બોધિસત્તસ્સ ધમ્મદેસનં અસ્સુણન્તી ‘‘કિં નુ ખો કારણ’’ન્તિ આવજ્જમાના તં કારણં ઞત્વા ‘‘પણ્ડિતસ્સ આનયનકારણં કરિસ્સામી’’તિ ચિન્તેત્વા રત્તિભાગે છત્તપિણ્ડિકં વિવરિત્વા રાજાનં ચતુક્કનિપાતે દેવતાય પુચ્છિતપઞ્હે આગતે ‘‘હન્તિ હત્થેહિ પાદેહી’’તિઆદિકે ચત્તારો પઞ્હે પુચ્છિ. રાજા અજાનન્તો ‘‘અહં ન જાનામિ, અઞ્ઞે પણ્ડિતે પુચ્છિસ્સામી’’તિ એકદિવસં ઓકાસં યાચિત્વા પુનદિવસે ‘‘આગચ્છન્તૂ’’તિ ચતુન્નં પણ્ડિતાનં સાસનં પેસેસિ. તેહિ ‘‘મયં ખુરમુણ્ડા વીથિં ઓતરન્તા લજ્જામા’’તિ વુત્તે રાજા ચત્તારો નાળિપટ્ટે પેસેસિ ‘‘ઇમે સીસેસુ કત્વા આગચ્છન્તૂ’’તિ. તદા કિર તે નાળિપટ્ટા ઉપ્પન્ના. તે આગન્ત્વા પઞ્ઞત્તાસને નિસીદિંસુ. અથ રાજા ‘‘સેનક, અજ્જ રત્તિભાગે છત્તે અધિવત્થા દેવતા મં ચત્તારો પઞ્હે પુચ્છિ, અહં પન અજાનન્તો ‘પણ્ડિતે પુચ્છિસ્સામી’તિ અવચં, કથેહિ મે તે પઞ્હે’’તિ વત્વા ઇમં ગાથમાહ –

‘‘હન્તિ હત્થેહિ પાદેહિ, મુખઞ્ચ પરિસુમ્ભતિ;
સ વે રાજ પિયો હોતિ, કં તેન ત્વાભિપસ્સસી’’તિ. (જા॰ ૧.૪.૧૯૭);

સેનકો અજાનન્તો ‘‘કિં હન્તિ, કથં હન્તી’’તિ તં તં વિલપિત્વા નેવ અન્તં પસ્સિ, ન કોટિં પસ્સિ. સેસાપિ અપ્પટિભાના અહેસું. અથ રાજા વિપ્પટિસારી હુત્વા પુન રત્તિભાગે દેવતાય ‘‘પઞ્હો તે ઞાતો’’તિ પુટ્ઠો ‘‘મયા ચત્તારો પણ્ડિતા પુટ્ઠા, તેપિ ન જાનિંસૂ’’તિ આહ. દેવતા ‘‘કિં તે જાનિસ્સન્તિ, ઠપેત્વા મહોસધપણ્ડિતં અઞ્ઞો કોચિ એતે પઞ્હે કથેતું સમત્થો નામ નત્થિ. સચે તં પક્કોસાપેત્વા એતે પઞ્હે ન કથાપેસ્સસિ, ઇમિના તે જલિતેન

અયકૂટેન સીસં ભિન્દિસ્સામી’’તિ રાજાનં તજ્જેત્વા ‘‘મહારાજ, અગ્ગિના અત્થે સતિ ખજ્જોપનકં ધમિતું ન વટ્ટતિ, ખીરેન અત્થે સતિ વિસાણં દુહિતું ન વટ્ટતી’’તિ વત્વા ઇમં પઞ્ચકનિપાતે ખજ્જોપનકપઞ્હં ઉદાહરિ –

‘‘કો નુ સન્તમ્હિ પજ્જોતે, અગ્ગિપરિયેસનં ચરં;
અદ્દક્ખિ રત્તિ ખજ્જોતં, જાતવેદં અમઞ્ઞથ.

‘‘સ્વસ્સ ગોમયચુણ્ણાનિ, અભિમત્થં તિણાનિ ચ;
વિપરીતાય સઞ્ઞાય, નાસક્ખિ પજ્જલેતવે.

‘‘એવમ્પિ અનુપાયેન, અત્થં ન લભતે મિગો;
વિસાણતો ગવં દોહં, યત્થ ખીરં ન વિન્દતિ.

‘‘વિવિધેહિ ઉપાયેહિ, અત્થં પપ્પોન્તિ માણવા;
નિગ્ગહેન અમિત્તાનં, મિત્તાનં પગ્ગહેન ચ.

‘‘સેનામોક્ખપલાભેન, વલ્લભાનં નયેન ચ;
જગતિં જગતિપાલા, આવસન્તિ વસુન્ધર’’ન્તિ. (જા॰ ૧.૫.૭૫-૭૯);

તત્થ **સન્તમ્હિ પજ્જોતે**તિ અગ્ગિમ્હિ સન્તે. **ચર**ન્તિ ચરન્તો. **અદ્દક્ખી**તિ પસ્સિ, દિસ્વા ચ પન વણ્ણસામઞ્ઞતાય ખજ્જોપનકં ‘‘જાતવેદો અયં ભવિસ્સતી’’તિ અમઞ્ઞિત્થ. **સ્વસ્સા**તિ સો અસ્સ ખજ્જોપનકસ્સ ઉપરિ સુખુમાનિ ગોમયચુણ્ણાનિ ચેવ તિણાનિ ચ. **અભિમત્થ**ન્તિ હત્થેહિ ઘંસિત્વા આકિરન્તો જણ્ણુકેહિ ભૂમિયં પતિટ્ઠાય મુખેન ધમન્તો જાલેસ્સામિ નન્તિ વિપરીતાય સઞ્ઞાય વાયમન્તોપિ જાલેતું નાસક્ખિ. **મિગો**તિ મિગસદિસો અન્ધબાલો એવં અનુપાયેન પરિયેસન્તો અત્થં ન લભતિ. **યત્થા**તિ યસ્મિં વિસાણે ખીરમેવ નત્થિ, તતો ગાવિં દુહન્તો વિય ચ અત્થં ન વિન્દતિ. **સેનામોક્ખપલાભેના**તિ સેનામોક્ખાનં અમચ્ચાનં લાભેન. **વલ્લભાન**ન્તિ પિયમનાપાનં વિસ્સાસિકાનં અમચ્ચાનં નયેન ચ. **વસુન્ધર**ન્તિ વસુસઙ્ખાતાનં રતનાનં ધારણતો વસુન્ધરન્તિ લદ્ધનામં જગતિં જગતિપાલા રાજાનો આવસન્તિ.

ન તે તયા સદિસા હુત્વા અગ્ગિમ્હિ વિજ્જમાનેયેવ ખજ્જોપનકં ધમન્તિ. મહારાજ, ત્વં પન અગ્ગિમ્હિ સતિ ખજ્જોપનકં ધમન્તો વિય, તુલં છડ્ડેત્વા હત્થેન તુલયન્તો વિય, ખીરેન અત્થે જાતે વિસાણતો દુહન્તો વિય ચ, સેનકાદયો પુચ્છસિ, એતે કિં જાનન્તિ. ખજ્જોપનકસદિસા હેતે. અગ્ગિક્ખન્ધસદિસો મહોસધો પઞ્ઞાય જલતિ, તં પક્કોસાપેત્વા પુચ્છ. ઇમે તે પઞ્હે અજાનન્તસ્સ જીવિતં નત્થીતિ રાજાનં તજ્જેત્વા અન્તરધાયિ.

ખજ્જોપનકપઞ્હો નિટ્ઠિતો.

ભૂરિપઞ્હો

અથ રાજા મરણભયતજ્જિતો પુનદિવસે ચત્તારો અમચ્ચે પક્કોસાપેત્વા ‘‘તાતા, તુમ્હે ચત્તારો ચતૂસુ રથેસુ ઠત્વા ચતૂહિ નગરદ્વારેહિ નિક્ખમિત્વા યત્થ મમ પુત્તં મહોસધપણ્ડિતં પસ્સથ, તત્થેવસ્સ સક્કારં કત્વા ખિપ્પં આનેથા’’તિ આણાપેસિ. તેપિ ચત્તારો એકેકેન દ્વારેન નિક્ખમિંસુ. તેસુ તયો જના પણ્ડિતં ન પસ્સિંસુ.

દક્ખિણદ્વારેન નિક્ખન્તો પન દક્ખિણયવમજ્ઝકગામે મહાસત્તં મત્તિકં આહરિત્વા આચરિયસ્સ ચક્કં વટ્ટેત્વા મત્તિકામક્ખિતસરીરં પલાલપિટ્ઠકે નિસીદિત્વા મુટ્ઠિં મુટ્ઠિં કત્વા અપ્પસૂપં યવભત્તં ભુઞ્જમાનં પસ્સિ. કસ્મા પનેસ એતં કમ્મં અકાસીતિ? રાજા કિર ''નિસ્સંસયં પણ્ડિતો રજ્જં ગણ્હિસ્સતી''તિ આસઙ્કતિ. ''સો 'કુમ્ભકારકમ્મેન જીવતી'તિ સુત્વા નિરાસઙ્કો ભવિસ્સતી''તિ ચિન્તેત્વા એવમકાસીતિ. સો અમચ્ચં દિસ્વા અત્તનો સન્તિકં આગતભાવં ઞત્વા ''અજ્જ મય્હં યસો પુન પાકતિકો ભવિસ્સતિ, અમરાદેવિયા સમ્પાદિતં નાનગ્ગરસભોજનમેવ ભુઞ્જિસ્સામી''તિ ચિન્તેત્વા ગહિતં યવભત્તપિણ્ડં છડ્ડેત્વા ઉટ્ઠાય મુખં વિક્ખાલેત્વા નિસીદિ. તસ્મિં ખણે સો અમચ્ચો તં ઉપસઙ્કમિ. સો પન સેનકપક્ખિકો, તસ્મા નં ઘટેન્તો ''પણ્ડિત, આચરિયસેનકસ્સ વચનં નિય્યાનિકં, તવ નામ યસે પરિહીને તથારૂપા પઞ્ઞા પતિટ્ઠા હોતું નાસક્ખિ, ઇદાનિ મત્તિકામક્ખિતો પલાલપિટ્ઠે નિસીદિત્વા એવરૂપં ભત્તં ભુઞ્જસી''તિ વત્વા દસકનિપાતે ભૂરિપઞ્હે પઠમં ગાથમાહ –

> ''સચ્ચં કિર, ત્વં અપિ ભૂરિપઞ્ઞ, યા તાદિસી સિરી ધિતી મતી ચ;
> ન તાયતેભાવવસૂપનિતં, યો યવકં ભુઞ્જસિ અપ્પસૂપ''ન્તિ. (જા॰ ૧.૧૦.૧૪૫);

તત્થ **સચ્ચં કિરા**તિ યં આચરિયસેનકો આહ, તં કિર સચ્ચમેવ. **સિરી**તિ ઇસ્સરિયં. **ધિતી**તિ અબ્ભોચ્છિન્નવીરિયં. **ન તાયતેભાવવસૂપનિત**ન્તિ અભાવસ્સ અવુડ્ઢિયા વસં ઉપનીતં તં ન રક્ખતિ ન ગોપેતિ, પતિટ્ઠા હોતું ન સક્કોતિ. **યવક**ન્તિ યવભત્તં.

અથ નં મહાસત્તો ''અન્ધબાલ, અહં અત્તનો પઞ્ઞાબલેન પુન તં યસં પાકતિકં કાતુકામો એવં કરોમી''તિ વત્વા ઇમં ગાથાદ્વયમાહ –

> ''સુખં દુક્ખેન પરિપાચયન્તો, કાલાકાલં વિચિનં છન્દછન્નો;
> અત્થસ્સ દ્વારાનિ અવાપુરન્તો, તેનાહં તુસ્સામિ યવોદનેન.
>
> ''કાલઞ્ચ ઞત્વા અભિજીહનાય, મન્તેહિ અત્થં પરિપાચયિત્વા;
> વિજમ્ભિસ્સં સીહવિજમ્ભિતાનિ, તાયિદ્ધિયા દક્ખસિ મં પુનાપી''તિ. (જા॰ ૧.૧૦.૧૪૬-૧૪૭);

તત્થ **દુક્ખેના**તિ ઇમિના કાયિકચેતસિકદુક્ખેન અત્તનો પોરાણકસુખં પટિપાકતિકકરણેન **પરિપાચયન્તો**વડ્ઢેન્તો. **કાલાકાલ**ન્તિ અયં પટિચ્છન્નો હુત્વા ચરણકાલો, અયં અપ્પટિચ્છન્નોતિ એવં કાલઞ્ચ અકાલઞ્ચ વિચિનન્તો રઞ્ઞો કુદ્ધકાલે છન્નેન ચરિતબ્બન્તિ ઞત્વા છન્દેન અત્તનો રુચિયા છન્નો પટિચ્છન્નો હુત્વા કુમ્ભકારકમ્મેન જીવન્તો અત્તનો અત્થસ્સ કારણસઙ્ખાતાનિ દ્વારાનિ અવાપુરન્તો વિહરામિ, તેન કારણેનાહં યવોદનેન તુસ્સામીતિ અત્થો. **અભિજીહનાયા**તિ વીરિયકરણસ્સ. **મન્તેહિ અત્થં પરિપાચયિત્વા**તિ અત્તનો ઞાણબલેન મમ યસં વડ્ઢેત્વા મનોસિલાતલે વિજમ્ભમાનો સીહો વિય વિજમ્ભિસ્સં, તાય ઇદ્ધિયા મં પુનપિ ત્વં પસ્સિસ્સસીતિ.

અથ નં અમચ્ચો આહ – ''પણ્ડિત, છત્તે અધિવત્થા દેવતા રાજાનં પઞ્હં પુચ્છિ. રાજા ચત્તારો પણ્ડિતે પુચ્છિ. તેસુ એકોપિ તં પઞ્હં કથેતું નાસક્ખિ, તસ્મા રાજા તવ સન્તિકં મં પહિણી''તિ. ''એવં સન્તે પઞ્ઞાય આનુભાવં કસ્મા ન પસ્સસિ, એવરૂપે હિ કાલે ન ઇસ્સરિયં પતિટ્ઠા હોતિ, પઞ્ઞાસમ્પન્નોવ પતિટ્ઠા હોતી''તિ મહાસત્તો પઞ્ઞાય આનુભાવં વણ્ણેસિ. અમચ્ચો રઞ્ઞા ''પણ્ડિતં દિટ્ઠટ્ઠાનેયેવ સક્કારં કત્વા આનેથા''તિ દિન્નં

કહાપણસહસ્સં મહાસત્તસ્સ હત્થે ઠપેસિ. કુમ્ભકારો ‘‘મહોસધપણ્ડિતો કિર મયા પેસકારકમ્મં કારિતો’’તિ ભયં આપજ્જિ. અથ નં મહાસત્તો ‘‘મા ભાયિ, આચરિય, બહૂપકારો ત્વં અમ્હાક’’ન્તિ અસ્સાસેત્વા સહસ્સં દત્વા મત્તિકામક્ખિતેનેવ સરીરેન રથે નિસીદિત્વા નગરં પાવિસિ. અમચ્ચો રઞ્ઞો આરોચેત્વા ‘‘તાત, કુહિં પણ્ડિતો દિટ્ઠો’’તિ વુત્તે ‘‘દેવ, દક્ખિણયવમજ્ઝકગામે કુમ્ભકારકમ્મં કત્વા જીવતિ, તુમ્હે પક્કોસથાતિ સુત્વાવ અન્હાયિત્વા મત્તિકામક્ખિતેનેવ સરીરેન આગતો’’તિ આહ. રાજા ‘‘સચે મય્હં પચ્ચત્થિકો અસ્સ, ઇસ્સરિયવિધિના ચરેય્ય, નાયં મમ પચ્ચત્થિકો’’તિ ચિન્તેત્વા ‘‘મમ પુત્તસ્સ ‘અત્તનો ઘરં ગન્ત્વા ન્હત્વા અલઙ્કરિત્વા મયા દિન્નવિધાનેન આગચ્છતૂ’તિ વદેય્યાથા’’તિ આહ. તં સુત્વા પણ્ડિતો તથા કત્વા આગન્ત્વા ‘‘પવિસતૂ’’તિ વુત્તે પવિસિત્વા રાજાનં વન્દિત્વા એકમન્તં અટ્ઠાસિ. રાજા પટિસન્થારં કત્વા પણ્ડિતં વીમંસન્તો ઇમં ગાથમાહ –

‘‘સુખીપિ હેકે ન કરોન્તિ પાપં, અવણ્ણસંસગ્ગભયા પુનેકે;
પહૂ સમાનો વિપુલત્થચિન્તી, કિં કારણા મે ન કરોસિ દુક્ખ’’ન્તિ. (જા॰ ૧.૧૦.૧૪૮);

તત્થ **સુખી**તિ પણ્ડિત, એકચ્ચે ‘‘મયં સુખિનો સમ્પન્નઇસ્સરિયા, અલં નો એત્તકેના’’તિ ઉત્તરિ ઇસ્સરિયકારણા પાપં ન કરોન્તિ, એકચ્ચે ‘‘એવરૂપસ્સ નો યસદાયકસ્સ સામિકસ્સ અપરજ્ઝન્તાનં અવણ્ણો ભવિસ્સતી’’તિ અવણ્ણસંસગ્ગભયા ન કરોન્તિ. એકો ન સમત્થો હોતિ, એકો મન્દપઞ્ઞો, ત્વં પન સમત્થો ચ વિપુલત્થચિન્તી ચ, ઇચ્છન્તો પન સકલજમ્બુદીપે રજ્જમ્પિ કારેય્યાસિ. કિં કારણા મમ રજ્જં ગહેત્વા દુક્ખં ન કરોસીતિ.

અથ નં બોધિસત્તો આહ –

‘‘ન પણ્ડિતા અત્તસુખસ્સ હેતુ, પાપાનિ કમ્માનિ સમાચરન્તિ;
દુક્ખેન ફુટ્ઠા ખલિતાપિ સન્તા, છન્દા ચ દોસા ન જહન્તિ ધમ્મ’’ન્તિ. (જા॰ ૧.૧૦.૧૪૯);

તત્થ **ખલિતાપી**તિ સમ્પત્તિતો ખલિત્વા વિપત્તિયં ઠિતસભાવા હુત્વાપિ. **ન જહન્તિ ધમ્મ**ન્તિ પવેણિયધમ્મમ્પિ સુચરિતધમ્મમ્પિ ન જહન્તિ.

પુન રાજા તસ્સ વીમંસનત્થં ખત્તિયમાયં કથેન્તો ઇમં ગાથમાહ –

‘‘યેન કેનચિ વણ્ણેન, મુદુના દારુણેન વા;
ઉદ્ધરે દીનમત્તાનં, પચ્છા ધમ્મં સમાચરે’’તિ. (જા॰ ૧.૧૦.૧૫૦);

તત્થ **દીન**ન્તિ દુગ્ગતં અત્તાનં ઉદ્ધરિત્વા સમ્પત્તિયં ઠપેય્યાતિ.

અથસ્સ મહાસત્તો રુક્ખૂપમં દસ્સેન્તો ઇમં ગાથમાહ –

‘‘યસ્સ રુક્ખસ્સ છાયાય, નિસીદેય્ય સયેય્ય વા;
ન તસ્સ સાખં ભઞ્જેય્ય, મિત્તદુબ્ભો હિ પાપકો’’તિ. (જા॰ ૧.૧૦.૧૫૧);

એવઞ્ચ પન વત્વા – ‘‘મહારાજ, યદિ પરિભુત્તરુક્ખસ્સ સાખં ભઞ્જન્તોપિ મિત્તદુબ્ભી હોતિ , યેહિ તુમ્હેહિ મમ પિતા ઉળારે ઇસ્સરિયે પતિટ્ઠાપિતો, અહઞ્ચ મહન્તેન અનુગ્ગહેન અનુગ્ગહિતો, તેસુ તુમ્હેસુ અપરજ્ઝન્તો અહં કથં

નામ મિત્તદુબ્ભો ન ભવેય્ય''ન્તિ સબ્બથાપિ અત્તનો અમિત્તદુબ્ભિભાવં કથેત્વા રઞ્ઞો ચિત્તાચારં ચોદેન્તો ઇમં ગાથમાહ –

''યસ્સાપિ ધમ્મં પુરિસો વિજઞ્ઞા, યે ચસ્સ કઙ્ખં વિનયન્તિ સન્તો;
તં હિસ્સ દીપઞ્ચ પરાયણઞ્ચ, ન તેન મેત્તિં જરયેથ પઞ્ઞો''તિ. (જા॰ ૧.૧૦.૧૫૨);

તસ્સત્થો – મહારાજ, યસ્સ આચરિયસ્સ સન્તિકા યો પુરિસો અપ્પમત્તકમ્પિ ધમ્મં કારણં જાનેય્ય, યે ચસ્સ સન્તો ઉપ્પન્નં કઙ્ખં વિનયન્તિ, તં તસ્સ પતિટ્ઠાનટ્ઠેન દીપઞ્ચેવ પરાયણઞ્ચ, તાદિસેન આચરિયેન સદ્ધિં પણ્ડિતો મિત્તભાવં નામ ન જીરેય્ય ન નાસેય્ય.

ઇદાનિ તં ઓવદન્તો ઇમં ગાથાદ્વયમાહ –

''અલસો ગિહી કામભોગી ન સાધુ, અસઞ્ઞતો પબ્બજિતો ન સાધુ;
રાજા ન સાધુ અનિસમ્મકારી, યો પણ્ડિતો કોધનો તં ન સાધુ.

''નિસમ્મ ખત્તિયો કયિરા, નાનિસમ્મ દિસમ્પતિ;
નિસમ્મકારિનો રાજ, યસો કિત્તિ ચ વડ્ઢતી''તિ. (જા॰ ૧.૧૦.૧૫૩-૧૫૪);

તત્થ **ન સાધૂ**તિ ન સુન્દરો. **અનિસમ્મકારી**તિ કિઞ્ચિ સુત્વા અનુપધારેત્વા અત્તનો પચ્ચક્ખં અકત્વા કારકો. **યસો કિત્તિ ચા**તિ ઇસ્સરિયપરિવારો ચ ગુણકિત્તિ ચ એકન્તેન વડ્ઢતીતિ.

ભૂરિપઞ્હો નિટ્ઠિતો.

દેવતાપઞ્હો

એવં વુત્તે રાજા મહાસત્તં સમુસ્સિતસેતચ્છત્તે રાજપલ્લઙ્કે નિસીદાપેત્વા સયં નીચાસને નિસીદિત્વા આહ – ''પણ્ડિત, સેતચ્છત્તે અધિવત્થા દેવતા મં ચત્તારો પઞ્હે પુચ્છિ, તે અહં ન જાનામિ. ચત્તારોપિ પણ્ડિતા ન જાનિંસુ, કથેહિ મે, તાત, તે પઞ્હે''તિ. મહારાજ, છત્તે અધિવત્થા દેવતા વા હોતુ, ચાતુમહારાજિકાદયો વા હોન્તુ, યેન કેનચિ પુચ્છિતપઞ્હં અહં કથેતું સક્કોમિ. વદ, મહારાજ, દેવતાય પુચ્છિતપઞ્હેતિ. અથ રાજા દેવતાય પુચ્છિતનિયામેનેવ કથેન્તો પઠમં ગાથમાહ –

''હન્તિ હત્થેહિ પાદેહિ, મુખઞ્ચ પરિસુમ્ભતિ;
સ વે રાજ પિયો હોતિ, કં તેન ત્વાભિપસ્સસી''તિ. (જા॰ ૧.૪.૧૯૭);

તત્થ **હન્તી**તિ પહરતિ. **પરિસુમ્ભતી**તિ પહરતિયેવ. **સ વે**તિ સો એવં કરોન્તો પિયો હોતિ. **કં તેન ત્વાભિપસ્સસી**તિ તેન પહરણકારણેન પિયં કતમં પુગ્ગલં ત્વં, રાજ, અભિપસ્સસીતિ.

મહાસત્તસ્સ તં કથં સુત્વાવ ગગનતલે પુણ્ણચન્દો વિય અત્થો પાકટો અહોસિ. અથ મહાસત્તો ''સુણ, મહારાજ, યદા હિ માતુઅઙ્કે નિપન્નો દહરકુમારો હટ્ઠતુટ્ઠો કીળન્તો માતરં હત્થપાદેહિ પહરતિ, કેસે લુઞ્ચતિ, મુટ્ઠિના મુખં પહરતિ, તદા નં માતા 'ચોરપુત્તક, કથં ત્વં નો એવં પહરસી'તિઆદીનિ પેમસિનેહવસેનેવ વત્વા પેમં

સન્ધારેતું અસક્કોન્તી આલિઙ્ગિત્વા થનન્તરે નિપજ્જાપેત્વા મુખં પરિચુમ્બતિ. ઇતિ સો તસ્સા એવરૂપે કાલે પિયતરો હોતિ, તથા પિતુનોપી''તિ એવં ગગનમજ્ઝે સૂરિયં ઉટ્ઠાપેન્તો વિય પાકટં કત્વા પઞ્હં કથેસિ. તં સુત્વા દેવતા છત્તપિણ્ડિકં વિવરિત્વા નિક્ખમિત્વા ઉપડ્ઢં સરીરં દસ્સેત્વા ''સુકથિતો પણ્ડિતેન પઞ્હો''તિ મધુરસ્સરેન સાધુકારં દત્વા રતનચઙ્ગોટકં પૂરેત્વા દિબ્બપુપ્ફગન્ધવાસેહિ બોધિસત્તં પૂજેત્વા અન્તરધાયિ. રાજાપિ પણ્ડિતં પુપ્ફાદીહિ પૂજેત્વા ઇતરં પઞ્હં યાચિત્વા ''વદ, મહારાજા''તિ વુત્તે દુતિયં ગાથમાહ –

''અક્કોસતિ યથાકામં, આગમઞ્ચસ્સ ઇચ્છતિ;
સ વે રાજ પિયો હોતિ, કં તેન ત્વાભિપસ્સસી''તિ. (જા॰ ૧.૪.૧૯૮);

અથસ્સ મહાસત્તો – ''મહારાજ, માતા વચનપેસનં કાતું સમત્થં સત્તટ્ઠવસ્સિકં પુત્તં 'તાત, ખેત્તં ગચ્છ, અન્તરાપણં ગચ્છા'તિઆદીનિ વત્વા 'અમ્મ, સચે ઇદઞ્ચિદઞ્ચ ખાદનીયં ભોજનીયં દસ્સસિ, ગમિસ્સામી'તિ વુત્તે 'સાધુ, પુત્ત, ગણ્હાહી'તિ વત્વા દેતિ. સો દારકો તં ખાદિત્વા બહિ ગન્ત્વા દારકેહિ સદ્ધિં કીળિત્વા માતુપેસનં ન ગચ્છતિ. માતરા ''તાત, ગચ્છાહી'તિ વુત્તે સો માતરં 'અમ્મ, ત્વં સીતાય ઘરચ્છાયાય નિસીદસિ, કિં પન અહં તવ બહિ પેસનકમ્મં કરિસ્સામિ, અહં તં વઞ્ચેમી'તિ વત્વા હત્થવિકારમુખવિકારે કત્વા ગતો. સા ગચ્છન્તં દિસ્વા કુજ્ઝિત્વા દણ્ડકં ગહેત્વા 'ત્વં મમ સન્તકં ખાદિત્વા ખેત્તે કિચ્ચં કાતું ન ઇચ્છસી'તિ તજ્જેન્તી વેગેન પલાયન્તં અનુબન્ધિત્વા પાપુણિતું અસક્કોન્તી 'ચોરા તં ખણ્ડાખણ્ડં છિન્દન્તૂ'તિઆદીનિ વત્વા યથાકામં અક્કોસતિ પરિભાસતિ. યં પન મુખેન ભણતિ, તથા હદયે અપ્પમત્તકમ્પિ ન ઇચ્છતિ, આગમનઞ્ચસ્સ ઇચ્છતિ, સો દિવસભાગં કીળિત્વા સાયં ગેહં પવિસિતું અવિસહન્તો ઞાતકાનં સન્તિકં ગચ્છતિ. માતાપિસ્સ આગમનમગ્ગં ઓલોકેન્તી અનાગચ્છન્તં દિસ્વા 'પવિસિતું ન વિસહતિ મઞ્ઞે'તિ સોકસ્સ હદયં પૂરેત્વા અસ્સુપુણ્ણેહિ નેત્તેહિ ઞાતિઘરે ઉપધારેન્તી પુત્તં દિસ્વા આલિઙ્ગિત્વા સીસે ચુમ્બિત્વા ઉભોહિ હત્થેહિ દળ્હં ગહેત્વા 'તાત પિયપુત્તક, મમ વચનં હદયે ઠપેસી'તિ અતિરેકતરં પેમં ઉપ્પાદેસિ. એવં, મહારાજ, માતુયા કુદ્ધકાલે પુત્તો પિયતરો નામ હોતી''તિ દુતિયં પઞ્હં કથેસિ. દેવતા તથેવ પૂજેસિ.

રાજાપિ પૂજેત્વા તતિયં પઞ્હં યાચિત્વા ''વદ, મહારાજા''તિ વુત્તે તતિયં ગાથમાહ –

''અબ્ભક્ખાતિ અભૂતેન, અલિકેનાભિસારયે;
સ વે રાજ પિયો હોતિ, કં તેન ત્વાભિપસ્સસી''તિ. (જા॰ ૧.૪.૧૯૯);

અથસ્સ મહાસત્તો ''રાજ, યદા ઉભો જયમ્પતિકા રહોગતા લોકસ્સાદરતિયા કીળન્તા 'ભદ્દે, તવ મયિ પેમં નત્થિ, હદયં તે બહિ ગત'ન્તિ એવં અઞ્ઞમઞ્ઞં અભૂતેન અબ્ભાચિક્ખન્તિ, અલિકેન સારેન્તિ ચોદેન્તિ, તદા તે અતિરેકતરં અઞ્ઞમઞ્ઞં પિયાયન્તિ. એવમસ્સ પઞ્હસ્સ અત્થં જાનાહી''તિ કથેસિ. દેવતા તથેવ પૂજેસિ.

રાજાપિ પૂજેત્વા ઇતરં પઞ્હં યાચિત્વા ''વદ, મહારાજા''તિ વુત્તે ચતુત્થં ગાથમાહ –

''હરં અન્નઞ્ચ પાનઞ્ચ, વત્થસેનાસનાનિ ચ;
અઞ્ઞદત્થુહરા સન્તા, તે વે રાજ પિયા હોન્તિ;
કં તેન ત્વાભિપસ્સસી''તિ. (જા॰ ૧.૪.૨૦૦);

અથસ્સ મહાસત્તો ''મહારાજ, અયં પઞ્હો ધમ્મિકસમણબ્રાહ્મણે સન્ધાય વુત્તો. સદ્ધાનિ હિ કુલાનિ ઇધલોકપરલોકં સદ્દહિત્વા દેન્તિ ચેવ દાતુકામાનિ ચ હોન્તિ, તાનિ તથારૂપે સમણબ્રાહ્મણે યાચન્તેપિ લદ્ધં હરન્તે ભુઞ્જન્તેપિ દિસ્વા 'અમ્હેયેવ યાચન્તિ, અમ્હાકંયેવ સન્તકાનિ અન્નપાનાદીનિ પરિભુઞ્જન્તી'તિ તેસુ અતિરેકતરં પેમં કરોન્તિ. એવં ખો, મહારાજ, અઞ્ઞદત્થુહરા સન્તા એકંસેન યાચન્તા ચેવ લદ્ધં હરન્તા ચ સમાના પિયા હોન્તી''તિ કથેસિ. ઇમસ્મિં પન પઞ્હે કથિતે દેવતા તથેવ પૂજેત્વા સાધુકારં દત્વા સત્તરતનપૂરં રતનચઙ્કોટકં ''ગણ્હ, મહાપણ્ડિતા''તિ મહાસત્તસ્સ પાદમૂલે ખિપિ. રાજાપિસ્સ અતિરેકતરં પૂજં કરોન્તો અતિવિય પસીદિત્વા સેનાપતિટ્ઠાનં અદાસિ. તતો પટ્ઠાય મહાસત્તસ્સ યસો મહા અહોસિ.

દેવતાપઞ્હો નિટ્ઠિતો.

પઞ્ચપણ્ડિતપઞ્હો

પુન તે ચત્તારો પણ્ડિતા ''અમ્ભો, ગહપતિપુત્તો ઇદાનિ મહન્તતરો જાતો, કિં કરોમા''તિ મન્તયિંસુ. અથ ને સેનકો આહ – ''હોતુ દિટ્ઠો મે ઉપાયો, મયં ગહપતિપુત્તં ઉપસઙ્કમિત્વા 'રહસ્સં નામ કસ્સ કથેતું વટ્ટતી'તિ પુચ્છિસ્સામ, સો 'ન કસ્સચિ કથેતબ્બ'ન્તિ વક્ખતિ. અથ નં 'ગહપતિપુત્તો તે, દેવ, પચ્ચત્થિકો જાતો'તિ પરિભિન્દિસ્સામા''તિ. તે ચત્તારોપિ પણ્ડિતા તસ્સ ઘરં ગન્ત્વા પટિસન્થારં કત્વા ''પણ્ડિત, પઞ્હં પુચ્છિતુકામમ્હા''તિ વત્વા ''પુચ્છથા''તિ વુત્તે સેનકો પુચ્છિ ''પણ્ડિત, પુરિસેન નામ કત્થ પતિટ્ઠાતબ્બ''ન્તિ? ''સચ્ચે પતિટ્ઠાતબ્બ''ન્તિ. ''સચ્ચે પતિટ્ઠિતેન કિં ઉપ્પાદેતબ્બ''ન્તિ? ''ધનં ઉપ્પાદેતબ્બ''ન્તિ. ''ધનં ઉપ્પાદેત્વા કિં કાતબ્બ''ન્તિ? ''મન્તો ગહેતબ્બો''તિ. ''મન્તં ગહેત્વા કિં કાતબ્બ''ન્તિ? ''અત્તનો રહસ્સં પરસ્સ ન કથેતબ્બ''ન્તિ. તે ''સાધુ પણ્ડિતા''તિ વત્વા તુટ્ઠમાનસા હુત્વા ''ઇદાનિ ગહપતિપુત્તસ્સ પિટ્ઠિં પસ્સિસ્સામા''તિ રઞ્ઞો સન્તિકં ગન્ત્વા ''મહારાજ, ગહપતિપુત્તો તે પચ્ચત્થિકો જાતો''તિ વદિંસુ. ''નાહં તુમ્હાકં વચનં સદ્દહામિ, ન સો મય્હં પચ્ચત્થિકો ભવિસ્સતી''તિ . સચ્ચં, મહારાજ, સદ્દહથ, અસદ્દહન્તો પન તમેવ પુચ્છથ ''પણ્ડિત, અત્તનો રહસ્સં નામ કસ્સ કથેતબ્બ''ન્તિ? સચે પચ્ચત્થિકો ન ભવિસ્સતિ, ''અસુકસ્સ નામ કથેતબ્બ''ન્તિ વક્ખતિ. સચે પચ્ચત્થિકો ભવિસ્સતિ, ''કસ્સચિ ન કથેતબ્બં, મનોરથે પરિપુણ્ણે કથેતબ્બ''ન્તિ વક્ખતિ. તદા અમ્હાકં વચનં સદ્દહિત્વા નિક્કઙ્ખા ભવેય્યાથાતિ. સો ''સાધૂ''તિ સમ્પટિચ્છિત્વા એકદિવસં સબ્બેસુ સમાગન્ત્વા નિસિન્નેસુ વીસતિનિપાતે પઞ્ચપણ્ડિતપઞ્હે પઠમં ગાથમાહ –

''પઞ્ચ પણ્ડિતા સમાગતાત્થ, પઞ્હા મે પટિભાતિ તં સુણાથ;
નિન્દિયમત્થં પસંસિયં વા, કસ્સેવાવિકરેય્ય ગુય્હમત્થ''ન્તિ. (જા॰ ૧.૧૫.૩૧૫);

એવં વુત્તે સેનકો ''રાજાનમ્પિ અમ્હાકંયેવ અબ્ભન્તરે પક્ખિપિસ્સામી''તિ ચિન્તેત્વા ઇમં ગાથમાહ –

''ત્વં આવિકરોહિ ભૂમિપાલ, ભત્તા ભારસહો તુવં વદેતં;
તવ છન્દરુચીનિ સમ્મસિત્વા, અથ વક્ખન્તિ જનિન્દ પઞ્ચ ધીરા''તિ. (જા॰ ૧.૧૫.૩૧૬);

તત્થ **ભત્તા**તિ ત્વં અમ્હાકં સામિકો ચેવ ઉપ્પન્નસ્સ ચ ભારસ્સ સહો, પઠમં તાવ ત્વમેવ એતં વદેહિ. **તવ છન્દરુચીની**તિ પચ્છા તવ છન્દઞ્ચેવ રુચ્ચનકારણાનિ ચ સમ્મસિત્વા ઇમે પઞ્ચ પણ્ડિતા વક્ખન્તિ.

અથ રાજા અત્તનો કિલેસવસિકતાય ઇમં ગાથમાહ –

‘‘યા સીલવતી અનઞ્ઞથેય્યા, ભત્તુચ્છન્દવસાનુગા પિયા મનાપા;
નિન્દિયમત્થં પસંસિયં વા, ભરિયાયાવિકરેય્ય ગુય્હમત્થ’’ન્તિ. (જા॰ ૧.૧૫.૩૧૭);

તત્થ **અનઞ્ઞથેય્યા**તિ કિલેસવસેન અઞ્ઞેન ન થેનિતબ્બા.

તતો સેનકો ‘‘ઇદાનિ રાજાનં અમ્હાકં અબ્ભન્તરે પક્ખિપિમ્હા’’તિ તુસ્સિત્વા સયંકતકારણમેવ દીપેન્તો ઇમં ગાથમાહ –

‘‘યો કિચ્છગતસ્સ આતુરસ્સ, સરણં હોતિ ગતી પરાયણઞ્ચ;
નિન્દિયમત્થં પસંસિયં વા, સખિનોવાવિકરેય્ય ગુય્હમત્થ’’ન્તિ. (જા॰ ૧.૧૫.૩૧૮);

અથ રાજા પુક્કુસં પુચ્છિ ‘‘કથં, પુક્કુસ, પસ્સસિ, નિન્દિયં વા પસંસિયં વા રહસ્સં કસ્સ કથેતબ્બ’’ન્તિ? સો કથેન્તો ઇમં ગાથમાહ –

‘‘જેટ્ઠો અથ મજ્ઝિમો કનિટ્ઠો, યો ચે સીલસમાહિતો ઠિતત્તો;
નિન્દિયમત્થં પસંસિયં વા, ભાતુવાવિકરેય્ય ગુય્હમત્થ’’ન્તિ. (જા॰ ૧.૧૫.૩૧૯);

તત્થ **ઠિતત્તો**તિ ઠિતસભાવો નિબ્બિસેવનો.

તતો રાજા કામિન્દં પુચ્છિ ‘‘કથં કામિન્દ પસ્સસિ, રહસ્સં કસ્સ કથેતબ્બ’’ન્તિ? સો કથેન્તો ઇમં ગાથમાહ –

‘‘યો વે પિતુહદયસ્સ પદ્ધગૂ, અનુજાતો પિતરં અનોમપઞ્ઞો;
નિન્દિયમત્થં પસંસિયં વા, પુત્તસ્સાવિકરેય્ય ગુય્હમત્થ’’ન્તિ. (જા॰ ૧.૧૫.૩૨૦);

તત્થ **પદ્ધગૂ**તિ પેસનકારકો યો પિતુસ્સ પેસનં કરોતિ, પિતુ ચિત્તસ્સ વસે વત્તતિ, ઓવાદક્ખમો હોતીતિ અત્થો. **અનુજાતો**તિ તયો પુત્તા અતિજાતો ચ અનુજાતો ચ અવજાતો ચાતિ. અનુપ્પન્નં યસં ઉપ્પાદેન્તો અતિજાતો, કુલભારો અવજાતો, કુલપવેણિરક્ખકો પન અનુજાતો. તં સન્ધાય એવમાહ.

તતો રાજા દેવિન્દં પુચ્છિ – ‘‘કથં દેવિન્દ, પસ્સસિ, રહસ્સં કસ્સ કથેતબ્બ’’ન્તિ? સો અત્તનો કતકારણમેવ કથેન્તો ઇમં ગાથમાહ –

‘‘માતા દ્વિપદાજનિન્દસેટ્ઠ, યા નં પોસેતિ છન્દસા પિયેન;
નિન્દિયમત્થં પસંસિયં વા, માતુયાવિકરેય્ય ગુય્હમત્થ’’ન્તિ. (જા॰ ૧.૧૫.૩૨૧);

તત્થ **દ્વિપદાજનિન્દસેટ્ઠા**તિ દ્વિપદાનં સેટ્ઠ, જનિન્દ. **છન્દસા પિયેના**તિ છન્દેન ચેવ પેમેન ચ.

એવં તે પુચ્છિત્વા રાજા પણ્ડિતં પુચ્છિ ‘‘કથં પસ્સસિ, પણ્ડિત, રહસ્સં કસ્સ કથેતબ્બ’’ન્તિ. ‘‘મહારાજ, યાવ અત્તનો ઇચ્છિતં ન નિપ્ફજ્જતિ, તાવ પણ્ડિતો અધિવાસેય્ય, કસ્સચિ ન કથેય્યા’’તિ સો ઇમં ગાથમાહ –

‘‘ગુય્હસ્સ હિ ગુય્હમેવ સાધુ, ન હિ ગુય્હસ્સ પસત્થમાવિકમ્મં;
અનિપ્ફન્નતા સહેય્ય ધીરો, નિપ્ફન્નોવ યથાસુખં ભણેય્યા’’તિ. (જા॰ ૧.૧૫.૩૨૨);

તત્થ **અનિપ્ફન્નતા**તિ મહારાજ, યાવ અત્તનો ઇચ્છિતં ન નિપ્ફજ્જતિ, તાવ પણ્ડિતો અધિવાસેય્ય, ન કસ્સચિ કથેય્યાતિ.

પણ્ડિતેન પન એવં વુત્તે રાજા અનત્તમનો અહોસિ. સેનકો રાજાનં ઓલોકેસિ, રાજાપિ સેનકમુખં ઓલોકેસિ. બોધિસત્તો તેસં કિરિયં દિસ્વાવ જાનિ ‘‘ઇમે ચત્તારો જના પઠમમેવ મં રઞ્ઞો અન્તરે પરિભિન્દિંસુ, વીમંસનવસેન પઞ્હો પુચ્છિતો ભવિસ્સતી’’તિ. તેસં પન કથેન્તાનઞ્ઞેવ સૂરિયો અત્થઙ્ગતો, દીપા જલિતા. પણ્ડિતો ‘‘રાજકમ્માનિ નામ ભારિયાનિ, ન પઞ્ઞાયતિ ‘કિં ભવિસ્સતી’તિ, ખિપ્પમેવ ગન્તું વટ્ટતી’’તિ ઉટ્ઠાયાસના રાજાનં વન્દિત્વા નિક્ખમિત્વા ચિન્તેસિ ‘‘ઇમેસુ એકો ‘સહાયકસ્સ કથેતું વટ્ટતી’તિ આહ , એકો ‘ભાતુસ્સ, એકો પુત્તસ્સ, એકો માતુ કથેતું વટ્ટતી’તિ આહ. ઇમેહિ એતં કતમેવ ભવિસ્સતિ, દિટ્ઠમેવ કથિતન્તિ મઞ્ઞામિ, હોતુ અજ્જેવ એતં જાનિસ્સામી’’તિ. તે પન ચત્તારોપિ અઞ્ઞેસુ દિવસેસુ રાજકુલા નિક્ખમિત્વા રાજનિવેસનદ્વારે એકસ્સ ભત્તઅમ્બણસ્સ પિટ્ઠે નિસીદિત્વા કિચ્ચકરણીયાનિ મન્તેત્વા ઘરાનિ ગચ્છન્તિ. તસ્મા પણ્ડિતો ‘‘અહં એતેસં ચતુન્નં રહસ્સં અમ્બણસ્સ હેટ્ઠા નિપજ્જિત્વા જાનિતું સક્કુણેય્ય’’ન્તિ ચિન્તેત્વા તં અમ્બણં ઉક્ખિપાપેત્વા અત્થરણં અત્થરાપેત્વા અમ્બણસ્સ હેટ્ઠા પવિસિત્વા પુરિસાનં સઞ્ઞં અદાસિ ‘‘તુમ્હે ચતૂસુ પણ્ડિતેસુ મન્તેત્વા ગતેસુ આગન્ત્વા મં આનેય્યાથા’’તિ. તે ‘‘સાધૂ’’તિ સમ્પટિચ્છિત્વા પક્કમિંસુ. સેનકોપિ રાજાનં આહ – ‘‘મહારાજ, અમ્હાકં વચનં ન સદ્દહથ, ઇદાનિ કિં કરિસ્સથા’’તિ. સો તસ્સ વચનં ગહેત્વા અનિસામેત્વાવ ભીતતસિતો હુત્વા ‘‘ઇદાનિ કિં કરોમ, સેનક પણ્ડિતા’’તિ પુચ્છિ. ‘‘મહારાજ, પપઞ્ચં અકત્વા કઞ્ચિ અજાનાપેત્વા ગહપતિપુત્તં મારેતું વટ્ટતી’’તિ. રાજા ‘‘સેનક, ઠપેત્વા તુમ્હે અઞ્ઞો મમ અત્થકામો નામ નત્થિ, તુમ્હે અત્તનો સુહદે ગહેત્વા દ્વારન્તરે ઠત્વા ગહપતિપુત્તસ્સ પાતોવ ઉપટ્ઠાનં આગચ્છન્તસ્સ ખગ્ગેન સીસં છિન્દથા’’તિ અત્તનો ખગ્ગરતનં અદાસિ. તે ‘‘સાધુ, દેવ, મા ભાયિ, મયં તં મારેસ્સામા’’તિ વત્વા નિક્ખમિત્વા ‘‘દિટ્ઠા નો પચ્ચામિત્તસ્સ પિટ્ઠી’’તિ ભત્તઅમ્બણસ્સ પિટ્ઠે નિસીદિંસુ. તતો સેનકો આહ ‘‘અમ્ભો, કો ગહપતિપુત્તં મારેસ્સતી’’તિ. ઇતરે ‘‘તુમ્હેયેવ આચરિય, મારેથા’’તિ તસ્સેવ ભારં કરિંસુ.

અથ ને સેનકો પુચ્છિ ‘‘તુમ્હે ‘રહસ્સં નામ અસુકસ્સ અસુકસ્સ કથેતબ્બ’ન્તિ વદથ, કિં વો એતં કતં, ઉદાહુ દિટ્ઠં સુત’’ન્તિ? ‘‘કતં એતં, આચરિયા’’તિ. તુમ્હે ‘‘રહસ્સં નામ સહાયકસ્સ કથેતબ્બ’’ન્તિ વદથ, ‘‘કિં વો એતં કતં, ઉદાહુ દિટ્ઠં સુત’’ન્તિ? ‘‘કતં એતં મયા’’તિ? ‘‘કથેથ, આચરિયા’’તિ. ‘‘ઇમસ્મિં રહસ્સે રઞ્ઞા ઞાતે જીવિતં મે નત્થી’’તિ. ‘‘મા ભાયથ આચરિય, ઇધ તુમ્હાકં રહસ્સભેદકો નત્થિ, કથેથા’’તિ. સો નખેન અમ્બણં કોટ્ટેત્વા ‘‘અત્થિ નુ ખો ઇમસ્સ હેટ્ઠા ગહપતિપુત્તો’’તિ આહ. ‘‘આચરિય, ગહપતિપુત્તો અત્તનો ઇસ્સરિયેન એવરૂપં ઠાનં ન પવિસિસ્સતિ, ઇદાનિ યસેન મત્તો ભવિસ્સતિ, કથેથ તુમ્હે’’તિ. સેનકો તાવ અત્તનો રહસ્સં કથેન્તો આહ – ‘‘તુમ્હે ઇમસ્મિં નગરે અસુકં નામ વેસિં જાનાથા’’તિ? ‘‘આમ, આચરિયા’’તિ. ‘‘ઇદાનિ સા પઞ્ઞાયતી’’તિ. ‘‘ન પઞ્ઞાયતિ, આચરિયા’’તિ. ‘‘અહં સાલવનુય્યાને તાય સદ્ધિં પુરિસકિચ્ચં કત્વા તસ્સા પિળન્ધનેસુ લોભેન તં મારેત્વા તસ્સાયેવ સાટકેન ભણ્ડિકં કત્વા આહરિત્વા અમ્હાકં ઘરે અસુકભૂમિકાય અસુકે નામ ગબ્ભે નાગદન્તકે લગ્ગેસિં, વળઞ્જેતું ૩ વિસહામિ, પુરાણભાવમસ્સ ઓલોકેમિ, એવરૂપં અપરાધકમ્મં કત્વા મયા એકસ્સ સહાયકસ્સ કથિતં, ન તેન કસ્સચિ કથિતપુબ્બં, ઇમિના કારણેન ‘સહાયકસ્સ ગુય્હં કથેતબ્બ’ન્તિ મયા કથિત’’ન્તિ. પણ્ડિતો તસ્સ રહસ્સં સાધુકં વવત્થપેત્વા સલ્લક્ખેસિ.

પુક્કુસોપિ અત્તનો રહસ્સં કથેન્તો આહ – ‘‘મમ ઊરુયા કુટ્ઠં અત્થિ, કનિટ્ઠો મે પાતોવ કઞ્ચિ અજાનાપેત્વા તં ધોવિત્વા ભેસજ્જેન મક્ખેત્વા ઉપરિ પિલોતિકં દત્વા બન્ધતિ. રાજા મયિ મુદુચિત્તો ‘એહિ પુક્કુસા’તિ મં પક્કોસિત્વા યેભુય્યેન મમ ઊરુયાયેવ સયતિ , સચે પન એતં રાજા જાનેય્ય, મં મારેય્ય. તં મમ કનિટ્ઠં ઠપેત્વા અઞ્ઞો જાનન્તો નામ નત્થિ, તેન કારણેન ‘રહસ્સં નામ ભાતુ કથેતબ્બ’ન્તિ મયા વુત્ત’’ન્તિ. કામિન્દોપિ અત્તનો રહસ્સં કથેન્તો આહ – ‘‘મં કાળપક્ખે ઉપોસથદિવસે નરદેવો નામ યક્ખો ગણ્હાતિ, અહં ઉમ્મત્તકસુનખો વિય વિરવામિ, સ્વાહં તમત્થં પુત્તસ્સ કથેસિં. સો મમ યક્ખેન ગહિતભાવં ઞત્વા મં અન્તોગેહગબ્ભે નિપજ્જાપેત્વા દ્વારં પિદહિત્વા નિક્ખમિત્વા મમ સદ્દં પટિચ્છાદનત્થં દ્વારે સમજ્જં કારેસિ, ઇમિના કારણેન ‘રહસ્સં નામ પુત્તસ્સ કથેતબ્બ’ન્તિ મયા વુત્ત’’ન્તિ. તતો તયોપિ દેવિન્દં પુચ્છિંસુ. સો અત્તનો રહસ્સં કથેન્તો આહ – ‘‘મયા મણિપહંસનકમ્મં કરોન્તેન રઞ્ઞો સન્તકં સક્કેન કુસરઞ્ઞો દિન્નં, સિરિપવેસનં મઙ્ગલમણિરતનં થેનેત્વા માતુયા દિન્નં. સા કઞ્ચિ અજાનાપેત્વા મમ રાજકુલં પવિસનકાલે તં મય્હં દેતિ, અહં તેન મણિના સિરિં પવેસેત્વા રાજનિવેસનં ગચ્છામિ. રાજા તુમ્હેહિ સદ્ધિં અકથેત્વા પઠમતરં મયા સદ્ધિં કથેસિ. દેવસિકં અટ્ઠ, સોળસ, દ્વત્તિંસ, ચતુસટ્ઠિ કહાપણે મમ પરિબ્બયત્થાય દેતિ . સચે તસ્સ મણિરતનસ્સ છન્નભાવં રાજા જાનેય્ય, મય્હં જીવિતં નત્થિ, ઇમિના કારણેન ‘રહસ્સં નામ માતુ કથેતબ્બ’ન્તિ મયા વુત્ત’’ન્તિ.

મહાસત્તો સબ્બેસમ્પિ ગુય્હં અત્તનો પચ્ચક્ખં અકાસિ . તે પન અત્તનો ઉદરં ફાલેત્વા અન્તં બાહિરં કરોન્તા વિય રહસ્સં અઞ્ઞમઞ્ઞં કથેત્વા ‘‘તુમ્હે અપ્પમત્તા પાતોવ આગચ્છથ, ગહપતિપુત્તં મારેસ્સામા’’તિ ઉટ્ઠાય પક્કમિંસુ. તેસં ગતકાલે પણ્ડિતસ્સ પુરિસા આગન્ત્વા અમ્બણં ઉક્ખિપિત્વા મહાસત્તં આદાય પક્કમિંસુ. સો ઘરં ગન્ત્વા ન્હત્વા અલઙ્કરિત્વા સુભોજનં ભુઞ્જિત્વા ‘‘અજ્જ મે ભગિની ઉદુમ્બરદેવી રાજગેહતો સાસનં પેસેસ્સતી’’તિ ઞત્વા દ્વારે પચ્ચાયિકં પુરિસં ઠપેસિ ‘‘રાજગેહતો આગતં સીઘં પવેસેત્વા મમ દસ્સેય્યાસી’’તિ. એવઞ્ચ પન વત્વા સયનપિટ્ઠે નિપજ્જિ. તસ્મિં ખણે રાજાપિ સયનપિટ્ઠે નિપન્નોવ પણ્ડિતસ્સ ગુણં સરિત્વા ‘‘મહોસધપણ્ડિતો સત્તવસ્સિકકાલતો પટ્ઠાય મં ઉપટ્ઠહન્તો ન કિઞ્ચિ મય્હં અનત્થં અકાસિ, દેવતાય પુચ્છિતપઞ્હેપિ પણ્ડિતે અસતિ જીવિતં મે લદ્ધં ન સિયા. વેરિપચ્ચામિત્તાનં વચનં ગહેત્વા ‘અસમધુરં પણ્ડિતં મારેથા’તિ ખગ્ગં દેન્તેન અયુત્તં મયા કતં, સ્વે દાનિ નં પસ્સિતું ન લભિસ્સામી’’તિ સોકં ઉપ્પાદેસિ. સરીરતો સેદા મુચ્ચિંસુ. સો સોકસમપ્પિતો ચિત્તસ્સાદં ન લભિ. ઉદુમ્બરદેવીપિ તેન સદ્ધિં એકસયનગતા તં આકારં દિસ્વા ‘‘કિં નુ ખો મય્હં કોચિ અપરાધો અત્થિ, ઉદાહુ દેવસ્સ કિઞ્ચિ સોકકારણં ઉપ્પન્નં, પુચ્છિસ્સામિ તાવ ન’’ન્તિ ઇમં ગાથમાહ –

> ‘‘કિં ત્વં વિમનોસિ રાજસેટ્ઠ, દ્વિપદજનિન્દ વચનં સુણોમ મેતં;
> કિં ચિન્તયમાનો દુમ્મનોસિ, નૂન દેવ અપરાધો અત્થિ મય્હ’’ન્તિ. (જા॰ ૧.૧૫.૩૨૩);

અથ રાજા કથેન્તો ગાથમાહ –

> ‘‘પઞ્હે વજ્ઝો મહોસધોતિ, આણત્તો મે વમાય ભૂરિપઞ્ઞો;
> તં ચિન્તયમાનો દુમ્મનોસ્મિ, ન હિ દેવી અપરાધો અત્થિ તુય્હ’’ન્તિ. (જા॰ ૧.૧૫.૩૨૪);

તત્થ **આણત્તો**તિ ભદ્દે, ચત્તારો પણ્ડિતા ‘‘મહોસધો મમ પચ્ચત્થિકો’’તિ કથયિંસુ. મયા તથતો અવિચિનિત્વા ‘‘વધેથ ન’’ન્તિ ભૂરિપઞ્ઞો વધાય આણત્તો. તં કારણં ચિન્તયમાનો દુમ્મનોસ્મીતિ.

તસ્સા તસ્સ વચનં સુત્વાવ મહાસત્તે સિનેહેન પબ્બતમત્તો સોકો ઉપ્પજ્જિ. તતો સા ચિન્તેસિ ‘‘એકેન ઉપાયેન રાજાનં અસ્સાસેત્વા રઞ્ઞો નિદ્દં ઓક્કમનકાલે મમ કનિટ્ઠસ્સ સાસનં પહિણિસ્સામી’’તિ. અથ સા ‘‘મહારાજ, તયાવેતં કતં ગહપતિપુત્તં મહન્તે ઇસ્સરિયે પતિટ્ઠાપેન્તેન, તુમ્હેહિ સો સેનાપતિટ્ઠાને ઠપિતો, ઇદાનિ કિર સો તુમ્હાકંયેવ પચ્ચત્થિકો જાતો, ન ખો પન પચ્ચત્થિકો ખુદ્દકો નામ અત્થિ, મારેતબ્બોવ, તુમ્હે મા ચિન્તયિત્થા’’તિ રાજાનં અસ્સાસેસિ. સો તનુભૂતસોકો નિદ્દં ઓક્કમિ. દેવી ઉટ્ઠાય ગબ્ભં પવિસિત્વા ‘‘તાત મહોસધ, ચત્તારો પણ્ડિતા તં પરિભિન્દિંસુ, રાજા કુદ્ધો સ્વે દ્વારન્તરે તં વધાય આણાપેસિ, સ્વે રાજકુલં મા આગચ્છેય્યાસિ, આગચ્છન્તો પન નગરં હત્થગતં કત્વા સમત્થો હુત્વા આગચ્છેય્યાસી’’તિ પણ્ણં લિખિત્વા મોદકસ્સ અન્તો પક્ખિપિત્વા મોદકં સુત્તેન વેઠેત્વા નવભાજને કત્વા છાદેત્વા લઞ્છેત્વા અત્થચારિકાય દાસિયા અદાસિ ‘‘ઇમં મોદકં ગહેત્વા મમ કનિટ્ઠસ્સ દેહી’’તિ. સા તથા અકાસિ. ‘‘રત્તિં કથં નિક્ખન્તા’’તિ ન ચિન્તેતબ્બં. રઞ્ઞા પઠમમેવ દેવિયા વરો દિન્નો, તેન ન નં કોચિ નિવારેસિ. બોધિસત્તો પણ્ણાકારં ગહેત્વા નં ઉય્યોજેસિ. સા પુન આગન્ત્વા દિન્નભાવં આરોચેસિ. તસ્મિં ખણે દેવી આગન્ત્વા રઞ્ઞા સદ્ધિં નિપજ્જિ. મહાસત્તોપિ મોદકં ભિન્દિત્વા પણ્ણં વાચેત્વા તમત્થં ઞત્વા કત્તબ્બકિચ્ચં વિચારેત્વા સયને નિપજ્જિ.

ઇતરેપિ ચત્તારો જના પાતોવ ખગ્ગં ગહેત્વા દ્વારન્તરે ઠત્વા પણ્ડિતં અપસ્સન્તા દુમ્મના હુત્વા રઞ્ઞો સન્તિકં ગન્ત્વા ‘‘કિં પણ્ડિતા મારિતો વો ગહપતિપુત્તો’’તિ વુત્તે ‘‘ન પસ્સામ, દેવા’’તિ આહંસુ. મહાસત્તોપિ અરુણુગ્ગમનેયેવ નગરં અત્તનો હત્થગતં કત્વા તત્થ તત્થ આરક્ખં ઠપેત્વા મહાજનપરિવુતો રથં આરુય્હ મહન્તેન પરિવારેન રાજદ્વારં અગમાસિ. રાજા સીહપઞ્જરં ઉગ્ઘાટેત્વા બહિ ઓલોકેન્તો અટ્ઠાસિ. અથ મહાસત્તો રથા ઓતરિત્વા રાજાનં વન્દિત્વા અટ્ઠાસિ. રાજા તં દિસ્વા ચિન્તેસિ ‘‘સચે અયં મમ પચ્ચત્થિકો ભવેય્ય , ન મં વન્દેય્યા’’તિ. અથ નં પક્કોસાપેત્વા રાજા આસને નિસીદિ. મહાસત્તોપિ એકમન્તં નિસીદિ. ચત્તારોપિ પણ્ડિતા તત્થેવ નિસીદિંસુ. અથ નં રાજા કિઞ્ચિ અજાનન્તો વિય ‘‘તાત, ત્વં હિય્યો ગન્ત્વા ઇદાનિ આગચ્છસિ, કિં મં પરિચ્ચજસી’’તિ વત્વા ઇમં ગાથમાહ –

‘‘અભિદોસગતો દાનિ એહિસિ, કિં સુત્વા કિં સઙ્કતે મનો તે;
કો તે કિમવોચ ભૂરિપઞ્ઞ, ઇઙ્ઘ વચનં સુણોમ બ્રૂહિ મેત’’ન્તિ. (જા॰ ૧.૧૫.૩૨૫);

તત્થ **અભિદોસગતો**તિ હિય્યો પઠમયામે ગતો ઇદાનિ આગતો. **કિં સઙ્કતે**તિ કિં આસઙ્કતે. **કિમવોચા**તિ કિં રઞ્ઞો સન્તિકં મા ગમીતિ તં કોચિ અવોચ.

અથ નં મહાસત્તો ‘‘મહારાજ, તયા મે ચતુન્નં પણ્ડિતાનં વચનં ગહેત્વા વધો આણત્તો, તેનાહં ન એમી’’તિ ચોદેન્તો ઇમં ગાથમાહ –

‘‘પઞ્હે વજ્ઝો મહોસધોતિ, યદિ તે મન્તયિતં જનિન્દ દોસં;
ભરિયાય રહોગતો અસંસિ, ગુય્હં પાતુકતં સુતં મમેત’’ન્તિ. (જા॰ ૧.૧૫.૩૨૬);

તત્થ **યદિ તે**તિ યસ્મા તયા. **મન્તયિત**ન્તિ કથિતં. **દોસ**ન્તિ અભિદોસં, રત્તિભાગેતિ અત્થો. કસ્સ કથિતન્તિ? ભરિયાય. ત્વઞ્હિ હિય્યો તસ્સા ઇમમત્થં રહોગતો અસંસિ. **ગુય્હં પાતુકત**ન્તિ તસ્સા એવરૂપં અત્તનો રહસ્સં પાતુકતં. **સુતં મમેત**ન્તિ મયા પનેતં તસ્મિં ખણેયેવ સુતં.

રાજા તં સુત્વા ‘‘ઇમાય તક્ખણઞ્ઞેવ સાસનં પહિતં ભવિસ્સતી’’તિ કુદ્ધો દેવિં ઓલોકેસિ. તં ઞત્વા મહાસત્તો ‘‘કિં, દેવ, દેવિયા કુજ્ઝથ, અહં અતીતાનાગતપચ્ચુપ્પન્નં સબ્બં જાનામિ. દેવ, તુમ્હાકં તાવ રહસ્સં દેવિયા કથિતં હોતુ, આચરિયસેનકસ્સ પુક્કુસાદીનં વા રહસ્સં મમ કેન કથિતં, અહં એતેસમ્પિ રહસ્સં જાનામિયેવા’’તિ સેનકસ્સ તાવ રહસ્સં કથેન્તો ઇમં ગાથમાહ –

‘‘યં સાલવનસ્મિં સેનકો, પાપકમ્મં અકાસિ અસબ્ભિરૂપં;
સખિનોવ રહોગતો અસંસિ, ગુય્હં પાતુકતં સુતં મમેત’’ન્તિ. (જા॰ ૧.૧૫.૩૨૭);

તત્થ **અસબ્ભિરૂપ**ન્તિ અસાધુજાતિકં લામકં અકુસલકમ્મં અકાસિ. ઇમસ્મિંયેવ હિ નગરે અસુકં નામ વેસિં સાલવનુય્યાને પુરિસકિચ્ચં કત્વા તં મારેત્વા અલઙ્કારં ગહેત્વા તસ્સાયેવ સાટકેન ભણ્ડિકં કત્વા અત્તનો ઘરે અસુકટ્ઠાને નાગદન્તકે લગ્ગેત્વા ઠપેસિ. **સખિનોવા**તિ અથ નં, મહારાજ, એકસ્સ સહાયકસ્સ રહોગતો હુત્વા અક્ખાસિ, તમ્પિ મયા સુતં. નાહં દેવસ્સ પચ્ચત્થિકો, સેનકોયેવ. યદિ તે પચ્ચત્થિકેન કમ્મં અત્થિ, સેનકં ગણ્હાપેહીતિ.

રાજા સેનકં ઓલોકેત્વા ‘‘સચ્ચં, સેનકા’’તિ પુચ્છિત્વા ‘‘સચ્ચં, દેવા’’તિ વુત્તે તસ્સ બન્ધનાગારપ્પવેસનં આણાપેસિ. પણ્ડિતો પુક્કુસસ્સ રહસ્સં કથેન્તો ઇમં ગાથમાહ –

‘‘પુક્કુસપુરિસસ્સ તે જનિન્દ, ઉપ્પન્નો રોગો અરાજયુત્તો;
ભાતુચ્ચ રહોગતો અસંસિ, ગુય્હં પાતુકતં સુતં મમેત’’ન્તિ. (જા॰ ૧.૧૫.૩૨૮);

તત્થ **અરાજયુત્તો**તિ મહારાજ, એતસ્સ કુટ્ઠરોગો ઉપ્પન્નો, સો રાજાનં પત્તું અયુત્તો, છુપનાનુચ્છવિકો ન હોતિ. તુમ્હે ચ ‘‘પુક્કુસસ્સ ઊરુ મુદુકો’’તિ યેભુય્યેન તસ્સ ઊરુમ્હિ નિપજ્જથ. સો પનેસ વણબન્ધપિલોતિકાય ફસ્સો, દેવાતિ.

રાજા તમ્પિ ઓલોકેત્વા ‘‘સચ્ચં પુક્કુસા’’તિ પુચ્છિત્વા ‘‘સચ્ચં દેવા’’તિ વુત્તે તમ્પિ બન્ધનાગારં પવેસાપેસિ. પણ્ડિતો કામિન્દસ્સપિ રહસ્સં કથેન્તો ઇમં ગાથમાહ –

‘‘આબાધોયં અસબ્ભિરૂપો, કામિન્દો નરદેવેન ફુટ્ઠો;
પુત્તસ્સ રહોગતો અસંસિ, ગુય્હં પાતુકતં સુતં મમેત’’ન્તિ. (જા॰ ૧.૧૫.૩૨૯);

તત્થ **અસબ્ભિરૂપો**તિ યેન સો આબાધેન ફુટ્ઠો ઉમ્મત્તકસુનખો વિય વિરવતિ, સો નરદેવયક્ખાબાધો અસબ્ભિજાતિકો લામકો, રાજકુલં પવિસિતું ન યુત્તો, મહારાજાતિ વદતિ.

રાજા તમ્પિ ઓલોકેત્વા ‘‘સચ્ચં કામિન્દા’’તિ પુચ્છિત્વા ‘‘સચ્ચં દેવા’’તિ વુત્તે તમ્પિ બન્ધનાગારં પવેસાપેસિ. પણ્ડિતો દેવિન્દસ્સપિ રહસ્સં કથેન્તો ઇમં ગાથમાહ –

‘‘અટ્ઠવઙ્કં મણિરતનં ઉળારં, સક્કો તે અદદા પિતામહસ્સ;
દેવિન્દસ્સ ગતં તદજ્જ હત્થં, માતુચ્ચ રહોગતો અસંસિ;
ગુય્હં પાતુકતં સુતં મમેત’’ન્તિ. (જા॰ ૧.૧૫.૩૩૦);

તત્થ **પિતામહસ્સાતિ** તવ પિતામહસ્સ કુસરાજસ્સ. **તદજ્જ હત્થન્તિ** તં મઙ્ગલસમ્મતં મણિરતનં અજ્જ દેવિન્દસ્સ હત્થગતં, મહારાજાતિ.

રાજા તમ્પિ ઓલોકેત્વા "સચ્ચં દેવિન્દા"તિ પુચ્છિત્વા "સચ્ચં દેવા"તિ વુત્તે તમ્પિ બન્ધનાગારં પવેસાપેસિ. એવં "બોધિસત્તં વધિસ્સામા"તિ ચિન્તેત્વા સબ્બેપિ તે બન્ધનાગારં પવિટ્ઠા. બોધિસત્તો "મહારાજ, ઇમિના કારણેનાહં 'અત્તનો ગુય્હં પરસ્સ ન કથેતબ્બ'ન્તિ વદામિ, વદન્તા પન મહાવિનાસં પત્તા"તિ વત્વા ઉત્તરિ ધમ્મં દેસેન્તો ઇમા ગાથા અભાસિ –

"ગુય્હસ્સ હિ ગુય્હમેવ સાધુ, ન ગુય્હસ્સ પસત્થમાવિકમ્મં;
અનિપ્ફન્નતા સહેય્ય ધીરો, નિપ્ફન્નોવ યથાસુખં ભણેય્ય.

"ન ગુય્હમત્થં વિવરેય્ય, રક્ખેય્ય નં યથા નિધિં;
ન હિ પાતુકતો સાધુ, ગુય્હો અત્થો પજાનતા.

"થિયા ગુય્હં ન સંસેય્ય, અમિત્તસ્સ ચ પણ્ડિતો;
યો ચામિસેન સંહીરો, હદયત્થેનો ચ યો નરો.

"ગુય્હમત્થં અસમ્બુદ્ધં, સમ્બોધયતિ યો નરો;
મન્તભેદભયા તસ્સ, દાસભૂતો તિતિક્ખતિ.

"યાવન્તો પુરિસસ્સત્થં, ગુય્હં જાનન્તિ મન્તિનં;
તાવન્તો તસ્સ ઉબ્બેગા, તસ્મા ગુય્હં ન વિસ્સજે.

"વિવિચ્ચ ભાસેય્ય દિવા રહસ્સં, રત્તિં ગિરં નાતિવેલં પમુઞ્ચે;
ઉપસ્સુતિકા હિ સુણન્તિ મન્તં, તસ્મા મન્તો ખિપ્પમુપેતિ ભેદ"ન્તિ. (જા॰ ૧.૧૫.૩૩૧-૩૩૬);

તત્થ **અમિત્તસ્સ ચાતિ** ઇત્થિયા ચ પચ્ચત્થિકસ્સ ચ ન કથેય્ય. **સંહીરોતિ** યો ચ યેન કેનચિ આમિસેન સંહીરતિ ઉપલાપતિ સઙ્ગહં ગચ્છતિ, તસ્સપિ ન સંસેય્ય. **હદયત્થેનોતિ** યો ચ અમિત્તો મિત્તપતિરૂપકો મુખેન અઞ્ઞં કથેતિ, હદયેન અઞ્ઞં ચિન્તેતિ, તસ્સપિ ન સંસેય્ય. **અસમ્બુદ્ધન્તિ** પરેહિ અઞ્ઞાતં. "અસમ્બોધ"ન્તિપિ પાઠો, પરેસં બોધેતું અયુત્તન્તિ અત્થો. **તિતિક્ખતીતિ** તસ્સ અક્કોસમ્પિ પરિભાસમ્પિ પહારમ્પિ દાસો વિય હુત્વા અધિવાસેતિ. **મન્તિનન્તિ** મન્તિતં, મન્તીનં વા અન્તરે યાવન્તો જાનન્તીતિ અત્થો. **તાવન્તોતિ** તે ગુય્હજાનનકે પટિચ્ચ તત્તકા તસ્સ ઉબ્બેગા સન્તાસા ઉપ્પજ્જન્તિ. **ન વિસ્સજેતિ** ન વિસ્સજ્જેય્ય પરં ન જાનાપેય્ય. **વિવિચ્ચાતિ** સચે દિવા રહસ્સં મન્તેતુકામો હોતિ, વિવિત્તં ઓકાસં કારેત્વા સુપ્પટિચ્છન્નટ્ઠાને મન્તેય્ય. **નાતિવેલન્તિ** રત્તિં રહસ્સં કથેન્તો પન અતિવેલં મરિયાદાતિક્કન્તં મહાસદ્દં કરોન્તો ગિરં નપ્પમુઞ્ચેય્ય. **ઉપસ્સુતિકા હીતિ** મન્તનટ્ઠાનં ઉપગન્ત્વા તિરોકુટ્ટાદીસુ ઠત્વા સોતારો. **તસ્માતિ** મહારાજ, તેન કારણેન સો મન્તો ખિપ્પમેવ ભેદમુપાગમીતિ.

રાજા મહાસત્તસ્સ કથં સુત્વા "એતે સયં રાજવેરિનો હુત્વા પણ્ડિતં મમ વેરિં કરોન્તી"તિ કુજ્ઝિત્વા "ગચ્છથ ને નગરા નિક્ખમાપેત્વા સૂલેસુ વા ઉત્તાસેથ, સીસાનિ વા તેસં છિન્દથા"તિ આણાપેસિ. તેસુ પચ્છાબાહં બન્ધિત્વા

ચતુક્કે ચતુક્કે કસાહિ પહારસહસ્સં દત્વા નીયમાનેસુ પણ્ડિતો ‘‘દેવ, ઇમે તુમ્હાકં પોરાણકા અમચ્ચા, ખમથ નેસં અપરાધ’’ન્તિ રાજાનં ખમાપેસિ. રાજા તસ્સ વચનં સુત્વા ‘‘સાધૂ’’તિ તે પક્કોસાપેત્વા તસ્સેવ દાસે કત્વા અદાસિ. સો પન તે તત્થેવ ભુજિસ્સે અકાસિ. રાજા ‘‘તેન હિ મમ વિજિતે મા વસન્તૂ’’તિ પબ્બાજનીયકમ્મં આણાપેસિ. પણ્ડિતો ‘‘ખમથ, દેવ, એતેસં અન્ધબાલાનં દોસ’’ન્તિ ખમાપેત્વા તેસં ઠાનન્તરાનિ પુન પાકતિકાનિ કારેસિ. રાજા ‘‘પચ્ચામિત્તેસુપિ તાવસ્સ એવરૂપા મેત્તા ભવતિ, અઞ્ઞેસુ જનેસુ કથં ન ભવિસ્સતી’’તિ પણ્ડિતસ્સ અતિવિય પસન્નો અહોસિ. તતો પટ્ઠાય ચત્તારો પણ્ડિતા ઉદ્ધતદાઠા વિય સપ્પા નિબ્બિસા હુત્વા કિઞ્ચિ કથેતું નાસક્ખિંસુ.

પઞ્ચપણ્ડિતપઞ્હો નિટ્ઠિતો.

નિટ્ઠિતા ચ પરિભિન્દકથા.

યુદ્ધપરાજયકણ્ડં

તતો પટ્ઠાય પણ્ડિતોવ રઞ્ઞો અત્થઞ્ચ ધમ્મઞ્ચ અનુસાસતિ. સો ચિન્તેસિ ‘‘રઞ્ઞો સેતછત્તમત્તમેવ, રજ્જં પન અહમેવ વિચારેમિ , મયા અપ્પમત્તેન ભવિતું વટ્ટતી’’તિ. સો નગરે મહાપાકારં નામ કારેસિ, તથા અનુપાકારઞ્ચ દ્વારટ્ટાલકે અન્તરટ્ટાલકે ઉદકપરિખં કદ્દમપરિખં સુક્ખપરિખન્તિ તિસ્સો પરિખાયો કારેસિ, અન્તોનગરે જિણ્ણગેહાનિ પટિસઙ્ખરાપેસિ, મહાપોક્ખરણિયો કારેત્વા તાસુ ઉદકનિધાનં કારેસિ, નગરે સબ્બકોટ્ઠાગારાનિ ધઞ્ઞસ્સ પૂરાપેસિ, હિમવન્તપ્પદેસતો કુલુપકતાપસેહિ કુદ્રૂસકુમુદબીજાનિ આહરાપેસિ, ઉદકનિદ્ધમનાનિ સોધાપેત્વા તત્થ રોપાપેસિ, બહિનગરેપિ જિણ્ણસાલાપટિસઙ્ખરણકમ્મં કારેસિ. કિં કારણા? અનાગતભયપટિબાહનત્થં. તતો તતો આગતવાણિજકેપિ ‘‘સમ્મા, તુમ્હે કુતો આગતત્થા’’તિ પુચ્છિત્વા ‘‘અસુકટ્ઠાનતો’’તિ વુત્તે ‘‘તુમ્હાકં રઞ્ઞા કિં પિય’’ન્તિ પુચ્છિત્વા ‘‘અસુકં નામા’’તિ વુત્તે તેસં સમ્માનં કારેત્વા ઉય્યોજેત્વા અત્તનો એકસતે યોધે પક્કોસાપેત્વા ‘‘સમ્મા, મયા દિન્ને પણ્ણાકારે ગહેત્વા એકસતરાજધાનિયો ગન્ત્વા ઇમે પણ્ણાકારે અત્તનો પિયકામતાય તેસં રાજૂનં દત્વા તેયેવ ઉપટ્ઠહન્તા તેસં કિરિયં વા મન્તં વા ઞત્વા મય્હં સાસનં પેસેન્તા તત્થેવ વસથ, અહં વો પુત્તદારં પોસેસ્સામી’’તિ વત્વા કેસઞ્ચિ કુણ્ડલે, કેસઞ્ચિ પાદુકાયો, કેસઞ્ચિ ખગ્ગે, કેસઞ્ચિ સુવણ્ણમાલાયો અક્ખરાનિ છિન્દિત્વા ‘‘યદા મમ કિચ્ચં અત્થિ, તદા પઞ્ઞાયન્તૂ’’તિ અધિટ્ઠહિત્વા તેસં હત્થે દત્વા પેસેસિ. તે તત્થ તત્થ ગન્ત્વા તેસં તેસં રાજૂનં પણ્ણાકારં દત્વા ‘‘કેનત્થેનાગતા’’તિ વુત્તે ‘‘તુમ્હેવ ઉપટ્ઠાતું આગતમ્હા’’તિ વત્વા ‘‘કુતો આગતત્થા’’તિ પુટ્ઠા આગતટ્ઠાનં અવત્વા અઞ્ઞાનિ ઠાનાનિ આચિક્ખિત્વા ‘‘તેન હિ સાધૂ’’તિ સમ્પટિચ્છિતે ઉપટ્ઠહન્તા તેસં અબ્ભન્તરિકા અહેસું.

તદા કપિલરટ્ઠે સઙ્ખબલકો નામ રાજા આવુધાનિ સજ્જાપેસિ, સેનં સઙ્કડ્ઢિ. તસ્સ સન્તિકે ઉપનિક્ખિત્તકપુરિસો પણ્ડિતસ્સ સાસનં પેસેસિ ‘‘સામિ, મયં ઇધ પવત્તિં ‘ઇદં નામ કરિસ્સતી’તિ ન જાનામ, આવુધાનિ સજ્જાપેતિ, સેનં સઙ્કડ્ઢતિ, તુમ્હે પુરિસવિસેસે પેસેત્વા ઇદં પવત્તિં તથતો જાનાથા’’તિ. અથ મહાસત્તો સુવપોતકં આમન્તેત્વા ‘‘સમ્મ, કપિલરટ્ઠે સઙ્ખબલકો નામ રાજા આવુધાનિ સજ્જાપેસિ, ત્વં તત્થ ગન્ત્વા ‘ઇમં નામ કરોતી’તિ તથતો ઞત્વા સકલજમ્બુદીપં આહિણ્ડિત્વા મય્હં પવત્તિં આહરાહી’’તિ વત્વા મધુલાજે ખાદાપેત્વા મધુપાનીયં પાયેત્વા સતપાકસહસ્સપાકેહિ તેલેહિ પક્ખન્તરં મક્ખેત્વા પાચીનસીહપઞ્જરે ઠત્વા વિસ્સજ્જેસિ. સોપિ તત્થ ગન્ત્વા તસ્સ પુરિસસ્સ સન્તિકા તસ્સ રઞ્ઞો પવત્તિં તથતો ઞત્વા સકલજમ્બુદીપં પરિગ્ગણ્હન્તો કપિલરટ્ઠે ઉત્તરપઞ્ચાલનગરં પાપુણિ. તદા તત્થ ચૂળનિબ્રહ્મદત્તો નામ રાજા રજ્જં કારેસિ. તસ્સ કેવટ્ટો નામ બ્રાહ્મણો અત્થઞ્ચ ધમ્મઞ્ચ

અનુસાસતિ, પણ્ડિતો બ્યત્તો. સો પચ્ચૂસકાલે પબુજ્ઝિત્વા દીપાલોકેન અલઙ્કતપ્પટિયત્તં સિરિગબ્ભં ઓલોકેન્તો અત્તનો મહન્તં યસં દિસ્વા ‘‘અયં મમ યસો, કસ્સ સન્તકો’’તિ ચિન્તેત્વા ‘‘ન અઞ્ઞસ્સ સન્તકો ચૂળનિબ્રહ્મદત્તસ્સ , એવરૂપં પન યસદાયકં રાજાનં સકલજમ્બુદીપે અગ્ગરાજાનં કાતું વટ્ટતિ, અહઞ્ચ અગ્ગપુરોહિતો ભવિસ્સામી’’તિ ચિન્તેત્વા પાતોવ ન્હત્વા ભુઞ્જિત્વા અલઙ્કરિત્વા રઞ્ઞો સન્તિકં ગન્ત્વા ‘‘મહારાજ, સુખં સયથા’’તિ સુખસેય્યં પુચ્છિત્વા ‘‘આમ, પણ્ડિતા’’તિ વુત્તે રાજાનં ‘‘દેવ, મન્તેતબ્બં અત્થી’’તિ આહ. ‘‘વદ, આચરિયા’’તિ. ‘‘દેવ, અન્તોનગરે રહો નામ ન સક્કા લદ્ધું, ઉય્યાનં ગચ્છામા’’તિ. ‘‘સાધુ, આચરિયા’’તિ રાજા તેન સદ્ધિં ઉય્યાનં ગન્ત્વા બલકાયં બહિ ઠપેત્વા આરક્ખં કારેત્વા બ્રાહ્મણેન સદ્ધિં ઉય્યાનં પવિસિત્વા મઙ્ગલસિલાપટ્ટે નિસીદિ.

તદા સુવપોતકોપિ તં કિરિયં દિસ્વા ‘‘ભવિતબ્બમેત્થ કારણેન, અજ્જ પણ્ડિતસ્સ આચિક્ખિતબ્બયુત્તકં કિઞ્ચિ સુણિસ્સામી’’તિ ઉય્યાનં પવિસિત્વા મઙ્ગલસાલરુક્ખસ્સ પત્તન્તરે નિલીયિત્વા નિસીદિ. રાજા ‘‘કથેથ, આચરિયા’’તિ આહ. ‘‘મહારાજ, તવ કણ્ણે ઇતો કરોહિ, ચતુક્કણ્ણોવ મન્તો ભવિસ્સતિ. સચે, મહારાજ, મમ વચનં કરેય્યાસિ, સકલજમ્બુદીપે તં અગ્ગરાજાનં કરોમી’’તિ. સો મહાતણ્હતાય તસ્સ વચનં સુત્વા સોમનસ્સપ્પત્તો હુત્વા ‘‘કથેથ, આચરિય, કરિસ્સામિ તે વચન’’ન્તિ આહ. ‘‘દેવ, મયં સેનં સઙ્કડ્ઢિત્વા પઠમં ખુદ્દકનગરં રુમ્ભિત્વા ગણ્હિસ્સામ, અહઞ્હિ ચૂળદ્વારેન નગરં પવિસિત્વા રાજાનં વક્ખામિ – મહારાજ, તવ યુદ્ધેન કિચ્ચં નત્થિ, કેવલં અમ્હાકં રઞ્ઞો સન્તકો હોહિ, તવ રજ્જં તવેવ ભવિસ્સતિ, યુજ્ઝન્તો પન અમ્હાકં બલવાહનસ્સ મહન્તતાય એકન્તેન પરાજિસ્સસી’’તિ. ‘‘સચે મે વચનં કરિસ્સતિ, સઙ્ગણ્હિસ્સામ નં. નો ચે, યુજ્ઝિત્વા જીવિતક્ખયં પાપેત્વા દ્વે સેના ગહેત્વા અઞ્ઞં નગરં ગણ્હિસ્સામ, તતો અઞ્ઞન્તિ એતેનુપાયેન સકલજમ્બુદીપે રજ્જં ગહેત્વા ‘જયપાનં પિવિસ્સામા’તિ વત્વા એકસતરાજાનો અમ્હાકં નગરં આનેત્વા ઉય્યાને આપાનમણ્ડપં કારેત્વા તત્થ નિસિન્ને વિસમિસ્સકં સુરં પાયેત્વા સબ્બેપિ તે રાજાનો જીવિતક્ખયં પાપેત્વા એકસતરાજધાનીસુ રજ્જં અમ્હાકં હત્થગતં કરિસ્સામ. એવં ત્વં સકલજમ્બુદીપે અગ્ગરાજા ભવિસ્સસી’’તિ. સોપિ ‘‘સાધુ, આચરિય, એવં કરિસ્સામી’’તિ વદતિ. ‘‘મહારાજ, ચતુક્કણ્ણો મન્તો નામ, અયઞ્હિ મન્તો ન સક્કા અઞ્ઞેન જાનિતું, તસ્મા પપઞ્ચં અકત્વા સીઘં નિક્ખમથા’’તિ. રાજા તુસ્સિત્વા ‘‘સાધૂ’’તિ સમ્પટિચ્છિ.

સુવપોતકો તં સુત્વા તેસં મન્તપરિયોસાને સાખાયં ઓલમ્બકં ઓતારેન્તો વિય કેવટ્ટસ્સ સીસે છકણપિણ્ડં પાતેત્વા ‘‘કિમેત’’ન્તિ મુખં વિવરિત્વા ઉદ્ધં ઓલોકેન્તસ્સ અપરમ્પિ મુખે પાતેત્વા ‘‘કિરિ કિરી’’તિ સદ્દં વિરવન્તો સાખતો ઉપ્પતિત્વા ‘‘કેવટ્ટ, ત્વં ચતુક્કણ્ણમન્તોતિ મઞ્ઞસિ, ઇદાનેવ છક્કણ્ણો જાતો, પુન અટ્ઠકણ્ણો ભવિત્વા અનેકસતકણ્ણોપિ ભવિસ્સતી’’તિ વત્વા ‘‘ગણ્હથ, ગણ્હથા’’તિ વદન્તાનઞ્ઞેવ વાતવેગેન મિથિલં ગન્ત્વા પણ્ડિતસ્સ નિવેસનં પાવિસિ. તસ્સ પન ઇદં વત્તં – સચે કુતોચિ આભતસાસનં પણ્ડિતસ્સેવ કથેતબ્બં હોતિ, અથસ્સ અંસકૂટે ઓતરતિ, સચે અમરાદેવિયાપિ સોતું વટ્ટતિ, ઉચ્છઙ્ગે ઓતરતિ, સચે મહાજનેન સોતબ્બં, ભૂમિયં ઓતરતિ. તદા સો પણ્ડિતસ્સ અંસકૂટે ઓતરિ. તાય સઞ્ઞાય ‘‘રહસ્સેન ભવિતબ્બ’’ન્તિ મહાજનો પટિક્કમિ. પણ્ડિતો તં ગહેત્વા ઉપરિપાસાદતલં અભિરુય્હ ‘‘કિં તે, તાત, દિટ્ઠં સુત’’ન્તિ પુચ્છિ. અથસ્સ સો ‘‘અહં, દેવ, સકલજમ્બુદીપે વિચરન્તો અઞ્ઞસ્સ રઞ્ઞો સન્તિકે કિઞ્ચિ ગુય્હં ન પસ્સામિ, ઉત્તરપઞ્ચાલનગરે પન ચૂળનિબ્રહ્મદત્તસ્સ પુરોહિતો કેવટ્ટો નામ બ્રાહ્મણો રાજાનં ઉય્યાનં નેત્વા ચતુક્કણ્ણમન્તં ગણ્હિ. અથાહં સાખન્તરે નિસીદિત્વા તેસં મન્તં સુણિત્વા મન્તપરિયોસાને તસ્સ સીસે ચ મુખે ચ છકણપિણ્ડં પાતેત્વા આગતોમ્હી’’તિ વત્વા સબ્બં કથેસિ. ‘રઞ્ઞા સમ્પટિચ્છિત’’ન્તિ વુત્તે ‘‘સમ્પટિચ્છિ, દેવા’’તિ આહ.

અથસ્સ પણ્ડિતો કત્તબ્બયુત્તકં સક્કારં કરિત્વા તં મુદુપચ્ચત્થરણે સુવણ્ણપઞ્જરે સુદ્ધુ સયાપેત્વા ‘‘કેવટ્ટો મમ મહોસધસ્સ પણ્ડિતભાવં ન જાનાતિ મઞ્ઞે, અહં ન દાનિસ્સ મન્તસ્સ મત્થકં પાપુણિતું દસ્સામી’’તિ ચિન્તેત્વા નગરતો દુગ્ગતકુલાનિ નીહરાપેત્વા બહિ નિવાસાપેસિ, રટ્ઠજનપદદ્વારગામેસુ સમિદ્ધાનિ ઇસ્સરિયકુલાનિ આહરિત્વા અન્તોનગરે નિવાસાપેસિ, બહું ધનધઞ્ઞં કારેસિ. ચૂળનિબ્રહ્મદત્તોપિ કેવટ્ટસ્સ વચનં ગહેત્વા સેનઙ્ગપરિવુતો ગન્ત્વા એકં ખુદ્દકનગરં પરિક્ખિપિ. કેવટ્ટોપિ વુત્તનયેનેવ તત્થ પવિસિત્વા તં રાજાનં સઞ્ઞાપેત્વા અત્તનો સન્તકમકાસિ. દ્વે સેના એકતો કત્વા તતો અઞ્ઞં નગરં રુમ્ભતિ. એતેનુપાયેન પટિપાટિયા સબ્બાનિ તાનિ નગરાનિ ગણ્હિ. એવં ચૂળનિબ્રહ્મદત્તો કેવટ્ટસ્સ ઓવાદે ઠિતો, ઠપેત્વા વેદેહરાજાનં સેસરાજાનો સકલજમ્બુદીપે અત્તનો સન્તકે અકાસિ. બોધિસત્તસ્સ પન ઉપનિક્ખિત્તકપુરિસા ‘‘ચૂળનિબ્રહ્મદત્તેન એત્તકાનિ નગરાનિ ગહિતાનિ , અપ્પમત્તો હોતૂ’’તિ નિચ્ચં સાસનં પહિણિંસુ. સોપિ તેસં ‘‘અહં ઇધ અપ્પમત્તો વસામિ, તુમ્હેપિ અનુક્કણ્ઠન્તા અપ્પમત્તો હુત્વા વસથા’’તિ પટિપેસેસિ.

ચૂળનિબ્રહ્મદત્તો સત્તદિવસસત્તમાસાધિકેહિ સત્તસંવચ્છરેહિ વિદેહરજ્જં વજ્જેત્વા સેસં સકલજમ્બુદીપે રજ્જં ગહેત્વા કેવટ્ટં આહ – ‘‘આચરિય, મિથિલાયં વિદેહરજ્જં ગણ્હામા’’તિ. ‘‘મહારાજ, મહોસધપણ્ડિતસ્સ વસનનગરે રજ્જં ગણ્હિતું ન સક્ખિસ્સામ. સો હિ એવં ઞાણસમ્પન્નો એવં ઉપાયકુસલો’’તિ સો વિત્થારેત્વા ચન્દમણ્ડલં ઉટ્ઠાપેન્તો વિય મહોસધસ્સ ગુણે કથેસિ. અયઞ્હિ સયમ્પિ ઉપાયકુસલોવ, તસ્મા ‘‘મિથિલનગરં નામ દેવ અપ્પમત્તકં, સકલજમ્બુદીપે રજ્જં અમ્હાકં પહોતિ, કિં નો એતેના’’તિ ઉપાયેનેવ રાજાનં સલ્લક્ખાપેસિ. સેસરાજાનોપિ ‘‘મયં મિથિલરજ્જં ગહેત્વાવ જયપાનં પિવિસ્સામા’’તિ વદન્તિ. કેવટ્ટો તેપિ નિવારેત્વા ‘‘વિદેહરજ્જં ગહેત્વા કિં કરિસ્સામ, સોપિ રાજા અમ્હાકં સન્તકોવ, તસ્મા નિવત્તથા’’તિ તે ઉપાયેનેવ બોધેસિ. તે તસ્સ વચનં સુત્વા નિવત્તિંસુ. મહાસત્તસ્સ ઉપનિક્ખિત્તકપુરિસા સાસનં પેસયિંસુ ‘‘બ્રહ્મદત્તો એકસતરાજપરિવુતો મિથિલં આગચ્છન્તોવ નિવત્તિત્વા અત્તનો નગરમેવ ગતો’’તિ. સોપિ તેસં ‘‘ઇતો પટ્ઠાય તસ્સ કિરિયં જાનન્તૂ’’તિ પટિપેસેસિ. બ્રહ્મદત્તોપિ કેવટ્ટેન સદ્ધિં ‘‘ઇદાનિ કિં કરિસ્સામી’’તિ મન્તેત્વા ‘‘જયપાનં પિવિસ્સામા’’તિ વુત્તે ઉય્યાનં અલઙ્કરિત્વા ચાટિસતેસુ ચાટિસહસ્સેસુ સુરં ઠપેથ, નાનાવિધાનિ ચ મચ્છમંસાદીનિ ઉપનેથા’’તિ સેવકે આણાપેસિ. ઉપનિક્ખિત્તકપુરિસા તં પવત્તિં પણ્ડિતસ્સ આરોચેસું. તે પન ‘‘વિસેન સુરં યોજેત્વા રાજાનો મારેતુકામો’’તિ ન જાનિંસુ. મહાસત્તો પન સુવપોતકસ્સ સન્તિકા સુતત્તા તથતો જાનિત્વા ‘‘નેસં સુરાપાનદિવસં તથતો જાનિત્વા મમ પેસેથા’’તિ પટિસાસનં પેસેસિ. તે તથા કરિંસુ.

પણ્ડિતો ‘‘માદિસે ધરમાને એત્તકાનં રાજૂનં મરણં અયુત્તં, અવસ્સયો નેસં ભવિસ્સામી’’તિ ચિન્તેત્વા સહજાતં યોધસહસ્સં પક્કોસાપેત્વા ‘‘સમ્મા, ચૂળનિબ્રહ્મદત્તો કિર ઉય્યાનં અલઙ્કારાપેત્વા એકસતરાજપરિવુતો સુરં પાતુકામો, તુમ્હે તત્થ ગન્ત્વા રાજૂનં આસનેસુ પઞ્ઞત્તેસુ કિસ્મિઞ્ચિ અનિસિન્નેયેવ ‘ચૂળનિબ્રહ્મદત્તસ્સ અનન્તરં મહારહં આસનં અમ્હાકં રઞ્ઞોવ દેથા’તિ વદન્તા ગહેત્વા તેસં પુરિસેહિ ‘તુમ્હે કસ્સ પુરિસા’તિ વુત્તે ‘વિદેહરાજસ્સા’તિ વદેય્યાથ. તે તુમ્હેહિ સદ્ધિં ‘મયં સત્તદિવસસત્તમાસાધિકાનિ સત્તવસ્સાનિ રજ્જં ગણ્હન્તા એકદિવસમ્પિ વિદેહરાજાનં ન પસ્સામ, કિં રાજા નામેસ, ગચ્છથ પરિયન્તે આસનં ગણ્હથા’તિ વદન્તા કલહં કરિસ્સન્તિ. અથ તુમ્હે ‘ઠપેત્વા બ્રહ્મદત્તં અઞ્ઞો અમ્હાકં રઞ્ઞો ઉત્તરિતરો ઇધ નત્થી’તિ કલહં વડ્ઢેત્વા અમ્હાકં રઞ્ઞો આસનમત્તમ્પિ અલભન્તા ‘ન દાનિ વો સુરં પાતું મચ્છમંસં ખાદિતું દસ્સામા’તિ નદન્તા વગ્ગન્તા મહાઘોસં કરોન્તા તેસં સન્તાસં જનેન્તા મહન્તેહિ લેડ્ડુદણ્ડેહિ સબ્બચાટિયો ભિન્દિત્વા મચ્છમંસં વિપ્પકિરિત્વા અપરિભોગં કત્વા જવેન સેનાય અન્તરં પવિસિત્વા દેવનગરં પવિટ્ઠા અસુરા વિય ઉલ્લોળં ઉટ્ઠાપેત્વા ‘મયં

મિથિલનગરે મહોસધપણ્ડિતસ્સ પુરિસા, સક્કોન્તા અમ્હે ગણ્હથા’તિ તુમ્હાકં આગતભાવં જાનાપેત્વા આગચ્છથા’’તિ પેસેસિ. તે ‘‘સાધૂ’’તિ તસ્સ વચનં સમ્પટિચ્છિત્વા વન્દિત્વા સન્નદ્ધપઞ્ચાવુધા નિક્ખમિત્વા તત્થ ગન્ત્વા નન્દનવનમિવ અલઙ્કતઉય્યાનં પવિસિત્વા સમુસ્સિતસેતચ્છત્તે એકસતરાજપલ્લઙ્કે આદિં કત્વા અલઙ્કતપ્પટિયત્તં સિરિવિભવં દિસ્વા મહાસત્તેન વુત્તનિયામેનેવ સબ્બં કત્વા મહાજનં સઙ્ખોભેત્વા મિથિલાભિમુખા પક્કમિંસુ. રાજપુરિસાપિ તં પવત્તિં તેસં રાજૂનં આરોચેસું. ચૂળનિબ્રહ્મદત્તોપિ ‘‘એવરૂપસ્સ નામ મે વિસયોગસ્સ અન્તરાયો કતો’’તિ કુજ્ઝિ. રાજાનોપિ ‘‘અમ્હાકં જયપાનં પાતું નાદાસી’’તિ કુજ્ઝિંસુ. બલકાયાપિ ‘‘મયં અમૂલકં સુરં પાતું ન લભિમ્હા’’તિ કુજ્ઝિંસુ.

ચૂળનિબ્રહ્મદત્તો તે રાજાનો આમન્તેત્વા ‘‘એથ, ભો, મિથિલં ગન્ત્વા વિદેહરાજસ્સ ખગ્ગેન સીસં છિન્દિત્વા પાદેહિ અક્કમિત્વા નિસિન્ના જયપાનં પિવિસ્સામ, સેનં ગમનસજ્જં કરોથા’’તિ વત્વા પુન રહોગતો કેવટ્ટસ્સપિ એતમત્થં કથેત્વા ‘‘અમ્હાકં એવરૂપસ્સ મન્તસ્સ અન્તરાયકરં પચ્ચામિત્તં ગણ્હિસ્સામ, એકસતરાજૂનં અટ્ઠારસઅક્ખોભણિસઙ્ખાય સેનાય પરિવુતા ગચ્છામ, એથ, આચરિયા’’તિ આહ. બ્રાહ્મણો અત્તનો પણ્ડિતભાવેન ચિન્તેસિ ‘‘મહોસધપણ્ડિતં જિનિતું નામ ન સક્કા, અમ્હાકંયેવ લજ્જિતબ્બં ભવિસ્સતિ, નિવત્તાપેસ્સામિ ન’’ન્તિ. અથ નં એવમાહ – ‘‘મહારાજ, ન એસ વિદેહરાજસ્સ થામો, મહોસધપણ્ડિતસ્સ સંવિધાનમેતં, મહાનુભાવો પનેસ, તેન રક્ખિતા મિથિલા સીહરક્ખિતગુહા વિય ન સક્કા કેનચિ ગહેતું, કેવલં અમ્હાકં લજ્જનકં ભવિસ્સતિ, અલં તત્થ ગમનેના’’તિ. રાજા પન ખત્તિયમાનેન ઇસ્સરિયમદેન મત્તો હુત્વા ‘‘કિં સો કરિસ્સતી’’તિ વત્વા એકસતરાજપરિવુતો અટ્ઠારસઅક્ખોભણિસઙ્ખાય સેનાય સદ્ધિં નિક્ખમિ. કેવટ્ટોપિ અત્તનો કથં ગણ્હાપેતું અસક્કોન્તો ‘‘રઞ્ઞો પચ્ચનીકવુત્તિ નામ અયુત્તા’’તિ તેન સદ્ધિંયેવ નિક્ખમિ. તેપિ યોધા એકરત્તેનેવ મિથિલં પત્વા અત્તના કતકિચ્ચં પણ્ડિતસ્સ કથયિંસુ. પઠમં ઉપનિક્ખિત્તકપુરિસાપિસ્સ સાસનં પહિણિંસુ. ‘‘ચૂળનિબ્રહ્મદત્તો ‘વિદેહરાજાનં ગણ્હિસ્સામી’તિ એકસતરાજપરિવુતો આગચ્છતિ, પણ્ડિતો અપ્પમત્તો હોતુ, અજ્જ અસુકટ્ઠાનં નામ આગતો, અજ્જ અસુકટ્ઠાનં, અજ્જ નગરં પાપુણિસ્સતી’’તિ પણ્ડિતસ્સ નિબદ્ધં પેસેન્તિયેવ. તં સુત્વા મહાસત્તો અપ્પમત્તો અહોસિ. વિદેહરાજા પન ‘‘બ્રહ્મદત્તો કિર ઇમં નગરં ગહેતું આગચ્છતી’’તિ પરમ્પરઘોસેન અસ્સોસિ.

અથ બ્રહ્મદત્તો અગ્ગપદોસેયેવ ઉક્કાસતસહસ્સેન ધારિયમાનેન આગન્ત્વા સકલનગરં પરિવારેસિ. અથ નં હત્થિપાકારરથપાકારાદીહિ પરિક્ખિપાપેત્વા તેસુ તેસુ ઠાનેસુ બલગુમ્બં ઠપેસિ. મનુસ્સા ઉન્નાદેન્તા અપ્ફોટેન્તા સેળેન્તા નચ્ચન્તા ગજ્જન્તા તજ્જેન્તા મહાઘોસં કરોન્તા અટ્ઠંસુ. દીપોભાસેન ચેવ અલઙ્કારોભાસેન ચ સકલસત્તયોજનિકા મિથિલા એકોભાસા અહોસિ. હત્થિઅસ્સરથતૂરિયાનં સદ્દેન પથવિયા ભિજ્જનકાલો વિય અહોસિ. ચત્તારો પણ્ડિતા ઉલ્લોળસદ્દં સુત્વા અજાનન્તા રઞ્ઞો સન્તિકં ગન્ત્વા ‘‘મહારાજ, ઉલ્લોળસદ્દો જાતો, ન ખો પન મયં જાનામ, કિં નામેતં, વીમંસિતું વટ્ટતી’’તિ આહંસુ. તં સુત્વા રાજા ‘‘ચૂળનિબ્રહ્મદત્તો નુ ખો આગતો ભવેય્યા’’તિ સીહપઞ્જરં વિવરિત્વા ઓલોકેન્તો તસ્સાગમનભાવં ઞત્વા ભીતતસિતો ‘‘નત્થિ અમ્હાકં જીવિતં, સબ્બે નો જીવિતક્ખયં પાપેસ્સતી’’તિ તેહિ સદ્ધિં સલ્લપન્તો નિસીદિ. મહાસત્તો પન તસ્સાગતભાવં ઞત્વા સીહો વિય અછમ્ભિતો સકલનગરે આરક્ખં સંવિદહિત્વા ‘‘રાજાનં અસ્સાસેસ્સામી’’તિ રાજનિવેસનં અભિરુહિત્વા એકમન્તં અટ્ઠાસિ. રાજા તં દિસ્વાવ પટિલદ્ધસ્સાસો હુત્વા ‘‘ઠપેત્વા મમ પુત્તં મહોસધપણ્ડિતં અઞ્ઞો મં ઇમમ્હા દુક્ખા મોચેતું સમત્થો નામ નત્થી’’તિ ચિન્તેત્વા તેન સદ્ધિં સલ્લપન્તો આહ –

૫૯૦.‘‘પઞ્ચાલો સબ્બસેનાય, બ્રહ્મદત્તોયમાગતો;
સાયં પઞ્ચાલિયા સેના, અપ્પમેય્યો મહોસધ.

૫૯૧.“વીથિમતી પત્તિમતી, સબ્બસઙ્ગામકોવિદા;
ઓહારિની સદ્દવતી, ભેરિસઙ્ખપ્પબોધના.

૫૯૨.“લોહવિજ્જાલઙ્કારાભા, ધજિની વામરોહિની;
સિપ્પિયેહિ સુસમ્પન્ના, સૂરેહિ સુપ્પતિટ્ઠિતા.

૫૯૩.“દસેત્થ પણ્ડિતા આહુ, ભૂરિપઞ્ઞા રહોગમા;
માતા એકાદસી રઞ્ઞો, પઞ્ચાલિયં પસાસતિ.

૫૯૪.“અથેત્થેકસતં ખત્યા, અનુયન્તા યસસ્સિનો;
અચ્છિન્નરટ્ઠા બ્યથિતા, પઞ્ચાલિયં વસં ગતા.

૫૯૫.“યંવદા તક્કરા રઞ્ઞો, અકામા પિયભાણિનો;
પઞ્ચાલમનુયાયન્તિ, અકામા વસિનો ગતા.

૫૯૬.“તાય સેનાય મિથિલા, તિસન્ધિપરિવારિતા;
રાજધાની વિદેહાનં, સમન્તા પરિખઞ્ઞતિ.

૫૯૭.“ઉદ્ધં તારકજાતાવ, સમન્તા પરિવારિતા;
મહોસધ વિજાનાહિ, કથં મોક્ખો ભવિસ્સતી”તિ.

તત્થ **સબ્બસેનાયા**તિ સબ્બાય એકસતરાજનાયિકાય અટ્ઠારસઅક્ખોભણિસઙ્ખાય સેનાય સદ્ધિં આગતો કિર, તાતાતિ વદતિ. **પઞ્ચાલિયા**તિ પઞ્ચાલરઞ્ઞો સન્તકા. **વીથિમતી**તિ વીથિયા આનીતે દબ્બસમ્ભારે ગહેત્વા વિચરન્તેન વડ્ઢકિગણેન સમન્નાગતા. **પત્તિમતી**તિ પદસઞ્ચરેન બલકાયેન સમન્નાગતા. **સબ્બસઙ્ગામકોવિદા**તિ સબ્બસઙ્ગામે કુસલા. **ઓહારિની**તિ પરસેનાય અન્તરં પવિસિત્વા અપઞ્ઞાયન્તાવ પરસીસં આહરિતું સમત્થા. **સદ્દવતી**તિ દસહિ સદ્દેહિ અવિવિત્તા. **ભેરિસઙ્ખપ્પબોધના**તિ “એથ યાથ યુજ્ઝથા”તિઆદીનિ તત્થ વચીભેદેન જાનાપેતું ન સક્કા, તાદિસાનિ પનેત્થ કિચ્ચાનિ ભેરિસઙ્ખસદ્દેહેવ બોધેન્તીતિ ભેરિસઙ્ખપ્પબોધના. **લોહવિજ્જાલઙ્કારાભા**તિ એત્થ **લોહવિજ્જા**તિ લોહસિપ્પાનિ. સત્તરતનપટિમણ્ડિતાનં કવચચમ્મજાલિકાસીસકરેણિકાદીનં એતં નામં. **અલઙ્કારા**તિ રાજમહામત્તાદીનં અલઙ્કારા. તસ્મા લોહવિજ્જાહિ ચેવ અલઙ્કારેહિ ચ ભાસતીતિ લોહવિજ્જાલઙ્કારાભાતિ અયમેત્થ અત્થો. **ધજિની**તિ સુવણ્ણાદિપટિમણ્ડિતેહિ નાનાવત્થસમુજ્જલેહિ રથાદીસુ સમુસ્સિતધજેહિ સમન્નાગતા. **વામરોહિની**તિ હત્થી ચ અસ્સે ચ આરોહન્તા વામપસ્સેન આરોહન્તિ, તેન “વામરોહિની”તિ વુચ્ચન્તિ, તેહિ સમન્નાગતા, અપરિમિતહત્થિઅસ્સસમાકિણ્ણાતિ અત્થો. **સિપ્પિયેહી**તિ હત્થિસિપ્પઅસ્સસિપ્પાદીસુ અટ્ઠારસસુ સિપ્પેસુ નિપ્ફત્તિં પત્તેહિ સુટ્ઠુ સમન્નાગતા સુસમાકિણ્ણા. **સૂરેહી**તિ તાત, એસા કિર સેના સીહસમાનપરક્કમેહિ સૂરયોધેહિ સુપ્પતિટ્ઠિતા.

આહૂતિ દસ કિરેત્થ સેનાય પણ્ડિતાતિ વદન્તિ. **ભૂરિપઞ્ઞા**તિ પથવિસમાય વિપુલાય પઞ્ઞાય સમન્નાગતા. **રહોગમા**તિ રહો ગમનસીલા રહો નિસીદિત્વા મન્તનસીલા. તે કિર એકાહદ્વીહં ચિન્તેતું લભન્તા પથવિં પરિવત્તેતું

આકાસે ગણ્હિતું સમત્થા. **એકાદસી**તિ તેહિ કિર પણ્ડિતેહિ અતિરેકતરપઞ્ઞા પઞ્ચાલરઞ્ઞો માતા. સા તેસં એકાદસી હુત્વા પઞ્ચાલિયં સેનં પસાસતિ અનુસાસતિ.

એકદિવસં કિરેકો પુરિસો એકં તણ્ડુલનાળિઞ્ચ પુટકભત્તઞ્ચ કહાપણસહસ્સઞ્ચ ગહેત્વા ''નદિં તરિસ્સામી''તિ ઓતિણ્ણો નદિમજ્ઝં પત્વા તરિતું અસક્કોન્તો તીરે ઠિતે મનુસ્સે એવમાહ – ''અમ્ભો, મમ હત્થે એકા તણ્ડુલનાળિ પુટકભત્તં કહાપણસહસ્સઞ્ચ અત્થિ, ઇતો યં મય્હં રુચ્ચતિ, તં દસ્સામિ. યો સક્કોતિ, સો મં ઉત્તારેતૂ''તિ. અથેકો થામસમ્પન્નો પુરિસો ગાળ્હં નિવાસેત્વા નદિં ઓગાહેત્વા તં હત્થે ગહેત્વા પરતીરં ઉત્તારેત્વા ''દેહિ મે દાતબ્બ''ન્તિ આહ. ''સો તણ્ડુલનાળિં વા પુટકભત્તં વા ગણ્હાહી''તિ . ''સમ્મ, અહં જીવિતં અગણેત્વા તં ઉત્તારેસિં, ન મે એતેહિ અત્થો, કહાપણં મે દેહી''તિ. અહં ''ઇતો મય્હં યં રુચ્ચતિ, તં દસ્સામી''તિ અવચં, ઇદાનિ મય્હં યં રુચ્ચતિ, તં દમ્મિ, ઇચ્છન્તો ગણ્હાતિ. સો સમીપે ઠિતસ્સ એકસ્સ કથેસિ. સોપિ તં ''એસ અત્તનો રુચ્ચનકં તવ દેતિ, ગણ્હા''તિ આહ. સો ''અહં ન ગણ્હિસ્સામી''તિ તં આદાય વિનિચ્છયં ગન્ત્વા વિનિચ્છયામચ્ચાનં આરોચેસિ. તેપિ સબ્બં સુત્વા તથેવાહંસુ. સો તેસં વિનિચ્છયેન અતુટ્ઠો રઞ્ઞો સન્તિકં ગન્ત્વા તમત્થં આરોચેસિ. રાજાપિ વિનિચ્છયામચ્ચે પક્કોસાપેત્વા તેસં સન્તિકે ઉભિન્નં વચનં સુત્વા વિનિચ્છિનિતું અજાનન્તો અત્તનો જીવિતં પહાય નદિં ઓતિણ્ણં પરજ્જાપેસિ.

તસ્મિં ખણે રઞ્ઞો માતા ચલાકદેવી નામ અવિદૂરે નિસિન્ના અહોસિ. સા રઞ્ઞો દુબ્બિનિચ્છિતભાવં ઞત્વા ''તાત, ઇમં અડ્ડં ઞત્વાવ સુટ્ઠુ વિનિચ્છિત''ન્તિ આહ. ''અમ્મ, અહં એત્તકં જાનામિ. સચે તુમ્હે ઉત્તરિતરં જાનાથ, તુમ્હેવ વિનિચ્છિનથા''તિ. સા ''એવં કરિસ્સામી''તિ વત્વા તં પુરિસં પક્કોસાપેત્વા ''એહિ, તાત, તવ હત્થગતાનિ તીણિપિ ભૂમિયં ઠપેહી''તિ પટિપાટિયા ઠપાપેત્વા ''તાત, ત્વં ઉદકે વુય્હમાનો ઇમસ્સ કિં કથેસી''તિ પુચ્છિત્વા ''ઇદં નામય્યે''તિ વુત્તે ''તેન હિ તવ રુચ્ચનકં ગણ્હા''તિ આહ. સો સહસ્સત્થવિકં ગણ્હિ. અથ નં સા થોકં ગતકાલે પક્કોસાપેત્વા ''તાત, સહસ્સં તે રુચ્ચતી''તિ પુચ્છિત્વા ''આમ, રુચ્ચતી''તિ વુત્તે ''તાત, તયા 'ઇતો યં મય્હં રુચ્ચતિ, તં દસ્સામી'તિ ઇમસ્સ વુત્તં, ન વુત્ત''ન્તિ પુચ્છિત્વા ''વુત્તં દેવી''તિ વુત્તે ''તેન હિ ઇમં સહસ્સં એતસ્સ દેહી''તિ વત્વા દાપેસિ. સો રોદન્તો પરિદેવન્તો અદાસિ. તસ્મિં ખણે રાજા અમચ્ચા ચ તુસ્સિત્વા સાધુકારં પવત્તયિંસુ. તતો પટ્ઠાય તસ્સા પણ્ડિતભાવો સબ્બત્થ પાકટો જાતો. તં સન્ધાય વિદેહરાજા ''માતા એકાદસી રઞ્ઞો''તિ આહ.

ખત્યાતિ ખત્તિયા. **અચ્છિન્નરટ્ઠા**તિ ચૂળનિબ્રહ્મદત્તેન અચ્છિન્દિત્વા ગહિતરટ્ઠા. **બ્યથિતા**તિ મરણભયભીતા અઞ્ઞં ગહેતબ્બગહણં અપસ્સન્તા. **પઞ્ચાલિયં વસં ગતા**તિ એતસ્સ પઞ્ચાલરઞ્ઞો વસં ગતાતિ અત્થો. સામિવચનત્થે હિ એતં ઉપયોગવચનં. **યંવદા તક્કરા**તિ યં મુખેન વદન્તિ, તં રઞ્ઞો કાતું સક્કોન્તાવ. **વસિનો ગતા**તિ પુબ્બે સયંવસિનો ઇદાનિ પનસ્સ વસં ગતાતિ અત્થો. **તિસન્ધી**તિ પઠમં હત્થિપાકારેન પરિક્ખિત્તા, તતો રથપાકારેન, તતો અસ્સપાકારેન, તતો યોધપત્તિપાકારેન પરિક્ખિત્તાતિ ઇમેહિ ચતૂહિ સઙ્ખેપેહિ તિસન્ધીહિ પરિવારિતા. હત્થિરથાનઞ્હિ અન્તરં એકો સન્ધિ, રથઅસ્સાનં અન્તરં એકો સન્ધિ, અસ્સપત્તીનં અન્તરં એકો સન્ધિ. **પરિખઞ્ઞતી**તિ ખનીયતિ. ઇમઞ્હિ ઇદાનિ ઉપ્પાટેત્વા ગણ્હિતુકામા વિય સમન્તતો ખનન્તિ. **ઉદ્ધં તારકજાતાવા**તિ તાત, યાય સેનાય સમન્તા પરિવારિતા, સા અનેકસતસહસ્સદણ્ડદીપિકાહિ ઉદ્ધં તારકજાતા વિય ખાયતિ. **વિજાનાહી**તિ તાત મહોસધપણ્ડિત, અવીચિતો યાવ ભવગ્ગા અઞ્ઞો તયા સદિસો ઉપાયકુસલો પણ્ડિતો નામ નત્થિ, પણ્ડિતભાવો નામ એવરૂપેસુ ઠાનેસુ પઞ્ઞાયતિ, તસ્મા ત્વમેવ જાનાહિ, કથં અમ્હાકં ઇતો દુક્ખા પમોક્ખો ભવિસ્સતીતિ.

ઇમં રઞ્ઞો કથં સુત્વા મહાસત્તો ચિન્તેસિ ''અયં રાજા અતિવિય મરણભયભીતો, ગિલાનસ્સ ખો પન વેજ્જો પટિસરણં, છાતસ્સ ભોજનં, પિપાસિતસ્સ પાનીયં, ઇમસ્સપિ મં ઠપેત્વા અઞ્ઞં પટિસરણં નત્થિ, અસ્સાસેસ્સામિ ન''ન્તિ. અથ મહાસત્તો મનોસિલાતલે નદન્તો સીહો વિય ''મા ભાયિ, મહારાજ, રજ્જસુખં અનુભવ, અહં લેડ્ડું

ગહેત્વા કાકં વિય, ધનું ગહેત્વા મક્કટં વિય ચ, ઇમં અટ્ઠારસઅક્ખોભણિસઙ્ખં સેનં ઉદરે બન્ધસાટકાનમ્પિ અસ્સામિકં કત્વા પલાપેસ્સામી''તિ વત્વા નવમં ગાથમાહ –

૫૯૮.''પાદે દેવ પસારેહિ, ભુઞ્જ કામે રમસ્સુ ચ;
હિત્વા પઞ્ચાલિયં સેનં, બ્રહ્મદત્તો પલાયિતી''તિ.

તસ્સત્થો – ''દેવ, ત્વં યથાસુખં અત્તનો રજ્જસુખસઙ્ખાતે તે પાદે પસારેહિ, પસારેન્તો ચ સઙ્ગામે ચિત્તં અકત્વા ભુઞ્જ, કામે રમસ્સુ ચ, એસ બ્રહ્મદત્તો ઇમં સેનં છડ્ડેત્વા પલાયિસ્સતી''તિ.

એવં પણ્ડિતો રાજાનં સમસ્સાસેત્વા વન્દિત્વા રાજનિવેસના નિક્ખમિત્વા નગરે છણભેરિં ચરાપેત્વા નાગરે આહ – ''અમ્ભો, તુમ્હે મા ચિન્તયિત્થ, સત્તાહં માલાગન્ધવિલેપનપાનભોજનાદીનિ સમ્પાદેત્વા છણકીળં પટ્ઠપેથ. તત્થ તત્થ મનુસ્સા યથારૂપં મહાપાનં પિવન્તુ, ગન્ધબ્બં કરોન્તુ, વાદેન્તુ વગ્ગન્તુ સેળેન્તુ નદન્તુ નચ્ચન્તુ ગાયન્તુ અપ્ફોટેન્તુ, પરિબ્બયો પન વો મમ સન્તકોવ હોતુ, અહં મહોસધપણ્ડિતો નામ, પસ્સિસ્સથ મે આનુભાવ''ન્તિ. તે તથા કરિંસુ. તદા ગીતવાદિતાદિસદ્દં બહિનગરે ઠિતા સુણન્તિ, ચૂળદ્વારેન મનુસ્સા નગરં પવિસન્તિ. ઠપેત્વા પટિસત્તું દિટ્ઠં દિટ્ઠં ન ગણ્હન્તિ, તસ્મા સઞ્ચારો ન છિજ્જતિ, નગરં પવિટ્ઠમનુસ્સા છણકીળનિસ્સિતં જનં પસ્સન્તિ.

ચૂળનિબ્રહ્મદત્તોપિ નગરે કોલાહલં સુત્વા અમચ્ચે એવમાહ – ''અમ્ભો, અમ્હેસુ અટ્ઠારસઅક્ખોભણિયા સેનાય નગરં પરિવારેત્વા ઠિતેસુ નગરવાસીનં ભયં વા સારજ્જં વા નત્થિ, આનન્દિતા સોમનસ્સપ્પત્તા અપ્ફોટેન્તિ નદન્તિ સેળેન્તિ નચ્ચન્તિ ગાયન્તિ, કિં નામેત''ન્તિ? અથ નં ઉપનિક્ખિત્તકપુરિસા મુસાવાદં કત્વા એવમાહંસુ ''દેવ, મયં એકેન કમ્મેન ચૂળદ્વારેન નગરં પવિસિત્વા છણનિસ્સિતં મહાજનં દિસ્વા પુચ્છિમ્હા 'અમ્ભો , સકલજમ્બુદીપરાજાનો આગન્ત્વા તુમ્હાકં નગરં પરિક્ખિપિત્વા ઠિતા, તુમ્હે પન અતિપમત્તા, કિં નામેત'ન્તિ? તે એવમાહંસુ 'અમ્ભો, અમ્હાકં રઞ્ઞો કુમારકાલે એકો મનોરથો અહોસિ સકલજમ્બુદીપરાજૂહિ નગરે પરિવારિતે છણં કરિસ્સામીતિ, તસ્સ અજ્જ મનોરથો મત્થકં પત્તો, તસ્મા છણભેરિં ચરાપેત્વા સયં મહાતલે મહાપાનં પિવતી'''તિ.

રાજા તેસં કથં સુત્વા કુજ્ઝિત્વા સેનં આણાપેસિ – ''ભોન્તો, ગચ્છથ, ખિપ્પં ઇતો ચિતો ચ નગરં અવત્થરિત્વા પરિખં ભિન્દિત્વા પાકારં મદ્દન્તા દ્વારટ્ટાલકે ભિન્દન્તા નગરં પવિસિત્વા સકટેહિ કુમ્ભણ્ડાનિ વિય મહાજનસ્સ સીસાનિ ગણ્હથ, વિદેહરઞ્ઞો સીસં આહરથા''તિ. તં સુત્વા સૂરયોધા નાનાવુધહત્થા દ્વારસમીપં ગન્ત્વા પણ્ડિતસ્સ પુરિસેહિ સક્ખરવાલુકકલલસિઞ્ચનપાસાણપતનાદીહિ ઉપદ્દુતા પટિક્કમન્તિ. ''પાકારં ભિન્દિસ્સામા''તિ પરિખં ઓતિણ્ણેપિ અન્તરટ્ટાલકેસુ ઠિતા ઉસુસત્તિતોમરાદીહિ વિજ્ઝન્તા મહાવિનાસં પાપેન્તિ. પણ્ડિતસ્સ યોધા ચૂળનિબ્રહ્મદત્તસ્સ યોધે હત્થવિકારાદીનિ દસ્સેત્વા નાનપ્પકારેહિ અક્કોસન્તિ પરિભાસન્તિ તજ્જેન્તિ. ''તુમ્હે કિલમન્તા ભત્તં અલભન્તા થોકં પિવિસ્સથ ખાદિસ્સથા''તિ સુરાપિટ્ઠકાનિ ચેવ મચ્છમંસસૂલાનિ ચ પસારેત્વા સયમેવ પિવન્તિ ખાદન્તિ, અનુપાકારે ચઙ્કમન્તિ. ઇતરે કિઞ્ચિ કાતું અસક્કોન્તા ચૂળનિબ્રહ્મદત્તસ્સ સન્તિકં ગન્ત્વા ''દેવ, ઠપેત્વા ઇદ્ધિમન્તે અઞ્ઞેહિ નિદ્ધરિતું ન સક્કા''તિ વદિંસુ.

રાજા ચતુપઞ્ચાહં વસિત્વા ગહેતબ્બયુત્તકં અપસ્સન્તો કેવટ્ટં પુચ્છિ ‘‘આચરિય, નગરં ગણ્હિતું ન સક્કોમ, એકોપિ ઉપસઙ્કમિતું સમત્થો નત્થિ, કિં કાતબ્બ’’ન્તિ. કેવટ્ટો ‘‘હોતુ, મહારાજ, નગરં નામ બહિઉદકં હોતિ, ઉદકક્ખયેન નં ગણ્હિસ્સામ, મનુસ્સા ઉદકેન કિલમન્તા દ્વારં વિવરિસ્સન્તી’’તિ આહ. સો ‘‘અત્થેસો ઉપાયો’’તિ સમ્પટિચ્છિ. તતો પટ્ઠાય ઉદકં પવેસેતું ન દેન્તિ. પણ્ડિતસ્સ ઉપનિક્ખિત્તકપુરિસા પણ્ણં લિખિત્વા કણ્ડે બન્ધિત્વા તં પવત્તિં પેસેસું. તેનપિ પઠમમેવ આણત્તં ‘‘યો યો કણ્ડે પણ્ણં પસ્સતિ, સો સો મે આહરતૂ’’તિ. અથેકો પુરિસો તં દિસ્વા પણ્ડિતસ્સ દસ્સેસિ. સો તં પવત્તિં ઞત્વા ‘‘ન મે પણ્ડિતભાવં જાનન્તી’’તિ સટ્ઠિહત્થં વેળું દ્વિધા ફાલેત્વા પરિસુદ્ધં સોધાપેત્વા પુન એકતો કત્વા ચમ્મેન બન્ધિત્વા ઉપરિ કલલેન મક્ખેત્વા હિમવન્તતો ઇદ્ધિમન્તતાપસેહિ આનીતં કુદ્રૂસકુમુદબીજં પોક્ખરણિતીરે કલલેસુ રોપાપેત્વા ઉપરિ વેળું ઠપાપેત્વા ઉદકસ્સ પૂરાપેસિ. એકરત્તેનેવ વડ્ઢિત્વા પુપ્ફં વેળુમત્થકતો ઉગ્ગન્ત્વા રતનમત્તં અટ્ઠાસિ.

અથ નં ઉપ્પાટેત્વા ‘‘ઇદં ચૂળનિબ્રહ્મદત્તસ્સ દેથા’’તિ અત્તનો પુરિસાનં દાપેસિ. તે તસ્સ દણ્ડકં વલયં કત્વા ‘‘અમ્ભો, બ્રહ્મદત્તસ્સ પાદમૂલિકા છાતકેન મા મરિત્થ, ગણ્હથેતં ઉપ્પલં પિળન્ધિત્વા દણ્ડકં કુચ્છિપૂરં ખાદથા’’તિ વત્વા ખિપિંસુ. તમેકો પણ્ડિતસ્સ ઉપનિક્ખિત્તકપુરિસો ઉટ્ઠાય ગણ્હિ, અથ તં રઞ્ઞો સન્તિકં આહરિત્વા ‘‘પસ્સથ, દેવ, ઇમસ્સ દણ્ડકં, ન નો ઇતો પુબ્બે એવં દીઘદણ્ડકો દિટ્ઠપુબ્બો’’તિ વત્વા ‘‘મિનથ ન’’ન્તિ વુત્તે પણ્ડિતસ્સ પુરિસા સટ્ઠિહત્થં દણ્ડકં અસીતિહત્થં કત્વા મિનિંસુ. પુન રઞ્ઞા ‘‘કત્થેતં જાત’’ન્તિ વુત્તે એકો મુસાવાદં કત્વા એવમાહ – ‘‘દેવ, અહં એકદિવસં પિપાસિતો હુત્વા ‘સુરં પિવિસ્સામી’તિ ચૂળદ્વારેન નગરં પવિટ્ઠો, નાગરાનં ઉદકકીળત્થાય કતં મહાપોક્ખરણિં પસ્સિં, મહાજનો નાવાય નિસીદિત્વા પુપ્ફાનિ ગણ્હાતિ. તત્થ ઇદં તીરપ્પદેસે જાતં, ગમ્ભીરટ્ઠાને જાતસ્સ પન દણ્ડકો સતહત્થો ભવિસ્સતી’’તિ.

તં સુત્વા રાજા કેવટ્ટં આહ – ‘‘આચરિય, ન સક્કા ઉદકક્ખયેન ઇદં ગણ્હિતું, હરથેકં ઉપાય’’ન્તિ. ‘‘તેન હિ, દેવ, ધઞ્ઞક્ખયેન ગણ્હિસ્સામ, નગરં નામ બહિધઞ્ઞં હોતી’’તિ. એવં હોતુ આચરિયાતિ, પણ્ડિતો પુરિમનયેનેવ તં પવત્તિં ઞત્વા ‘‘ન મે કેવટ્ટબ્રાહ્મણો પણ્ડિતભાવં જાનાતી’’તિ અનુપાકારમત્થકે કલલં કત્વા વીહિં તત્થ રોપાપેસિ. બોધિસત્તાનં અધિપ્પાયો નામ સમિજ્ઝતીતિ વીહી એકરત્તેનેવ વુટ્ઠાય પાકારમત્થકે નીલા હુત્વા પઞ્ઞાયન્તિ. તં દિસ્વા ચૂળનિબ્રહ્મદત્તો ‘‘અમ્ભો, કિમેતં પાકારમત્થકે નીલં હુત્વા પઞ્ઞાયતી’’તિ પુચ્છિ. પણ્ડિતસ્સ ઉપનિક્ખિત્તકપુરિસો રઞ્ઞો વચનં મુખતો જિવ્હં લુઞ્ચન્તો વિય ગહેત્વા ‘‘દેવ, ગહપતિપુત્તો મહોસધપણ્ડિતો અનાગતભયં દિસ્વા પુબ્બેવ રટ્ઠતો ધઞ્ઞં આહરાપેત્વા કોટ્ઠાગારાદીનિ પૂરાપેત્વા સેસધઞ્ઞં પાકારપસ્સે નિક્ખિપાપેસિ. તે કિર વીહયો આતપેન સુક્ખન્તા વસ્સેન તેમેન્તા તત્થેવ સસ્સં જનેસું. અહં એકદિવસં એકેન કમ્મેન ચૂળદ્વારેન પવિસિત્વા પાકારમત્થકે વીહિરાસિતો વીહિં હત્થેન ગહેત્વા વીથિયં છડ્ડેન્તે પસ્સિં. અથ તે મં પરિહાસન્તા ‘છાતોસિ મઞ્ઞે, વીહિંસાટકદસન્તે બન્ધિત્વા તવ ગેહં હરિત્વા કોટ્ટેત્વા પચાપેત્વા ભુઞ્જાહી’તિ વદિંસૂ’’તિ આરોચેસિ.

તં સુત્વા રાજા કેવટ્ટં ‘‘આચરિય, ધઞ્ઞક્ખયેનપિ ગણ્હિતું ન સક્કા, અયમ્પિ અનુપાયો’’તિ આહ. ‘‘તેન હિ, દેવ, દારુક્ખયેન ગણ્હિસ્સામ, નગરં નામ બહિદારુકં હોતી’’તિ. ‘‘એવં હોતુ, આચરિયા’’તિ. પણ્ડિતો પુરિમનયેનેવ તં પવત્તિં ઞત્વા પાકારમત્થકે વીહિં અતિક્કમિત્વા પઞ્ઞાયમાનં દારુરાસિં કારેસિ. પણ્ડિતસ્સ મનુસ્સા ચૂળનિબ્રહ્મદત્તસ્સ પુરિસેહિ સદ્ધિં પરિહાસં કરોન્તા ‘‘સચે છાતત્થ, યાગુભત્તં પચિત્વા ભુઞ્જથા’’તિ મહન્તમહન્તાનિ દારૂનિ ખિપિંસુ. રાજા ‘‘પાકારમત્થકેન દારૂનિ પઞ્ઞાયન્તિ, કિમેત’’ન્તિ પુચ્છિત્વા ‘‘દેવ, ગહપતિપુત્તો કિર મહોસધપણ્ડિતો અનાગતભયં દિસ્વા દારૂનિ આહરાપેત્વા કુલાનં પચ્છાગેહેસુ ઠપાપેત્વા અતિરેકાનિ પાકારં

નિસ્સાય ઠપાપેસી''તિ ઉપનિક્ખિત્તકાનઞ્ઞેવ સન્તિકા વચનં સુત્વા કેવટ્ટં આહ – ''આચરિય, દારુક્ખયેનપિ ન સક્કા અમ્હેહિ ગણ્હિતું, આહરથેકં ઉપાય''ન્તિ. ''મા ચિન્તયિત્થ, મહારાજ, અઞ્ઞો ઉપાયો અત્થી''તિ. ''આચરિય, કિં ઉપાયો નામેસ, નાહં તવ ઉપાયસ્સ અન્તં પસ્સામિ, ન સક્કા અમ્હેહિ વેદેહં ગણ્હિતું, અમ્હાકં નગરમેવ ગમિસ્સામા''તિ. ''દેવ, 'ચૂળનિબ્રહ્મદત્તો એકસતખત્તિયેહિ સદ્ધિં વેદેહં ગણ્હિતું નાસક્ખી'તિ અમ્હાકં લજ્જનકં ભવિસ્સતિ, કિં પન મહોસધોવ પણ્ડિતો, અહમ્પિ પણ્ડિતોયેવ, એકં લેસં કરિસ્સામી''તિ. ''કિં લેસો નામ, આચરિયા''તિ. ''ધમ્મયુદ્ધં નામ કરિસ્સામ, દેવા''તિ. ''કિમેતં ધમ્મયુદ્ધં નામા''તિ? ''મહારાજ ન સેના યુજ્ઝિસ્સન્તિ, દ્વિન્નં પન રાજૂનં દ્વે પણ્ડિતા એકટ્ઠાને ભવિસ્સન્તિ. તેસુ યો વન્દિસ્સતિ, તસ્સ પરાજયો ભવિસ્સતિ. મહોસધો પન ઇમં મન્તં ન જાનાતિ, અહં મહલ્લકો, સો દહરો, મં દિસ્વાવ વન્દિસ્સતિ, તદા વિદેહો પરાજિતો નામ ભવિસ્સતિ, અથ મયં વિદેહં પરાજેત્વા અત્તનો નગરમેવ ગમિસ્સામ, એવં નો લજ્જનકં ન ભવિસ્સતિ. ઇદં ધમ્મયુદ્ધં નામા''તિ.

પણ્ડિતો તમ્પિ રહસ્સં પુરિમનયેનેવ ઞત્વા ''સચે કેવટ્ટસ્સ પરજ્જામિ, નાહં પણ્ડિતોસ્મી''તિ ચિન્તેસિ. ચૂળનિબ્રહ્મદત્તોપિ ''સોભનો, આચરિય, ઉપાયો''તિ વત્વા ''સ્વે ધમ્મયુદ્ધં ભવિસ્સતિ, દ્વિન્નમ્પિ પણ્ડિતાનં ધમ્મેન જયપરાજયો ભવિસ્સતિ. યો ધમ્મયુદ્ધં ન કરિસ્સતિ, સોપિ પરાજિતો નામ ભવિસ્સતી''તિ પણ્ણં લિખાપેત્વા ચૂળદ્વારેન વેદેહસ્સ પેસેસિ. તં સુત્વા વેદેહો પણ્ડિતં પક્કોસાપેત્વા તમત્થં આચિક્ખિ. તં પવત્તિં સુત્વા પણ્ડિતો ''સાધુ, દેવ, સ્વે પાતોવ પચ્છિમદ્વારે ધમ્મયુદ્ધમણ્ડલં સજ્જેસ્સન્તિ, 'ધમ્મયુદ્ધમણ્ડલં આગચ્છતૂ'તિ પેસેથા''તિ આહ. તં સુત્વા રાજા આગતદૂતસ્સેવ હત્થે પણ્ણકં અદાસિ. પણ્ડિતો પુનદિવસે ''કેવટ્ટસ્સેવ પરાજયો હોતૂ''તિ પચ્છિમદ્વારે ધમ્મયુદ્ધમણ્ડલં સજ્જાપેસિ. તેપિ ખો એકસતપુરિસા ''કો જાનાતિ, કિં ભવિસ્સતી''તિ પણ્ડિતસ્સ આરક્ખત્થાય કેવટ્ટં પરિવારયિંસુ. તેપિ એકસતરાજાનો ધમ્મયુદ્ધમણ્ડલં ગન્ત્વા પાચીનદિસં ઓલોકેન્તા અટ્ઠંસુ, તથા કેવટ્ટબ્રાહ્મણોપિ.

બોધિસત્તો પન પાતોવ ગન્ધોદકેન ન્હત્વા સતસહસ્સગ્ઘનકં કાસિકવત્થં નિવાસેત્વા સબ્બાલઙ્કારપટિમણ્ડિતો નાનગ્ગરસભોજનં ભુઞ્જિત્વા મહન્તેન પરિવારેન રાજદ્વારં ગન્ત્વા ''પવિસતુ મે પુત્તો''તિ વુત્તે પવિસિત્વા રાજાનં વન્દિત્વા એકમન્તં ઠત્વા ''કુહિં ગમિસ્સસિ, તાતા''તિ વુત્તે ''ધમ્મયુદ્ધમણ્ડલં ગમિસ્સામી''તિ આહ. ''કિં લદ્ધું વટ્ટતી''તિ? ''દેવ, કેવટ્ટબ્રાહ્મણં મણિરતનેન વઞ્ચેતુકામોમ્હિ, અટ્ઠવઙ્કં મણિરતનં લદ્ધું વટ્ટતી''તિ. ''ગણ્હ, તાતા''તિ. સો તં ગહેત્વા રાજાનં વન્દિત્વા રાજનિવેસના ઓતિણ્ણો સહજાતેહિ યોધસહસ્સેહિ પરિવુતો નવુતિકહાપણસહસ્સગ્ઘનકં સેતસિન્ધવયુત્તં રથવરમારુય્હ પાતરાસવેલાય દ્વારસમીપં પાપુણિ. કેવટ્ટો પન ''ઇદાનિ આગમિસ્સતિ, ઇદાનિ આગમિસ્સતી''તિ તસ્સાગમનં ઓલોકેન્તોયેવ અટ્ઠાસિ, ઓલોકનેન દીઘગીવતં પત્તો વિય અહોસિ, સૂરિયતેજેન સેદા મુચ્ચન્તિ. મહાસત્તોપિ મહાપરિવારતાય મહાસમુદ્દો વિય અજ્ઝોત્થરન્તો કેસરસીહો વિય અછમ્ભિતો વિગતલોમહંસો દ્વારં વિવરાપેત્વા નગરા નિક્ખમ્મ રથા ઓરુય્હ સીહો વિય વિજમ્ભમાનો પાયાસિ. એકસતરાજાનોપિ તસ્સ રૂપસિરિં દિસ્વા ''એસ કિર સિરિવડ્ઢનસેટ્ઠિપુત્તો મહોસધપણ્ડિતો પઞ્ઞાય સકલજમ્બુદીપે અદુતિયો''તિ ઉક્કુટ્ઠિસહસ્સાનિ પવત્તયિંસુ.

સોપિ મરુગણપરિવુતો વિય સક્કો અનોમેન સિરિવિભવેન તં મણિરતનં હત્થેન ગહેત્વા કેવટ્ટાભિમુખો અગમાસિ. કેવટ્ટોપિ તં દિસ્વાવ સકભાવેન સણ્ઠાતું અસક્કોન્તો પચ્ચુગ્ગમનં કત્વા એવમાહ – ''પણ્ડિત મહોસધ, મયં દ્વે પણ્ડિતા, અમ્હાકં તુમ્હે નિસ્સાય એત્તકં કાલં વસન્તાનં તુમ્હેહિ પણ્ણાકારમત્તમ્પિ ન પેસિતપુબ્બં, કસ્મા એવમકત્થા''તિ? અથ નં મહાસત્તો ''પણ્ડિત, તુમ્હાકં અનુચ્છવિકં પણ્ણાકારં ઓલોકેન્તા અજ્જ મયં ઇમં

મણિરતનં લભિમ્હા, હન્દ, ઇમં મણિરતનં ગણ્હથ, એવરૂપં નામ અઞ્ઞં મણિરતનં નત્થી''તિ આહ. સો તસ્સ હત્થે જલમાનં મણિરતનં દિસ્વા ''દાતુકામો મે ભવિસ્સતી''તિ ચિન્તેત્વા ''તેન હિ, પણ્ડિત, દેહી''તિ હત્થં પસારેસિ. મહાસત્તો ''ગણ્હાહિ, આચરિયા''તિ ખિપિત્વા પસારિતહત્થસ્સ અઙ્ગુલીસુ પાતેસિ. બ્રાહ્મણો ગરું મણિરતનં અઙ્ગુલીહિ ધારેતું નાસક્ખિ. મણિરતનં પરિગળિત્વા મહાસત્તસ્સ પાદમૂલે પતિ. બ્રાહ્મણો લોભેન ''ગણ્હિસ્સામિ ન''ન્તિ તસ્સ પાદમૂલે ઓણતો અહોસિ. અથસ્સ મહાસત્તો ઉટ્ઠાતું અદત્વા એકેન હત્થેન ખન્ધટ્ઠિકે, એકેન પિટ્ઠિકચ્છાયં ગહેત્વા ''ઉટ્ઠેથ આચરિય, ઉટ્ઠેથ આચરિય, અહં અતિદહરો તુમ્હાકં નત્તુમત્તો, મા મં વન્દથા''તિ વદન્તો અપરાપરં કત્વા મુખં ભૂમિયં ઘંસિત્વા લોહિતમક્ખિતં કત્વા ''અન્ધબાલ, ત્વં મમ સન્તિકા વન્દનં પચ્ચાસીસસી''તિ ગીવાયં ગહેત્વા ખિપિ. સો ઉસભમત્તે ઠાને પતિત્વા ઉટ્ઠાય પલાયિ. મણિરતનં પન મહાસત્તસ્સ મનુસ્સાયેવ ગણ્હિંસુ.

બોધિસત્તસ્સ પન ''ઉટ્ઠેથ આચરિય, ઉટ્ઠેથ આચરિય, મા મં વન્દથા''તિ વચીઘોસો સકલપરિસં છાદેત્વા અટ્ઠાસિ. ''કેવટ્ટબ્રાહ્મણો મહોસધસ્સ પાદે વન્દતી''તિ પુરિસાપિસ્સ એકપ્પહારેનેવ ઉન્નાદાદીનિ અકંસુ. બ્રહ્મદત્તં આદિં કત્વા સબ્બેપિ તે રાજાનો કેવટ્ટં મહાસત્તસ્સ પાદમૂલે ઓણતં અદ્દસંસુયેવ. તે ''અમ્હાકં પણ્ડિતેન મહોસધો વન્દિતો, ઇદાનિ પરાજિતમ્હા, ન નો જીવિતં દસ્સતી''તિ અત્તનો અત્તનો અસ્સે અભિરુહિત્વા ઉત્તરપઞ્ચાલાભિમુખા પલાયિતું આરભિંસુ. તે પલાયન્તે દિસ્વા બોધિસત્તસ્સ પુરિસા ''ચૂળનિબ્રહ્મદત્તો એકસતખત્તિયે ગહેત્વા પલાયતી''તિ પુન ઉક્કુટ્ઠિમકંસુ. તં સુત્વા તે રાજાનો મરણભયભીતા ભિય્યોસોમત્તાય પલાયન્તા સેનઙ્ગં ભિન્દિંસુ. બોધિસત્તસ્સ પુરિસાપિ નદન્તા વગ્ગન્તા સુટ્ઠુતરં કોલાહલમકંસુ . મહાસત્તો સેનઙ્ગપરિવુતો નગરમેવ પાવિસિ. ચૂળનિબ્રહ્મદત્તસ્સ સેનાપિ તિયોજનમત્તં પક્ખન્દિ.

કેવટ્ટો અસ્સં અભિરુય્હ નલાટે લોહિતં પુઞ્છમાનો સેનં પત્વા અસ્સપિટ્ઠિયં નિસિન્નોવ ''ભોન્તો મા પલાયથ, ભોન્તો મા પલાયથ, નાહં ગહપતિપુત્તં વન્દામિ, તિટ્ઠથ તિટ્ઠથા''તિ આહ. સેના અસદ્દહન્તા અટ્ઠત્વા આગચ્છન્તં કેવટ્ટં અક્કોસન્તા પરિભાસન્તા ''પાપધમ્મ દુટ્ઠબ્રાહ્મણ, 'ધમ્મયુદ્ધં નામ કરિસ્સામી'તિ વત્વા નત્તુમત્તં અપ્પહોન્તમ્પિ વન્દતિ, નત્થિ તવ કત્તબ્બ''ન્તિ કથં અસુણન્તા વિય ગચ્છન્તેવ. સો વેગેન ગન્ત્વા સેનં પાપુણિત્વા ''ભોન્તો વચનં સદ્દહથ મય્હં, નાહં તં વન્દામિ, મણિરતનેન મં વઞ્ચેસી''તિ સબ્બેપિ તે રાજાનો નાનાકારણેહિ સમ્બોધેત્વા અત્તનો કથં ગણ્હાપેત્વા તથા ભિન્નં સેનં પટિનિવત્તેસિ. સા પન તાવ મહતી સેના સચે એકેકપંસુમુટ્ઠિં વા એકેકલેડ્ડું વા ગહેત્વા નગરાભિમુખા ખિપેય્ય, પરિખં પૂરેત્વા પાકારપ્પમાણા રાસિ ભવેય્ય. બોધિસત્તાનં પન અધિપ્પાયો નામ સમિજ્ઝતિયેવ, તસ્મા એકોપિ પંસુમુટ્ઠિં વા લેડ્ડું વા નગરાભિમુખં ખિપન્તો નામ નાહોસિ. સબ્બેપિ તે નિવત્તિત્વા અત્તનો અત્તનો ખન્ધાવારટ્ઠાનમેવ પચ્ચાગમિંસુ .

રાજા કેવટ્ટં પુચ્છિ ''કિં કરોમ, આચરિયા''તિ. ''દેવ, કસ્સચિ ચૂળદ્વારેન નિક્ખમિતું અદત્વા સઞ્ચારં છિન્દામ, મનુસ્સા નિક્ખમિતું અલભન્તા ઉક્કણ્ઠિત્વા દ્વારં વિવરિસ્સન્તિ, અથ મયં પચ્ચામિત્તં ગણ્હિસ્સામા''તિ. પણ્ડિતો તં પવત્તિં પુરિમનયેનેવ ઞત્વા ચિન્તેસિ ''ઇમેસુ ચિરં ઇધેવ વસન્તેસુ ફાસુકં નામ નત્થિ. ઉપાયેનેવ તે પલાપેતું વટ્ટતી''તિ. સો ''મન્તેન તે પલાપેસ્સામી''તિ એકં મન્તકુસલં ઉપધારેન્તો અનુકેવટ્ટં નામ બ્રાહ્મણં દિસ્વા તં પક્કોસાપેત્વા ''આચરિય, અમ્હાકં એકં કમ્મં નિદ્ધરિતું વટ્ટતી''તિ આહ. ''કિં કરોમ, પણ્ડિત, વદેહી''તિ. ''આચરિય, તુમ્હે અનુપાકારે ઠત્વા અમ્હાકં મનુસ્સાનં પમાદં ઓલોકેત્વા અન્તરન્તરા બ્રહ્મદત્તસ્સ મનુસ્સાનં પૂવમચ્છમંસાદીનિ ખિપિત્વા ''અમ્ભો, ઇદઞ્ચિદઞ્ચ ખાદથ મા ઉક્કણ્ઠથ, અઞ્ઞં કતિપાહં વસિતું વાયમથ, નગરવાસિનો પઞ્જરે બદ્ધકુક્કુટા વિય ઉક્કણ્ઠિતા નચિરસ્સેવ વો દ્વારં વિવરિસ્સન્તિ. અથ તુમ્હે વેદેહઞ્ચ દુટ્ઠગહપતિપુત્તઞ્ચ ગણ્હિસ્સથા''તિ વદેય્યાથ . અમ્હાકં મનુસ્સા તં કથં સુત્વા તુમ્હે અક્કોસિત્વા તજ્જેત્વા

બ્રહ્મદત્તસ્સ મનુસ્સાનં પસ્સન્તાનઞ્ઞેવ તુમ્હે હત્થપાદેસુ ગહેત્વા વેળુપેસિકાદીહિ પહરન્તા વિય હુત્વા કેસે ઓહારેત્વા પઞ્ચ ચૂળા ગાહાપેત્વા ઇટ્ઠકચુણ્ણેન ઓકિરાપેત્વા કણવીરમાલં કણ્ણે કત્વા કતિપયપહારે દત્વા પિટ્ઠિયં રાજિયો દસ્સેત્વા પાકારં આરોપેત્વા સિક્કાય પક્ખિપિત્વા યોત્તેન ઓતારેત્વા ''ગચ્છ મન્તભેદક, ચોરા''તિ ચૂળનિબ્રહ્મદત્તસ્સ મનુસ્સાનં દસ્સન્તિ. તે તં રઞ્ઞો સન્તિકં આનેસ્સન્તિ. રાજા તં દિસ્વા ''કો તે અપરાધો''તિ પુચ્છિસ્સતિ. અથસ્સ એવં વદેય્યાથ ''મહારાજ, મય્હં પુબ્બે યસો મહન્તો, ગહપતિપુત્તો મન્તભેદકો''તિ મં કુજ્ઝિત્વા રઞ્ઞો કથેત્વા સબ્બં મે વિભવં અચ્છિન્દિ, ''અહં મમ યસભેદકસ્સ ગહપતિપુત્તસ્સ સીસં ગણ્હાપેસ્સામી''તિ તુમ્હાકં મનુસ્સાનં ઉક્કણ્ઠિતમોચનેન એતેસં ઠિતાનં ખાદનીયં વા ભોજનીયં વા દેમિ. એત્તકેન મં પોરાણવેરં હદયે કત્વા ઇમં બ્યસનં પાપેસિ. ''તં સબ્બં તુમ્હાકં મનુસ્સા જાનન્તિ, મહારાજા''તિ નાનપ્પકારેહિ તં સદ્દહાપેત્વા વિસ્સાસે ઉપ્પન્ને વદેય્યાથ ''મહારાજ, તુમ્હે મમં લદ્ધકાલતો પટ્ઠાય મા ચિન્તયિત્થ. ઇદાનિ વેદેહસ્સ ચ ગહપતિપુત્તસ્સ ચ જીવિતં નત્થિ, અહં ઇમસ્મિં નગરે પાકારસ્સ થિરટ્ઠાનદુબ્બલટ્ઠાનઞ્ચ પરિખાયં કુમ્ભીલાદીનં અત્થિટ્ઠાનઞ્ચ નત્થિટ્ઠાનઞ્ચ જાનામિ, ન ચિરસ્સેવ વો નગરં ગહેત્વા દસ્સામી''તિ. અથ સો રાજા સદ્દહિત્વા તુમ્હાકં સક્કારં કરિસ્સતિ, સેનાવાહનઞ્ચ પટિચ્છાપેસ્સતિ. અથસ્સ સેનં વાળકુમ્ભીલટ્ઠાનેસુયેવ ઓતારેય્યાથ. તસ્સ સેના કુમ્ભીલભયેન ન ઓતરિસ્સતિ, તદા તુમ્હે રાજાનં ઉપસઙ્કમિત્વા ''તુમ્હાકં સેનાય, દેવ, ગહપતિપુત્તેન લઞ્જો દિન્નો, સબ્બે રાજાનો ચ આચરિયકેવટ્ટઞ્ચ આદિં કત્વા ન કેનચિ લઞ્જો અગ્ગહિતો નામ અત્થિ. કેવલં એતે તુમ્હે પરિવારેત્વા ચરન્તિ, સબ્બે પન ગહપતિપુત્તસ્સ સન્તકાવ, અહમેકોવ તુમ્હાકં પુરિસો. સચે મે ન સદ્દહથ, સબ્બે રાજાનો અલઙ્કરિત્વા મં દસ્સનાય આગચ્છન્તૂ''તિ પેસેથ. ''અથ નેસં ગહપતિપુત્તેન અત્તનો નામરૂપં લિખિત્વા દિન્નેસુ વત્થાલઙ્કારખગ્ગાદીસુ અક્ખરાનિ દિસ્વા નિટ્ઠં ગચ્છેય્યાથા''તિ વદેય્યાથ. સો તથા કત્વા તાનિ દિસ્વા નિટ્ઠં ગન્ત્વા ભીતતસિતો તે રાજાનો ઉય્યોજેત્વા ''ઇદાનિ કિં કરોમ પણ્ડિતા''તિ તુમ્હે પુચ્છિસ્સતિ. તમેનં તુમ્હે એવં વદેય્યાથ ''મહારાજ, ગહપતિપુત્તો બહુમાયો. સચે અઞ્ઞાનિ કતિપયદિવસાનિ વસિસ્સથ, સબ્બં વો સેનં અત્તનો હત્થગતં કત્વા તુમ્હે ગણ્હિસ્સતિ. તસ્મા પપઞ્ચં અકત્વા અજ્જેવ મજ્ઝિમયામાનન્તરે અસ્સપિટ્ઠિયં નિસીદિત્વા પલાયિસ્સામ, મા નો પરહત્થે મરણં હોતૂ''તિ. સો તુમ્હાકં વચનં સુત્વા તથા કરિસ્સતિ. તુમ્હે તસ્સ પલાયનવેલાય નિવત્તિત્વા અમ્હાકં મનુસ્સે જાનાપેય્યાથાતિ.

તં સુત્વા અનુકેવટ્ટબ્રાહ્મણો ''સાધુ પણ્ડિત, કરિસ્સામિ તે વચન''ન્તિ આહ. ''તેન હિ કતિપયપહારે સહિતું વટ્ટતી''તિ. ''પણ્ડિત , મમ જીવિતઞ્ચ હત્થપાદે ચ ઠપેત્વા સેસં અત્તનો રુચિવસેન કરોહી''તિ. સો તસ્સ ગેહે મનુસ્સાનં સક્કારં કારેત્વા અનુકેવટ્ટં વુત્તનયેન વિપ્પકારં પાપેત્વા યોત્તેન ઓતારેત્વા બ્રહ્મદત્તમનુસ્સાનં દાપેસિ. અથ તે તં ગહેત્વા તસ્સ દસ્સેસું. રાજા તં વીમંસિત્વા સદ્દહિત્વા સક્કારમસ્સ કત્વા સેનં પટિચ્છાપેસિ. સોપિ તં વાળકુમ્ભીલટ્ઠાનેસુયેવ ઓતારેતિ. મનુસ્સા કુમ્ભીલેહિ ખજ્જમાના અટ્ટાલકટ્ઠિતેહિ મનુસ્સેહિ ઉસુસત્તિતોમરેહિ વિજ્ઝિયમાના મહાવિનાસં પાપુણન્તિ. તતો પટ્ઠાય કોચિ ભયેન ઉપગન્તું ન સક્કોતિ. અનુકેવટ્ટો રાજાનં ઉપસઙ્કમિત્વા ''તુમ્હાકં અત્થાય યુજ્ઝનકા નામ નત્થિ, સબ્બેહિ લઞ્જો ગહિતો, અસદ્દહન્તો પક્કોસાપેત્વા નિવત્થવત્થાદીસુ અક્ખરાનિ ઓલોકેથા''તિ આહ. રાજા તથા કત્વા સબ્બેસં વત્થાદીસુ અક્ખરાનિ દિસ્વા ''અદ્ધા ઇમેહિ લઞ્જો ગહિતો''તિ નિટ્ઠં ગન્ત્વા ''આચરિય, ઇદાનિ કિં કત્તબ્બ''ન્તિ પુચ્છિત્વા ''દેવ, અઞ્ઞં કાતબ્બં નત્થિ. સચે પપઞ્ચં કરિસ્સથ, ગહપતિપુત્તો વો ગણ્હિસ્સતિ, આચરિયકેવટ્ટોપિ કેવલં નલાટે વણં કત્વા ચરતિ, લઞ્જો પન એતેનપિ ગહિતો. અયઞ્હિ મણિરતનં ગહેત્વા તુમ્હે તિયોજનં પલાપેસિ, પુન સદ્દહાપેત્વા નિવત્તેસિ, અયમ્પિ પરિભિન્દકોવ. એકરત્તિવાસોપિ મય્હં ન રુચ્ચતિ, અજ્જેવ મજ્ઝિમયામસમનન્તરે પલાયિતું વટ્ટતિ, મં ઠપેત્વા

અઞ્ઞો તવ સુહદયો નામ નત્થી''તિ વુત્તે ''તેન હિ આચરિય તુમ્હેયેવ મે અસ્સં કપ્પેત્વા યાનસજ્જં કરોથા''તિ આહ.

બ્રાહ્મણો તસ્સ નિચ્છયેન પલાયનભાવં ઞત્વા ''મા ભાયિ, મહારાજા''તિ અસ્સાસેત્વા બહિ નિક્ખમિત્વા ઉપનિક્ખિત્તકપુરિસાનં ''અજ્જ રાજા પલાયિસ્સતિ, મા નિદ્દાયિત્થા''તિ ઓવાદં દત્વા રઞ્ઞો અસ્સો યથા આકડ્ઢિતો સુટ્ઠુતરં પલાયતિ, એવં અવકપ્પનાય કપ્પેત્વા મજ્ઝિમયામસમનન્તરે ''કપ્પિતો, દેવ, અસ્સો, વેલં જાનાહી''તિ આહ. રાજા અસ્સં અભિરુહિત્વા પલાયિ. અનુકેવટ્ટોપિ અસ્સં અભિરુહિત્વા તેન સદ્ધિં ગચ્છન્તો વિય થોકં ગન્ત્વા નિવત્તો. અવકપ્પનાય કપ્પિતઅસ્સો આકડ્ઢિયમાનોપિ રાજાનં ગહેત્વા પલાયિ. અનુકેવટ્ટો સેનાય અન્તરં પવિસિત્વા ''ચૂળનિબ્રહ્મદત્તો પલાતો''તિ ઉક્કુટ્ઠિમકાસિ. ઉપનિક્ખિત્તકપુરિસાપિ અત્તનો મનુસ્સેહિ સદ્ધિં ઉપઘોસિંસુ. સેસરાજાનો તં સુત્વા ''મહોસધપણ્ડિતો દ્વારં વિવરિત્વા નિક્ખન્તો ભવિસ્સતિ, ન નો દાનિ જીવિતં દસ્સતી''તિ ભીતતસિતા ઉપભોગપરિભોગભણ્ડાનિપિ અનોલોકેત્વા ઇતો ચિતો ચ પલાયિંસુ. મનુસ્સા ''રાજાનો પલાયન્તી''તિ સુટ્ઠુતરં ઉપઘોસિંસુ. તં સુત્વા દ્વારટ્ટાલકાદીસુ ઠિતાપિ ઉન્નાદિંસુ અપ્ફોટયિંસુ. ઇતિ તસ્મિં ખણે પથવી વિય ભિજ્જમાના સમુદ્દો વિય સઙ્ખુભિતો સકલનગરં અન્તો ચ બહિ ચ એકનિન્નાદં અહોસિ. અટ્ઠારસઅક્ખોભણિસઙ્ખા મનુસ્સા ''મહોસધપણ્ડિતેન કિર બ્રહ્મદત્તો એકસતરાજાનો ચ ગહિતા''તિ મરણભયભીતા અત્તનો અત્તનો ઉદરબદ્ધસાટકમ્પિ છડ્ડેત્વા પલાયિંસુ. ખન્ધાવારટ્ઠાનં તુચ્છં અહોસિ. ચૂળનિબ્રહ્મદત્તો એકસતે ખત્તિયે ગહેત્વા અત્તનો નગરમેવ ગતો. પુનદિવસે પન પાતોવ નગરદ્વારાનિ વિવરિત્વા બલકાયા નગરા નિક્ખમિત્વા મહાવિલોપં દિસ્વા ''કિં કરોમ, પણ્ડિતા''તિ મહાસત્તસ્સ આરોચયિંસુ. સો આહ – ''એતેહિ છડ્ડિતં ધનં અમ્હાકં પાપુણાતિ, સબ્બેસં રાજૂનં સન્તકં અમ્હાકં રઞ્ઞો, દેથ, સેટ્ઠીનઞ્ચ કેવટ્ટબ્રાહ્મણસ્સ ચ સન્તકં અમ્હાકં આહરથ, અવસેસં પન નગરવાસિનો ગણ્હન્તૂ''તિ. તેસં મહગ્ઘરતનભણ્ડમેવ આહરન્તાનં અડ્ઢમાસો વીતિવત્તો. સેસં પન ચતૂહિ માસેહિ આહરિંસુ. મહાસત્તો અનુકેવટ્ટસ્સ મહન્તં સક્કારમકાસિ. તતો પટ્ઠાય ચ કિર મિથિલવાસિનો બહૂ હિરઞ્ઞસુવણ્ણા જાતા. બ્રહ્મદત્તસ્સપિ તેહિ રાજૂહિ સદ્ધિં ઉત્તરપઞ્ચાલનગરે વસન્તસ્સ એકવસ્સં અતીતં.

બ્રહ્મદત્તસ્સ યુદ્ધપરાજયકણ્ડં નિટ્ઠિતં.

સુવકણ્ડં

અથેકદિવસં કેવટ્ટો આદાસે મુખં ઓલોકેન્તો નલાટે વણં દિસ્વા ''ઇદં ગહપતિપુત્તસ્સ કમ્મં, તેનાહં એત્તકાનં રાજૂનં અન્તરે લજ્જાપિતો''તિ ચિન્તેત્વા સમુપ્પન્નકોધો હુત્વા ''કદા નુ ખ્વસ્સ પિટ્ઠિં પસ્સિતું સમત્થો ભવિસ્સામી''તિ ચિન્તેન્તો ''અત્થેસો ઉપાયો, અમ્હાકં રઞ્ઞો ધીતા પઞ્ચાલચન્દી નામ ઉત્તમરૂપધરા દેવચ્છરાપટિભાગા, તં વિદેહરઞ્ઞો દસ્સામા''તિ વત્વા ''વેદેહં કામેન પલોભેત્વા ગિલિતબળિસં વિય મચ્છં સદ્ધિં મહોસધેન આનેત્વા ઉભો તે મારેત્વા જયપાનં પિવિસ્સામા''તિ સન્નિટ્ઠાનં કત્વા રાજાનં ઉપસઙ્કમિત્વા આહ – ''દેવ, એકો મન્તો અત્થી''તિ. ''આચરિય, તવ મન્તં નિસ્સાય ઉદરબદ્ધસાટકસ્સપિ અસ્સામિનો જાતમ્હા, ઇદાનિ કિં કરિસ્સસિ, તુણ્હી હોહી''તિ. ''મહારાજ, ઇમિના ઉપાયેન સદિસો અઞ્ઞો નત્થી''તિ. ''તેન હિ ભણાહી''તિ. ''મહારાજ, અમ્હેહિ દ્વીહિયેવ એકતો ભવિતું વટ્ટતી''તિ. ''એવં હોતૂ''તિ. અથ નં બ્રાહ્મણો ઉપરિપાસાદતલં આરોપેત્વા આહ – ''મહારાજ, વિદેહરાજાનં કિલેસેન પલોભેત્વા ઇધાનેત્વા સદ્ધિં ગહપતિપુત્તેન મારેસ્સામા''તિ. ''સુન્દરો, આચરિય, ઉપાયો, કથં પન તં પલોભેત્વા આનેસ્સામા''તિ? ''મહારાજ, ધીતા વો પઞ્ચાલચન્દી

ઉત્તમરૂપધરા, તસ્સા રૂપસમ્પત્તિં ચાતુરિયવિલાસેન કવીહિ ગીતં બન્ધાપેત્વા તાનિ કબ્બાનિ મિથિલાયં ગાયાપેત્વા 'એવરૂપં ઇત્થિરતનં અલભન્તસ્સ વિદેહનરિન્દસ્સ કિં રજ્જેના'તિ તસ્સ સવનસંસગ્ગેનેવ પટિબદ્ધભાવં ઞત્વા અહં તત્થ ગન્ત્વા દિવસં વવત્થપેસ્સામિ. સો મયિ દિવસં વવત્થપેત્વા આગતે ગિલિતબળિસો વિય મચ્છો ગહપતિપુત્તં ગહેત્વા આગમિસ્સતિ, અથ ને મારેસ્સામા''તિ.

રાજા તસ્સ વચનં સુત્વા તુસ્સિત્વા ''સુન્દરો ઉપાયો, આચરિય, એવં કરિસ્સામા''તિ સમ્પટિચ્છિ. તં પન મન્તં ચૂળનિબ્રહ્મદત્તસ્સ સયનપાલિકા સાળિકા સુત્વા પચ્ચક્ખમકાસિ. રાજા નિપુણે કબ્બકારે પક્કોસાપેત્વા બહું ધનં દત્વા ધીતરં તેસં દસ્સેત્વા ''તાતા, એતિસ્સા રૂપસમ્પત્તિં નિસ્સાય કબ્બં કરોથા''તિ આહ. તે અતિમનોહરાનિ ગીતાનિ બન્ધિત્વા રાજાનં સાવયિંસુ. રાજા તુસ્સિત્વા બહું ધનં તેસં અદાસિ. કવીનં સન્તિકા નટા સિક્ખિત્વા સમજ્જમણ્ડલે ગાયિંસુ. ઇતિ તાનિ વિત્થારિતાનિ અહેસું. તેસુ મનુસ્સાનં અન્તરે વિત્થારિતત્તં ગતેસુ રાજા ગાયકે પક્કોસાપેત્વા આહ – ''તાતા, તુમ્હે મહાસકુણે ગહેત્વા રત્તિભાગે રુક્ખં અભિરુય્હ તત્થ નિસિન્ના ગાયિત્વા પચ્ચૂસકાલે તેસં ગીવાસુ કંસતાલે બન્ધિત્વા તે ઉપ્પાતેત્વા ઓતરથા''તિ. સો કિર ''પઞ્ચાલરઞ્ઞો ધીતુ સરીરવણ્ણં દેવતાપિ ગાયન્તી''તિ પાકટભાવકરણત્થં તથા કારેસિ. પુન રાજા કવી પક્કોસાપેત્વા ''તાતા, ઇદાનિ તુમ્હે 'એવરૂપા કુમારિકા જમ્બુદીપતલે અઞ્ઞસ્સ રઞ્ઞો નાનુચ્છવિકા, મિથિલાયં વેદેહરઞ્ઞો અનુચ્છવિકા'તિ રઞ્ઞો ચ ઇસ્સરિયં ઇમાય ચ રૂપં વણ્ણેત્વા ગીતાનિ બન્ધથા''તિ આહ. તે તથા કત્વા રઞ્ઞો આરોચયિંસુ.

રાજા તેસં ધનં દત્વા પુન ગાયકે પક્કોસાપેત્વા ''તાતા, મિથિલં ગન્ત્વા તત્થ ઇમિનાવ ઉપાયેન ગાયથા''તિ પેસેસિ. તે તાનિ ગાયન્તા અનુપુબ્બેન મિથિલં ગન્ત્વા સમજ્જમણ્ડલે ગાયિંસુ. તાનિ સુત્વા મહાજનો ઉક્કુટ્ઠિસહસ્સાનિ પવત્તેત્વા તેસં બહું ધનં અદાસિ. તે રત્તિસમયે રુક્ખેસુપિ ગાયિત્વા પચ્ચૂસકાલે સકુણાનં ગીવાસુ કંસતાલે બન્ધિત્વા ઓતરન્તિ. આકાસે કંસતાલસદ્દં સુત્વા ''પઞ્ચાલરાજધીતુ સરીરવણ્ણં દેવતાપિ ગાયન્તી''તિ સકલનગરે એકકોલાહલં અહોસિ. રાજા સુત્વા ગાયકે પક્કોસાપેત્વા અન્તોનિવેસને સમજ્જં કારેત્વા ''એવરૂપં કિર ઉત્તમરૂપધરં ધીતરં ચૂળનિરાજા મય્હં દાતુકામો''તિ તુસ્સિત્વા તેસં બહું ધનં અદાસિ. તે આગન્ત્વા બ્રહ્મદત્તસ્સ આરોચેસું. અથ નં કેવટ્ટો આહ – ''ઇદાનિ, મહારાજ, દિવસં વવત્થપનત્થાય ગમિસ્સામી''તિ. ''સાધુ, આચરિય, કિં લદ્ધું વટ્ટતી''તિ? ''થોકં પણ્ણાકાર''ન્તિ. ''તેન હિ ગણ્હા''તિ દાપેસિ. સો તં આદાય મહન્તેન પરિવારેન વેદેહરટ્ઠં પાપુણિ. તસ્સાગમનં સુત્વા નગરે એકકોલાહલં જાતં ''ચૂળનિરાજા કિર વેદેહો ચ મિત્તસન્થવં કરિસ્સન્તિ, ચૂળનિરાજા અત્તનો ધીતરં અમ્હાકં રઞ્ઞો દસ્સતિ , કેવટ્ટો દિવસં વવત્થપેતું એતી''તિ. વેદેહરાજાપિ સુણિ, મહાસત્તોપિ, સુત્વાન પનસ્સ એતદહોસિ ''તસ્સાગમનં મય્હં ન રુચ્ચતિ, તથતો નં જાનિસ્સામી''તિ. સો ચૂળનિસન્તિકે ઉપનિક્ખિત્તકપુરિસાનં સાસનં પેસેસિ ''ઇમમત્થં તથતો જાનિત્વા પેસેન્તૂ''તિ. અથ તે ''મયમેતં તથતો ન જાનામ, રાજા ચ કેવટ્ટો ચ સયનગબ્ભે નિસીદિત્વા મન્તેન્તિ, રઞ્ઞો પન સયનપાલિકા સાળિકા સકુણિકા એતમત્થં જાનેય્યા''તિ પટિપેસયિંસુ.

તં સુત્વા મહાસત્તો ચિન્તેસિ ''યથા પચ્ચામિત્તાનં ઓકાસો ન હોતિ, એવં સુવિભત્તં કત્વા સુસજ્જિતં નગરં અહં કેવટ્ટસ્સ દટ્ઠું ન દસ્સામી''તિ. સો નગરદ્વારતો યાવ રાજગેહા, રાજગેહતો ચ યાવ અત્તગેહા, ગમનમગ્ગં ઉભોસુ પસ્સેસુ કિલઞ્જેહિ પરિક્ખિપાપેત્વા મત્થકેપિ કિલઞ્જેહિ પટિચ્છાદાપેત્વા ચિત્તકમ્મં કારાપેત્વા ભૂમિયં પુપ્ફાનિ વિકિરિત્વા પુણ્ણઘટે ઠપાપેત્વા કદલિયો બન્ધાપેત્વા ધજે પગ્ગણ્હાપેસિ. કેવટ્ટો નગરં પવિસિત્વા સુવિભત્તં નગરં અપસ્સન્તો ''રઞ્ઞા મે મગ્ગો અલઙ્કારાપિતો''તિ ચિન્તેત્વા નગરસ્સ અદસ્સનત્થં કતભાવં ન

જાનિ. સો ગન્ત્વા રાજાનં દિસ્વા પણ્ણાકારં પટિચ્છાપેત્વા પટિસન્થારં કત્વા એકમન્તં નિસીદિત્વા રઞ્ઞા કતસક્કારસમ્માનો આગતકારણં આરોચેન્તો દ્વે ગાથા અભાસિ –

૫૯૯.''રાજા સન્થવકામો તે, રતનાનિ પવેચ્છતિ;
આગચ્છન્તુ ઇતો દૂતા, મઞ્જુકા પિયભાણિનો.

૬૦૦.''ભાસન્તુ મુદુકા વાચા, યા વાચા પટિનન્દિતા;
પઞ્ચાલો ચ વિદેહો ચ, ઉભો એકા ભવન્તુ તે''તિ.

તત્થ **સન્થવકામો**તિ મહારાજ, અમ્હાકં રાજા તયા સદ્ધિં મિત્તસન્થવં કાતુકામો. **રતનાની**તિ ઇત્થિરતનં અત્તનો ધીતરં આદિં કત્વા તુમ્હાકં સબ્બરતનાનિ દસ્સતિ. **આગચ્છન્તૂ**તિ ઇતો પટ્ઠાય કિર ઉત્તરપઞ્ચાલનગરતો પણ્ણાકારં ગહેત્વા મધુરવચના પિયભાણિનો દૂતા ઇધ આગચ્છન્તુ, ઇતો ચ તત્થ ગચ્છન્તુ. **એકા ભવન્તૂ**તિ ગઙ્ગોદકં વિય યમુનોદકેન સદ્ધિં સંસન્દન્તા એકસદિસાવ હોન્તૂતિ.

એવઞ્ચ પન વત્વા ''મહારાજ, અમ્હાકં રાજા અઞ્ઞં મહામત્તં પેસેતુકામો હુત્વાપિ 'અઞ્ઞો મનાપં કત્વા સાસનં આરોચેતું ન સક્ખિસ્સતી'તિ મં પેસેસિ 'આચરિય, તુમ્હે રાજાનં સાધુકં પબોધેત્વા આદાય આગચ્છથા'તિ, ગચ્છથ રાજસેટ્ઠ અભિરૂપઞ્ચ કુમારિકં લભિસ્સથ, અમ્હાકઞ્ચ રઞ્ઞા સદ્ધિં મિત્તભાવો પતિટ્ઠહિસ્સતી''તિ આહ. સો તસ્સ વચનં સુત્વા તુટ્ઠમાનસો ''ઉત્તમરૂપધરં કિર કુમારિકં લભિસ્સામી''તિ સવનસંસગ્ગેન બજ્ઝિત્વા ''આચરિય, તુમ્હાકઞ્ચ કિર મહોસધપણ્ડિતસ્સ ચ ધમ્મયુદ્ધે વિવાદો અહોસિ, ગચ્છથ પુત્તં મે પસ્સથ, ઉભોપિ પણ્ડિતા અઞ્ઞમઞ્ઞં ખમાપેત્વા મન્તેત્વા એથા''તિ આહ. તં સુત્વા કેવટ્ટો ''પસ્સિસ્સામિ પણ્ડિત''ન્તિ તં પસ્સિતું અગમાસિ. મહાસત્તોપિ તં દિવસં ''તેન મે પાપધમ્મેન સદ્ધિં સલ્લાપો મા હોતૂ''તિ પાતોવ થોકં સપ્પિં પિવિ, ગેહમ્પિસ્સ બહલેન અલ્લગોમયેન લેપાપેસિ, થમ્ભે તેલેન મક્ખેસિ, તસ્સ નિપજ્જનમઞ્ચકં ઠપેત્વા સેસાનિ મઞ્ચપીઠાદીનિ નીહરાપેસિ.

સો મનુસ્સાનં સઞ્ઞમદાસિ ''તાતા, બ્રાહ્મણે કથેતું આરદ્ધે એવં વદેય્યાથ 'બ્રાહ્મણ, મા પણ્ડિતેન સદ્ધિં કથયિત્થ, અજ્જ તેન તિખિણસપ્પિ પિવિત'ન્તિ. મયિ ચ તેન સદ્ધિં કથનાકારં કરોન્તેપિ 'દેવ તિખિણસપ્પિ તે પિવિતં, મા કથેથા'તિ મં નિવારેથા''તિ. એવં વિચારેત્વા મહાસત્તો રત્તપટં નિવાસેત્વા સત્તસુ દ્વારકોટ્ઠકેસુ મનુસ્સે ઠપેત્વા સત્તમે દ્વારકોટ્ઠકે પટમઞ્ચકે નિપજ્જિ. કેવટ્ટોપિસ્સ પઠમદ્વારકોટ્ઠકે ઠત્વા ''કહં પણ્ડિતો''તિ પુચ્છિ. અથ નં તે મનુસ્સા ''બ્રાહ્મણ, મા સદ્દમકરિ, સચેપિ આગચ્છિતુકામો, તુણ્હી હુત્વા એહિ, અજ્જ પણ્ડિતેન તિખિણસપ્પિ પીતં, મહાસદ્દં કાતું ન લબ્ભતી''તિ આહંસુ. સેસદ્વારકોટ્ઠકેસુપિ નં તથેવ આહંસુ. સો સત્તમદ્વારકોટ્ઠકં અતિક્કમિત્વા પણ્ડિતસ્સ સન્તિકં અગમાસિ. પણ્ડિતો કથનાકારં દસ્સેસિ. અથ નં મનુસ્સા ''દેવ, મા કથયિત્થ, તિખિણસપ્પિ તે પીતં, કિં તે ઇમિના દુટ્ઠબ્રાહ્મણેન સદ્ધિં કથિતેના''તિ વત્વા વારયિંસુ. ઇતિ સો તસ્સ સન્તિકં ગન્ત્વા નેવ નિસીદિતું, ન આસનં નિસ્સાય ઠિતટ્ઠાનં લભિ, અલ્લગોમયં અક્કમિત્વા અટ્ઠાસિ.

અથ નં ઓલોકેત્વા એકો અક્ખીનિ નિમીલિ, એકો ભમુકં ઉક્ખિપિ, એકો કપ્પરં કણ્ડુયિ. સો તેસં કિરિયં ઓલોકેત્વા મઙ્કુભૂતો ''ગચ્છામહં પણ્ડિતા''તિ વત્વા અપરેન ''અરે દુટ્ઠબ્રાહ્મણ, 'મા સદ્દમકાસી'તિ વુત્તો સદ્દમેવ કરોસિ, અટ્ઠીનિ તે ભિન્દિસ્સામી''તિ વુત્તે ભીતતસિતો હુત્વા નિવત્તિત્વા ઓલોકેસિ. અથ નં અઞ્ઞો વેળુપેસિકાય પિટ્ઠિયં તાલેસિ, અઞ્ઞો ગીવાયં ગહેત્વા ખિપિ, અઞ્ઞો પિટ્ઠિયં હત્થતલેન પહરિ. સો દીપિમુખા મુત્તમિગો વિય

ભીતતસિતો નિક્ખમિત્વા રાજગેહં ગતો. રાજા ચિન્તેસિ ''અજ્જ મમ પુત્તો ઇમં પવત્તિં સુત્વા તુટ્ઠો ભવિસ્સતિ, દ્વિન્નં પણ્ડિતાનં મહતિયા ધમ્મસાકચ્છાય ભવિતબ્બં, અજ્જ ઉભો અઞ્ઞમઞ્ઞં ખમાપેસ્સન્તિ, લાભા વત મે''તિ. સો કેવટ્ટં દિસ્વા પણ્ડિતેન સદ્ધિં સંસન્દનાકારં પુચ્છન્તો ગાથમાહ –

૬૦૧.''કથં નુ કેવટ્ટ મહોસધેન, સમાગમો આસિ તદિઙ્ઘ બ્રૂહિ;
કચ્ચિ તે પટિનિજ્ઝત્તો, કચ્ચિ તુટ્ઠો મહોસધો''તિ.

તત્થ **પટિનિજ્ઝત્તો**તિ ધમ્મયુદ્ધમણ્ડલે પવત્તવિગ્ગહસ્સ વૂપસમનત્થં કચ્ચિ ત્વં તેન, સો ચ તયા નિજ્ઝત્તો ખમાપિતો. **કચ્ચિ તુટ્ઠો**તિ કચ્ચિ તુમ્હાકં રઞ્ઞા પેસિતં પવત્તિં સુત્વા તુટ્ઠોતિ.

તં સુત્વા કેવટ્ટો ''મહારાજ, તુમ્હે 'પણ્ડિતો'તિ તં ગહેત્વા વિચરથ, તતો અસપ્પુરિસતરો નામ નત્થી''તિ ગાથમાહ –

૬૦૨.''અનરિયરૂપો પુરિસો જનિન્દ, અસમ્મોદકો થદ્ધો અસબ્ભિરૂપો;
યથા મૂગો ચ બધિરો ચ, ન કિઞ્ચિત્થં અભાસથા''તિ.

તત્થ **અસબ્ભિરૂપો**તિ અપણ્ડિતજાતિકો. **ન કિઞ્ચિત્થ**ન્તિ મયા સહ કિઞ્ચિ અત્થં ન ભાસિત્થ, તેનેવ નં અપણ્ડિતોતિ મઞ્ઞામીતિ બોધિસત્તસ્સ અગુણં કથેસિ.

રાજા તસ્સ વચનં અનભિનન્દિત્વા અપ્પટિક્કોસિત્વા તસ્સ ચ તેન સદ્ધિં આગતાનઞ્ચ પરિબ્બયઞ્ચેવ નિવાસગેહઞ્ચ દાપેત્વા ''ગચ્છથાચરિય, વિસ્સમથા''તિ તં ઉય્યોજેત્વા ''મમ પુત્તો પણ્ડિતો પટિસન્થારકુસલો, ઇમિના કિર સદ્ધિં નેવ પટિસન્થારં અકાસિ, ન તુટ્ઠિં પવેદેસિ. કિઞ્ચિ તેન અનાગતભયં દિટ્ઠં ભવિસ્સતી''તિ સયમેવ કથં સમુટ્ઠાપેસિ –

૬૦૩.''અદ્ધા ઇદં મન્તપદં સુદુદ્દસં, અત્થો સુદ્ધો નરવિરિયેન દિટ્ઠો;
તથા હિ કાયો મમ સમ્પવેધતિ, હિત્વા સયં કો પરહત્થમેસ્સતી''તિ.

તત્થ **ઇદ**ન્તિ યં મમ પુત્તેન દિટ્ઠં, અદ્ધા ઇદં મન્તપદં અઞ્ઞેન ઇતરપુરિસેન સુદુદ્દસં. **નરવિરિયેના**તિ વીરિયવન્તેન મહોસધપણ્ડિતેન સુદ્ધો અત્થો દિટ્ઠો ભવિસ્સતિ. **સય**ન્તિ સકં રટ્ઠં હિત્વા કો પરહત્થં ગમિસ્સતિ.

''મમ પુત્તેન બ્રાહ્મણસ્સ આગમને દોસો દિટ્ઠો ભવિસ્સતિ. અયઞ્હિ આગચ્છન્તો ન મિત્તસન્થવત્થાય આગમિસ્સતિ, મં પન કામેન પલોભેત્વા નગરં નેત્વા ગણ્હનત્થાય આગતેન ભવિતબ્બં. તં અનાગતભયં દિટ્ઠં ભવિસ્સતિ પણ્ડિતેના''તિ તસ્સ તમત્થં આવજ્જેત્વા ભીતતસિતસ્સ નિસિન્નકાલે ચત્તારો પણ્ડિતા આગમિંસુ. રાજા સેનકં પુચ્છિ ''સેનક, રુચ્ચતિ તે ઉત્તરપઞ્ચાલનગરં ગન્ત્વા ચૂળનિરાજસ્સ ધીતુ આનયન''ન્તિ? કિં કથેથ મહારાજ, ન હિ સિરિં આગચ્છન્તિં દણ્ડેન પહરિત્વા પલાપેતું વટ્ટતિ. સચે તુમ્હે તત્થ ગન્ત્વા તં ગણ્હિસ્સથ, ઠપેત્વા ચૂળનિબ્રહ્મદત્તં અઞ્ઞો તુમ્હેહિ સમો જમ્બુદીપતલે ન ભવિસ્સતિ. કિં કારણા? જેટ્ઠરાજધીતાય ગહિતત્તા. સો હિ ''સેસરાજાનો મમ મનુસ્સા, વેદેહો એકોવ મયા સદિસો''તિ સકલજમ્બુદીપે ઉત્તમરૂપધરં ધીતરં તુમ્હાકં દાતુકામો જાતો, કરોથસ્સ વચનં. મયમ્પિ તુમ્હે નિસ્સાય વત્થાલઙ્કારે લભિસ્સામાતિ. રાજા સેસેપિ પુચ્છિ. તેપિ તથેવ કથેસું. તસ્સ તેહિ સદ્ધિં કથેન્તસ્સેવ કેવટ્ટબ્રાહ્મણો અત્તનો નિવાસગેહા નિક્ખમિત્વા ''રાજાનં આમન્તેત્વા

ગમિસ્સામી''તિ આગન્ત્વા ''મહારાજ, ન સક્કા અમ્હેહિ પપઞ્ચં કાતું, ગમિસ્સામ મયં નરિન્દા''તિ આહ. રાજા તસ્સ સક્કારં કત્વા તં ઉય્યોજેસિ. મહાસત્તો તસ્સ ગમનભાવં ઞત્વા ન્હત્વા અલઙ્કરિત્વા રાજુપટ્ઠાનં આગન્ત્વા રાજાનં વન્દિત્વા એકમન્તં નિસીદિ. રાજા ચિન્તેસિ ''પુત્તો મે મહોસધપણ્ડિતો મહામન્તી મન્તપારઙ્ગતો અતીતાનાગતપચ્ચુપ્પન્નં અત્થં જાનાતિ. અમ્હાકં તત્થ ગન્તું યુત્તભાવં વા અયુત્તભાવં વા પણ્ડિતો જાનિસ્સતી''તિ. સો અત્તના પઠમં ચિન્તિતં અવત્વા રાગરત્તો મોહમૂળ્હો હુત્વા તં પુચ્છન્તો ગાથમાહ –

૬૦૪.''છન્નઞ્હિ એકાવ મતી સમેતિ, યે પણ્ડિતા ઉત્તમભૂરિપત્તા;
યાનં અયાનં અથ વાપિ ઠાનં, મહોસધ ત્વમ્પિ મતિં કરોહી''તિ.

તત્થ **છન્નન્તિ** પણ્ડિત, કેવટ્ટબ્રાહ્મણસ્સ ચ મમ ચ ઇમેસઞ્ચ ચતુન્નન્તિ છન્નં અમ્હાકં **એકાવ મતિ** એકોયેવ અજ્ઝાસયો ગઙ્ગોદકં વિય યમુનોદકેન સંસન્દતિ સમેતિ. યે મયં છપિ જના પણ્ડિતા ઉત્તમભૂરિપત્તા, તેસં નો છન્નમ્પિ ચૂળનિરાજધીતુ આનયનં રુચ્ચતીતિ. **ઠાનન્તિ** ઇધેવ વાસો. **મતિં કરોહી**તિ અમ્હાકં રુચ્ચનકં નામ અપ્પમાણં, ત્વમ્પિ ચિન્તેહિ, કિં અમ્હાકં આવાહત્થાય તત્થ યાનં, ઉદાહુ અયાનં, અદુ ઇધેવ વાસો રુચ્ચતીતિ.

તં સુત્વા પણ્ડિતો ''અયં રાજા અતિવિય કામગિદ્ધો અન્ધબાલભાવેન ઇમેસં ચતુન્નં વચનં ગણ્હાતિ, ગમને દોસં કથેત્વા નિવત્તેસ્સામિ ન''નિ ચિન્તેત્વા ચતસ્સો ગાથાયો અભાસિ –

૬૦૫.''જાનાસિ ખો રાજ મહાનુભાવો, મહબ્બલો ચૂળનિબ્રહ્મદત્તો;
રાજા ચ તં ઇચ્છતિ મારણત્થં, મિગં યથા ઓકચરેન લુદ્દો.

૬૦૬.''યથાપિ મચ્છો બળિસં, વઙ્કં મંસેન છાદિતં;
આમગિદ્ધો ન જાનાતિ, મચ્છો મરણમત્તનો.

૬૦૭.''એવમેવ તુવં રાજ, ચૂળનેય્યસ્સ ધીતરં;
કામગિદ્ધો ન જાનાસિ, મચ્છોવ મરણમત્તનો.

૬૦૮.''સચે ગચ્છસિ પઞ્ચાલં, ખિપ્પમત્તં જહિસ્સસિ;
મિગં પન્થાનુબન્ધંવ, મહન્તં ભયમેસ્સતી''તિ.

તત્થ **રાજા**તિ વિદેહં આલપતિ. **મહાનુભાવો**તિ મહાયસો. **મહબ્બલો**તિ અટ્ઠરસઅક્ખોભણિસઙ્ખેન બલેન સમન્નાગતો. **મારણત્થન્તિ** મારણસ્સ અત્થાય. **ઓકચરેના**તિ ઓકચારિકાય મિગિયા. લુદ્દો હિ એકં મિગિં સિક્ખાપેત્વા રજ્જુકેન બન્ધિત્વા અરઞ્ઞં નેત્વા મિગાનં ગોચરટ્ઠાને ઠપેસિ. સા બાલમિગં અત્તનો સન્તિકં આનેતુકામા સકસઞ્ઞાય રાગં જનેન્તી વિરવતિ. તસ્સા સદ્દં સુત્વા બાલમિગો મિગગણપરિવુતો વનગુમ્બે નિપન્નો સેસમિગીસુ સઞ્ઞં અકત્વા તસ્સા સદ્દસ્સવનસંસગ્ગેન બદ્ધો વુટ્ઠાય નિક્ખમિત્વા ગીવં ઉક્ખિપિત્વા કિલેસવસેન તં મિગિં ઉપગન્ત્વા લુદ્દસ્સ પસ્સં દત્વા તિટ્ઠતિ. તમેનં સો તિખિણાય સત્તિયા વિજ્ઝિત્વા જીવિતક્ખયં પાપેતિ. તત્થ લુદ્દો વિય ચૂળનિરાજા, ઓકચારિકા વિય અસ્સ ધીતા, લુદ્દસ્સ હત્થે આવુધં વિય કેવટ્ટબ્રાહ્મણો. ઇતિ યથા ઓકચરેન લુદ્દો મિગં મારણત્થાય ઇચ્છતિ, એવં સોપિ રાજા તં ઇચ્છતીતિ અત્થો.

આમગિદ્ધોતિ બ્યામસતગમ્ભીરે ઉદકે વસન્તોપિ તસ્મિં બળિસસ્સ વઙ્કટ્ઠાનં છાદેત્વા ઠિતે આમસઞ્ઞાતે આમિસે ગિદ્ધો હુત્વા બળિસં ગિલતિ, અત્તનો મરણં ન જાનાતિ. ધીતરન્તિ ચૂળનિબાળિસિકસ્સ કેવટ્ટબ્રાહ્મણસ્સ વચનબળિસં છાદેત્વા ઠિતં આમિસસદિસં. તસ્સ રઞ્ઞો ધીતરં કામગિદ્ધો હુત્વા મચ્છો અત્તનો મરણસઞ્ઞાતં આમિસં વિય ન જાનાસિ. **પઞ્ચાલન્તિ** ઉત્તરપઞ્ચાલનગરં. **અત્તન્તિ** અત્તાનં. **પન્થાનુબન્ધન્તિ** યથા ગામદ્વારમગ્ગં અનુબન્ધમિગં **મહન્તં ભયમેસ્સતિ**, તઞ્હિ મિગં મારણત્થાય આવુધાનિ ગહેત્વા નિક્ખન્તેસુ મનુસ્સેસુ યે યે પસ્સન્તિ, તે તે મારેન્તિ, એવં ઉત્તરપઞ્ચાલનગરં ગચ્છન્તમ્પિ તં મહન્તં મરણભયં એસ્સતિ ઉપગમિસ્સતીતિ.

એવં મહાસત્તો ચતૂહિ ગાથાહિ રાજાનં નિગ્ગણ્હિત્વા કથેસિ. સો રાજા તેન અતિવિય નિગ્ગહિતોવ ‘‘અયં મં અત્તનો દાસં વિય મઞ્ઞતિ, રાજાતિ સઞ્ઞમ્પિ ન કરોતિ, અગ્ગરાજેન ‘ધીતરં દસ્સામી’તિ મમ સન્તિકં પેસિતં ઞત્વા એકમ્પિ મઙ્ગલપટિસંયુત્તં કથં અકથેત્વા મં ‘બાલમિગો વિય, ગિલિતબળિસમચ્છો વિય પન્થાનુબન્ધમિગો વિય, મરણં પાપુણિસ્સતી’તિ વદતી’’તિ કુજ્ઝિત્વા અનન્તરં ગાથમાહ –

૬૦૯.‘‘મયમેવ બાલમ્હસે એળમૂગા, યે ઉત્તમત્થાનિ તયી લપિમ્હા;
કિમેવ ત્વં નઙ્ગલકોટિવડ્ઢો, અત્થાનિ જાનાસિ યથાપિ અઞ્ઞે’’તિ.

તત્થ **બાલમ્હસે**તિ બાલામ્હ. **એળમૂગા**તિ લાલમુખા મયમેવ. **ઉત્તમત્થાની**તિ ઉત્તમઇત્થિરતનપટિલાભકારણાનિ. **તયી લપિમ્હા**તિ તવ સન્તિકે કથયિમ્હા. **કિમેવા**તિ ગરહત્થે નિપાતો. **નઙ્ગલકોટિવડ્ઢો**તિ ગહપતિપુત્તો દહરકાલતો પટ્ઠાય નઙ્ગલકોટિં વહન્તોયેવ વડ્ઢતિ, તમત્થં સન્ધાય ‘‘ત્વં ગહપતિકમ્મમેવ જાનાસિ, ન ખત્તિયાનં મઙ્ગલકમ્મ’’ન્તિ ઇમિના અધિપ્પાયેનેવમાહ. **અઞ્ઞે**તિ યથા કેવટ્ટો વા સેનકાદયો વા અઞ્ઞે પણ્ડિતા ઇમાનિ ખત્તિયાનં મઙ્ગલત્થાનિ જાનન્તિ, તથા ત્વં તાનિ કિં જાનાસિ, ગહપતિકમ્મજાનનમેવ તવાનુચ્છવિકન્તિ.

ઇતિ નં અક્કોસિત્વા પરિભાસિત્વા ‘‘ગહપતિપુત્તો મમ મઙ્ગલન્તરાયં કરોતિ, નીહરથ ન’’ન્તિ નીહરાપેતું ગાથમાહ –

૬૧૦.‘‘ઇમં ગલે ગહેત્વાન, નાસેથ વિજિતા મમ;
યો મે રતનલાભસ્સ, અન્તરાયાય ભાસતી’’તિ.

સો રઞ્ઞો કુદ્ધભાવં ઞત્વા ‘‘સચે ખો પન મં કોચિ રઞ્ઞો વચનં ગહેત્વા હત્થે વા ગીવાય વા પરામસેય્ય, તં મે અલં અસ્સ યાવજીવં લજ્જિતું, તસ્મા સયમેવ નિક્ખમિસ્સામી’’તિ ચિન્તેત્વા રાજાનં વન્દિત્વા અત્તનો ગેહં ગતો. રાજાપિ કેવલં કોધવસેનેવ વદતિ, બોધિસત્તે પન ગરુચિત્તતાય ન કઞ્ચિ તથા કાતું આણાપેસિ. અથ મહાસત્તો ‘‘અયં રાજા બાલો અત્તનો હિતાહિતં ન જાનાતિ , કામગિદ્ધો હુત્વા ‘તસ્સ ધીતરં લભિસ્સામિયેવા’તિ અનાગતભયં અજાનિત્વા ગચ્છન્તો મહાવિનાસં પાપુણિસ્સતિ. નાસ્સ કથં હદયે કાતું વટ્ટતિ, બહુપકારો મે એસ મહાયસદાયકો, ઇમસ્સ મયા પચ્ચયેન ભવિતું વટ્ટતિ. પઠમં ખો પન સુવપોતકં પેસેત્વા તથતો ઞત્વા પચ્છા અહં ગમિસ્સામી’’તિ ચિન્તેત્વા સુવપોતકં પેસેસિ. તમત્થં પકાસેન્તો સત્થા આહ –

૬૧૧.‘‘તતો ચ સો અપક્કમ્મ, વેદેહસ્સ ઉપન્તિકા;
અથ આમન્તયી દૂતં, માધરં સુવપણ્ડિતં.

૬૧૨.“એહિ સમ્મ હરિતપક્ખ, વેય્યાવચ્ચં કરોહિ મે;
અત્થિ પઞ્ચાલરાજસ્સ, સાળિકા સયનપાલિકા.

૬૧૩.“તં બન્ધનેન પુચ્છસ્સુ, સા હિ સબ્બસ્સ કોવિદા;
સા તેસં સબ્બં જાનાતિ, રઞ્ઞો ચ કોસિયસ્સ ચ.

૬૧૪.“આમોતિ સો પટિસ્સુત્વા, માધરો સુવપણ્ડિતો;
અગમાસિ હરિતપક્ખો, સાળિકાય ઉપન્તિકં.

૬૧૫.“તતો ચ ખો સો ગન્ત્વાન, માધરો સુવપણ્ડિતો;
અથામન્તયિ સુઘરં, સાળિકં મઞ્જુભાણિકં.

૬૧૬.“કચ્ચિ તે સુઘરે ખમનીયં, કચ્ચિ વેસ્સે અનામયં;
કચ્ચિ તે મધુના લાજા, લબ્ભતે સુઘરે તુવં.

૬૧૭.“કુસલઞ્ચેવ મે સમ્મ, અથો સમ્મ અનામયં;
અથો મે મધુના લાજા, લબ્ભતે સુવપણ્ડિત.

૬૧૮.“કુતો નુ સમ્મ આગમ્મ, કસ્સ વા પહિતો તુવં;
ન ચ મેસિ ઇતો પુબ્બે, દિટ્ઠો વા યદિ વા સુતો”તિ.

તત્થ **હરિતપક્ખા**તિ હરિતપત્તસમાનપક્ખા. **વેય્યાવચ્ચ**ન્તિ “એહિ, સમ્મા”તિ વુત્તે આગન્ત્વા અઙ્કે નિસિન્નં “સમ્મ, અઞ્ઞેન મનુસ્સભૂતેન કાતું અસક્કુણેય્યં મમેકં વેય્યાવટિકં કરોહી”તિ આહ.

“કિં કરોમિ, દેવા”તિ વુત્તે “સમ્મ, કેવટ્ટબ્રાહ્મણસ્સ દૂતેય્યેનાગતકારણં ઠપેત્વા રાજાનઞ્ચ કેવટ્ટઞ્ચ અઞ્ઞે ન જાનન્તિ, ઉભોવ રઞ્ઞો સયનગબ્ભે નિસિન્ના મન્તયિંસુ. તસ્સ પન અત્થિ પઞ્ચાલરાજસ્સ સાળિકા સયનપાલિકા. સા કિર તં રહસ્સં જાનાતિ, ત્વં તત્થ ગન્ત્વા તાય સદ્ધિં મેથુનપટિસંયુત્તં વિસ્સાસં કત્વા તેસં તં રહસ્સં બન્ધનેન પુચ્છસ્સુ. તં સાળિકં પટિચ્છન્ને પદેસે યથા તં કોચિ ન જાનાતિ, એવં પુચ્છ. સચે હિ તે કોચિ સદ્દં સુણાતિ, જીવિતં તે નત્થિ, તસ્મા પટિચ્છન્ને ઠાને સણિકં પુચ્છા”તિ. **સા તેસં સબ્બ**ન્તિ સા તેસં રઞ્ઞો ચ કોસિયગોત્તસ્સ ચ કેવટ્ટસ્સાતિ દ્વિન્નમ્પિ જનાનં સબ્બં રહસ્સં જાનાતિ.

આમોતીતિ ભિક્ખવે, સો સુવપોતકો પણ્ડિતેન પુરિમનયેનેવ સક્કારં કત્વા પેસિતો “આમો”તિ તસ્સ પટિસ્સુત્વા મહાસત્તં વન્દિત્વા પદક્ખિણં કત્વા વિવટસીહપઞ્જરેન નિક્ખમિત્વા વાતવેગેન સિવિરટ્ઠે અરિટ્ઠપુરં નામ ગન્ત્વા તત્થ પવત્તિં સલ્લક્ખેત્વા સાળિકાય સન્તિકં ગતો. કથં? સો હિ રાજનિવેસનસ્સ કઞ્ચનથુપિકાય નિસીદિત્વા રાગનિસ્સિતં મધુરરવં રવિ. કિં કારણા? ઇમં સદ્દં સુત્વા સાળિકા પટિરવિસ્સતિ, તાય સઞ્ઞાય તસ્સા સન્તિકં ગમિસ્સામીતિ. સાપિ તસ્સ સદ્દં સુત્વા રાજસયનસ્સ સન્તિકે સુવણ્ણપઞ્જરે નિસિન્ના રાગરત્તચિત્તા હુત્વા તિક્ખત્તું પટિરવિ. સો થોકં ગન્ત્વા પુનપ્પુનં સદ્દં કત્વા તાય કતસદ્દાનુસારેન કમેન સીહપઞ્જરઉમ્મારે ઠત્વા પરિસ્સયાભાવં ઓલોકેત્વા તસ્સા સન્તિકં ગતો. અથ નં સા “એહિ, સમ્મ, સુવણ્ણપઞ્જરે નિસીદા”તિ આહ. સો ગન્ત્વા નિસીદિ. **આમન્તયી**તિ એવં સો ગન્ત્વા મેથુનપટિસંયુત્તં વિસ્સાસં કત્તુકામો હુત્વા તં આમન્તેસિ. **સુઘર**ન્તિ

કઞ્ચનપઞ્જરે વસનતાય સુન્દરઘરં. **વેસ્સે**તિ વેસ્સિકે વેસ્સજાતિકે. સાળિકા કિર સકુણેસુ વેસ્સજાતિકા નામ, તેન તં એવં આલપતિ. **તુવન્તિ** સુઘરે તં પુચ્છામિ ‘‘કચ્ચિ તે મધુના સદ્ધિં લાજા લબ્ભતી’’તિ. **આગમ્મા**તિ સમ્મ, કુતો આગન્ત્વા ઇધ પવિટ્ઠોતિ પુચ્છતિ. **કસ્સ વા**તિ કેન વા પેસિતો ત્વં ઇધાગતોતિ.

સો તસ્સા વચનં સુત્વા ‘‘સચાહં ‘મિથિલતો આગતો’તિ વક્ખામિ, એસા મરણમાપન્નાપિ મયા સદ્ધિં વિસ્સાસં ન કરિસ્સતિ. સિવિરટ્ઠે ખો પન અરિટ્ઠપુરં સલ્લક્ખેત્વા આગતો, તસ્મા મુસાવાદં કત્વા સિવિરાજેન પેસિતો હુત્વા તતો આગતભાવં કથેસ્સામી’’તિ ચિન્તેત્વા આહ –

૬૧૯.‘‘અહોસિં સિવિરાજસ્સ, પાસાદે સયનપાલકો;
તતો સો ધમ્મિકો રાજા, બદ્ધે મોચેસિ બન્ધના’’તિ.

તત્થ **બદ્ધે**તિ અત્તનો ધમ્મિકતાય સબ્બે બદ્ધકે બન્ધના મોચેસિ. એવં મોચેન્તો મમ્પિ સદ્દહિત્વા ‘‘મુઞ્ચથ ન’’ન્તિ મોચાપેસિ. સોહં વિવટા સુવણ્ણપઞ્જરા નિક્ખમિત્વાપિ બહિપાસાદે યત્થિચ્છામિ, તત્થ ગોચરં ગહેત્વા સુવણ્ણપઞ્જરેયેવ વસામિ. યથા ત્વં, ન એવં નિચ્ચકાલં પઞ્જરેયેવ અચ્છામીતિ.

અથસ્સ સા અત્તનો અત્થાય સુવણ્ણતટ્ટકે ઠપિતે મધુલાજે ચેવ મધુરોદકઞ્ચ દત્વા ‘‘સમ્મ, ત્વં દૂરતો આગતો, કેનત્થેન ઇધાગતોસી’’તિ પુચ્છિ. સો તસ્સા વચનં સુત્વા રહસ્સં સોતુકામો મુસાવાદં કત્વા આહ –

૬૨૦.‘‘તસ્સ મેકા દુતિયાસિ, સાળિકા મઞ્જુભાણિકા;
તં તત્થ અવધી સેનો, પેક્ખતો સુઘરે મમા’’તિ.

તત્થ **તસ્સ મેકા**તિ તસ્સ મય્હં એકા. **દુતિયાસી**તિ પુરાણદુતિયિકા અહોસિ.

અથ નં સા પુચ્છિ ‘‘કથં પન તે ભરિયં સેનો અવધી’’તિ? સો તસ્સા આચિક્ખન્તો ‘‘સુણ ભદ્દે, એકદિવસં અમ્હાકં રાજા ઉદકકીળં ગચ્છન્તો મમ્પિ પક્કોસિ. અથાહં ભરિયં આદાય તેન સદ્ધિં ગન્ત્વા કીળિત્વા સાયન્હસમયે તેનેવ સદ્ધિં પચ્ચાગન્ત્વા રઞ્ઞા સદ્ધિંયેવ પાસાદં અભિરુય્હ સરીરં સુક્ખાપનત્થાય ભરિયં આદાય સીહપઞ્જરેન નિક્ખમિત્વા કૂટાગારકુચ્છિયં નિસીદિં. તસ્મિં ખણે એકો સેનો કૂટાગારા નિક્ખન્તો અમ્હે ગણ્હિતું પક્ખન્દિ. અહં મરણભયભીતો વેગેન પલાયિં. સા પન તદા ગરુગબ્ભા અહોસિ, તસ્મા વેગેન પલાયિતું નાસક્ખિ. અથ સો મય્હં પસ્સન્તસ્સેવ તં મારેત્વા આદાય ગતો. અથ મં તસ્સા સોકેન રોદમાનં દિસ્વા અમ્હાકં રાજા ‘સમ્મ, કિં રોદસી’તિ પુચ્છિત્વા તમત્થં સુત્વા ‘મા બાળ્હં, સમ્મ, રોદસિ, અઞ્ઞં ભરિયં પરિયેસાહી’તિ વત્વા ‘કિં, દેવ, અઞ્ઞાય અનાચારાય દુસ્સીલાય ભરિયાય આનીતાય, તતોપિ એકકેનેવ ચરિતું વર’ન્તિ વુત્તે ‘સમ્મ, અહં એકં સકુણિકં સીલાચારસમ્પન્નં અસ્સોસિં, તવ ભરિયાય સદિસમેવ. ચૂળનિરાજસ્સ હિ સયનપાલિકા સાળિકા એવરૂપા, ત્વં તત્થ ગન્ત્વા તસ્સા મનં પુચ્છિત્વા ઓકાસં કારેત્વા સચે તે રુચ્ચતિ, આગન્ત્વા અમ્હાકં આચિક્ખ. અથાહં વો વિવાહં કત્વા મહન્તેન પરિવારેન તં આનેસ્સામા’તિ વત્વા મં ઇધ પહિણિ, તેનમ્હિ કારણેનાગતો’’તિ વત્વા ગાથં આહ –

૬૨૧.‘‘તસ્સા કામા હિ સમ્મત્તો, આગતોસ્મિ તવન્તિ કે;
સચે કરેય્ય ઓકાસં, ઉભયોવ વસામસે’’તિ.

સા તસ્સ વચનં સુત્વા સોમનસ્સપ્પત્તા અહોસિ. એવં સન્તેપિ અત્તનો પિયભાવં અજાનાપેત્વા અનિચ્છમાના વિય આહ –

૬૨૨.‘‘સુવોવ સુવિં કામેય્ય, સાળિકો પન સાળિકં;
સુવસ્સ સાળિકાયેવ, સંવાસો હોતિ કીદિસો’’તિ.

તત્થ **સુવો**તિ સમ્મ સુવપણ્ડિત, સુવોવ સુવિં કામેય્ય. **કીદિસો**તિ અસમાનજાતિકાનં સંવાસો નામ કીદિસો હોતિ. સુવો હિ સમાનજાતિકં સુવિં દિસ્વા ચિરસન્થવમ્પિ સાળિકં જહિસ્સતિ, સો પિયવિપ્પયોગો મહતો દુક્ખાય ભવિસ્સતિ, અસમાનજાતિકાનં સંવાસો નામ ન સમેતીતિ.

ઇતરો તં સુત્વા ‘‘અયં મં ન પટિક્ખિપતિ, પરિહારમેવ કરોતિ, અદ્ધા મં ઇચ્છિસ્સતિ, નાનાવિધાહિ નં ઉપમાહિ સદ્દહાપેસ્સામી’’તિ ચિન્તેત્વા આહ –

૬૨૩.‘‘યોયં કામે કામયતિ, અપિ ચણ્ડાલિકામપિ;
સબ્બો હિ સદિસો હોતિ, નત્થિ કામે અસાદિસો’’તિ.

તત્થ **ચણ્ડાલિકામપી**તિ ચણ્ડાલિકં અપિ. **સદિસો**તિ ચિત્તસદિસતાય સબ્બો સંવાસો સદિસોવ હોતિ. કામસ્મિઞ્હિ ચિત્તમેવ પમાણં, ન જાતીતિ.

એવઞ્ચ પન વત્વા મનુસ્સેસુ તાવ નાનાજાતિકાનં સમાનભાવદસ્સનત્થં અતીતં આહરિત્વા દસ્સેન્તો અનન્તરં ગાથમાહ –

૬૨૪.‘‘અત્થિ જમ્પાવતી નામ, માતા સિવિસ્સ રાજિનો;
સા ભરિયા વાસુદેવસ્સ, કણ્હસ્સ મહેસી પિયા’’તિ.

તત્થ **જમ્પાવતી**તિ સિવિરઞ્ઞો માતા જમ્પાવતી નામ ચણ્ડાલી અહોસિ. સા કણ્હાયનગોત્તસ્સ દસભાતિકાનં જેટ્ઠકસ્સ વાસુદેવસ્સ પિયા મહેસી અહોસિ. સો કિરેકદિવસં દ્વારવતિતો નિક્ખમિત્વા ઉય્યાનં ગચ્છન્તો નગરં પવિસન્તિં એકમન્તે ઠિતં અભિરૂપં એકં ચણ્ડાલિકં દિસ્વાવ પટિબદ્ધચિત્તો હુત્વા ‘‘કિં જાતિકા’’તિ પુચ્છાપેત્વા ‘‘ચણ્ડાલજાતિકા’’તિ સુત્વાપિ પટિબદ્ધચિત્તતાય અસામિકભાવં પુચ્છાપેત્વા ‘‘અસામિકા’’તિ સુત્વા તં આદાય તતો નિવત્તિત્વા નિવેસનં નેત્વા અગ્ગમહેસિં અકાસિ. સા સિવિં નામ પુત્તં વિજાયિ. સો પિતુ અચ્ચયેન દ્વારવતિયં રજ્જં કારેસિ. તં સન્ધાયેતં વુત્તં.

ઇતિ સો ઇમં ઉદાહરણં આહરિત્વા ‘‘એવરૂપોપિ નામ ખત્તિયો ચણ્ડાલિયા સદ્ધિં સંવાસં કપ્પેસિ, અમ્હેસુ તિરચ્છાનગતેસુ કિં વત્તબ્બં, અઞ્ઞમઞ્ઞં સંવાસરોચનંયેવ પમાણ’’ન્તિ વત્વા અપરમ્પિ ઉદાહરણં આહરન્તો આહ –

૬૨૫.‘‘રટ્ઠવતી કિમ્પુરિસી, સાપિ વચ્છં અકામયિ;
મનુસ્સો મિગિયા સદ્ધિં, નત્થિ કામે અસાદિસો’’તિ.

તત્થ **વચ્છ**ન્તિ એવંનામકં તાપસં. કથં પન સા તં કામેસીતિ? અતીતસ્મિઞ્હિ એકો બ્રાહ્મણો કામેસુ આદીનવં દિસ્વા મહન્તં યસં પહાય ઇસિપબ્બજ્જં પબ્બજિત્વા હિમવન્તે પણ્ણસાલં માપેત્વા વસિ. તસ્સ પણ્ણસાલતો અવિદૂરે એકિસ્સા ગુહાય બહૂ કિન્નરા વસન્તિ. તત્થેવ એકો મક્કટકો દ્વારે વસતિ. સો જાલં વિનેત્વા તેસં સીસં ભિન્દિત્વા લોહિતં પિવતિ. કિન્નરા નામ દુબ્બલા હોન્તિ ભીરુકજાતિકા. સોપિ મક્કટકો અતિવિસાલો. તે તસ્સ કિઞ્ચિ કાતું અસક્કોન્તા તં તાપસં ઉપસઙ્કમિત્વા કતપટિસન્થારા આગતકારણં પુટ્ઠા ‘‘દેવ, એકો મક્કટકો જીવિતં નો હનતિ, તુમ્હે ઠપેત્વા અમ્હાકં અઞ્ઞં પટિસરણં ન પસ્સામ, તં મારેત્વા અમ્હાકં સોત્થિભાવં કરોહી’’તિ આહંસુ. તં સુત્વા તાપસો ‘‘અપેથ ન માદિસા પાણાતિપાતં કરોન્તી’’તિ અપસાદેસિ. તેસુ રઠવતી નામ કિન્નરી અભિરૂપા પાસાદિકા અસામિકા અહોસિ. તે તં અલઙ્કરિત્વા તાપસસ્સ સન્તિકં નેત્વા ‘‘દેવ, અયં તે પાદપરિચારિકા હોતુ, અમ્હાકં પચ્ચામિત્તં વધેહી’’તિ આહંસુ. તાપસો તં દિસ્વાવ પટિબદ્ધચિત્તો હુત્વા તાય સદ્ધિં સંવાસં કપ્પેત્વા ગુહાદ્વારે ઠત્વા ગોચરત્થાય નિક્ખન્તં મક્કટકં મુગ્ગરેન પોથેત્વા જીવિતક્ખયં પાપેસિ. સો તાય સદ્ધિં સમગ્ગવાસં વસન્તો પુત્તધીતાહિ વડ્ઢિત્વા તત્થેવ કાલમકાસિ. એવં સા તં કામેસિ. સુવપોતકો ઇમં ઉદાહરણં આહરિત્વા ‘‘વચ્છતાપસો તાવ મનુસ્સો હુત્વા તિરચ્છાનગતાય કિન્નરિયા સદ્ધિં સંવાસં કપ્પેસિ, કિમઙ્ગ પન અમ્હાકં? મયઞ્હિ ઉભો પક્ખિનોવ તિરચ્છાનગતાવા’’તિ દીપેન્તો ‘‘**મનુસ્સો મિગિયા સદ્ધિ**’’ન્તિ આહ. એવં મનુસ્સા તિરચ્છાનગતાહિ સદ્ધિં સમગ્ગવાસં વસન્તિ, નત્થિ કામે અસાદિસો નામ, ચિત્તમેવ પમાણન્તિ કથેસિ.

સા તસ્સ વચનં સુત્વા ‘‘સામિ, ચિત્તં નામ સબ્બકાલં એકસદિસં ન હોતિ, પિયવિપ્પયોગસ્સ ભાયામી’’તિ આહ. સોપિ સુવપોતકો ઇત્થિમાયાસુ કુસલો, તેન તં વીમંસન્તો પુન ગાથમાહ –

૬૨૬.‘‘હન્દ ખ્વાહં ગમિસ્સામિ, સાળિકે મઞ્જુભાણિકે;
પચ્ચક્ખાનુપદઞ્હેતં, અતિમઞ્ઞસિ નૂન મ’’ન્તિ.

તત્થ **પચ્ચક્ખાનુપદં હેત**ન્તિ યં ત્વં વદેસિ, સબ્બમેતં પચ્ચક્ખાનસ્સ અનુપદં, પચ્ચક્ખાનકારણં પચ્ચક્ખાનકોટ્ઠાસો પનેસ. **અતિમઞ્ઞસિ નૂન મ**ન્તિ ‘‘નૂન મં ઇચ્છતિ અય’’ન્તિ ત્વં મં અતિક્કમિત્વા મઞ્ઞસિ, મય્હં સારં ન જાનાસિ . અહઞ્હિ રાજપૂજિતો, ન મય્હં ભરિયા દુલ્લભા, અઞ્ઞં ભરિયં પરિયેસિસ્સામીતિ.

સા તસ્સ વચનં સુત્વાવ ભિજ્જમાનહદયા વિય તસ્સ સહ દસ્સનેનેવ ઉપ્પન્નકામરતિયા અનુડય્હમાના વિય હુત્વાપિ અત્તનો ઇત્થિમાયાય અનિચ્છમાના વિય હુત્વા દિયડ્ઢં ગાથમાહ –

૬૨૭.‘‘ન સિરી તરમાનસ્સ, માધર સુવપણ્ડિત;
ઇધેવ તાવ અચ્છસ્સુ, યાવ રાજાન દક્ખસિ;
સોસ્સિ સદ્દં મુદિઙ્ગાનં, આનુભાવઞ્ચ રાજિનો’’તિ.

તત્થ **ન સિરી**તિ સમ્મ સુવપણ્ડિત, તરમાનસ્સ સિરી નામ ન હોતિ, તરમાનેન કતકમ્મં ન સોભતિ, ‘‘ઘરાવાસો ચ નામેસ અતિગરુકો’’તિ ચિન્તેત્વા તુલેત્વા કાતબ્બો. ઇધેવ તાવ અચ્છસ્સુ, યાવ મહન્તેન યસેન સમન્નાગતં અમ્હાકં રાજાનં પસ્સિસ્સસિ. **સોસ્સી**તિ સાયન્હસમયે કિન્નરિસમાનલીલાહિ ઉત્તમરૂપધરાહિ નારીહિ વજ્જમાનાનં મુદિઙ્ગાનં અઞ્ઞેસઞ્ચ ગીતવાદિતાનં સદ્દં ત્વં સુણિસ્સસિ, રઞ્ઞો ચ આનુભાવં મહન્તં સિરિસોભગ્ગં પસ્સિસ્સસિ. ‘‘સમ્મ, કિં ત્વં તુરિતોસિ, કિં લેસમ્પિ ન જાનાસિ, અચ્છસ્સુ તાવ, પચ્છા જાનિસ્સામા’’તિ.

અથ તે સાયન્હસમનન્તરે મેથુનસંવાસં કરિંસુ, સમગ્ગા સમ્મોદમાના પિયસંવાસં વસિંસુ. અથ નં સુવપોતકો "ન ઇદાનેસા મય્હં રહસ્સં ગુહિસ્સતિ, ઇદાનિ નં પુચ્છિત્વા ગન્તું વટ્ટતી"તિ ચિન્તેત્વા "સાળિકે"તિ આહ. "કિં, સામી"તિ? "અહં કિઞ્ચિ તે વત્તુકામોમ્હી"તિ. "વદ, સામી"તિ. "હોતુ, અજ્જ અમ્હાકં મઙ્ગલદિવસો, અઞ્ઞતરસ્મિં દિવસે જાનિસ્સામી"તિ. "સચે મઙ્ગલપટિસંયુત્તા કથા ભવિસ્સતિ, કથેહિ. નો ચે, મા કથેહિ સામી"તિ. "મઙ્ગલકથાવેસા, ભદ્દે"તિ. "તેન હિ કથેહી"તિ. અથ નં "ભદ્દે, સચે સોતુકામા ભવિસ્સસિ, કથેસ્સામિ તે"તિ વત્વા તં રહસ્સં પુચ્છન્તો દિયડ્ઢં ગાથમાહ –

૬૨૮."યો નુ ખ્વાયં તિબ્બો સદ્દો, તિરોજનપદે સુતો;
ધીતા પઞ્ચાલરાજસ્સ, ઓસધી વિય વણ્ણિની;
તં દસ્સતિ વિદેહાનં, સો વિવાહો ભવિસ્સતી"તિ.

તસ્સત્થો – યો નુ ખો અયં સદ્દો તિબ્બો બહલો, તિરોજનપદે સુતો પરરટ્ઠેસુ જનપદેસુ વિસ્સુતો પઞ્ઞાતો પાકટો પત્થટો. કિન્તિ? ધીતા પઞ્ચાલરાજસ્સ ઓસધીતારકા વિય વિરોચમાના તાય એવ સમાનવણ્ણિની અત્થિ, તં સો વિદેહાનં દસ્સતિ, સો વિવાહો ભવિસ્સતિ. યો સો એવં પત્થટો સદ્દો, અહં તં સુત્વા ચિન્તેસિં "અયં કુમારિકા ઉત્તમરૂપધરા, વિદેહરાજાપિ ચૂળનિરઞ્ઞો પટિસત્તુ અહોસિ. અઞ્ઞે બહૂ રાજાનો ચૂળનિબ્રહ્મદત્તસ્સ વસવત્તિનો સન્તિ, તેસં અદત્વા કિં કારણા વિદેહસ્સ ધીતરં દસ્સતી"તિ?

સા તસ્સ વચનં સુત્વા એવમાહ – "સામિ, કિં કારણા મઙ્ગલદિવસે અવમઙ્ગલં કથેસી"તિ? "અહં, ભદ્દે, 'મઙ્ગલ'ન્તિ કથેમિ, ત્વં 'અવમઙ્ગલ'ન્તિ કથેસિ, કિં નુ ખો એત"ન્તિ? "સામિ, અમિત્તાનમ્પિ તેસં એવરૂપા મઙ્ગલકિરિયા મા હોતૂ"તિ. "કથેહિ તાવ ભદ્દે"તિ. "સામિ, ન સક્કા કથેતુ"ન્તિ. "ભદ્દે, તયા વિદિતં રહસ્સં મમ અકથિતકાલતો પટ્ઠાય નત્થિ અમ્હાકં સમગ્ગસંવાસો"તિ. સા તેન નિપ્પીળિયમાના "તેન હિ, સામિ, સુણાહી"તિ વત્વા ઇમં ગાથમાહ –

૬૨૯."એદિસો મા અમિત્તાનં, વિવાહો હોતુ માધર;
યથા પઞ્ચાલરાજસ્સ, વેદેહેન ભવિસ્સતી"તિ.

ઇમં ગાથં વત્વા પુન તેન "ભદ્દે, કસ્મા એવરૂપં કથં કથેસી"તિ વુત્તે "તેન હિ સુણાહિ, એત્થ દોસં તે કથેસ્સામી"તિ વત્વા ઇમં ગાથમાહ –

૬૩૦."આનયિત્વાન વેદેહં, પઞ્ચાલાનં રથેસભો;
તતો નં ઘાતયિસ્સતિ, નસ્સ સખી ભવિસ્સતી"તિ.

તત્થ **તતો નં ઘાતયિસ્સતી**તિ યદા સો ઇમં નગરં આગતો ભવિસ્સતિ, તદા તેન સદ્ધિં સખિભાવં મિત્તધમ્મં ન કરિસ્સતિ, દટ્ઠુમ્પિસ્સ ધીતરં ન દસ્સતિ. એકો કિરસ્સ પન અત્થધમ્માનુસાસકો મહોસધપણ્ડિતો નામ અત્થિ, તેન સદ્ધિં તં ઘાતેસ્સતિ. તે ઉભો જને ઘાતેત્વા જયપાનં પિવિસ્સામાતિ કેવટ્ટો રઞ્ઞા સદ્ધિં મન્તેત્વા તં ગણ્હિત્વા આગન્તું ગતોતિ.

એવં સા ગુય્હમન્તં નિસ્સેસં કત્વા સુવપણ્ડિતસ્સ કથેસિ. તં સુત્વા સુવપણ્ડિતો ‘‘આચરિયો કેવટ્ટો ઉપાયકુસલો, અચ્છરિયં તસ્સ રઞ્ઞો એવરૂપેન ઉપાયેન ઘાતન’’ન્તિ કેવટ્ટં વણ્ણેત્વા ‘‘એવરૂપેન અવમઙ્ગલેન અમ્હાકં કો અત્થો, તુણ્હીભૂતા સયામા’’તિ વત્વા આગમનકમ્મસ્સ નિપ્ફત્તિં ઞત્વા તં રત્તિં તાય સદ્ધિં વસિત્વા ‘‘ભદ્દે, અહં સિવિરટ્ઠં ગન્ત્વા મનાપાય ભરિયાય લદ્ધભાવં સિવિરઞ્ઞો દેવિયા ચ આરોચેસ્સામી’’તિ ગમનં અનુજાનાપેતું આહ –

૬૩૧.‘‘હન્દ ખો મં અનુજાનાહિ, રત્તિયો સત્તમત્તિયો;
યાવાહં સિવિરાજસ્સ, આરોચેમિ મહેસિનો;
લદ્ધો ચ મે આવસથો, સાળિકાય ઉપન્તિક’’ન્તિ.

તત્થ **મહેસિનો**તિ મહેસિયા ચસ્સ. **આવસથો**તિ વસનટ્ઠાનં. **ઉપન્તિક**ન્તિ અથ ને ‘‘એથ તસ્સા સન્તિકં ગચ્છામા’’તિ વત્વા અટ્ઠમે દિવસે ઇધાનેત્વા મહન્તેન પરિવારેન તં ગહેત્વા ગમિસ્સામિ, યાવ મમાગમનં, તાવ મા ઉક્કણ્ઠીતિ.

તં સુત્વા સાળિકા તેન વિયોગં અનિચ્છમાનાપિ તસ્સ વચનં પટિક્ખિપિતું અસક્કોન્તી અનન્તરં ગાથમાહ –

૬૩૨.‘‘હન્દ ખો તં અનુજાનામિ, રત્તિયો સત્તમત્તિયો;
સચે ત્વં સત્તરત્તેન, નાગચ્છસિ મમન્તિકે;
મઞ્ઞે ઓક્કન્તસત્તં મં, મતાય આગમિસ્સસી’’તિ.

તત્થ **મઞ્ઞે ઓક્કન્તસત્તં મ**ન્તિ એવં સન્તે અહં મં અપગતજીવિતં સલ્લક્ખેમિ. સો ત્વં અટ્ઠમે દિવસે અનાગચ્છન્તો મયિ મતાય આગમિસ્સસિ, તસ્મા મા પપઞ્ચં અકાસીતિ.

ઇતરોપિ ‘‘ભદ્દે, કિં વદેસિ, મય્હમ્પિ અટ્ઠમે દિવસે તં અપસ્સન્તસ્સ કુતો જીવિત’’ન્તિ વાચાય વત્વા હદયેન પન ‘‘જીવ વા ત્વં મર વા, કિં તયા મય્હ’’ન્તિ ચિન્તેત્વા ઉટ્ઠાય થોકં સિવિરટ્ઠાભિમુખો ગન્ત્વા નિવત્તિત્વા મિથિલં ગન્ત્વા પણ્ડિતસ્સ અંસકૂટે ઓતરિત્વા મહાસત્તેન પન તાય સઞ્ઞાય ઉપરિપાસાદં આરોપેત્વા પુટ્ઠો સબ્બં તં પવત્તિં પણ્ડિતસ્સ આરોચેસિ. સોપિસ્સ પુરિમનયેનેવ સબ્બં સક્કારમકાસિ. તમત્થં પકાસેન્તો સત્થા આહ –

૬૩૩.‘‘તતો ચ ખો સો ગન્ત્વાન, માધરો સુવપણ્ડિતો;
મહોસધસ્સ અક્ખાસિ, સાળિકાવચનં ઇદ’’ન્તિ.

તત્થ **સાળિકાવચનં ઇદ**ન્તિ ઇદં સાળિકાય વચનન્તિ સબ્બં વિત્થારેત્વા કથેસીતિ.

સુવખણ્ડં નિટ્ઠિતં.

મહાઉમઙ્ગકણ્ડં

તં સુત્વા મહાસત્તો ચિન્તેસિ ‘‘રાજા મમ અનિચ્છમાનસ્સેવ ગમિસ્સતિ, ગન્ત્વા ચ પન મહાવિનાસં પાપુણિસ્સતિ. અથ મય્હં ‘એવરૂપસ્સ નામ યસદાયકસ્સ રઞ્ઞો વચનં હદયે કત્વા તસ્સ સઞ્ઞં નાકાસી’તિ

ગરહાપિ ઉપ્પજ્જિસ્સતિ, માદિસે પણ્ડિતે વિજ્જમાને કિંકારણા એસ નસ્સિસ્સતિ, અહં રઞ્ઞો પુરેતરમેવ ગન્ત્વા ચૂળનિં દિસ્વા સુવિભત્તં કત્વા વિદેહરઞ્ઞો નિવાસત્થાય નગરં માપેત્વા ગાવુતમત્તં જઙ્ઘઉમઙ્ગં, અડ્ઢયોજનિકઞ્ચ મહાઉમઙ્ગં, કારેત્વા ચૂળનિરઞ્ઞો ધીતરં અભિસિઞ્ચિત્વા અમ્હાકં રઞ્ઞોપાદપરિચારિકં કત્વા અટ્ઠારસઅક્ખોભણિસઙ્ખેહિ બલેહિ એકસતરાજૂસુ પરિવારેત્વા ઠિતેસ્વેવ અમ્હાકં રાજાનં રાહુમુખતો ચન્દં વિય મોચેત્વા આદાયાગમનં નામ મમ ભારો''તિ. તસ્સેવં ચિન્તેન્તસ્સ સરીરે પીતિ ઉપ્પજ્જિ. સો પીતિવેગેન ઉદાનં ઉદાનેન્તો ઇમં ઉપડ્ઢગાથમાહ –

૬૩૪.''યસ્સેવ ઘરે ભુઞ્જેય્ય ભોગં, તસ્સેવ અત્થં પુરિસો ચરેય્યા''તિ.

તસ્સત્થો – યસ્સ રઞ્ઞો સન્તિકે પુરિસો મહન્તં ઇસ્સરિયં લભિત્વા ભોગં ભુઞ્જેય્ય, અક્કોસન્તસ્સપિ પહરન્તસ્સપિ ગલે ગહેત્વા નિક્કડ્ઢન્તસ્સપિ તસ્સેવ અત્થં હિતં વુડ્ઢિં પણ્ડિતો કાયદ્વારાદીહિ તીહિ દ્વારેહિ ચરેય્ય. ન હિ મિત્તદુબ્ભિકમ્મં પણ્ડિતેહિ કાતબ્બન્તિ.

ઇતિ ચિન્તેત્વા સો ન્હત્વા અલઙ્કરિત્વા મહન્તેન યસેન રાજકુલં ગન્ત્વા રાજાનં વન્દિત્વા એકમન્તં ઠિતો આહ – ''કિં, દેવ, ગચ્છિસ્સથ ઉત્તરપઞ્ચાલનગર''ન્તિ? ''આમ, તાત, પઞ્ચાલચન્દિં અલભન્તસ્સ મમ કિં રજ્જેન, મા મં પરિચ્ચજિ, મયા સદ્ધિંયેવ એહિ. તત્થ અમ્હાકં ગતકારણા દ્વે અત્થા નિપ્ફજ્જિસ્સન્તિ, ઇત્થિરતનઞ્ચ લચ્છામિ, રઞ્ઞા ચ મે સદ્ધિં મેત્તિ પતિટ્ઠહિસ્સતી''તિ. અથ નં પણ્ડિતો ''તેન હિ, દેવ, અહં પુરે ગન્ત્વા તુમ્હાકં નિવેસનાનિ માપેસ્સામિ, તુમ્હે મયા પહિતસાસનેન આગચ્છેય્યાથા''તિ વદન્તો દ્વે ગાથા અભાસિ –

''હન્દાહં ગચ્છામિ પુરે જનિન્દ, પઞ્ચાલરાજસ્સ પુરં સુરમ્મં;
નિવેસનાનિ માપેતું, વેદેહસ્સ યસસ્સિનો.

૬૩૫.''નિવેસનાનિ માપેત્વા, વેદેહસ્સ યસસ્સિનો;
યદા તે પહિણેય્યામિ, તદા એય્યાસિ ખત્તિયા''તિ.

તત્થ **વેદેહસ્સા**તિ તવ વિદેહરાજસ્સ. **એય્યાસી**તિ આગચ્છેય્યાસીતિ.

તં સુત્વા રાજા ''ન કિર મં પણ્ડિતો પરિચ્ચજતી''તિ હટ્ઠતુટ્ઠો હુત્વા આહ – ''તાત, તવ પુરે ગચ્છન્તસ્સ કિં લદ્ધું વટ્ટતી''તિ? ''બલવાહનં, દેવા''તિ. ''યત્તકં ઇચ્છસિ, તત્તકં ગણ્હ, તાતા''તિ. ''ચત્તારિ બન્ધનાગારાનિ વિવરાપેત્વા ચોરાનં સઙ્ખલિકબન્ધનાનિ ભિન્દાપેત્વા તેપિ મયા સદ્ધિં પેસેથ દેવા''તિ. ''યથારુચિ કરોહિ, તાતા''તિ. મહાસત્તો બન્ધનાગારદ્વારાનિ વિવરાપેત્વા સૂરે મહાયોધે ગતટ્ઠાને કમ્મં નિપ્ફાદેતું સમત્થે નીહરાપેત્વા ''મં ઉપટ્ઠહથા''તિ વત્વા તેસં સક્કારં કારેત્વા વડ્ઢકિકમ્મારચમ્મકારઇટ્ઠકપાસાણકારચિત્તકારાદયો નાનાસિપ્પકુસલા અટ્ઠારસ સેનિયો આદાય વાસિફરસુકુદ્દાલખણિત્તિઆદીનિ બહૂનિ ઉપકરણાનિ ગાહાપેત્વા મહાબલકાયપરિવુતો નગરા નિક્ખમિ. તમત્થં પકાસેન્તો સત્થા આહ –

૬૩૬.''તતો ચ પાયાસિ પુરે મહોસધો, પઞ્ચાલરાજસ્સ પુરં સુરમ્મં;
નિવેસનાનિ માપેતું, વેદેહસ્સ યસસ્સિનો''તિ.

મહાસત્તોપિ ગચ્છન્તો યોજનન્તરે યોજનન્તરે એકેકં ગામં નિવેસેત્વા એકેકં અમચ્ચં “તુમ્હે રઞ્ઞો પઞ્ચાલચન્દિં ગહેત્વા નિવત્તનકાલે હત્થિઅસ્સરથે કપ્પેત્વા રાજાનં આદાય પચ્ચામિત્તે પટિબાહન્તા ખિપ્પં મિથિલં પાપેય્યાથા”તિ વત્વા ઠપેસિ. ગઙ્ગાતીરં પન પત્વા આનન્દકુમારં પક્કોસાપેત્વા “આનન્દ, ત્વં તીણિ વડ્ઢકિસતાનિ આદાય ઉદ્ધંગઙ્ગં ગન્ત્વા સારદારૂનિ ગાહાપેત્વા તિસતમત્તા નાવા માપેત્વા નગરસ્સત્થાય તત્થેવ તચ્છાપેત્વા સલ્લહુકાનં દારૂનં નાવાય પૂરાપેત્વા ખિપ્પં આગચ્છેય્યાસી”તિ પેસેસિ. સયં પન નાવાય ગઙ્ગં તરિત્વા ઓતિણ્ણટ્ઠાનતો પટ્ઠાય પદસઞ્ઞાયેવ ગણેત્વા “ઇદં અડ્ઢયોજનટ્ઠાનં, એત્થ મહાઉમઙ્ગો ભવિસ્સતિ, ઇમસ્મિં ઠાને રઞ્ઞો નિવેસનનગરં ભવિસ્સતિ, ઇતો પટ્ઠાય યાવ રાજગેહા ગાવુતમત્તે ઠાને જઙ્ઘઉમઙ્ગો ભવિસ્સતી”તિ પરિચ્છિન્દિત્વા નગરં પાવિસિ. ચૂળનિરાજા બોધિસત્તસ્સ આગમનં સુત્વા “ઇદાનિ મે મનોરથો મત્થકં પાપુણિસ્સતિ, પચ્ચામિત્તાનં પિટ્ઠિં પસ્સિસ્સામિ, ઇમસ્મિં આગતે વેદેહોપિ ન ચિરસ્સેવ આગમિસ્સતિ, અથ ને ઉભોપિ મારેત્વા સકલજમ્બુદીપતલે એકરજ્જં કરિસ્સામી”તિ પરમતુટ્ઠિં પત્તો અહોસિ. સકલનગરં સઙ્ખુભિ “એસ કિર મહોસધપણ્ડિતો, ઇમિના કિર એકસતરાજાનો લેડ્ડુના કાકા વિય પલાપિતા”તિ.

મહાસત્તો નાગરેસુ અત્તનો રૂપસમ્પત્તિં પસ્સન્તેસુયેવ રાજદ્વારં ગન્ત્વા રઞ્ઞો પટિવેદેત્વા “પવિસતૂ”તિ વુત્તે પવિસિત્વા રાજાનં વન્દિત્વા એકમન્તં નિસીદિ. અથ નં રાજા પટિસન્થારં કત્વા “તાત, રાજા કદા આગમિસ્સતી”તિ પુચ્છિ. “મયા પેસિતકાલે, દેવા”તિ. “ત્વં પન કિમત્થં આગતોસી”તિ. “અમ્હાકં રઞ્ઞો નિવેસનં માપેતું, દેવા”તિ. “સાધુ, તાતા”તિ. અથસ્સ સેનાય પરિબ્બયં દાપેત્વા મહાસત્તસ્સ મહન્તં સક્કારં કારેત્વા નિવેસનગેહં દાપેત્વા “તાત, યાવ તે રાજા નાગચ્છતિ, તાવ અનુક્કણ્ઠમાનો અમ્હાકમ્પિ કત્તબ્બયુત્તકં કરોન્તોવ વસાહિ ત્વ”ન્તિ આહ. સો કિર રાજનિવેસનં અભિરુહન્તોવ મહાસોપાનપાદમૂલે ઠત્વા “ઇધ જઙ્ઘઉમઙ્ગદ્વારં ભવિસ્સતી”તિ સલ્લક્ખેસિ. અથસ્સ એતદહોસિ “રાજા ‘અમ્હાકમ્પિ કત્તબ્બયુત્તકં કરોહી’તિ વદતિ, ઉમઙ્ગે ખણિયમાને યથા ઇદં સોપાનં ન ઓસક્કતિ, તથા કાતું વટ્ટતી”તિ. અથ રાજાનં એવમાહ – “દેવ, અહં પવિસન્તો સોપાનપાદમૂલે ઠત્વા નવકમ્મં ઓલોકેન્તો મહાસોપાને દોસં પસ્સિં. સચે તે રુચ્ચતિ, અહં દારૂનિ લભન્તો મનાપં કત્વા અત્થરેય્ય”ન્તિ. “સાધુ, પણ્ડિત, અત્થરાહી”તિ. સો “ઇધ ઉમઙ્ગદ્વારં ભવિસ્સતી”તિ સલ્લક્ખેત્વા તં પોરાણસોપાનં હરિત્વા યત્થ ઉમઙ્ગદ્વારં ભવિસ્સતિ, તત્થ પંસુનો અપતનત્થાય ફલકસન્થારં કારેત્વા યથા સોપાનં ન ઓસક્કતિ, એવં નિચ્ચલં કત્વા સોપાનં અત્થરિ. રાજા તં કારણં અજાનન્તો “મમ સિનેહેન કરોતી”તિ મઞ્ઞિ.

એવં તં દિવસં તેનેવ નવકમ્મેન વીતિનામેત્વા પુનદિવસે રાજાનં આહ – “દેવ, સચે અમ્હાકં રઞ્ઞો વસનટ્ઠાનં જાનેય્યામ, મનાપં કત્વા પટિજગ્ગેય્યામા”તિ. સાધુ, પણ્ડિત, ઠપેત્વા મમ નિવેસનં સકલનગરે યં નિવેસનં ઇચ્છસિ, તં ગણ્હાતિ. મહારાજ, મયં આગન્તુકા, તુમ્હાકં બહૂ વલ્લભા યોધા, તે અત્તનો અત્તનો ગેહેસુ ગય્હમાનેસુ અમ્હેહિ સદ્ધિં કલહં કરિસ્સન્તિ. “તદા, દેવ, તેહિ સદ્ધિં મયં કિં કરિસ્સામા”તિ? “તેસં વચનં મા ગણ્હ. યં ઇચ્છસિ, તં ઠાનમેવ ગણ્હાપેહી”તિ. “દેવ, તે પુનપ્પુનં આગન્ત્વા તુમ્હાકં કથેસ્સન્તિ, તેન તુમ્હાકં ચિત્તસુખં ન લભિસ્સતિ. સચે પન ઇચ્છેય્યાથ, યાવ મયં નિવેસનાનિ ગણ્હામ, તાવ અમ્હાકંયેવ મનુસ્સા દોવારિકા અસ્સુ. તતો તે દ્વારં અલભિત્વા નાગમિસ્સન્તિ. એવં સન્તે તુમ્હાકમ્પિ ચિત્તસુખં લભિસ્સતી”તિ. રાજા “સાધૂ”તિ સમ્પટિચ્છિ.

મહાસત્તો સોપાનપાદમૂલે સોપાનસીસે મહાદ્વારેતિ સબ્બત્થ અત્તનો મનુસ્સેયેવ ઠપેત્વા “કસ્સચિ પવિસિતું મા અદત્થા”તિ વત્વા અથ રઞ્ઞો માતુ નિવેસનં ગન્ત્વા “ભિન્દનાકારં દસ્સેથા”તિ મનુસ્સે આણાપેસિ. તે

દ્વારકોટ્ઠકાલિન્દતો પટ્ઠાય ઇટ્ઠકા ચ મત્તિકા ચ અપનેતું આરભિંસુ. રાજમાતા તં પવત્તિં સુત્વા આગન્ત્વા ''કિસ્સ, તાતા, મમ ગેહં ભિન્દથા''તિ આહ. ''મહોસધપણ્ડિતો ભિન્દાપેત્વા અત્તનો રઞ્ઞો નિવેસનં કાતુકામો''તિ. ''યદિ એવં ઇધેવ વસથા''તિ. ''અમ્હાકં રઞ્ઞો મહન્તં બલવાહનં, ઇદં નપ્પહોતિ, અઞ્ઞં મહન્તં ગેહં કરિસ્સામા''તિ. ''તુમ્હે મં ન જાનાથ, અહં રાજમાતા, ઇદાનિ પુત્તસ્સ સન્તિકં ગન્ત્વા જાનિસ્સામી''તિ. ''મયં રઞ્ઞો વચનેન ભિન્દામ, સક્કોન્તી વારેહી''તિ. સા કુજ્ઝિત્વા ''ઇદાનિ વો કત્તબ્બં જાનિસ્સામી''તિ રાજદ્વારં અગમાસિ. અથ નં ''મા પવિસા''તિ દોવારિકા વારયિંસુ. ''અહં રાજમાતા''તિ. ''ન મયં તં જાનામ, મયં રઞ્ઞા 'કસ્સચિ પવિસિતું મા અદત્થા'તિ આણત્તા, ગચ્છ ત્વ''ન્તિ. સા ગહેતબ્બગહણં અપસ્સન્તી નિવત્તિત્વા અત્તનો નિવેસનં ઓલોકેન્તી અટ્ઠાસિ. અથ નં એકો પુરિસો ''કિં ઇધ કરોસિ, ગચ્છસિ, ન ગચ્છસી''તિ ગીવાય ગહેત્વા ભૂમિયં પાતેસિ.

સા ચિન્તેસિ ''અદ્ધા ઇમે રઞ્ઞો આણત્તા ભવિસ્સન્તિ, ઇતરથા એવં કાતું ન સક્ખિસ્સન્તિ, પણ્ડિતસ્સેવ સન્તિકં ગચ્છિસ્સામી''તિ. સા ગન્ત્વા ''તાત મહોસધ, કસ્મા મમ નિવેસનં ભિન્દાપેસી''તિ આહ. સો તાય સદ્ધિં ન કથેસિ, સન્તિકે ઠિતો પુરિસો પનસ્સ ''દેવિ, કિં કથેસી''તિ આહ. ''તાત, મહોસધપણ્ડિતો કસ્મા મમ ગેહં ભિન્દાપેતી''તિ? ''વેદેહરઞ્ઞો વસનટ્ઠાનં કાતુ''ન્તિ. ''કિં, તાત, એવં મહન્તે નગરે અઞ્ઞત્થ નિવેસનટ્ઠાનં ન લબ્ભતી''તિ મઞ્ઞતિ. ''ઇમં સતસહસ્સં લઞ્જં ગહેત્વા અઞ્ઞત્થ ગેહં કારેતૂ''તિ. ''સાધુ, દેવિ, તુમ્હાકં ગેહં વિસ્સજ્જાપેસ્સામિ, લઞ્જસ્સ ગહિતભાવં મા કસ્સચિ કથયિત્થ. મા નો અઞ્ઞેપિ લઞ્જં દત્વા ગેહાનિ વિસ્સજ્જાપેતુકામા અહેસુ''ન્તિ. સાધુ, તાત, ''રઞ્ઞો માતા લઞ્જં અદાસી''તિ મય્હમ્પિ લજ્જનકમેવ, તસ્મા ન કસ્સચિ કથેસ્સામીતિ. સો ''સાધૂ''તિ તસ્સા સન્તિકા સતસહસ્સં ગહેત્વા ગેહં વિસ્સજ્જાપેત્વા કેવટ્ટસ્સ ગેહં અગમાસિ. સોપિ દ્વારં ગન્ત્વા વેળુપેસિકાહિ પિટ્ઠિચમ્મુપ્પાટનં લભિત્વા ગહેતબ્બગહણં અપસ્સન્તો પુન ગેહં ગન્ત્વા સતસહસ્સમેવ અદાસિ. એતેનુપાયેન સકલનગરે ગેહટ્ઠાનં ગણ્હન્તેન લઞ્જં ગહેત્વા લદ્ધકહાપણાનઞ્ઞેવ નવ કોટિયો જાતા.

મહાસત્તો સકલનગરં વિચરિત્વા રાજકુલં અગમાસિ. અથ નં રાજા પુચ્છિ ''કિં, પણ્ડિત, લદ્ધં તે વસનટ્ઠાન''ન્તિ? ''મહારાજ, અદેન્તા નામ નત્થિ, અપિચ ખો પન ગેહેસુ ગય્હમાનેસુ કિલમન્તિ. તેસં પિયવિપ્પયોગં કાતું અમ્હાકં અયુત્તં. બહિનગરે ગાવુતમત્તે ઠાને ગઙ્ગાય ચ નગરસ્સ ચ અન્તરે અસુકટ્ઠાને અમ્હાકં રઞ્ઞો વસનનગરં કરિસ્સામી''તિ. તં સુત્વા રાજા ''અન્તોનગરે યુજ્ઝિતુમ્પિ દુક્ખં, નેવ સકસેના, ન પરસેના ઞાતું સક્કા. બહિનગરે પન સુખં યુદ્ધં કાતું, તસ્મા બહિનગરેયેવ તે કોટ્ટેત્વા મારેસ્સામા''તિ તુસ્સિત્વા ''સાધુ, પણ્ડિત, તયા સલ્લક્ખિતટ્ઠાનેયેવ કારેહી''તિ આહ. ''મહારાજ, અહં કારેસ્સામિ, તુમ્હાકં પન મનુસ્સેહિ દારુપણ્ણાદીનં અત્થાય અમ્હાકં નવકમ્મટ્ઠાનં નાગન્તબ્બં. આગચ્છન્તા હિ કલહં કરિસ્સન્તિ, તેનેવ તુમ્હાકઞ્ચ અમ્હાકઞ્ચ ચિત્તસુખં ન ભવિસ્સતી''તિ. ''સાધુ, પણ્ડિત, તેન પસ્સેન નિસઞ્ચારં કારેહી''તિ. ''દેવ, અમ્હાકં હત્થી ઉદકાભિરતા ઉદકેયેવ કીળિસ્સન્તિ. ઉદકે આવિલે જાતે 'મહોસધસ્સ આગતકાલતો પટ્ઠાય પસન્નં ઉદકં પાતું ન લભામા'તિ સચે નાગરા કુજ્ઝિસ્સન્તિ, તમ્પિ સહિતબ્બ''ન્તિ . રાજા ''વિસ્સત્થા તુમ્હાકં હત્થી કીળન્તૂ''તિ વત્વા નગરે ભેરિં ચરાપેસિ – ''યો ઇતો નિક્ખમિત્વા મહોસધસ્સ નગરમાપિતટ્ઠાનં ગચ્છતિ, તસ્સ સહસ્સદણ્ડો''તિ.

મહાસત્તો રાજાનં વન્દિત્વા અત્તનો પરિસં આદાય નિક્ખમિત્વા યથાપરિચ્છિન્નટ્ઠાને નગરં માપેતું આરભિ. પારગઙ્ગાય વઙ્ગુલિં નામ ગામં કારેત્વા હત્થિઅસ્સરથવાહનઞ્ચેવ ગોબલિબદ્દઞ્ચ તત્થ ઠપેત્વા નગરકરણં વિચારેન્તો ''એત્તકા ઇદં કરોન્તૂ''તિ સબ્બકમ્માનિ વિભજિત્વા ઉમઙ્ગકમ્મં પટ્ઠપેસિ. મહાઉમઙ્ગદ્વારં ગઙ્ગાતિત્થે અહોસિ. સટ્ઠિમત્તાનિ યોધસતાનિ મહાઉમઙ્ગં ખણન્તિ. મહન્તેહિ ચમ્મપસિબ્બકેહિ વાલુકપંસું હરિત્વા ગઙ્ગાય

પાતેન્તિ. પાતિતપાતિતં પંસું હત્થી મદ્દન્તિ, ગઙ્ગા આળુલા સન્દતિ. નગરવાસિનો "મહોસધસ્સ આગતકાલતો પટ્ઠાય પસન્નં ઉદકં પાતું ન લભામ, ગઙ્ગા આળુલા સન્દતિ, કિં નુ ખો એત"ન્તિ વદન્તિ. અથ નેસં પણ્ડિતસ્સ ઉપનિક્ખિત્તકપુરિસા આરોચેન્તિ "મહોસધસ્સ કિર હત્થી ઉદકં કીળન્તા ગઙ્ગાય કદ્દમં કરોન્તિ, તેન ગઙ્ગા આળુલા સન્દતી"તિ.

બોધિસત્તાનં અધિપ્પાયો નામ સમિજ્ઝતિ, તસ્મા ઉમઙ્ગે મૂલાનિ વા ખાણુકાનિ વા મરુમ્બાનિ વા પાસાણાનિ વા સબ્બેપિ ભૂમિયં પવિસિંસુ. જઙ્ઘઉમઙ્ગસ્સ દ્વારં તસ્મિંયેવ નગરે અહોસિ. તીણિ પુરિસસતાનિ જઙ્ઘઉમઙ્ગં ખણન્તિ , ચમ્મપસિબ્બકેહિ પંસુંહરિત્વા તસ્મિં નગરે પાતેન્તિ. પાતિતપાતિતં ઉદકેન મદ્દાપેત્વા પાકારં ચિનન્તિ, અઞ્ઞાનિ વા કમ્માનિ કરોન્તિ. મહાઉમઙ્ગસ્સ પવિસનદ્વારં નગરે અહોસિ અટ્ઠારસહત્થુબ્બેધેન યન્તયુત્તદ્વારેન સમન્નાગતં. તઞ્હિ એકાય આણિયા અક્કન્તાય પિધીયતિ, એકાય આણિયા અક્કન્તાય વિવરીયતિ. મહાઉમઙ્ગસ્સ દ્વીસુ પસ્સેસુ ઇટ્ઠકાહિ ચિનિત્વા સુધાકમ્મં કારેસિ, મત્થકે ફલકેન છન્નં કારેત્વા ઉલ્લોકં મત્તિકાય લિમ્પાપેત્વા સેતકમ્મં કારેત્વા ચિત્તકમ્મં કારેસિ. સબ્બાનિ પનેત્થ અસીતિ મહાદ્વારાનિ ચતુસટ્ઠિ ચૂળદ્વારાનિ અહેસું, સબ્બાનિ યન્તયુત્તાનેવ. એકાય આણિયા અક્કન્તાય સબ્બાનેવ પિધીયન્તિ, એકાય આણિયા અક્કન્તાય સબ્બાનેવ વિવરીયન્તિ. દ્વીસુ પસ્સેસુ અનેકસતદીપાલયા અહેસું, તેપિ યન્તયુત્તાયેવ. એકસ્મિં વિવરિયમાને સબ્બે વિવરીયન્તિ, એકસ્મિં પિધીયમાને સબ્બે પિધીયન્તિ. દ્વીસુ પસ્સેસુ એકસતાનં ખત્તિયાનં એકસતસયનગબ્ભા અહેસું. એકેકસ્મિં ગબ્ભે નાનાવણ્ણપચ્ચત્થરણત્થતં એકેકં મહાસયનં સમુસ્સિતસેતચ્છત્તં, એકેકં મહાસયનં નિસ્સાય એકેકં માતુગામરૂપકં ઉત્તમરૂપધરં પતિટ્ઠિતં. તં હત્થેન અપરામસિત્વા "મનુસ્સરૂપ"ન્તિ ન સક્કા ઞાતું, અપિચ ઉમઙ્ગસ્સ ઉભોસુ પસ્સેસુ કુસલા ચિત્તકારા નાનપ્પકારં ચિત્તકમ્મં કરિંસુ. સક્કવિલાસસિનેરુસત્તપરિભણ્ડચક્કવાળસાગરસત્તમહાસર-ચતુમહાદીપ-હિમવન્ત-અનોતત્તસર-મનોસિલાતલ ચન્દિમસૂરિય-ચાતુમહારાજિકાદિછકામાવચરસમ્પત્તિયોપિ સબ્બા ઉમઙ્ગેયેવ દસ્સયિંસુ. ભૂમિયં રજતપટ્ટવણ્ણા વાલુકા ઓકિરિંસુ, ઉપરિ ઉલ્લોકપદુમાનિ દસ્સેસું. ઉભોસુ પસ્સેસુ નાનપ્પકારે આપણેપિ દસ્સયિંસુ. તેસુ તેસુ ઠાનેસુ ગન્ધદામપુપ્ફદામાદીનિ ઓલમ્બેત્વા સુધમ્માદેવસભં વિય ઉમઙ્ગં અલઙ્કરિંસુ.

તાનિપિ ખો તીણિ વડ્ઢકિસતાનિ તીણિ નાવાસતાનિ બન્ધિત્વા નિટ્ઠિતપરિકમ્માનં દબ્બસમ્ભારાનં પૂરેત્વા ગઙ્ગાય આહરિત્વા પણ્ડિતસ્સ આરોચેસું . તાનિ સો નગરે ઉપયોગં નેત્વા "મયા આણત્તદિવસેયેવ આહરેય્યાથા"તિ વત્વા નાવા પટિચ્છન્નટ્ઠાને ઠપાપેસિ. નગરે ઉદકપરિખા, કદ્દમપરિખા, સુક્ખપરિખાતિ તિસ્સો પરિખાયો કારેસિ. અટ્ઠારસહત્થો પાકારો ગોપુરટ્ટાલકો રાજનિવેસનાનિ હત્થિસાલાદયો પોક્ખરણિયોતિ સબ્બમેતં નિટ્ઠં અગમાસિ. ઇતિ મહાઉમઙ્ગો જઙ્ઘઉમઙ્ગો નગરન્તિ સબ્બમેતં ચતૂહિ માસેહિ નિટ્ઠિતં. અથ મહાસત્તો ચતુમાસચ્ચયેન રઞ્ઞો આગમનત્થાય દૂતં પાહેસિ. તમત્થં પકાસેન્તો સત્થા આહ –

૬૩૭."નિવેસનાનિ માપેત્વા, વેદેહસ્સ યસસ્સિનો;
અથસ્સ પાહિણી દૂતં, વેદેહં મિથિલગ્ગહં;
એહિ દાનિ મહારાજ, માપિતં તે નિવેસન"ન્તિ.

તત્થ **પાહિણી**તિ પેસેસિ.

રાજા દૂતસ્સ વચનં સુત્વા તુટ્ઠચિત્તો હુત્વા મહન્તેન પરિવારેન નગરા નિક્ખમિ. તમત્થં પકાસેન્તો સત્થા આહ –

૬૩૮."તતો ચ રાજા પાયાસિ, સેનાય ચતુરઙ્ગિયા;
અનન્તવાહનં દટ્ઠું, ફીતં કપિલિયં પુર"ન્તિ.

તત્થ **અનન્તવાહનન્તિ** અપરિમિતહત્થિઅસ્સાદિવાહનં. **કપિલિયં પુરન્તિ** કપિલરટ્ઠે માપિતં નગરં.

સો અનુપુબ્બેન ગન્ત્વા ગઙ્ગાતીરં પાપુણિ. અથ નં મહાસત્તો પચ્ચુગ્ગન્ત્વા અત્તના કતનગરં પવેસેસિ. સો તત્થ પાસાદવરગતો નાનગ્ગરસભોજનં ભુઞ્જિત્વા થોકં વિસ્સમિત્વા સાયન્હસમયે અત્તનો આગતભાવં ઞાપેતું ચૂળનિરઞ્ઞો દૂતં પેસેસિ. તમત્થં પકાસેન્તો સત્થા આહ –

૬૩૯."તતો ચ ખો સો ગન્ત્વાન, બ્રહ્મદત્તસ્સ પાહિણિ;
આગતોસ્મિ મહારાજ, તવ પાદાનિ વન્દિતું.

૬૪૦."દદાહિ દાનિ મે ભરિયં, નારિં સબ્બઙ્ગસોભિનિં;
સુવણ્ણેન પટિચ્છન્નં, દાસીગણપુરક્ખત"ન્તિ.

તત્થ **વન્દિતુન્તિ** વેદેહો મહલ્લકો, ચૂળનિરાજા તસ્સ પુત્તનત્તમત્તોપિ ન હોતિ, કિલેસવસેન મુચ્છિતો પન હુત્વા "જામાતરેન નામ સસુરો વન્દનીયો"તિ ચિન્તેત્વા તસ્સ ચિત્તં અજાનન્તોવ વન્દનસાસનં પહિણિ. **દદાહિ દાનીતિ** અહં તયા "ધીતરં દસ્સામી"તિ પક્કોસાપિતો, તં મે ઇદાનિ દેહીતિ પહિણિ. **સુવણ્ણેન પટિચ્છન્નન્તિ** સુવણ્ણાલઙ્કારેન પટિમણ્ડિતં.

ચૂળનિરાજા દૂતસ્સ વચનં સુત્વા સોમનસ્સપ્પત્તો "ઇદાનિ મે પચ્ચામિત્તો કુહિં ગમિસ્સતિ, ઉભિન્નમ્પિ નેસં સીસાનિ છિન્દિત્વા જયપાનં પિવિસ્સામા"તિ ચિન્તેત્વા કેવલં સોમનસ્સં દસ્સેન્તો દૂતસ્સ સક્કારં કત્વા અનન્તરં ગાથમાહ –

૬૪૧."સ્વાગતં તેવ વેદેહ, અથો તે અદુરાગતં;
નક્ખત્તઞ્ઞેવ પરિપુચ્છ, અહં કઞ્ઞં દદામિ તે;
સુવણ્ણેન પટિચ્છન્નં, દાસીગણપુરક્ખત"ન્તિ.

તત્થ **વેદેહાતિ** વેદેહસ્સ સાસનં સુત્વા તં પુરતો ઠિતં વિય આલપતિ. અથ વા "એવં બ્રહ્મદત્તેન વુત્તન્તિ વદેહી"તિ દૂતં આણાપેન્તો એવમાહ.

તં સુત્વા દૂતો વેદેહસ્સ સન્તિકં ગન્ત્વા "દેવ, મઙ્ગલકિરિયાય અનુચ્છવિકં નક્ખત્તં કિર જાનાહિ, રાજા તે ધીતરં દેતી"તિ આહ. સો "અજ્જેવ નક્ખત્તં સોભન"ન્તિ પુન દૂતં પહિણિ. તમત્થં પકાસેન્તો સત્થા આહ –

૬૪૨."તતો ચ રાજા વેદેહો, નક્ખત્તં પરિપુચ્છથ;
નક્ખત્તં પરિપુચ્છિત્વા, બ્રહ્મદત્તસ્સ પાહિણિ.

૬૪૩.‘‘દદાહિ દાનિ મે ભરિયં, નારિં સબ્બઙ્ગસોભિનિં;

સુવણ્ણેન પટિચ્છન્નં, દાસીગણપુરક્ખત’’ન્તિ.

ચૂળનિરાજાપિ –

૬૪૪.‘‘દદામિ દાનિ તે ભરિયં, નારિં સબ્બઙ્ગસોભિનિં;

સુવણ્ણેન પટિચ્છન્નં, દાસીગણપુરક્ખત’’ન્તિ. –

ઇમં ગાથં વત્વા ‘‘ઇદાનિ પેસેમિ, ઇદાનિ પેસેમી’’તિ મુસાવાદં કત્વા એકસતરાજૂનં સઞ્ઞં અદાસિ ‘‘અટ્ઠારસઅક્ખોભણિસઙ્ખાય સેનાય સદ્ધિં સબ્બે યુદ્ધસજ્જા હુત્વા નિક્ખમન્તુ, અજ્જ ઉભિન્નમ્પિ પચ્ચત્થિકાનં સીસાનિ છિન્દિત્વા સ્વે જયપાનં પિવિસ્સામા’’તિ. તે સબ્બેપિ નિક્ખમિંસુ. સયં નિક્ખન્તો પન માતરં ચલાકદેવિઞ્ચ અગ્ગમહેસિં, નન્દાદેવિઞ્ચ, પુત્તં પઞ્ચાલચન્દઞ્ચ, ધીતરં પઞ્ચાલચન્દિઞ્ચાતિ ચત્તારો જને ઓરોધેહિ સદ્ધિં પાસાદે નિવાસાપેત્વા નિક્ખમિ. બોધિસત્તોપિ વેદેહરઞ્ઞો ચેવ તેન સદ્ધિં આગતસેનાય ચ મહન્તં સક્કારં કારેસિ . કેચિ મનુસ્સા સુરં પિવન્તિ, કેચિ મચ્છમંસાદીનિ ખાદન્તિ, કેચિ દૂરમગ્ગા આગતત્તા કિલન્તા સયન્તિ. વિદેહરાજા પન સેનકાદયો ચત્તારો પણ્ડિતે ગહેત્વા અમચ્ચગણપરિવુતો અલઙ્કતમહાતલે નિસીદિ.

ચૂળનિરાજાપિ અટ્ઠારસઅક્ખોભણિસઙ્ખાય સેનાય સબ્બં તં નગરં તિસન્તિં ચતુસઙ્ખેપં પરિક્ખિપિત્વા અનેકસતસહસ્સાહિ ઉક્કાહિ ધારિયમાનાહિ અરુણે ઉગ્ગચ્છન્તેયેવ ગહણસજ્જો હુત્વા અટ્ઠાસિ. તં ઞત્વા મહાસત્તો અત્તનો યોધાનં તીણિ સતાનિ પેસેસિ ‘‘તુમ્હે જઙ્ઘઉમઙ્ગેન ગન્ત્વા રઞ્ઞો માતરઞ્ચ અગ્ગમહેસિઞ્ચ પુત્તઞ્ચ ધીતરઞ્ચ જઙ્ઘઉમઙ્ગેન આનેત્વા મહાઉમઙ્ગેન નેત્વા ઉમઙ્ગદ્વારતો બહિ અકત્વા અન્તોઉમઙ્ગેયેવ ઠપેત્વા યાવ અમ્હાકં આગમના રક્ખન્તા તત્થ ઠત્વા અમ્હાકં આગમનકાલે ઉમઙ્ગા નીહરિત્વા ઉમઙ્ગદ્વારે મહાવિસાલમાળકે ઠપેથા’’તિ. તે તસ્સ વચનં સમ્પટિચ્છિત્વા જઙ્ઘઉમઙ્ગેન ગન્ત્વા સોપાનપાદમૂલે ફલકસન્થરણં ઉગ્ઘાટેત્વા સોપાનપાદમૂલે સોપાનસીસે મહાતલેતિ એત્તકે ઠાને આરક્ખમનુસ્સે ચ ખુજ્જાદિપરિચારિકાયો ચ હત્થપાદેસુ બન્ધિત્વા મુખઞ્ચ પિદહિત્વા તત્થ તત્થ પટિચ્છન્નટ્ઠાને ઠપેત્વા રઞ્ઞો પટિયત્તં ખાદનીયભોજનીયં કિઞ્ચિ ખાદિત્વા કિઞ્ચિ ભિન્દિત્વા ચુણ્ણવિચુણ્ણં કત્વા અપરિભોગં કત્વા છડ્ડેત્વા ઉપરિપાસાદં અભિરુહિંસુ. તદા ચલાકદેવી નન્દાદેવિઞ્ચ રાજપુત્તઞ્ચ રાજધીતરઞ્ચ ગહેત્વા ‘‘કો જાનાતિ, કિં ભવિસ્સતી’’તિ મઞ્ઞમાના અત્તના સદ્ધિં એકસયનેયેવ સયાપેસિ. તે યોધા ગબ્ભદ્વારે ઠત્વા પક્કોસિંસુ. સા નિક્ખમિત્વા ‘‘કિં, તાતા’’તિ આહ. ‘‘દેવિ, અમ્હાકં રાજા વેદેહઞ્ચ મહોસધઞ્ચ જીવિતક્ખયં પાપેત્વા સકલજમ્બુદીપે એકરજ્જં કત્વા એકસતરાજપરિવુતો મહન્તેન યસેન અજ્જ મહાજયપાનં પિવન્તો તુમ્હે ચત્તારોપિ જને ગહેત્વા આનેહી’’તિ અમ્હે પહિણીતિ.

તેપિ તેસં વચનં સદ્દહિત્વા પાસાદા ઓતરિત્વા સોપાનપાદમૂલં અગમિંસુ. અથ ને ગહેત્વા જઙ્ઘઉમઙ્ગં પવિસિંસુ. તે આહંસુ ‘‘મયં એત્તકં કાલં ઇધ વસન્તા ઇમં વીથિં ન ઓતિણ્ણપુબ્બા’’તિ. ‘‘દેવિ, ઇમં વીથિં ન સબ્બદા ઓતરન્તિ, મઙ્ગલવીથિ નામેસા, અજ્જ મઙ્ગલદિવસભાવેન રાજા ઇમિના મગ્ગેન આનેતું આણાપેસી’’તિ. તે તેસં વચનં સદ્દહિંસુ. અથેકચ્ચે તે ચત્તારો ગહેત્વા ગચ્છિંસુ. એકચ્ચે નિવત્તિત્વા રાજનિવેસને રતનગબ્ભે વિવરિત્વા યથિચ્છિતં રતનસારં ગહેત્વા આગમિંસુ. ઇતરેપિ ચત્તારો ખત્તિયા પુરતો મહાઉમઙ્ગં પત્વા અલઙ્કતદેવસભં વિય ઉમઙ્ગં દિસ્વા ‘‘રઞ્ઞો અત્થાય સજ્જિત’’ન્તિ સઞ્ઞં કરિંસુ. અથ ને ગઙ્ગાય અવિદૂરટ્ઠાનં નેત્વા અન્તોઉમઙ્ગેયેવ અલઙ્કતગબ્ભે નિસીદાપેત્વા એકચ્ચે આરક્ખં ગહેત્વા અચ્છિંસુ. એકચ્ચે તેસં આનીતભાવં ઞાપેતું

ગન્ત્વા બોધિસત્તસ્સ આરોચેસું. સો તેસં કથં સુત્વા ‘‘ઇદાનિ મે મનોરથો મત્થકં પાપુણિસ્સતી’’તિ સોમનસ્સજાતો રઞ્ઞો સન્તિકં ગન્ત્વા એકમન્તં અટ્ઠાસિ. રાજાપિ કિલેસાતુરતાય ‘‘ઇદાનિ મે ધીતરં પેસેસ્સતિ, ઇદાનિ મે ધીતરં પેસેસ્સતી’’તિ પલ્લઙ્કતો ઉટ્ઠાય વાતપાનેન ઓલોકેન્તો અનેકેહિ ઉક્કાસતસહસ્સેહિ એકોભાસં જાતં નગરં મહતિયા સેનાય પરિવુતં દિસ્વા આસઙ્કિતપરિસઙ્કિતો ‘‘કિં નુ ખો એત’’ન્તિ પણ્ડિતેહિ સદ્ધિં મન્તેન્તો ગાથમાહ –

૬૪૫.‘‘હત્થી અસ્સા રથા પત્તી, સેના તિટ્ઠન્તિ વમ્મિતા;
ઉક્કા પદિત્તા ઝાયન્તિ, કિં નુ મઞ્ઞન્તિ પણ્ડિતા’’તિ.

તત્થ **કિં નુ મઞ્ઞન્તી**તિ ચૂળનિરાજા અમ્હાકં તુટ્ઠો, ઉદાહુ કુદ્ધો, કિં નુ પણ્ડિતા મઞ્ઞન્તીતિ પુચ્છિ.

તં સુત્વા સેનકો આહ – ‘‘મા ચિન્તયિત્થ, મહારાજ, અતિબહૂ ઉક્કા પઞ્ઞાયન્તિ, રાજા તુમ્હાકં દાતું ધીતરં ગહેત્વા એતિ મઞ્ઞે’’તિ. પુક્કુસોપિ ‘‘તુમ્હાકં આગન્તુકસક્કારં કાતું આરક્ખં ગહેત્વા ઠિતો ભવિસ્સતી’’તિ આહ. એવં તેસં યં યં રુચ્ચતિ, તં તં કથયિંસુ. રાજા પન ‘‘અસુકટ્ઠાને સેના તિટ્ઠન્તુ, અસુકટ્ઠાને આરક્ખં ગણ્હથ, અપ્પમત્તા હોથા’’તિ વદન્તાનં સદ્દં સુત્વા ઓલોકેન્તો સન્નદ્ધપઞ્ચાવુધં સેનં પસ્સિત્વા મરણભયભીતો હુત્વા મહાસત્તસ્સ કથં પચ્ચાસીસન્તો ઇતરં ગાથમાહ –

૬૪૬.‘‘હત્થી અસ્સા રથા પત્તી, સેના તિટ્ઠન્તિ વમ્મિતા;
ઉક્કા પદિત્તા ઝાયન્તિ, કિં નુ કાહન્તિ પણ્ડિતા’’તિ.

તત્થ **કિં નુ કાહન્તિ પણ્ડિતા**તિ પણ્ડિત, કિં નામ ચિન્તેસિ, ઇમા સેના અમ્હાકં કિં કરિસ્સન્તીતિ.

તં સુત્વા મહાસત્તો ‘‘ઇમં અન્ધબાલં થોકં સન્તાસેત્વા પચ્છા મમ પઞ્ઞાબલં દસ્સેત્વા અસ્સાસેસ્સામી’’તિ ચિન્તેત્વા આહ –

૬૪૭.‘‘રક્ખતિ તં મહારાજ, ચૂળનેય્યો મહબ્બલો;
પદુટ્ઠો બ્રહ્મદત્તેન, પાતો તં ઘાતયિસ્સતી’’તિ.

તં સુત્વા સબ્બે મરણભયતજ્જિતા જાતા. રઞ્ઞો કણ્ડો સુસ્સિ મુખે ખેળો પરિછિજ્જિ, સરીરે દાહો ઉપ્પજ્જિ. સો મરણભયભીતો પરિદેવન્તો દ્વે ગાથા આહ –

૬૪૮.‘‘ઉબ્બેધતિ મે હદયં, મુખઞ્ચ પરિસુસ્સતિ;
નિબ્બુતિં નાધિગચ્છામિ, અગ્ગિદડ્ઢોવ આતપે.

૬૪૯.‘‘કમ્મારાનં યથા ઉક્કા, અત્થો ઝાયતિ નો બહિ;
એવમ્પિ હદયં મય્હં, અન્તો ઝાયતિ નો બહી’’તિ.

તત્થ **ઉબ્બેધતી**તિ તાત મહોસધપણ્ડિત, હદયં મે મહાવાતપ્પહરિતં વિય પલ્લવં કમ્પતિ. **અન્તો ઝાયતી**તિ સો ‘‘ઉક્કા વિય મય્હં હદયમંસં અબ્ભન્તરે ઝાયતિ, બહિ પન ન ઝાયતી’’તિ પરિદેવતિ.

મહાસત્તો તસ્સ પરિદેવિતસદ્દં સુત્વા ''અયં અન્ધબાલો અઞ્ઞેસુ દિવસેસુ મમ વચનં ન અકાસિ, ભિય્યો નં નિગ્ગણ્હિસ્સામી''તિ ચિન્તેત્વા આહ –

૬૫૦.''પમત્તો મન્તનાતીતો, ભિન્નમન્તોસિ ખત્તિય;
ઇદાનિ ખો તં તાયન્તુ, પણ્ડિતા મન્તિનો જના.

૬૫૧.''અકત્વામચ્ચસ્સ વચનં, અત્થકામહિતેસિનો;
અત્તપીતિરતો રાજા, મિગો કૂટેવ ઓહિતો.

૬૫૨.''યથાપિ મચ્છો બળિસં, વઙ્કં મંસેન છાદિતં;
આમગિદ્ધો ન જાનાતિ, મચ્છો મરણમત્તનો.

૬૫૩.''એવમેવ તુવં રાજ, ચૂળનેય્યસ્સ ધીતરં;
કામગિદ્ધો ન જાનાસિ, મચ્છોવ મરણમત્તનો.

૬૫૪.''સચે ગચ્છસિ પઞ્ચાલં, ખિપ્પમત્તં જહિસ્સસિ;
મિગં પન્થાનુબન્ધંવ, મહન્તં ભયમેસ્સતિ.

૬૫૫.''અનરિયરૂપો પુરિસો જનિન્દ, અહીવ ઉચ્છઙ્ગગતો ડસેય્ય;
ન તેન મિત્તિં કયિરાથ ધીરો, દુક્ખો હવે કાપુરિસેન સઙ્ગમો.

૬૫૬.''યદેવ જઞ્ઞા પુરિસં જનિન્દ, સીલવાયં બહુસ્સુતો;
તેનેવ મિત્તિં કયિરાથ ધીરો, સુખો હવે સપ્પુરિસેન સઙ્ગમો''તિ.

તત્થ **પમત્તો**તિ મહારાજ, ત્વં કામેન પમત્તો. **મન્તનાતીતો**તિ મયા અનાગતભયં દિસ્વા પઞ્ઞાય પરિચ્છિન્દિત્વા મન્તિતમન્તનં અતિક્કમન્તો. **ભિન્નમન્તો**તિ મન્તનાતિક્કન્તત્તાયેવ ભિન્નમન્તો, યો વા તે સેનકાદીહિ સદ્ધિં મન્તો ગહિતો, એસો ભિન્નોતિપિ ભિન્નમન્તોસિ જાતો. **પણ્ડિતા**તિ ઇમે સેનકાદયો ચત્તારો જના ઇદાનિ તં રક્ખન્તુ, પસ્સામિ નેસં બલન્તિ દીપેતિ. **અકત્વામચ્ચસ્સા**તિ મમ ઉત્તમઅમચ્ચસ્સ વચનં અકત્વા. **અત્તપીતિરતો**તિ અત્તનો કિલેસપીતિયા અભિરતો હુત્વા. **મિગો કૂટેવ ઓહિતો**તિ યથા નામ નિવાપલોભેન આગતો મિગો કૂટપાસે બજ્ઝતિ, એવં મમ વચનં અગ્ગહેત્વા ''પઞ્ચાલચન્દિં લભિસ્સામી''તિ કિલેસલોભેન આગન્ત્વા ઇદાનિ કૂટપાસે બદ્ધો મિગો વિય જાતોસીતિ.

''**યથાપિ મચ્છો**''તિ ગાથાદ્વયં ''તદા મયા અયં ઉપમા આભતા''તિ દસ્સેતું વુત્તં. ''**સચે ગચ્છસી**''તિ ગાથાપિ ''ન કેવલં એત્તકમેવ, ઇમમ્પિ અહં આહરિ''ન્તિ દસ્સેતું વુત્તા. **અનરિયરૂપો**તિ કેવટ્ટબ્રાહ્મણસદિસો અસપ્પુરિસજાતિકો નિલ્લજ્જપુરિસો. **ન તેન મિત્તિ**ન્તિ તાદિસેન સદ્ધિં મિત્તિધમ્મં ન કયિરાથ, ત્વં પન કેવટ્ટેન સદ્ધિં મિત્તિધમ્મં કત્વા તસ્સ વચનં ગણ્હિ. **દુક્ખો**તિ એવરૂપેન સદ્ધિં સઙ્ગમો નામ એકવારમ્પિ કતો ઇધલોકેપિ પરલોકેપિ મહાદુક્ખાવહનતો દુક્ખો નામ હોતિ. **યદેવા**તિ યં એવ, અયમેવ વા પાઠો. **સુખો**તિ ઇધલોકેપિ પરલોકેપિ સુખોયેવ.

અથ નં ''પુન એવરૂપં કરિસ્સતી''તિ સુટ્ઠુતરં નિગ્ગણ્હન્તો પુબ્બે રઞ્ઞા કથિતકથં આહરિત્વા દસ્સેન્તો –

૬૫૭.''બાલો તુવં એળમૂગોસિ રાજ, યો ઉત્તમત્થાનિ મયી લપિત્થો;
કિમેવહં નઙ્ગલકોટિવડ્ઢો, અત્થાનિ જાનામિ યથાપિ અઞ્ઞે.

૬૫૮.''ઇમં ગલે ગહેત્વાન, નાસેથ વિજિતા મમ;
યો મે રતનલાભસ્સ, અન્તરાયાય ભાસતી''તિ. –

ઇમા દ્વે ગાથા વત્વા ''મહારાજ, અહં ગહપતિપુત્તો, યથા તવ અઞ્ઞે સેનકાદયો પણ્ડિતા અત્થાનિ જાનન્તિ, તથા કિમેવ અહં જાનિસ્સં, અગોચરો એસ મય્હં, ગહપતિસિપ્પમેવાહં જાનામિ, અયં અત્થો સેનકાદીનં પણ્ડિતાનં પાકટો હોતિ, અજ્જ તે અટ્ઠારસઅક્ખોભણિસઙ્ખાય સેનાય પરિવારિતસ્સ સેનકાદયો અવસ્સયા હોન્તુ, મં પન ગીવાયં ગહેત્વા નિક્કડ્ઢિતું આણાપેસિ, ઇદાનિ મં કસ્મા પુચ્છસી''તિ એવં સુનિગ્ગહિતં નિગ્ગણ્હિ.

તં સુત્વા રાજા ચિન્તેસિ ''પણ્ડિતો મયા કથિતદોસમેવ કથેતિ. પુબ્બેવ હિ ઇદં અનાગતભયં જાનિ, તેન મં અતિવિય નિગ્ગણ્હાતિ, ન ખો પનાયં એત્તકં કાલં નિક્કમ્મકોવ અચ્છિસ્સતિ, અવસ્સં ઇમિના મય્હં સોત્થિભાવો કતો ભવિસ્સતી''તિ. અથ નં પરિગ્ગણ્હન્તો દ્વે ગાથા અભાસિ –

૬૫૯.''મહોસધ અતીતેન, નાનુવિજ્ઝન્તિ પણ્ડિતા,
કિં મં અસ્સંવ સમ્બદ્ધં, પતોદેનેવ વિજ્ઝસિ.

૬૬૦.''સચે પસ્સસિ મોક્ખં વા, ખેમં વા પન પસ્સસિ;
તેનેવ મં અનુસાસ, કિં અતીતેન વિજ્ઝસી''તિ.

તત્થ **નાનુવિજ્ઝન્તી**તિ અતીતદોસં ગહેત્વા મુખસત્તીહિ ન વિજ્ઝન્તિ. **અસ્સંવ સમ્બદ્ધ**ન્તિ સત્તુસેનાય પરિવુતત્તા સુટ્ઠુ બન્ધિત્વા ઠપિતં અસ્સં વિય કિં મં વિજ્ઝસિ. **તેનેવ મ**ન્તિ એવં તે મોક્ખો ભવિસ્સતિ, એવં ખેમન્તિ તેનેવ સોત્થિભાવેન મં અનુસાસ અસ્સાસેહિ, તઞ્હિ ઠપેત્વા અઞ્ઞં મે પટિસરણં નત્થીતિ.

અથ નં મહાસત્તો ''અયં રાજા અતિવિય અન્ધબાલો, પુરિસવિસેસં ન જાનાતિ, થોકં કિલમેત્વા પચ્છા તસ્સ અવસ્સયો ભવિસ્સમી''તિ ચિન્તેત્વા આહ –

૬૬૧.''અતીતં માનુસં કમ્મં, દુક્કરં દુરભિસમ્ભવં;
ન તં સક્કોપિ મોચેતું, ત્વં પજાનસ્સુ ખત્તિય.

૬૬૨.''સન્તિ વેહાયસા નાગા, ઇદ્ધિમન્તો યસસ્સિનો;
તેપિ આદાય ગચ્છેય્યું, યસ્સ હોન્તિ તથાવિધા.

૬૬૩.''સન્તિ વેહાયસા અસ્સા, ઇદ્ધિમન્તો યસસ્સિનો;
તેપિ આદાય ગચ્છેય્યું, યસ્સ હોન્તિ તથાવિધા.

૬૬૪.''સન્તિ વેહાયસા પક્ખી, ઇદ્ધિમન્તો યસસ્સિનો;

તેપિ આદાય ગચ્છેય્યું, યસ્સ હોન્તિ તથાવિધા.

૬૬૫.‘‘સન્તિ વેહાયસા યક્ખા, ઇદ્ધિમન્તો યસસ્સિનો;
તેપિ આદાય ગચ્છેય્યું, યસ્સ હોન્તિ તથાવિધા.

૬૬૬.‘‘અતીતં માનુસં કમ્મં, દુક્કરં દુરભિસમ્ભવં;
ન તં સક્કોમિ મોચેતું, અન્તલિક્ખેન ખત્તિયા’’તિ.

તત્થ **કમ્મ**ન્તિ મહારાજ, ઇદં ઇતો તવ મોચનં નામ અતીતં, મનુસ્સેહિ કત્તબ્બકમ્મં અતીતં. **દુક્કરં દુરભિસમ્ભવ**ન્તિ નેવ કાતું, ન સમ્ભવિતું સક્કા. **ન તં સક્કોમી**તિ અહં તં ઇતો મોચેતું ન સક્કોમિ. **ત્વં પજાનસ્સુ ખત્તિયા**તિ મહારાજ, ત્વમેવેત્થ કત્તબ્બં જાનસ્સુ. **વેહાયસા**તિ આકાસેન ગમનસમત્થા. **નાગા**તિ હત્થિનો. **યસ્સા**તિ યસ્સ રઞ્ઞો. **તથાવિધા**તિ છદ્દન્તકુલે વા ઉપોસથકુલે વા જાતા નાગા હોન્તિ, તં રાજાનં તે આદાય ગચ્છેય્યું. **અસ્સા**તિ વલાહકઅસ્સરાજકુલે જાતા અસ્સા. **પક્ખી**તિ ગરુળં સન્ધાયાહ. **યક્ખા**તિ સાતાગિરાદયો યક્ખા. **અન્તલિક્ખેના**તિ અન્તલિક્ખેન મોચેતું ન સક્કોમિ, તં આદાય આકાસેન મિથિલં નેતું ન સક્કોમીતિ અત્થો.

રાજા તં સુત્વા અપ્પટિભાનો નિસીદિ. અથ સેનકો ચિન્તેસિ ‘‘ઇદાનિ રઞ્ઞો ચેવ અમ્હાકઞ્ચ ઠપેત્વા પણ્ડિતં અઞ્ઞં પટિસરણં નત્થિ, રાજા પનસ્સ કથં સુત્વા મરણભયતજ્જિતો કિઞ્ચિ વત્તું ન સક્કોતિ, અહં પણ્ડિતં યાચિસ્સામી’’તિ. સો યાચન્તો દ્વે ગાથા અભાસિ –

૬૬૭.‘‘અતીરદસ્સી પુરિસો, મહન્તે ઉદકણ્ણવે;
યત્થ સો લભતે ગાધં, તત્થ સો વિન્દતે સુખં.

૬૬૮.‘‘એવં અમ્હઞ્ચ રઞ્ઞો ચ, ત્વં પતિટ્ઠા મહોસધ;
ત્વં નોસિ મન્તિનં સેટ્ઠો, અમ્હે દુક્ખા પમોચયા’’તિ.

તત્થ **અતીરદસ્સી**તિ સમુદ્દે ભિન્નનાવો તીરં અપસ્સન્તો. **યત્થા**તિ ઊમિવેગબ્ભાહતો વિચરન્તો યમ્હિ પદેસે પતિટ્ઠં લભતિ. **પમોચયા**તિ પુબ્બેપિ મિથિલં પરિવારેત્વા ઠિતકાલે તયાવ પમોચિતમ્હા, ઇદાનિપિ ત્વમેવ અમ્હે દુક્ખા મોચેહીતિ યાચિ.

અથ નં નિગ્ગણ્હન્તો મહાસત્તો ગાથાય અજ્ઝભાસિ –

૬૬૯.‘‘અતીતં માનુસં કમ્મં, દુક્કરં દુરભિસમ્ભવં;
ન તં સક્કોમિ મોચેતું, ત્વં પજાનસ્સુ સેનકા’’તિ.

તત્થ **પજાનસ્સુ સેનકા**તિ સેનક, અહં ન સક્કોમિ, ત્વં પન ઇમં રાજાનં આકાસેન મિથિલં નેહીતિ.

રાજા ગહેતબ્બગહણં અપસ્સન્તો મરણભયતજ્જિતો મહાસત્તેન સદ્ધિં કથેતું અસક્કોન્તો ‘‘કદાચિ સેનકોપિ કિઞ્ચિ ઉપાયં જાનેય્ય, પુચ્છિસ્સામિ તાવ ન’’ન્તિ પુચ્છન્તો ગાથમાહ –

૬૭૦.‘‘સુણોહિ મેતં વચનં, પસ્સ સેનં મહબ્ભયં;

સેનકં દાનિ પુચ્છામિ, કિં કિચ્ચં ઇધ મઞ્ઞસી''તિ.

તત્થ **કિં કિચ્ચન્તિ** કિં કાતબ્બયુત્તકં ઇધ મઞ્ઞસિ, મહોસધેનમ્હિ પરિચ્ચત્તો, યદિ ત્વં જાનાસિ, વદેહીતિ.

તં સુત્વા સેનકો ''મં રાજા ઉપાયં પુચ્છતિ, સોભનો વા હોતુ મા વા, કથેસ્સામિ એકં ઉપાય''ન્તિ ચિન્તેત્વા ગાથમાહ –

૬૭૧.''અગ્ગિં વા દ્વારતો દેમ, ગણ્હામસે વિકન્તનં;
અઞ્ઞમઞ્ઞં વધિત્વાન, ખિપ્પં હિસ્સામ જીવિતં;
મા નો રાજા બ્રહ્મદત્તો, ચિરં દુક્ખેન મારયી''તિ.

તત્થ **દ્વારતો**તિ દ્વારં પિદહિત્વા તત્થ અગ્ગિં દેમ. **વિકન્તનન્તિ** અઞ્ઞમઞ્ઞં વિકન્તનં સત્થં ગણ્હામ. **હિસ્સામા**તિ જીવિતં ખિપ્પં જહિસ્સામ, અલઙ્કતપાસાદોયેવ નો દારુચિતકો ભવિસ્સતિ.

તં સુત્વા રાજા અનત્તમનો ''અત્તનો પુત્તદારસ્સ એવરૂપં ચિતકં કરોહી''તિ વત્વા પુક્કુસાદયો પુચ્છિ. તેપિ અત્તનો પતિરૂપા બાલકથાયેવ કથયિંસુ. તેન વુત્તં –

૬૭૨.''સુણોહિ મેતં વચનં, પસ્સ સેનં મહબ્ભયં;
પુક્કુસં દાનિ પુચ્છામિ, કિં કિચ્ચં ઇધ મઞ્ઞસિ.

૬૭૩.''વિસં ખાદિત્વા મીયામ, ખિપ્પં હિસ્સામ જીવિતં;
મા નો રાજા બ્રહ્મદત્તો, ચિરં દુક્ખેન મારયિ.

૬૭૪.''સુણોહિ મેતં વચનં, પસ્સ સેનં મહબ્ભયં;
કામિન્દં દાનિ પુચ્છામિ, કિં કિચ્ચં ઇધ મઞ્ઞસિ.

૬૭૫.''રજ્જુયા બજ્ઝ મીયામ, પપાતા પપતામસે;
મા નો રાજા બ્રહ્મદત્તો, ચિરં દુક્ખેન મારયિ.

૬૭૬.''સુણોહિ મેતં વચનં, પસ્સ સેનં મહબ્ભયં;
દેવિન્દં દાનિ પુચ્છામિ, કિં કિચ્ચં ઇધ મઞ્ઞસિ.

૬૭૭.''અગ્ગિં વા દ્વારતો દેમ, ગણ્હામસે વિકન્તનં;
અઞ્ઞમઞ્ઞં વધિત્વાન, ખિપ્પં હિસ્સામ જીવિતં;
ન નો સક્કોતિ મોચેતું, સુખેનેવ મહોસધો''તિ.

અપિચ એતેસુ દેવિન્દો ''અયં રાજા કિં કરોતિ, અગ્ગિમ્હિ સન્તે ખજ્જોપનકં ધમતિ, ઠપેત્વા મહોસધં અઞ્ઞો ઇધ સોત્થિભાવં કાતું સમત્થો નામ નત્થિ, અયં તં અપુચ્છિત્વા અમ્હે પુચ્છતિ, મયં કિં જાનામા''તિ ચિન્તેત્વા અઞ્ઞં ઉપાયં અપસ્સન્તો સેનકેન કથિતમેવ કથેત્વા મહાસત્તં વણ્ણેન્તો દ્વે પાદે આહ. તત્રાયં અધિપ્પાયો –

‘‘મહારાજ, મયં સબ્બેપિ પણ્ડિતમેવ યાચામ. સચે પન યાચિયમાનોપિ ન નો સક્કોતિ મોચેતું સુખેનેવ મહોસધો, અથ સેનકસ્સ વચનં કરિસ્સામા’’તિ.

તં સુત્વા રાજા પુબ્બે બોધિસત્તસ્સ કથિતદોસં સરિત્વા તેન સદ્ધિં કથેતું અસક્કોન્તો તસ્સ સુણન્તસ્સેવ પરિદેવન્તો આહ –

૬૭૮.‘‘યથા કદલિનો સારં, અન્વેસં નાધિગચ્છતિ;
એવં અન્વેસમાના નં, પઞ્હં નજ્ઝગમામસે.

૬૭૯.‘‘યથા સિમ્બલિનો સારં, અન્વેસં નાધિગચ્છતિ;
એવં અન્વેસમાના નં, પઞ્હં નજ્ઝગમામસે.

૬૮૦.‘‘અદેસે વત નો વુટ્ઠં, કુઞ્જરાનં વનોદકે;
સકાસે દુમ્મનુસ્સાનં, બાલાનં અવિજાનતં.

૬૮૧.‘‘ઉબ્બેધતિ મે હદયં, મુખઞ્ચ પરિસુસ્સતિ;
નિબ્બુતિં નાધિગચ્છામિ, અગ્ગિદડ્ઢોવ આતપે.

૬૮૨.‘‘કમ્મારાનં યથા ઉક્કા, અન્તો ઝાયતિ નો બહિ;
એવમ્પિ હદયં મય્હં, અન્તો ઝાયતિ નો બહી’’તિ.

તત્થ **કદલિનો**તિ યથા કદલિક્ખન્ધસ્સ નિસ્સારત્તા સારત્થિકો પુરિસો અન્વેસન્તોપિ તતો સારં નાધિગચ્છતિ, એવં મયં ઇમમ્હા દુક્ખા મુચ્ચનુપાયં પઞ્હં પઞ્ચ પણ્ડિતે પુચ્છિત્વા અન્વેસમાનાપિ પઞ્હં નજ્ઝગમામસે. અમ્હેહિ પુચ્છિતં ઉપાયં અજાનન્તા અસ્સુણન્તા વિય જાતા, મયં તં પઞ્હં નાધિગચ્છામ. દુતિયગાથાયપિ એસેવ નયો. **કુઞ્જરાનં વનોદકે**તિ યથા કુઞ્જરાનં નિરુદકે ઠાને વુટ્ઠં અદેસે વુટ્ઠં નામ હોતિ, તે હિ તથારૂપે નિરુદકે વનગહને પદેસે વસન્તા ખિપ્પમેવ પચ્ચામિત્તાનં વસં ગચ્છન્તિ, એવં અમ્હેહિપિ ઇમેસં દુમ્મનુસ્સાનં બાલાનં સન્તિકે વસન્તેહિ અદેસે વુટ્ઠં. એત્તકેસુ હિ પણ્ડિતેસુ એકોપિ મે ઇદાનિ પટિસરણં નત્થીતિ નાનાવિધેન વિલપતિ.

તં સુત્વા પણ્ડિતો ‘‘અયં રાજા અતિવિય કિલમતિ. સચે નં ન અસ્સાસેસ્સામિ, હદયેન ફલિતેન મરિસ્સતી’’તિ ચિન્તેત્વા અસ્સાસેસિ. તમત્થં પકાસેન્તો સત્થા આહ –

૬૮૩.‘‘તતો સો પણ્ડિતો ધીરો, અત્થદસ્સી મહોસધો;
વેદેહં દુક્ખિતં દિસ્વા, ઇદં વચનમબ્રવિ.

૬૮૪.‘‘મા ત્વં ભાયિ મહારાજ, મા ત્વં ભાયિ રથેસભ;
અહં તં મોચયિસ્સામિ, રાહુગ્ગહંવ ચન્દિમં.

૬૮૫.‘‘મા ત્વં ભાયિ મહારાજ, મા ત્વં ભાયિ રથેસભ;
અહં તં મોચયિસ્સામિ, રાહુગ્ગહંવ સૂરિયં.

૬૮૬.“મા ત્વં ભાયિ મહારાજ, મા ત્વં ભાયિ રથેસભ;
અહં તં મોચયિસ્સામિ, પઙ્કે સન્નંવ કુઞ્જરં.

૬૮૭.“મા ત્વં ભાયિ મહારાજ, મા ત્વં ભાયિ રથેસભ;
અહં તં મોચયિસ્સામિ, પેળાબદ્ધંવ પન્નગં.

૬૮૮.“મા ત્વં ભાયિ મહારાજ, મા ત્વં ભાયિ રથેસભ;
અહં તં મોચયિસ્સામિ, પક્ખિં બદ્ધંવ પઞ્જરે.

૬૮૯.“મા ત્વં ભાયિ મહારાજ, મા ત્વં ભાયિ રથેસભ;
અહં તં મોચયિસ્સામિ, મચ્છે જાલગતેરિવ.

૬૯૦.“મા ત્વં ભાયિ મહારાજ, મા ત્વં ભાયિ રથેસભ;
અહં તં મોચયિસ્સામિ, સયોગ્ગબલવાહનં.

૬૯૧.“મા ત્વં ભાયિ મહારાજ, મા ત્વં ભાયિ રથેસભ;
પઞ્ચાલં વાહયિસ્સામિ, કાકસેનંવ લેડ્ડુના.

૬૯૨.“અદુ પઞ્ઞા કિમત્થિયા, અમચ્ચો વાપિ તાદિસો;
યો તં સમ્બાધપક્ખન્દં, દુક્ખા ન પરિમોચયે”તિ.

તત્થ **ઇદ**ન્તિ દવડાહદડ્ઢે અરઞ્ઞે ધનવસ્સં વસ્સાપેન્તો વિય નં અસ્સાસેન્તો ઇદં “મા ત્વં ભાયિ, મહારાજા”તિઆદિકં વચનં અબ્રવિ. તત્થ **સન્ન**ન્તિ લગ્ગં. **પેળાબદ્ધ**ન્તિ પેળાય અબ્ભન્તરગતં સપ્પં. **પઞ્ચાલ**ન્તિ એતં એવં મહન્તમ્પિ પઞ્ચાલરઞ્ઞો સેનં. **વાહયિસ્સામી**તિ પલાપેસ્સામિ . **અદૂ**તિ નામત્થે નિપાતો, પઞ્ઞા નામ કિમત્થિયાતિ અત્થો. **અમચ્ચો વાપિ તાદિસો**તિ તાદિસો પઞ્ઞાય સમ્પન્નો અમચ્ચો વાપિ કિમત્થિયો, યો તં એવં મરણસમ્બાધપ્પત્તં દુક્ખા ન પરિમોચયે. મહારાજ, અહં પઠમતરં આગચ્છન્તો નામ કિમત્થં આગતોતિ મઞ્ઞસિ. મા ભાયિ, અહં તં ઇમમ્હા દુક્ખા મોચયિસ્સામીતિ અસ્સાસેસિ.

સોપિ તસ્સ વચનં સુત્વા “ઇદાનિ મે જીવિતં લદ્ધ”ન્તિ અસ્સાસં પટિલભિ. બોધિસત્તેન સીહનાદે કતે સબ્બે ચ તુસ્સિંસુ. અથ નં સેનકો પુચ્છિ “પણ્ડિત, ત્વં સબ્બે અમ્હે ગહેત્વા ગચ્છન્તો કેનુપાયેન ગમિસ્સસી”તિ? “અલઙ્કતઉમઙ્ગેન નેસ્સામિ, તુમ્હે ગમનસજ્જા હોથા”તિ વત્વા ઉમઙ્ગદ્વારવિવરણત્થં યોધે આણાપેન્તો ગાથમાહ –

૬૯૩.“એથ માણવા ઉટ્ઠેથ, મુખં સોધેથ સન્ધિનો;
વેદેહો સહમચ્ચેહિ, ઉમઙ્ગેન ગમિસ્સતી”તિ.

તત્થ **માણવા**તિ તરુણાધિવચનં. **મુખં સોધેથા**તિ ઉમઙ્ગદ્વારં વિવરથ. **સન્ધિનો**તિ ઘરસન્ધિનો ચ દ્વારં સોધેથ, એકસતાનં સયનગબ્ભાનં દ્વારં વિવરથ, અનેકસતાનં દીપાલયાનં દ્વારં વિવરથાતિ.

તે ઉટ્ઠાય ઉમઙ્ગદ્વારં વિવરિંસુ. સકલો ઉમઙ્ગો એકોભાસો અલઙ્કતદેવસભા વિય વિરોચિ. તમત્થં પકાસેન્તો સત્થા આહ –

૬૯૪.''તસ્સ તં વચનં સુત્વા, પણ્ડિતસ્સાનુચારિનો;
ઉમઙ્ગદ્વારં વિવરિંસુ, યન્તયુત્તે ચ અગ્ગળે''તિ.

તત્થ **અનુચારિનો**તિ વેય્યાવચ્ચકરા. **યન્તયુત્તે ચ અગ્ગળે**તિ સૂચિઘટિકસમ્પન્નાનિ ચ દ્વારકવાટાનિ.

તે ઉમઙ્ગદ્વારં વિવરિત્વા મહાસત્તસ્સ આરોચેસું. સો રઞ્ઞો સઞ્ઞમદાસિ ''કાલો, દેવ, પાસાદા ઓતરથા''તિ. તં સુત્વા રાજા ઓતરિ. અથ સેનકો સીસતો નાળિપટ્ટં અપનેત્વા સાટકં ઓમુઞ્ચિત્વા કચ્છં દળ્હં બન્ધિ. અથ નં મહાસત્તો દિસ્વા ''સેનક, કિં કરોસી''તિ પુચ્છિ. ''પણ્ડિત, ઉમઙ્ગેન ગચ્છન્તેહિ નામ વેઠનં મોચેત્વા કચ્છં દળ્હં બન્ધિત્વા ગન્તબ્બ''ન્તિ . ''સેનક, 'ઉમઙ્ગં પવિસન્તો ઓનમિત્વા જણ્ણુકેહિ પતિટ્ઠાય પવિસિસ્સામી'તિ મા સઞ્ઞમકાસિ. સચે હત્થિના ગન્તુકામોસિ, હત્થિં અભિરુય્હ ગચ્છાહિ. સચે અસ્સેન ગન્તુકામોસિ, અસ્સં અભિરુય્હ ગચ્છાહિ. ઉચ્ચો ઉમઙ્ગો અટ્ઠારસહત્થુબ્બેધો વિસાલદ્વારો, ત્વં યથારુચિયા અલઙ્કતપ્પટિયત્તો રઞ્ઞો પુરતો ગચ્છાહી''તિ આહ. બોધિસત્તો કિર સેનકસ્સ ગમનં પુરતો વિચારેત્વા રાજાનં મજ્ઝે કત્વા સયં પચ્છતો અહોસિ. કિં કારણા? રાજા અલઙ્કતઉમઙ્ગં ઓલોકેન્તો મા સણિકં અગમાસીતિ. ઉમઙ્ગે મહાજનસ્સ યાગુભત્તખાદનીયાદીનિ અપ્પમાણાનિ અહેસું. તે મનુસ્સા ખાદન્તા પિવન્તા ઉમઙ્ગં ઓલોકેન્તા ગચ્છન્તિ. મહાસત્તો ''યાથ મહારાજ, યાથ મહારાજા''તિ ચોદેન્તો પચ્છતો યાતિ. રાજા અલઙ્કતદેવસભં વિય ઉમઙ્ગં ઓલોકેન્તો યાતિ. તમત્થં પકાસેન્તો સત્થા આહ –

૬૯૫.''પુરતો સેનકો યાતિ, પચ્છતો ચ મહોસધો;
મજ્ઝે ચ રાજા વેદેહો, અમચ્ચપરિવારિતો''તિ.

રઞ્ઞો આગતભાવં ઞત્વા તે માણવા રાજમાતરઞ્ચ દેવિઞ્ચ પુત્તઞ્ચ ધીતરઞ્ચ ઉમઙ્ગા નીહરિત્વા મહાવિસાલમાળકે ઠપેસું. રાજાપિ બોધિસત્તેન સદ્ધિં ઉમઙ્ગા નિક્ખમિ. તે રાજાનઞ્ચ પણ્ડિતઞ્ચ દિસ્વા ''નિસ્સંસયં પરહત્થં ગતમ્હા, અમ્હે ગહેત્વા આગતેહિ પણ્ડિતસ્સ પુરિસેહિ ભવિતબ્બ''ન્તિ મરણભયતજ્જિતા મહાવિરવં વિરવિંસુ. ચૂળનિરાજાપિ કિર વેદેહરઞ્ઞો પલાયનભયેન ગઙ્ગાતો ગાવુતમત્તટ્ઠાને અટ્ઠાસિ. સો સન્નિસિન્નાય રત્તિયા તેસં વિરવં સુત્વા ''નન્દાદેવિયા વિય સદ્દો''તિ વત્તુકામોપિ ''કુહિં નન્દાદેવિં પસ્સિસ્સસી''તિ પરિહાસભયેન ન કિઞ્ચિ આહ. મહાસત્તો પન તસ્મિં ઠાને પઞ્ચાલચન્દિં કુમારિકં રતનરાસિમ્હિ ઠપેત્વા અભિસિઞ્ચિત્વા ''મહારાજ, ત્વં ઇમિસ્સા કારણા આગતો, અયં તે અગ્ગમહેસી હોતૂ''તિ આહ. તીણિ નાવાસતાનિ ઉપટ્ઠાપેસું, રાજા વિસાલમાળકા ઓતરિત્વા અલઙ્કતનાવં અભિરુહિ. તેપિ ચત્તારો ખત્તિયા નાવં અભિરુહિંસુ. તમત્થં પકાસેન્તો સત્થા આહ –

૬૯૬.''ઉમઙ્ગા નિક્ખમિત્વાન, વેદેહો નાવમારુહિ;
અભિરુળ્હઞ્ચ તં ઞત્વા, અનુસાસિ મહોસધો.

૬૯૭.''અયં તે સસુરો દેવ, અયં સસ્સુ જનાધિપ;
યથા માતુ પટિપત્તિ, એવં તે હોતુ સસ્સુયા.

૬૯૮.“યથાપિ નિયકો ભાતા, સઉદરિયો એકમાતુકો;
એવં પઞ્ચાલચન્દો તે, દયિતબ્બો રથેસભ.

૬૯૯.“અયં પઞ્ચાલચન્દી તે, રાજપુત્તી અભિચ્છિતા;
કામં કરોહિ તે તાય, ભરિયા તે રથેસભા”તિ.

તત્થ **અનુસાસી**તિ એવં કિરસ્સ અહોસિ “કદાચિ એસો કુજ્ઝિત્વા ચૂળનિરઞ્ઞો માતરં મારેય્ય, અભિરૂપાય નન્દાદેવિયા સદ્ધિં સંવાસં કપ્પેય્ય, રાજકુમારં વા મારેય્ય, પટિઞ્ઞમસ્સ ગણ્હિસ્સામી”તિ. તસ્મા “**અયં તે**”તિઆદીનિ વદન્તો અનુસાસિ. તત્થ **અયં તે સસુરો**તિ અયં તવ સસુરસ્સ ચૂળનિરઞ્ઞો પુત્તો પઞ્ચાલચન્દિયા કનિટ્ઠભાતિકો, અયં તે ઇદાનિ સસુરો. **અયં સસ્સૂ**તિ અયં ઇમિસ્સા માતા નન્દાદેવી નામ તવ સસ્સુ. **યથામાતૂ**તિ યથા માતુ પુત્તા વત્તપ્પટિવત્તં કરોન્તિ , એવં તે એતિસ્સા હોતુ, બલવતિં માતુસઞ્ઞં પચ્ચુપટ્ઠાપેત્વા મા નં કદાચિ લોભચિત્તેન ઓલોકેહિ. **નિયકો**તિ અજ્ઝત્તિકો એકપિતરા જાતો. **એકમાતુકો**તિ એકમાતરા જાતો. **દયિતબ્બો**તિ પિયાયિતબ્બો. **ભરિયા**તિ અયં તે ભરિયા, મા એતિસ્સા અવમાનં અકાસીતિ રઞ્ઞો પટિઞ્ઞં ગણ્હિ.

રાજાપિ “સાધૂ”તિ સમ્પટિચ્છિ. રાજમાતરં પન આરબ્ભ કિઞ્ચિ ન કથેસિ. કિં કારણા? તસ્સા મહલ્લકભાવેનેવ. ઇદં પન સબ્બં બોધિસત્તો તીરે ઠત્વાવ કથેસિ. અથ નં રાજા મહાદુક્ખતો મુત્તતાય ગન્તુકામો હુત્વા “તાત, ત્વં તીરે ઠિતોવ કથેસી”તિ વત્વા ગાથમાહ –

૭૦૦.“આરુય્હ નાવં તરમાનો, કિં નુ તીરમ્હિ તિટ્ઠસિ;
કિચ્છા મુત્તામ્હ દુક્ખતો, યામ દાનિ મહોસધા”તિ.

મહાસત્તો “દેવ, તુમ્હેહિ સદ્ધિં ગમનં નામ મય્હં અયુત્ત”ન્તિ વત્વા આહ –

૭૦૧.“નેસ ધમ્મો મહારાજ, યોહં સેનાય નાયકો;
સેનઙ્ગં પરિહાપેત્વા, અત્તાનં પરિમોચયે.

૭૦૨.“નિવેસનમ્હિ તે દેવ, સેનઙ્ગં પરિહાપિતં;
તં દિન્નં બ્રહ્મદત્તેન, આનયિસ્સં રથેસભા”તિ.

તત્થ **ધમ્મો**તિ સભાવો. **નિવેસનમ્હી**તિ તં નગરં સન્ધાયાહ. **પરિમોચયે**તિ પરિમોચેય્યં. **પરિહાપિત**ન્તિ છડ્ડિતં. તેસુ હિ મનુસ્સેસુ દૂરમગ્ગં આગતત્તા કેચિ કિલન્તા નિદ્દં ઓક્કન્તા કેચિ ખાદન્તા પિવન્તા અમ્હાકં નિક્ખન્તભાવમ્પિ ન જાનિંસુ, કેચિ ગિલાના. મયા સદ્ધિં ચત્તારો માસે કમ્મં કત્વા મમ ઉપકારકા મનુસ્સા ચેત્થ બહૂ, ન સક્કા મયા એકમનુસ્સમ્પિ છડ્ડેત્વા ગન્તું, અહં પન નિવત્તિત્વા સબ્બમ્પિ તં તવ સેનં બ્રહ્મદત્તેન દિન્નં અપ્પટિવિદ્ધં આનેસ્સામિ. તુમ્હે, મહારાજ, કત્થચિ અવિલમ્બન્તા સીઘં ગચ્છથ. મયા એવા અન્તરામગ્ગે હત્થિવાહનાદીનિ ઠપિતાનિ, કિલન્તકિલન્તાનિ પહાય સમત્થસમત્થેહિ સીઘં મિથિલમેવ પવિસથાતિ.

તતો રાજા ગાથમાહ –

૭૦૩.“અપ્પસેનો મહાસેનં, કથં વિગ્ગય્હ ઠસ્સસિ;

દુબ્બલો બલવન્તેન, વિહઞ્ઞિસ્સસિ પણ્ડિતા’’તિ.

તત્થ **વિગ્ગય્હા**તિ પરિપ્ફરિત્વા. **વિહઞ્ઞિસ્સસી**તિ હઞ્ઞિસ્સસિ.

તતો બોધિસત્તો આહ –

૭૦૪.‘‘અપ્પસેનોપિ ચે મન્તી, મહાસેનં અમન્તિનં;
જિનાતિ રાજા રાજાનો, આદિચ્ચોવુદયં તમ’’ન્તિ.

તત્થ **મન્તી**તિ મન્તાય સમન્નાગતો પઞ્ઞવા ઉપાયકુસલો. **અમન્તિન**ન્તિ અનુપાયકુસલં જિનાતિ, પઞ્ઞવા દુપ્પઞ્ઞં જિનાતિ. **રાજા રાજાનો**તિ એકોપિ ચ એવરૂપો રાજા બહૂપિ દુપ્પઞ્ઞરાજાનો જિનાતિયેવ. યથા કિન્તિ? **આદિચ્ચોવુદયં તમ**ન્તિ, યથા આદિચ્ચો ઉદયન્તો તમં વિદ્ધંસેત્વા આલોકં દસ્સેતિ, એવં જિનાતિ ચેવ સૂરિયો વિય વિરોચતિ ચ.

ઇદં વત્વા મહાસત્તો રાજાનં ‘‘ગચ્છથ તુમ્હે’’તિ વન્દિત્વા ઉય્યોજેસિ. સો ‘‘મુત્તો વતમ્હિ અમિત્તહત્થતો, ઇમિસ્સા ચ લદ્ધત્તા મનોરથોપિ મે મત્થકં પત્તો’’તિ બોધિસત્તસ્સ ગુણે આવજ્જેત્વા ઉપ્પન્નપીતિપામોજ્જો પણ્ડિતસ્સ ગુણે સેનકસ્સ કથેન્તો ગાથમાહ –

૭૦૫.‘‘સુસુખં વત સંવાસો, પણ્ડિતેહીતિ સેનક;
પક્ખીવ પઞ્જરે બદ્ધે, મચ્છે જાલગતેરિવ;
અમિત્તહત્થત્તગતે, મોચયી નો મહોસધો’’તિ.

તત્થ **સુસુખં વતા**તિ અતિસુખં વત ઇદં, યો સંવાસો પણ્ડિતેહિ. **ઇતી**તિ કારણત્થે નિપાતો. ઇદં વુત્તં હોતિ – યસ્મા અમિત્તહત્થગતે મોચયિ નો મહોસધો, તસ્મા, સેનક, વદામિ. સુસુખં વત ઇદં, યો એસ પણ્ડિતેહિ સંવાસોતિ.

તં સુત્વા સેનકોપિ પણ્ડિતસ્સ ગુણે કથેન્તો આહ –

૭૦૬.‘‘એવમેતં મહારાજ, પણ્ડિતા હિ સુખાવહા;
પક્ખીવ પઞ્જરે બદ્ધે, મચ્છે જાલગતેરિવ;
અમિત્તહત્થત્તગતે, મોચયી નો મહોસધો’’તિ.

અથ વેદેહરાજા નદિં ઉત્તરિત્વા યોજનન્તરે યોજનન્તરે મહાસત્તેન કારિતગામં સમ્પત્તો. તત્રસ્સ બોધિસત્તેન ઠપિતમનુસ્સા હત્થિવાહનાદીનિ ચેવ અન્નપાનાદીનિ ચ અદંસુ. સો કિલન્તે હત્થિઅસ્સરથાદયો ઠપેત્વા ઇતરે આદાય તેહિ સદ્ધિં અઞ્ઞં ગામં પાપુણિ. એતેનુપાયેન યોજનસતિકં મગ્ગં અતિક્કમિત્વા પુનદિવસે પાતોવ મિથિલં પાવિસિ. મહાસત્તોપિ ઉમઙ્ગદ્વારં ગન્ત્વા અત્તના સન્નદ્ધખગ્ગં ઓમુઞ્ચિત્વા ઉમઙ્ગદ્વારે વાલુકં વિયૂહિત્વા ઠપેસિ. ઠપેત્વા ચ પન ઉમઙ્ગં પવિસિત્વા ઉમઙ્ગેન ગન્ત્વા નગરં પવિસિત્વા પાસાદં અભિરુય્હ ગન્ધોદકેન ન્હત્વા નાનગ્ગરસભોજનં ભુઞ્જિત્વા સયનવરગતો ‘‘મનોરથો મે મત્થકં પત્તો’’તિ આવજ્જેન્તો નિપજ્જિ. અથ તસ્સા રત્તિયા અચ્ચયેન ચૂળનિરાજા સેનઙ્ગં વિચારયમાનો તં નગરં ઉપાગમિ. તમત્થં પકાસેન્તો સત્થા આહ –

૭૦૭.‘‘રક્ખિત્વા કસિણં રત્તિં, ચૂળનેય્યો મહબ્બલો;
ઉદેન્તં અરુણુગ્ગસ્મિં, ઉપકારિં ઉપાગમિ.

૭૦૮.‘‘આરુય્હ પવરં નાગં, બલવન્તં સટ્ઠિહાયનં;
રાજા અવોચ પઞ્ચાલો, ચૂળનેય્યો મહબ્બલો.

૭૦૯.‘‘સન્નદ્ધો મણિવમ્મેન, સરમાદાય પાણિના;
પેસિયે અજ્ઝભાસિત્થ, પુથુગુમ્બે સમાગતે’’તિ.

તત્થ **કસિણન્તિ** સકલં નિસ્સેસં. **ઉદેન્તન્તિ** ઉદેન્તે. **ઉપકારિન્તિ** પઞ્ચાલનગરં ઉપાદાય મહાસત્તેનકારિતત્તા ‘‘ઉપકારી’’તિ લદ્ધનામકં તં નગરં ઉપાગમિ. **અવોચા**તિ અત્તનો સેનં અવોચ. **પેસિયે**તિ અત્તનો પેસનકારકે. **અજ્ઝભાસિત્થા**તિ અધિઅભાસિત્થ, પુરેતરમેવ અભાસિત્થ, **પુથુગુમ્બે**તિ બહૂસુ સિપ્પેસુ પતિટ્ઠિતે અનેકસિપ્પજાનનકેતિ.

ઇદાનિ તે સરૂપતો દસ્સેતુમાહ –

૭૧૦.‘‘હત્થારોહે અનીકટ્ઠે, રથિકે પત્તિકારકે;
ઉપાસનમ્હિ કતહત્થે, વાલવેધે સમાગતે’’તિ.

તત્થ **ઉપાસનમ્હી**તિ ધનુસિપ્પે. **કતહત્થે**તિ અવિરજ્ઝનવેધિતાય સમ્પન્નહત્થે.

ઇદાનિ રાજા વેદેહં જીવગ્ગાહં ગણ્હાપેતું આણાપેન્તો આહ –

૭૧૧.‘‘પેસેથ કુઞ્જરે દન્તી, બલવન્તે સટ્ઠિહાયને;
મદ્દન્તુ કુઞ્જરા નગરં, વેદેહેન સુમાપિતં.

૭૧૨.‘‘વચ્છદન્તમુખા સેતા, તિક્ખગ્ગા અટ્ઠિવેધિનો;
પણુન્ના ધનુવેગેન, સમ્પતન્તુતરીતરા.

૭૧૩.‘‘માણવા વમ્મિનો સૂરા, ચિત્રદણ્ડયુતાવુધા;
પક્ખન્દિનો મહાનાગા, હત્થીનં હોન્તુ સમ્મુખા.

૭૧૪.‘‘સત્તિયો તેલધોતાયો, અચ્ચિમન્તા પભસ્સરા;
વિજ્જોતમાના તિટ્ઠન્તુ, સતરંસીવ તારકા.

૭૧૫.‘‘આવુધબલવન્તાનં , ગુણિકાયૂરધારિનં;
એતાદિસાનં યોધાનં, સઙ્ગામે અપલાયિનં;
વેદેહો કુતો મુચ્ચિસ્સતિ, સચે પક્ખીવ કાહિતિ.

૭૧૬.‘‘તિંસ મે પુરિસનાવુત્યો, સબ્બેવેકેકનિચ્ચિતા;

ચેસં સમં ન પસ્સામિ, કેવલં મહીમં ચરં.

૭૧૭.“નાગા ચ કપ્પિતા દન્તી, બલવન્તો સટ્ઠિહાયના;
ચેસં ખન્ધેસુ સોભન્તિ, કુમારા ચારુદસ્સના.

૭૧૮.“પીતાલઙ્કારા પીતવસના, પીતુત્તરનિવાસના;
નાગખન્ધેસુ સોભન્તિ, દેવપુત્તાવ નન્દને.

૭૧૯.“પાઠીનવણ્ણા નેત્તિંસા, તેલધોતા પભસ્સરા;
નિટ્ઠિતા નરધીરેભિ, સમધારા સુનિસ્સિતા.

૭૨૦.“વેલ્લાલિનો વીતમલા, સિક્કાયસમયા દળ્હા;
ગહિતા બલવન્તેભિ, સુપ્પહારપ્પહારિભિ.

૭૨૧.“સુવણ્ણથરુસમ્પન્ના, લોહિતકચ્છુપધારિતા;
વિવત્તમાના સોભન્તિ, વિજ્જૂવબ્ભઘનન્તરે.

૭૨૨.“પટાકા વમ્મિનો સૂરા, અસિચમ્મસ્સ કોવિદા;
ધનુગ્ગહા સિક્ખિતરા, નાગખન્ધે નિપાતિનો.

૭૨૩.“એતાદિસેહિ પરિક્ખિત્તો, નત્થિ મોક્ખો ઇતો તવ;
પભાવં તે ન પસ્સામિ, યેન ત્વં મિથિલં વજે”તિ.

તત્થ **દન્તી**તિ સમ્પન્નદન્તે. **વચ્છદન્તમુખા**તિ નિખાદનસદિસમુખા. **પણુન્ના**તિ વિસ્સટ્ઠા. **સમ્પતન્તુતરીતરા**તિ એવરૂપા સરા ઇતરીતરા સમ્પતન્તુ સમાગચ્છન્તુ. ઘનમેઘવસ્સં વિય સરવસ્સં વસ્સથાતિ આણાપેસિ. **માણવા**તિ તરુણયોધા. **વમ્મિનો**તિ વમ્મહત્થા. **ચિત્રદણ્ડયુતાવુધા**તિ ચિત્રદણ્ડયુત્તેહિ આવુધેહિ સમન્નાગતા. **પક્ખન્દિનો**તિ સઙ્ગામપક્ખન્દિકા. **મહાનાગા**તિ મહાનાગેસુ કોઞ્ચનાદં કત્વા આગચ્છન્તેસુપિ નિચ્ચલા ઠત્વા તેસં દન્તે ગહેત્વા લુઞ્ચિતું સમત્થા યોધા. **સતરંસીવ તારકા**તિ સતરંસી વિય ઓસધિતારકા. **આવુધબલવન્તાનન્તિ** આવુધબલેન યુત્તાનં સમન્નાગતાનં. **ગુણિકાયૂરધારિનન્તિ** ગુણિ વુચ્ચતિ કવચં, કવચાનિ ચેવ કાયૂરાભરણાનિ ચ ધારેન્તાનં, કવચસઙ્ખાતાનિ વા કાયૂરાનિ ધારેન્તાનં. **સચે પક્ખીવ કાહિતી**તિ સચેપિ પક્ખી વિય આકાસે પક્ખન્દનં કરિસ્સતિ, તથાપિ કિં મુચ્ચિસ્સતીતિ વદતિ.

તિંસ મે પુરિસનાવુત્યોતિ પુરિસાનં તિંસસહસ્સાનિ નવુતિસતાનિ તિંસનાવુત્યોતિ વુચ્ચન્તિ. **સબ્બેવેકેકનિચ્ચિતા**તિ એત્તકા મય્હં પરેસં હત્થતો આવુધં ગહેત્વા પચ્ચામિત્તાનં સીસપાતનસમત્થા એકેકં વિચિનિત્વા ગહિતા અનિવત્તિનો યોધાતિ દસ્સેતિ. **કેવલં મહીમં ચર**ન્તિ સકલમ્પિ ઇમં મહિં ચરન્તો ચેસં સમં સદિસં ન પસ્સામિ, કુતો ઉત્તરિતરં, તેયેવ મે યોધા એત્તકાતિ દસ્સેતિ. **ચારુદસ્સના**તિ ચારુ વુચ્ચતિ સુવણ્ણં, સુવણ્ણવણ્ણાતિ અત્થો. **પીતાલઙ્કારા**તિ પીતવણ્ણસુવણ્ણાલઙ્કારા. **પીતવસના**તિ પીતવણ્ણસુવણ્ણવત્થા. **પીતુત્તરનિવાસના**તિ પીતઉત્તરાસઙ્ગનિવત્થા. **પાઠીનવણ્ણા**તિ પાસાણમચ્છસદિસા. **નેત્તિંસા**તિ ખગ્ગા. **નરધીરેભી**તિ પણ્ડિતપુરિસેહિ. **સુનિસ્સિતા**તિ સુનિસિતા અતિતિખિણા.

વેલ્લાલિનોતિ ઠિતમજ્ઝન્હિકે સૂરિયો વિય વિજ્જોતમાના. **સિક્કાયસમયા**તિ સત્ત વારે કોઞ્ચસકુણે ખાદાપેત્વા ગહિતેન સિક્કાયસેન કતા. **સુપ્પહારપ્પહારિભી**તિ દળ્હપ્પહારેહિ યોધેહિ. **લોહિતકચ્છુપધારિતા**તિ લોહિતવણ્ણાય કોસિયા સમન્નાગતા. **પટાકા**તિ આકાસે પરિવત્તનસમત્થા. **સૂરા**તિ જાતિસૂરા. અસિચમ્મસ્સ **કોવિદા**તિ એતેસં ગહણે કુસલા. **ધનુગ્ગહા**તિ ધનુગ્ગહકા. **સિક્ખિતરા**તિ એતસ્મિં ધનુગ્ગહણે અતિવિય સિક્ખિતા. **નાગખન્ધે નિપાતિનો**તિ હત્થિક્ખન્ધે ખગ્ગેન છિન્દિત્વા નિપાતનસમત્થા. **નત્થિ મોક્ખો**તિ અમ્ભો, વેદેહ, ત્વં પઠમં તાવ ગહપતિપુત્તસ્સાનુભાવેન મુત્તોસિ, ઇદાનિ પન નત્થિ તવ મોક્ખોતિ વદતિ. **પભાવં તે**તિ ઇદાનિ તે રાજાનુભાવં ન પસ્સામિ, યેન ત્વં મિથિલં ગમિસ્સસિ ખિપ્પં, જાલે પવિટ્ઠમચ્છો વિય જાતોસીતિ.

ચૂળનિરાજા વેદેહં તજ્જેન્તો ''ઇદાનિ નં ગણ્હિસ્સામી''તિ વજિરઙ્કુસેન નાગં ચોદેન્તો ''ગણ્હથ, ભિન્દથ, વિજ્ઝથા''તિ સેનં આણાપેન્તો ઉપકારિનગરં અવત્થરન્તો વિય ઉપાગમિ. અથ નં મહાસત્તસ્સ ઉપનિક્ખિત્તકપુરિસા ''કો જાનાતિ, કિં ભવિસ્સતી''તિ અત્તનો ઉપટ્ઠાકે ગહેત્વા પરિવારયિંસુ. તસ્મિં ખણે બોધિસત્તો સિરિસયના વુટ્ઠાય કતસરીરપ્પટિજગ્ગનો ભુત્તપાતરાસો અલઙ્કતપ્પટિયત્તો સતસહસ્સગ્ઘનકં કાસિકવત્થં નિવાસેત્વા રત્તકમ્બલં એકંસે કરિત્વા સત્તરતનવિચિત્તં વલઞ્જનદણ્ડકં આદાય સુવણ્ણપાદુકં આરુય્હ દેવચ્છરાય વિય અલઙ્કતઇત્થિયા વાલબીજનિયા બીજિયમાનો અલઙ્કતપાસાદે સીહપઞ્જરં વિવરિત્વા ચૂળનિરઞ્ઞો અત્તાનં દસ્સેન્તો સક્કદેવરાજલીલાય અપરાપરં ચઙ્કમિ. ચૂળનિરાજાપિ તસ્સ રૂપસિરિં ઓલોકેત્વા ચિત્તં પસાદેતું નાસક્ખિ, ''ઇદાનિ નં ગણ્હિસ્સામી''તિ તુરિતતુરિતોવ હત્થિં પેસેસિ. પણ્ડિતો ચિન્તેસિ ''અયં 'વેદેહો મે લદ્ધો'તિ સઞ્ઞાય તુરિતતુરિતોવ આગચ્છતિ, ન જાનાતિ અત્તનો પુત્તદારં ગહેત્વા અમ્હાકં રઞ્ઞો ગતભાવં, સુવણ્ણાદાસસદિસં મમ મુખં દસ્સેત્વા કથેસ્સામિ તેન સદ્ધિ''ન્તિ. સો વાતપાને ઠિતોવ મધુરસ્સરં નિચ્છારેત્વા તેન સદ્ધિં કથેન્તો આહ –

૭૨૪.''કિં નુ સન્તરમાનોવ, નાગં પેસેસિ કુઞ્જરં;
પહટ્ઠરૂપો આપતસિ, સિદ્ધત્થોસ્મીતિ મઞ્ઞસિ.

૭૨૫.''ઓહરેતં ધનું ચાપં, ખુરપ્પં પટિસંહર;
ઓહરેતં સુભં વમ્મં, વેળુરિયમણિસન્થત''ન્તિ.

તત્થ **કુઞ્જર**ન્તિ સેટ્ઠં. **પહટ્ઠરૂપો**તિ હટ્ઠતુટ્ઠચિત્તો સોમનસ્સજાતો. **આપતસી**તિ આગચ્છસિ. **સિદ્ધત્થોસ્મી**તિ નિપ્ફન્નત્થોસ્મિ, મનોરથો મે મત્થકં પત્તોતિ મઞ્ઞસિ. **ઓહરેત**ન્તિ ઇમં ચાપસઙ્ખાતં ધનું ઓહર, અવહર, છડ્ડેહિ, કો નુ તે એતેનત્થો. **પટિસંહરા**તિ અપનેત્વા અઞ્ઞસ્સ વા દેહિ, પટિચ્છન્ને વા ઠાને ઠપેહિ, કિં ખુરપ્પેન કરિસ્સસિ. **વમ્મ**ન્તિ એતં વમ્મમ્પિ અપનેહિ. ઇદં તયા હિય્યો પટિમુક્કં ભવિસ્સતિ, છડ્ડેહિ નં, મા તે સરીરં ઉપ્પણ્ડુકં અહોસિ, અકિલમેત્વા પાતોવ નગરં પવિસાહીતિ રઞ્ઞા સદ્ધિં કેળિમકાસિ.

સો તસ્સ વચનં સુત્વા ''ગહપતિપુત્તો મયા સદ્ધિં કેળિં કરોતિ, અજ્જ તે કત્તબ્બં જાનિસ્સામી''તિ તં તજ્જેન્તો ગાથમાહ –

૭૨૬.''પસન્નમુખવણ્ણોસિ , મ્હિતપુબ્બઞ્ચ ભાસસિ;
હોતિ ખો મરણકાલે, એદિસી વણ્ણસમ્પદા''તિ.

તત્થ **મ્હિતપુબ્બઞ્ચાતિ** પઠમં મ્હિતં કત્વા પચ્છા ભાસન્તો મ્હિતપુબ્બમેવ ભાસસિ, મં કિસ્મિઞ્ચિ ન ગણેસિ. **હોતિ ખોતિ** મરણકાલે નામ વણ્ણસમ્પદા હોતિયેવ, તસ્મા ત્વં વિરોચસિ, અજ્જ તે સીસં છિન્દિત્વા જયપાનં પિવિસ્સામાતિ.

એવં તસ્સ તેન સદ્ધિં કથનકાલે મહાબલકાયો મહાસત્તસ્સ રૂપસિરિં દિસ્વા ''અમ્ભો, અમ્હાકં રાજા મહોસધપણ્ડિતેન સદ્ધિં મન્તેતિ , કિં નુ ખો કથેસિ, એતેસં કથં સુણિસ્સામા''તિ રઞ્ઞો સન્તિકમેવ અગમાસિ. પણ્ડિતોપિ તસ્સ કથં સુત્વા ''ન મં 'મહોસધપણ્ડિતો'તિ જાનાસિ. નાહં અત્તાનં મારેતું દસ્સામિ, મન્તો તે , દેવ, ભિન્નો, કેવટ્ટેન ચ તયા ચ હદયેન ચિન્તિતં ન જાતં, મુખેન કથિતમેવ જાત''ન્તિ પકાસેન્તો આહ –

૭૨૭.મોઘં તે ગજ્જિતં રાજ, ભિન્નમન્તોસિ ખત્તિય;
દુગ્ગણ્હોસિ તયા રાજા, ખળુઙ્કેનેવ સિન્ધવો.

૭૨૮.''તિણ્ણો હિય્યો રાજા ગઙ્ગં, સામચ્ચો સપરિજ્જનો;
હંસરાજં યથા ધઙ્કો, અનુજ્જવં પતિસ્સસી''તિ.

તત્થ **ભિન્નમન્તોસીતિ** યો તયા કેવટ્ટેન સદ્ધિં સયનગબ્ભે મન્તો ગહિતો, તં મન્તં ન જાનાતીતિ મા સઞ્ઞં કરિ, પગેવ સો મયા ઞાતો, ભિન્નમન્તો અસિ જાતો. **દુગ્ગણ્હોસિ તયાતિ** મહારાજ, તયા અમ્હાકં રાજા અસ્સખળુઙ્કેન સિન્ધવો વિય દુગ્ગણ્હોસિ, ખળુઙ્કં આરુળ્હેન જવસમ્પન્નં આજાનીયં આરુય્હ ગચ્છન્તો વિય ગહેતું ન સક્કાતિ અત્થો. ખળુઙ્કો વિય હિ કેવટ્ટો, તં આરુળ્હપુરિસો વિય ત્વં, જવસમ્પન્નો સિન્ધવો વિય અહં, તં આરુળ્હપુરિસો વિય અમ્હાકં રાજાતિ દસ્સેતિ. **તિણ્ણો હિય્યોતિ** હિય્યોવ ઉત્તિણ્ણો. સો ચ ખો સામચ્ચો સપરિજનો, ન એકકોવ પલાયિત્વા ગતો. **અનુજ્જવન્તિ** સચે પન ત્વં તં અનુજવિસ્સસિ અનુબન્ધિસ્સસિ, અથ યથા સુવણ્ણહંસરાજં અનુજવન્તો ધઙ્કો અન્તરાવ પતિસ્સતિ, એવં પતિસ્સસિ, અન્તરાવ વિનાસં પાપુણિસ્સસીતિ વદતિ.

ઇદાનિ સો અછમ્ભિતકેસરસીહો વિય ઉદાહરણં આહરન્તો આહ –

૭૨૯.''સિઙ્ગાલા રત્તિભાગેન, ફુલ્લં દિસ્વાન કિંસુકં;
મંસપેસીતિ મઞ્ઞન્તા, પરિબ્યૂળ્હા મિગાધમા.

૭૩૦.''વીતિવત્તાસુ રત્તીસુ, ઉગ્ગતસ્મિં દિવાકરે;
કિં સુકં ફુલ્લિતં દિસ્વા, આસચ્છિન્ના મિગાધમા.

૭૩૧.''એવમેવ તુવં રાજ, વેદેહં પરિવારિય;
આસચ્છિન્નો ગમિસ્સસિ, સિઙ્ગાલા કિંસુકં યથા''તિ.

તત્થ **દિસ્વાનાતિ** ચન્દાલોકેન ઓલોકેત્વા. **પરિબ્યૂળ્હાતિ** પાતોવ મંસપેસિં ખાદિત્વા ગમિસ્સામાતિ પરિવારેત્વા અટ્ઠંસુ. **વીતિવત્તાસૂતિ** તે યાસુ યાસુ રત્તીસુ એવં અટ્ઠંસુ, તાસુ તાસુ રત્તીસુ અતીતાસુ. **દિસ્વાતિ** સૂરિયાલોકેન કિંસુકં દિસ્વા ''ન ઇદં મંસ''ન્તિ ઞત્વા છિન્નાસા હુત્વા પલાયિંસુ. **સિઙ્ગાલાતિ** યથા સિઙ્ગાલા કિંસુકં

પરિવારેત્વા આસચ્છિન્ના ગતા, એવં તુવમ્પિ ઇધ વેદેહરઞ્ઞો નત્થિભાવં ઞત્વા આસચ્છિન્નો હુત્વા ગમિસ્સસિ, સેનં ગહેત્વા પલાયિસ્સસીતિ દીપેતિ.

રાજા તસ્સ અછમ્ભિતવચનં સુત્વા ચિન્તેસિ ''અયં ગહપતિપુત્તો અતિસૂરો હુત્વા કથેસિ, નિસ્સંસયં વેદેહો પલાતો ભવિસ્સતી''તિ. સો અતિવિય કુજ્ઝિત્વા ''પુબ્બે મયં ગહપતિપુત્તં નિસ્સાય ઉદરસાટકસ્સપિ અસ્સામિકા જાતા, ઇદાનિ તેન અમ્હાકં હત્થગતો પચ્ચામિત્તો પલાપિતો, બહુસ્સ વત નો અનત્થસ્સ કારકો, ઉભિન્નં કત્તબ્બકારણં ઇમસ્સેવ કરિસ્સામી''તિ તસ્સ કારણં કાતું આણાપેન્તો આહ –

૭૩૨.''ઇમસ્સ હત્થે પાદે ચ, કણ્ણનાસઞ્ચ છિન્દથ;
યો મે અમિત્તં હત્થગતં, વેદેહં પરિમોચયિ.

૭૩૩.''ઇમં મંસંવ પાતબ્યં, સૂલે કત્વા પચન્તુ નં;
યો મે અમિત્તં હત્થગતં, વેદેહં પરિમોચયિ.

૭૩૪.''યથાપિ આસભં ચમ્મં, પથબ્યા વિતનીયતિ;
સીહસ્સ અથો બ્યગ્ઘસ્સ, હોતિ સઙ્કુસમાહતં.

૭૩૫.''એવં તં વિતનિત્વાન, વેધયિસ્સામિ સત્તિયા;
યો મે અમિત્તં હત્થગતં, વેદેહં પરિમોચયી''તિ.

તત્થ **પાતબ્યન્તિ** પાચયિતબ્બં પચિતબ્બયુત્તકં મિગાદીનં મંસં વિય ઇમં ગહપતિપુત્તં સૂલે આવુણિત્વા પચન્તુ. **સીહસ્સ અથો બ્યગ્ઘસ્સા**તિ એતેસઞ્ચ યથા ચમ્મં સઙ્કુસમાહતં હોતિ, એવં હોતુ. **વેધયિસ્સામી**તિ વિજ્ઝાપેસ્સામિ.

તં સુત્વા મહાસત્તો હસિતં કત્વા ''અયં રાજા અત્તનો દેવિયા ચ બન્ધવાનઞ્ચ મયા મિથિલં પહિતભાવં ન જાનાતિ, તેન મે ઇમં કમ્મકારણં વિચારેતિ, કોધવસેન ખો પન મં ઉસુના વા વિજ્ઝેય્ય, અઞ્ઞં વા અત્તનો રુચ્ચનકં કરેય્ય, સોકાતુરં ઇમં વેદનાપ્પત્તં કત્વા હત્થિપિટ્ઠેયેવ વિસઞ્ઞિં નં નિપજ્જાપેતું તં કારણં આરોચેસ્સામી''તિ ચિન્તેત્વા આહ –

૭૩૬.''સચે મે હત્થે પાદે ચ, કણ્ણનાસઞ્ચ છેચ્છસિ;
એવં પઞ્ચાલચન્દસ્સ, વેદેહો છેદયિસ્સતિ.

૭૩૭.''સચે મે હત્થે પાદે ચ, કણ્ણનાસઞ્ચ છેચ્છસિ;
એવં પઞ્ચાલચન્દિયા, વેદેહો છેદયિસ્સતિ.

૭૩૮.''સચે મે હત્થે પાદે ચ, કણ્ણનાસઞ્ચ છેચ્છસિ;
એવં નન્દાય દેવિયા, વેદેહો છેદયિસ્સતિ.

૭૩૯.''સચે મે હત્થે પાદે ચ, કણ્ણનાસઞ્ચ છેચ્છસિ;

એવં તે પુત્તદારસ્સ, વેદેહો છેદયિસ્સતિ.

૭૪૦.‘‘સચે મંસંવ પાતબ્યં, સૂલે કત્વા પચિસ્સસિ;
એવં પઞ્ચાલચન્દસ્સ, વેદેહો પાચયિસ્સતિ.

૭૪૧.‘‘સચે મંસંવ પાતબ્યં, સૂલે કત્વા પચિસ્સસિ;
એવં પઞ્ચાલચન્દિયા, વેદેહો પાચયિસ્સતિ.

૭૪૨.‘‘સચે મંસંવ પાતબ્યં, સૂલે કત્વા પચિસ્સસિ;
એવં નન્દાય દેવિયા, વેદેહો પાચયિસ્સતિ.

૭૪૩.‘‘સચે મંસંવ પાતબ્યં, સૂલે કત્વા પચિસ્સસિ;
એવં તે પુત્તદારસ્સ, વેદેહો પાચયિસ્સતિ.

૭૪૪.‘‘સચે મં વિતનિત્વાન, વેધયિસ્સસિ સત્તિયા;
એવં પઞ્ચાલચન્દસ્સ, વેદેહો વેધયિસ્સતિ.

૭૪૫.‘‘સચે મં વિતનિત્વાન, વેધયિસ્સસિ સત્તિયા;
એવં પઞ્ચાલચન્દિયા, વેદેહો વેધયિસ્સતિ.

૭૪૬.‘‘સચે મં વિતનિત્વાન, વેધયિસ્સસિ સત્તિયા;
એવં નન્દાય દેવિયા, વેદેહો વેધયિસ્સતિ.

૭૪૭.‘‘સચે મં વિતનિત્વાન, વેધયિસ્સસિ સત્તિયા;
એવં તે પુત્તદારસ્સ, વેદેહો વેધયિસ્સતિ;
એવં નો મન્તિતં રહો, વેદેહેન મયા સહ.

૭૪૮.‘‘યથાપિ પલસતં ચમ્મં, કોન્તિમન્તાસુનિટ્ઠિતં;
ઉપેતિ તનુતાણાય, સરાનં પટિહન્તવે.

૭૪૯.‘‘સુખાવહો દુક્ખનુદો, વેદેહસ્સ યસસ્સિનો;
મતિં તે પટિહઞ્ઞામિ, ઉસું પલસતેન વા’’તિ.

તત્થ **છેદયિસ્સતી**તિ ‘‘પણ્ડિતસ્સ કિર ચૂળનિના હત્થપાદા છિન્ના’’તિ સુત્વાવ છેદયિસ્સતિ. **પુત્તદારસ્સા**તિ મમ એકસ્સ છિન્દનપચ્ચયા તવ દ્વિન્નં પુત્તાનઞ્ચેવ અગ્ગમહેસિયા ચાતિ તિણ્ણમ્પિ જનાનં અમ્હાકં રાજા છેદયિસ્સતિ. **એવં નો મન્તિતં રહો**તિ મહારાજ, મયા ચ વેદેહરાજેન ચ એવં રહસિ મન્તિતં ‘‘યં યં ઇધ મય્હં ચૂળનિરાજા કારેતિ, તં તં તત્થ તસ્સ પુત્તદારાનં કાતબ્બ’’ન્તિ. **પલસત**ન્તિ પલસતપ્પમાણં બહૂ ખારે ખાદાપેત્વા મુદુભાવં ઉપનીતં ચમ્મં. **કોન્તિમન્તાસુનિટ્ઠિત**ન્તિ કોન્તિમન્તા વુચ્ચતિ ચમ્મકારસત્થં, તાય કન્તનલિખિતાનં વસેન કતત્તા સુટ્ઠુ નિટ્ઠિતં. **તનુતાણાયા**તિ યથા તં ચમ્મં સઙ્ગામે સરાનં પટિહન્તવે સરીરતાણં ઉપેતિ, સરે

પટિહનિત્વા સરીરં રક્ખતિ. **સુખાવહો**તિ મહારાજ, અહમ્પિ અમ્હાકં રઞ્ઞો પચ્ચામિત્તાનં વારણત્થેન તં સરપરિત્તાણચમ્મં વિય સુખાવહો. **દુક્ખનુદો**તિ કાયિકસુખચેતસિકસુખઞ્ચ આવહામિ, દુક્ખઞ્ચ નુદેમિ. **મતિ**ન્તિ તસ્મા તવ મતિં પઞ્ઞં ઉસું તેન પલસતચમ્મેન વિય અત્તનો મતિયા પટિહનિસ્સામીતિ.

તં સુત્વા રાજા ચિન્તેસિ ''ગહપતિપુત્તો કિં કથેતિ, યથા કિર અહં એતસ્સ કરિસ્સામિ, એવં વેદેહરાજા મમ પુત્તદારાનં કમ્મકારણં કરિસ્સતિ, ન જાનાતિ મમ પુત્તદારાનં આરક્ખસ્સ સુસંવિહિતભાવં, 'ઇદાનિ મારેસ્સતી'તિ મરણભયેન વિલપતિ, નાસ્સ વચનં સદ્દહામી''તિ. મહાસત્તો ''અયં મં મરણભયેન કથેતીતિ મઞ્ઞતિ, જાનાપેસ્સામિ ન''ન્તિ ચિન્તેત્વા આહ –

૭૫૦.''ઇઙ્ઘ પસ્સ મહારાજ, સુઞ્ઞં અન્તેપુરં તવ;
ઓરોધા ચ કુમારા ચ, તવ માતા ચ ખત્તિય;
ઉમઙ્ગા નીહરિત્વાન, વેદેહસ્સુપનામિતા''તિ.

તત્થ **ઉમઙ્ગા**તિ મહારાજ, મયા અત્તનો માણવે પેસેત્વા પાસાદા ઓતરાપેત્વા જઙ્ઘઉમઙ્ગેન આહરાપેત્વા મહાઉમઙ્ગા નીહરિત્વા બન્ધવા તે વેદેહસ્સ ઉપનામિતાતિ.

તં સુત્વા રાજા ચિન્તેસિ ''પણ્ડિતો અતિવિય દળ્હં કત્વા કથેતિ, મયા ચ રત્તિભાગે ગઙ્ગાપસ્સે નન્દાદેવિયા સદ્દો વિય સુતો, મહાપઞ્ઞો પણ્ડિતો કદાચિ સચ્ચં ભણેય્યા''તિ. સો ઉપ્પન્નબલવસોકોપિ સતિં ઉપટ્ઠાપેત્વા અસોચન્તો વિય એકં અમચ્ચં પક્કોસાપેત્વા જાનનત્થાય પેસેન્તો ઇમં ગાથમાહ –

૭૫૧.''ઇઙ્ઘ અન્તેપુરં મય્હં, ગન્ત્વાન વિચિનાથ નં;
યથા ઇમસ્સ વચનં, સચ્ચં વા યદિ વા મુસા''તિ.

સો સપરિવારો રાજનિવેસનં ગન્ત્વા દ્વારં વિવરિત્વા અન્તો પવિસિત્વા હત્થપાદે બન્ધિત્વા મુખઞ્ચ પિદહિત્વા નાગદન્તકેસુ ઓલગ્ગિતે અન્તેપુરપાલકે ચ ખુજ્જવામનકાદયો ચ ભાજનાનિ ભિન્દિત્વા તત્થ તત્થ વિપ્પકિણ્ણખાદનીયભોજનીયઞ્ચ રતનઘરદ્વારાનિ વિવરિત્વા કતરતનવિલોપં વિવટદ્વારં સિરિગબ્ભઞ્ચ યથાવિવટેહિ એવ વાતપાનેહિ પવિસિત્વા ચરમાનં કાકગણઞ્ચ છડ્ડિતગામસદિસં સુસાનભૂમિયં વિય ચ નિસ્સિરિકં રાજનિવેસનઞ્ચ દિસ્વા પુનાગન્ત્વા રઞ્ઞો આરોચેન્તો આહ –

૭૫૨.''એવમેતં મહારાજ, યથા આહ મહોસધો;
સુઞ્ઞં અન્તેપુરં સબ્બં, કાકપટ્ટનકં યથા''તિ.

તત્થ **કાકપટ્ટનકં યથા**તિ મચ્છગન્ધેન આગતેહિ કાકગણેહિ સમાકિણ્ણો સમુદ્દતીરે છડ્ડિતગામકો વિય.

તં સુત્વા રાજા ચતુન્નં જનાનં પિયવિપ્પયોગસમ્ભવેન સોકેન કમ્પમાનો ''ઇદં મમ દુક્ખં ગહપતિપુત્તં નિસ્સાય ઉપ્પન્ન''ન્તિ દણ્ડેન ઘટ્ટિતો આસીવિસો વિય બોધિસત્તસ્સ અતિવિય કુજ્ઝિ. મહાસત્તો તસ્સાકારં દિસ્વા ''અયં રાજા મહાયસો કદાચિ કોધવસેન 'કિં મમ એતેહી'તિ ખત્તિયમાનેન મં વિહેઠેય્ય, યંનૂનાહં નન્દાદેવિં ઇમિના અદિટ્ઠપુબ્બં વિય કરોન્તો તસ્સા સરીરવણ્ણં વણ્ણેય્યં. અથ સો તં અનુસ્સરિત્વા 'સચાહં મહોસધં મારેસ્સામિ, એવરૂપં ઇત્થિરતનં ન લભિસ્સામિ, અમારેન્તો પુન તં લભિસ્સામી'તિ અત્તનો ભરિયાય સિનેહેન ન

કિઞ્ચિ મય્હં કરિસ્સતી''તિ ચિન્તેત્વા અત્તનો અનુરક્ખણત્થં પાસાદે ઠિતોવ રત્તકમ્બલન્તરા સુવણ્ણવણ્ણં બાહું નીહરિત્વા તસ્સા ગતમગ્ગાચિક્ખનવસેન વણ્ણેન્તો આહ –

૭૫૩.''ઇતો ગતા મહારાજ, નારી સબ્બઙ્ગસોભના;
કોસમ્બફલકસુસ્સોણી, હંસગગ્ગરભાણિની.

૭૫૪.''ઇતો નીતા મહારાજ, નારી સબ્બઙ્ગસોભના;
કોસેય્યવસના સામા, જાતરૂપસુમેખલા.

૭૫૫.''સુરત્તપાદા કલ્યાણી, સુવણ્ણમણિમેખલા;
પારેવતક્ખી સુતનૂ, બિમ્બોટ્ઠા તનુમજ્ઝિમા.

૭૫૬.''સુજાતા ભુજલટ્ઠીવ, વેદીવ તનુમજ્ઝિમા;
દીઘસ્સા કેસા અસિતા, ઈસકગ્ગપવેલ્લિતા.

૭૫૭.''સુજાતા મિગછાપાવ, હેમન્તગ્ગિસિખારિવ;
નદીવ ગિરિદુગ્ગેસુ, સઞ્છન્ના ખુદ્દવેળુભિ.

૭૫૮.''નાગનાસૂરુ કલ્યાણી, પરમા તિમ્બરુત્થની;
નાતિદીઘા નાતિરસ્સા, નાલોમા નાતિલોમસા''તિ.

તત્થ **ઇતો**તિ ઉમઙ્ગં દસ્સેતિ. **કોસમ્બફલકસુસ્સોણી**તિ વિસાલકઞ્ચનફલકં વિય સુન્દરસોણી. **હંસગગ્ગરભાણિની**તિ ગોચરત્થાય વિચરન્તાનં હંસપોતકાનં વિય ગગ્ગરેન મધુરેન સરેન સમન્નાગતા. **કોસેય્યવસના**તિ કઞ્ચનખચિતકોસેય્યવત્થવસના. **સામા**તિ સુવણ્ણસામા. **પારેવતક્ખી**તિ પઞ્ચસુ પસાદેસુ રત્તટ્ઠાને પારેવતસકુણિસદિસક્ખી. **સુતનૂ**તિ સોભનસરીરા. **બિમ્બોટ્ઠા**તિ બિમ્બફલં વિય સુરઞ્જિતમટ્ઠોટ્ઠપરિયોસાના. **તનુમજ્ઝિમા**તિ કરમિતતનુમજ્ઝિમા. **સુજાતા ભુજલટ્ઠીવા**તિ વિજમ્ભનકાલે વાતેરિતરત્તપલ્લવવિલાસિની સુજાતા ભુજલતા વિય વિરોચતિ. **વેદીવા**તિ કઞ્ચનવેદિ વિય તનુમજ્ઝિમા. **ઈસકગ્ગપવેલ્લિતા**તિ ઈસકં અગ્ગેસુ ઓનતા. ઈસકગ્ગપવેલ્લિતા વા નેત્તિંસાય અગ્ગં વિય વિનતા.

મિગછાપાવાતિ પબ્બતસાનુમ્હિ સુજાતા એકવસ્સિકબ્યગ્ઘપોતિકા વિય વિલાસકુત્તિયુત્તા. **હેમન્તગ્ગિસિખારિવા**તિ ઓભાસસમ્પન્નતાય હેમન્તે અગ્ગિસિખા વિય સોભતિ. **ખુદ્દવેળુભી**તિ યથા ખુદ્દકેહિ ઉદકવેળૂહિ સઞ્છન્ના નદી સોભતિ, એવં તનુકલોમાય લોમરાજિયા સોભતિ. **કલ્યાણી**તિ છવિમંસકેસન્હારુઅટ્ઠીનં વસેન પઞ્ચવિધેન કલ્યાણેન સમન્નાગતા. **પરમા તિમ્બરુત્થની**તિ તિમ્બરુત્થની પરમા ઉત્તમા, સુવણ્ણફલકે ઠપિતસુવણ્ણવણ્ણતિમ્બરુફલદ્વયમિવસ્સા સુસણ્ઠાનસમ્પન્નં નિરન્તરં થનયુગલં.

એવં મહાસત્તે તસ્સા રૂપસિરિં વણ્ણેન્તેવ તસ્સ સા પુબ્બે અદિટ્ઠપુબ્બા વિય અહોસિ, બલવસિનેહં ઉપ્પાદેસિ. અથસ્સ સિનેહુપ્પત્તિભાવં ઞત્વા મહાસત્તો અનન્તરં ગાથમાહ –

૭૫૯.''નન્દાય નૂન મરણેન, નન્દસિ સિરિવાહન;

અહઞ્ચ નૂન નન્દા ચ, ગચ્છામ સમસાધન''ન્તિ.

તત્થ **સિરિવાહના**તિ સિરિસમ્પન્નવાહન મહારાજ, નૂન ત્વં એવં ઉત્તમરૂપધરાય નન્દાય મરણેન નન્દસીતિ વદતિ. **ગચ્છામા**તિ સચે હિ ત્વં મં મારેસ્સસિ, એકંસેનેવ અમ્હાકં રાજા નન્દં મારેસ્સતિ. ઇતિ નન્દા ચ અહઞ્ચ યમસ્સ સન્તિકં ગમિસ્સામ, યમો અમ્હે ઉભો દિસ્વા નન્દં મય્હમેવ દસ્સતિ, તસ્સ તુય્હં મં મારેત્વા તાદિસં ઇત્થિરતનં અલભન્તસ્સ કિં રજ્જેન, નાહં અત્તનો મરણેન પરિહાનિં પસ્સામિ, દેવાતિ.

ઇતિ મહાસત્તો એત્તકે ઠાને નન્દમેવ વણ્ણેસિ, ન ઇતરે તયો જને. કિંકારણા? સત્તા હિ નામ પિયભરિયાસુ વિય સેસેસુ આલયં ન કરોન્તિ, માતરં વા સરન્તો પુત્તધીતરોપિ સરિસ્સતીતિ તસ્મા તમેવ વણ્ણેસિ, રાજમાતરં પન મહલ્લિકાભાવેન ન વણ્ણેસિ. ઞાણસમ્પન્ને મહાસત્તે મધુરસ્સરેન વણ્ણેન્તેયેવ નન્દાદેવી આગન્ત્વા રઞ્ઞો પુરતો ઠિતા વિય અહોસિ. તતો રાજા ચિન્તેસિ ''ઠપેત્વા મહોસધં અઞ્ઞો મમ ભરિયં આનેતું સમત્થો નામ નત્થી''તિ. અથસ્સ નં સરન્તસ્સ સોકો ઉપ્પજ્જિ. અથ નં મહાસત્તો ''મા ચિન્તયિત્થ, મહારાજ, દેવી ચ તે પુત્તો ચ માતા ચ તયોપિ આગચ્છિસ્સન્તિ, મમ ગમનમેવેત્થ પમાણં, તસ્મા ત્વં અસ્સાસં પટિલભ, નરિન્દા''તિ રાજાનં અસ્સાસેસિ. અથ રાજા ચિન્તેસિ ''અહં અત્તનો નગરં સુરક્ખિતં સુગોપિતં કારાપેત્વા ઇમં ઉપકારિનગરં એત્તકેન બલવાહનેન પરિક્ખિપિત્વાવ ઠિતો. અયં પન પણ્ડિતો એવં સુગોપિતાપિ મમ નગરા દેવિઞ્ચ મે પુત્તઞ્ચ માતરઞ્ચ આનેત્વા વેદેહસ્સ દાપેસિ. અમ્હેસુ ચ એવં પરિવારેત્વા ઠિતેસ્વેવ એકસ્સપિ અજાનન્તસ્સ વેદેહં સસેનાવાહનં પલાપેસિ. કિં નુ ખો દિબ્બમાયં જાનાતિ, ઉદાહુ ચક્ખુમોહન''ન્તિ. અથ નં પુચ્છન્તો આહ –

૭૬૦.''દિબ્બં અધીયસે માયં, અકાસિ ચક્ખુમોહનં;
યો મે અમિત્તં હત્થગતં, વેદેહં પરિમોચયી''તિ.

તં સુત્વા મહાસત્તો ''અહં દિબ્બમાયં જાનામિ, પણ્ડિતા હિ નામ દિબ્બમાયં ઉગ્ગણ્હિત્વા ભયે સમ્પત્તે અત્તાનમ્પિ પરમ્પિ દુક્ખતો મોચયન્તિયેવા''તિ વત્વા આહ –

૭૬૧.''અધીયન્તિ મહારાજ, દિબ્બમાયિધ પણ્ડિતા;
તે મોચયન્તિ અત્તાનં, પણ્ડિતા મન્તિનો જના.

૭૬૨.''સન્તિ માણવપુત્તા મે, કુસલા સન્ધિછેદકા;
યેસં કતેન મગ્ગેન, વેદહો મિથિલં ગતો''તિ.

તત્થ **દિબ્બમાયિધા**તિ દિબ્બમાયં ઇધ. **માણવપુત્તા**તિ ઉપટ્ઠાકતરુણયોધા. **યેસં કતેના**તિ યેહિ કતેન. **મગ્ગેના**તિ અલઙ્કતઉમઙ્ગેન.

તં સુત્વા રાજા ''અલઙ્કતઉમઙ્ગેન કિર ગતો, કીદિસો નુ ખો ઉમઙ્ગો''તિ ઉમઙ્ગં દટ્ઠુકામો અહોસિ. અથસ્સ ઇચ્છિતં ઞત્વા મહાસત્તો ''રાજા ઉમઙ્ગં દટ્ઠુકામો, દસ્સેસ્સામિસ્સ ઉમઙ્ગ''ન્તિ દસ્સેન્તો આહ –

૭૬૩.''ઇઙ્ઘ પસ્સ મહારાજ, ઉમઙ્ગં સાધુ માપિતં;
હત્થીનં અથ અસ્સાનં, રથાનં અથ પત્તિનં;
આલોકભૂતં તિટ્ઠન્તં, ઉમઙ્ગં સાધુ માપિત''ન્તિ.

તત્થ **હત્થીનન્તિ** ઇદ્ધકકમ્મચિત્તકમ્મવસેન કતાનં એતેસં હત્થિઆદીનં પન્તીહિ ઉપસોભિતં અલઙ્કતદેવસભાસદિસં એકોભાસં હુત્વા તિટ્ઠન્તં ઉમઙ્ગં પસ્સ, દેવાતિ.

એવઞ્ચ પન વત્વા ''મહારાજ, મમ પઞ્ઞાય માપિતે ચન્દસ્સ ચ સૂરિયસ્સ ચ ઉટ્ઠિતટ્ઠાને વિય પાકટે અલઙ્કતઉમઙ્ગે અસીતિમહાદ્વારાનિ ચતુસટ્ઠિચૂળદ્વારાનિ એકસતસયનગબ્ભે અનેકસતદીપગબ્ભે ચ પસ્સ, મયા સદ્ધિં સમગ્ગો સમ્મોદમાનો હુત્વા અત્તનો બલેન સદ્ધિં ઉપકારિનગરં પવિસ, દેવા''તિ નગરદ્વારં વિવરાપેસિ. રાજા એકસતરાજપરિવારો નગરં પાવિસિ. મહાસત્તો પાસાદા ઓરુય્હ રાજાનં વન્દિત્વા સપરિવારં આદાય ઉમઙ્ગં પાવિસિ. રાજા અલઙ્કતદેવસભં વિય ઉમઙ્ગં દિસ્વા બોધિસત્તસ્સ ગુણે વણ્ણેન્તો આહ –

૭૬૪.''લાભા વત વિદેહાનં, યસ્સિમેદિસા પણ્ડિતા;
ઘરે વસન્તિ વિજિતે, યથા ત્વંસિ મહોસધા''તિ.

તત્થ **વિદેહાનન્તિ** એવરૂપાનં પણ્ડિતાનં આકરસ્સ ઉટ્ઠાનટ્ઠાનભૂતસ્સ વિદેહાનં જનપદસ્સ લાભા વત. **યસ્સિમેદિસાતિ** યસ્સ ઇમે એવરૂપા પણ્ડિતા ઉપાયકુસલા સન્તિકે વા એકઘરે વા એકજનપદે વા એકરટ્ઠે વા વસન્તિ, તસ્સપિ લાભા વત. **યથા ત્વંસીતિ** યથા ત્વં અસિ, તાદિસેન પણ્ડિતેન સદ્ધિંયેવ એકરટ્ઠે વા એકજનપદે વા એકનગરે વા એકઘરે વા વસિતું લભન્તિ. તેસં વિદેહરટ્ઠવાસીનઞ્ચેવ મિથિલનગરવાસીનઞ્ચ તથા સદ્ધિં એકતો વસિતું લભન્તાનં લાભા વતાતિ વદતિ.

અથસ્સ મહાસત્તો એકસતસયનગબ્ભે દસ્સેતિ. એકસ્સ દ્વારે વિવટે સબ્બેસં વિવરીયતિ. એકસ્સ દ્વારે પિદહિતે સબ્બેસં પિધીયતિ. રાજા ઉમઙ્ગં ઓલોકેન્તો પુરતો ગચ્છતિ, પણ્ડિતો પન પચ્છતો. સબ્બા સેના ઉમઙ્ગમેવ પાવિસિ. રાજા ઉમઙ્ગતો નિક્ખમિ. પણ્ડિતો તસ્સ નિક્ખન્તભાવં ઞત્વા સયં નિક્ખમિત્વા અઞ્ઞેસં નિક્ખમિતું અદત્વા ઉમઙ્ગદ્વારં પિદહન્તો આણિં અક્કમિ. તાવદેવ અસીતિમહાદ્વારાનિ ચતુસટ્ઠિચૂળદ્વારાનિ એકસતસયનગબ્ભદ્વારાનિ અનેકસતદીપગબ્ભદ્વારાનિ ચ એકપ્પહારેનેવ પિદહિંસુ. સકલો ઉમઙ્ગો લોકન્તરિયનિરયો વિય અન્ધકારો અહોસિ. મહાજનો ભીતતસિતો અહોસિ. મહાસત્તો હિય્યો ઉમઙ્ગં પવિસન્તો યં ખગ્ગં વાલુકે ઠપેસિ, તં ગહેત્વા ભૂમિતો અટ્ઠારસહત્થુબ્બેધં આકાસં ઉલ્લઙ્ઘિત્વા ઓરુય્હ રાજાનં હત્થે ગહેત્વા અસિં ઉગ્ગિરિત્વા તાસેત્વા ''મહારાજ, સકલજમ્બુદીપે રજ્જં કસ્સ રજ્જ''ન્તિ પુચ્છિ. સો ભીતો ''તુય્હમેવ પણ્ડિતા''તિ વત્વા ''અભયં મે દેહી''તિ આહ. ''મા ભાયિત્થ, મહારાજ, નાહં તં મારેતુકામતાય ખગ્ગં પરામસિં, મમ પઞ્ઞાનુભાવં દસ્સેતું પરામસિ''ન્તિ ખગ્ગં રઞ્ઞો અદાસિ. અથ નં ખગ્ગં ગહેત્વા ઠિતં ''મહારાજ, સચે મં મારેતુકામોસિ, ઇદાનેવ ઇમિના ખગ્ગેન મારેહિ. અથ અભયં દાતુકામો, અભયં દેહી''તિ આહ. ''પણ્ડિત, મયા તુય્હમ્પિ અભયં દિન્નમેવ, ત્વં મા ચિન્તયી''તિ અસિં ઠપેત્વા ઉભોપિ અઞ્ઞમઞ્ઞં અદુબ્ભાય સપથં કરિંસુ.

અથ રાજા બોધિસત્તં આહ – ''પણ્ડિત, એવં ઞાણબલસમ્પન્નો હુત્વા રજ્જં કસ્મા ન ગણ્હાસી''તિ? ''મહારાજ, અહં ઇચ્છમાનો અજ્જેવ સકલજમ્બુદીપે રાજાનો મારેત્વા રજ્જં ગણ્હેય્યં, પરં મારેત્વા ચ યસગ્ગહણં નામ પણ્ડિતેહિ ન પસત્થ''ન્તિ. ''પણ્ડિત, મહાજનો દ્વારં અલભમાનો પરિદેવતિ, ઉમઙ્ગદ્વારં વિવરિત્વા મહાજનસ્સ જીવિતદાનં દેહી''તિ . સો દ્વારં વિવરિ, સકલો ઉમઙ્ગો એકોભાસો અહોસિ. મહાજનો અસ્સાસં પટિલભિ. સબ્બે રાજાનો અત્તનો સેનાય સદ્ધિં નિક્ખમિત્વા પણ્ડિતસ્સ સન્તિકં આગમિંસુ. સો રઞ્ઞા સદ્ધિં વિસાલમાળકે અટ્ઠાસિ. અથ નં તે રાજાનો આહંસુ ''પણ્ડિત, તં નિસ્સાય જીવિતં લદ્ધં, સચે મુહુત્તં ઉમઙ્ગદ્વારં ન વિવરિત્થ, સબ્બેસં નો

તત્થેવ મરણં અભવિસ્સા’’તિ. ‘‘ન મહારાજાનો ઇદાનેવ તુમ્હેહિ મઞ્ઞેવ નિસ્સાય જીવિતં લદ્ધં, પુબ્બેપિ લદ્ધંયેવા’’તિ. ‘‘કદા, પણ્ડિતા’’તિ? ‘‘ઠપેત્વા અમ્હાકં નગરં સકલજમ્બુદીપે રજ્જં ગહેત્વા ઉત્તરપઞ્ચાલનગરં ગન્ત્વા ઉય્યાને જયપાનં પાતું સુરાય પટિયત્તકાલં સરથા’’તિ? ‘‘આમ, પણ્ડિતા’’તિ. તદા એસ રાજા કેવટ્ટેન સદ્ધિં દુમ્મન્તિતેન વિસયોજિતાય સુરાય ચેવ મચ્છમંસેહિ ચ તુમ્હે મારેતું કિચ્ચમકાસિ. અથાહં ‘‘માદિસે પણ્ડિતે ધરમાને ઇમે અનાથમરણં મા મરન્તૂ’’તિ અત્તનો યોધે પેસેત્વા સબ્બભાજનાનિ ભિન્દાપેત્વા એતેસં મન્તં ભિન્દિત્વા તુમ્હાકં જીવિતદાનં અદાસિન્તિ.

તે સબ્બેપિ ઉબ્બિગ્ગમાનસા હુત્વા ચૂળનિરાજાનં પુચ્છિંસુ ‘‘સચ્ચં કિર, મહારાજા’’તિ? ‘‘આમ, મયા કેવટ્ટસ્સ કથં ગહેત્વા કતં, સચ્ચમેવ પણ્ડિતો કથેતી’’તિ. તે સબ્બેપિ મહાસત્તં આલિઙ્ગિત્વા ‘‘પણ્ડિત, ત્વં સબ્બેસં નો પતિટ્ઠા જાતો, તં નિસ્સાય મયં જીવિતં લભિમ્હા’’તિ સબ્બપસાધનેહિ મહાસત્તસ્સ પૂજં કરિંસુ. પણ્ડિતો રાજાનં આહ – ‘‘મહારાજ, તુમ્હે મા ચિન્તયિત્થ, પાપમિત્તસંસગ્ગસ્સેવ એસ દોસો, ઇમે રાજાનો ખમાપેથા’’તિ. રાજા ‘‘મયા દુપ્પુરિસં નિસ્સાય તુમ્હાકં એવરૂપં કતં, એસ મય્હં દોસો, ખમથ મે દોસં, પુન એવરૂપં ન કરિસ્સામી’’તિ ખમાપેસિ. તે અઞ્ઞમઞ્ઞં અચ્ચયં દેસેત્વા સમગ્ગા સમ્મોદમાના અહેસું. અથ રાજા બહૂનિ ખાદનીયભોજનીયગન્ધમાલાદીનિ આહરાપેત્વા સબ્બેહિ સદ્ધિં સત્તાહં ઉમઙ્ગેયેવ કીળિત્વા નગરં પવિસિત્વા મહાસત્તસ્સ મહાસક્કારં કારેત્વા એકસતરાજપરિવુતો મહાતલે નિસીદિત્વા પણ્ડિતં અત્તનો સન્તિકે વસાપેતુકામતાય આહ –

૭૬૫.‘‘વુત્તિઞ્ચ પરિહારઞ્ચ, દિગુણં ભત્તવેતનં;
દદામિ વિપુલે ભોગે, ભુઞ્જ કામે રમસ્સુ ચ;
મા વિદેહં પચ્ચગમા, કિં વિદેહો કરિસ્સતી’’તિ.

તત્થ **વુત્તિ**ન્તિ યસનિસ્સિતં જીવિતવુત્તિં. **પરિહાર**ન્તિ ગામનિગમદાનં. **ભત્ત**ન્તિ નિવાપં. **વેતન**ન્તિ પરિબ્બયં. **ભોગે**તિ અઞ્ઞેપિ તે વિપુલે ભોગે દદામિ.

પણ્ડિતો તં પટિક્ખિપન્તો આહ –

૭૬૬.‘‘યો ચજેથ મહારાજ, ભત્તારં ધનકારણા;
ઉભિન્નં હોતિ ગારય્હો, અત્તનો ચ પરસ્સ ચ;
યાવ જીવેય્ય વેદેહો, નાઞ્ઞસ્સ પુરિસો સિયા.

૭૬૭.‘‘યો ચજેથ મહારાજ, ભત્તારં ધનકારણા;
ઉભિન્નં હોતિ ગારય્હો, અત્તનો ચ પરસ્સ ચ;
યાવ તિટ્ઠેય્ય વેદેહો, નાઞ્ઞસ્સ વિજિતે વસે’’તિ.

તત્થ **અત્તનો ચ પરસ્સ ચા**તિ એવરૂપઞ્હિ ‘‘ધનકારણા મયા અત્તનો ભત્તારં પરિચ્ચજન્તેન પાપં કત’’ન્તિ અત્તાપિ અત્તાનં ગરહતિ, ‘‘ઇમિના ધનકારણા અત્તનો ભત્તા પરિચ્ચત્તો, પાપધમ્મો અય’’ન્તિ પરોપિ ગરહતિ. તસ્મા ન સક્કા તસ્મિં ધરન્તે મયા અઞ્ઞસ્સ વિજિતે વસિતુન્તિ.

અથ નં રાજા આહ – ''તેન હિ, પણ્ડિત, તવ રઞ્ઞો દિવઙ્ગતકાલે ઇધાગન્તું પટિઞ્ઞં દેહી''તિ. સો ''સાધુ, દેવ, અહં જીવન્તો આગમિસ્સામી''તિ આહ. અથસ્સ રાજા સત્તાહં મહાસક્કારં કત્વા સત્તાહચ્ચયેન પુન આપુચ્છનકાલે ''અહં તે, પણ્ડિત, ઇદઞ્ચિદઞ્ચ દમ્મી''તિ વદન્તો ગાથમાહ –

૭૬૮.''દમ્મિ નિક્ખસહસ્સં તે, ગામાસીતિઞ્ચ કાસિસુ;
દાસિસતાનિ ચત્તારિ, દમ્મિ ભરિયાસતઞ્ચ તે;
સબ્બં સેનઙ્ગમાદાય, સોત્થિં ગચ્છ મહોસધા''તિ.

તત્થ **નિક્ખસહસ્સન્તિ** પઞ્ચસુવણ્ણેન નિક્ખેન નિક્ખાનં સહસ્સં. **ગામાતિ** યે ગામા સંવચ્છરે સંવચ્છરે સહસ્સસહસ્સુટ્ઠાનકા, તે ચ ગામે તે દમ્મિ. **કાસિસૂતિ** કાસિરટ્ઠે. તં વિદેહરટ્ઠસ્સ આસન્નં, તસ્મા તત્થસ્સ અસીતિગામે અદાસિ.

સોપિ રાજાનં આહ – ''મહારાજ, તુમ્હે બન્ધવાનં મા ચિન્તયિત્થ, અહં મમ રઞ્ઞો ગમનકાલેયેવ 'મહારાજ, નન્દાદેવિં માતુટ્ઠાને ઠપેય્યાસિ, પઞ્ચાલચન્દં કનિટ્ઠટ્ઠાને'તિ વત્વા ધીતાય તે અભિસેકં દાપેત્વા રાજાનં ઉય્યોજેસિં, માતરઞ્ચ દેવિઞ્ચ પુત્તઞ્ચ સીઘમેવ પેસેસ્સામી''તિ. સો ''સાધુ, પણ્ડિતા''તિ અત્તનો ધીતુ દાતબ્બાનિ દાસિદાસવત્થાલઙ્કારસુવણ્ણહિરઞ્ઞઅલઙ્કતહત્થિઅસ્સરથાદીનિ ''ઇમાનિ તસ્સા દદેય્યાસી''તિ મહાસત્તં પટિચ્છાપેત્વા સેનાવાહનસ્સ કત્તબ્બકિચ્ચં વિચારેન્તો આહ –

૭૬૯.''યાવ દદન્તુ હત્થીનં, અસ્સાનં દિગુણં વિધં;
તપ્પેન્તુ અન્નપાનેન, રથિકે પત્તિકારકે''તિ.

તત્થ **યાવાતિ** ન કેવલં દિગુણમેવ, યાવ પહોતિ, તાવ હત્થીનઞ્ચ અસ્સાનઞ્ચ યવગોધુમાદિવિધં દેથાતિ વદતિ. **તપ્પેન્તૂતિ** યત્તકેન તે અન્તરામગ્ગે અકિલન્તા ગચ્છન્તિ, તત્તકં દેન્તા તપ્પેન્તુ.

એવઞ્ચ પન વત્વા પણ્ડિતં ઉય્યોજેન્તો આહ –

૭૭૦.''હત્થી અસ્સે રથે પત્તી, ગચ્છેવાદાય પણ્ડિત;
પસ્સતુ તં મહારાજા, વેદેહો મિથિલં ગત''ન્તિ.

તત્થ **મિથિલં ગતન્તિ** સોત્થિના તં મિથિલનગરં સમ્પત્તં પસ્સતુ.

ઇતિ સો પણ્ડિતસ્સ મહન્તં સક્કારં કત્વા ઉય્યોજેસિ. તેપિ એકસતરાજાનો મહાસત્તસ્સ સક્કારં કત્વા બહું પણ્ણાકારં અદંસુ. તેસં સન્તિકે ઉપનિક્ખિત્તકપુરિસાપિ પણ્ડિતમેવ પરિવારયિંસુ. સો મહન્તેન પરિવારેન પરિવુતો મગ્ગં પટિપજ્જિત્વા અન્તરામગ્ગેયેવ ચૂળનિરઞ્ઞા દિન્નગામતો આયં આહરાપેતું પુરિસે પેસેત્વા વિદેહરટ્ઠં સમ્પાપુણિ. સેનકોપિ કિન્તરામગ્ગે અત્તનો પુરિસં ઠપેસિ ''ચૂળનિરઞ્ઞો પુન આગમનં વા અનાગમનં વા જાનિત્વા યસ્સ કસ્સચિ આગમનઞ્ચ મય્હં આરોચેય્યાસી''તિ. સો તિયોજનમત્થકેયેવ મહાસત્તં દિસ્વા આગન્ત્વા ''પણ્ડિતો મહન્તેન પરિવારેન આગચ્છતી''તિ સેનકસ્સ આરોચેસિ. સો તં સુત્વા રાજકુલં અગમાસિ . રાજાપિ પાસાદતલે ઠિતો વાતપાનેન ઓલોકેન્તો મહતિં સેનં દિસ્વા ''મહોસધપણ્ડિતસ્સ સેના મન્દા, અયં અતિવિય મહતી સેના દિસ્સતિ, કિં નુ ખો ચૂળનિરાજા આગતો સિયા''તિ ભીતતસિતો તમત્થં પુચ્છન્તો આહ –

૭૭૧.‘‘હત્થી અસ્સા રથા પત્તી, સેના પદિસ્સતે મહા;
ચતુરઙ્ગિની ભીસરૂપા, કિં નુ મઞ્ઞસિ પણ્ડિતા’’તિ.

અથસ્સ સેનકો તમત્થં આરોચેન્તો આહ –

૭૭૨.‘‘આનન્દો તે મહારાજ, ઉત્તમો પટિદિસ્સતિ;
સબ્બં સેનઙ્ગમાદાય, સોત્થિં પત્તો મહોસધો’’તિ.

તં સુત્વા રાજા આહ – ‘‘સેનક, પણ્ડિતસ્સ સેના મન્દા, અયં પન મહતી’’તિ. ‘‘મહારાજ, ચૂળનિરાજા તેન પસાદિતો ભવિસ્સતિ, તેનસ્સ પસન્નેન દિન્ના ભવિસ્સતી’’તિ. રાજા નગરે ભેરિં ચરાપેસિ ‘‘નગરં અલઙ્કરિત્વા પણ્ડિતસ્સ પચ્ચુગ્ગમનં કરોન્તૂ’’તિ. નાગરા તથા કરિંસુ. પણ્ડિતો નગરં પવિસિત્વા રાજકુલં ગન્ત્વા રાજાનં વન્દિત્વા એકમન્તં નિસીદિ. અથ નં રાજા ઉટ્ઠાય આલિઙ્ગિત્વા પલ્લઙ્કવરગતો પટિસન્થારં કરોન્તો આહ –

૭૭૩.‘‘યથા પેતં સુસાનસ્મિં, છડ્ડેત્વા ચતુરો જના;
એવં કપિલયે ત્યમ્હ, છડ્ડયિત્વા ઇધાગતા.

૭૭૪.‘‘અથ ત્વં કેન વણ્ણેન, કેન વા પન હેતુના;
કેન વા અત્થજાતેન, અત્તાનં પરિમોચયી’’તિ.

તત્થ **ચતુરો જના**તિ પણ્ડિત, યથા નામ કાલકતં ચતુરો જના મઞ્ચકેન સુસાનં નેત્વા તત્થ છડ્ડેત્વા અનપેક્ખા ગચ્છન્તિ, એવં કપિલયે રટ્ઠે તં છડ્ડેત્વા મયં ઇમાગતાતિ અત્થો. **કેન વણ્ણેના**તિ કેન કારણેન. **હેતુના**તિ પચ્ચયેન. **અત્થજાતેના**તિ અત્થેન. **અત્તાનં પરિમોચયી**તિ અમિત્તહત્થગતો કેન કારણેન પચ્ચયેન કેન અત્થેન ત્વં અત્તાનં પરિમોચેસીતિ પુચ્છતિ.

તતો મહાસત્તો આહ –

૭૭૫.‘‘અત્થં અત્થેન વેદેહ, મન્તં મન્તેન ખત્તિય;
પરિવારયિં રાજાનં, જમ્બુદીપંવ સાગરો’’તિ.

તસ્સત્થો – અહં, મહારાજ, તેન ચિન્તિતં અત્થં અત્તનો ચિન્તિતેન અત્થેન, તેન ચ મન્તિતં મન્તં અત્તનો મન્તિતેન મન્તેન પરિવારેસિં. ન કેવલઞ્ચ એત્તકમેવ, એકસતરાજપરિવારં પન તં રાજાનં જમ્બુદીપં સાગરો વિય પરિવારયિસ્સન્તિ. સબ્બં અત્તનો કતકમ્મં વિત્થારેત્વા કથેસિ.

તં સુત્વા રાજા અતિવિય તુસ્સિ. અથસ્સ પણ્ડિતો ચૂળનિરઞ્ઞા અત્તનો દિન્નં પણ્ણાકારં આચિક્ખન્તો આહ –

૭૭૬.‘‘દિન્નં નિક્ખસહસ્સં મે, ગામાસીતિ ચ કાસિસુ;
દાસિસતાનિ ચત્તારિ, દિન્નં ભરિયાસતઞ્ચ મે;
સબ્બં સેનઙ્ગમાદાય, સોત્થિનામ્હિ ઇધાગતો’’તિ.

તતો રાજા અતિવિય તુટ્ઠપહટ્ઠો મહાસત્તસ્સ ગુણં વણ્ણેન્તો તમેવ ઉદાનં ઉદાનેસિ –

૭૭૭."સુસુખં વત સંવાસો, પણ્ડિતેહીતિ સેનક;
પક્ખીવ પઞ્જરે બદ્ધે મચ્છે જાલગતેરિવ;
અમિત્તહત્થત્તગતે, મોચયી નો મહોસધો"તિ.

સેનકોપિ તસ્સ વચનં સમ્પટિચ્છન્તો તમેવ ગાથમાહ –

૭૭૮."એવમેતં મહારાજ, પણ્ડિતા હિ સુખાવહા;
પક્ખીવ પઞ્જરે બદ્ધે, મચ્છે જાલગતેરિવ;
અમિત્તહત્થત્તગતે, મોચયી નો મહોસધો"તિ.

અથ રાજા નગરે છણભેરિં ચરાપેત્વા "સત્તાહં મહાછણં કરોન્તુ, યેસં મયિ સિનેહો અત્થિ, તે સબ્બે પણ્ડિતસ્સ સક્કારં સમ્માનં કરોન્તૂ"તિ આણાપેન્તો આહ –

૭૭૯."આહઞ્ઞન્તુ સબ્બવીણા, ભેરિયો દિન્દિમાનિ ચ;
ધમેન્તુ માગધા સઙ્ખા, વગ્ગૂ નદન્તુ દુન્દુભી"તિ.

તત્થ **આહઞ્ઞન્તૂ**તિ વાદિયન્તુ. **માગધા સઙ્ખા**તિ મગધરટ્ઠે સઞ્જાતા સઙ્ખા. **દુન્દુભી**તિ મહાભેરિયો.

અથ તે નાગરા ચ જાનપદા ચ પકતિયાપિ પણ્ડિતસ્સ સક્કારં કાતુકામા ભેરિસદ્દં સુત્વા અતિરેકતરં અકંસુ. તમત્થં પકાસેન્તો સત્થા આહ –

૭૮૦."ઓરોધા ચ કુમારા ચ, વેસિયાના ચ બ્રાહ્મણા;
બહું અન્નઞ્ચ પાનઞ્ચ, પણ્ડિતસ્સાભિહારયું.

૭૮૧."હત્થારોહા અનીકટ્ઠા, રથિકા પત્તિકારકા;
બહું અન્નઞ્ચ પાનઞ્ચ, પણ્ડિતસ્સાભિહારયું.

૭૮૨."સમાગતા જાનપદા, નેગમા ચ સમાગતા;
બહું અન્નઞ્ચ પાનઞ્ચ, પણ્ડિતસ્સાભિહારયું.

૭૮૩."બહુજનો પસન્નોસિ, દિસ્વા પણ્ડિતમાગતં;
પણ્ડિતમ્હિ અનુપ્પત્તે, ચેલુક્ખેપો અવત્તથા"તિ.

તત્થ **ઓરોધા**તિ ઉદુમ્બરદેવિં આદિં કત્વા અન્તેપુરિકા. **અભિહારયુ**ન્તિ અભિહારાપેસું, પહિણિંસૂતિ અત્થો. **બહુજનો**તિ ભિક્ખવે, નગરવાસિનો ચ ચતુદ્વારગામવાસિનો ચ જનપદવાસિનો ચાતિ બહુજનો પસન્નો અહોસિ. **દિસ્વા પણ્ડિતમાગત**ન્તિ પણ્ડિતં મિથિલં આગતં દિસ્વા. **અવત્તથા**તિ પણ્ડિતમ્હિ મિથિલં અનુપ્પત્તે "અયં નો પઠમમેવ પચ્ચામિત્તવસં ગતં રાજાનં મોચેત્વા પેસેત્વા પચ્છા એકસતરાજાનો અઞ્ઞમઞ્ઞં ખમાપેત્વા સમગ્ગે કત્વા ચૂળનિં પસાદેત્વા તેન દિન્નં મહન્તં યસં આદાય આગતો"તિ તુટ્ઠચિત્તેન જનેન પવત્તિતો ચેલુક્ખેપો પવત્તથ.

અથ મહાસત્તો છણાવસાને રાજકુલં આગન્ત્વા ‘‘મહારાજ, ચૂળનિરઞ્ઞો માતરઞ્ચ દેવિઞ્ચ પુત્તઞ્ચ સીઘં પેસેતું વટ્ટતી’’તિ આહ. ‘‘સાધુ, તાત, પેસેહી’’તિ. સો તેસં તિણ્ણં જનાનં મહન્તં સક્કારં કત્વા અત્તના સદ્ધિં આગતસેનાયપિ સક્કારં સમ્માનં કારેત્વા તે તયો જને મહન્તેન પરિવારેન અત્તનો પુરિસેહિ સદ્ધિં પેસેસિ. રઞ્ઞા અત્તનો દિન્ના સતભરિયા ચ ચત્તારિ દાસિસતાનિ ચ નન્દાદેવિયા સદ્ધિં પેસેસિ, અત્તના સદ્ધિં આગતસેનમ્પિ તેહિ સદ્ધિંયેવ પેસેસિ. તે મહન્તેન પરિવારેન ઉત્તરપઞ્ચાલનગરં પાપુણિંસુ. અથ રાજા માતરં પુચ્છિ ‘‘કિં, અમ્મ, વેદેહરાજેન તે સઙ્ગહો કતો’’તિ? ‘‘કિં તાત, કથેસિ, મં દેવતાઠાને ઠપેત્વા સક્કારમકાસિ, નન્દાદેવિમ્પિ માતુટ્ઠાને ઠપેસિ, પઞ્ચાલચન્દં કનિટ્ઠભાતિકટ્ઠાને ઠપેસી’’તિ. તં સુત્વા રાજા અતિવિય તુસ્સિત્વા બહું પણ્ણાકારં પેસેસિ. તતો પટ્ઠાય તે ઉભોપિ સમગ્ગા સમ્મોદમાના વસિંસૂતિ.

મહાઉમઙ્ગખણ્ડં નિટ્ઠિતં.

દકરક્ખસપઞ્હો

પઞ્ચાલચન્દી વિદેહરઞ્ઞા પિયા અહોસિ મનાપા. સા દુતિયે સંવચ્છરે પુત્તં વિજાયિ. તસ્સ દસમે સંવચ્છરે વેદેહરાજા કાલમકાસિ. બોધિસત્તો તસ્સ છત્તં ઉસ્સાપેત્વા ‘‘દેવ, અહં તવ અય્યકસ્સ ચૂળનિરઞ્ઞો સન્તિકં ગમિસ્સામી’’તિ આપુચ્છિ. પણ્ડિત, મા મં દહરં છડ્ડેત્વા ગમિત્થ, અહં તં પિતુટ્ઠાને ઠપેત્વા સક્કારં કરિસ્સામીતિ. પઞ્ચાલચન્દીપિ નં ‘‘પણ્ડિત, તુમ્હાકં ગતકાલે અઞ્ઞં પટિસરણં નત્થિ, મા ગમિત્થા’’તિ યાચિ. સોપિ ‘‘મયા રઞ્ઞો પટિઞ્ઞા દિન્ના, ન સક્કા અગન્તુ’’ન્તિ મહાજનસ્સ કલુનં પરિદેવન્તસ્સેવ અત્તનો ઉપટ્ઠાકે ગહેત્વા નગરા નિક્ખમિત્વા ઉત્તરપઞ્ચાલનગરં ગતો. રાજા તસ્સાગમનં સુત્વા પચ્ચુગ્ગન્ત્વા મહન્તેન સક્કારેન નગરં પવેસેત્વા મહન્તં ગેહં દત્વા ઠપેત્વા પઠમદિન્ને અસીતિગામે ન અઞ્ઞં ભોગં અદાસિ. સો તં રાજાનં ઉપટ્ઠાસિ.

તદા ભેરી નામ પરિબ્બાજિકા રાજગેહે ભુઞ્જતિ, સા પણ્ડિતા બ્યત્તા. તાય મહાસત્તો ન દિટ્ઠપુબ્બો, ‘‘મહોસધપણ્ડિતો કિર રાજાનં ઉપટ્ઠાતી’’તિ સદ્દમેવ સુણાતિ. તેનપિ સા ન દિટ્ઠપુબ્બા, ‘‘ભેરી નામ પરિબ્બાજિકા રાજગેહે ભુઞ્જતી’’તિ સદ્દમેવ સુણાતિ. નન્દાદેવી પન ‘‘પિયવિપ્પયોગં કત્વા અમ્હે કિલમાપેસી’’તિ બોધિસત્તે અનત્તમના અહોસિ. સા પઞ્ચસતા વલ્લભિત્થિયો આણાપેસિ ‘‘મહોસધસ્સ એકં દોસં ઉપધારેત્વા રઞ્ઞો અન્તરે પરિભિન્દિતું વાયમથા’’તિ. તા તસ્સ અન્તરં ઓલોકેન્તિયો વિચરન્તિ.

અથેકદિવસં સા પરિબ્બાજિકા ભુઞ્જિત્વા રાજગેહા નિક્ખન્તી બોધિસત્તં રાજુપટ્ઠાનં આગચ્છન્તં રાજઙ્ગણે પસ્સિ. સો તં વન્દિત્વા અટ્ઠાસિ. સા ‘‘અયં કિર પણ્ડિતો, જાનિસ્સામિ તાવસ્સ પણ્ડિતભાવં વા અપણ્ડિતભાવં વા’’તિ હત્થમુદ્દાય પઞ્હં પુચ્છન્તી બોધિસત્તં ઓલોકેત્વા હત્થં પસારેસિ. સા કિર ‘‘કીદિસં, પણ્ડિત, રાજા તં પરદેસતો આનેત્વા ઇદાનિ પટિજગ્ગતિ, ન પટિજગ્ગતી’’તિ મનસાવ પઞ્હં પુચ્છિ. બોધિસત્તો ‘‘અયં હત્થમુદ્દાય મં પઞ્હં પુચ્છતી’’તિ ઞત્વા પઞ્હં વિસ્સજ્જેન્તો હત્થમુટ્ઠિં અકાસિ. સો કિર ‘‘અય્યે, મમ પટિઞ્ઞં ગહેત્વા પક્કોસિત્વા ઇદાનિ રાજા ગાળ્હમુટ્ઠિ જાતો, ન મે અપુબ્બં કિઞ્ચિ દેતી’’તિ મનસાવ પઞ્હં વિસ્સજ્જેસિ. સા તં કારણં ઞત્વા હત્થં ઉક્ખિપિત્વા અત્તનો સીસં પરામસિ. તેન ઇદં દસ્સેતિ ‘‘પણ્ડિત, સચે કિલમસિ, મયં વિય કસ્મા ન પબ્બજસી’’તિ? તં ઞત્વા મહાસત્તો અત્તનો કુચ્છિં પરામસિ. તેન ઇદં દસ્સેતિ ‘‘અય્યે, મમ પોસિતબ્બા પુત્તદારા બહુતરા, તેન ન પબ્બજામી’’તિ. ઇતિ સા હત્થમુદ્દાય પઞ્હં પુચ્છિત્વા અત્તનો આવાસમેવ અગમાસિ. મહાસત્તોપિ તં વન્દિત્વા રાજુપટ્ઠાનં ગતો.

નન્દાદેવિયા પયુત્તા વલ્લભિત્થિયો સીહપઞ્જરે ઠિતા તં કિરિયં દિસ્વા ચૂળનિરઞ્ઞો સન્તિકં ગન્ત્વા ‘‘દેવ, મહોસધો ભેરિપરિબ્બાજિકાય સદ્ધિં એકતો હુત્વા તુમ્હાકં રજ્જં ગણ્હિતુકામો, તુમ્હાકં પચ્ચત્થિકો હોતી’’તિ પરિભિન્દિંસુ. રાજા આહ – ‘‘કિં વો દિટ્ઠં વા સુતં વા’’તિ? મહારાજ , પરિબ્બાજિકા ભુઞ્જિત્વા ઓતરન્તી મહોસધં દિસ્વા રાજાનં હત્થતલં વિય ખલમણ્ડલં વિય ચ સમં કત્વા ‘‘રજ્જં અત્તનો હત્થગતં કાતું સક્કોસી’’તિ હત્થં પસારેસિ. મહોસધોપિ ખગ્ગગ્ગહણાકારં દસ્સેન્તો ‘‘કતિપાહચ્ચયેન સીસં છિન્દિત્વા રજ્જં અત્તનો હત્થગતં કરિસ્સામી’’તિ મુટ્ઠિં અકાસિ. સા ‘‘સીસમેવ છિન્દાહી’’તિ અત્તનો હત્થં ઉક્ખિપિત્વા સીસં પરામસિ. મહોસધો ‘‘મજ્ઝેયેવ નં છિન્દિસ્સામી’’તિ કુચ્છિં પરામસિ. અપ્પમત્તા, મહારાજ, હોથ, મહોસધં ઘાતેતું વટ્ટતીતિ. સો તાસં કથં સુત્વા ચિન્તેસિ ‘‘ન સક્કા પણ્ડિતેન મયિ દુસ્સિતું, પરિબ્બાજિકં પુચ્છિસ્સામી’’તિ.

સો પુનદિવસે પરિબ્બાજિકાય ભુત્તકાલે તં ઉપસઙ્કમિત્વા પુચ્છિ ‘‘અય્યે, કચ્ચિ તે મહોસધપણ્ડિતો દિટ્ઠો’’તિ? ‘‘આમ, મહારાજ, હિય્યો ઇતો ભુઞ્જિત્વા નિક્ખન્તિયા દિટ્ઠો’’તિ. ‘‘કોચિ પન વો કથાસલ્લાપો અહોસી’’તિ. ‘‘મહારાજ, સલ્લાપો નત્થિ, ‘સો પન પણ્ડિતો’તિ સુત્વા ‘સચે પણ્ડિતો, ઇદં જાનિસ્સતી’તિ હત્થમુદ્દાય નં પઞ્હં પુચ્છન્તી ‘‘પણ્ડિત, કચ્ચિ તે રાજા પસારિતહત્થો, ન સઙ્કુચિતહત્થો, કચ્ચિ તે સઙ્ગણ્હાતી’’તિ હત્થં પસારેસિં. પણ્ડિતો – ‘‘રાજા મમ પટિઞ્ઞં ગહેત્વા પક્કોસિત્વા ઇદાનિ કિઞ્ચિ ન દેતી’’તિ મુટ્ઠિમકાસિ. અથાહં – ‘‘સચે કિલમસિ, મયં વિય કસ્મા ન પબ્બજસી’’તિ સીસં પરામસિં. સો – ‘‘મમ પોસેતબ્બા પુત્તદારા બહુતરા, તેન ન પબ્બજામી’’તિ અત્તનો કુચ્છિં પરામસીતિ. ‘‘પણ્ડિતો, અય્યે, મહોસધો’’તિ? ‘‘આમ, મહારાજ, પથવિતલે પઞ્ઞાય તેન સદિસો નામ નત્થી’’તિ. રાજા તસ્સા કથં સુત્વા તં વન્દિત્વા ઉય્યોજેસિ. તસ્સા ગતકાલે પણ્ડિતો રાજુપટ્ઠાનં પવિટ્ઠો. અથ નં પુચ્છિ ‘‘કચ્ચિ તે, પણ્ડિત, ભેરી નામ પરિબ્બાજિકા દિટ્ઠા’’તિ? ‘‘આમ, મહારાજ, હિય્યો ઇતો નિક્ખન્તિં પસ્સિં, સા હત્થમુદ્દાય એવં મં પઞ્હં પુચ્છિ, અહઞ્ચસ્સા તથેવ વિસ્સજ્જેસિ’’ન્તિ તાય કથિતનિયામેનેવ કથેસિ. રાજા તં દિવસં પસીદિત્વા પણ્ડિતસ્સ સેનાપતિટ્ઠાનં અદાસિ, સબ્બકિચ્ચાનિ તમેવ પટિચ્છાપેસિ. તસ્સ યસો મહા અહોસિ.

રઞ્ઞો દિન્નયસાનન્તરમેવ સો ચિન્તેસિ ‘‘રઞ્ઞા એકપ્પહારેનેવ મય્હં અતિમહન્તં ઇસ્સરિયં દિન્નં, રાજાનો ખો પન મારેતુકામાપિ એવં કરોન્તિયેવ, યંનૂનાહં ‘મમ સુહદયો વા નો વા’તિ રાજાનં વીમંસેય્યં, ન ખો પનઞ્ઞો જાનિતું સક્ખિસ્સતિ, ભેરી પરિબ્બાજિકા ઞાણસમ્પન્ના, સા એકેનુપાયેન જાનિસ્સતી’’તિ. સો બહૂનિ ગન્ધમાલાદીનિ ગહેત્વા પરિબ્બાજિકાય આવાસં ગન્ત્વા તં પૂજયિત્વા વન્દિત્વા ‘‘અય્યે, તુમ્હેહિ રઞ્ઞો મમ ગુણકથાય કથિતદિવસતો પટ્ઠાય રાજા અજ્ઝોત્થરિત્વા મય્હં અતિમહન્તં યસં દેતિ, તં ખો પન ‘સભાવેન વા દેતિ, નો વા’તિ ન જાનામિ, સાધુ વતસ્સ, સચે એકેનુપાયેન રઞ્ઞો મયિ સિનેહભાવં જાનેય્યાથા’’તિ આહ. સા ‘‘સાધૂ’’તિ પટિસ્સુણિત્વા પુનદિવસે રાજગેહં ગચ્છમાના દકરક્ખસપઞ્હં નામ ચિન્તેસિ. એવં કિરસ્સા અહોસિ ‘‘અહં ચરપુરિસો વિય હુત્વા ઉપાયેન રાજાનં પઞ્હં પુચ્છિત્વા ‘પણ્ડિતસ્સ સુહદયો વા, નો વા’તિ જાનિસ્સામી’’તિ. સા ગન્ત્વા કતભત્તકિચ્ચા નિસીદિ. રાજાપિ નં વન્દિત્વા એકમન્તં નિસીદિ. તસ્સા એતદહોસિ ‘‘સચે રાજા પણ્ડિતસ્સ ઉપરિ દુહદયો ભવિસ્સતિ, પઞ્હં પુટ્ઠો અત્તનો દુહદયભાવં મહાજનમજ્ઝેયેવ કથેસ્સતિ, તં અયુત્તં, એકમન્તે નં પઞ્હં પુચ્છિસ્સામી’’તિ. સા ‘‘રહો પચ્ચાસીસામિ, મહારાજા’’તિ આહ. રાજા મનુસ્સે પટિક્કમાપેસિ. અથ નં સા આહ – ‘‘મહારાજ, તં પઞ્હં પુચ્છામી’’તિ. ‘‘પુચ્છ, અય્યે, જાનન્તો કથેસ્સામી’’તિ. અથ સા દકરક્ખસપઞ્હે પઠમં ગાથમાહ –

‘‘સચે વો વુય્હમાનાનં, સત્તન્નં ઉદકણ્ણવે;

मनुस्सबलिमेसानो, नावं गण्हेय्य रक्खसो;
अनुपुब्बं कथं दत्वा, मुञ्चेसि दकरक्खसा''ति. (जा॰ १.१६.२२४);

तत्थ **सत्तन्नन्ति** तुम्हाकं माता च नन्दादेवी च तिखिणमन्तिकुमारो च धनुसेखसहायो च पुरोहितो च महोसधो च तुम्हे चाति इमेसं सत्तन्नं. **उदकण्णवेति** गम्भीरवित्थते उदके. **मनुस्सबलिमेसानोति** मनुस्सबलिं गवेसन्तो. **गण्हेय्याति** थामसम्पन्नो दकरक्खसो उदकं द्विधा कत्वा निक्खमित्वा तं नावं गण्हेय्य, गहेत्वा च पन ''महाराज, इमे छ जने मम अनुपटिपाटिया देहि, तं विस्सज्जेस्सामी''ति वदेय्य. अथ त्वं अनुपुब्बं कथं दत्वा मुञ्चेसि दकरक्खसा, कं पठमं दत्वा...पे॰... कं छट्ठं दत्वा दकरक्खसतो मुञ्चेय्यासीति?

तं सुत्वा राजा अत्तनो यथाज्झासयं कथेन्तो इमं गाथमाह –

''मातरं पठमं दज्जं, भरियं दत्वान भातरं;
ततो सहायं दत्वान, पञ्चमं दज्जं ब्राह्मणं;
छट्ठाहं दज्जमत्तानं, नेव दज्जं महोसध''न्ति. (जा॰ १.१६.२२५);

तत्थ **छट्ठाहन्ति** अय्ये, पञ्चमे खादिते अथाहं ''भो दकरक्खस, मुखं विवरा''ति वत्वा तेन मुखे विवटे दळ्हं कच्छं बन्धित्वा इमं रज्जसिरिं अगणेत्वा ''इदानि मं खादा''ति तस्स मुखे पतेय्यं, न त्वेव जीवमानो महोसधपण्डितं ददेय्यन्ति, एत्तकेन अयं पञ्हो निट्ठितो.

एवं ञातं परिब्बाजिकाय रञ्ञो महासत्ते सुहदयतं, न पन एत्तकेनेव पण्डितस्स गुणो चन्दो विय पाकटो होति. तेनस्सा एतदहोसि ''अहं महाजनमज्झे एतेसं गुणं कथयिस्सामि, राजा तेसं अगुणं कथेत्वा पण्डितस्स गुणं कथेस्सति, एवं पण्डितस्स गुणो नभे पुण्णचन्दो विय पाकटो भविस्सती''ति. सा सब्बं अन्तेपुरजनं सन्निपातापेत्वा आदितो पट्ठाय पुन राजानं तमेव पञ्हं पुच्छित्वा तेन तथेव वुत्ते ''महाराज, त्वं 'मातरं पठमं दस्सामी'ति वदसि, माता नाम महागुणा, तुय्हञ्च माता न अञ्ञेसं मातुसदिसा. बहूपकारा ते एसा''ति तस्सा गुणं कथेन्ती गाथाद्वयमाह –

''पोसेता ते जनेत्ती च, दीघरत्तानुकम्पिका;
छब्भी तयि पदुस्सति, पण्डिता अत्थदस्सिनी;
अञ्ञं उपनिसं कत्वा, वधा तं परिमोचयि.

''तं तादिसिं पाणददिं, ओरसं गब्भधारिनिं;
मातरं केन दोसेन, दज्जासि दकरक्खिनो''ति. (जा॰ १.१६.२२६-२२७);

तत्थ **पोसेताति** दहरकाले द्वे तयो वारे न्हापेत्वा पायेत्वा भोजेत्वा तं पोसेसि. **दीघरत्तानुकम्पिकाति** चिरकालं मुदुना हितचित्तेन अनुकम्पिका. **छम्भी तयि पदुस्सतीति** यदा तयि छम्भी नाम ब्राह्मणो पदुस्सि, तदा सा पण्डिता अत्थदस्सिनी अञ्ञं तव पटिरूपकं कत्वा तं वधा परिमोचयि.

चूळनिस्स किर महाचूळनी नाम पिता अहोसि. सा इमस्स दहरकाले पुरोहितेन सद्धिं मेथुनं पटिसेवित्वा राजानं विसेन मारापेत्वा ब्राह्मणस्स छत्तं उस्सापेत्वा तस्स अग्गमहेसी हुत्वा एकदिवसं ''अम्म, छातोम्ही''ति

વુત્તે પુત્તસ્સ ફાણિતેન સદ્ધિં પૂવખજ્જકં દાપેસિ. અથ નં મક્ખિકા પરિવારયિંસુ, સો ‘‘ઇમં નિમ્મક્ખિકં કત્વા ખાદિસ્સામી’’તિ થોકં પટિક્કમિત્વા ભૂમિયં ફાણિતબિન્દૂનિ પાતેત્વા અત્તનો સન્તિકે મક્ખિકા પોથેત્વા પલાપેસિ. તા ગન્ત્વા ઇતરં ફાણિતં પરિવારયિંસુ. સો નિમ્મક્ખિકં કત્વા ખજ્જકં ખાદિત્વા હત્થં ધોવિત્વા મુખં વિક્ખાલેત્વા પક્કામિ. બ્રાહ્મણો તસ્સ તં કિરિયં દિસ્વા ચિન્તેસિ ‘‘અયં દારકો ઇદાનેવ નિમ્મક્ખિકં ફાણિતં ખાદતિ, વુડ્ઢિપ્પત્તો મમ રજ્જં ન દસ્સતિ, ઇદાનેવ નં મારેસ્સામી’’તિ. સો દેવિયા તમત્થં આરોચેસિ.

સા ‘‘સાધૂ, દેવ, અહં તયિ સિનેહેન અત્તનો સામિકમ્પિ મારેસિં, ઇમિના મે કો અત્થો, મહારાજ, એકમ્પિ અજાનાપેત્વા રહસ્સેન નં મારેસ્સામી’’તિ બ્રાહ્મણં વઞ્ચેત્વા ‘‘અત્થેસો ઉપાયો’’તિ પણ્ડિતં ઉપાયકુસલં ભત્તકારકં પક્કોસાપેત્વા ‘‘સમ્મ, મમ પુત્તો ચૂળનિકુમારો ચ તવ પુત્તો ધનુસેખકુમારો ચ એકદિવસં જાતા એકતો કુમારપરિહારેન વડ્ઢિતા પિયસહાયકા, છબ્ભિબ્રાહ્મણો મમ પુત્તં મારેતુકામો, ત્વં તસ્સ જીવિતદાનં દેહી’’તિ વત્વા ‘‘સાધુ, દેવિ, કિં કરોમી’’તિ વુત્તે ‘‘મમ પુત્તો અભિણ્હં તવ ગેહે હોતુ, ત્વઞ્ચ તે ચ કતિપાહં નિરાસઙ્કભાવત્થાય મહાનસેયેવ સુપથ. તતો નિરાસઙ્કભાવં ઞત્વા તુમ્હાકં સયનટ્ઠાને એળકટ્ઠીનિ ઠપેત્વા મનુસ્સાનં સયનવેલાય મહાનસે અગ્ગિં દત્વા કઞ્ચિ અજાનાપેત્વા મમ પુત્તઞ્ચ તવ પુત્તઞ્ચ ગહેત્વા અગ્ગદ્વારેનેવ નિક્ખમિત્વા તિરોરટ્ઠં ગન્ત્વા મમ પુત્તસ્સ રાજપુત્તભાવં અનાચિક્ખિત્વા જીવિતં અનુરક્ખાહી’’તિ આહ.

સો ‘‘સાધૂ’’તિ સમ્પટિચ્છિ. અથસ્સ સા રતનસારં અદાસિ. સો તથા કત્વા કુમારઞ્ચ પુત્તઞ્ચ આદાય મદ્દરટ્ઠે સાગલનગરં ગન્ત્વા રાજાનં ઉપટ્ઠાસિ. સો પોરાણભત્તકારકં અપનેત્વા તસ્સ તં ઠાનં અદાસિ. દ્વેપિ કુમારા તેન સદ્ધિંયેવ રાજનિવેસનં ગચ્છન્તિ. રાજા ‘‘કસ્સેતે પુત્તા કુમારા’’તિ પુચ્છિ. ભત્તકારકો ‘‘મય્હં પુત્તા’’તિ આહ. ‘‘નનુ દ્વે અસદિસા’’તિ? ‘‘દ્વિન્નં ઇત્થીનં પુત્તા, દેવા’’તિ. તે ગચ્છન્તે કાલે વિસ્સાસિકા હુત્વા મદ્દરઞ્ઞો ધીતાય સદ્ધિં રાજનિવેસનેયેવ કીળન્તિ. અથ ચૂળનિકુમારો ચ રાજધીતા ચ અભિણ્હદસ્સનેન અઞ્ઞમઞ્ઞં પટિબદ્ધચિત્તા અહેસું. કીળનટ્ઠાને કુમારો રાજધીતરં ગેણ્ડુકમ્પિ પાસકમ્પિ આહરાપેતિ. અનાહરન્તિં સીસે પહરતિ, સા રોદતિ. અથસ્સા સદ્દં સુત્વા રાજા ‘‘કેન મે ધીતા પહટા’’તિ વદતિ. ધાતિયો આગન્ત્વા પુચ્છન્તિ. કુમારિકા ‘‘સચાહં ‘ઇમિના પહટામ્હી’તિ વક્ખામિ , પિતા મે એતસ્સ રાજદણ્ડં કરિસ્સતી’’તિ સિનેહેન ન કથેતિ, ‘‘નાહં કેનચિ પહટા’’તિ વદતિ.

અથેકદિવસં મદ્દરાજા નં પહરન્તં અદ્દસ. દિસ્વાનસ્સ એતદહોસિ ‘‘અયં કુમારો ન ચ ભત્તકારકેન સદિસો અભિરૂપો પાસાદિકો અતિવિય અછમ્ભિતો, ન ઇમિના એતસ્સ પુત્તેન ભવિતબ્બ’’ન્તિ. સો તતો પટ્ઠાય તં પરિગ્ગણ્હિ. ધાતિયો કીળનટ્ઠાને ખાદનીયં આહરિત્વા રાજધીતાય દેન્તિ, સા અઞ્ઞેસમ્પિ દારકાનં દેતિ. તે જણ્ણુના પતિટ્ઠાય ઓનતા ગણ્હન્તિ. ચૂળનિકુમારો પન ઠિતકોવ તસ્સા હત્થતો અચ્છિન્દિત્વા ગણ્હાતિ. રાજાપિ તં કિરિયં અદ્દસ. અથેકદિવસં ચૂળનિકુમારસ્સ ગેણ્ડુકો રઞ્ઞો ચૂળસયનસ્સ હેટ્ઠા પાવિસિ. કુમારો તં ગણ્હન્તો અત્તનો ઇસ્સરમાનેન ‘‘ઇમસ્સ પચ્ચન્તરઞ્ઞો હેટ્ઠાસયને ન પવિસામી’’તિ તં દણ્ડકેન નીહરિત્વા ગણ્હિ. રાજા તમ્પિ કિરિયં દિસ્વા ‘‘નિચ્છયેનેસ ન ભત્તકારકસ્સ પુત્તો’’તિ તં પક્કોસાપેત્વા ‘‘કસ્સેસો પુત્તો’’તિ પુચ્છિ. ‘‘મય્હં પુત્તો, દેવા’’તિ. ‘‘અહં તવ પુત્તઞ્ચ અપુત્તઞ્ચ જાનામિ, સભાવં મે કથેહિ, નો ચે કથેસિ, જીવિતં તે નત્થી’’તિ ખગ્ગં ઉગ્ગિરિ. સો મરણભયભીતો ‘‘કથેમિ, દેવ, રહો પન પચ્ચાસીસામી’’તિ વત્વા રઞ્ઞા ઓકાસે કતે અભયં યાચિત્વા યથાભૂતં આરોચેસિ. રાજા તથતો ઞત્વા અત્તનો ધીતરં અલઙ્કરિત્વા તસ્સ પાદપરિચારિકં કત્વા અદાસિ.

ઇમેસં પન પલાતદિવસે ‘‘ભત્તકારકો ચ ચૂળનિકુમારો ચ ભત્તકારકસ્સ પુત્તો ચ મહાનસે પદિત્તેયેવ દડ્ઢા’’તિ સકલનગરે એકકોલાહલં અહોસિ. ચલાકદેવીપિ તં પવત્તિં સુત્વા બ્રાહ્મણસ્સ આરોચેસિ ‘‘દેવ, તુમ્હાકં મનોરથો મત્થકં પત્તો, તે કિર તયોપિ ભત્તગેહેયેવ દડ્ઢા’’તિ. સો તુટ્ઠહટ્ઠો અહોસિ. ચલાકદેવીપિ ‘‘ચૂળનિકુમારસ્સ અટ્ઠીની’’તિ એળકસ્સ અટ્ઠીનિ આહરાપેત્વા બ્રાહ્મણસ્સ દસ્સેત્વા છડ્ડાપેસિ. ઇમમત્થં સન્ધાય પરિબ્બાજિકા ‘‘અઞ્ઞં ઉપનિસં કત્વા, વધા તં પરિમોચયી’’તિ આહ. સા હિ એળકસ્સ અટ્ઠીનિ ‘‘મનુસ્સઅટ્ઠીની’’તિ દસ્સેત્વા તં વધા મોચેસિ. **ઓરસ**ન્તિ યાય ત્વં ઉરે કત્વા વડ્ઢિતો, તં ઓરસં પિયં મનાપં. **ગબ્ભધારિનિ**ન્તિ યાય ત્વં કુચ્છિના ધારિતો, તં એવરૂપં માતરં કેન દોસેન દકરક્ખસસ્સ દસ્સસીતિ.

તં સુત્વા રાજા ‘‘અય્યે, બહૂ મમ માતુ ગુણા, અહઞ્ચસ્સા મમ ઉપકારભાવં જાનામિ, તતોપિ પન મમેવ ગુણા બહુતરા’’તિ માતુ અગુણં કથેન્તો ઇમં ગાથાદ્વયમાહ –

‘‘દહરા વિયલઙ્કારં, ધારેતિ અપિળન્ધનં;
દોવારિકે અનીકટ્ઠે, અતિવેલં પજગ્ઘતિ.

‘‘અથોપિ પટિરાજૂનં, સયં દૂતાનિ સાસતિ;
માતરં તેન દોસેન, દજ્જાહં દકરક્ખિનો’’તિ. (જા॰ ૧.૧૬.૨૨૮-૨૨૯);

તત્થ **દહરા વિયા**તિ મહલ્લિકાપિ હુત્વા તરુણી વિય. **ધારેતિ અપિળન્ધન**ન્તિ પિળન્ધિતું અયુત્તં અલઙ્કારં ધારેતિ. સા કિર વજિરપૂરિતં કઞ્ચનમેખલં પિળન્ધિત્વા રઞ્ઞો અમચ્ચેહિ સદ્ધિં મહાતલે નિસિન્નકાલે અપરાપરં ચઙ્કમતિ, મેખલાસદ્દેન રાજનિવેસનં એકનિન્નાદં હોતિ. **પજગ્ઘતી**તિ એસા દોવારિકે ચ હત્થિઆચરિયાદિકે અનીકટ્ઠે ચ, યે એતિસ્સા ઉચ્છિટ્ઠકમ્પિ ભુઞ્જિતું અયુત્તરૂપા, તેપિ આમન્તેત્વા તેહિ સદ્ધિં અતિવેલં મહાહસિતં હસતિ. **પટિરાજૂન**ન્તિ અઞ્ઞેસં રાજૂનં. **સયં દૂતાનિ સાસતી**તિ મમ વચનેન સયં પણ્ણં લિખિત્વા દૂતેપિ પેસેતિ ‘‘મમ માતા કામે પરિભુઞ્જનવયસ્મિંયેવ ઠિતા, અસુકરાજા કિર આગન્ત્વા તં આનેતૂ’’તિ. તે ‘‘મયં રઞ્ઞો ઉપટ્ઠાકા, કસ્મા નો એવં વદેસી’’તિ પટિપણ્ણાનિ પેસેન્તિ. તેસુ પરિસમજ્ઝે વાચિયમાનેસુ મમ સીસં છિન્દનકાલો વિય હોતિ, માતરં તેન દોસેન દકરક્ખસસ્સ દસ્સામીતિ.

અથ પરિબ્બાજિકા ‘‘મહારાજ , માતરં તાવ ઇમિના દોસેન દેહિ, ભરિયા પન તે બહૂપકારા’’તિ તસ્સા ગુણં કથેન્તી દ્વે ગાથા અભાસિ –

‘‘ઇત્થિગુમ્બસ્સ પવરા, અચ્ચન્તં પિયભાણિની;
અનુગ્ગતા સીલવતી, છાયાવ અનપાયિની.

‘‘અક્કોધના પુઞ્ઞવતી, પણ્ડિતા અત્થદસ્સિની;
ઉબ્બરિં કેન દોસેન, અજ્જાસિ દકરક્ખિનો’’તિ. (જા॰ ૧.૧૬.૨૩૦-૨૩૧);

તત્થ **ઇત્થિગુમ્બસ્સા**તિ ઇત્થિગણસ્સ. **અનુગ્ગતા**તિ દહરકાલતો પટ્ઠાય અનુગતા. ‘‘**અક્કોધના**’’તિઆદિકેન પનસ્સા ગુણે કથેતિ. મદ્દરટ્ઠે સાગલનગરે વસનકાલે પહટાપિ તવ આણાકરણભયેન તયિ સિનેહેન માતાપિતૂનં

ન કથેસિ, એવમેસા અક્કોધના પુઞ્ઞવતી પણ્ડિતા અત્થદસ્સિનીતિ. ઇદં દહરકાલે અક્કોધનાદિભાવં સન્ધાયાહ. **ઉબ્બરિ**ન્તિ ઓરોધં. એવં ગુણસમ્પન્નં નન્દાદેવિં કેન દોસેન દકરક્ખસસ્સ દસ્સસીતિ વદતિ.

સો તસ્સા અગુણં કથેન્તો આહ –

''ખિડ્ડારતિસમાપન્નં, અનત્થવસમાગતં;
સા મં સકાન પુત્તાનં, અયાચં યાચતે ધનં.

''સોહં દદામિ સારત્તો, બહું ઉચ્ચાવચં ધનં;
સુદુચ્ચજં ચજિત્વાન, પચ્છા સોચામિ દુમ્મનો;
ઉબ્બરિં તેન દોસેન, દજ્જાહં દકરક્ખિનો''તિ. (જા॰ ૧.૧૬.૨૩૨-૨૩૩);

તત્થ **અનત્થવસમાગત**ન્તિ તાય ખિડ્ડારતિયા કામકીળાય અનત્થકારકાનં કિલેસાનં વસં આગતં મં વિદિત્વા. **સા મ**ન્તિ સા નન્દાદેવી મં. **સકાન પુત્તાન**ન્તિ યં મયા અત્તનો પુત્તધીતાનઞ્ચ ભરિયાનઞ્ચ દિન્નં પિળન્ધનં, તં અયાચિતબ્બરૂપં ''મય્હં દેહી''તિ યાચતિ. **પચ્છા સોચામી**તિ સા દુતિયદિવસે ''ઇમાનિ પિળન્ધનાનિ રઞ્ઞા મે દિન્નાનિ, આહરથેતાની''તિ તેસં રોદન્તાનં ઓમુઞ્ચિત્વા ગણ્હાતિ. અથાહં તે રોદમાને મમ સન્તિકં આગતે દિસ્વા પચ્છા સોચામિ. એવં દોસકારિકા એસા. ઇમિના નં દોસેન દકરક્ખસસ્સ દસ્સામીતિ.

અથ નં પરિબ્બાજિકા ''ઇમં તાવ ઇમિના દોસેન દેહિ, કનિટ્ઠો પન તે તિખિણમન્તિકુમારો ઉપકારકો, તં કેન દોસેન દસ્સતી''તિ પુચ્છન્તી આહ –

''યેનોચિતા જનપદા, આનીતા ચ પટિગ્ગહં;
આભતં પરરજ્જેભિ, અભિટ્ઠાય બહું ધનં.

ધનુગ્ગહાનં પવરં, સૂરં તિખિણમન્તિનં;
ભાતરં કેન દોસેન, દજ્જાસિ દકરક્ખિનો''તિ. (જા॰ ૧.૧૬.૨૩૪-૨૩૫);

તત્થ **ઓચિતા**તિ વડ્ઢિતા. **પટિગ્ગહ**ન્તિ યેન ચ તુમ્હે પરદેસે વસન્તા પુન ગેહં આનીતા. **અભિટ્ઠાયા**તિ અભિભવિત્વા. **તિખિણમન્તિન**ન્તિ તિખિણપઞ્ઞં.

સો કિર માતુ બ્રાહ્મણેન સદ્ધિં વસનકાલે જાતો. અથસ્સ વયપ્પત્તસ્સ બ્રાહ્મણો ખગ્ગં હત્થે દત્વા ''ઇમં ગહેત્વા મં ઉપટ્ઠહા''તિ આહ. સો બ્રાહ્મણં ''પિતા મે''તિ સઞ્ઞાય ઉપટ્ઠાસિ. અથ નં એકો અમચ્ચો ''કુમાર, ન ત્વં એતસ્સ પુત્તો, તવ કુચ્છિગતકાલે ચલાકદેવી રાજાનં મારેત્વા એતસ્સ છત્તં ઉસ્સાપેસિ, ત્વં મહાચૂળનિરઞ્ઞો પુત્તો''તિ આહ. સો કુજ્ઝિત્વા ''એકેન ઉપાયેન નં મારેસ્સામી''તિ રાજકુલં પવિસન્તો તં ખગ્ગં એકસ્સ પાદમૂલિકસ્સ દત્વા અપરં ''ત્વં રાજદ્વારે 'મમેસો ખગ્ગો'તિ ઇમિના સદ્ધિં વિવાદં કરેય્યાસી''તિ વત્વા પાવિસિ. તે કલહં કરિંસુ. સો ''કિં એસ કલહો''તિ એકં પુરિસં પેસેસિ. સો આગન્ત્વા ''ખગ્ગત્થાયા''તિ આહ. બ્રાહ્મણો તં સુત્વા ''કિં એત''ન્તિ પુચ્છિ. સો કિર તુમ્હેહિ મમ દિન્નખગ્ગો પરસ્સ સન્તકોતિ. ''કિં વદેસિ, તાત, તેન હિ આહરાપેહિ, સઞ્જાનિસ્સામિ ન''ન્તિ આહ. સો તં આહરાપેત્વા કોસતો નિક્કડ્ઢિત્વા ''પસ્સથા''તિ તં સઞ્જાનાપેન્તો વિય ઉપગન્ત્વા એકપ્પહારેનેવ તસ્સ સીસં છિન્દિત્વા અત્તનો પાદમૂલે પાતેસિ. તતો રાજગેહં પટિજગ્ગિત્વા નગરં અલઙ્કરિત્વા તસ્સ અભિસેકે

ઉપનીતે માતા ચૂળનિકુમારસ્સ મદ્દરટ્ઠે વસનભાવં આચિક્ખિ. તં સુત્વા કુમારો સેનઙ્ગપરિવુતો તત્થ ગન્ત્વા ભાતરં આનેત્વા રજ્જં પટિચ્છાપેસિ. તતો પટ્ઠાય તં ''તિખિણમન્તી''તિ સઞ્જાનિંસુ. પરિબ્બાજિકા તં ''એવરૂપં ભાતરં કેન દોસેન દકરક્ખસસ્સ દજ્જાસી''તિ પુચ્છિ.

રાજા તસ્સ દોસં કથેન્તો આહ –

''યેનોચિતા જનપદા, આનીતા ચ પટિગ્ગહં;
આભતં પરરજ્જેભિ, અભિટ્ઠાય બહું ધનં.

''ધનુગ્ગહાનં પવરો, સૂરો તિખિણમન્તિ ચ;
મયાયં સુખિતો રાજા, અતિમઞ્ઞતિ દારકો.

''ઉપટ્ઠાનમ્પિ મે અય્યે, ન સો એતિ યથા પુરે;
ભાતરં તેન દોસેન, દજ્જાહં દકરક્ખિનો''તિ. (જા॰ ૧.૧૬.૨૩૬-૨૩૮);

તત્થ **પરરજ્જેભી**તિ ઇમસ્સ પરરજ્જતો ચ બહુ ધનં આભતં, અયઞ્ચ પરરજ્જે વસન્તો પુન ઇમં ગેહં આનેત્વા ''એસ મયા મહતિ યસે પતિટ્ઠાપિતો''તિ વદતિ. **યથા પુરે**તિ પુબ્બે પાતોવ આગચ્છતિ, ઇદાનિ પન ન તથા એતિ. ઇમિના નં દોસેન દકરક્ખસસ્સ દસ્સામીતિ.

અથ પરિબ્બાજિકા ''ભાતુ તાવ કો દોસો હોતુ, ધનુસેખકુમારો પન તયિ સિનેહગુણયુત્તો બહૂપકારો''તિ તસ્સ ગુણં કથેન્તી આહ –

''એકરત્તેન ઉભયો, ત્વઞ્ચેવ ધનુસેખ ચ;
ઉભો જાતેત્થ પઞ્ચાલા, સહાયા સુસમાવયા.

''ચરિયા તં અનુબન્ધિત્થો, એકદુક્ખસુખો તવ;
ઉસ્સુક્કો તે દિવારત્તિં, સબ્બકિચ્ચેસુ બ્યાવટો;
સહાયં કેન દોસેન, દજ્જાસિ દકરક્ખિનો''તિ. (જા॰ ૧.૧૬.૨૩૯-૨૪૦);

તત્થ **ધનુસેખચા**તિ ધનુસેખો ચ, ધનુસેખકુમારો ચાતિ અત્થો. **એત્થા**તિ ઇધેવ નગરે. **પઞ્ચાલા**તિ ઉત્તરપઞ્ચાલનગરે જાતત્તા એવંવોહારા. **સુસમાવયા**તિ સુટ્ઠુ સમવયા. **ચરિયા તં અનુબન્ધિત્થો**તિ દહરકાલે જનપદચારિકાય પક્કન્તં તં અનુબન્ધિ, છાયાવ ન વિજહિ. **ઉસ્સુક્કો**તિ તવ કિચ્ચેસુ રત્તિન્દિવં ઉસ્સુક્કો છન્દજાતો નિચ્ચં બ્યાવટો. તં કેન દોસેન દકરક્ખસસ્સ દસ્સસીતિ.

અથસ્સ રાજા દોસં કથેન્તો આહ –

''ચરિયા મં અયં અય્યે, પજગ્ઘિત્થો મયા સહ;
અજ્જાપિ તેન વણ્ણેન, અતિવેલં પજગ્ઘતિ.

''ઉબ્બરિયાપિહં અય્યે, મન્તયામિ રહોગતો;

અનામન્તો પવિસતિ, પુબ્બે અપ્પટિવેદિતો.

‘‘લદ્ધદ્વારો કતોકાસો, અહિરિકં અનાદરં;
સહાયં તેન દોસેન, દજ્જાહં દકરક્ખિનો’’તિ. (જા॰ ૧.૧૬.૨૪૧-૨૪૩);

તત્થ **અજ્જાપિ તેન વણ્ણેના**તિ યથા ચરિયાય પુબ્બે મં અનુબન્ધન્તો મયા અનાથેન સદ્ધિં એકતોવ ભુઞ્જન્તો સયન્તો હત્થં પહરિત્વા મહાહસિતં હસિ, અજ્જાપિ તથેવ હસતિ, દુગ્ગતકાલે વિય મં મઞ્ઞતિ. **અનામન્તો**તિ રહો નન્દાદેવિયા સદ્ધિં મન્તેન્તેપિ મયિ અજાનાપેત્વા સહસાવ પવિસતિ. ઇમિના દોસેન તં અહિરિકં અનાદરં દકરક્ખસસ્સ દસ્સામીતિ.

અથ પરિબ્બાજિકા ‘‘મહારાજ, તવ સહાયકસ્સ તાવ એસો દોસો હોતુ, પુરોહિતો પન તવ બહૂપકારો’’તિ તસ્સ ગુણં કથેન્તી આહ –

‘‘કુસલો સબ્બનિમિત્તાનં, રુતઞ્ઞૂ આગતાગમો;
ઉપ્પાતે સુપિને યુત્તો, નિય્યાને ચ પવેસને.

‘‘પટ્ઠો ભૂમન્તલિક્ખસ્મિં, નક્ખત્તપદકોવિદો;
બ્રાહ્મણં કેન દોસેન, દજ્જાસિ દકરક્ખિનો’’તિ. (જા॰ ૧.૧૬.૨૪૪-૨૪૫);

તત્થ **સબ્બનિમિત્તાન**ન્તિ ‘‘ઇમિના નિમિત્તેન ઇદં ભવિસ્સતિ, ઇમિના ઇદ’’ન્તિ એવં સબ્બનિમિત્તેસુ કુસલો. **રુતઞ્ઞૂ**તિ સબ્બરવં જાનાતિ. **ઉપ્પાતે**તિ ચન્દગ્ગાહસૂરિયગ્ગાહઉક્કાપાતદિસાડાહાદિકે ઉપ્પાતે. **સુપિને યુત્તો**તિ સુપિને ચ તસ્સ નિપ્ફત્તિજાનનવસેન યુત્તો. **નિય્યાને ચ પવેસને**તિ ઇમિના નક્ખત્તેન નિય્યાયિતબ્બં, ઇમિના પવિસિતબ્બન્તિ જાનાતિ. **પટ્ઠો**તિ છેકો પટિબલો, ભૂમિયઞ્ચ અન્તલિક્ખે ચ દોસગુણે જાનિતું સમત્થો. **નક્ખત્તપદકોવિદો**તિ અટ્ઠવીસતિયા નક્ખત્તકોટ્ઠાસેસુ છેકો. તં કેન દોસેન દકરક્ખસસ્સ દસ્સસીતિ.

રાજા તસ્સ દોસં કથેન્તો આહ –

‘‘પરિસાયમ્પિ મે અય્યે, ઉમ્મીલેત્વા ઉદિક્ખતિ;
તસ્મા અચ્ચભમું લુદ્દં, દજ્જાહં દકરક્ખિનો’’તિ. (જા॰ ૧.૧૬.૨૪૬);

તસ્સત્થો – અય્યે, એસ મં પરિસમજ્ઝે ઓલોકેન્તોપિ અક્ખીનિ ઉમ્મીલેત્વા કુદ્ધો વિય ઉદિક્ખતિ, તસ્મા એવં અતિક્કમિત્વા ઠિતભમું અમનાપેન ઉક્ખિત્તભમુકં વિય લુદ્દં ભયાનકં તં અહં દકરક્ખસસ્સ દસ્સામીતિ.

તતો પરિબ્બાજિકા ‘‘મહારાજ, ત્વં ‘માતરં આદિં કત્વા ઇમે પઞ્ચ દકરક્ખસસ્સ દમ્મી’તિ વદસિ, ‘એવરૂપઞ્ચ સિરિવિભવં અગણેત્વા અત્તનો જીવિતમ્પિ મહોસધસ્સ દમ્મી’તિ વદસિ, કં તસ્સ ગુણં પસ્સસી’’તિ પુચ્છન્તી ઇમા ગાથાયો આહ –

‘‘સસમુદ્દપરિયાયં, મહિં સાગરકુણ્ડલં;
વસુન્ધરં આવસતિ, અમચ્ચપરિવારિતો.

‘‘ચાતુરન્તો મહારટ્ઠો, વિજિતાવી મહબ્બલો;
પથબ્યા એકરાજાસિ, યસો તે વિપુલં ગતો.

‘‘સોળસિત્થિસહસ્સાનિ, આમુત્તમણિકુણ્ડલા;
નાનાજનપદા નારી, દેવકઞ્ઞૂપમા સુભા.

‘‘એવં સબ્બઙ્ગસમ્પન્નં, સબ્બકામસમિદ્ધિનં;
સુખિતાનં પિયં દીઘં, જીવિતં આહુ ખત્તિય.

‘‘અથ ત્વં કેન વણ્ણેન, કેન વા પન હેતુના;
પણ્ડિતં અનુરક્ખન્તો, પાણં ચજસિ દુચ્ચજ’’ન્તિ. (જા॰ ૧.૧૬.૨૪૭-૨૫૧);

તત્થ **સસમુદ્દપરિયાય**ન્તિ સમુદ્દમરિયાદસઙ્ખાતેન સમુદ્દપરિક્ખેપેન સમન્નાગતં. **સાગરકુણ્ડલ**ન્તિ પરિક્ખિપિત્વા ઠિતસ્સ સાગરસ્સ કુણ્ડલભૂતં. **વિજિતાવી**તિ વિજિતસઙ્ગામો. **એકરાજા**તિ અઞ્ઞસ્સ અત્તનો સદિસસ્સ રઞ્ઞો અભાવતો એકોવ રાજા. **સબ્બકામસમિદ્ધિન**ન્તિ સબ્બેસમ્પિ વત્થુકામકિલેસકામાનં સમિદ્ધિયા સમન્નાગતાનં. **સુખિતાન**ન્તિ એવરૂપાનં સુખિતાનં સત્તાનં એવં સબ્બઙ્ગસમ્પન્નં જીવિતં દીઘમેવ પિયં, ન તે અપ્પં જીવિતમિચ્છન્તીતિ પણ્ડિતા વદન્તિ. **પાણ**ન્તિ એવરૂપં અત્તનો જીવિતં કસ્મા પણ્ડિતં અનુરક્ખન્તો ચજસીતિ.

રાજા તસ્સા કથં સુત્વા પણ્ડિતસ્સ ગુણં કથેન્તો ઇમા ગાથા અભાસિ –

‘‘યતોપિ આગતો અય્યે, મમ હત્થં મહોસધો;
નાભિજાનામિ ધીરસ્સ, અણુમત્તમ્પિ દુક્કટં.

‘‘સચે ચ કિસ્મિચિ કાલે, મરણં મે પુરે સિયા;
સો મે પુત્તે પપુત્તે ચ, સુખાપેય્ય મહોસધો.

‘‘અનાગતં પચ્ચુપ્પન્નં, સબ્બમત્થમ્પિ પસ્સતિ;
અનાપરાધકમ્મન્તં, ન દજ્જં દકરક્ખિનો’’તિ. (જા॰ ૧.૧૬.૨૫૨-૨૫૪);

તત્થ **કિસ્મિચી**તિ કિસ્મિઞ્ચિ કાલે. **સુખાપેય્યા**તિ સુખસ્મિંયેવ પતિટ્ઠાપેય્ય. **સબ્બમત્થ**ન્તિ એસ અનાગતઞ્ચ પચ્ચુપ્પન્નઞ્ચ અતીતઞ્ચ સબ્બં અત્થં સબ્બઞ્ઞુબુદ્ધો વિય પસ્સતિ. **અનાપરાધકમ્મન્ત**ન્તિ કાયકમ્માદીસુ અપરાધરહિતં. **ન દજ્જ**ન્તિ અય્યે, એવં અસમધુરં પણ્ડિતં નાહં દકરક્ખસસ્સ દસ્સામીતિ એવં સો મહાસત્તસ્સ ગુણે ચન્દમણ્ડલં ઉદ્ધરન્તો વિય ઉક્ખિપિત્વા કથેસિ.

ઇતિ ઇમં જાતકં યથાનુસન્ધિપ્પત્તં. અથ પરિબ્બાજિકા ચિન્તેસિ ‘‘એત્તકેનપિ પણ્ડિતસ્સ ગુણા પાકટા ન હોન્તિ, સકલનગરવાસીનં મજ્ઝે સાગરપિટ્ઠે આસિત્તતેલં વિપ્પકિરન્તી વિય તસ્સ ગુણે પાકટે કરિસ્સામી’’તિ રાજાનં ગહેત્વા પાસાદા ઓરુય્હ રાજઙ્ગણે આસનં પઞ્ઞપેત્વા તત્થ નિસીદાપેત્વા નાગરે સન્નિપાતાપેત્વા પુન રાજાનં આદિતો પટ્ઠાય દકરક્ખસસ્સ પઞ્હં પુચ્છિત્વા તેન હેટ્ઠા કથિતનિયામેનેવ કથિતકાલે નાગરે આમન્તેત્વા આહ –

‘‘ઇદં સુણાથ પઞ્ચાલા, ચૂળનેય્યસ્સ ભાસિતં;
પણ્ડિતં અનુરક્ખન્તો, પાણં ચજતિ દુચ્ચજં.

‘‘માતુ ભરિયાય ભાતુચ્ચ, સખિનો બ્રાહ્મણસ્સ ચ;
અત્તનો ચાપિ પઞ્ચાલો, છન્નં ચજતિ જીવિતં.

‘‘એવં મહત્થિકા પઞ્ઞા, નિપુણા સાધુચિન્તિની;
દિટ્ઠધમ્મહિતત્થાય, સમ્પરાયસુખાય ચા’’તિ. (જા॰ ૧.૧૬.૨૫૫-૨૫૭);

તત્થ **મહત્થિકા**તિ મહન્તં અત્થં ગહેત્વા ઠિતા. **દિટ્ઠધમ્મહિતત્થાયા**તિ ઇમસ્મિંયેવ અત્તભાવે હિતત્થાય ચ પરલોકે સુખત્થાય ચ હોતીતિ.

ઇતિ સા રતનઘરસ્સ મણિક્ખન્ધેન કૂટં ગણ્હન્તી વિય મહાસત્તસ્સ ગુણેહિ દેસનાકૂટં ગણ્હીતિ.

દકરક્ખસપઞ્હો નિટ્ઠિતો.

સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા ‘‘ન, ભિક્ખવે, ઇદાનેવ તથાગતો પઞ્ઞવા, પુબ્બેપિ પઞ્ઞવાયેવા’’તિ જાતકં સમોધાનેન્તો ઓસાનગાથા આહ –

‘‘ભેરી ઉપ્પલવણ્ણાસિ, પિતા સુદ્ધોદનો અહુ;
માતા આસિ મહામાયા, અમરા બિમ્બસુન્દરી.

‘‘સુવો અહોસિ આનન્દો, સારિપુત્તો ચ ચૂળની;
દેવદત્તો ચ કેવટ્ટો, ચલાકા થુલ્લનન્દિની.

‘‘પઞ્ચાલચન્દી સુન્દરી, સાળિકા મલ્લિકા અહુ;
અમ્બટ્ઠો આસિ કામિન્દો, પોટ્ઠપાદો ચ પુક્કુસો.

‘‘પિલોતિકો ચ દેવિન્દો, સેનકો આસિ કસ્સપો;
ઉદુમ્બરા મઙ્ગલિકા, વેદેહો કાળુદાયકો;
મહોસધો લોકનાથો, એવં ધારેથ જાતક’’ન્તિ.

ઉમઙ્ગજાતકવણ્ણના પઞ્ચમા.

(છટ્ઠો ભાગો નિટ્ઠિતો.)